

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ABBAS CILGA'NIN ÇOCUK ROMANLARINDAKİ DEĞERLER EĞİTİMİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

HASAN BİLGİN

ORCID: 0000-0003-4434-7084

Danışman

Prof. Dr. ZEHRA GÖRE

ORCID: 0000-0002-9917-3651

Konya – 2023

ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR)

Bu araştırmada, Abbas CILGA'nın çocuklara yönelik yazdığı birçok eserden rastgele örneklem yoluyla seçilen eserlerin on tanesi herhangi bir ön şart koşulmadan alınmış ve eserlerde yer alan değerler Schwartz Değer Yaklaşımları'na göre tespit edilmeye çalışılmıştır. Schwartz, değer konusunu birey ve toplum odaklı iki farklı açıdan ele almıştır. Schwartz; 10 temel değer grubu belirlemiş olmanın yanında 57 değer maddesi tespit etmiştir. 10 temel değer grubu içinde: güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, yardımseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değerleri vardır. Eserler bu sınıflandırmaya göre fişlenmiş ve yüzdelik değerlerine göre sonuçlandırılmıştır. Araştırma GİRİŞ, ALAN YAZIN, YÖNTEM, BULGULAR, TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER ana başlıklarından oluşmaktadır.

Yüksek lisans ders döneminde tez çalışmamın ilk anından son anına kadar sabır ve ilgili görüşleri ile yolumu aydınlatan danışmanım sayın Prof. Dr. Zehra GÖRE'ye teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım görüş, fikir, bilgileri ile üzerimde emeği geçen, kişisel ve akademik gelişimime katkı sağlayan hocalarıma, umutsuzluğa düştüğüm zamanlar da bana çalışma gücü veren değerli arkadaşlarıma, hayatımın her aşamasında bana destek olan sevgili anneme, babama, kardeşlerime ve tüm aileme teşekkür ediyorum.

HASAN BİLGİN

Şubat 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR).....	ii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vii
Simgeler	vii
Kisaltmalar	vii
Tablo Listesi	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Sayıtlılar	3
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4
2. ALAN YAZIN	6
2.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	6
2.2. Çocuk Edebiyatı ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	10
2.3. Çocuk Edebiyatının Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Değerler.....	11
2.4. Değer Kavramı.....	14
2.5. Değer Yaklaşımları	16
2.5.1. Spranger Değerler Teorisi.....	16
2.5.2. Allport, Vernon ve Lindzey'in Değer Teorisi.....	17
2.5.3. Rokeach'ın Değer Teorisi	18
2.5.4. Schwartz'ın Değer Teorisi	19
2.5.5. Nelson'un Değer Teorisi.....	22
2.5.6. Hofstede'nin Kültürel Değerler Teorisi.....	23
2.6. Değerler Eğitimi.....	24
2.6.1. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Değerler	26
2.6.2. Milli Eğitim Bakanlığı ve "Eğitimde 2023 Vizyonu"	33
2.7. Değer Öğretimi Yaklaşımları	35
2.7.1. Değerin doğrudan öğretimi yaklaşımı	36
2.7.2. Değeri belirginleştirme/değer açıklama yaklaşımı.....	37
2.7.3. Değer Analiz Yaklaşımı	38
2.7.4. Bütüncül Yaklaşım, Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları.....	38
2.7.5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı.....	39

2.8. Değerler Eğitimi Öğretiminde Kullanılan Yöntem Teknikler	40
2.8. Değer Eğitimi ile İlgili Araştırmalar	41
2.9. Abbas Cılga'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri	50
2.9.1. Hayatı ve Sanatı	50
2.9.2. Eserleri	51
3. YÖNTEM.....	53
3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	53
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	54
3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	55
4. BULGULAR VE YORUM.....	56
4.1. Abbas Cılga'nın Çocuk Romanlarındaki Değerler	56
4.1.1. Beyaz Dinlence	56
4.1.2. Çiftlikteki Yabancı	94
4.1.3. Dokunduğum Altın Olsun.....	123
4.1.4. Gülümseyen Sokak.....	160
4.1.5. Masa Üstündeki Kavga.....	185
4.1.6. Öfkeli Boğa.....	214
4.1.7. Sesini İsteyen Kurbağa	244
4.1.8. Özgürlüğün En Yücesi.....	272
4.1.9. Yaramazlar Kuyusu	295
4.1.10. Yavru Yunuslar Ekibi.....	336
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	386
5.1. Tartışma	386
5.2. Sonuç	392
5.3. Öneriler.....	398
KAYNAKÇA	400

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Abbas Cilga'nın Çocuk Romanlarındaki Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma Abbas Cilga'nın Çocuk Romanlarındaki Değerler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma başlıklı tez çalışmamın toplam **421** sayfalık kısmına ilişkin, 20/02/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%4** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

Tez kabul sayfası hariç

Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç

Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç

Önsöz hariç

İçindekiler hariç

Simgeler ve kısaltmalar hariç

Kaynaklar hariç

Alıntılar dahil

7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

20/02/2023

HASAN BİLGİN

Prof. Dr. Zehra GÖRE

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

20/02/2023

HASAN BİLGİN

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

& : ve

Kısaltmalar

akt. : Aktaran

BD : Beyaz Dinlence

ÇY : Çiftlikteki Yabancı

DAO : Dokunduğum Altın Olsun

F : Frekans

GS : Gülümseyen Sokak

md. : madde

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

MÜK : Masa Üstündeki Kavga

N : Toplam Sıklık

ÖB : Öfkeli Boğa,

ÖEY : Özgürlüğün En Yücesi

s. : sayfa

SEİK : Sesini İsteyen Kurbağa

SVS : Schwartz Value Servey

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

vd. : ve diğerleri

vb. : ve benzer

YK: Yaramazlar Kuyusu

YYE : Yavru Yunuslar Ekibi

TTKB: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Tablo Listesi

Tablo 1 1: Spranger’ın Değerler Sınıflaması	17
Tablo 1 2 Rokeach’ın Değerler Sınıflaması.....	18
Tablo 1 3: Schwartz’ın Sınıflandırma Tablosu	20
Tablo 1 4: Değer boyutları, içeriği ve güvenirlik katsayıları.....	21
Tablo 1 5 Nelson Değer Sınıflandırması	23
Tablo 1 6 Akbaş’ın Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değer Sınıflandırması	30
Tablo 2 1: Schwartz’ın Değer Sınıflaması Tablosu	54
Tablo 4 1 Beyaz Dinlence Değer Çözümlemesi	56
Tablo 4 2 Çiftlikteki Yabancı Değer Çözümlemesi	94
Tablo 4 3 Dokunduğum Altın Olsun Değer Çözümlemesi.....	123
Tablo 4 4 Gülümseyen Sokak Değer Çözümlemesi.....	160
Tablo 4 5 Masa Üstündeki Kavga	185
Tablo 4 6 Öfkeli Boğa Değer Çözümlemesi.....	214
Tablo 4 7 Sesini İsteyen Kurbağa Değer Çözümlemesi	244
Tablo 4 8 Özgürlüğün En Yücesi Değer Çözümlemesi	272
Tablo 4 9 Yaramazlar Kuyusu Değer Çözümlemesi.....	295
Tablo 4 10 Yavru Yunuslar Ekibi Değer Çözümlemesi.....	336
Tablo 5 1 İncelenen Tüm Eserlerin Değer Çözümlemesi.....	386
Tablo 5 2 ncelenen Tüm Eserlerin Shwartz’ın Değer Sınıflamasına Göre Karşılaştırmalı Değer Çözümlemesi.....	387

Şekil Listesi

Şekil 1Schwartz Değer Kuramı’ndaki değer tipleri ve ana değer grupları arasındaki ilişkiler modeli	22

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ABBAS CILGA'NIN ÇOCUK ROMANLARINDAKİ DEĞERLER EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

HASAN BİLGİN

Bu araştırmada Köy Enstitüsü mezunu, öğretmenlik, yöneticilik ve müfettişlik yapan, çocuk edebiyatı alanında pek çok eser kaleme almış olan Abbas Cılga'nın yayımladığı on çocuk romanı ele alınmıştır. Değerler eğitime yönelik bir araştırma ve inceleme amaçlanmaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu araştırmanın araştırma alanı Abbas Cılga'nın tespit edilen eserleridir. Değerlerin belirlenmesinde Schwartz Değer Ölçeği kullanıldı. Abbas Cılga'nın yazdığı on kitaptaki değerlerin analizinde nitel araştırma çalışmasını desteklemek için içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu inceleme, araştırmaya konu olan eserlerin okunması, dosyalanması ve tasnif edilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Schwartz Değer Ölçeği'nde 10 ana değer ve 57 alt değer bulunmaktadır. İncelenen hikâyelerde 10 ana değer ve bunlara bağlı toplam 2301 değer tespit edilmiştir. Buna göre; 515 özyönelim; 314 yardımseverlik; 274 uyuma; 254 güç; 216 hazcılık; 202 güvenlik; 146 uyarılma; 139 evrenselcilik; 126 geleneksellik; 115 başarı ana değer tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatının genel amaçları kapsamında, çocuğun eğlenirken bir takım bilgi, beceri ve deneyimler kazanması amaçlanır. Abbas Cılga'nın eserleri değer bakımından zengindir. Bu, öğrenciler için bir yaşam zenginliği yaratacaktır. Araştırma, Abbas Cılga'nın incelenen eserlerinde öğrenciyi düşünmeye, eylemde bağımsız kararlar vermeye ve diğer değerlere teşvik eden birçok değer olduğu sonucuna varmıştır. Değerler eğitiminde Abbas Cılga'nın eserlerinden yararlanılabilir. Okul kitaplıklarında yer alması tavsiye edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, Değer, Değerler eğitimi, Abbas Cılga, Schwartz Değerler Ölçeği

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences

Department of Turkish and Social Sciences Education

Turkish Education Program

Master Thesis

A RESEARCH ON VALUES EDUCATION IN ABBAS CILGA'S CHILDREN'S NOVELS

HASAN BİLGİN

In this research, ten children's novels published by Abbas Cilga, who graduated from Village Institute, worked as a teacher, manager and inspector, and wrote many works in the field of children's literature, were discussed. A research and examination on values education is aimed. In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. The research area of this research is the identified works of Abbas Cilga. The Schwartz Value Scale was used to determine the values. Content analysis and descriptive analysis methods were used to support the qualitative research study in the analysis of the values in the ten books written by Abbas Cilga. This examination was carried out in the form of reading, filing and classifying the works that are the subject of the research. There are 10 main values and 57 sub-values in the Schwartz Value Scale. In the analyzed stories, 10 main values and a total of 2301 values related to them were determined. According to this; 515 self-direction; 314 benevolence; 274 compliances; 254 powers; 216 hedonism; 202 security; 146 arousal; 139 universalism; 126 traditions; 115 success core values have been identified. Within the scope of the general purposes of children's literature, it is aimed that the child gains some knowledge, skills and experiences while having fun. The works of Abbas Cilga are rich in value. This will create a wealth of life for students. The research concluded that there are many values in the reviewed works of Abbas Cilga that encourage the student to think, make independent decisions in action, and other values. The works of Abbas Cilga can be used in values education. It is recommended to be included in school libraries.

Keywords: Children's literature, Values, Values Education, Abbas Cilga, Schwartz Value Survey

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları ve yöntemine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Abbas Cılga'nın pek çok eserinde çocuklar, çocuk kahramanlar ilk sıralarda yer almaktadır. Çocuk edebiyatı kapsamındaki bu romanlar değer ve değerler eğitime uygunluğu daha önce incelenmemiştir. Schwartz tarafından oluşturulan "Schwartz Değer Ölçeği (SVS)/Schwartz Değerler Ölçeği (SDS)" bir değer ölçeği olarak uluslararası düzeyde değerleri ölçmek için en uygun araç olarak kabul edilmektedir (Altun, 2015: 7-8). Bu araştırmanın problem cümlesi, "Schwartz'ın değer yaklaşımından yola çıkarak Abbas Cılga'nın çocuk romanlarında hangi değerlere ve bu değerlere kaç kez yer verilmiştir?".

Araştırma problemi dolayısıyla cevap aranacak alt problemler şu şekildedir:

1. Abbas Cılga'nın Beyaz Dinlence eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
2. Abbas Cılga'nın Çiftlikteki Yabancı eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
3. Abbas Cılga'nın Dokunduğum Altın Olsun eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
4. Abbas Cılga'nın Gülümseyen Sokak eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
5. Abbas Cılga'nın Masa Üstündeki Kavga eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık",

"güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?

6. Abbas Cılga'nın Öfkeli Boğa eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
7. Abbas Cılga'nın Sesini İsteyen Kurbağa eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
8. Abbas Cılga'nın Özgürlüğün En Yücesi "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
9. Abbas Cılga'nın Yaramazlar Kuyusu eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?
10. Abbas Cılga'nın Yavru Yunuslar Ekibi eserinde Schwartz değerleri listesindeki "özyönelim", "yardımseverlik", "uyma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerlerinin frekansı nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

İnsanların kendileri için önemli gördükleri bazı davranış ve tutumlar vardır. Değer, hayata ve hedeflerimize bakış açımızı belirleyen, aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve ilkelerimizi şekillendiren bir seçimdir. Genel olarak toplumun değer yargılarını oluşturan ve herkes tarafından kabul gören davranış ve tutumlar, kişilerin değer tercihlerini etkilemekte ve kişinin yaşamına yön vermektedir (Aktepe ve Yel, 2009). Bir kişinin yaşamdaki davranışı, toplumun olaylara ve fenomenlere yüklediği değerlerle tanımlanmaktadır.

İnsanların bir araya gelmesi ve ortak bir yaşama sahip olması sonucunda ortak davranış ve eylemler oluşmuştur. Süreç içinde toplumsal olgulara dönüşmüştür. Böylece edebiyat, felsefe, siyaset ve sanat dalları ortaya çıkmıştır. Böyle bir ortamda liderler, düşünürler ve toplumun gerçek sözcüleri haline gelen bu seçkin insanlar; rahip, doktor, araştırmacı, düşünür ve sanatçılardır. Sözü, toplumu şekillendirmedeki gücünün farkında olanlar; bu yeteneği bir

sanat ve zanaat olarak görmüşlerdir. Ortak davranış ve uygulamaları şekillendirmek için eserler ortaya koyan bireyler, bu süreçte çalışmalarının etkisi kadar kıymetli ve değerli görülmüştür (Çeçen, 1996).

Değerlerin olmadığı akademik bir sistem düşünölemeyeceğinden, her zaman diğer disiplinlerde de çalışan eğitimciler, filozoflar, din adamları ve akademisyenler ile yazarlar da değer hakkında fikir yürötmüşlerdir (Altay, 2003: akt. Serin ve Buluç, 2013: 2). Bu filozof ve araştırmacılarından biri olan Schwartz tarafından oluşturulan "Schwartz Değer Ölçeği (SVS)/Schwartz Değerler Ölçeği (SDS)" bir değer ölçeği olarak uluslararası düzeyde değerleri ölçmek için en uygun araç olarak kabul edilmektedir (Altun, 2015: 7-8).

Çocuk eğitiminde kitap kullanımı yaygın bir yöntemdir. “Edebî metinlerin konularla bütünleştirilerek değerlerin aktarılmasındaki yeri yadsınamaz.” (Bektaş, 2022: 29).

Abbas Cılga çocuk edebiyatı içerisinde yer alan birçok eser vermiştir. Bu araştırmada Abbas Cılga'nın çocukluk romanlarında Schwartz değer yaklaşımlarına göre yer alan değerlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım eden eğitim; benzer şekilde tutum ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olmaktadır. Eğitimin; tutum ve davranışları kazandırırken yararlandığı kaynak, toplumsal değerlerdir. Abbas Cılga, çocukların eğitime yönelik çocuk edebiyatı içinde değerlendirilen birçok roman yazmıştır. Bu araştırma, Abbas Cılga'nın romanlarında çocuk eğitime nasıl değer verdiğinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bir diğer önemli nokta ise Abbas Cılga'nın çocuk edebiyatı alanında pek çok eser vermesine rağmen üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olmasıdır. Abbas Cılga'nın edebi kişiliği ve çocuk romanları üzerine yapılan ilk kapsamlı araştırma olacağı için araştırmanın bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Abbas Cılga'nın romanlarının değerler eğitimindeki önemi belirlenmiş ve eğitimde kullanılması için önerilerde bulunulmuştur. Araştırma, toplumsal yapının korunmasını ön planda tutan değer kavramının Abbas Cılga'nın çocuk romanlarında nasıl işlediğini göstermektedir. Bu araştırma değer eğitimi veya değer eğitimi alanında çalışan araştırmacılara katkı sağlayacağından önem taşımaktadır.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmanın varsayımı şu şekildedir: Abbas Cılga'nın çocuk romanlarında en çok bilinen değer yaklaşımlarından Schwartz'a ait değer sınıflandırmasında yer alan değerler bulunmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Abbas Cılga'nın çocuk edebiyatı alanındaki tüm eserlerinin incelenmesi araştırmanın sınırlarını aştığı için ele alınacak eserlerde bir sınırlılık oluşturulmuştur. Bu bağlamda araştırma, Abbas Cılga'nın yazdığı on çocuk romanı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya konu olan eserler; Beyaz Dinlence, Çiftlikteki Yabancı, Dokunduğum Altın Olsun, Gülümseyen Sokak, Masa Üstündeki Kavgı, Öfkeli Boğa, Sesini İsteyen Kurbağa, Özgürlüğün En Yücesi, Yaramazlar Kuyusu ve Yavru Yunuslar Ekibi'dir. Çalışmada ele alınan eserlerin Schwartz'ın Değer Sınıflandırması'nda yer alan değerler kitaplarda yer aldıkları kısımlar belirlenmiştir. Bu doğrultuda tekrarlanan değerler bölümler halinde gösterilmiştir. Değer sıklıkları istatistiksel olarak analiz edilmiş ve değerlerin tekrar sayısı dikkate alınmıştır. Değerlerin varlığı seçilen eserde ve diğer eserlerdeki sıklığına göre yüzde olarak gösterilmiştir. Yüzde gösterildikten sonra veri analizi yapılmıştır.

1.6. Tanımlar

1.6.1 Değer:

Türk Dil Kurumu (TDK) ; değeri, “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak ifade etmektedir. Farklı olarak TDK; “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevî öğelerin bütünü” şeklinde de tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, 2011: 607).

Değer, bir grubun veya toplumun, insanların, kalıpların ve diğer sosyokültürel nesnelerin önemini değerlendirmeyi mümkün kılan kriterlerdir (Fichter, 2015: 166). “Değer, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar olarak tanımlanabilir” (Akbaş, 2004: 44).

1.6.2. Eğitim:

Eğitim, çocuk ve gençlerin toplumsal yaşama uyum sağlamaları ve kişiliklerini geliştirmeleri için gerekli bilgi, beceri ve anlayışı kazanmaları için okul içinde veya dışında doğrudan veya dolaylı yardım ve destek olarak tanımlanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük) .

1.6.3. Değerler Eğitimi:

Değerler eğitimi, bireyi diğerlerinden üstün kılan özelliklerinin ömrün her anını kapsayan “kazanma/kazandırma” süreci olarak tanımlanabilmektedir (Yaman, 2012: 18). Değerler eğitimi, aktüel siyasal, sosyal, buna bağlı kültürel dönüşümlerin devamında karşılaşılan problemlere karşı iletişimi etkin kılmak için şarttır (Kale, 2004: 313). Değerler eğitimi, yozlaşan insana yeniden değer katma çabasıdır (Küçükşen, 2015: 143).

1.6.4. Toplumsal Değer:

Toplumun tüm katmanları tarafından benimsenen ve savunulan (Güncel TDK Sözlüğü).

1.6.5. Millî Değer:

Bir milletin benzersiz olarak bildiği ve sahip olduğu sosyal ve kültürel unsurlar (Güncel TDK Sözlüğü).

1.6.6. Algı (İdrak, Şuur):

Nesnel dünyanın duyular aracılığıyla öznel bilince aktarılması (Güncel TDK Sözlüğü).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal açıdan gerekçelendirilmesi amacıyla, kaynaklara dayalı olarak araştırmanın konusu ve alanı hakkında bilgiler ve araştırma sonuçları verilmiştir.

2.1.Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Günümüze kadar çeşitli çocuk tanımları yapılmış, çocuğa gösterilen ilgi ve zaman içinde değişen beklentilerle müstakil çocuk edebiyatı ve çocuk için edebî eserlerinin sayısı her geçen gün artmıştır. Çocuk ve eğitimi üzerine düşünceler, tanımları beraberinde getirmiş ve “çocuk” kavramına farklı yaklaşımları beraberinde getirmiştir.

Çocuğa hak ettiği değeri verme fikri çok da eski olmayan 19. yüzyıla uzanmaktadır. Bu yüzyıla kadar çocuk “küçük yetişkin” olarak tanımlanmış ve merak, keşfetme ve öğrenme fikri olarak göz ardı edilmiştir. Belli başlı gelişimsel özellikleri gösterme sürecinde çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgi ve ihtiyaçlar karşılanmamıştır. Zamanın değişimi, sağlıklı ve bilinçli toplumlar yetiştirme düşüncesini getirmiş, çocuk yetiştirmede ve eğitimde çeşitli reformlar girift bir hal alarak araştırma-inceleme teşvik etmiştir. Bu yenilikler çocuğa yönelik duyulan saygıda, verilen değerinde bir artış sağlamıştır (Arıcı, 2016: 1; Kuru, 2016: 8).

Çocuk edebiyatı, çocuklar için hazırlanan onlara hitap eden edebiyat ürünlerini ifade etmektedir. Çocuk edebiyatı, çocuklara yönelik olan onların ilgisini çeken edebi ürünleri tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatını tanımlamadan önce çocuk kavramı hakkında genel kabuller aktarılmalıdır.

Çocuk için TDK Türkçe Sözlüğü (2011: 556), “Küçük yaştaki erkek veya kız.” Şeklinde tanımlama yapmıştır. Büyük Türkçe Sözlük’te “Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, insan yavrusu.” (Ayverdi, 2011: 239) olarak tanımlanmıştır. Osmanlı Türkçesi sözlüğünde çocuğu genç insan olarak tanımlarken tıfl, sabî, genç ve delikanlı sözcüklerini eklemiştir (Parlatır, 2011: 301). “İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 13). UNICEF'e göre Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de 18 yaşına kadar herkes çocuk olarak kabul edilmektedir.

Buradan hareketle çocuk kavramının belli bir dönemi kapsadığını ve özel bir kavramsal alan olarak öne çıktığını görmekteyiz. Süre olarak kısa olsa da aktarılan bilgiler ve aktarılan değerler açısından eşit derecede önemlidir.

Henüz reşitle olgun görülmeyen çocuğun büyüme ve gelişme sürecinde algısındaki belirsizliklerin, doğru rehberlikler ile birey, ailesi ve toplum için vazgeçilmez kazanımlar içerdiği düşünülmektedir. Yanlış öğretilerle büyüyen çocukta istenmeyen özellikler ya da çeşitli kayıplar gelişebileceği düşünülmektedir. Çocuklara yönelik rehberlik edeceklerden bir tanesi de çocuk edebiyatıdır (Erşahin Uz, 2009: 21; Kurtoğlu, 2016: 162).

Çocuk ve çocuk kavramını takip eden çocuk edebiyatı; Çocuğun fizyolojik açıdan ergenliğin başlangıcı, zihinsel açıdan soyut düşüncenin gelişimi, benlik ve duygusal gelişim süreci manevi açıdan, bireyin topluma sosyal uyumu, hukuki açıdan temel insan haklarının kazanılma süreci, reşit olma yaşını dikkate alınarak şekillenmektedir. Çocuk için oluşturulacak edebî eserde dikkat edilmesi gereken tüm bu ilkelerin yanı sıra coğrafi, kültürel ve çeşitli faktörler de dikkate alınmalıdır. Aynı şekilde küreselleşme ve bilginin arttığı, bireyselleşmenin hız kazandığı çağımızda, Türkiye Cumhuriyeti ulus kimliğinin inşasında birçok ulusal, ailevi ve kültürel değeri dikkate almış ve çocuğa gereken değeri vermiştir. Çocuk edebiyatı kapsamında görülen birçok edebî malzeme, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik yazılmış ve icra edilmiştir. Çocukta bu öğrenme ve farkındalık ihtiyacını sınırlayan herhangi bir kısıtlama çocuğun merakından dolayı mümkün görülmemektedir. Çocuklar yaşadıkları çevreyi etkileyen ve çevreden etkilenen sosyal bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır (Baş, 2013: 470; Urgan ve Demir, 2016: 41; Barin, 2019: 7).

Çocuk edebiyatı, çocuklar için hazırlanan ve onların ilgisini çeken edebi ürünleri ifade eder. TDK Türkçe Sözlüğü (TDK, 2011: 556). Çocukluğun, bebeklik ve ergenlik döneminde gelişen bireyleri kapsadığını anlatırken, bu kız ve erkek çocuklara rehberlik edecek kişiliğe ve topluma özgü bazı ilkelerin dikkate alınmasını gündeme getirmiştir. Bu dönemde tam bir iyilik halini gösteren sağlık durumu için fizyolojik ve psikolojik faktörlere önem verilmelidir. Çocukları gelişim döneminde destekleyecek edebiyatı(yazın) Çelik (1998: 203),”durum, gözlem, duygu, düşünce, düş ve olayların dil aracılığıyla etkili ve güzel bir biçimde anlatılmasıdır” şeklinde anlatılır. Edebiyatın tarihsel gelişimi içerisinde sözlü aktarım, çocuk edebiyatı için de geçerliliğini korumuş ancak yazılı dönemin başlamasıyla birlikte öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimi düzenleyen yazılı materyaller oluşturulmuş ve günümüze kadar gelmiştir.” (Yalçın ve Aytaş, 2011: 19).

Çocuk edebiyatı bir çocuğun birden fazla gereksinimine, kişisel ihtiyacına hitap edecek şekilde düşünülmüştür. Bu görüşe karşı çıkan farklı görüşler de ortaya atan yazarlar düşünürler de olmuştur. Kurtoğlu (2016: 163), 18. yüzyılda İngiltere’de gündeme gelen çocuk edebiyatına kilise, eğitimcilerden ve edebiyatçılardan tepkiler geldiğini aktarmaktadır. Buna benzer fikir ayrılıklarının Türkiye’de de var olduğunu söylerken bazılarının argümanının çocuk, çocukluk diye bir dönemin farklı özellikleri ve farklı ihtiyaçları varsa bu döneme has bir edebiyat da mutlaka olmalıdır gelmiştir (Kurtoğlu, 2016: 163).

Çocuk edebiyatının çeşitli tanımları ortaya çıkmıştır. Bu tariflerin birçoğunun ortak noktası, çocuğun kişisel özelliklerinden yola çıkarak çocuğa kazandırılması gereken edebi hazzın yanı sıra çocuğun zihinsel, bilişsel ve duyuşsal yönlerini geliştiren içerikler içermesidir. Çocuk edebiyatı Sever’e (2008, 17) göre: “Çocuk edebiyatı; erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır”. Şirin’e göre çocuk edebiyatı "çocuksu bir edebiyat"dır. Çocukların büyümesine, gelişmesine, hayal gücüne, duygularına, düşüncelerine, hassasiyetlerine, zevklerine, eğlencelerine katkıda bulunmak amacı ile başlayan bu uğraşın üç asırlık bir geçmişe sahip olduğunu, edebî estetik ve üslupta halen eksikliklerin olduğunu söylemiştir. Bu edebiyat tam formunu tamamlamamıştır. Bu yeni edebiyat yaklaşımının çocuğa göre bir edebiyat yapmaya yönelik yenilikçi bir bakış açısı benimsediğini belirtmektedir (Şirin, 2000: 9).

Alanında uzman kişiler tarafından oluşturulan çocuklara yönelik sözlü ve yazılı eserler, çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemeli, çocukların hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve estetik zevklerine hitap etmeli, eğitim alırken eğlenmelerini sağlamalıdır. Özellikle ana dilini geliştirebilen, ulusal ve evrensel değerleri içinde barındıran, psikososyolojik gelişimine katkı sağlayan, dinlediği/okuduğu ve keyif aldığı edebî ürünler olmalıdır (Temizyürek, 2003: 161; Şahbaz, 2008: 19; Yalçın ve Aytaş, 2011: 17).

Çocuğa rehberlik edecek şekilde oluşturulacak eserler, çocuğun bugünü, geçmişi ve geleceği hayal etmesini kolaylaştırmalıdır. Öğrenmeyi öğrenmesini sağlamalı bu nedenle eserlerin dili açık ve anlaşılır olmalıdır. Demirel, çocuklara hitap edecek çocuk edebiyatını ve bu alandaki çalışmaları şöyle tanımlamaktadır:

“Temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır” (Demirel, 2010: 45).

Mustafa Ruhi Şirin çocuk edebiyatı için şunları tespit etmiştir:

“a. Bazı yetişkinler, çocuk kitabının, yetişkinlere hitap eden bir temanın basite indirgenmiş bir edisyonu olması gerektiğini düşünürler. Bu görüş, çocuğun kendine özgü bir dünyası olduğunu kabul etmek yerine, onu ‘minik yetişkin’ olarak görür. b. Bir diğer görüşte, çocukluk döneminin insan yaşamında kısa bir yer tuttuğu; bu nedenle çocukluk deneyimlerinin önemsiz, hızla geçilmesi gereken bir dönem olarak düşünülmesi anlayışı yer etmektedir. c. Üçüncü görüş ise, çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farklı olduğu, edebî tarafından çok, ahlaki ve pedagojik yönlerinin önemli olduğu biçimindedir” (Şirin, 2002: 42).

Alan uzmanlarının görüşleri, çocuk edebiyatının bireyi dikkate alarak kişisel, psikolojik, bilişsel ve psikomotor özelliklerinden yola çıkarak çocuğa neşe veren ve estetik bakış açısı kazandıran bir takım dil unsurlarını içermesi gerektiği yönündedir.

Çocuk Edebiyatının Amaçları

Çocuğa rehberlik edebilecek çocuk edebiyatı eserlerinin birtakım amaçlar çerçevesinde oluşturulması veya düzenlenmesi gerekmektedir. Karatay (2007) çocuk edebiyatının amaçlarını hakkındaki düzenlediği ilkeler:

1. Bilgilendirme,
2. Zevk verme,
3. Çocuğa yaşamı tanıtmak,
4. Kendine güven duygusunu geliştirme,
5. Başarma isteği uyandırma,
6. İnsana ve çevreye karşı duyarlı olma bilinci kazandırma,
7. Çocuğu sosyalleştirme,
8. Öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirme,
9. Farklı alanlara ve kavramlara karşı ilgi uyandırma,
10. Güzellik ve estetik gibi duyuşsal ihtiyaçları karşılama,
11. Çocukta dil gelişimini sağlama,
12. Çocuğun zihinsel gelişimine katkı sağlama,
13. Hayal gücünü, yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirme,
14. Kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunma,
15. Kitabı sevdirmek, kitabın vazgeçilmez bir eğlenme, öğrenme ve bilgilenme aracı olduğunu fark ettirme,

16. Okul öncesinde dinlediğini anlama ve görselleri anlamlandırma; okul döneminde bunlara ek metin ve görsel okuryazarlığını geliştirme,
17. Düşündüklerini ve hissettiklerini yazı yoluyla anlatma isteği uyandırmadır.

2.2.Çocuk Edebiyatı ve Değerler Eğitimi İlişkisi

İnsan etkileşimi ve sağlıklı ilişkilerin kurulması için bazı temel ortak gerçeklere ihtiyaç vardır. Kısacası, bu gerçekler değer olarak tanımlanabilir. Bu nedenle değerler, sosyal bir varlık olarak insanın etkileşimde bulundukları hakkında karar vermede en önemli referans noktalarıdır (Çelik vd., 2014). Değerlerin nesilden nesile aktarılmasında yazılı veya görsel çocuk edebiyatı metinlerinin rolü oldukça büyüktür. Çocuklar dinledikleri bir ninni ya da okudukları bir romandaki değerleri benimser ve içselleştirirler. Çocuklar için hazırlanan eserler toplumun temel değerlerini ne kadar çok yansıtırse toplumun ve toplumsal geleceğin planlanması o kadar kolay olacaktır. Çocuklar dinledikleri, okudukları eserlerle değerleri yaşayacak ve uygulayacaktır.

Edebi eserler, nesiller arası benzerliğin korunmasını sağlayacaktır. Okula gelmeden önce başlayan değer yükleme süreci, önce ailede, sonra okullar aracılığıyla ilkeli ve disiplinli bir hal almaya başlar. Değer eğitimi ve aktarımı aşamasında aile ve okulun önemi büyüktür. Çocuklara edebî zevki ilk defa tattıracak olan çocuk edebiyatı eserleri, duygu aktarımında hazzı kazanma sürecinde önemlidir. Onu önemli kılan ana unsur, çocuğa okuma zevki ve okuma alışkanlığı kazandıracak olmasıdır. Çocuklara yönelik kitaplar, çocuğun olaylar arasındaki nedensel bağlantıyı kavramasını ve bu bağlamda gelecekteki olası olayları öngörme ve bunlar hakkında düşünme becerisini kavramasını sağlamalıdır. Bu tür çocuk kitapları çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve dil gelişimini desteklerken, kitabı anlama ve sorgulama sürecinde mutlaka kendi fiziksel özelliklerini keşfetmesini sağlamalı ve zihinsel gelişimini desteklemelidir. Kitaplar yeni kavramları ve kelimeleri tanıtmalı ve çocuğun konuşmasının gelişimine katkıda bulunmalıdır. Çocuk kitapları; konusu, teması, yaşanmış olaylar, kahraman ve özellikleri doğrultusunda duygusal, kişisel ve ahlaki gelişimi destekleyici unsurlar sağlamalıdır. Çocukları rahatsız etmeden verilen bu hayat, onların bu yabancı olduğu toplulukta kendilerini yabancı hissetmelerini engelleyecek ve birçok olumlu alışkanlık kazanmalarını sağlayacaktır (Adıgüzel ve Süslü, 2017: 370; Gümüş, 2017: 16).

Çocukların çevrelerinde cereyan eden olayları anlama sürecinde temel aldıkları aile davranışları da okuma alışkanlığının oluşmasında etkili bir şekilde katkı sağlamaktadır. Çocuğun ilk tanıştığı edebî eserlerden aldığı zevk ve mutluluk, onun gelecekteki tercihlerini mutlaka etkileyecektir. Geleceğe yön verme özelliğini muhafaza, “edep” kelimesinden türeyen

edebiyat, sözlü ve yazılı bir disiplini anlatmaktadır. Anne babaların çocuklarını eğitmek için kullandıkları edebî eserlerin de eğitici ve öğretici bazı sorumlulukları vardır. Bu eserler genellikle çocukta duygu, düşünce ve hayal gücü geliştirmek için tasarlanmıştır. Bu eserler hem çocukta hem de çocuğa bakan kişilerde karşılıklılık esasına dayalı bir farkındalık yaratmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünleri sadece çocukları değil, toplumun diğer üyelerini ve toplumunu da etkileyebilmektedir (Özdemir, 2008: Kurtoglu, 2016: 163).

Edebiyat ile çocuk eğitimi arasında yakın bir ilişki olduğu ortadadır. Çocuklara öğretmek istediğimiz değerler edebî eserler vasıtasıyla hayata geçirildiği için ister istemez bu disiplinden faydalanılmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren gerekli görülen değerler eğitiminde mutlaka çocuk edebiyatı eserlerine yer verilmelidir.

2.3.Çocuk Edebiyatının Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Değerler

Duygu, düşünce ve olayları sözlü veya yazılı olarak anlatma sanatına edebiyat denir. Ortaya çıkan edebiyatın dayandığı çeşitli ilke ve yöntemleri içermesi onun kimliğini ve bağımsızlığını ortaya koymaktadır. Çocukların ilgi ve ihtiyaçları gözetilerek yapılan çocuk edebiyatı, bir noktadan sonra milletlerin veya toplulukların millî ve manevi değerlerini aktarma düşüncesini barındırdığı gibi bazı evrensel değerleri de aktarma arzusunu içinde barındırır. Türk edebiyatı içerisinde yer alan Türk çocuk edebiyatının öncelikli amacı millî değerleri geleceğe taşıyacak olan çocukların değer aktarımında Türkçeyi kullanmaları ve Türk diline sahip çıkmasına teşvik etmesidir. Edebi zevk ve eğlencenin yanı sıra Türk dilini korumaya çalışmak da birincil değeri olarak görülebilir. Bu amaçla hazırlanan eğitim programlarında değerlere yönelik yönlendirici başlıkların veya cümlelerin olması kaçınılmazdır. Tozlu (2003, s. 53) bu konuya dikkat çekerek “eğitim programlarımız tarihi seyir içerisinde ele alındığında, yeterli ve şuurlu bir değer eğitiminin olduğundan söz edemeyiz” ifadelerine yer vermektedir.

Türkçe derslerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen millî ve manevi değerlerin korunması, Türkçenin edebî eserler yoluyla öğrenilmesi, Türkçenin güzel ve etkili şekilde kullanılmasının öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla 1981 yılında yayınlanan İlköğretim Türkçe Öğretim Programı'nda Türkçe dersinin amacı şöyle belirtilmiştir (MEB, 1981):

Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuru en iyi biçimde

yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe derslerinde karşılaşacaktır.

Cumhuriyetin daha önceki eğitim müfredatı dönemlerinde ilkokul ve ortaokullar için hazırlanan programlarında yer almayan değerler, 2005 ve 2006 yıllarında uygulanmaya başlanan ilk ve ortaöğretim müfredatlarında doğrudan yer almıştır.

Yapılandırmacı yaklaşım felsefesiyle 2005 yılında oluşturulan programın amacı şu şekildedir (MEB, 2005):

Dinledikleri, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

İlköğretim Türkçe Öğretim Programı genel kazanımlarının 9, 10 ve 11. maddelerinde değerlere ilişkin şu açıklamalar yer almaktadır:

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları, 10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri, 11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

“Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altında metinlerin özellikleri belirtilirken genel olarak metinlerde verilmesi gereken değerler ifade edilmiştir. Bunlar:

- *Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*
- *Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*
- *Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır*
- *Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.*

“Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” başlık altında verilen maddelerden değerlere ilişkin ifadeler şu şekildedir:

1. Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

2. *Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*
3. *Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. ögeler yer almamalıdır.*
4. *İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı ögeler yer almamalıdır.*

2005 ve 2015 Türkçe Öğretim Programında değerlere başlık olarak yer verilmediği ancak programların içerikleri incelendiğinde az da olsa değerlere yer verildiği görülmektedir. Bu değerlerle öğrencilerin ulusal ve evrensel değerleri gerçekleştirmelerinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Yine farklı öğrenme alanlarında temel dil becerileri, “dinleme-okuma” ve “konuşma-yazma” olarak anlama ve anlatma süreçlerinde değerlerin olduğu söylenebilir. Son olarak bu programlarda dolaylı olarak değerlere yer verilmiş ve değerleri, değerlerin kazanımlarını ve değerleri açıklarken öğretmene yol gösterecek bir açıklamanın olmadığı görülmüştür.

Programlarda bu değerlerin lafta kalmaması, öğrencilere okul içinde ve dışında değerlerin gerçekleştirilmesi için uygun ve etkili fırsatlar sağlanması; karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı, öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri, destekleyici hissedecekleri ve toplum bilincini geliştirecekleri bir sınıf-okul ortamı yaratmak; aynı zamanda okul-aile işbirliğinin sağlanmasının mecburiliği onanmıştır (MEB, 2017).

MEB tarafından 2018 yılında yayınlanan Türkçe Dersi Öğretim Programında değerlere bağımsız bir başlık olarak yer verilmiş ve programın bakış açısını değerlerin oluşturduğundan bahsedilmiş ve temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimizin gücümüzün kaynağı olduğu belirtilmiştir. 2018 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda 65 öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir (MEB, 2018).

MEB tarafından 2018 yılında Türkçe dersi ile birlikte 51 dersin öğretim programı yenilenmiş, yayımlanan öğretim programlarında ortak bir bölüm yer almış, bu ortak bölümde “değerlerimiz” adıyla bağımsız bir başlığa yer verilmiştir. “Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi,

sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2018).

Türkçe Öğretim Programı tematik bir yaklaşımla hazırlanmış olup, her tema metinler aracılığıyla vurgulanmak ve kazandırılmak istenen değerleri içermektedir. “Erdemler”, “Milli Kültürümüz”, “Milli Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Zorunlu temalarda konu önerileri belirtilmiştir (MEB, 2018).

Türkçe 2005, 2006 ve 2015 programları incelendiğinde değerler eğitime temel beceriler, tema adları veya kazanımlar içerisinde yer verildiği ancak isim veya kazanımlarda değerler eğitime vurgu yapılmadığı görülmektedir. Programda “değerlerimiz” adlı bir başlığın olması ve bu başlık altında değerlerin vurgulanması önemli bir adım olmakla birlikte, değerlerle ilgili bir temanın olmamasının yanı sıra bunun nasıl kazanılacağına dair bir açıklama ve etkinlik örneği yer almamaktadır. Bunun yer almaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Gürgil, Kılcan, Kılıçoğlu ve Kurtoğlu (2019) da farklı derslerin müfredatlarında kök değerlerin ortak kabul edilmesine rağmen bu değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılması gerektiğine dair açıklamaların müfredatta yer almadığına dikkat çekmişlerdir. Değer kazanmanın birçok yolu vardır. Bunlardan en önemlilerinden birinin de çocuk edebiyatı ürünleri olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

2.4. Değer Kavramı

Znaniacki'nin sosyal bilimler literatürüne kattığı değer kavramı; değerli ve güçlü olmak anlamına gelen Latince "Valere" kökünden türetilmişken, Türkçede "teğmek" fiilinden türetilmiştir (Bilgin, 1995: 83). Türkçe'de "teğmek" fiili: "değer", eşdeğer, dokunmak, dokunmak anlamına gelen bir şeyin değeri anlamına gelmektedir (Eyüpoğlu, 1998, akt.: Ersoy, 2014: 273). Toplumlardaki kültürel farklılıklarla birlikte değerler, farklı toplumlarda farklı anlamlar kazanabilmektedir.

Türk Dil Kurumu (TDK) ; değeri, bir şeyin önemini, bir şeyin değerinin ne olduğunu belirlemeye yardımcı olan soyut bir ölçü olarak ifade ederken; sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel olguları kapsayan maddi ve manevi unsurların bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, 2011: 607).

İnsanın diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için bazı ortak olgulara ihtiyacı vardır. Değer olarak tanımlanan bu ortak gerçekler sayesinde insanlar etkileşime girebilmektedir. Bu nedenle değerler, sosyal bir varlık olarak insanın karar vermede en önemli

referans noktasıdır. İnsanlar değerler üzerinden birlikte yaşarlar. İnsanlar toplumsal düzeni ortak değerler aracılığıyla sürdürürler. İnsanların ruh sağlığını korumak, sosyal düzeni korumak kadar diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler sürdürmesine de bağlıdır. Bu nedenle değerler bireyin ruh sağlığı için önemlidir. Bireyin sağlığı, hastalık ve sakatlığın olmamasına, fiziksel, sosyal ve ruhsal olarak tam bir iyilik halinde olmasına bağlıdır. Değerler, başkalarıyla başarılı etkileşimi sağlayan referanslardır. Bu referanslar gösterilerek kişilerarası durumlarda kişi çevresinden pekiştirilir veya var olan pekiştireçleri devam ettirir. Değerler; kişilerarası bir niteliğe sahiptir, iletişim ve etkileşimi sürdürmeyi sağlar; tekrarlanabilir ve tanımlanabilir. Kişiler arası ilişkiler, değerleri uygun şekilde başlatma, sürdürme ve bitirme kapsamında düzenlenmektedir (Çelik, Özdemir, Durmaz, Pasinlioğlu, 2014; Bacanlı, 1999; Uzamaz, 2000: Güven, 2014: 225; Tepe, 2009: 1-10).

Abraham Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde (1943), kendini gerçekleştirmeye ulaşmak için bazı adımların tam olarak tamamlanması gerektiğini açıklamıştır. Birey, "Aidiyet ve sevgi" başlığındaki "başkalarıyla ilişki kurmak, kabul edilmek, ait olmak" adımını geçerse "değer ihtiyacı" adımına ulaşmış olmaktadır (Kula ve Çakar, 2015).

Bireyin ve toplumun varlığını etkileyen değerler, bireylerin ve topluluğun ileriye dönük hedeflerine ulaşmak mevcudiyetlerini korumak için temel prensipler, düzenin korunması için ahlaki inançlar olarak görülebilmektedir (Özgüven, 2000).

Ayrıca değeri; "inanç", "tercih etme eğilimi" ve "yargıya yarayan anlayışlar" gibi tanımların yanında kültürel unsurlara dayalı tepkilerimiz –düşünce, tutum, eylem- olarak da tanımlayan aydınlar da vardır (Çağlar 2005: 304; Erdem 1998: 18; Erdem 2003: 56):

İnsanların davranışlarındaki çeşitliliğe rağmen ortak paydalar vardır. Bunların müşterekliğinin başlangıcı referans alınan grup ilkeleridir. Kişi durumlar veya olaylar karşısında grubun "inanç"ları, "tercih etme eğilimi" ve "yargıya yarayan anlayışlar"ını gözetmesi ortak noktalardır (Erdem 1998: 18; Erdem 2003: 56).

Günlük eylemlerimizi düzenleyen değer, kültürel unsurlara dayalı tepkilerimiz düşünce, tutum, eylem- olarak da tanımlanmaktadır (Çağlar 2005: 304).

Çelikkaya (1996: 168), toplumda, inançta, ideolojide veya insanlar arasında onaylanan, kabul gören, yaşayan edep türleri, düşünce, davranış, yasa veya toplumsal değerler, insani, ideolojik veya ilahi kökler olarak tanımlamaktadır. Tezcan (1974: 14), kültüre ve topluma anlam ve önem veren kriterler olarak ele almıştır. Dilmaç ve Ulusoy (2016: 13), ise değeri bir şeyin veya bir şeyin önemini, herkesle ilgili tüm değerli, erdemli ve faydalı nitelikleri göstermeyi amaçlayan soyut bir ölçü olarak tanımlamaktadır.

Schwartz (1999: 24-25), “Genellikle davranışların, eylemlerin seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların, eylemlerin açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör” olarak görmektedir.

Başaran (1998: 129) değer kavramını "nesne, süreç, fikir ve eylem" in maddi ve manevi doğasını ölçmede bir ölçü ve araç olarak değerlendirmektedir. Köknel (2007: 17) ise değeri: “Somut ya da soyut kavramların önemi soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan bir kelimedir. ” şeklinde tanımlamaktadır. Yaman'a göre (2012: 17), “Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır. İnsanı değerli eden sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır.”

Değerler, nesillerin içselleştirme derecesi hakkında nihai bir karar olmaksızın devam eden kültürel bilgi aktarımıdır (Gudmundsdottir, 1991’den akt., Akbaba-Altun, 2003: 7-18). Günlük yaşamda, değerler istemeden de insanlar üzerinde sosyal bir baskı uygular. Değerlerin insanlar üzerindeki baskısı, bir kişiyi toplumun sosyal değerlerine, standart davranış veya davranış biçimine uymaya ve onu oluşturmaya zorlar. Toplum vicdanı, toplumun genel değerleri ile olay, olgu karşısında "iyi-kötü", "doğru-yanlış" dengesi arasındaki uyumdur (Fichter, 2009: 171).

Beill'e (2003: 14) göre insanlar iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt etmeyi öğrenir ve toplumsal kurallar ve gelenekler aracılığıyla kendi ahlaki ilkeleri doğrultusunda bir standart edinirler. Değerler toplumun ve insanın oluşturduğu tüm ölçüt, ilke ve ilke öbekleridir. Değerler, sosyal öğrenme temeli ile yetişkinlerin ve akranların desteğiyle sürdürülmektedir. Toplumdaki rollerimiz değerleri anlamlı ve kabul edilebilir kılmaktadır. Sağlıklı düşünme, farkındalık, dinleme ve yansıtma becerilerine sahip bir birey olmanın ilk adımı, değerleri bir düzen içinde ve belirli amaçlara göre düzenlenmiş olarak bireye aktarmaktır (Ay ve vd., 2020: Fidan, 1986).

2.5. Değer Yaklaşımları

Bu bölümde değer yaklaşımlarından; Spranger Değerler Teorisi (1928), Allport, Vernon ve Lindzey’in (1960) değer teorisi, Rokeach’ın değer teorisi (1973), Schwartz’ın Değer Teorisi (1992), Nelson’un değer teorisi son olarak Hofstede’nin kültürel değerler teorisine yer verilmiştir.

2.5.1. Spranger Değerler Teorisi

Eduard Spranger’ın (1928) *Types of Men* adlı çalışmasında en çok kabul gören değer sınıflandırmalardan birini ortaya koymuştur (Muğaloğlu 2006). Bu sınıflandırma Allport,

Vernon ve Lindzey (1960) tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür. Spranger değerleri altı başlık altında olarak gruplandırmıştır. Bunlar; Estetik, Teorik (Bilimsel), Ekonomik, Siyasi, Sosyal ve Dinî değer gruplarıdır (Güngör, 1998; Akkaya, 2017: 232).

Spranger'in 1928'de tanıtılan psikolojik değer testi, bireylerde hâkim olan değere dayalı bireylerin tiplerini sınıflandırmıştır. Spranger'in sınıflandırmasında değer sahipleri altı gruba ayrılmış ve her bireyin bu türlerden biri olacağı ifade edilmiştir.

Tablo 1 1: Spranger'in Değerler Sınıflaması

Bilimsel Değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer: Finansal amaçları ve araçları kapsar. Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer: Deneyimler, tercihler ve kabulleri kapsar. Simetri, uyum ve forma önem verir. Sanatın toplum için bir zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer: Toplumsal ve bireysel ilişkiler ve bu ilişkilerde yönelimleri kapsar. Başkalarını sevmeyi, yardım etmeyi ve bencil olmama esasır.
Politik Değer: Güç, liderlik, yetkinlik ve benzeri değerleri kapsar. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dinî Değer: Dünya, evren hakkındaki genel inançlara dair değerleri kapsar. Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Din uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Kaynak: (Yazıcı, 2006: 3; Güngör, 1998: 84-87; Aydın ve Akyol-Gürler, 2012: 10).

Güngör (1998: 85), Dürüst ve doğruluğu; hoşgörülü olmayı ve yardımseverliği ahlaki değer olarak saymış ve bir değer olarak tanıtmıştır.

2.5.2. Allport, Vernon ve Lindzey'in Değer Teorisi

Allport, Vernon ve Lindzey'in (1960) Değer Teorisi'nde bir sistem olduğunu ve bu sistemin altı üyesi olduğunu belirtmektedirler. İnsanların kişisel farklılıklar değerlerin önem sırasını değiştirmektedir: estetik değerler, teorik değerler, ekonomik değerler, politik değerler, sosyal ve dinî değerler. Kişisel farklılıklar ve değerler, kişinin yaşamını şekillendirmede ve yaşam hedeflerini yönlendirmede ve belirlemede önemli bir rol oynar. Her değer kendi içinde bazı farklılıkları beraberinde getirmektedir.

Estetik değerler bünyesinde şekil ve uyumu beraberinde taşımaktadır. Şekil ve uyum değerine sahip kişide; güzellik, zarafet, uyumu vb. bir arada görünen kişinin estetik değerinin diğer kişilere göre yüksek olduğu düşünülmektedir. Teorik değerler bünyesinde muhakeme, gözlem, eleştiri ve mantıksal gerçekliği beraberinde taşımaktadır. Teorik değerleri, bilgi edinme, sınıflandırılması ve düzenlenmesini kapsamaktadır. Ekonomik değerler, faydayı ve faydanın sağlanması için gerekli olan pratikliği beraberinde getirmektedir. Pratiklik ve kullanışlılığın

amacı, zenginliği daha basit bir şekilde sağlamaktır. Siyasi değerlerde hâkim olan unsur güçtür ve bu değerlere sahip kişiler güç yönetimine odaklanmaktadır. Dinî değerler, kişinin kendini yetersiz hissettiğinde neler olduğunu anlayabilmesi veya kendini teselli edebilmesi için kutsal ve ahlaki davranışları, inançları uygulayabilmesine ve bunlara göre hareket edebilmesine olanak sağlayan içerikler içermektedir. Dinî değerler aracılığıyla bir kişi varoluşsal bir anlam ve çevresini tasvir etmenin bir yolunu bulur ve değerler tarafından yönlendirilir. Sosyal değerler hayatın görece mutlu ve mutlu olduğu gerçeğini yansıtmaktadır (Samur, 2011: 45; Çapoğlu ve Okur 2015).

2.5.3. Rokeach'ın Değer Teorisi

Rokeach, Rokeach'ın Değer Teorisi'de değerlerin birey üzerindeki etkisini göz önünde bulundurur. Bu teoride değerlerin kişinin tutum ve davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğu, davranış konusunda kişisel ve sosyal kararların alınmasında etkili olduğu ifade edilmiştir. Rokeach'ın teorisi (1973) iki ana başlığa ayrılmıştır. Bunlar; kendi başına on sekiz başlığa ayrılmıştır. Ana değerler temel (terminal) ve araçsal (instrumental) değerler olarak sınıflandırılmıştır (Yazıcı, 2006: 502). Temel (terminal) değerler yaşama amacını; yaşamın amacını belirlerken, araçsal (instrumental) değerler bu hedeflere ulaşmak için kullanılabilecek araçlar olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1 2 Rokeach'ın Değerler Sınıflaması

Temel (Terminal)	Değerler Araç (Instrumental) Değerler
Özgürlük	Bağımsız Olma
Mutluluk	Bağışlayıcılık
Aile Güvenliği	Cesaret
Barış İçinde Bir Dünya	Dürüstlük
Başarılı Olma	Entelektüellik
Bilgelik	Geniş Görüşlülük
Dinî Olgunluk	Hırslılık/Azim
Eşitlik	İtaatkarlık
Gerçek Dostluk	Kendini Kontrol Etme
Güzellikler Dünyası	Kibarlık
Heyecan Verici Bir Yaşam	Kendine Hâkim Olma
İç Huzur	Mantıklılık
Kendine Saygı	Neşelilik
Rahat Bir Yaşam	Sevecenlik
Sosyal Kabul	Sorumluluk Sahibi Olma
Ulusal Güvenlik	Temizlik
Zevk	Yardımseverlik
Gerçek Dostluk	Yaratıcı Olmak

Kaynak: (Güngör, 1998: 85; Kasa, Kara, Tunca vd., 2015: 5; Aydın ve Gürlü, 2012: 12; Samur, 2011: 40; Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 25).

Rokeach'ın değer sistemini tanımlarken insanlarda var olduğunu düşündüğü bazı varsayımlarda bulunmuştur. Bunlar:

* İnsanların kendi değer sistemi ve değerleri vardır,

- * İnsanların değerlerinin sayısı sınırlıdır,
- * İnsanlar sahip oldukları değerlerin farklı düzeylerinde bulunurlar,
- * Değer, değer sisteminde yapılandırılmıştır,
- * Bireylerin değerleri, kültür, toplum, kurumların ve sahip olunan kişiliğin ürünüdür, şeklinde sıralanmaktadır (Samur, 2011: 40).

2.5.4. Schwartz'ın Değer Teorisi

Schwartz'ın değer teorisine göre; kişi, kavramı eylem seçiminde ve olaylara değer vermede olumlu bir kavram olarak tanımlar (Schwartz and Bilsky, 1987). Schwartz, değerleri herkesin içinde var olduğuna inandığı üç farklı şekilde tanımlamaktadır. Bunlar sırayla ulaşmak için istenen, istenen için yapılan davranış, istenen ve davranışın ölçülebilmesi için kriter olan inançlar. Hepsinde var olan bu üç temel ihtiyacın "biyolojik, sosyal uyum ihtiyaçları ve mutluluk ve hayatta kalma grupları" olduğunu söylemektedir. Schwartz yaptığı çalışmalar sonucunda elli altı tür özel evrensel değer ve herkes için ortak olan on tür olduğunu iddia etmiştir (Schwartz, 1994). Schwartz'ın değeri, toplumda var olan önemli bir faktör olarak; bir kişinin hareketleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu; fenomenin "ne" olduğu kadar "ne" anlamı içerdiğini de göstermektedir (Balat ve Dağal, 2006). Değer için Schwartz tarafından belirlenen türler ve özdeğerler listelenmiştir (Schwartz, 1994). Schwartz and Bilsky'ye (1987) göre değerlerin özellikleri şunlardır: (Ulusoy, 2007: 25; akt. Akbalık, 2015: 20; Neslitürk, 2013: 30):

- Değerler; inanılırdır ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Aktif olduklarında duygularla iç içe olurlar.
- Değerler, hedeflere ulaşmada etkili olan bireysel hedefler ve davranışsal uygulamalarla ilgilidir (hak bilirlilik, yardımseverlik) .
- Değerler, çoğu eylem ve durumların üzerindedirler.
- Değerler, seçimleri motive eden veya insanların davranışlarını ve olaylarını değiştiren standartlar olarak işlev görür.
- Değerler, sahip oldukları öneme göre kendi başlarına sınıflandırılır. Bu tür, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

Tablo 1 3: Schwartz'ın Sınıflandırma Tablosu

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç(Power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, Toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek) .	Etkileşim Grup
Başarı(achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak) .	Etkileşim Grup
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim.	Zevk, hayattan tat almak.	Organizma
Uyarılım(stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak	Organizma
Özyönelim(self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak) .	Organizma Etkileşim
Evrensellik(universalizm): Anlayışçılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum).	Grup Organizma
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, olgun sevgi,	Organizma etkileşim grup
Geleneksellik: Kültür veya dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat, mahremiyet.	Organizma etkileşim grup
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kıbarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek	Organizma etkileşim grup
Güvenlik: Toplumun var olan ilişkilerini ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak	Organizma etkileşim grup

Kaynak: Aydın ve Gürler 2012: 13; Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60 -65; Schwartz, 1996: 122-123; Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 29-30)

2.3.4.1. Schwartz Değerler Listesi

Schwartz tarafından 1992 yılında geliştirilen "Schwartz değerleri listesi" 57 değer tanımı ve on altı boyut içermektedir (Schwartz ve Boehnke, 2004). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada, özgün büyüklük ve değer türleri ile her değer türünde yer alan değerlerle ilgili olarak kullanılan Türkçe adlandırmalar temel alınmıştır. Türkçeye İngilizceden, üç sosyal psikologun ortak çalışmasıyla değerlere çevrilmiştir. Denekler toplam 57 değeri ve yanlarında parantez içinde verilmiş olan açıklamaları okuduktan sonra her birini kendi hayatlarını yönlendiren bir ilke olmaları açısından taşıdıkları öneme göre 1 (ilkelerime ters düşer) ile 7 (en üst düzeyde önemlidir) arasında değişen bir ölçek üzerinde değerlendirmişlerdir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada değer tipleri için güvenilirlik katsayıları 0.51-0.77, değer grupları için 0.77-0.83 arasında değişmekte olup bu katsayılar evrensellik için 0.77, yardımseverlik (iyilikseverlik) için 0.76, hazcılık için 0.54, güç için 0.75,

başarı için 0.66, uyarılma için 0.70, özyönelim (özyönelim) için 0.69, geleneksellik için 0.63, uyuma için 0.51 ve güvenlik için 0.59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına baktığımızda; muhafazakârlık grubu için 0.80, yeniliğe açıklık değer grubu için 0.81, özaşkınlık değer grubu için 0.81, özgenişletim değer grubu için 0.84 olarak hesaplanmıştır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı 2000; akt. Dilmaç, vd.: 2008).

Tablo 1 4: Değer boyutları, içeriği ve güvenirlik katsayıları

Değer Boyutu	Değer Boyutunun İçerdiği Değerler	Güvenirlik Katsayısı
Güç (Power)	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek.	0.75
Başarı (Achievement)	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak) .	0.66
Hazcılık (Hedonizm)	Zevk, yaşamdan zevk almak, isteklerine düşkün olmak.	0.54
Uyarılma (Stimulation)	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.	0.70
Öz-Denetim (Self-Control)	Yaratıcı olmak, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygılı olmak.	0.69
Evrensellik (Universalism)	Sosyal adalet, barış içinde bir dünya, erdemli olmak, güzel bir dünya, çevreyi korumak, açık fikirli olmak, eşitlik, doğayla bütünlük, iç huzuru.	0.77
Yardımseverlik (Benevolence)	Manevi bir yaşam, bağışlayıcı olmak, dürüst olmak, yardımsever olmak, sadık olmak, sorumlu olmak, anlamlı bir yaşam, gerçek dostluk, oldun sevgi.	0.76
Geleneksellik (Tradition)	Bana düşen hayatı kabullenmek, ılımlı olmak, dindar olmak, alçak gönüllü olmak, geleneklere saygılı, mahremiyete ve özel haklara saygı.	0.63
Uyum (Comformity)	İtaatli olmak, ana babaya ve yaşlılara değer vermek, kibar olmak, kendini denetleyebilmek.	0.51
Güvenlik (Security)	Ulusal güvenlik, bağlılık duygusu, iyiliğe karşılık vermek, toplumsal düzen, aile güvenliği, sağlıklı olmak, temiz olmak.	0.59

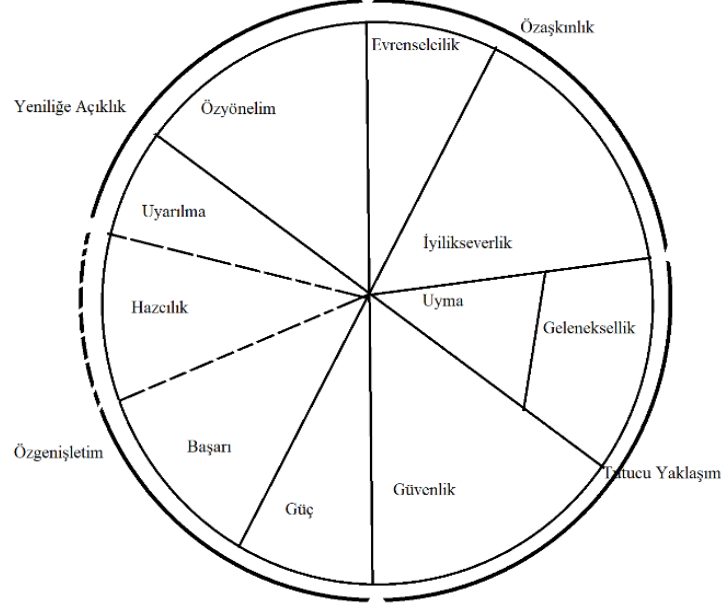
2.3.4.2. Schwartz Değer Kuramı'ndaki değer tipleri ve ana değer grupları arasındaki ilişkiler modeli

Schwartz değerler listesinin iki boyutu belirmektedir (Biel, 2002: 4):

- Yeniliğe açıklık – Tutucu yaklaşım

- Özaşkınlık – Özgenişletim Boyutu

Şekil 1 Schwartz Değer Kuramı'ndaki değer tipleri ve ana değer grupları arasındaki ilişkiler modeli

Kaynak : (Karalar ve Kiracı, 2010: 83)

Schwartz değerler listesinde beliren boyutlara göre oluşan 10 güdüselsel değer tipi (Şekil 1 1) yer almaktadır. Schwartz'ın iki boyutu "Yeniliğe Açıklık-Tutuculuk", "Özaşkınlık-Özgenişletim"dir. Schwartz'ın değer listesinin ilk boyutu, "Yeniliğe Açıklık – Tutucu Yaklaşım"dır. Yeniliğe açıklık; özyönelim, uyarılma ve hazcılık değer tiplerinden oluşmaktadır. Tutucu yaklaşım yönü ise; geleneksellik, uyma ve güvenlik değer tiplerini içermektedir. Schwartz'ın değer listesinin ikinci boyutu, "özaşkınlık-özgenişletim"dir. Özaşkınlık; evrenselcilik ve iyilikseverlik değer tiplerinden oluşmaktadır. Özgenişletim; güç, başarı ve hazcılık değer tiplerini kapsamaktadır. Schwartz 10 güdüselsel değer tipi tanımlamıştır. Bunlardan hazcılık diğerleri gibi tek bir boyutta yer alamamaktadır. Modelde hazcılık kesikli çizgiyle gösterilmektedir. Hazcılık değer tipi yeniliğe açıklık ve özgenişletim boyutunda yer almaktadır (Karalar ve Kiracı, 2010: 83).

2.5.5. Nelson'un Değer Teorisi

Nelson (1974) değerleri üç gruba ayırmıştır; "Kişisel Değer", "Grup değerleri" ve "Sosyal Değerler". Kişisel değerler, bir kişinin öz değerleridir. Öz değerlerine bağlılık, arkadaşlar, gruplar veya sosyal değerler dışında bireysel öneme sahiptir. Kişisel değerler, bir kişinin özüne koşulsuz bağlılığıdır. Kişisel değerlerde grubun değerlerinden çok iç referanslar

kayde olarak alınmaktadır. Grup değerleri, grup üyeleri tarafından ortak bir alana veya takıma dayalı olarak kabul edilen ortak değerlerdir. Gruplar; mekânsal, kan bağları, ideolojik fikirler, dinî topluluklar, entelektüel topluluklar veya etnik grupları içerebilir. Sosyal değerler, geniş bir yelpazedeki insanlar tarafından kabul edilen ve yazılı olarak veya yazılı olmadan kararlaştırılan ve herkes tarafından paylaşılan değerlerdir (akt. Keskin, 2008: 9-10). Çünkü herkes için ortak kabul edilir, toplumu diğerlerinden ayırır ve bu değerler aracılığıyla kendi bilgisini pekiştirebilir, hatta oluşumuna katkıda bulunabilir.

Tablo 1 5 Nelson Değer Sınıflandırması

Bireysel Değerler	Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilgilidir
Grup Değerler	Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dinî ya da politik bir grup olabilir.
Sosyal Değerler	Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarar.

Kaynak: (Yazıcı, 2006: 3; Michaelis, 1988: 361)

2.5.6. Hofstede'nin Kültürel Değerler Teorisi

Geert Hofstede, değer kavramını açıklamak için kültür ve toplum üzerine derinlemesine çalışmalar yapmıştır. Kültürel Değer Teorisi'ne göre; bireyin bulunduğu durum ve bireyin kişisel değerleri davranışını etkiler. Hofstede (1980) bu değeri “belirli durumları diğerlerine tercih etmeye yönelik büyük bir eğilim” " olarak ifade etmiştir (Fischer and Smith, 2004: 669-688). Kişinin tercihini açıklamak üzere Hofsten değerlere ve kültürel kavramlara odaklanmıştır. Bir bireyi veya bir grubu diğerlerinden ayıran zihinsel programdan bahseder. Öncelik anında kişinin zihinsel programında sistematik veya toplumsal değerler biliniyorsa tercih sebebi açıklanabilir. Tercih nedenini bilmek için yapılan gözlemler, kişinin beynine kaydedilen kodların doğrudan tanınmaması nedeniyle kişinin yansıtabileceği söz ve davranışlarla belirlenebilir. Birey ve birey etrafında ortak söz ve davranışları görmek kadar bireyin neden olduğu farklı tepkileri de görmek mümkündür (Turan ve Aktan, 2008: 230; Hofstede 1980, akt. Samur, 2011: 25).

Hofstede (1980) bu farkı sistemin; evrensellik, bireysellik ve kolektiflik özellikleri ile ifade etmektedir. Evrensellik, insanlığın en temel ortak davranışı olarak ifade edilir. Bu davranış, dil, din, ırk, kıta ne olursa olsun tüm insanlarda ortak görülmektedir. Örneğin; gülmek, ağlamak, kızmak, utanmak vb. Kolektif özellikler, toplumun her bireyi tarafından kabul

edilmeyen ve gruba üye olanların davranışlarını etkileyen, toplumun belirli bir kesimi için geçerli olan ortak değerlerdir. Gruplardan şakalar, konuşma stilleri vb. Bu, kolektif seviyenin etkisi altında gerçekleşir. Bireysellik; kişinin aile, toplum vb. öbekleri oluşturan insan gruplarına dâhil olsa da kişisel farklılıklar olacaktır. Davranışlarındaki farklılığın temeli bireysel düzeyin durumu ve sonucudur (akt. Samur 2011: 26) Rokeach (1973), Schwartz and Bilsky (1987), Kuluckhohn (1951) değer teorileri incelendiğinde değerler; (a) belirli durumlarda (b) tercih edilen hayat tarzı ve davranışlar hakkında, (c) seçimlerimizi veya olayları ve davranışları değerlendirmemizi yönlendiren, (d) önem sıralamasına göre derecelendirilmiş (e) görüş veya inançlardır (akt. Aavik and Allik, 2002: 221-235).

Scheller (1966), değerlerin farklı özellikleri olabileceğini ve değer taşıyıcılarının ahlakla ilgilerine ve göreliliğine göre üç gruba ayırmaktadır: 1. Kişisel değerler 2. Vital (hayati) değerler 3. Şey'lerin taşıdığı değerler. Birinci gruptaki değerler; iyi, kötü, sevgi ve nefret gibi değerlerdir. İkinci grupta, sağlıklı olma ve hasta olma, bitkin ve dinç, gülbüz ve cılız gibi değerlerdir. Bu değerler insan, hayvan ve bitkilerde yer alabilir. Üçüncü grupta ise faydalı ve hoş giden, kültürel değerler, ekonomik değerler, estetik değerler yer almaktadır. Ulusoy ve Turan (2007), "Bu değerlerin temelinde belli bir 'şey' vardır. İşte bu 'şey'e Scheller 'değer taşıyan şey' adını vermektedir." değerlendirmesini yapmaktadır.

2.6. Değerler Eğitimi

Bireyin davranış, tutum, olay, olgu ve nesnelerin doğru-yanlış, iyi-kötü şeklinde nitelendirilmesinde önemli bir ölçüt olarak kullanılan değer bireyin davranış ve tutumlara yön veren bir paradigmadır (Yaman, 2016: 17). Kuhn, "paradigma" terimini bir teoriyi de kapsayacak şekilde kabul görmüş bir model ya da örnek olarak tanımlar. Daha sonra bazı eleştiriler doğrultusunda bu tanıımı daha da genişleterek, "paradigmayı" belirli bir topluluğun üyeleri tarafından paylaşılan inançlar, değerler, kurallar ve tekniklerin bütünü olarak tanımlamıştır (akt. Salgar, 2015: 247).

Değerler bireylerin sosyalleşirken kendisinden beklenen toplumsal rollere uygun veya zıt davranmasında önemli bir etkidir. İçinde bulunulan toplumun değerlerine sahip olunması bireyin sağlıklı bir hayata sahip olmasını belirlemektedir. Değerler eğitimi, insanı diğerlerinden üstün kılan nitelikleri hayatın her anını içine alan "kazanma/kazandırma" süreci olarak tanımlanabilir (Yaman, 2012: 18; Güngör, 1993; Rokeach, 1974).

Değer kavramı ekonomi, estetik, etik, felsefe ve matematik gibi pek çok alanda kullanılan temel kavramlardan biridir. Bu alanların bir arada kalmasını sağlamak ortak gerçeklerin kabulü ile mümkün olmaktadır. İranlı filozof Zerdüş, ekonomide düzenin kurulmasının toplum için faydalı olacağını düşünmüş ve iş ve üretimin bir erdem olduğunu kamuoyuna açıklamaya çalışmıştır (Hançerlioğlu, 2002 : akt. Atay, 2003). İyi ve erdemli bir kişi olmak sadece birey için değil bireyin dışındaki yapıların devamlılığı için de önemlidir. Çünkü bir ailede, toplumda ve ülkede sevgi, saygı, çalışkanlık, dürüstlük, sorumluluk ve adalet gibi temel değerlerin içselleştirilmesi, herkesçe benimsenmesi, bireysel ve toplumsal mutluluğun, kalkınmanın, birlik ve beraberliğin temellerinin inşa edilmesini sağlar (Karatay, 2011: 1441).

Bireylerin bir araya gelip evlilik akdinin kurulmasıyla aile süreci ve çocukların eğitimi ile ilgili yükümlülükler başlamaktadır (TMK madde 185, 2001). Aile kurumu toplumun en küçük birimidir. Ailenin değerler eğitimindeki sorumluluğu yadsınamaz. İlk beş yıl çocuğun kişilik gelişimi açısından büyük önem taşır. Bu yaşta değer eğitime başlamak önemlidir. Değerler eğitiminin önemi; bireyin kişiliğin oluşmasında önemli yer tutmasındandır. Bireyin değer eğitiminde aile üyelerinin konumu ve bilgisi önemlidir. Değer eğitiminin doğumdan itibaren başlamış olması bu eğitimin temel sorumluluğunun aile olduğunun göstergesidir (Dilmaç ve Ulusoy, 2014: 62). Erken yaştaki olumlu deneyimler, çocuğa davranış ve düşüncenin tam sağlıklı gelişimi için temel sağlamaktadır (Gunnar ve Barr, 1998: 1-14).

Aile, doğan kişi tarafından tercih edilemeyen ilk sosyal ve biyolojik gruptur. Bir kişinin ilk değer deneyimi aile kurumu ile yaşamaktadır. Ailenden edindiği bilgi, tutum ve değerler, aile dışı değerlerle kök ve şablonlar ile örüntülü olmalıdır (Dilmaç ve Ulusoy, 2014: 85). Aile dışındaki kabuller ile çatışan değerlere sahip olmak kişinin deneyimleri bireyde olumsuz etkilere neden olabilir. Bireyin iyi ve erdemli oluşu toplumun da huzurlu ve mutlu olmasını sağlar. Bu hedefi gerçekleştirmek toplumsal kültür değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına bağlıdır (Karatay, 2011: 1441).

Aile, değerler eğitiminde en etkili unsurlardan biridir. Değerlerin eğitimi, hem aile, kültürel kodların aktarılması ve aktarılması işleviyle toplumsal yapının temel unsuru olduğu için hem de sosyalleşmenin çocuk açısından gerçekleştiği ilk ve en önemli yer olması değerler eğitimi alanında büyük önem kazanmaktadır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010 akt. Tanrıverdi, 2015: 12).

Eğitim, bireye değer katacak bir etkinlik olarak ifade edilmektedir (Hökelekli ve Gündüz; 2007). Bolat (2016) eğitimi, değerlerin bireyler ve nesiller arasında aktarımında doğru seçilmiş bir araç olduğunu ifade etmektedir.

Okul öncesi dönemde ve okul döneminde çocuğun çevresinin taklit edilmesi ve gözlemlenmesinden elde edilen bazı değerleri gösterememesi çocuğun gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Bu nedenle çocukların sosyal ve duygusal becerilerini geliştirecek ve kolaylaştıracak, okul içinde ve dışında çocuğa model teşkil edecek davranışlar sağlanmalıdır (Walker ve Golly, 1999: 104-6; Yalçın, Yemenici, Sabancı, Kalaycı, vd. 2012).

Okullar örtük ve programlı olmak üzere çocuklara bir eğitim sunmaktadır. Bu eğitim, aile kurumundaki değerler eğitiminin bir devamıdır. Okullar yeni değerleri öğretmek için alan ve fırsat sağlar. Okulların amacı öğrencilere "bilgi, beceri, olumlu tutum, davranış ve değerler" kazandırmaktır (Kasa, Kılınç, Kara, Tunca, Bayır, vd. 2015: 111).

Çocukların aile içinde aldıkları değer eğitimi okul ve çevre ile birlikte ilerlemiştir. Öğrenci üzerinde gerçekleşen değerler eğitimine sosyal çevre de dâhil olmaya başlamıştır. Aile kurumunun bireye katkısı her geçen gün zayıflamakta ve bireyde yeni değerler oluşmaktadır. Okullarda değerler eğitimi, kişide oluşabilecek olumsuzluklara karşı sistematize edilmeli ve belli bir olgunluğa ulaşmalıdır (Aydın ve Gürler, 2012: 45).

Değerler eğitimi “en basit şekliyle değerleri öğretmek için açık bir girişim olarak tanımlanabilir” (Keskin, 2008: 2).

Eğitimin genel amacı, bireyin davranışlarına önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda rehberlik etmektir (Çelikkaya, 1997). Eğitimin değiştirme ve dönüştürme içeriği, ulaşmak istediğimiz değerlere hedef olarak bakıldığında değerlerin sonradan edindirilebileceğine ulaşılmaktadır. Başka bir deyişle değerler genellikle eğitim yoluyla kazanılabilir (Karaca, 2019: 45).

“Bir ulusal eğitim programı, öncelikle çocuk ve gençte istenen değerlerin neler olduğunu ve nerede/nasıl/ne zaman yapılacağını planlamakta mıdır?” sorusunun cevabına odaklanmak gerekir” (Albayrak, Avşaroğlu, Bakalım, vd. 2015: 83).

2.6.1. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Değerler

Türk millî eğitiminin genel amaçları arasında yer alan "Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren insanlar yetiştirme"

(Milli Eğitim Temel Kanunu Madde 2) çabası, toplumda ortak değerlerin birlikteliği güçlendireceğini amaçlamaktadır. Türk Milli Eğitim Sisteminin amacı, bireysel değerleri korumak ve aynı zamanda millî değerleri gelecek nesillere aktarmaktır. Amacı Türk gençliğinin geleceğini güvence altına almak ve sağlıklı bir yaşam sürmesi için ortam hazırlamaktır.

Bu bağlamda Türk Milli Eğitiminin genel amaçları şu şekilde belirtilmektedir:

Türk Milli Eğitiminin Amaçları I – Genel amaçlar:

Madde 2 – Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16.6.1983 2842/1 Md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2016).

Türk Milli Eğitim Sisteminde değerler eğitimi yönergesi ile aşağıda belirtilen değerler belirlenmiştir:

- Sevgi
- Sorumluluk
- Saygı
- Hoşgörü/ Duyarlılık

- Özgüven
- Empati
- Adil Olma
- Cesaret
- Liderlik
- Nazik Olma
- Dostluk
- Yardımlaşma/ Dayanışma
- Temizlik
- Doğruluk/ Dürüstlük
- Aile Birliğine Önem Verme
- Bağımsız ve Özgür Düşünebilme
- İyimserlik
- Estetik Duyguların Geliştirilmesi
- Misafirperverlik
- Vatanseverlik
- İyilik Yapma
- Çalışkanlık
- Paylaşımçı Olma
- Şefkat
- Merhamet
- Selamlaşma
- Alçakgönüllülük
- Kültürel Mirasa Sahip Çıkma
- Fedakârlık

(Albayrak, Avşaroğlu, Bakalım, vd. 2015: 83).

Toplumun benimsediği değer kavramı; o toplumun ahlakilik, bilimsellik ve sosyolojik yapısını güçlendirir. Millet olarak topyekûn bir gelişme için değer kavramının birleştirici ve geliştirici etkisinin öneminin anlaşılması önem arz etmektedir (Göktürk,2022: 7).

Bu değerler, temel gereklilikler dikkate alınarak ve yaşı dikkate alınarak öğrenciye verilmelidir.

“Birey tarafından iyice içselleştirilen değerler bireyin gelecekte ne şekilde davranmasının beklendiğine dair bizlere yol gösterir. Zira hem bilişsel hem de duygusal yönden iyice içselleştirilen değerler bireyin davranışlarına yön veren, onların devamlılığını ve

düzenliliğini sağlayan inanç veya standartlar haline dönüşmüştür” (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 25-26).

Değerler eğitiminde öncelikli değerin hangisi olduğu bir çelişki meselesidir. Evrensel değerler mantıklı görünse de bu listeyi kısaltmaz, genişletir. Ekonomiklik ilkesi göz önüne alındığında, bu konuda pratik kararların alınması gerektiği açıktır (Uzunkol, 2014: 5).

“Kültürün en büyük meselesi kendini devam ettirmek, yani kendini taşıyan ve geliştiren insanlara sahip olmaktır” (Güngör, 1997: 153).

Thomas Lickona’nın (1992) bu alanda uzman olarak görüşleri dikkat çekicidir. Lickona; okullarda saygı ve sorumluluk değerlerinin bir zorunluluk olarak verilmesi gerektiğini belirtir. Bu iki değer, diğer tüm değerlerin temelini oluşturacaklarını belirtir. Saygı ve sorumluluk değerlerinin kişisel gelişim, kişilerarası ilişkiler, demokratik ve insani bir toplum, adil ve barışçıl bir dünya için temel değerler olduğunu söylemektedir (Lickona 1992: 43 akt. Demircioğlu, 2008: 27).

Türkiye’deki okullarda değerler eğitiminin bireysel ve toplumsal açıdan öneminin son yıllarda daha da iyi anlaşılmasının sonucu olarak Milli Eğitim Bakanlığı 2003 yılından itibaren öğretim programlarında sistemli bir şekilde yer vermeye başlamış ve değerleri programların temel unsurları olarak görülmüştür (Yıldırım ve Demirel, 2019: 93). Değerler eğitimi ile millî, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizin güçlendirilmesi için çalışmaların yapılması istenmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 215-216).

Biesinger, değerler çerçevesinde ele alınabilecek yaşama dair olay ve durumla analiz ve tefsir edilmesinin duygulardan ve öncül anlayışlardan (bir anlamda belli değer yargılarından) bağımsız olamayacağını belirtip, dolaylı da olsa değerler eğitiminin belli bir inanca, duyguya ve ahlak anlayışına taraf olmadan olamayacağını ifade eder (Biesinger, 1979: 180 akt. Polat, 2010: 145).

Türk Milli Eğitim Sistemi’nde değerler eğitimi yönergesinde belirtilen iki değerden bahsedilmektedir. “Değer eğitiminde, ahlaki gelenek, adalet, iyi ve doğrunun anlaşılması, çıkarımda bulunmak, şefkatli olmak, fedakârlık göstermek, özverili olmak, kendi duygu ve davranışlarını kontrol altına almak, alçak gönüllü olmak gibi değer ve uygulamalar yer almaktadır”(Akbaş, 2008: 22).

Akbaş’ın değerleri sınıflandırma araçlarını (Allport, 1960; Rokeach, 1973; Schwartz, 1992) ve Milli Eğitim Temel Kanununu, Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Amaçları ve İlköğretimin Genel Amaçları inceleyerek değer ifadesi taşıyan temel amaçları seçerek yaptığı çalışmada; Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademe

öğrencilerinde hangi düzeyde gerçekleştiğini tespit ettiği çalışmasında Milli Eğitimin Temel Amaçları içerisinde yer alan değerlerin olduğu bir liste oluşturmuştur.

Belirlenen ana başlıklar ve içerik listesi:

Tablo 1 6 Akbaş'ın Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değer Sınıflandırması

Akbaş'ın Milli Eğitimin Duyuşsal Amaçlarını İçeren Değer Sınıflandırması	
GELENEKSEL	Ulusal güvenlik, yardımsever olmak, aile güvenliği, tutumlu olmak, güvenilir olmak, hayatın verdiklerini kabul etmek
DEMOKRATİK	Saygılı olmak, kibar olmak, hoşgörülü olmak, işbirliği yapmak
ÇALIŞMA-İŞ	Çalışkan olmak, azimli olmak, girişimci olmak, sorumluluk sahibi olmak
BİLİMSEL	Araştırmacı olmak, yaratıcı olmak, meraklı olmak, bilimsel olmak, eleştirel olmak
TEMEL	Estetik olmak, sağlıklı olmak, çevreyi korumak, temiz olmak

Kaynakça: (Akbaş, 2004: 110, 116, 119, 123, 124)

Okulda değerler eğitiminin amacı, öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Bunu oluştururken mutlaka kişinin kendi amaçları doğrultusunda yaşamına katkı sağlayacak gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazanmasını sağlama ve onu "iyi insan" olarak tanımlama ilkelerini göz önünde bulundurmalı ve "iyi vatandaşlar" şekillendirmelidir (Doğan, Uğurlu, Çetinkaya, 2013: 92). Bu nedenle, erken çocukluktan itibaren çocuklara değerlerin öğretilmesi ve bunların içselleştirilmesinin değerler eğitiminin amaçları altına alınmalıdır.

Bir varlığın duygusal, sosyal veya ahlaki açıdan yaptığı düşünülen faydalı veya yüksek kaliteye değer denmektedir (Oğuzkan 1993: 33). Kişinin yaşı ilerledikçe etki alanı genişler ve hayatındaki bozulmalar zayıflar. Bu koşullar karşısında, bir kişinin yaşam düzeni neslini ve düzenini muhafaza etmek için öğrendiği deneyimleri aktarmalıdır. Aktarmayı eğitim sayesinde gerçekleştirebilir (Bolat, 2016: 324). Lakin insanoğlunun doğumdan itibaren korunmaya ve kollanmaya muhtaçlığı diğer pek çok canlıdan ayırt edici davranış ve hars geliştirmiştir.

İnsanlar doğduklarında herhangi bir kültüre sahip değildir fakat her insan insan zamana ve yere göre farklı kültürlerin içine doğarlar (Kiraz, 2015; 142). Dolayısıyla kültürün kazanılması bir ailede başlar sonra da toplumsal ortamda ve süreçte devam eder (Kocaoğlu, 2007; Yıldız, 2017: 102). Süreçte kuşaklar arası bilgi transferi gerçekleşmektedir (Çelikkaya, Kürümlüoğlu, 2017: 245). Toplumların deneyim ve uygulamaları kültürü oluşturmaktadır (Yazıcı, 2014: 214). Türk Dil Kurumu (2022) sözlüğünde kültür tanımı şu şekilde

yapılmaktadır: “Bir topluluğun bütün fertlerinin sahip olduğu, olayları ve meseleleri karşılayan, duyuş, düşünüş şekilleriyle tarih içinde meydana gelen fikir ve sanat verimleri ve değer hükümlerinin bütünü”. Turan (1990), “Türk Kültür Tarihi” adlı kitabında kültür için: “Kültür, bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümüdür”(s.11-21). Bronisław Malinowski’ye göre ise “Kültür, insan gereksinimlerinin karşılanması için doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak çalışan araç ve gereçler ile gelenek-görenekler ve bedensel veya düşünceyle ilişkili alışkanlıkların tümüdür”(akt. Bozdemir).

Uygur (2003: 18), kültür hakkındaki tüm yorumları şu şekilde özetlemiştir: “Kültürden ne anlaşılırsa anlaşılın, kültür, köken ve amaç yönünden baş koşul olarak hepsi insan varlığını benimsemekle birlikte, kuruluş, önem, yaygınlık bakımından değişik boyutlar gösteren pek çok çeşitli öğelerden meydana gelir. Böylece kültür ile uygarlık arasında önce bir ayrılık, dolayısıyla da bir karşıtlık yoktur.”

Kültür ve uygarlık arasındaki bu uyum medeniyetin doğuşunu tetiklemiştir. Uygarlığın kurulmasında toplumların eğitimin önemi büyüktür. Eğitim esnasında bireylerin ve toplumların bilgileri, becerileri, deneyimleri, sanatları, inanç sistemleri doğaya bakışı yer almaktadır (Çankırılı 2015: 13).

Eğitimin amacı ve insanın ne olduğu tartışma konusu olmuştur. Eğitimciler temel olarak bu konuda üç görüş bildirmişlerdir. Biri, kişinin düşünme ve zihin yeteneğinin geliştirilmesi, diğeri ise kişinin iradesinin ve duygularının yönünü güçlendirmek, diğeri ise bireyin bedeninin eğitimidir. Fiziksel ya da ruhsal terbiye insanı güçlü ve zeki yapabilir ancak bu gücü ve zihni değerler ve ahlak eğitimi ile varoluş ve tüm insanlık için faydalı bir şekilde kullanmak mümkündür (Kaymakcan ve Meydan, 2011).

Eğitim, değerlere göre gelişir. Değerler eğitim faaliyetinin oluşumunda rol oynar. Değerler, inşa etmek isteyenler için yapı malzemesi görevi görür. Farklı değerlerin birleştirilmesiyle oluşacak yapı eğitimin yapılandırılmış halidir (Bayraklı 1980: 33). İnsan hayatının ilk aşamasında kimliğini oluşturan toplumun değerleriyle karşılaşır ve bu değerlerle gelişir. Çocuk, hayatı ve muhtemel tepkilerini ebeveynlerini örnek olarak alarak edinir. Bu nedenle, ebeveynler çocuğa iyilik, hakikati ve güzellik hakkında bilgi vermelidir. Çocuk, kendi kararlarını verme seviyesine ulaşana kadar ailesine bağlı olarak değerlerini korur. Günümüzde çalışan anne ve babaların çokluğu okulların değerlerin kaynaştırılması sürecine katkıları ve

önemini artmıştır. Bu nedenle okullardaki eğitim ve öğretimde sunulan akademik değerlerin önemi artmıştır. Okula yüklenen anlam da farklılaşmıştır.

Okullarda sistematik eğitimin amaçlarından biri, çocukların günlük yaşamlarında sosyal becerileri, psikososyal davranışları ve problem çözme becerilerini kazandırmaktır. Çocuklarda sosyal beceriler, psikososyal davranışlar ve sosyal problem çözme becerilerinin paylaşılması, paylaşılması, saygı gösterilmesi, sabırlı olunması ve diğer insanlarla etkileşimde bulunulması gibi temel değerlerin korunmasına yardımcı olmak için verilebilir (Craig, 2009).

Çocuk edebiyatının ürünleri, çocukların hassasiyetiyle işlenmiş ve çocuğun seviyesine uygun bir dilde yazılmış metinlerdir. Çocuk edebiyatının, çocuklarının hassasiyetini kaybetmemiş her yaştan yetişkin yazar ve şairler tarafından yaratılmış bir edebiyat olduğu söylenebilir. Metin alıcısı öncelikle çocuktur. Ancak bu metinleri çocuklardan başka kimsenin okumadığı anlaşılmamalıdır. Yetişkinler ayrıca çocuk edebiyatının nitelikli bir ürününün tadını çıkarırlar. Metinlerdeki en önemli şey, dilin güzel kullanımı, işlenen konunun çocuğun bilişsel ve duygusal özelliklerine ve hikâyenin cazibesine karşılık gelmesidir. Şiir tarzı metinler oluşturulurken dikkat edilmesi gereken ilkeler; “ahenk, armoni ve ritim”dir. Bu özelliklere ek olarak çocuğun ilgisini canlı tutacak konuların maceraların seçimine de dikkat edilmelidir. Çocuk edebiyatı, yetiştirme konusunda da öne çıkan bir edebiyattır. Bir çocuğu yetiştirmek için doğrudan oluşturulmamasına rağmen, amaç çocuk üzerinde olumlu izlenimler ve izlenimler bırakmaktır. Bu, çocuğun olayları, çevrelerini, duygularını ve buna bağlı olarak davranış gelişimini algılaması açısından olumlu gelişim ve değişikliklere izin verir. Yani çocuğun dil becerilerini geliştirir ve diğer yandan kültüre dayalı bilinci çocukta ulusal ve evrensel değerlere karşı istemeden uyandırır (Karatay, 2007: 466).

İlk ve ortaöğretime yönelen öğrencilerin, ahlaki gelişimleri her geçen gün artmaktadır. Toplumun diğer üyelerinin görüşlerini de dikkate alarak benmerkezci bir bakış açısının yanında gerçekleri ve olayları okumaya ve yorumlamaya başlar. Bu, genel kuralların genel bir anlayışla değiştirilebileceği bilgisini öğrencilere verilmelidir (Can, 2002: 136). Bu dönemde çocuklar tarafından soyut ve nesnel kavramların anlaşılma düzeyine dikkat edilmelidir. Paylaşılan değerlerden yoksunluğun ne gibi sonuçlar doğurabileceğinin önceden gösterilmesi ve anlaşılması için danışmanlık ve gerekli yardımın yapılması gerekmektedir (Erden ve Akman, 1997: 116). Toplumların ve insanların değişim ve dönüşüm kaynaklı sürekli eğitime ihtiyaç duyması ve eğitim ve öğretim sırasında sadece bilgiye dayalı değerlerin değil insani değerlerin

de bulunması, insanı insan yapan iyiliğin yer alması, açıklanması gerekmektedir (Maslow, 1996: 68-74).

Değerler eğitimi, okul aracılığıyla dolaylı veya doğrudan öğrencilere iletilir. Değer eğitimi, Türk eğitim sistemindeki derslerle bütünleştirilmiştir (Öztürk ve Kafadar, 2019: 286-287). Son yıllarda ülkemizde değerli eğitimi gündemdedir. Toplumsal olarak, insanların etik ve ahlaki kurallara uygun olarak yetiştirilmesi açısından da bir geçit olarak düşünülebilir.

Değerler amaçlarını sürdürdüklerinde, din, dil ve ırkı bölmeden ahlaki değerlerin oluşumunda evrensel olarak bütün çevrelere hizmet etmelidirler (Bezirci, Konuşkan Bayraktar, 2017: 39). Değer eğitimi, çocuklarda görülen sorunlu davranışlar da dâhil olmak üzere somut olayları ve gerçekleri içeren etkili, modele dayalı içerikle zenginleştirilmelidir. Çocuk için bilgiden çok hayatta işine yarayacak bilgiler olmalıdır. Bu nedenle, öğretmen veya eğiticiler bilinçli, farkındalığı oluşmuş, değerli bir eğitim sağlamalıdır. Çünkü değerler eğitimi veren öğretmenler diğer öğretmenlere göre daha motive ve motive edebilir nitelikte olmalıdır. Konuların çok soyut olması, öğretmen için motivasyonun yanında sabırlı olmasını da gerektirmektedir (Doğan Timur ve Yuvacı, 2014: 125).

Görüldüğü gibi değerler eğitimi, eğitimin vazgeçilemez amaçlarından biridir. Bireyin kişiliğini öne çıkaran, bireyi benmerkezci olmaktan kurtaran, topluma, millete, vatanına faydalı birey olmasında ona yol gösteren değerlerin eğitimi son derece önemlidir. Değerler eğitimi sayesinde ulaşılmak istenen hedef; ahlaklı, karakterli, kişilik sahibi, dürüst bireyler yetiştirmektir.

2.6.2. Milli Eğitim Bakanlığı ve “Eğitimde 2023 Vizyonu”

Milli Eğitim Bakanlığı, "Eğitimde 2023 Vizyonu" başlıklı 1-5 Kasım 2010 tarihleri arasında 18. Milli Eğitim Şurası'nı gerçekleştirmiş ve şûrada alınan kararları yayımlayarak resmîyet kazandırılmıştır.

Alınan kararlar doğrultusunda Bakanlık, eğitim politikalarına ilişkin Şuura kararlarının da dikkate alınmasını öngörmüştür. Okul içinde ortak bir kültür ve öğrencilerde ortak değerlerin oluşması için değer üreten imajlara yer verilmesi kararlaştırılmıştır. Okul kültürünün oluşması için alınan kararlar (TTKB, 2010):

- Okulların, kendine özgü bir kimlik, hafıza, aidiyet duygusu ve güçlü okul kültürü geliştirebilmeleri için geniş katılımlı özel günler, haftalar gibi etkinlikler düzenlenerek ortak kültürel değerlerin güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Güçlü okul kültürleri geliştirebilmek için okullara özgü logo, amblem, rozet, marş, kahraman, hikaye, gazete, tablo, slogan vb. semboller oluşturularak okulların ortak kültürel değerlerini güçlendirmeleri desteklenmelidir.

2010 yılında gerçekleştirilen Milli Eğitim Şurası'nda değerler eğitim konusunda şu kararlar alınmıştır:

* Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.

* Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

* Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

* Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitime yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitime yer verilmelidir.

* Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

* Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitime yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.

* Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

* Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

** Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.*

** Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.*

** Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.*

** İlköğretim ve ortaöğretim ders kitapları, Türkçemizi doğru kullanmaya katkı sağlayıcı olmalı; fen ve teknoloji, matematik vb. derslerde kullanılan terimler Türk Dil Kurumu ile iş birliği yapılarak yeniden düzenlenmelidir.*

** Tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında 26 Eylül tarihi “Türk Dili Bayramı” olarak kutlanmalı ve bu alanda yetişmiş Türk dili uzmanlarının katılacağı etkinlikler düzenlenmelidir.*

** Anayasa’nın 24. maddesi gereğince isteyen anne ve babaların çocuklarının ahlaki ve manevi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.*

Milli Eğitim Şurası’nda alınan kararlar doğrultusunda, çeşitli İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından değerler eğitimi konusunda “Değerler Eğitimi Yönergeleri” düzenlenmiştir.

İlgili yönergeler ile öğrencilere bazı değerlerin kazandırılması amaçlanmış ve. yönergelerdeki vurgulanan değerler “sevgi, sorumluluk, saygı, hoşgörü, duyarlılık, özgüven, empati, adil olma, cesaret, liderlik, nazik olmak, dostluk, yardımlaşma, dayanışma, temizlik, doğruluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, bağımsız ve özgür düşünebilme, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, misafirperverlik, vatanseverlik, iyilik yapmak, çalışkanlık, paylaşımcı olmak, şefkat-merhamet, selamlaşma, alçakgönüllülük, kültürel mirasa sahip çıkma, fedakârlık” olarak kararlaştırılmıştır (Çoban, 2016: 5-6).

2.7. Değer Öğretimi Yaklaşımları

Değerler eğitimi ile ilgili değerleri öğretmeye yönelik çeşitli yaklaşımlar vardır: Bu yaklaşımlardan bazıları şunlardır:

- Değerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı,

- Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı/Değer Açıklama Yaklaşımı,
- Değer Analiz Yaklaşımı,
- Bütüncül Yaklaşım, Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları,
- Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı,
- Karakter Eğitimi (Dilmaç ve Ulusoy, 2014: 68-69).

2.7.1. Değerin doğrudan öğretimi yaklaşımı

Telkin, kelime anlamıyla karşı tarafa doğru olduğuna inanılan birtakım bilgi, beceri ve duyguların aktarılmasıdır (Akbaş, 2004; Doğanay, 2007; Ziebertz, 2007). İnsanlık tarihi boyunca bu yönüyle her zaman kullanılmış en geleneksel yöntemdir. Geleneksel olarak algılansa da öğretmenler tarafından değerlerin aktarılması esnasında çoğu zaman başvurulmuş yöntemlerden biridir. Diğer yöntemler kullanılsa bile bu yöntem diğer yöntemleri tamamlayıcı özelliğe sahip olduğu için onlarla birlikte de kullanılır. Öğretmen merkezli bir yöntem olsa da zaman, mekân ve sınıfın kalabalık olduğu durumlarda oldukça çok kullanılan bir yöntemdir. Doğrudan öğretim yaklaşımı, büyüklerin doğru olduğuna inandığı bazı değerleri çocuklara direkt söylemesi ve çocukların da bu değerleri doğru olarak düşünerek öğrendiği bir yöntemdir. Uygulanırken ilk başta önce kazandırılacak değerler tespit edilir ve birtakım etkinlikler düzenlenerek değer kazandırılmaya çalışılır. Bu yöntemde çok kullanılan durumlardan biri de hikâyelerin kullanılmasıdır. Bu hikâyelerin anlatılması, öğrencilerin o değerın önemini düşünmeye yönlendirir (Ekşi ve Katılmış, 2011). Bu yöntemin özünde, herkes tarafından doğru kabul edilmiş değerlerin aktarılmasında öğrencinin çok fazla sorgulamadan o değeri benimseme fikri vardır. Fakat bu yaklaşımda en çok eleştirilen nokta değer gibi kazanılması uzun bir süreç gerektiren bir olgunun hem tek taraflı hem de kısa bir sürede aktarılmaya çalışılmasıdır (Yazıcı, 2006; Yiğittir ve Kaymakçı, 2012).

Bu yaklaşımda bireylere;

1. Amacın belirlenmesi,
2. Ölçütün belirlenmesi,
3. Uygulanacak yöntemin seçilmesi,
4. Seçilen yöntemin uygulanması,
5. Seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde de tekrar etme şeklinde işlem basamakları uygulanır (Doğanay, 2011).

2.7.2. Değeri belirginleştirme/değer açıklama yaklaşımı

Gordon Allport (1955), Abraham Maslow (1970), Carl Rogers (1969) vd.'nin hümanistik psikoloji ve hümanistik eğitim hareketi yaklaşımları “Değerleri belirginleştirme yaklaşımı” ortaya çıkmıştır. İnsancıl eğitim düşüncesi beraberinde rasyonaliteyi, duygusal farkındalığı getirmiş kişisel değerleri ve kalıpların anlamaya çalışmıştır (Huitt, 2004).

Değer açıklama yöntemi, öğrencileri kabul ettikleri değerler hakkında bilgilendiren ve bu değere duyarlılıklarını arttıran yöntemdir. Bu yaklaşımı benimseyen öğretmenler öğrencilerin fikirlerine saygı duymakta ve kendilerini ifade etmelerine yardımcı olmaktadır. Saygın bir öğrenci kendini rahat hisseder ve bu değere koyduğu anlamı kolayca gösterebilir.

Değer açıklama yaklaşımında dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Öğrencilerin beyan ettikleri değerler kesinlikle eleştirilmemeli veya öğretmen öğrenciye değerini göstermemelidir,
- Öğrencilere cevaplamaları için zorlama yapılmamalıdır,
- Tartışmalar uzun süre yapılmamalıdır,
- Gruba uygun olabilecek sorular tek tek sorulmamalıdır,
- Öğrencilerin sahip oldukları tüm duygusal özellikler (kişisel hedefler, ilgi alanları, tutumlar, inançlar ve eylemler) değerleri tanımlamak için kullanılmamalıdır (Doğanay, 2007).

Bu yaklaşımda öğretmenin görevi, öğrencinin kendisini bu değerde bulduğu, değer yargıları oluşturmaya olanak tanıyan ve duyarlı bir insan olarak yaşamla savaşmasına yardımcı olan bir ortam sağlamaktır. Bununla birlikte, çocuğun yaşam alanına çok fazla girmemek ve çocuğun kafasını karıştırmamak ve tüm değerlerin bu şekilde elde edilebileceği yanılgısına düşmemek de gereklidir (Akbaş, 2004). Değeri belirginleştirme yaklaşımı, bir kişinin kendine değer veren bir dünya inşa etmesine yardımcı olur. Böylece çocuk kendi değer yargılarıyla dünyayı daha kolay yorumlayabilir. Bu yaklaşımın en belirgin özelliği, değere ulaşma sürecinin değeri nasıl ulaştığıdır (Akbaş, 2008).

Bu yaklaşımı benimsemek, öğrencinin değerlerini tanımlamada ve gerçekleştirmede mantıksal düşünme ve duygusal uyanıklığı kullanmasına yardımcı olacaktır. Öğrenci bu becerileri kazanarak kendini de anlayacaktır. Kendini gerçekleştirme sürecinin bileşenleri; seçenekler arasından özgürce seçim yapmak, bu seçeneklerin sonuçlarını dikkatlice düşünmek, değerlendirilmek, onaylamak ve değer tercihinine göre hareket etmek (İşcan-Demirhan, 2007). Bu süreçte öğretmenler öğrencileri özgür seçimler yapmaya ve alternatifler önermeye teşvik

etmeli, değer seçimi için yeni fırsatlar sunmalıdır (Seefeldt, 2004 akt. Çengelci, 2013 ; Ellis, 2007).

2.7.3. Değer Analiz Yaklaşımı

Değer ğretiminde en rasyonel ve bilimsel yaklaşımlar olarak tanımlanabilecek bir yöntemdir. Gerçek durumlarla baş etmeye ve çok fazla duygu içermeyen doğru kararlar vermeye dayanan bir yaklaşımdır (Aydın ve Akyol, 2012). Değer analizi yaklaşımının amacı, öğrencinin sorgulayıcı düşünme ve bilimsel araştırma aşamalarını uygulama konusunda yardımcı olmaktır. Bu bağlamda, mevcut bilgiler ve doğrulanabilir gerçekler önemlidir. Bir yönüyle, bu yaklaşım neden-sonuç ilişkisine dayalı mantıksal çıkarım gerektirir. Bu yaklaşımla değeri belirginleştirme yaklaşımının ile arasındaki fark, öğrencilerden değer sistemlerini savunmalarını istemesi ve bunu bir anlamda karşı tarafa savunarak gösterebilmesidir (Huitt, 2004). Değer analizi yaklaşımının esas kuralı, öğrencilerin sunulan değerlerden ziyade istedikleri değerleri öğrenmeye çalışmalarıdır (Dilmaç, 2007). Sonuç olarak öğrencilerin kendi kararlarını vermeleri sağlanır (Türk, 2009). Bu yöntem kullanılırken sınıflarda değerler öğretilirken yöntem olarak daha çok vaka çalışmaları ve problem çözme seçilebilmektedir (Akbaş, 2004).

Değer analizi yaklaşımının aşamaları şunlardır:

1. Değer sorununu belirleme,
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma,
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama,
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme,
5. Olası özm yollarını belirleme,
6. özm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme,
7. Seçenekler arasından birini seçme,
8. Seçilen neri doğrultusunda davranımda bulunmadır (Doğanay, 2007).

2.7.4. Bütüncül Yaklaşım, Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları

Kohlberg, demokratik kişilik yapısının çekirdeğini oluşturan eleştirel mantığı haklı-haksız ikilikten, ahlaki yargı yeteneği ve eleştirel olma yeteneği ile değerlendirme yeteneği anlamına gelir. Ahlaki sorunlar, farklı çıkar ve değerlerin taleplerini çelişen adalet sorunlarıdır ve bu sorunlar aynı zamanda demokrasinin sorunlarıdır. Adalete dayalı etik temelli demokratik

bir yaklaşımda, bu tür sorunlar tüm tarafların görüşlerini alarak ve herkes için en adilane olursa çözülebilir (Kohlberg ve Turiel, 1978, akt. Çiftçi, 2003: 43).

"Adil Toplum Yaklaşımı'nda amaç, toplumun ve okulların öğrenciye kazandırmak istediği ve getirmek istediği değerlere değer vermek ve bu kazanılmış değerleri korumaktır. Bu yaklaşımı benimseyen okulların önerdiği değerler özgün ve temel değerlerdir. Bu yaklaşım, Kohlberg'in zihinsel gelişim araştırmasına dayanmaktadır (Hunt, 1981; Whitney, 1986; Warnock, 1996; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 76).

Ahlak, demokratik bir kişilik ya da demokratik ortamlarda doğru ve yanlış yargılama yeteneği olarak gelişir. Demokratik ortam, demokratik uzlaşma, adalet, haklar, ödev bilinci, insan onuruna karşı uyanıklıklarını artıracak; özgürlük, eşitlik, temel değerler olan yaşam dokunulmazlığı ve insana güven, dayanışma ve uzlaşma ortamı gibi değerlerin olduğu yer olarak kabul edilir. Böyle bir ortamın yasalarının dayandığı kurallar, aynı zamanda, bireyin haklarını ve özgürleşmesini garanti ettiği için topluluk üyeleri tarafından kararlaştırılan / sözleşmeli yasaların ifadesidir. Bu grup veya topluluk, rasyonel olarak eleştirel düşünen, sorumlu, özgür karar veren, kararlarının ve davranışlarının arkasında duran özerk bireylerin oluşturduğu bir topluluktur. Aksi takdirde demokrasi, bu özelliklere sahip olmayan ve istismar edilen ve istismar edilen insanlardan oluşan toplumlarda işlevsel olamaz (Lind, 1984'den akt., Çiftçi, 2003: 44).

Değer eğitimi ve ahlak eğitimi ile ilgili "Adil Toplum Okulu Yaklaşımı'nın boyutlarını iki ana çerçevede bir araya getirebiliriz. Bu çerçevede ahlaki pedagojinin demokrasi pedagojisi ile örtüşmesi sağlanmaktadır;

- Okul, değerlerin aktarılmasını içerdiğinden, etik konuların tartışılması yoluyla değerlerin geçerliliğini incelememizi sağlayarak, çocukların ahlaki yargıyı dengelemenin üst aşamasının yapısal özellikleriyle yüzleşmelerini ve sarsılmalarını sağlar.
- Çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilmeleri ve demokrasi ilkelerini öğrenirken benzerlikleri uygulamalarına olanak tanıyabilmeleri için okul yapısının demokratikleştirilmesi (Çileli, 1986; akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 76).

2.7.5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı

Okullar resmî akademik kurumlar olarak beklenen görevlerini yerine getirirler. Gerçekten de bazen çevre, kültür, sınıf dokusu, öğretmen kişiliği, okul olanakları çocukların değerlenmesinde daha etkilidir. Bu durumda, bazen resmî olandan daha etkili olabilen,

öğretmenin yapısına uyarlanmış gayri resmî bir örtük program oluşur. Örtülü bir uygulama, ders dışı etkinlikleri de içeren bir program kavramıdır. Okullarda öğrenme sürecinin bir parçası olan, çoğu zaman fark edilmeyen veya isteyerek verilmeyen bilgi, değer, tutum ve inançları kapsar (Horn, 2003; Yüksel, 2005; Sarı, 2007; Doğanay, 2007).

Yazılı olmayan, ancak belki de bazen yazılı uygulamadan daha etkili olduğuna inanılan örtük uygulamanın, özellikle değer elde etme sürecinde daha etkili olabileceğine inanılmaktadır. Ancak bu programın uygulanması sırasında özellikle yöneticiler ve tüm çalışanlar tarafından bilgilendirilmek gerekmektedir. Bu yaklaşımda okulu toplumun değerleriyle çelişmeyen ve toplumun temel değerlerine katkı sağlayacak bir unsur olarak görmek gerekir (Doğanay, 2007).

Bu yaklaşıma yönelik eleştiriler öğrencilerin süreçte olumlu kazanımlar elde etmeleri ve olumsuz kazanımlar elde etme olasılıklarının da yüksek olmasıdır (Tahiroğlu, 2014).

2.8. Değerler Eğitimi Öğretiminde Kullanılan Yöntem Teknikler

Değerlerin kazanılması, çocukların sosyal gelişim süreçlerini etkiler. Sosyal gelişim süreçleri psikososyal, sosyal becerilerin ve sosyal problem çözme becerilerinin gelişimini içerir. Bu nedenle, bireysel sosyal gelişim süreçlerinin kazanılması sosyal gelişimlerini etkilemektedir (Caprara, Barbara, Pastorelli, Bandura ve Zimbardo, 2000 yasası. 2014: 250).

Öğretmenler öğrencilere varsayımsal pozisyonlar sunar ve potansiyel çözümler geliştirmelerine rehberlik ederler. Öğrencilerden, diğer öğrencilerle birlikte çalışarak ve durumun olası sonuçlarını tartışarak ahlaki doğru ve yanlış öğrenmeleri beklenilmiştir. Potansiyel bozulma veya net değerlerin bozulması olasıdır. Öğrencilerden her zaman ahlaki açıdan doğru olan eylem veya davranışları seçemezler (Graff, 2012: 10-11).

Değerler öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikleri için Aydın ve Gürler (2012) şu başlıkları ele almıştır: Araştırma, İnceleme (Soruşturma) Yoluyla Öğretme Yaklaşımı, İş Birliğine Dayalı Öğrenme Öğretme Yöntemleri, Örnek Ders Planı, İş Birliğine Dayalı Öğretim Teknikleri, Bireysel Çalışma Yöntemi, Tartışma Yöntemi, Gezi Gözlem Yöntemi, Dramatizasyon Yöntemi, Örnek Olay İncelemesi Yöntemi, Problem Çözme Yöntemi, Buldurma (Sokrates) Yöntemi, Çoklu Zekâ Kuramlarına Göre Öğretim, Öğrencilerin Duygu ve Tecrübelerinden Yararlanma, Fotoğraf Çözümleme Yorumlama Tekniği, Oyun Yoluyla Öğretim/Eğitsel Oyunlar, Proje Tabanlı Öğrenme, Değer Öğretiminde Resim, Fotoğraf ve Müzikten Yararlanma.

2.8. Değer Eğitimi ile İlgili Araştırmalar

Günümüzde değerler öğrencilere belirli bir program aracılığıyla verilmektedir. Bu programlar ile çocuklar erken yaşta değerlerle tanışmakta ve akranlarıyla birlikte bu değerleri öğrenmektedir (Aydın, M. Z. 2016: 3). Ülkemizde değerler eğitime önem verilmektedir. Eğitim programlarında örtük olarak verilen değerler, öğrencilere ders kitapları ve okuma kitapları aracılığıyla aktarılmaktadır. Okul dışında değer aktarımı için çeşitli masal, hikâye, roman vb. kitapları sıklıkla kullanılmaktadır. Yazılı eserler aracılığıyla bu değerlere sıklıkla yer verdiği düşünülen yazarlar, araştırmacılar tarafından incelenmekte ve raporlanmaktadır.

Gümüş'ün (2017) "*Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Analizi*" başlıklı yüksek lisans tezinin amacı Aytül Akal'ın romanlarını değerler eğitimi açısından incelemek ve yazar Aytül Akal'ın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında genel bilgilerin tespitidir. Tezin genel teorik altyapısı; değer kavramına ilişkin kuramsal çerçeve, değerlerin önemi ve işlevi, özellikleri, sınıflandırılması, değerler eğitiminde genel süreçler, değerler eğitimi yaklaşımları, örtük program, değerler eğitiminde aile ve okulun rolü, Türk Milli Eğitiminde değerler, Türkçe derslerinde değerler ve değerlerin çocuk edebiyatındaki yeri şeklinde düzenlemiştir. Aytül Akal'ın 2000-2016 yılları arasında yayımlanmış 14 çocuk romanına ilişkin incelemesini yaparken betimsel tarama modeli kullanmıştır. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Türkçe Öğretim Programında yer alan değerler ölçüt olarak alınmış ve romanlar bu ölçütler ekseninde taramıştır. Tarama sonrasında verileri fişleme yöntemi ile toplamıştır. Her bir değer için romanlardan belirlenen cümleler ile ilgili değer başlığı altında yorumlamıştır. Araştırma sonucunda çalışma kapsamında incelenen eserlerin 30 farklı değer içerdiği tespit etmiştir. İncelenen romanlarda en çok duyarlılık değerinin tekrar ettiğini ve buna yönelik mesajlara yer verildiğini tespit etmiştir. Gümüş (2017) duyarlılık değerlerinin sırasıyla bilimsellik, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, iyi niyet, çalışkanlık, sevgi ve saygı değerleri olduğunu, eserlerde en az işlenen değerlerin ise sırasıyla adalet, temizlik ve kanaat değerleri olduğunu belirtmiştir. Romanlarda vatanseverlik gibi millî duyguları harekete geçiren değerlere rastlamadığı belirtmiştir. Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının çocuklara değer aktarma konusunda zengin örnekler içerdiği tespit etmiş bu nedenle söz konusu çocuk romanlarının değerler eğitiminde kullanılmasının uygun olacağını düşünmüş ve önermiştir.

Susar (2015), "*Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*" başlıklı yüksek lisans tezinde Dede Korkut Hikâyelerini değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Öğretim programlarına göre belirlenen değerler, eserin giriş bölümü ve on iki öykü taranarak kayıt altına alınmış, hikâyelerde değerlere

ilişkin bulguların nasıl verildiği ve değerlerin nasıl işlendiği tespit edilmiştir. Dede Korkut Hikâyelerinde hangi değerlere daha çok yer verildiği, bu değerlerin hedef kitleye sağladığı faydalar incelenmiş ve sonuçların günümüz Türk Dili ve Edebiyatı eğitiminde nasıl uygulanacağı Susar tarafından tartışılmıştır. Araştırma sonucunda Dede Korkut Hikâyeleri öğretim programında yer alan 24 değer bulunmuştur. İnsan sevgisinin en çok işlenen değer olduğu bu değeri saygı ve aile birliğine önem verme değerleri izlediği tespit edilmiş ve hikâyelerde en az işlenen değer in alçakgönüllülük olduğunu tespit etmiştir.

Sarıkaya'nın (2018), *“Muzaffer İzgü'nün 1970-80 Yılları Arasında Yayınladığı Yedi Öykü Kitabının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”* adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Muzaffer İzgü'nün 1970-80 yılları arasında yayımladığı yedi öykü kitabını değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın araştırma alanını Muzaffer İzgü'nün yedi öykü kitabı oluşturmaktadır ve bu eserlerdeki değerlerin belirlenmesinde Schwartz Değer Ölçeği kullanılmıştır. Kitabındaki değerlerin analizinde nitel araştırma çalışmasına uygun olarak içerik analizi ve betimsel analiz yöntemlerini kullanmıştır. Bu analizde, veriler fişlenme ve sınıflandırma yöntemini kullanmıştır. Yazarın yedi öykü kitabını, Schwartz'ın Değer Ölçeği'nde listelenen 10 temel değer ve 57 alt değere göre analiz etmiştir. Doküman taraması ile elde edilen verileri betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle analiz etmiştir. Hikâyelerde 10 ana değeri ve bunlara bağlı 44 alt değer boyutunu yansıtan ifadeler yer verildiğini tespit etmiş 13 alt değer boyutuna ilişkin herhangi bir değere rastlamadığını belirtmiştir. Değer çeşitliliği bakımından “Gecekondu”, “Bando Takımı” ve “Deliye Her Gün Bayram” adlı öykülerin ön plana çıktığı görülürken değerler bakımında en zayıf öykülerin ise “Sen Kim Hovardalık Kim” ve “Her Eve Bir Karakol” adlı öykülerin olduğunu tespit etmiştir. Sarıkaya, sadece ders kitaplarından yola çıkarak değer aktarımının mümkün olmadığını, bu nedenle değer zengini edebi kitapların öğretilmesinin izlenecek en doğru yol olduğunu belirtmiştir. Sonrasında Muzaffer İzgü'nün hikâyelerinin değer bakımından zengin olduğunu ve ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerine okutulabileceği kanaatine varmıştır.

Topbaş (2015), *“Sema Maraşlı'nın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”* adlı çalışmada, öğretim programında yer alan değerler dikkate alınarak oluşturulan değer listesindeki otuz iki değere göre Sema Maraşlı'nın dört masal kitabındaki seksen iki masalını incelemiştir. Araştırma kapsamında masal kitaplarında bu değerlere nasıl ve ne ölçüde yer verildiği ve masalların değerler eğitiminde nasıl kullanılabileceğini ortaya çıkarmayı amaçlanmıştır. Verilerin analizinde doküman incelemesi yöntemi ve betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Masallar, analiz ölçütü olarak belirlenen otuz iki değerle incelenmiş

ve bu değerlerin varlığını tespit etmiştir. Ardından değerlerin yer aldığı kısımlar doğrudan alıntılanarak değer başlıkları altında yorumlanarak sonuçlara ulaşmıştır. Sema Maraşlı'nın incelenen masallarında en çok sevgi, aile birliğine önem verme, iyilik ve nezaket değerlerinin yer aldığı görülmüştür. Masallarda bağımsızlık, sabır, özgürlük, merhamet ve fedakârlık değerlerinin az yer aldığını tespit etmiştir.

Kuru (2016) “*Ayşe Yamaç’ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi*” adlı çalışmasında Ayşe Yamaç'ın eserlerini değerler eğitimi ve dil zenginliği açısından incelemek amacıyla 7 çocuk romanını betimsel nitelikte olan çalışmayı doküman incelemesi yöntemini esas alarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Yamaç'ın 9-12 ve 13-15 yaş aralığına hitap eden “Ali’nin Öyküsü, Dedemin Gizli Defteri, İncili Kavak, Hayalet Peşinde, Bizim Evde Grev Var, Zümrüt Küpeler, Düşlerin Ötesi” adlı yedi çocuk romanı oluşturmaktadır. Değerler eğitimi açısından bu eserler yardımlaşma, sorumluluk, sevgi, saygı, adil olma, aile birliğine önem verme, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, sağlık ve temizlik, arkadaşlık, duyarlılık değerleri olmak üzere toplam 12 değere göre incelenmiştir. Kuru (2016), yedi eserde değerlerin doğrudan veya dolaylı olarak işlendiği değerlerin toplamda 527 defa geçtiğini tespit etmiş incelediği eserler arasında en çok sevgi değerinin (93), en az ise aile birliğine önem verme değerinin (17) olduğunu tespit etmiştir. En fazla değere sahip eserin, Düşlerin Ötesi romanı (94), en az değere sahip eserin Ali’nin Öyküsü Kitabı (50) olduğu belirtmiştir. Kuru'ya (2016) göre Ayşe Yamaç'ın eserleri değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olup, Türkçe dil zenginliği açısından yedi eserinde atasözleri sınırlı, deyim ve kalıp sözlere çokça yer verdiğini belirtmiştir. Kura, değerler eğitimi ve Türkçe dil zenginliği açısından uygun gördüğü Ayşe Yamaç'ın eserlerini öğretmenlere, annelere, babalara ve çocuklara tavsiye etmiştir.

Akkaya (2014) “*Keloğlan Masallarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Türkiye'de ve dünyada okullarda örtülü veya açık programlara yerleştirilerek sınıflarda okutulan metinler üzerinden değerler eğitiminin önemine dikkat çekmiştir. Derslerde işlenen metinlerde özellikle millî, insani ve kültürel değerlerin daha detaylı durulup vurgulandığı sonucuna varmıştır. Masalların değerler eğitimindeki önemine değinerek, eğitim ve öğretimde masalın kültürü, dili, dini, gelenek ve göreneklerinin öğrencilere öğretilebileceğini belirtmiştir. Tez çalışmasının amacı, Tahir Alangu'nun “Keloğlan Masalları” adlı kitabında yer alan masallardaki değerleri Schwartz Değerler Ölçeğine göre tasnif etmek ve Türkçe öğretimindeki önemini irdelemiştir. Çalışma sonucunda şu sonuca varmıştır. Masallarda en çok rastlanan değer %51 ile geleneksellik değeri olup, bu değeri sırasıyla güç ve başarı değerleri izlemiştir. Masallar aracılığıyla değerlerin doğru okunması ve incelenmesi sayesinde

ilkokul öğrencilerine değer katmada ve bu değerleri gelecek nesillere aktarmada etkili olacağı yorumunda bulunmuştur.

Aktan'ın (2012) *“100 Temel Eserlerde Yer Alan Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlerin Uyumunu”* başlıklı çalışmasında, Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği “100 Temel Eser” listesinde belirtilen yerli ve yabancı kitaplarda yer alan değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki değerlerin uyumu incelemiştir. Aktan, çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizini kullanmıştır. Çalışma evrenini Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği “100 Temel Eser” okuma kitabı serisi; 100 temel eserden oluşan serideki kitapların sayfa sayısına göre gruplanması sonucunda yöntemi seçilen toplam yirmi bir (21) kitap, on iki (12) yerli yazarlı ve dokuz (9) yabancı yazarlı kitap elde edilmiştir. Bu eserler arasından maksimum çeşitliliği örnekleyerek çalışma grubunu belirlemiştir. Örnekleme oluşturan yerli ve yabancı yazarlı kitaplardaki değerler incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda yerli ve yabancı yazarlı kitaplardaki değerleri belirlemiştir. İncelenen kitaplarda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden sevgi, iyilikseverlik, saygı, estetik ve özgürlük değerlerinin en fazla yer alan değerler olduğu tespit etmiştir. İncelenen kitaplarda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler arasında en az yer verilen değerler; bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, barış ve bağımsızlık değerleri olduğunu tespit etmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerlerden bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değerlerin yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda belirlenen değerler arasında yer almadığını tespit etmiştir. Araştırmada incelenen yerli ve yabancı eserlerde en az yer alan değerleri içeren ve başka değerlerle desteklenmeyen eserlerin değerlendirilmesi de önerilmiştir.

Çalışkan'ın (2016) *“İlköğretim 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Dünya Edebiyatına Ait Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”* başlıklı çalışması, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İlköğretim okulları için belirlenen 100 Temel Eserde yer alan dünya edebiyatına ait eserlerindeki değerlerin incelenmesine odaklanmıştır. Araştırma nitel bir araştırma olup tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen İlköğretim 100 Temel Eser içerisinde yer alan dünya edebiyatına ait 30 eser oluşturmaktadır. Çalışmalarda işlenen değerler tespit edilerek fişlemiş ve bilgisayar ortamında kayıt altına almış ve raporlamıştır. Bu değerler; arkadaşlık, aile, sevgi, azim, çalışkanlık, kişisel gelişim, merhamet, yardımseverlik, fedakârlık, dürüstlük, özgürlük, sorumluluk, adalet, güzel ahlak, dayanışma, barış, eşitlik, haksızlığa karşı çıkma, özlem, komşuluk, hoş görü, özür dileme, iyilik, ileri görüşlü olma ve kanaatkârlıktır.

Abacı (2018) “*Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı çalışması, Türkiye’de ve dünyada kaybolmaya yüz tutmuş değerlerin örtük ya da açık programlara yerleştirilerek eğitim ve öğretimde yer almaya başladığına dikkat çekmektedir. Abacı (2018), Behiç Ak Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Yönü Analizi” tezinde, çocuk edebiyatı yazarlarından Behiç Ak’ın yirmi dokuz çocuk kitabını 63 değere göre incelemeyi ve çıkan sonuçları değerler eğitimi açısından değerlendirmeyi amaç edinmiştir. Çalışmasını betimsel, dokümantasyon inceleme yöntemi ile gerçekleştirmiştir. Genel tarama modelini ve dokümantasyon incelemesini kullandı. Kavramsal bir çerçeve çizerek ilgili kuralları dâhil etmiş, yöntem ve uygulama usullerini yorumlamış, ardından derleme ve tasnif etmiştir. Sonuç olarak Behiç Ak’ın çocuk kitaplarının okul öncesi ve temel eğitim düzeyinde okuma kitabı olarak tercih edilebileceği ve değerlerin nesilden nesile aktarılmasında önemli unsurlara ulaşmıştır. Ayrıca bu yapıların bireysel ve toplumsal değerlerin eğitiminde faydalı olacağı sonucuna varmıştır.

Özbay ve Tayşi (2011) “*Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi*” adlı ilköğretim 6 ve 7. sınıflardaki öğrenciler üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda, Muharrem Ergin’in yayımladığı Dede Korkut Hikâyeleri kitabı Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programı’nda yer alan yirmi değeri göz önünde bulundurarak incelenmiştir. Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Hikâyeler içerisinde toplam 190 değer tespit etmiş, en fazla “saygı” değerini yansıtan örnekler bulmuş (38), bunu sevgi (29), sorumluluk (17), dayanışma (16) ve vatan sevgisi (15) değerleri izlediğini aktarmıştır.

Yılmaz’ın (2018) “*Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanları*” adlı çalışmasında Aytül Akal’ın 2000-2016 yılları arasında yayımladığı 14 çocuk romanı değerler eğitimi kapsamında Türk Millî Eğitim’in Genel Amaçları ve Türkçe Öğretim Programı çerçevesinde yayınlanan 30 değeri ölçüt olarak ele alıp incelemiştir. Aytül Akal’ın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği, değer kavramı, değerlerin önemi ve işlevi, özellikleri, sınıflandırılması, değerler eğitiminde genel süreçler, değerler eğitimi yaklaşımları, örtük müfredat, değerlerde aile ve okulun rolü hakkında bilgiler vermiştir. 14 çocuk romanı taranmış, daha sonra elde edilen veriler fişleme yöntemiyle toplanmış ve her bir değer için romanlardan belirlenen cümleler ilgili değer başlığı altında yorumlamıştır. Çalışma kapsamında incelenen eserlerin 30 farklı değeri de içerdiğini tespit etmiştir. Değerler arasında en çok duyarlılık konusunda tekrarın olduğu tespit edilmiştir. Duyarlılık değerini sırasıyla bilimsellik, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, iyi niyet, çalışkanlık, sevgi ve saygı değerleri izlemiştir. Eserde en az işlenen değerler sırasıyla adalet, temizlik ve kanaat değerleridir.

Romanlarda vatanseverlik gibi millî duyguları harekete geçiren değerlere rastlamamıştır. Araştırma sonucunda çalışma kapsamında incelenen eserlerin çocuklara değer aktarımı konusunda zengin örnekler içerdiğini tespit etmiş dolayısıyla değerler eğitiminde çocuk romanlarından yararlanmanın uygun olacağına kanaat getirmiştir.

Baran Yır, (2019), *“Bilgin Adalı’nın Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”* adlı yüksek lisans tez Bilgin Adalı’nın 31 eseri değerler eğitimi açısından betimsel nitelikte, doküman incelemesi yöntemi kullanmıştır. Değerleri tespit etmek için Türk Millî Eğitiminin genel amaçları, ilköğretimin amaçları, ortaöğretimin temel ilkeleri ve Türkçe dersi genel amaçları, 2019 yılında yayımlanan İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi öğretim programında yer alan MEB Kök Değerleri, Temalar ve Konular programı incelenerek hazırlanan değerler listesindeki on dokuz değere göre incelenmiştir. İncelediği eserlerde en fazla yer alan değer in sevgi, en az yer alan değer ise alçak gönüllülük, dürüstlük, öz denetim değeri olduğunu tespit etmiştir. Bulgulardan hareketle Bilgin Adalı’nın eserlerinin değerler eğitimi konusunda yararlanılacak kaynaklar arasında olduğu sonucuna ulaşmış, yazarın eserlerinin değerler eğitimi açısından ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere önerilebilir nitelikte olduğunu belirtmiştir.

Memişoğlu’nun (2019), *“Türkçe Öğretiminde Değerler Eğitimi Bağlamında Refik Halid Karay’ın Hikâyelerinin Analizi”* başlıklı yüksek lisans tezinde Refik Halid Karay’ın Memleket Hikâyeleri ve Memleket Hikâyelerinden oluşan toplam 35 hikâyeyi tahlil etmiştir. Memişoğlu (2019), "Hangi değerleri içerirler, Schwartz Değer Teorisine göre nasıl bir dağılım gösterir ve Türkçe Dersi Öğretim Programı ışığında ders kitaplarında okuma parçası olarak kullanılabilirler mi?" sorularına yanıt aramıştır. Araştırmada doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Öyküler Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi Yönergesi'ne göre belirlenen 53 değere göre incelenmiş ve bu 53 değer Schwartz Değerler Kuramı'na göre gruplandırılmıştır. Öykülerde belirlenen değerlerin tablolarını oluşturmuş, eserlerdeki değerler eğitimi unsurlarını tablolardan yola çıkarak yorumlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre Schwartz Değer Kuramı'ndan yardımseverlik değer grubuna ait alt değerlere en çok Refik Halid Karay’ın öykülerinde rastlanmıştır. Refik Halid Karay’ın öykülerinde alt değerler olarak çoğunlukla azim ve kararlılık değer ifadeleri ile estetik duyguların geliştirilmesini değer ifadelerini bulmuştur. Bu değerlerin ardından değer sıklığına göre; duyarlılık, sorumluluk, muhakeme, sabır, cesaret, sağlıklı olmaya önem verme gelmektedir. Öykülerde işlenme sıklığı en az olan değerlerin bilimsellik, kültürel mirasa sahip çıkma, aile birliğine önem verme, güven, alçak gönüllülük, paylaşımcılık, hoşgörü, barış ve vefa değeri olduğunu tespit etmiştir. Eserlerde belirlediği diğer değerler; duyarlılık, sorumluluk,

akıl yürütme, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, sevgi, cesaret, arkadaşlık ve dostluk değerleridir.

Barin'in (2019), “*Üzeyir Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Eğitsel Değerler*” başlıklı yüksek lisans tezinde Üzeyir Gündüz'ün doküman tarama yöntemiyle eserlerinde belirlediği değerler; evrensel, ulusal, dini, ahlaki ve kişisel değerlerdir. Araştırma sonucunda toplamda 32 farklı değer grubu içinde 357 adet değer tespit etmiştir. En çok kişisel değerlerle (120) ilgili bulgular tespit etmiş, en az millî değerlerle (20) ilgili bulgulara ulaşmıştır. Barin'in (2019), inceleme sonucunda Gündüz'ün kişisel değerlerde en çok kararlılık (27) en az alçakgönüllülük, tutumluluk ve cömertlik (2) değerine yer verdiğini belirtmiştir. Değerler içinde en çok kararlılık (27) değerine yer vermiş, en az ise özgürlük (1) değerine ulaşılmıştır. kişisel değerlerden sonra sırayla ahlaki değerler (85), evrensel değerler (80), dinî değerler (52) gelmektedir. Araştırma sonucunda en çok kişisel değerlerle ilgili bulgulara ulaşmıştır. Elde ettiği verilere dayanarak, çocuklara değerlerin öğretilmesi açısından Gündüz'ün eserlerini ilkökul ve ortaokul öğrencilerine tavsiye etmiştir.

Başar'nın (2019), “*Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Behiç Ak'ın çocuklar için yazdığı eserlerini değerler eğitime ve Türkçe öğretimine katkıları açısından incelemek amacıyla ölçüt örnekleme yöntemini kullanmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlerken bu kapsamda belirlenen eserlerin ortaokul öğrencilerinin seviyelerine uygun olmaları, uzmanların yer aldığı çok katılımcılı sosyal medya gruplarında yapılan anket ve değerlendirmelerde önerilen eserler arasında olmaları, baskı sayılarının fazla olması nedeniyle çok öğrenciye ulaşmış olmaları, ülke genelinde önde gelen kitapçılarda tavsiye edilen kitaplar listelerinde ilk sıralarda yer almalarını göz önünde bulundurarak; “*Eve Giden Küçük Tren*”, “*Postayla Gelen Deniz Kabuğu*” ve “*Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği*” eserleri incelemeye tabi tutmuştur. Eserleri 2018 Türkçe öğretim Programı'nda yer alan kök değerler temel alınarak betimsel analiz yöntemi ile incelemiştir. Başar'nın (2019), yazarın değerler eğitimi açısından kitaplarını incelerken bu eserlerde doğrudan veya dolaylı olarak yer alan değerler eğitimi ile ilgili 142 bulgu tespit etmiştir. Üç eserde en fazla dürüstlük (25) değerine, en az vatanseverlik (0) değerine rastlamıştır. Dürüstlük değerinin 25, sevgi değerinin 24, saygı değerinin 22, iyilikseverlik değerinin 20, sorumluluk değerinin 18, arkadaşlık değerinin 15, özdenetim değerinin 9, sabır değerine 8, adalet değerine 1 kez ve vatanseverlik değerine hiç yer verilmediği tespit etmiştir. Daha sonra bu ifadeleri uygun olan değer ya da değerlerin başlığı altında değerlendirilmiştir. Elde ettiği verileri tablolar halinde vermiş ve bu tablolar hakkında yorumlar yapmıştır. Eserlerin Türkçe öğretimine katkısını belirlerken bu eserlerde deyim, atasözü, kalıp söz, ikileme ve

yansıma sözcüklerin kullanımını dikkate almıştır. Verilerini analiz etmek için içerik analizi tekniğini kullanmıştır. Tüm bu verilerle Behiç Ak'ın eserlerinin değerler eğitimi ve Türkçe öğretimi sürecinde yararlanılması gereken kaynaklar arasında yer aldığı sonucunu çıkarmıştır.

Yeniay (2019), “*Behiç Ak'ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Behiç Ak'ın 2018 yılına kadar yayımlanmış hikâyelerindeki değerleri ortaya koymak amacıyla yazarın 18 hikâye kitabı tarama modeli kullanarak incelemiştir. Yeniay araştırmasında “Behiç Ak'ın hikâyelerindeki değerler nelerdir?” sorusuna yanıt aramıştır. İçerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri ve doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yazarın eserlerinde alçak gönüllülük, arkadaşlık ve dostluk, cömertlik, çalışkanlık, dürüstlük, kanaatkârlık, merhamet, paylaşmak, saygı, sevgi, tasarruf etme, teşekkür etme, ümit, vefa ve yardımseverlik değerlerini tespit etmiştir. En çok yer alan değer, sevgi değeri olmuştur. Bahsedilen değerlerin bazı yerlerde açık ve belirgin bazı yerlerde sezdirme yoluyla verildiğini tespit etmiştir.

Kasap (2019), “*Bekir Yıldız'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Bekir Yıldız'ın çocuk kitaplarında yer alan okuyucuya telkin ettiği ve öykü kurgusu içinde kazandırmaya çalıştığı temel eğitim değerlerine göre yeterli olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Örneklem grubunu yazarın “*Ölümsüz Kavak*”, “*Kör Güvercin*”, “*Şahinler Vadisi*” ve “*Arılar Ordusu*” adlı dört kitabının oluşturduğu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı (2017) tarafından “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmaları” müfredatlar ile öğrencilere aktarılması hedeflenen kök değerleri temel olarak tarama modelini kullandığı çalışmasında elde edilen verileri betimsel analiz yöntemi ile analiz etmiştir. Tespit edilen değerlerin kitap bazında frekans değerlerine yer verdiği çalışmanın sonucunda incelenen kitaplarda en az yer alan değer vatanseverlik değeri iken en çok yer alan değer sorumluluk değeri olduğunu tespit etmiştir. Bekir Yıldız'ın çocuk kitaplarının, içerdiği eğitici değerler bakımından bireysel ve sosyal değerler eğitiminde faydalı olacağı sonucuna varmıştır.

Özkul (2019), “*Haldun Taner'in Öykülerinde Tespit Edilen Değerlerin Türkçe Öğretim Programında (1-8. sınıf) Yer Alan Kök Değerlerle Uyumu*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında değerler Türkçe Öğretim Programında belirtilen değerlere yer vermesi açısından inceleme yapılan bu çalışmada yazarın incelenecek eserleri olasılık temelli seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Haldun Taner' in yazmış olduğu “*Şişhaneye Yağmur Yağıyordu*”, “*On ikiye Bir Var*”, “*Yalıda Sabah*”, “*Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*” adlı kitaplarında yer alan 30 öyküden 14'ünü doküman tarama yöntemine içerik analizi ile incelemiştir. Veriler bilgisayar destekli betimsel istatistiki yöntemlerden olan yüzde ve frekans kullanılarak çözümlenmiştir. Az

rastlanan bir durum olarak on altı öykü değer eğitimi örnekleyen ifade bulundurmaması, argo ve olumsuz ifadelere rastlaması nedeniyle alan uzmanlarının görüşü alınarak araştırma dışı bırakmıştır. Türkçe öğretim programında belirlenen “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerine göre yapılan incelemeler sonucunda bu değer maddelerinin dört kitapta tekrar etmesi ile ortaya çıkan frekans toplamı 137 olarak tespit edilmiştir. Metinlerde tespit ettiği değerlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (1- 8. Sınıf) belirtilen amaçlarla ve değerlerle uyum içerisinde olduğunu, çalışma grubunu oluşturan 14 öykünün, bireylere yönelik değerler eğitimi çalışmalarına katkı sağlayacağı sonucuna ulaşmıştır.

Oran (2015) “*Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Yalvaç Ural’ın çocuk kitaplarından yararlanmanın gerekliliğinin ortaya koymak amacıyla yazarın 30 eserini incelemeye tabi tutmuştur. İncelediği eserlerde adil olma, aile birliğine önem verme, hoşgörü, dürüstlük, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin doğrudan veya örtük olarak işlenmesini de dikkate almıştır. Elde ettiği bulguları, tablolar hâlinde vererek yorumlamıştır. Bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı belirlenirken eserlerde kullanılan atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma kelimeleri tespit etmiş, elde ettiği bulguları nitel açıdan sınıflandırıldıktan sonra nicel olarak analiz etmiştir. Araştırmanın sonucunda Toplam 525 değer tespit edildiği otuz eserde sevgi: 160, sorumluluk: 159, yardımseverlik: 58, aile birliğine önem verme: 41, dürüstlük: 37, adil olma: 20, misafirperverlik: 17, hoşgörü: 15, saygı: 12, vatanseverlik: 6 şeklindedir. En fazla sevgi değerine (160), en az ise vatanseverlik değerine (6) yer verildiğini tespit etmiştir. Bunlardan hareketle Yalvaç Ural’ın eserlerinden değer eğitimi sürecinde sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, dürüstlük ve aile birliğine önem verme değerlerinin öğretiminde yararlanılmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Yücel, (2012) “*Ahmet Efe'nin Çocuk Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerinin Türkçe Eğitime Katkısı*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında öykülerin çözümlenmesi noktasında hikâye haritası yöntemini kullanmıştır. Eserleri, Türkçe öğretimine katkısı bakımından atasözü, deyim, ikileme, kalıp sözler ve yansıma kelimelerin kullanımı açısından incelemiştir. Çalışmanın değer eğitimi boyutunda incelediği öykülerde Sevgi (Allah sevgisi, vatan sevgisi, aile sevgisi, arkadaş sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi), doğruluk, dürüstlük, içtenlik, iyilik, yardımseverlik, çalışmanın ve üretmenin değeri, merhametin, acımanın değeri, okul yaşamının değeri, yaşama sevinci değerlerini tespit etmiştir. Ayrıca değer eğitimi açısından eleştirilen tutumlar olarak; yalan ve aldatma, büyük sözü dinlememe, kıskançlık ve öfke, emanete

hıyanetlik etme, hırsızlık ve açgözlülük değerlerini tespit etmiş ve ele alıp incelemiştir. Sonuç olarak, Ahmet Efe'nin öykülerinin değer eğitimi bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğunu, eserlerin Türkçe öğretimine katkısının incelendiği bölümde ise eserlerde atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma kelimelerin yoğun bir şekilde kullanıldığını tespit etmiştir. Bütün bu veriler ışığında Ahmet Efe'nin öykülerinin, değer eğitimi ve Türkçe öğretimi sürecinde yararlanılması gereken kaynaklar arasında olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur.

Sönmez, (2011) "*Reşat Ekrem Koçu'nun çocuklar için yazdığı eserlerde değer eğitimi ve Türkçe*" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında yazarın 16 eserini içerdiği değerler ve dil özellikleri açısından incelemiştir. İncelemesinde tarama modeli ve içerik analizi yöntemi kullanmıştır. Araştırma sonucunda yazarın bazı eserlerinde çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilecek içeriklere (dayak, küfür, işkence vb.) rastlamış olduğu için bütün eserlerini tavsiye etmemiştir. Olumsuz durumların tespit edildiği eserlerin bazılarında bu bölümlerin eserin orijinalliğini bozmadan çıkarılmasının mümkün olduğunu bu sayede düzenleme yapılarak çocuklara sunulabileceğine değinmiştir. İncelediği eserlerde daha çok tarihî öğelerin ön planda olduğu sosyal ve kültürel değerler tespit etmiştir. Türkçe bağlamında ele aldığı eserlerde basit cümle yapılarıyla sade anlatımın tercih edildiğini ancak sadeliği tasvirlerle süslediğini dile getirmiştir. Eserlerdeki dil özelliklerinin yazıldığı dönemi yansıttığı (1930-70) için günümüz yazım noktalamasından farklılıklar gösterdiğini dile getirmiştir. Eserlerde tarihî ve kültürel değerleri ön plana çıkaran deyimler, atasözleri, yansıma sözcükler, ikilemeler, kalıp sözler ve özlü sözler tespit etmiştir. Yazarın arkaik kelimeleri çocukların gelişimine uygun şekilde kullandığı varılan sonuçlar arasındadır. Lakin Sönmez'in incelemeler sonucunda yazarın kaleme aldığı bu eserlerden bazılarının çocuk gelişimini olumlu olarak desteklerken bir kısmının da çocukların gelişimlerini bazı boyutlarıyla olumsuz olarak etkileme ihtimalinin olduğu görmüş bundan dolayı incelemeye tabi tutulan eserlerin tamamı çocuklara tavsiye etmediği sonucuna varmıştır.

2.9. Abbas Cılga'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri

2.9.1. Hayatı ve Sanatı

Abbas Cılga, roman ve hikâye yazarıdır. Sivas'ın Kangal ilçesinde 1935 yılında doğmuştur. Orta ve lise öğrenimini, Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsünü bitirdikten sonra ilkökul öğretmenliği, yöneticilik ve ilköğretim müfettişliği yapmıştır. Yükseköğrenimini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde tamamlamıştır. İstanbul Kız Lisesi'nde uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır. İstanbul'a yerleşmiştir. Çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerle tanınmıştır. "Han Yaptırma Yarışı" adlı eseriyle 1973 Arkın Çocuk Edebiyatı Ödülünü, Küçük Hakan oyunuyla Türk Ticaret Bankası Çocuk Oyunları Ödülünü, İMBÖ adlı çocuk oyunuyla 1979 Dünya Çocuk

Yılı / Milliyet Çocuk Oyunları Ödülünü, Dedemin Öyküsü'yle de 1979 Kültür Bakanlığı Çocuk Edebiyatı Yarışması üçüncülük ödülünü kazanmıştır. Abbas Cılga'nın hayatı ile ilgili sınırlı bilgilere ulaşılmıştır. Temmuz 1996'da İstanbul'da vefat eden yazar, çocuk edebiyatı alanında pek çok esere imza atmıştır (Altunbay, 2020; Sınar, 2006).

2.9.2. Eserleri

- Arının Düşü (1995)
- Atmacalar Ağladı (1980)
- Beyaz Dinlence (2003)
- Bilenlere Elma Var (1995)
- Bülbüller Özgür ölsün (1990)
- Cini'nin İlk Gezisi
- Çalınan Köprü (1995)
- Dedemin Öyküleri (1980)
- Dokunduğum Altın Olsun (2008)
- Filiz'in Kızı (1995)
- Gece Meleyen Keçi (1995)
- Gönlümde Büyüyen Serçe (1995)
- Gülümseyen Sokak (2010)
- Han Yaptırma Yarışı (1990)
- Heredot Dede (1982)
- Karaçalma (1992)
- Kedi Kavgası (1970)
- Kim Sevmez Uğur Böceklerini (1977)
- Kurtların Köye İndiği Gece
- Küçük Gezgin (1986)
- Masa Üstündeki Kavga (1983)
- Müjdecî Hüsnü (1976)
- Öfkeli Boğa (2003),
- Özgürlüğün En Yücesi (1990)
- Pondiyi Yok Ettiler (1995)
- Sesini İsteyen Kurbağa (2008)
- Sıpanın Dört Yıllığı (1990)
- Şaşar Ali (1977)

- Tomcik ve Bilek (1979)
- Uçan Balon Dizisi
- Yaramazlar Kuyusu (1975)
- Yavru Yunuslar Ekibi (2010)
- Yere İnen Yıldız (1995)
- Yıldız Tarlası (1990)

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın önemi, amacı, problem cümlesi, alt problemler, sınırlılıklar, araştırmanın deseni, araştırmanın inceleme nesneleri, veri toplama araçları ve verilerin analizi belirlenmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, "Schwartz'ın hazırlamış olduğu Schwartz Değerler Listesi'ndeki değerlerin Cılga'nın eserlerindeki genel dağılımı nasıldır? Sorusuna cevap verebilmek için nitel bir araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma, insanların içinde yaşadıkları dünyayı ve oradaki deneyimlerini nasıl anlayıp yorumladıklarını çözümlemek için geliştirilen araştırma yaklaşımlarını adlandırmak için kullanılan genel bir tanımdır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015: 30). Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkarılması için nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek; 2011: 39). Nitel araştırma, ayrıntılarda gizli olanı ortaya çıkarabilen bir araştırma yaklaşımıdır. Bu amaçla nitel araştırmalarda derinlere inmek ve yüzeyin altında olanı keşfetmek ve gün yüzüne çıkarmak gerekmektedir (Kuş, 2003 s.78).

Bu araştırmada da Schwartz'ın hazırlamış olduğu Schwartz Değerler Listesi'nde yer alan değerlerin Cılga'nın eserlerinde ne kadar ve nasıl yer verildiğini tespit edebilmek için derinlemesine nitel bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Abbas Cılga'nın tüm eserleri; araştırmanın örneklemi ise bu eserler içerisinde seçilen Beyaz Dinlence, Çiftlikteki Yabancı, Dokunduğum Altın Olsun, Gülümseyen Sokak, Masa Üstündeki Kavgı, Öfkeli Boğa, Sesini İsteyen Kurbağa, Özgürlüğün En Yücesi, Yaramazlar Kuyusu, Yavru Yunuslar Ekibi isimli romanlar oluşturmaktadır.

Yazılı kaynakların kullanımı sayesinde; kültürlerin, geleneklerin, deneyimlerin ve devlet politikalarının gelecek nesillere aktarılması sağlanmıştır ancak bu yazılı kaynakları anlamak tarihçiler, arkeologlar vb. bilim insanları tarafından yazılı kaynakların analizi ile

detaylandırılmış ve şekillendirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 216). Buradan hareketle Abbas Cılga'nın çocuk romanlarındaki değerlerinin incelenmesine karar verilmiştir.

Bu araştırmada örneklem seçiminde rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit rasgele örneklemede, tüm birimlerin seçilme şansı eşittir. Araştırmada tüm birimler listelenir ve listeden rastgele birimler seçilir. Evren çok büyük ve karmaşık değilse seçim işlemi kolaydır ve bu yöntemle yapılan örneklemlerde istatistiksel işlemler ağırlıksız yapıldığından değerlendirme süreci ve örnekleme hatası kolayca hesaplanabilir (Kılıç, 2013; Yağar ve Dökme, 2018: 6).

Bu kapsamda rastgele seçilen ve incelenen eserler şunlardır: Beyaz Dinlence, Çiftlikteki Yabancı, Dokunduğum Altın Olsun, Gülümseyen Sokak, Masa Üstündeki Kavgı, Öfkeli Boğa, Sesini İsteyen Kurbağa, Özgürlüğün En Yücesi, Yaramazlar Kuyusu, Yavru Yunuslar Ekibi.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Araştırmada veri toplamak için doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleminin gözden geçirilmesi, incelenecek fenomen veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalin çözümlenmesini içerir. Buna göre, nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabilmektedir ve diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada Abbas Cılga'nın çocuk romanlarında yer alan değerlerin belirlenmesinde Schwartz Değerlerinin Listesi kullanılmıştır. Derecelendirme, yüzde dağılımı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kategori yinlemeleri sayılır ve yüzde olarak görüntülenir. Böylece araştırmacı iki belgenin karşılaştırılması konusunda daha doğru bir yargıya varabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 230).

Schwartz'ın Değer Sınıflaması -Değer Grupları-Değerler

Tablo 2 1: Schwartz'ın Değer Sınıflaması Tablosu

Güç (Power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı (Achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin(muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazcılık(Hedonism): Bireysel zevke ve hazzı yönelim	Zevk, hayattan tat almak
Uyarılma(Stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (Self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik(Universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
İyilikseverlik (Benevolence): Bireyin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek

	arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat
Geleneksellik(Tridition): Kültür veya dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılık	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat(dünyevi işlerden el ayak çekmek) , mahremiyet
Uyma(Confirm): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik(Security): Toplumun var olan ilişkilerinin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak

Kaynakça: (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000), Akbaş (2004); akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 29).

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. Genel olarak, belirli bir mesaj birimlere ayrılır ve daha sonra bu dilimler belirlenmiş kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma, mesajı kodlamayı ve anlamlarını işlemeyi amaçlar (Bilgin, 2006: 19).

Betimsel analiz ile kavramlar çok yönlü ele alınacak, güncel bulgu ve bilgilerle değerlendirilirken araştırmacı sınıflamalara ilişkin analiz sonuçlarını düz metin olarak aktarabilir. Ancak sayısallaştırma kullanılacaksa “var/yok, yüzde dağılım ve kapsanan alan” olmak üzere üç farklı yol seçilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 230-231).

Rastgele seçilen on eser temin edilmiştir. Eserler taranarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu eserler adlarına göre sıralanmıştır. Eserler okunmuş ve Microsoft WORD uygulaması kullanılarak değer tespit edilen satırlar belirlenmiştir. Belirlenen bu satırların her birinin hemen ardına gelecek bir kodlama kullanılmıştır. Kullanılan Kodlama şu şekildedir: “(Kitap Adı, s. ... , Alt Değer)” . Schwartz değerleri sınıflandırması esas alınarak Abbas Cılga'nın çocuk romanlarındaki ana değerler ve alt değerler tespit edilmiştir. Bulgular kısmında gösterilmek üzere tespit edilen alt değerler ana değerler altında toplanmıştır. Eserlerin tüm analizlerde yüzde dağılım yöntemi kullanılmıştır. Tekrarlanan değerlerin kategorisi belirlenerek yüzde olarak hesaplanmış ve sonuçlar açıklanmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Abbas Cılga'nın rastgele seçilen 10 eseri değerler eğitimi kapsamında incelenmiştir. İncelemede yer alan değerleri saptamak amacıyla Schwartz Değerler Listesi kullanılmıştır. İncelenen eserler; Beyaz Dinlence, Çiftlikteki Yabancı, Dokunduğum Altın Olsun, Gülümseyen Sokak, Masa Üstündeki Kavga, Öfkeli Boğa, Sesini İsteyen Kurbağa, Özgürlüğün En Yücesi, Yaramazlar Kuyusu ve Yavru Yunuslar Ekibi eseridir.

Bu bölümde öncelikle incelenen her eserde tespit edilen değerlerin sıklıkları ve dağılımı verilmiş, ardından bu değerlerin tespit edildiği bölümlerden örnekler verilmiştir.

4.1. Abbas Cılga'nın Çocuk Romanlarındaki Değerler

4.1.1. Beyaz Dinlence

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan Beyaz Dinlence'dir. Engin Yayıncılık tarafından 2003 yılında basılmış ve 87 sayfadır.

4.1.1.1 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlenmesi

Tablo 4.1'de Beyaz Dinlence isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 1 Beyaz Dinlence Değer Çözümlemesi

Beyaz Dinlence Değer Çözümlemesi			
Değer Boyutu	N	F	%
Güç	268	31	11,57
Başarı	268	3	1,12
Hazcılık	268	41	15,30
Uyarılma	268	30	11,19
Özyönelim	268	45	16,79
Evrenselcilik	268	9	3,36
Yardımseverlik	268	40	14,93
Geleneksellik	268	10	3,73
Uyum	268	42	15,67
Güvenlik	268	17	6,34

“Güç” değeri 31 sıklıkla %11,57; “başarı” değeri 3 sıklıkla %1,12; “hazcılık” değeri 41 sıklıkla %15,30; “uyarılma” değeri 30 sıklıkla %11,19; “özyönelim” değeri 45 sıklıkla %16,79; “evrenselcilik” değeri 9 sıklıkla %3,36; “yardımseverlik” değeri 40 sıklıkla %14,93; “geleneksellik” değeri 10 sıklıkla %3,73; “uyum” değeri 42 sıklıkla %15,67 ve “güvenlik” değeri 17 sıklıkla %6,34 oranla eserde yer almaktadır. BD’de “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olanıdır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “hazcılık”, “uyum” ve “yardımseverlik”tir. “Başarı”, “evrenselcilik” ve “geleneksellik” değerlerinin sıklığı ise en az olanlardır. “Güç” ve “uyarılma” değerleri ise eserde yakın sıklıkta yer almaktadır.

Bu bölümde değerlerin tespit edildiği bölümlerden örnekler verilmiştir.

4.1.1.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Genç görevli sorumluluğu nedeniyle öğrenciler üzerinde sosyal bir güce sahiptir.

“...Otobüsümüz, arka bahçedeydi. Açık mavi renkli, açık mavi üstünde koyu mavi geniş çizgiler oluşturularak süslenmişti. Görkemli görünüyordu. Gövdesinin iki yanında, büyük harflerle yazılmış, "ÇELEBİ" yazısı okunuyordu. Çelebi'nin bagaj kapısı açıktı. Yüklerimizi almaya hazır olduğunu söyler gibiydi. İlk yaklaşan ben oldum. Uzun ince yapılı, lacivert giysili genç görevli: "Getirin bakalım, getirin! Hemen bagajda yerini alsın valizleriniz, çantalarınız," dedi..."(BD, s.15, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Emel öğretmen bulunduğu sosyal konum nedeniyle kafiledeki öğrencilere ilgili açıklamaları yapmış ve uyulması gereken genel kuralları söylemiş, öğrencilerin bu kararlara uyumasını istemiştir.

“...Kaptanımız, Çelebi'yi durdurdu. Emel Öğretmen'imiz: "Şimdi tarihi çınarı göreceğiz çocuklar. Kapılar açılmadan şunu söylemek istiyorum: Burada yol çok dar. Sağımız uçurum. Dağa giden, dağdan dönen taşıt yoğunluğu yaşanıyor. O nedenle otobüsten çok dikkatli inmeliyiz. Otobüse yakın, adeta sürtünerek yürümeliyiz. Yola taşmadan, birerli olarak art arda yürüyüp köye girmeliyiz. Ben en önde olacağım. Grup beni izleyecek. Söylediklerim hiç unutulmasın. Haydi ulu çınarı görmeye!"..."(BD, s.29, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Öğretmen öğrenciler üzerinde denetim gücüne sahiptir. Bu denetim gücü doğrudan öğrenciler üzerinde tesirlidir.

“...Dershanemiz alkış sesiyle dolmuştu! "Hey yaşasın!" "Gidelim öğretmenim!" "Ben de gideceğim öğretmenim!" "Ne zaman gidiyoruz öğretmenim?" diyenler olmuştu. Böylesi taşkınlıkları, sınıfça ya da kişisel bağırış çığırışları, söz istemeden konuşmaları hiç sevmez öğretmenimiz. Hemen kaşları çatılmıştı. Parmağını dudağına götürmüştü. Öylesi davranışıyla ne demek istediğini biliriz. Susmuşuk... "Hemen ayaklanmayın! Bir işi düşünme başlangıcındayız. Ailelerinize duyuracaksınız ilkin. Bakalım istekli mi velileriniz?...”(BD, s.5, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen, Hakan Demirci'nin bir anlık çıkışı karşısında taşıdığı otorite nedeniyle “Konuş da ondan sonra söyle söyleyeceğini” şeklinde bir yanıt verebilmektedir.

“...Hakan Demirci, kendini tutamamıştı besbelli: "Uygun öğretmenim, uygun!" demişti. Öğretmenimizden, arkadaşımıza soru: "Nereden biliyorsun Hakan? Konuştun mu kendileriyle?" "Konuşurum öğretmenim..." "Konuş da ondan sonra söyle söyleyeceğini!"...”(BD, s.7-8, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen sınıf içerisinde yöneticinin kendisi olduğunu ima eden bir gülümseme yapmış ve parmağıyla ses çıkarmıştır. Öğrencilere geriye yaslanmalarını ve kendisini dinlemelerini söylemiştir. Bu insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü olduğunu göstermektedir. Otoritenin kendisi olduğunu aktarmaktadır.

“...Öğretmenimiz gülümsemişti Hakan arkadaşımıza bakarken. Bu gülümseme, sınıfça kahkaha atmamıza neden olmuştu. Parmağıyla kürsüyü tıklattıktan sonra demişti ki: "Tamam! Tamam! Gezi duyurusu için bunca zaman harcamak yetişir artık. Şöyle rahat bir oturuşa geçin bakalım... Sırtınızı geriye dayayın. Gözleriniz bende olsun. Sessiz, rahat oturuşta olduğunuzu görmeliyim...”(BD, s.8, Otorite Sahibi Olmak)

Öğrencilere ve velilere geziye katılma şartlarını dikte etmiş ve bu dikte edilen şartları kabul eden katılımcıların seyahate katılacağını aktarmıştır. Ayrıca programa katılacak kişilerin isimlerinin yazma görevi kendisinde olduğu bildirilmiştir.

“... “İki gece, üç gündüz sürecek gezimiz için; üç yüz altmış bin lira istenmekte. Bu para tam pansiyon karşılığıdır. Üç öğün yemek, yatak, taşıt giderlerinin tümü için; üç yüz altmış bin lira ödenecek. Aile kişilerinin de yararlanmaları iyi olur bence. Bunu duyurmayı unutmayın! “Bilgi olarak şunu da aktarayım: “Dört yataklı odalarda kalacağız. Çünkü otelin iki ya da üç yataklı odalarının tümü kapatılmış. Öğretmen, öğrenci, veli; herkes dörder yataklı odalarda geceleyecek. Bunu kabul eden velilerinizin adlarını yazdıracaksınız bana. Anlaştık mı?”...”(BD, s.9, Otorite Sahibi Olmak)

Öğrencilere isim yazdırmaları gerektiğini bildirmiş ve onlardan bu şartlara uymalarını gerekli zaman içerisinde dönüt vermelerini söylemiştir.

“...Dördüncü sınıflar, dört şubeyiz. Şubelerden katılım çok olursa çok otobüsle, katılım az olursa az otobüsle gidilmez mi yavrum? Belki dört, belki üç, belki iki, belki bir... Öyle değil mi çocuklar?" Sınıfça yanıtımız: "Evet öğretmeniiiiim!" oldu. "Artık bu konuda konuşmayı bitirmiş olalım. Unutmayın: Tam pansiyon, kişi başına üç yüz altmış bin lira. Yakınlarınız da aynı ücreti ödeyecek. Geziye katılmak isteyenler; pazartesi gününden itibaren; kendi adlarını, yakınlarının adlarını bana yazdırtmalılar. Bugün cuma olduğuna göre; haftanın son çalışma gününde bulunuyoruz. Önümüzdeki haftanın son çalışma gününde de; geziye katılacakların dizelgesini, turizm şirketine bildirmiş olacağız. Anlaştık mı çocuklar?”...”(BD, s.9, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencilere seyahate çıkmadan önce kaptan yardımcısına ne şekilde davranılacağını ve eşyaların nasıl teslim edileceğini söylemiştir.

“...Okuldan öğlen yemeğini yedikten sonra ayrılacaktık. Öğleye kadar herkesle birlikte derste olacaktık. Bu önce hoşumuza gitmedi. Ders saatleri çok uzun geliyor, zil sesi duymaya can atıyorduk. Zaman öyle yavaş geçiyordu ki! Öğleden önceki son ders saatimize girince: "Geziye

katılacaklar; yemeklerini yer yemez, valizlerini otobüsün yanına taşısın. Otobüsümüz, okul bahçesinde olacak. Valizler, kaptan yardımcısına teslim edilecek," dedi öğretmenimiz..."(BD, s.13, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen sınıfta taşkınlık çıkaran öğrencilere ikaz ederek onlar üzerinde denetim kurmuştur.

"...Dershanedeki formasızlar, coşkuya kapıldılar birden. "Hey yaşasın!" diye ünledi, el çırpıldılar. Bu ünleyleş cılız olmuştu. Çünkü otuz beş kişilik sınıftan, on üç kişi katılıyorduk Uludağ gezisine. Öğretmenimiz sert bir biçimde uyardı gezginleri: "Şırmamak yok! Hiç mi geziye gitmediniz?"..."(BD, s.13, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen gitmeyecek öğrenciler içerisinde yayılan üzüntü ve endişeyi gidermek için bir atasözü ile onları teskin etmeye üzüntü ve endişelerini gidermeye çalışmış bunu yaparken toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücünden faydalanmıştır.

"...Okulda kalacaklardan Melih: "Öğretmenim, siz gidiyorsunuz! Şimdi bize başka öğretmenler gelir!" dedi ağlamaklı. Öbür arkadaşlar da: "Evet öğretmeniiiiim!" dediler. Kalanların üzüntü içinde oldukları belliydi. Öğretmenimiz: "Gelirlerse, gelirler. Onlar da öğretmeniniz değil mi? Hem yarım gün başka öğretmenle oluyorsunuz diye, kurtlar mı yiyecek sizi?" diye cevap verdi..."(BD, s.13, Otorite Sahibi Olmak)

Müdür yardımcısı Sevgi Hanım, geziye katılmayacak öğrencilerin uzaklaşmasını ön bahçeye geçmeleri uyarısında bulunması otorite sahibi olduğunu göstermektedir.

"...Okul müdür yardımcılarında Sevgi Hanım geldi. Geziye gitmeyeceklerin uzaklaşması, ön bahçeye geçmeleri uyarısında bulundu. Öğrenci arkadaşlar, isteksiz isteksiz uzaklaştılar..."(BD, s.16, Otorite Sahibi Olmak)

Emel öğretmenin uyarıları, öğrenciler üzerindeki denetim gücünü göstermektedir.

"...Emel Öğretmen'imiz: "İnmeyeceğiz çocuklar, inmeyeceğiz! Vapurda dolaşmak yok! Deniz yolculuğumuz boyunca, otobüsün içinde olacağız..."..."(BD, s.23, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber bulunduğu konum itibarıyla geziye katılan öğrencilere yönlendirmek ve katılım şartlarını bildirmek suretiyle kafiye yön vermektedir.

"...Herkes devindi. Çoğunluk ayakta idi. Rehberimiz: "Durun bakalım, durun. Mikrofonumuz bir tanecik. Yarışmacıları birer birer alacağım buraya. Önce oturun! Oturun canım, oturun!" dedi..."(BD, s.26, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencilerin otobüslere nasıl binilmesi gerektiğini ne gibi sorunların olabileceğini önceden uyarı amacıyla söylemiştir.

"...Gene ona bakmaya koyuldum. Gözlerimi ondan ayırmıyordum. Kış ortasında yapraksızdı. Yaz gelince yaprak bolluğuna kavuşacaktı. Gözlerimin önüne onun yapraklı durumunu getirmeye çalıştım. Görkemine görkem katılırdı doğrusu! Öğretmenimiz: "Haydi gidiyoruz çocuklar! Tekli sıralanacağız. Birbirimizin ayağına basmadan, otobüse binerken yola taşmadan yürüyeceğiz," dedi..."(BD, s.31-32, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber bulunduğu konum itibarıyla öğrencilere birtakım uyarılar da bulunmuş bu uyarılarda öğrencilerin faydasına olan açıklamalar da yapmıştır.

"...Rehberimize konuşmasını sürdürüyordu: "Bir grup gezisindeyiz. Derli toplu, disiplinli olmak zorundayız. Disiplini yitirsek; karışıklıklar, dağınıklıklar doğar. Bu da gezimizi tatsızlaştırır. Tatlı

başlayan, şimdiye değin çok tatlı süren gezimizin, tatlı bitmesini ister gönlümüz... “Şunu da unutmayalım: “Öğretmenleriniz, sizden daha yorgunlar. Eğer onları üzerseniz; yorgunlukları daha da çoğalmış olarak dönerler geziden. Yorgunluğu çoğalan öğretmeniniz, size yararlı olmakta güçlüğ çekerek. Öğretmenimize saygımız sonsuzdur. Onu sever, onu sayar, onu düşünürüz, değil mi arkadaşlar?”...”(BD, s.36, Otorite Sahibi Olmak)

Görevli alanında yetkinlik ve bilgisi dâhilinde Volkan Bey'e açıklama yapmış otoritesinin yanlış olmadığını ispat etmek için kendisinin denetim yapabileceğini söylemiştir.

“...Volkan Ağabey, otel görevlilerden birine masayı göstererek: "Hayrola? Tanışma kokteyli burada mı vereceksiniz? Niçin Şömineli Salon hazırlanmadı?" dedi. Görevli: "İnan olsun Şömineli Salon çok kalabalık Volkan Bey. O nedenle tanışma kokteyli masasını lobide hazırlamak zorunda kaldık. İnanmıyorsanız, gidip bakabilirsiniz," diye yanıt verdi. "Neyse..."...”(BD, s.38, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber öğrencilere yapmaları gerekeni aktarmıştır.

“...Rehberimiz, bizim gruba dönerek: "Eşyalarınızı karşıya bırakın lütfen. Otel personeliyle tanışma kokteyli burada veriliyor. Şömineli Salon çok kalabalık da... Valizini bırakan, kokteyle buyursun," diye konuştu...”(BD, s.38, Otorite Sahibi Olmak)

Otel yetkilisinin açıklamaları doğrultusunda Fatih açıklamalara itaat etmiş, yetkilinin otoritesini onaylamıştır.

“...İlkin oda numarasını, sonra da o odada kalacakları okuyordu. Ben, Fatih, Rüştü, Erdem; aynı odada kalacaktık. Oda numaramız, 106'ydı. Fatih, karşı çıktı birden: "Ben o odada kalmam!" Volkan Ağabey şaşkın: "Kalmaz mısın canım? Niçin ama?" "Dört kişilik odada rahat edilemez. Ya horlayan varsa?" "Bu bir grup gezisidir. Grup gezilerinde böyle şeyler olabilir..." "Ben, horlama sesini hiç sevmem!" dedi Fatih. "Oda arkadaşlarının horlayacağını nereden biliyorsun? Hem öyle olsalar bile; senin için hiçbir şey yapamam. Yerler, aylar önce ayrıldı biliyorsun. İstesem de tek kişilik oda veremez bana otel yetkilisi. Bu nedenle sonuca katlanacaksın canım, katlanacak..."”(BD, s.39, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencilere gerekli uyarıları yapmış, yapmaları gereken sağlık, temizlik ve diğer oda kurallarını aktarmıştır.

“...Ben de sırtüstü yatışa geçmiştim. Tatlı bir uyku bastırmak üzereydi. Kapı tıklatıldı. Fatih, öfkeli: "Giriniz!" dedi. Bizim öğretmen, kapı aralığından konuştu: "Çocuklar! Ellerinizi, yüzünüzü bir güzel yıkayın. Size her zaman gerekli olacak eşyalarınızı çıkarın. İşlerinizi bitirip, temizliğinizi de yapınca lobiye inin. Lobideki kanepelere, koltuklara oturarak; öğretmenlerinizi, arkadaşlarınızı bekleyin. Akşam yemeği saat yirmide. Yemeğe birlikte çıkacağız. Anlaşıldı mı yavrum?" "Evet, öğretmenim!" dedim...”(BD, s.42, Otorite Sahibi Olmak)

Fatih'in annesi Fatih üzerinde denetim gücüne sahiptir.

“...Fatih gene huysuzlaştı: "Allah canını almasın! Anneme söylediğim halde mayomu koymadı. Hem de benden yüzmemem konusunda söz aldı. Ne güzel yüzerdim ben bu havuzda!”...”(BD, s.43, Otorite Sahibi Olmak)

Sevil öğretmen, öğrencilere gerekli beslenme kurallarını aktarmış ve sağlık konusunda birtakım uyarılarda bulunmuştur. Bu doğrultuda öğrenciler kendisini onaylamıştır.

“...Biraz sonra Sevil Öğretmen de geldi. Onun tabağında yemek çeşiti azdı. Bolca yeşil salata almıştı. Çevresindeki arkadaşlarıma dedi ki: "Acelesiz, çok çiğneyerek yiyeceksiniz yemeklerinizi. Tabağınızda da hiç yemek bırakmayacaksınız. Bol yemenizi, iyi beslenmenizi gerektirir dağ havası.

Buraya sağlıklı geldik, daha da sağlık kazanmış olarak dönmeliyiz. Söylediklerimi unutmazsınız, değil mi?" "Evet öğretmenim!" diyenler oldu..."(BD, s.45, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen çıkan gürültü karşısında odaya gelerek oda üyelerini sorguya çekmiştir.

"...Öğretmenimi gördük karşımızda! "Ne oluyoruz çocuklar?" diye sordu şaşkınca. Yanıt verenimiz olmadı. Yere, arada da birbirimizin kızarmış yüzlerine bakıp duruyorduk. Öğretmenim sorusunu yineledi: "Ne oluyoruz çocuklar?" Gene yanıt yoktu... "Bu odadan çok ses, çok gürültü duyulduğundan yakınıyor! Kapıya da bir şey fırlattınız. Neydi o kapıya fırlatılan? Konuşsana Hüsamettin?" Suçüstü yakalanmıştık. Konuşmayıp, gerçeği söylemeyip de ne yapacaktık?..."(BD, s.54-55, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrenciler üzerinde kurduğu otoriteyi pekiştirmek için onların üzerine yürümüş ve sorusunu yinelenmiştir.

"...Öğretmenimin son soruları da yanıtsız kaldı. Bir iki adım yaklaştı bize. "Topu nereden aldınız peki?" diye sordu. Bakışlarımız Erdem'e yönelmişti. Onun yanıtlamasını, gerçeği söylemesini istiyorduk. Öğretmenim bunu anlamıştı: "Top senin mi çocuğum?" dedi. "Evet öğretmenim..." "Bu geziye topunla gelmiştin, öyle mi?"..."(BD, s.55, Otorite Sahibi Olmak)

Gezi rehberi Kerime öğrencinin eylemini yarıda kesmiş ve kafileyi bölmek için otoritesini kullanmıştır.

"...Aşağılara doğru yürüyorduk yol boyunca. Oteller vardı sağımızda, solumuzda. Bir yere gelince, PTT binasını gördük. Kız arkadaşlardan Kerime: "Ayyy! Burada PTT var işte! Jeton alıp eve telefon edebilir miyim teyzeciğim?" dedi. Rehber teyzelerden biri yanıtladı onu: "Şimdi yürüyüş halindeyiz kızım. Tüm grubun bir kişi için beklemesi uygun düşmez. Bunca kişi, bir kişi yüzünden zaman yitirmiş oluruz. Hem eve telefon açacaksın da ne olacak? Evdekiler iyidirler kuşkusuz. Sen de burada iyisin. Öyleyse sorun yok..." "Babam bugün evde de... Onun sesini duysaydım iyi olurdu," dedi Kerime. "Gezi dönüşü otelden konuşur, babanın sesini duyarsın kızım..."(BD, s.61-62, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber öğrencilerin soruları karşısında otoritesini kullanarak onları bilgilendirmiş ve uymaları gereken saat dilimini açıklamıştır.

"... "Biz kızak kaymayacak mıyız?" diye sordu Semih. "Sizi kızağa bindireceğiz. Ama şimdi değil. Aynı grup; saat on dörtte lobide toplanacağız. Buraya birlikte geleceğiz. Kızağa binme işi grupça sürdürülecek. Öğretmenlerinizle de böyle kararlaştırmıştık. Tamam mı yavrum?"..."(BD, s.69, Otorite Sahibi Olmak)

Meral teyze yaşının da vermiş olduğu hal ile diğer kadınlar üzerinde otorite kurmuş onları azarlayacak yetkinliği kendisinde görmüştür.

"...Düşündüğüm ilk şey; Ferit'in bileğinin kırılmış olacağıydı! Bu düşünce korkutucuydu... Meral Teyze, binici hanımlara döndü: "Yaptığınızı beğendiniz mi hanımlar?" dedi öfkeli..."(BD, s.75, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber aldığı sorumluluk nedeniyle otoritesini dikte etmiştir.

"...Utangaç utangaç bakan iki hanımdan biri: "İsteyerek olmadı. Bir kaza işte!" diye yanıt verdi. İkinci hanım, fısıldır biçimde: "Utancımız yeter bize kardeşim! Ne diye üstümüze geliyorsun ki?" dedi. Bizim rehberimiz tam öfke küpüydü: "Utanmış olacağınıza inanayım mı? Koskocaman iki kadın, tutmuş tek kızağa binmişsiniz! Kızak çocuk işidir ayol, çocuk!" "Şuraya gelmişken, biraz eğlenmek suç mu kardeş?" "Eğlenmeyi isteyen, biraz olsun dikkatli olmayı da bilmeli! Kızağın ipini sımsıkı tutsaydınız ya! Koskocaman kadınlarınsınız. Çocuklar için yapılmış araca ikiniz birden nasıl binersiniz? Hem de herkesten çok bangırdarak biniyorsunuz! Sizleri izlemediğimi mi

sanıyorsunuz?" "Bilerek, isteyerek yapmadık hanım! Şunca insan bize güldü! Duyduğumuz utanç yetmedi mi? Varıp durma üstümüze!"..."(BD, s.75, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber aldığı sorumluluk nedeniyle otoritesini dikti etmiş ve Ferid'e emir vermiştir.

"...İnsan çemberini yararak, arkadaşımızın yanına ulaştı öfkeli rehberimiz. "Acın çok mu? Kalkmayı dene. Kalk yavrum kalk!" dedi. Ferit ayağa kalktı. "Yürü! Gidiyoruz!"..."(BD, s.76, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber durum karşısında peş peşe sorular sormuş ve uyarılarda bulunmuştur. Bunu yapabilmesindeki denetim gücünü sorumluluğundan almakta ve otoritesini kullanmaktadır.

"...Meral Teyze, bu kez de Ferit'e karşı öfkeli konuştu: "Dikkatsiz davrandın çocuğum, dikkatsiz! Kızakların yel gibi indiği sahaya inmek, orada yürümek neyin nesiydi? Orası yayalar için değil ki! Sen tuttun; yaya için tehlikeli yerde yürüdün sallana sallana!" "Bilemedim," dedi Ferit. "Hiç değilse bundan sonra bil!"..."(BD, s.76, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını sağlaması olarak görülmektedir.

Öğretmen sınıftaki taşkınlık karşısında yöneticilik yeteneğinin sorgulandığını düşünerek kaşları çatılmış ve parmağını dudağına götürmüştür.

"...Böylesi taşkınlıkları, sınıfça ya da kişisel bağırış çığırışları, söz istemeden konuşmaları hiç sevmez öğretmenimiz. Hemen kaşları çatılmıştı. Parmağını dudağına götürmüştü..."(BD, s.5, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Rüştü farklı memleketler gezmiş olduğunu ispatlamak için büyük çaba sarf etmiştir.

"...Arkadaşımız, kendi bildiğine giden biri: "Böyle konuşmanın nedenini biliyorum. Çünkü sen İtalya'ya gitmemişsin. İtalya'daki otellerde yatmamışsın," dedi "Gitmedimse; temiz, temizliğin ne olduğunu bilmiyor muyum? Hem ben sinek falan da göremedim. Sanırım bu Rüştü'nün bir şakasıydı," dedim. Rüştü: "Ekmek çarpsın gördüm!" diye directti..."(BD, s.54, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

4.1.1.3 Başarı

Başarılı Olmak

Toplumsal standartlara göre yeterlik göstererek kişisel başarı sağlamak/başarılı olmak ve sözü geçen biri olmak başarı değer boyutlarındandır. Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Öğrenciler kokteylleri bir an önce bitirmeleri ve tüketmeleri açısından başladıkları işlerde başarılı olmuşlardır.

"...Kokteyllerimizi tüketmeyi çabuk sonuçlandırdık. Yuvarlak masanın üstünde boş bardaklar duruyordu şimdi. İlk gördüğümüzdeki renkli görünümü, tüketiciliğimizle yok etmiştik..."(BD, s.38, Başarılı Olmak)

Öğrenciler Şömineli Salonu aramış ve bulmuştur. Ara ve bulma işlerinde başarılı olmuşlardır.

“...doğrusu. ‘Şömineli Salon’ olarak söylenen salonda bulunduğumu anladım birden...”(BD, s.48, Başarılı Olmak)

Rehberin kar yükle ağaçlara dikkat edilmesi yönündeki uyarıları öğrenciler üzerinde başarılı olmuştur. Bu rehberin anlatım ve aktarımdaki başarısını göstermektedir.

“...Bu uyarılar iyi olmuştu. Sonraki yürüyüşümüz boyunca ağaçlara yaklaşan, ağaçlardan kar dökmeye yönelen görülmedi...”(BD, s.65, Başarılı Olmak)

4.1.1.4 Hazcılık

Kişinin kendisi için zevk ya da duyumsal doyum elde etmesi hazcılık değer boyutu bileşenleri olarak yer almaktadır.

Zevk

Zevk almak, kişinin yaptığı işten zevk aldığı şeyleri yapması demektir.

Öğrencilerin geziye gitme heyecanı karşısındaki yeterli maddi durumu olması bunu gururla ifade etmeleri öğrencilere bir zevk kaynağı olmuştur.

“...Bu kez de düşüncelerini belirtmekte gürültücü olmuştu bizim sınıf: "Paramız var öğretmenim!" "Benim babam para verir öğretmenim!" "Biz her zaman geziye gidiyoruz..." "Kaç lira getireceğiz efendim?" "Gezi parasını yarın getirsek olur mu öğretmenim?" diyenler vardı...”(BD, s.7, Zevk)

Geziye gidecek öğrencilerin parayı bir çırpıda toplayıvermesi ve geziye gidecek olmaları büyük zevk vermiştir.

“...Paralar öğretmenimize verildi. Bizim sınıfın gezi listesi tamamlanmıştı. Uludağ gezisine sınıfımızdan on üç kişi katılıyordu. Aradan günler, haftalar geçti. Geziye gideceğimizi konuşmuyorduk artık. Gezi unutulmuştu bile... Sonunda gezi günü geldi. Şubat ayının 22'sinde geziye çıkıyorduk. Günlerden cuma, yıllardan, 1991'di. Geziye gidecekler için coşkulu bir gündü doğrusu! Onlar kitap, defter getirmemiş, okul formalarıyla gelmemişlerdi. Böylece öbür öğrencilerden ilk bakışta seçiliyorlardı. Tüm sivil giysili olanların yüzünde gülümseme, sevinç okunuyordu. Erken gideceğimizi düşünüyorduk. Sanıyorduk ki servis arabalarından iner inmez, bizi götürecek otobüse bineceğiz. Ama düşündüğümüz gibi olmadı...”(BD, s.12, Zevk)

Öğrencilerin geziye gidecek olması ve otobüs içerisinde istedikleri yere oturabilecek olması öğrencilere büyük keyf ve mutluluk vermiştir.

“...Taşındıklarımızı yere bıraktık. Görevli genç ağabey de; alıp alıp bagajın derinliklerine doğru yerleştirmeye koyuldu getirdiklerimizi. Öğretmenimizden aldığımız buyruk gereğince; eşyalarımızı görevliye teslim edince, hemen otobüse binecektik. Kapılar açıldı. Taşıtlara önden binilir. Ön kapıdan girip, daldık Çelebi'nin geniş karnının içine. Kaptanı aşağıda, yolcuları yukarıda oturan otobüslerden biriydi o. Tüm koltuklar boştu. Yer çok olunca, yer seçmek güç oluyormuş meğer! “Şuraya mı otursam, buraya mı otursam?” çekingenliği yaşadık. Cam kıyısında, önde bir yer seçtim kendime. Oturdum. Koltuklar yumuşak, rahattı...”(BD, s.15, Zevk)

Öğrencinin okuldan çıkarken görkem ve ihtişam araması zevke, bireysel hazzla yönelimdir.

“...Hem de birçok otobüsle, görkemli biçimde çıksaydık okuldan. O zaman daha güzel, daha coşku verici olurdu gezimiz...”(BD, s.16, Zevk)

Motor sesi ile birlikte gidiyor olmanın heyecanı ve mutluluğu bireysel zevk ve hazza yönelimdir.

“...Motor sesi duyduk sonunda. Ardından sarsılma oldu. Ayaktakiler aceleci oturdular koltuklara. Korna çalındı. Dışarıdakilerin kolları yukarı kalkmıştı. El sallıyorlardı gülümseyerek. Kapı, pencere gerisinde yığılmış arkadaşlar da el sallıyorlardı. Biz de onlara el sallıyorduk. Bağırış çığırış olmuştu birden. Bizim sesimizle, Çelebi’nin sesi birbirine karışmıştı. Gezimiz başlamıştı. Gidiyorduk işte!...”(BD, s.18, Zevk)

Rehberin kendini tanıtıyor olmaktan ve öğrencilerin bu komik gelen isimi duymaktan zevk almaktadır.

“...Rehberimiz, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Kendimi size tanıtmaktan övünç duyarım... "Ben; korkunç adlı, komik soyadlı olan biriyim. Şimdi adımlı, soyadımı açıklıyorum: "Adım, 'Volkan'. Soyadım, 'Hoş'. İkisini birleştirdim, 'Volkan Hoş'. "Korkunçluğumu, komikliğimi anladınız, değil mi?" Gülümseyerek bize bakan Volkan Hoş Ağabey'e; yüksek sesle gülüşmelerimizle yanıt verdik...”(BD, s.19, Zevk)

Çınar ağacının yaşını hesaplıyor olmaktan ve bu hesap sonucunda muazzam bir zamanın oluşu zevk vermektedir.

“...İnkayaalı çınarın yaşamına büyük sayıların girmiş olduğunu düşünüyorum bunları yazarken. Şöyle ki: Onun yaşadığı yılların toplamı büyük bir sayı... Aylar, haftalar, günler, gündüzler, geceler! Hele bugüne değin üretmiş olduğu yaprakların sayısı? Üfff!...”(BD, s.31, Zevk)

Hedefe ulaşmanın ve ayakları altında beyaz karın çıkardığı sesi duymak hoşuna gitmiştir.

“...Raflardaki eşyalarımızı alarak indik Çelebi'den. Yere ayak basar basmaz, ayaklarımın altında kar gıcırdadı. Soğuk bir hava doldu ciğerlerime. Soğuk hava, bedenime dinçlik vermişti birden! Oh ne güzeldi!...”(BD, s.37, Zevk)

Tüm yorgunluğunun giderilmesi ve bunu yapan içeceğin de çok sevdiği vişne suyu oluşu hazza yönelimi sağlamıştır.

“...Hemen canlanma oldu arkadaşlar arasında. Elindekini bırakan masaya yaklaşıyor, bir dolu bardak alıp çekiliyordu. Masanın boşalması onca zaman almadı. Uzun saplı bardaktan ilk yudumu alınca; yol yorgunluğundan sonra meyve suyunun dinçlik vericiliğini duyumsadım. Benim bardağımdaki vişne suyuydu. Vişne suyunu her zaman sevmişimdir...”(BD, s.38, Zevk)

Arkadaşları yanında ailesinin varlıklı oluşu, hayattan tat alma, zevk ve bireysel bir haz vermiştir.

“...Ben söze girerek: "Ben de yurtdışına çıkmadım ne olacaksa?" dedim. Fatih sustu. Rüştü sordu ona: "Seni İtalya'ya kim götürdü Fatih?" "Annem, babam, ablam; birlikte gittik biz İtalya'ya. Her yıl Avrupa gezisi yaparız." "Baban ne iş yapıyor peki?" "Benim babam fabrikatör..." Sesinde övünç vardı oda arkadaşımızın...”(BD, s.41-42, Zevk)

Mekânın güzel oluşu zevk vermiştir. Diğer öğrencinin de kendisini mutlu edecek bir oyun salonunda bulması hazza yönelimdir.

“...Merdiven başlangıcının yanından bir koridor uzuyordu. Orası ufacık bir çarşı olarak düzenlenmişti. Ufacık çarşıda, ufacık dükkânlar; hoş bir görünüm sergiliyordu. Sıra sıra dükkânlarda çeşitli hediyelik eşyalar, gazete, kitap, oyuncaklar görölüyordu. Giysi dükkânı bile vardı. Biraz ileride, genişçe bir atari salonuyla karşılaştık. Salon, Fatih arkadaşımızı çok ilgilendirdi. Sevinmişti. Dedi ki: "Oh! En iyisi bu işte! Bol bol atari oynayabilirim. Hem sıra da beklenmez... Baksana belki otuz atari var! Oyna oynayabildiğin kadar. Peki bu salon niçin kapalı şu sıra?"..."(BD, s.43, Zevk)

Yüzme havuzunun boş oluşu ve bu durum karşısında içlerinden yüzme isteği gelmesi hazza yönelimdir.

“...Çarşının sonuna değin yürüdük. Cam duvar çıktı önümüze. Alt katta, büyük bir yüzme havuzu uzuyordu boydan boya. Mavi çinili havuz insansızdı. Sıralanmış dinlenme koltukları boştu. Havuz dinlenmeye geçmiş, bundan da memnun görünüyor gibiydi... Kıpırtısız, sessiz havuz; içimde yüzme hevesi uyandırdı..."(BD, s.43, Zevk)

Açlık hissinin giderilmesi için gereken yemeklerin masaların üstünde görülmesi üzerine anlık olarak yaşamın odağına kendisini koymuştur.

“...Oturandar hemen ayağa kalkmıştı. Bu davranış, arkadaşlarımızın çok acıkmış olduklarını anlatıyordu. Sol yana düşen, kıvrımlı merdivene doğru yürüyüşe geçti iki öğretmenimiz. Biz de onları izledik. Merdiven bitiminde, yemek kokuları geldi burnuma. Güçlü bir açlık duyumsattı o kokular bana. Boydan boya sıralanmış masaların üstü, çeşitli yemeklerle tıklım tıklım doluydu. Masayı da çok güzel düzenlemişlerdi. Görünüm etkileyiciydi!..."(BD, s.44, Zevk)

Doyma hissi ile beraber sevilen seslerin işitilmesi ile o yöne doğru yönelmiştir.

“...Demek ki burada çok yeniyordu. Karlı dağ havası iştah açıcı oluyordu... Tabağım elimde, yemek salonuna geçtim. Bizim gruba ayrılan masalar; girişe yakın, sol yandaydı. Kendime bir yer seçip oturdum. Piyanodan güzel sesler yayılıyordu salona..."(BD, s.45, Zevk)

Yaşamın odağına kendisini koyarak haz getiren davranış benimsenmiştir. Çevreden gelen onaylanma öğrencilerde mutluluk yaşanmasına sağlamış ve bu durumdan zevk almışlardır.

“...Sıcak salonda, müzik dinleyerek karın doyurmanın tadını çıkarıyorduk. Volkan Ağabey geldi o sıra. Onu görünce, daha da neşelendi bizim grup. Yol giysilerini değiştirmişti. Sırtında beyaz kazak, bordo renk bahçıvan pantolon vardı. Yeni kıyafeti çok yakışmıştı sevimli rehberimize. Masaları dolaştı bir bir. Güleç yüzlü olarak hatır sordu, konuştu grubuyla. Sorularına olumlu yanıtlar aldıkça gülümsüyor, mutluluğunu belli ediyordu..."(BD, s.45, Zevk)

Kendi istek ve arzuları için ateşin yandığı mekân bulunmaz güzellikte bir mekân olarak düşünülmüştür.

“...Barın tam karşısındaki açık kapıya doğru yürüdüm. İçeriye girince; geniş bir salonla karşılaştım. Salonun orta yerinde yuvarlak bir bölüm vardı. Tavandan kalın bakır borular iniyor, son boru da geniş davlumbaza bağlanıyordu. Davlumbazın altında odunlar, korlanmış ateş yığını dikkat çekiyordu. Kocaman kütükler ateşe dönüşürken çıkan dumanlar, geniş davlumbazın bağlı olduğu dev bakır borulardan geçip gidiyordu. O yuvarlak yükseltinin çevresi, yuvarlak sedir olarak düzenlenmişti. Sedir kilimlerle kaplanmış, geriye yuvarlak yastıklar sıralanmıştı. Neresine otursanız oturun; ortadaki dev davlumbaz, davlumbazın altındaki ateş karşınızda oluyordu. Ateş seyirciliğini sevenler için güzel bir yerdi..."(BD, s.47, Zevk)

Kimsenin kendisi ile ilgilenmemesi ve ateşe ilgi duyması öğrenciyi ateşe yöneltmiştir. Şömine kenarına giderek oturmuştur. Burada öğrencinin davranışı hazza yönelim olarak karşımıza çıkan bir örnektir.

“...Bizden kimseler de gelmemiştii oraya. Salondaki masalarda insanlar oturuyor, kendi aralarında söyleşilerini sürdürüyorlardı. Şömine çevresinde de çeşitli yaştan kişiler yer almıştı. Hemen herkes ateş seyircisiydi. Dikkat ettim de; daha çok çocuklar ateş seyircisi olma meraklısıydılar... Salonu şöyle bir dolaştım. Benimle kimse ilgilenmedi. Şömine karşısında oturmak çekici geldi. Ben de korlanmış ateşe, arada dil gibi uzayan alevlere seyirci olmalıydım...”(BD, s.48, Zevk)

Bu yaşantının günlük hayatında pek yerinin olmayışı öğrencide arzuların giderilmesine yönelik bir merak ve heyecan oluşturmuştur. Bu nedenle daha fazla gezme isteği ve kendi yaşamına odaklanma ve zevk alma gibi doyumların yaşanması için öğrenci etrafı meraklı gözlerle incelemeye koyulmuştur.

“...Kentte böylesi olanaklardan yoksunuz. Değişiklik yaşamalıydım... Şömineli Salon’dan ayrıldım bir zaman sonra. Merdivenlerden inip, kapılar büyüklüğündeki pencerelerin bulunduğu alt kata vardım. Dışarının kar beyazlığına seyirci olmak için uygun bir yerdii orası. Masalar vardı. Tek bir genç kızdan başka da kimse yoktu. Ben de masalardan birinde yerimi aldım. O abla; kitabını masaya koymuş, tüm dikkatiyle kendini okumaya vermişti. Otelde ondan başka kitap okuyan görmemiştim. Bu nedenle ilginç gelmişti kendisi bana...”(BD, s.48, Zevk)

Kar manzarası karşısında kendini tutamamış ve heyecanlanmıştır. Bu uzun süredir görmediği bir manzaradır. İstek ve arzuların giderilmesi ve doyurulması öğrencide eğlendirici ve dinlendirici bir isteklendirme olmuştur.

“...Dışarıda beyazlık uzayıp gidiyor, öteller sisli, sisin gerisi karanlık görünüyordu. Hem de kar yağıyordu, kar! Yağan kara seyirci olmak eğlendirici, dinlendiriciydi...”(BD, s.48, Zevk)

Yaşadığı haz nedeniyle olayın odağına kendisini koyarak davranışın tekrarlanmasını istemiş ve bu tutumunu yinelemek önceliği haline gelmiştir.

“...İçimde, oradan ayrılmama isteği vardı şimdi de! Keşke hep o sevimli ablanın yanında kalsaydım da konuşsaydık...”(BD, s.50, Zevk)

İnsanların kendisini önemsemesi bu şekilde güler yüzle davranması karşısında doyum yaşamıştır.

“...Bana, ‘efendim’ demesi biraz güldürücü gelmişti. Bu otelin çalışanları, insana çok saygılı davranıyorlardı doğrusu! Merdivenleri çıkıp, koridora vardım. Koridor insansız, sessizdi. Odaya girdim. Ama beni hiç de iyi karşılamadı arkadaşlarım...”(BD, s.50, Zevk)

Yapılan işteki başarı öğrencide bir haz ve doyum yaşamasını sağlamıştır.

“...Son yıllarda plastikten güzel çiçekler yapıldığını biliyordum. Onları doğallarından ayırt etmek güç oluyor çoğunluk. Bu plastik yılanı üretenler de çok başarılı olmuşlardı işlerinde. Başarılı üretimi kötü bir şaka için kullanmıştı arkadaşım... Ben başka yerlerde dolaşırken; oda arkadaşlarım burada toplanıp oyunla zaman geçirmişler meğer. Erdem’in getirdiği tüfekle, yılanla oynamış, eğlenmişler...”(BD, s.51-52, Zevk)

Diğer odalardaki arkadaşlarının rahatsız olabileceğini düşünmeden yaşamın odağına kendilerini koyarak kendisine haz getiren davranışı benimsemiş ve bu davranışın tekrarlanması öncelik haline gelmiştir.

“...Sessizleştik. Erdem, valizinden bir top çıkarınca bozuldu sessizliğimiz. Öyle büyük bir top değildi arkadaşımızın topu. Avuç içine sığacak büyüklükte lastik bir toptu. Duvarlara çarpınca çok hızlı zıplıyordu. Yeni bir oyuna başlanmıştı. Bu oyun, yılanla oynamaktan daha coşku vericiydi. Top yere düşünce, üst üste yığılma bir görecektiniz! Kim kaptıysa kalkıyor, topu istediği yere fırlatıyordu. Böylece yeni bir yere düşüş, yeni bir üst üste yığılış, yeni kahkahalar üretiş başlıyordu...”(BD, s.54, Zevk)

Manzara ve çeşit çeşit yiyecekler iştahını kabartmış ve bu durumdan büyük keyif almıştır.

“...Masada yerini alanlara garsonlar hemen yaklaşıyor, ne istediğini soruyordu. Çay, süt, meyve suyu varmış. Meyve suyu istedim. Güzel bir kahvaltı yaptım doğrusu. Otelde yenilenin, içilenin ayrı bir tadı vardı! Evdekinin on katı da iştahlı oluyordu insan. Yüksek dağ havasının iyiliğinin sonucuydu iştahlı olmak, yiyecekleri çok lezzetli bulmak...”(BD, s.60, Zevk)

Arzu ve isteklerinin gerçekleşebileceğini düşünmüş ve bu amaçla ilgili gruba dâhil olmayı seçmiştir. Yaşamın odağına kendi arzu ve isteklerini koyarak hazzla yönelmiştir.

“...Kahvaltıdan sonra lobide toplandık gene. Günü nasıl değerlendireceğimiz konuşuldu. İsteyenler kızak grubuna, isteyenler yürüyüş grubuna ayrılabilirdi. Grupların başında yetişkin kişiler bulunacak, onlar rehberimiz olacaklardı. Karda yürüyüşe çıkacaklar, çıkmakta aceleci davranmalıydı. Çünkü gündüzün erken saatlerinde kar daha sert olurmuş. Bu sertlikten yararlanıp, gezinin tadını çıkarmalıydık. Annelerden biri dedi ki: "Ben, karda yürümeyi sevenlerdenim. Benim gibi olanlara rehber olabilirim. Öğretmenlerimiz bana bir grup verirlerse, onlarla çıkarım. Grup olarak güzel bir 'Beyaz Gezi' yapar döneriz..." Beyaz Gezi grubuna katılmak çekici gelmişti bana. Karda yürümek, ayaklarımın altında gıcırdayan karın sesini duymak çok hoşuma gidiyordu. Ayaklarımın oluşturduğu müzik gibi geliyordu bana ezilen kar sesleri...”(BD, s.60-61, Zevk)

Kendisine eğlenceli gelen bir durum karşısında dayanamamış ve gülmüştür.

“...Fuat: "Evet öğretmenim!" dedi. Fuat'ın, öğretmen olmayan birine 'öğretmenim' deyişi güldürdü bizi. Bu hep böyle oluyor aramızda. Otobüste de Volkan Ağabey'e 'öğretmenim' diyen arkadaşımıza gülmüştük...”(BD, s.62, Zevk)

Söylenen kural ve kaideler karşısında karşı çıkılmamış aksine acele davranılarak buyruklar bir an önce uygulanmıştır. Bunun temel nedeni kendi istek ve arzularının giderilecek olmasındandır.

“...Arkadaşlardan bazıları aceleci indiler koltuklardan, kanepelerden. Yerde bağdaş kurarak oturuşa geçmişlerdi. Buyruğa hemen uyusları; burada kalmaya çok istekli olduklarını, salondan uzaklaşmak istemediklerini gösteriyordu...”(BD, s.80, Zevk)

Yeni bir eşya alıyor olmanın mutluluğu ve heyecanı karşısında haz yaşanmıştır.

“...Arkadaşların başlattığı alkış, öbürlerinin de katılımıyla; salonu doldurmuştu alkış sesi gene. Hem bu kez daha uzun sürmüştü alkışlamak. Alkışların sonu gelince: "Saaaattım!" dedi müzayeci. Çekiş masaya değince, elindeki parayla yöneticiye doğru koştu Emin. Yeşil renkli elliliği uzattı ona. Yönetici de: "Bana değil, masadaki amcalara vereceksin çocuğum! Bayrak alınan masadaki amcalara götür paranı," dedi. Arkadaşımız söylenen yere gitti. Parayı verdikten sonra da yaklaşık piştovu aldı görevliden. Gülümsüyordu...”(BD, s.81-82, Zevk)

Kendi istek ve arzularının giderilmesi için bedel ödemiştir.

“...Fatih'in sarsışıyla uyandım. "Hey! Kalk, kalk! Yemek saati yaklaştı. Yemeğe gitmeyecek misin?" diyordu oda arkadaşım. Gün boyu görememiştım kendisini. "Sen nerelerdeydin? Gezide, kızakta, lobide göremedim seni," diye sordum. "Atari salonundaydım," dedi. "Hep mi?" "Evet," dedi. Sonra da şunları ekledi: "Hep atari oynadım. Şimdiye dek beş yüz elli bin lira verdim atariye..." Söylediği

sayı bana çok çarpıcı gelmişti. "A aaa!" demekten alamadım kendimi. "Çok mu?" dedi. "Çok olmaz mı? Gezi için verdiğimiz para toplamından da fazla!" "Olursa olsun. Eğlenmeye geldik biz buraya. Bu para ne ki? Avrupa otellerinde, milyonlar bırakılıyor oyun salonlarında," dedi umursamazca..."(BD, s.82-83, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

Yeni bir yere gidecek olması öğrencileri heyecanlandırmış, istek ve arzuların odağına kendi hazlarının giderilmesi ve doyurulması konulmuştur. Bu durumun yaşanılacak olması öğrencilerde bir memnuniyet duygusu uyandırmıştır.

"...Sınıf yeni bir coşkuya daha kapılmıştı! Bu nedenle, konuşmasının sonunu getirememişti öğretmenimiz. Bizimkiler: "Yaşasın!" "Annem de gelir öğretmenim!" "Benim hem annem, hem babam gelir öğretmenim!" "Küçük kardeşimi de getirebilir miyiz öğretmenim?" "Bu akşam hemen söylerim öğretmenim!" diyorlardı..."(BD, s.7, Hayattan Tat Almak)

Geziye çıkan öğrencilerin karşısına çıkan ulu çınar karşısında yaşadıkları şaşkınlık öğrencilerde memnuniyet hissini en üst seviyeye çıkmasını sağlamış, bu durum öğrencilerde bir haz ve mutluluğa neden olmuştur.

"...Öğretmenimizin uyarılan doğrultusunda indik Çelebi'den. İlk köy evlerinin arasındaki daracık sokağa daldık. Sokak onca uzun değildi. O ulu çınarı görmemiz çok zaman almadı... İnkaya köyünde gördüğüm çınar; yaşadıkça gözlerimin önüne gelecek, sanırım düşlerime bile girecek! Yollarda, dağlarda, kentlerde; onun gibi görkemli çınarlar görme isteği duyacağım hep... Geniş bir meydanın kıyısında idi o. Kollarını gönlünce uzatmış, meydanı hepten kendisine ayırmıştı! Yaşamımda öylesini ilk gördüğümünden; kıpırtısız şaşkın seyircisi oldum! Benim şaşkınlığım benzeri şaşkınlığı; arkadaşlarım da yaşıyordu. Çünkü tüm grup sessiz, tüm grup kıpırtısızdı. Sanki onun görkemi, büyüklüğü karşısında saygı duruşunda bulunuyorduk!..."(BD, s.30, Hayattan Tat Almak)

Yaşadıkları şaşkınlık ve heyecan memnuniyet hissini pekiştirmiştir.

"...O kocaman gövde neydi öyle? Dalları mı? Her dal, bir çınar büyüklüğündeydi! Ona yapışıp kucaklasaydık; acaba kaç çocuk onun çevresini sarmış olurduk? Belki yirmi, belki otuz kişinin kucaklamasıyla; çevresinde kollarımızla çember oluşturabilirdik..."(BD, s.30, Hayattan Tat Almak)

Karşılaştıkları manzara karşısında memnuniyet duymuşlar ve bu durumun diğer köylerce de gerçekleştirilmesi istenmiştir. Ortamın havası ve içtikleri suyun boğazda uyandırdığı hoş his karşısında mutluluk duymuşlardır.

"...Yaşasın, var olsun İnkaya köylüleri! Doğal bir eseri korumuş, yaşatmışlardı. Doğaya saygılarını kanıtlayan İnkayalılar bu davranışları örnek olmalı tüm köylere, tüm insanlara... Meydanın kıyısında bir başka çınar daha vardı. O, bizi şaşırtan çınar kadar görkemli değildi. Gövdesinden çıkan suyla ilginçti. Tenekeden bir oluk yerleştirmişlerdi suyun altına. Teneke oluktan parmak kalınlığında su akıyordu sürekli. Çınar suyundan avuçlar dolusu içtik. Yumuşak, insanın boğazından yağ gibi akıp giden hoş bir suydı içtiğimiz..."(BD, s.31, Hayattan Tat Almak)

Geziye çıkan öğrenciler uzaklarda karlı alanların görülüyor olması memnuniyetle karşılanmış ve ormanlarda yaşıyor olan geyikleri görebilecek olmaları olumlu karşılanmış.

"...Arada beyazlıklar görmeye başlamıştım artık. Yol boyunca bazı yerlerde kar öbekleri oluşmuştu. Giderek öbekler birleşmeye, çevre hepten beyazlığa bürünmeye başladı. Çelebi'nin aydınlatığı yolun iki yanı çamlıktı. Çamlar gece içinde dik duruşta, sessiz, kıpırtısız, bir şeyler düşünüyor gibiydiler. Gece onları da etkiliyor olmalıydı... Ormanın derinliklerinde koyu karanlıklar

görünüyordu. Karanlıklar ötelere doğru daha da koyulaşıyordu. Geyikler geldi usuma. Onlar ormanların en güzel, en sevimli yaratıklarıydı. Ben ormanla geyikleri birlikte düşünürüm hep. Ormanla geyiğin birlikteliğini gösteren fotoğraflardan, resimlerden çok etkilenirim...”(BD, s.33-34, Hayattan Tat Almak)

Hep birlikte bir iş yapıyor olmanın heyecanı mutluluk vermektedir.

“...Bu konuşmadan sonra gene yürüyüşe geçtik. Birden grup kahkaha attı. Kahkahamızın nedeni, kız arkadaşlarımızdan Nalan’ın sırtüstü düşüşüydü...”(BD, s.62, Hayattan Tat Almak)

Öğrenci grubu kendilerince yaşanan bu olaydan eğlenilecek bir pay çıkarmış ve zevk almışlardır.

“...Yolda düşen arkadaşımız Nalan da benim gibi düşünmüş olmalıydı. Büyük iki çam arasında büyümüş, ince uzun çamlardan birine yaklaştı. Ellerıyla tutup salladı ağacı. Genç çamın yükü olduğu gibi arkadaşımızın üstüne dökülmesin mi? Başı, omuzları olduğu gibi kar içinde kaldı kızcağızın. Arkadaşlar da gördükleri karşısında kendilerini tutamayıp: "He he heeey!" diye güldüler...”(BD, s.64, Hayattan Tat Almak)

Hiç yaşamadıkları bu mekâna gelmiş olmanın ve gördükleri manzara karşısında yaşadıkları çeşitli deneyimler heyecanlanmaların neden olmuş ve öğrencilerde daha önce yaşamadıkları bir tat oluşturmuştur.

“...Kar bolluğundaydık, kar! Dereler, tepeler kar altındaydı. Beyazlık sonsuzmuş gibi geliyordu insana. Tüm dünyayı beyaz düşünüyor, düşlüydünüz. Beyazın üstünde yürüdükçe yürüyesiniz geliyordu. Karların ayaklarınızın altında gıcırdayışı hoş bir müzikti! Kar güler yüzlü, kar gülümseyiciydi. Onu kucaklamak, onda yuvarlanmak isteği duyuyordunuz! Birbirimizi kartopuna tutmaya, kar üstünde yuvarlamaya yönelmiştik. Sessiz ağaçlar bizim çıgırtkanlığımızı dinliyor, gökyüzü ortasındaki parlak güneş, bize gülümseyerek bakıyordu sanki! Öylesine mutlandırıcı bir gezideydik biz işte!...”(BD, s.65, Hayattan Tat Almak)

Ortamın kalabalık olmayışı ve bir gruba dâhil olmak öğrenci için neşeli bir an olmuştur.

“...Yola indik. Beyaz yolda yürüyerek, otellerin bulunduğu yere geldik. Kayak sahasının birleştiği düzlük çok kalabalıktı. Kayakçıları gözleyenler, masalarda çay içenler, ayakta söyleşenler doldurmuştu orayı. İnsan çokluğu yorucu, usandırıcı değildi. Çünkü herkes neşeli, güleç yüzlüydü. Neşeli topluluk içinde bulunmak da neşe veriyordu insana...”(BD, s.68, Hayattan Tat Almak)

Öğrenciler daha önce görmedikleri bu çeşitli eski eşyaların görüntüsü ve ortamdaki hareketlilik şaşkınlığa neden olmuştur.

“...Biz otelden ayrılırken; yoğun bir çalışma, yoğun bir hazırlık vardı lobide. Yan yana konmuş masalara, eskilerden kalma çeşitli eşyalar taşmıyordu. Bunlar; şamdan, tabak, vazo, silah, kilim türünden eşyalardı. Geldik ki; taşınanlar iyice çoğalmış, masalardan geçtim, yerlerde bile eşya bolluğu oluşmuştu! Duvarlara özgün tablolar asılmıştı. Gördüklerimiz karşısında şaşkınlık yaşadık...”(BD, s.77, Hayattan Tat Almak)

Yemek yerken piyano sesi duymak ve çeşitli müziklerin eşlik ediyor oluşu andan zevk almayı tetiklemiştir.

“...Yemekte öğretmenimin yanıdaydım. Gene müzik vardı. Salon dolusu insan; Ali Ağabey’in piyanosundan yayılan ezgilerini, söylediği şarkıları dinleyerek doyunuyorlardı. Yemekte müzik, çok hoş bir olaydı doğrusu!...”(BD, s.84, Hayattan Tat Almak)

Yaşanan çeşitli olaylar karşısında mutluluk ve coşku yaşanmıştır.

“...Fatin Bayırı dünkünden de sisliydi. Sisler içinde kırmızı «6 dev yıldızlar görmemiz için çok beklemedik. Onlar sürekli deviniyor, yukarıdan aşağıya doğru indikçe büyüyor, kendisini taşıyanları seçmemize yardımcı oluyorlardı. Elinde meşalelerle kayan kayak öğretmenleri, mavi giysiliydiler. Hem kayıp hem de elde ateş taşımak, üstün bir beceriydi! Sisli gecede gösteriye pek çok kişi katılmış, bayırı sürekli devinen yıldızlar bolluğuna kavuşmuşlardı. Demek Uludağ’da çok kayak öğretmeni vardı. Arada göstericilerden düşenler de oluyordu. Bunu ışıkların hızla titreşip, hızla yere inişlerinden anlıyordum... Görünüm çok etkileyici, çok coşku vericiydi doğrusu!...”(BD, s.85, Hayattan Tat Almak)

4.1.1.5 Uyarılma

Heyecan, yenilik ve hayata meydan okuma arzusu (cesaret, değişken hayat, heyecan verici hayat) ile ilişkilidir. Burada önemli bir nokta, uyarılma değerinin hazcılık ile karıştırılmaması gerektiğidir. Bu değer türü adrenalinle alakalı iken hazcılık, bireyin kendisine haz veren şeylere yönelmesi şeklinde kendini gösterir.

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

Ulvi heyecanlanmış olmasına rağmen yarışmaya katılmıştır. Sinem, arkadaşlarını güldürmek için bilerek yanlış yapmıştır. Bu Sinem’in cesur olduğu anlamına gelmektedir.

“...Koltuğumuza oturduk. İlkın bizim sınıftan Ulvi katıldı yarışmaya. Mikrofonu eline alan arkadaşımız; ‘pikap’ diyeceğine, ‘kitap’ dedi. ‘Bu kitap’ deyince, yarışmayı baştan yitirmiş oldu. Ulvi’den sonra Sinem gitti. Fakat bizi güldürecek biçimde yanlış yaptı. Yedi sekiz arkadaştan hiçbiri başarılı olmamıştı! Bu Volkan Ağabey de hep başarısız olacağımız yarışmalar açıyordu nedense?...”(BD, s.26, Cesur Olmak)

Deneyimlediği heyecan karşısında bu olayı, macerayı tekrarlamak istemektedir.

“...Sıraya geçtikten sonra bir daha dönüp baktım çınara. Yolum gene düşer miydi buralara? Düşecekse yazın düşmeliydi. Bu meydanın hükümdarı gibi duran çınarın yeşilliğine seyirci olarak altında çay içmeliydim. Bir hafta sonunda İnkaya köyüne yolculuk yapmamızı isteyebilirim babacığımdan...”(BD, s.32, Cesur Olmak)

Bilmediği bir ortamda yeni keşifler yapabileceğini düşünerek bir maceraya atılmıştır.

“...Yemekten kalkınca, oda arkadaşlarıma bakındım. Onlar ortalarda görünmüyorlardı. Kendi sınıfımdan da kimsecikler kalmamıştı. Salondan çıktım. Canım lobiye gitmek istemedi nedense? Otelin öbür bölümlerini görmek, Kervansaray Otel’ni bir güzel tanımak merakına kapıldı. Üst kata çıkan merdivene doğru yürüdüm...”(BD, s.47, Cesur Olmak)

Karşısındaki arkadaş olmasına rağmen söylediklerine inanmayarak ona karşı çıkmış ve içinden geldiği gibi sözler söylemiştir.

“...İtalya hayranı Fatih de can sıkıyordu artık. Dayanamadım da: "Atıyorsun! İtalya’da karasinek olmaz mı sanki? Karasinekler, dünyanın her yerinde yaşarlar. Dediğin ülkede de onlarla karşılaşır insan!" dedim. "Yok işte!" dedi. "Vardır, var!" dedim...”(BD, s.53, Cesur Olmak)

Durum karşısında yeni maceralar aramak ve bunları planlamak cesur olmanın bir göstergesidir.

“...Yapılar geride kalınca karlı yoldan saptık. Bayır yukarı yürümeye yöneldik. Arazi sürekli yükselerek, yukarıdaki tepelere doğru uzuyordu. Karları gıcırdatarak sürdürdüğümüz yürüyüşümüz sırasında, çam ağaçlarıyla da karşılaşılırdık. Çam dallarında kar birikmişti. Sessiz, kırıltısız yeşil çamlar; beyaz kar yükü altında kalmıştı. Elimden gelseydi tümünün karlarını silkeler, onları yükünden arındırırdım. Ağaçlara bir hizmet, iyilik etmiş olurum...”(BD, s.63, Cesur Olmak)

“...Bulunduğum yerde ayakta kalmış büyükler olmadığından, ben kanepeden aşağıya inmedim. Gene dinledik müzayedecinin konuşmasını: "Şimdi de bir piştovu açık arttırmaya sunuyoruz sayın baylar, sayın bayanlar! Tarihi piştovumuz, otuz bin liradan satışa sunulmuştur. Otuz bin! Yok mu arttıran?" Bir bayrak kalktı. Müzayedeci: "Otuz beş bin!" Bir bayrak daha... "Kırk bin! Bu tarihi piştov kırk bin lira!" Yeniden bayrak... "Kırk beş bin!" Bizim okuldan, 4/B sınıfından Emin, bayraksız olarak fırladı ortaya: "Elli bin!" diye ünlledi. Kahkaha sesiyle doldu lobi. Bizden arkadaşlar da alkışladılar. Alkışa yetişkinler de katıldı ardından. Beklenmedik bir canlanma olmuştu müzayede salonunda. Müzayedeci: "Elli bin! Yok mu arttıran?" dedi. Şimdi sessizdi salon. Bayrak da kalkmıyordu. Yönetici sordu: "Paran var mı çocuğum?" Bizimki kendine güvenli, yanıt verdi tek sözcükle: "Var!"..."(BD, s.80-81, Cesur Olmak)

“...Bulunduğum yerde ayakta kalmış büyükler olmadığından, ben kanepeden aşağıya inmedim. Gene dinledik müzayedecinin konuşmasını: "Şimdi de bir piştovu açık arttırmaya sunuyoruz sayın baylar, sayın bayanlar! Tarihi piştovumuz, otuz bin liradan satışa sunulmuştur. Otuz bin! Yok mu arttıran?" Bir bayrak kalktı. Müzayedeci: "Otuz beş bin!" Bir bayrak daha... "Kırk bin! Bu tarihi piştov kırk bin lira!" Yeniden bayrak... "Kırk beş bin!" Bizim okuldan, 4/B sınıfından Emin, bayraksız olarak fırladı ortaya: "Elli bin!" diye ünlledi. Kahkaha sesiyle doldu lobi. Bizden arkadaşlar da alkışladılar. Alkışa yetişkinler de katıldı ardından. Beklenmedik bir canlanma olmuştu müzayede salonunda. Müzayedeci: "Elli bin! Yok mu arttıran?" dedi. Şimdi sessizdi salon. Bayrak da kalkmıyordu. Yönetici sordu: "Paran var mı çocuğum?" Bizimki kendine güvenli, yanıt verdi tek sözcükle: "Var!"..."(BD, s.80-81, Cesur Olmak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Yapılar geride kalınca karlı yoldan saptık. Bayır yukarı yürümeye yöneldik. Arazi sürekli yükselerek, yukarıdaki tepelere doğru uzuyordu. Karları gıcırdatarak sürdürdüğümüz yürüyüşümüz sırasında, çam ağaçlarıyla da karşılaşılırdık. Çam dallarında kar birikmişti. Sessiz, kırıltısız yeşil çamlar; beyaz kar yükü altında kalmıştı. Elimden gelseydi tümünün karlarını silkeler, onları yükünden arındırırdım. Ağaçlara bir hizmet, iyilik etmiş olurum...”(BD, s.63, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Dershanemiz alkış sesiyle dolmuştu! "Hey yaşasın!" "Gidelim öğretmenim!" "Ben de gideceğim öğretmenim!" "Ne zaman gidiyoruz öğretmenim?" diyenler olmuştu...”(BD, s.5, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Tam o sıra ara dinlenme zili çalındığı için, derse başlayamamıştık. Ara dinlenmesinde, dördüncü sınıflar coşku içindeydik. Bahçede öbekleşerek hep geziyi konuştuk. Önceden Uludağ’a gidenler orayı anlatıyorlardı. Uludağ’ı görmemiş olanlar da can kulağıyla dinliyorlardı. Koşmaya, sakalaşmaya, oyuna onca yönelmemiştik...”(BD, s.11, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Bu kez de Ayfer: "Siz hastalanınca, bize başka öğretmenler geliyor öğretmenim. O zaman canımız sıkılıyor..." Öğretmenimiz gülümsedi. Onun yumuşak davrandığını gördüler ya? Sınıfça koro yaptı arkadaşlar: "Evet öğretmeniiiiim!" Son derse başladık. Ama kendimizi dersin akışına veremiyorduk. Gidecekler gitme coşkusu, kalacaklar da geziye katılmayışın sıkıntısını yaşıyor olmalıydılar. Bu nedenle derste canlı, katılımlı değildi arkadaşlarımız. Parmak kaldıran, söz isteyen, tahtaya kalkmak isteyen görülüyordu...”(BD, s.14 , Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Derste etkin olan yalnızca öğretmenimizdi. Hep onun sesini duyuyor, hep onun söylediklerini dinliyorduk. Televizyon seyircileri gibiydik. Bu hiç iyi değildi. Öğretmenle birlikte sınıf topluluğu etkin olunca; dersler daha iyi işleniyormuş meğer! Hem zaman da çabuk geçiyormuş... Yemekte; yemek kurallarına önce uyduğumu söyleyemem. Lokmaları kocaman kocaman alıyor, çiğnemekte

aceleci davranıyordum. Bir an önce eşyalarımı otobüse taşımayı düşünüyordum. Herkesten önce kalktım yemek masasından... Öbür arkadaşlarım da benim gibi davranmış olmalıydılar..."(BD, s.14, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Beni görünce, onlar da kalktılar. Sınıfımızdan on üç kişi; art arda sıralanmış olarak, koşar adım çıktık yemekhaneden. Akşam olunca dereden ayrılan, evinin yolunu tutan ördekler gibiydik. Ama onlar art arda sıralanınca, acelesiz bir yürüyüşte olurlar. Biz koşarak gidiyorduk gideceğimiz yere... Dershanemize vardığımızda soluk soluğaydık. Valizinin sapından yakalayan, onu kaçırmıyormuşçasına taşıyordu dışarıya!..."(BD, s.14, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Fusun arkadaşımız: "Yenir mi, yenmez mi?" diye sordu. "Yenmez canım, yenmez." Sorular art arda geliyordu: "Canlı mı, cansız mı?" "Cansız..." "En çok nerelerde bulunur?" "Pazar yerlerinde..." "Başka nerelerde bulunur?" "Dükkanlarda da bulabilirsiniz." "Her zaman bulunur mu?" "Söylediğim yerlerde her zaman bulunur." "Canlı mı, cansız mı?" "Cansız olduğunu söylemişim ya canım..." "Çadır! Çadır!" "Bilemediniz. Çadır değil çünkü..."(BD, s.22, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...İtalya'ya parasız gezi çekici gelmişti. Herkes kendini bilmeceyi çözme coşkusuna kaptırmıştı. Arada öğretmenlerimizin de yanıt verdikleri, çözüm işine katıldıkları oluyordu ama; onlar da yanıtı bulamıyorlardı..."(BD, s.22-23, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Dönüşte, Peco marka arabanın kapı camı boşluğundan başını dışarıya uzatmış bir kurt köpeğiyle göz göze geldik. Kendisine seyirci olduk durarak. O bundan hoşlanmamıştı. Güçlü, bakımlı köpek başladı bize karşı havlamaya. Vapur sesini bastırıp onun öfkeli sesi. Engin bu kalın sesli, öfkeli köpeğe dilini çıkardı. Üstelik de: "Lö lö lö!" dedi. İri, besili köpek iyice öfkelenmişti kendisiyle alay edilmesine. Kendini dışarıya atmaya, zincirinden kurtulmaya çalışıyordu! Biz de şakaya bunca öfkelenen köpeğe kahkahayla gülüyorduk. Arabasının arka penceresinden bize kaşlarını çatarak bakan bir bayan görünce yürüdük. Belki arabasından inebilir, bizi azarlayabilirdi. Olay, öğretmenlerimizce de duyulabilirdi. Gezide olay çıkarmış olurduk. Bu da tatsızlık yaratırdı. Tatlı gezimizin tadım niçin kaçıracaktık?..."(BD, s.24, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"... "Bursa ipek üretimiyle, ipekböcekçiliğiyle de ünlüdür biliyorsunuz. İpekböceği yetiştirebilmek için, dut bahçesi gerekir. Çünkü ipek üreticisi ipekböcekleri, dut yaprağıyla beslenirler. Şimdilerde dut bahçeleri de hızlı bir azalmaya uğramaktadır. Bunun sonucu da; Bursa'mızda ipek üretimi azalmaktadır..." Bursa karşımızdaydı. Kent, kendini dağa yaslamıştı. Aşağılara, ovaya doğru ayaklarını uzatmış gibiydi. Arkadaki görkemli dağın Uludağ olabileceğini düşündüm. Biz o dağın tepesine çıkacaktık besbelli..."(BD, s.28, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Artık ovayı gözden yitirmiştik. Sağımızı, solumuzu tepeler çevirmişti. Biz onların arasında uzanan yolda ilerliyorduk. Çevremiz, ışık azalması sonucu esmerleşmeye başlamıştı. Ulu çamların bazılarının ucunda kırmızı ışıklar görölüyordu. Çok geçmedi, çamlar da esmerleşti. Esmer görünümün mavi karanlığa dönüşmesine tanık olduk... Dışarı hepten koyu karanlıklarla dolunca, çevreyle ilişkimiz kesildi. Pencereden seyircilik çekiciliğini yitirdi. Bakışların otobüsün ön camında, ışığın aydınlattığı yoldaydı artık. Karşıdan gelen taşıtların yanıp sönen ışıklarını görüyordum. Karşılıklı ışık yakma, ışık söndürmeye yöneliyordu taşıtlar..."(BD, s.32-33, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Çevreme bakındım. Bol ışıklar içinde, ufacık bir kentteydik. Kentin yapıları beyaza boyanmıştı. Bir de kapılar, pencereler beyaz olsaydı; hepten beyaz bir diyarın içinde olacaktık. Ben Uludağ'da tek bir otelin olduğunu düşünüyordum. Bizim o tek otelde, karlı dağ yaşamı süreceğimizi sanıyordum. Buranın başka otellerle birlikte, küçümen bir kent görünümünde olduğunu nereden bilecektim?..."(BD, s.37, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Çelebi'nin bagajından dışarıya aldı valizlerimizi kaptan yardımcısı. Herkesin yükü elinde, Kervansaray Otel'i'nin kapısından girdik birerli sıralanmış olarak. Kapıdan girince, sıcak bir hava çarptı yüzüme. Kırmızı halılarla kaplanmış dik merdiveni çıkarak lobiye ulaştık. Tavanda çokça lambalı avizeler sarkıyordu. Sarı, beyaz, kırmızı ışıklar karışımı lambalar; hoş bir aydınlık veriyordu geniş salona... Bizden ayrı gelmiş anneler, otel görevlileri; güler yüzle karşıladılar bizi. Otele özgü

giysileri içinde temiz, derli toplu, sağlıklı görünüyordu otelimizin genç görevlileri. Lobideki sütunlardan birinin yanına; büyük, yuvarlak bir masa konulmuştu. Masanın üstünde; renk renk meyve sulan doldurulmuş saplı bardaklar, hoş görünümüleriyle bekleyiyordu...”(BD, s.37-38, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Rüştü birden: "Heey! Sineğe bakın, sineğe!" dedi. Böyle dedikten sonra da Erdem'in elinden kapıldığı yılanı tavana fırlattı. Yukarıya çarpan plastik yılan, Fatih'in yatağının üstüne düştü. Arkadaşlar yatağa yaklaşp, sinek ölüsü görmeye çalıştılar. Eğilmiş, yatağı acelesiz gözden geçiriyorlardı. Bu işi sessiz sürdürüyor, olanca dikkat güçlerini harcıyorlardı. Ama gözlemleri, araştırmaları boşa çıktı. Göremedi, bulamadılar aradıklarını...”(BD, s.52, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Son kez topu kapan Erdem olmuştu. Kapıyı nişanladı. Kapıdan dönen top ortamıza düştü. Kaptmak için yere kapaklandık dördümüz de. Biz alt alta, üst üsteyken; hem de kahkahalarımızla gürlütcüyken, kapı açılmasın mı?...”(BD, s.54, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

Nalan'ın yaşamış olduğu durum karşısında kendisi gibi düşünüyor olacağı onu heyecanlandırmıştır.

“...Yolda düşen arkadaşımız Nalan da benim gibi düşünmüş olmalıydı. Büyük iki çam arasında büyümüş, ince uzun çamlardan birine yaklaştı. Elleriyle tutup salladı ağacı. Genç çamın yükü olduğu gibi arkadaşımızın üstüne dökülmesin mi? Başı, omuzlan olduğu gibi kar içinde kaldı kızcağızın. Arkadaşlar da gördükleri karşısında kendilerini tutamayp: "He he heeey!" diye güldüler...”(BD, s.64, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

Daha önce yaşamadığı bu deneyim öğrencide bir adrenalin artışına neden olmuş ve “Kar bolluğundaydık, kar!” diye nidalar atmasını sağlamıştır.

“...Kar bolluğundaydık, kar! Dereler, tepeler kar altındaydı. Beyazlık sonsuzmuş gibi geliyordu insana. Tüm dünyayı beyaz düşünüyor, düşlüyordunuz. Beyazın üstünde yürüdükçe yürüyesiniz geliyordu. Karların ayaklarınızın altında gıcırdayışı hoş bir müzikti! Kar güler yüzlü, kar gülümseyiciydi. Onu kucaklamak, onda yuvarlanmak isteği duyuyordunuz! Birbirimizi kartopuna tutmaya, kar üstünde yuvarlamaya yönelmiştik. Sessiz ağaçlar bizim çığırtkanlığımızı dinliyor, gökyüzü ortasındaki parlak güneş, bize gülümseyerek bakıyordu sanki! Öylesine mutlandırııcı bir gezideydik biz işte!...”(BD, s.65, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Oyunlarla, kahkahalarla ilerleyerek; bizim otelin gerisindeki bayırın kıyısına ulaştık. Bayır kayakçılarla doluydu. Renk renk giysili kayakçılar; sürekli devinimleriyle kayak sahasına canlılık, neşe getiriyorlardı... Onca kayakçının birbirine çarpmadan, düşmeden sürekli devinimleri şaşırtıcıydı doğrusu! Bir gece önce yağışına tanık olduğum kar tanecikleri geldi usuma. Onlar da çokluk içinde çarpışmadan buluyorlardı yeryüzünü. Kayak sporu yapanlar; kar parçacıklarını örnek almış olmalıydılar? Bayırda, paletli traktörlere benzeyen bir araç deviniyordu. O kocaman taşıtın; kar üstünde öylesine rahat gidişi şaşırtıcı gelmişti bana! Kırmızı renkli, sevimli araçla ilgili bilgi edinmek için, sordum rehberlerimizden birine: "Teyzeciğim şu taşıtın adı ne? Niçin bayırda dolaşıyor?...”(BD, s.67, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Karşımızda; sürekli dönen, ortası çukur kocaman bir demir tekerlek vardı. Çukuruna bileğim kalınlığında tel yerleştirilmişti. Kalın tel uzuyor uzuyor; bayır boyunca sıralanmış demir direklerden geçerek ötelere, tepenin görünmez yerlerine doğru gidiyordu... Demir tekerleğin dönüşü; çukurundan geçen kaim telin devinmesini sağlıyordu. Kocaman tekerleğin devindirdiği kalın telde; yer yer tutunmalıklar sarkıyordu. Sarkan tutunmalıklar; ‘T’ harfi biçimdeydi. Kayakçılar yukarıya çıkarken onlardan yararlanıyorlardı. Tutunarak ya da oturuyor biçimi alarak; telle birlikte kayıp gidiyorlardı bayır yukarı. İnişi de kayarak gerçekleştiriyorlardı. Böylece kaymanın, kayak sporu yapmanın tadını çıkarıyorlardı...”(BD, s.68, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Artık durulur muydu? Kızağının ipinin ucundan tutan, koşturuyordu kızak kayma yerine. Orası üç beş adımda varılan bir yerd. Binen haydaaa!... Hızlı varılıyordu karşıdaki kardan duvara. Sonra

yokuşu tırmanış, sonra gene haydaaa! Kızak sahasında yalnız çocuklar yoktu ki... Erkek, kadın; yetişkin kişiler de katılmıştı bu eğlenceye. Onların kahkahaları daha da boldu. Yetişkinler; çocuklar için yapılmış salıncaklarda sallanırken de öyle yaparlar. Durmadan güler, kahkahalar atarlar. Niçin böyle davranırlar, bilemiyorum? Arada çarpışmalar da oluyordu. Kızıktan düşenler de görülüyordu. Öylesi olaylar neşe yaratıyor, gülme konusu oluyordu... Bizden Rafet, Halim, bir de Seniha kızaktan düştüler. Onlara gülmeden durabilir miyiz hiç? Kaydık da kaydık! Yokuşu tırmanırken yorgunluk duyumsuyordum artık. Düzlüğe çıkınca, yeniden kaymak için aceleci davranmamaya başlamıştı bizim gruptakiler..."(BD, s.72-73, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Yönetici hanım konuştu: "İçi dışı sedef kakmalı bu orijinal, bu el emeği, bu göz nuru büyük boy tavlayı; altmış bin liradan satışı çıkarıyorum! Var mı arttıran?" Salonda sessizleşme oluşmuştu birden. Karşıdan bir bey bayrak kaldırdı. Masadaki yönetici: "Altmış beş bin!" dedi. Bir bayrak daha kalkmıştı. "Yetmiş bin!" Gene bayrak... "Seksen bin!" Bayrak kalktıkça, sayı artıyordu: "Doksan bin!" "Yüz bin!" Artık bayrak kalkmıyordu. Bakışlarını salondakiler üzerinde gezdirdikten sona: "Yüz bin!.. "Bu içi dışı sedef kakmalı, el işi, göz nuru, büyük boy tavla; yüz bin! Yok mu arttıran?" Sessizlik yaşanıyordu. Yönetici, salonda birilerini arıyormuş gibi bakınıyordu. Kalkan bayrak görmek istiyordu besbelli. Ama bayrak kaldıran yoktu... "Yüz bin! Yok mu arttıran? Satıyorum! Satıyorum! Saaattım!" "Tim" derken, küçük çekicini masaya vurdu. Tavlayı tutan genç; elindeki son bayrak kaldırıma götürdü. Sedeflerle özenle işlenmiş, güzel görünümlü tavla satılmış, yeni sahibini bulmuş oluyordu böylece..."(BD, s.79-80, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...O sıra rehberimiz Volkan Hoş geldi yanımıza. Dünkü gibi bahçıvan giysili değildi. Ceket, pantolon, kravat takılmayan türden beyaz bir gömlek vardı sırtında. Dedi ki: "Bu gece, kayak öğretmenlerinin gösterisi var. Birazdan başlayacak ışıklı gösteri. Bu gösteriyi izlemenizi öneririm... Bize bunları söyledikten sonra öbür masalara yaklaştı. Öğretmenlerimizin yemekte aceleci davrandıklarını gözledim. Benim için değişik bir olaydı ışıklı gösteri. Öylesine hiç tanık olmamıştım. Yemeğimi yer yemez zemin kata indim. Masalar dolmuştu..."(BD, s.85, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Birçok ışığın hızla bize doğru gelişi; gökyüzü yıldızlarının yakınımızdan akması gibi oluyordu. Kendimi yeryüzünden yükselmiş, yıldızların yakınlarına varmış gibi düşünüyordum..."(BD, s.86, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...O böyle der demez, arkadaşlar kızaklara doğru koşuştular. Ama kızak sahibi uyardı hemen: "Acele etmeyelim çocuklar! Herkese yetecek kadar kızığımız var!" Fakat onu dinleyen olmadı. Herkes birer kızak kapıncaya değin curcuna sürdü dükkân önünde. Kızak sahibi, kızakların ipinden tutmuş olan bizim gruptakilere: "Kızak alan; deftere adını, soyadını, kaldığı oteli, kızak numarasını yazdırtacak. Senin adın ne? Kızak numaran kaç? Hangi otelde kalıyorsun?" dedi. En önde olduğum için bana sormuştu ilkin. Söyledim: "Adım Hüsamettin. Kızak numaram on yedi. Kervansaray Oteli'nde kalıyorum." Benden öğrendiklerini defterine yazdı. "Paraları da peşin alıyoruz," dedi..."(BD, s.71, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.1.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

"...Göstericiler bana; ilkçağları, atalarımı düşündürdüler. Onların mağaralarda yaktıkları ateş karşısında gece geçirışleri, ısınışları geldi gözlerimin önüne. Ateşi kullanmaya başladıktan sonra; doğayla savaşımında ilerleme çabalarını arttırmış, kendilerini daha güçlü görmeğe başlamışlardı kuşkusuz. Gelecekte insanların daha ilerlemiş, doğada daha güç kazanmış olacaklarını düşlemişlerdi belki de... Şimdi karşılaşıyordık, derdim ki kendilerine: "Atalarım!... "Sizler ateşi kullanmayı öğrenip, uygarlaşmamızda ilk adımı attınız! Şimdi biz torunlarımız; ateşi kullanmakta daha başarılı, daha bilgiliyiz. Onun gücünden yararlanmayı çok iyi biliyor, yaşamımızı daha kolay daha mutlu biçimde sürdürüyoruz. Dünyada ışığı, aydınlığı bollaştırdık. İlerlemede çok adımlar atarak, gecelerimizi gündüzleştirdik... "Sizler; var olabilmek için çok çabalar

harcadınız. O çabalarınız boşa gitmedi. Torunlarınızın, evrenin en güçlü yarattığı olmasına yaradı. Dünyayı daha da yaşanılır etmek için çaba sürdürüyorlar. Dünyamız iyiye, güzele doğru götürülecek. Savaşların, açlıkların, kıtlıkların sonu alınacak. Kendinizi mutlu sayabilirsiniz atalarım!”...”(BD, s.86-87, Yaratıcı Olmak)

“...İkinci gürültücülüğümüzden sonra, öğretmenimiz şöyle konuşmuştu: "Eğer isterlerse; velileriniz, yakınlarınız, komşularınız da katılabilirler geziye. Anneniz, babanız..."”(BD, s.7, Yaratıcı Olmak)

“...Öğretmenimiz, sessiz sınıf topluluğuna karşı demişti ki: "Bu akşam, ailelerinizin tüm kişileri evde toplanınca; ileriki günlerde bir gezi yapmayı düşündüğümüzü duyuracaksınız. Grup gezilerinin, öbür gezilere göre daha ucuz olduğunu bilir büyükleriniz. Bu ucuzluktan kendileri de yararlanmak isteyenler, geziye katılabilirler..."”(BD, s.8, Yaratıcı Olmak)

“... “Şimdi gelelim bir kişiyi parasız gezdirmeye, ağırlama koşulumuza... Soracağım bilmeceyi bilen kişi, geziye hak kazanacak. Bilmeceyi söylüyorum: ‘iki gözlü. Altı kollu. Bir dilli. Kulun elinde. Allah’ın indinde.’ Bilmeceyi bilmeye çağırıyorum herkesi. Sayın öğretmenlerimiz de yolcular arasında olduklarına göre; onlar da katılabilirler bilmece çözme işine..."”(BD, s.21, Yaratıcı Olmak)

“...Yerlerimizi aldık. Çelebi homurdandı, sarsıldı, devindi. Sürekli yükseliyorduk. Aşağıımızdaki ova sisli görünüyordu gene. Güneş karşı dağlara iyice yaklaşmış, kırmızı bir renk almıştı. Eğri büğrü yolların yolcusu Çelebi; inlemeye, yakınmaya benzer sesler çıkarıyordu. Dik yollarda zorlandığı belliydi. Otobüsümüze acıdım..."”(BD, s.32, Yaratıcı Olmak)

“...Acaba bu çevrenin ormanlarında geyikler yaşıyor muydu? Onlar evsiz, ağılsız, barıksız yaşayan yaratıklardır. Karların içinde sürdürüyorlardı kış boyunca yaşamlarını. Tüyleri sık, derileri kalındı kuşkusuz. Soğuktan böylece korunuyordu o sevimli hayvanlar. Ama gene de üşüyor olabilirlerdi. Kar soğuğu, gece ayazı, titretmelerine neden oluyor muydu? Baharı çabuk göndersin diye Tanrı’ya yakarıyorlar mıydı? Gecenin karanlığından korkuyorlar mıydı? Barınakları, sıcak ağılları var diye; koyunlara, keçilere imreniyorlar mıydı? Hayır! Hayır! Geyikler keçilere, koyunlara imrenmezler. Onlardan böylesi düşünceler beklenemez! Çünkü özgürlüklerine düşkün yaratıklardır onlar. Rahat barınaklarda bulunmak yerine; çetin koşullar altında özgür olmayı yeğlerler. -..”(BD, s.34, Yaratıcı Olmak)

“...Lapa lapa kar parçaları; ağır, yorgun bir inişle iniyorlardı yere. Çok uzun yolculuklarının sonunda yeryüzüne ulaşmaktan hoşlanmamış gibiydiler. Belki de üst üste yığılarak, silinip gitmeyi istemiyorlardı. Binlerce, milyonlarca kar parçasının birbirine çarpmadan; belli bir düzen içinde inişlerini tamamlayışları şaşırtıcıydı doğrusu... Yağmur damlalarının yeryüzüne inişleri, böyle acelesiz olmuyordu. Damlalar aceleci, koşturmaya içinde, toprağa ulaşmaya can atmasına inerlerdi yere..."”(BD, s.48-49, Yaratıcı Olmak)

“...Beyaz Fatin Bayırı’nın bitimine yakın bir yerde; renk renk lambalarla donatılmış bir çam ağacı gösteriyordu kendini. Işıklar içinde olsa da sessiz, yalnızlığı sevmemiş etkisi uyandırıyor insanı. Kendimi bile unutmuş olarak seyirciliğimi uzun zaman sürdürdüm düzenli yolculuk yapan kar parçacıklarına..."”(BD, s.49, Yaratıcı Olmak)

“...İçeriye adımımı atar atmaz; Fatih, gürültücü otomatik tüfeği çalıştırdı bana karşı! Erdem de kuyruğundan tuttuğu yılanı yüzüme doğru salladı. Tüfeğin gürültüsü bir şey değildi de; yılan irkilmeme, korkmama neden oldu! Onlar, kahkahalarla güldüler korkmuşluğuma..."”(BD, s.51, Yaratıcı Olmak)

“...Erdem girdi söze: "Öyle bir düş gördüm ki; çok şaşırtıcı, çok!" "Nasıldı düşün?" diye sordu Rüştü. "Düşümde, buralara filler gelmiş. Öyle çok, öyle çok ki üüüf! "Kocaman filler yan yana dizilmişler. Karları çekiyorlar hortumlarıyla. Toprak açığa çıkıyor, Güya insanlara canları sıkılmışmış. Su yerine kar içerek; tüm karları yok etmek, insanların kayak kaymalarını engellemek istiyorlarmış... "Hemen yılanımı gönderiyorum onlara doğru. Yılanım filleri bir kovalıyor, bir kovalıyor! Filler kaçıp uzaklaşıyor. Karsız yerlere yeniden kar doluyor. Herkes kızak kaymaya, herkes kayak yapmaya yöneliyor. "Bazı insanlar çevreme toplanıyor. Bana övücü sözler söylüyorlar. Hem de yılanımın başını okşuyor, sırtını sıvazlıyorlar." "İlginç bir düş!" dedi Rüştü..."”(BD, s.58-59, Yaratıcı Olmak)

“...Fatih: "Ben de uçaktaymışım düşümde. Milano’ya gidiyormuşuz. Birden eli silahlı, yüzü maskeli adamlar doğruluyor yolcular arasından. Silahlı, maskeli adamlardan biri diyor ki: "Kıpırdamayın yakarız!"

Uçağın yönünü Irak’a çevir kaptan! Bu uçak; bundan böyle Amerikalılara karşı savaşacak. Irak askerlerini taşımada kullanılacak!” “Birden uyandım. Ortalık iyice ağarmış, oda. aydınlanmıştı. Korkunç düşlerden sonra uyanıp ışığı, aydınlığı görmek, yaşadığımızın düş olduğunu öğrenmek ne güzel oluyormuş meğer!”...(BD, s.59, Yaratıcı Olmak)

“...Benim düşüm de şöyleydi: Her yer çiçeklerle, çimenlerle doyuldu. Bayırdaki yalnız çama doğru yürüyorum. Çamın altında, kitap okuyan ablayı görüyorum. Sırtını ağaca dayamış, okumasını sürdürüyor. Ben yanına varınca: "Gel otur canım! Başımı dizime koy! Ben kitabımı okurken, sen de gökyüzüne seyirci ol. Gökyüzü maviliğine bakmak hoşuna gider senin," diyor. Onun istediği gibi davranıyorum. Ablanın dizi sıcacık. Alnım terliyor. Terimi kurulamak için mendil arıyorum. Tam o sıra uyanıverdim..."(BD, s.59, Yaratıcı Olmak)

“...Önümüzde, kar üstten sıyrılarak oluşturulmuş beyaz bir yol vardı. O yoldan bir motosiklet geçti. Motosiklet görünümlü taşıt, tekerlekler üstünde gitmiyordu. Bir kızak üstüne yerleştirilmişti. Motosikletin öylesini de ilk kez görüyordum! Onun; ‘kar motosikleti’ olabileceğini düşündüm..."(BD, s.67, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Bir gece önce yağışına tanık olduğum kar tanecikleri geldi usuma. Onlar da çokluk içinde çarpışmadan buluyorlardı yeryüzünü. Kayak sporu yapanlar; kar parçacıklarını örnek almış olmalıydılar? Bayırda, paletli traktörlere benzeyen bir araç deviniyordu. O kocaman taşıtın; kar üstünde öylesine rahat gidişi şaşırtıcı gelmişti bana! Kırmızı renkli, sevimli araçla ilgili bilgi edinmek için, sordum rehberlerimizden birine: "Teyzeciğim şu taşıtın adı ne? Niçin bayırda dolaşıyor?"..."(BD, s.67, Merak Duyabilmek)

“...Görevliler durmadan eşyalar getiriyor, salon da giderek kalabalıklaşıyordu. Bunca eski malı nerelerden bulmuş, nasıl biriktirebilmişlerdi? Buna şaşım doğrusu!..."(BD, s.78, Merak Duyabilmek)

“...Bir gün öğretmenimiz demişti ki: "Çalışkan, bilgili öğrenciler olmaya çaba harcadığınızı gösterir, işlerinizi günü gününe yapmayı tam alışkanlık haline getirdiğinizi kanıtlarsanız; Uludağ’a sınıfça gezi yapmamızı düşünüyoruz. Öbür dördüncü sınıf öğretmeni arkadaşlarımız da benim gibi düşünüyorlar. Böyle bir geziye katılmak ister miydiniz?"..."(BD, s.5, Merak Duyabilmek)

“...Necmi girmişti söze bu kez de: "Benim kar başlığım, kar giysilerim, botlarım var öğretmenim. Onları da alacak mıyım?" "Şimdi ayrıntılar üzerinde duracak değiliz Necmi! Neler alacağımızı, sonra, geziye çıkacağımızdan bir iki gün önce konuşuruz. Gezi yapılacak mı, yapılamayacak mı? İlkın bunun belirlenmesi gerekmez mi?"..."(BD, s.8, Merak Duyabilmek)

“...Hakan, her zaman soru sorma meraklısıdır. Öylesi, yeni bir soru sormadan durabilir mi? "Kaç otobüsle gideceğiz öğretmenim?" Öğretmenimiz: "Hay Allah! Ben bunu şimdiden nasıl bilebilirim Hakan?"..."(BD, s.9, Merak Duyabilmek)

“...Tüm çabalar boşa gitti. Danca Vapur İskeleyi’ne ulaşmıştık bilmeceyi çözemedim. Arabalı vapura beklemeden girdi otobüsümüz. Birçok insanı taşıyan Çelebi; şimdi kendini bir başka taşıta taşıtacak. Danca İskeleyi’nin sağ yanındaki tepelik: denize keskin biçimde, kale duvarı gibi iniyordu. Güneşsiz havada deniz durgun, sessizdi. 4/D sınıfından Ay seli: "İnebilir miyiz öğretmenim?" dedi..."(BD, s.23, Merak Duyabilmek)

“...Hem de kaptanımızdan aferin alırsız. Kaptanımıza moral vermek yok mu?" Bunu bekliyormuşuz meğer! Olanca gücümüzle koro yapmaya koyulduk: "Kap-tan! Kap-tan!" Kaptanımıza moral vermek uzun sürdü. O sıra Çelebi daha hızlı gidiyormuş gibiydi. Bana öyle gelmiş olabilir. Kaptanımız Kadir Özay, kuralları çiğnemezdi kuşkusuz. Bu kez gene adı ‘korkunç’ soyadı ‘komik’ rehberimiz geçti karşımıza. Mikrofon tutuyordu elinde. "Bilmecemi bilemediniz. Bundan sonraki günlerinizde düşünürsünüz onu. Sorduğum bilmecenin yanıtını söylemek, ‘bilmececiliğime’ aykırı düşer. Ben şimdi yeni bir yarışma açıyorum. Bu, ‘Tekerleme Söyleme Yarışması’ olacak. Tekerlememi yanlışsız söyleyeni; Kervansaray Otel’inin en

manzaralı odasında yatıracağım. Tekerlememiz şu: 'Bu pikap. Şu Pikap. O Pikap.' "Var mı tekerleme söyleme yarışmasına katılmak isteyen?"..."(BD, s.25, Merak Duyabilmek)

"...Yatağıma döndüm. Işıktay uyuyamam nedense? Gece lambasını söndürdüm. Arkadaşlar karşı çıkmadılar buna. Kar aydınlığı alıyordu odamız. O aydınlık göz kamaştırıcı, rahatsız edici değildi. Arkadaşlarım sessizdi artık. Kimsenin kıpırdadığı bile yoktu. Soluklanışları da duyulmuyordu. Hemen derin uykulara dalmış olmalıydılar... Gözlerime uyku ağırlığı çökerken, kitap okuyan ablayı anımsadım. Şimdi o yatağında mıydı? Okuyor muydu, uyuyor muydu? Gece lambası ışığında okuyor olabilirdi. Acaba okuduğu kitabın adı neydi? Bunları düşünürken uyumuşum..."(BD, s.57, Merak Duyabilmek)

"...Erdem sordu: "Sen nasıl bir düş gördün Rüştü?"..."(BD, s.59, Merak Duyabilmek)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

"...Taşındıklarımızı yere bıraktık. Görevli genç ağabey de; alıp alıp bagajın derinliklerine doğru yerleştirmeye koyuldu getirdiklerimizi. Öğretmenimizden aldığımız buyruk gereğince; eşyalarımızı görevliye teslim edince, hemen otobüse binecektik. Kapılar açıldı. Taşıtlara önden binilir. Ön kapıdan girip, daldık Çelebi'nin geniş kamının içine. Kaptanı aşağıda, yolcuları yukarıda oturan otobüslerden biriydi o. Tüm koltuklar boştu. Yer çok olunca, yer seçmek güç oluyormuş meğer! "Şuraya mı otursam, buraya mı otursam?" çekingенliği yaşadık. Cam kıyısında, önde bir yer seçtim kendime. Oturdum. Koltuklar yumuşak, rahatlı..."(BD, s.15, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Önündeki levhada yaşı, cinsi, çapı, koruyucusunun İnkaya köyü olduğu yazılıydı. Yazılanları bir bir okudum ama şimdi o bilgiler usumda değil! Gezide deneyimsizdim. Şimdi olsa, yanımda kalem defter bulundururdum. O levhada okuduklarımı yazardım defterime. Gezi günleri yaşadığım ilginç olayları da günü gününe not ederdim. Bundan sonraki gezilerimde yanımda defter, kalem bulundurmaya unutmak yok!..."(BD, s.31, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Sıraya geçtikten sonra bir daha dönüp baktım çınara. Yolum gene düşer miydi buralara? Düşecekse yazın düşmeliydi. Bu meydanın hükümdarı gibi duran çınarın yeşilliğine seyirci olarak altında çay içmeliydim. Bir hafta sonunda İnkaya köyüne yolculuk yapmamızı isteyebilirim babacığımın..."(BD, s.32, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Sürekli ilerliyorduk ama gene de karsızdı çevre. Biz ne zaman kar görecektik, beyaz bir çevrenin seyircisi olacaktık ki? Yoksa karsız bir hafta sonu dinlencesi mi yapacaktık? Oysa ben kar görmek, kar beyazlığı içinde bulunmak istiyordum. Bunun için katılmışım geziye..."(BD, s.33, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Hangi yatakta kim kalacaktı? Bunu aramızda konuşmadan, Fatih mızıkçılığını gösterdi: "Ben ranzada yatmam..."..."(BD, s.40, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Elimi yüzümü bol suyla, sabunla yıkamak iyi gelmişti. Yatağıma uzandım. Yolculuk yorgunluğunu o zaman anladım... Yatağında sırtüstü uzanık Fatih: "Hiç de güzel bir otel, güzel bir oda değil burası! Duvarlarının yağlıboyları çatlamış," dedi. "Hafiften çizgi çizgi çatlaklar var ama, onca da çirkin görünümlü değil," diye karşılık verdi Rüştü. "Çatlak çirkin olmaz mı be! Otel odaları böyle mi olmalı? Zaten burası dört yıldızlı bir otel. Kalacaksan, beş yıldızlı otelde kalmalısın. Sen hiç kaldın mı beş yıldızlı otellerde?" "Kaldığım oldu..." "Peki İtalya'ya gittin mi? İtalya'nın beş yıldızlı otellerinde kaldın mı?" "Ben İtalya'ya gitmedim," dedi arkadaşım. "Avrupa'nın nerelerini gördün öyleyse?" "Avrupa'ya hiç gitmedim. Yurtdışına çıkmışlığım yok benim. İlk Türkiye'yi gezip görmek isterim. Kendi memleketimi iyice tanıdıktan sonra gitmek isterim yabancı ülkelere..."..."(BD, s.41, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Öğretmenim çekilince, Fatih konuştu gene: "Bu odada hiç hava kalmamış! Pencereyi açacağım." "Aç!" dedi Rüştü. Fatih pencereyi açtı. Birden sert bir hava doldu odaya. Soğuğu ciğerlerimde duyumsadım. Bu iyi olmuştu işte. Uykum dağılmış, bedenime dinçlik gelmişti. Soğuk kar havası beni güçlendirmişti. Odamız arka tarafta, dağdan yanaydı. Kar birikintisi, pencere pervazının düzeyine çıkmıştı. Elimizi uzatsak kara dokunabilir, kartopu bile yapabilirdik. Ama böyle bir eyleme yönelmedik... "Ben çıkıyorum! Dört yatak sığdırılmış bu küçücük odada daha fazla kalamam!" dedi İtalya görmüş arkadaşımız..."(BD, s.42, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Koltuklara doğru giderken Fatih: "Oturacağız da ne olacak? İstanbul'dan beri oturduk. Şuradaki satış reyonlarını gezmeyi öneriyorum." dedi. Önerisini olumlu karşılamıştık...”(BD, s.43, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Tabak masasında geniş tabaklar yığılıydı. Bir tabak aldım. Sıra uzundu ama, hızlı ilerleniyordu. Oradaki insanların, böylesi otellerin yaşantısına alışkın oldukları belliydi. Yemek masasına yaklaşmam uzun sürmedi. Tabağıma ilk aldığım salam oldu. Ucu tırtıklı maşayla alıyordunuz alacağınızı. İkinci yemeğe yaklaşıyordunuz. Sonra üçüncüsüne, öbürlerine... Uzun masanın iki yanını boydan boya geçiyordunuz... Son aldığım yemekle, tabağım tıklım tıklım dolmuştu! Çok alıp, yakışksız mı davranmıştım yoksa? Yan gözle başkalarının tabağına baktım. Onlar da tabaklarını iyice doldurmuşlardı. Utanç duymam gereksizdi...”(BD, s.44, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Soğuk yemeğini bitirenler, sıcak yemek istiyorlardı. Garsonlar candan bir koşturmaca, bizleri memnun etme çabasındaydılar. Sıcak yemek olarak; çorba, şiş, patates kızartması, pilav verdiler. Çok yemiştım, çok! Yemekten ağırlaşmış olarak kalktım. Bir dahaki yemekte, onca soğuk yemek almamaya karar verdim...”(BD, s.47, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Yemekten kalkınca, oda arkadaşlarıma bakındım. Onlar ortalarda görünmüyorlardı. Kendi sınıftan da kimsecikler kalmamıştı. Salondan çıktım. Canım lobiye gitmek istemedi nedense? Otelin öbür bölümlerini görmek, Kervansaray Otel'i'ni bir güzel tanımak merakına kapıldı. Üst kata çıkan merdivene doğru yürüdüm...”(BD, s.47, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Gene ışıklarla donatılmış çama yönelttim bakışlarımı. Onun yalnızlığına acıdım. Yanında kardeşleri olsaydı da yalnızlıktan kurtulsaydı. Birden kendi yalnızlığımı düşündüm. Arkadaşlarımın yanında bulunma isteği oluştu içimde. Hemen kalktım...”(BD, s.49, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Merdivenleri isteksiz yürüdüm. Şömineli salona girdim bizden binlerini görürüm umuduyla. Fakat ne öğretmenler, ne de öğrenci arkadaşlar gelmişti oraya. Oturmam. Yemek salonundan güzel bir müzik taşıyordu dışarıya. Şöyle bir bakınca, pistin dans edenlerle dolu olduğunu gördüm. Masalarda insan sayısı azalmıştı. Lobide, koltuklardan birinde bizim arkadaşlardan dört beş kişi vardı kız erkek karışımı. Yanlarına gitme isteği duymadım. Odama dönmeliydim...”(BD, s.50, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Yılanları hep sevimsiz bulmuşumdur nedense? Kendilerini görmek de resimlerine bakmak da hoşuma gitmez. Bir yılanın yüzüme doğru sallanışı; etkilemiş, ürpertmiş, rahatsız etmişti beni. O bir oyuncak yılanı ama; öylesine doğal bir görünümü vardı ki şaşardım! Hem ben böyle şeylerle karşılaşacağımı bilmeden, düşünmeden girmiştim odamıza. Birden sevmemişim bir varlıkla karşılaşmak; şaşırtıcı, korkutucu gelmişti bana. Soğuk şakalar hiç de hoş olmuyor...”(BD, s.51, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Fatih, dizlerini yere koyarak çöktü hemen. Taban halısını santimetre kare santimetre kare gözden geçirmeye yöneldi. Rüştü de ona uydu. İki dikkatli kişi, halıda sinek aradılar dakikalarca. Ama emekleri boşa gitti... Fatih, sinek ölüsünü bulmaktan umudunu kestikten sonra: "Bu nasıl otelmiş böyle? Kış ortasında sinekli bir otel işte! Ah İtalya otelleri olacak ki..." "Yaz ortasında gidiyoruz İtalya'ya. Otellerinde bir tanecik bile sinek göremezsin. Ben bundan sonra dinlenince için hep İtalya'ya gideceğim. Türkiye'deki otellerde işim ne?" diye konuştu...”(BD, s.53, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...”Ben mi? Ben öyle derin bir uykuya dalmışım ki, düş falan görmedim. Aynı yanıma yatıp kalmışım. Uyandığımda, yattığım yanım ağrıyordu. Ama şimdi geçti ağrılarım...” Erdem, karşı çıktı Rüştü'ye: "Hem uyuyup, hem düş görmemek olur mu? Ben her gece düş görürüm. Sen de düş görmüşsündür ya, unutmuşsun. Peki senin düşün nasıldı Hüsamettin?" Düş görmüştüm ama, düşümü anlatmak gelmiyordu içimden. Ona gülümsedim. Arkadaşım da sorusunu yinelemedi. Böylece düşümü anlatmaktan kurtuldum...”(BD, s.59, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Sabah temizliğimizi yapıp giyindikten sonra, lobiye indik dört arkadaş. Bizimkilerin çoğu oradaydı. Kanepelere, koltuklara oturmuşlardı. Gelecek arkadaşları bekledik biraz. Öğretmenler, anneler, öğrenciler tamamlanınca; yuvarlak merdivenden yukarıya çıktık. Kahvaltılık masada hazır. Herkes tabak alıp sıraya girdi. Kendi isteğince kahvaltılık seçimi yapan, yemek kaloriuna geçiyordu. Çeşitli zeytinlerle, peynirlerle, yağlarla, reçellerle, ballarla; upuzun masa doluydu boydan boya. Ben bolca beyaz peynir,

karışık zeytin, tereyağı aldım. Son günlerde reçel, bal gibi yiyecekler dişlerimde sızlamalar yapıyordu. Bu nedenle öylesi yiyeceklerden almadım...”(BD, s.60, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Ne yazık ki ailem okutmadı beni. Liseyi bitirir bitirmez evlendirdim. Oysa ben, biyoloji öğretmeni olmaya can atıyordum. Küçük böcekler, özellikle de karıncalar çok ilgilendiriyordu beni. Okusaydım, biyolog olurum. Karıncaların yaşamını incelerdim.”...”(BD, s.62, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Yapılar geride kalınca karlı yoldan saptık. Bayır yukarı yürümeye yöneldik. Arazi sürekli yükselerek, yukarıdaki tepelere doğru uzuyordu. Karları gıcırdatarak sürdürdüğümüz yürüyüşümüz sırasında, çam ağaçlarıyla da karşılaşılırdık. Çam dallarında kar birikmişti. Sessiz, kırıltısız yeşil çamlar; beyaz kar yükü altında kalmıştı. Elimden gelseydi tümünün karlarını silkeler, onları yükünden arındırırdım. Ağaçlara bir hizmet, iyilik etmiş olurum...”(BD, s.63, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bizim grup tüm bu gördüklerimizin dalgın seyircisiyken, rehberlerimiz buyruk verdi: "Haydi gidiyoruz! Otele dönüyoruz çocuklar!" "Biraz daha kalalım!" "Daha yeni gelmiştik!" diyenler oldu...”(BD, s.69, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Yanıt veren olmadı. Kervansaray Otel’ne doğru isteksiz bir yürüyüşe geçtik... Yürürken kendimi yorgun hissediyordum. Neşe içinde sürdürdüğümüz Beyaz Gezi’de, yoruluşumuzun ayırına varamamış olmalıydık... Saat on dörtte lobideydik grup olarak. Birlikte çıktık otelden. Kayakçılara seyirci olduğumuz yere gidiyorduk gene. Çünkü kayak ve kızak kiralanan dükkânlar; kızak kayma yeri oradaydı. Bizimkine bitişik otelin önünden geçerken; kızaklarını sıralamış biriyle karşılaştık. Kızakçı gelişkin bedenli hem de posbıyık biriydi. Onunla Meral Teyze konuştu: "Kızakları, saati kaç liradan kiraya veriyorsun kardeş?" "On beş bin lira hanımablacığım," dedi iri adam. "On beş bin mi? A aaa!..." "Pahalı mı hanımablacığım?" "Ucuz mu ya kardeş?" "Bizimki mevsimlik bir iş hanımablacığım, bu mevsim kazanacağız ki yaşayabilelim. Bizim de çocuklarımız var ellerinden öperler. Dört yeğenin evde benden ekmek bekliyor..." "İyi de başkaları parayı sokaktan toplamıyor ki... Bir saat kaymak için, on beş bin lira verilmez." "İşine gelirse hanımablacığım..." "İşime geleceğe benzemiyor..."...”(BD, s.69, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onlar tarihi eserlerdi çünkü. Korunmaları, yaşatılmaları gerekirdi... Müzayede sürüyordu. Yorgunluk duyumsuyor, esnemek istiyordum. Odama gitmek, biraz uzanmak iyi olurdu. Birbirlerine karşı parayla meydan okumaya girmiş alıcıları; alıcıları sürekli isteklendirmeye çalışan müzayedeciyi, hizmetlileri, daha başka birçok insanı orada bırakıp; odamızın anahtarını aldım. Ayakkabılarımı çıkarıp yatağıma uzandım. Hoş bir ağırlık çöktü gözlerime. Uyumuşum...”(BD, s.82, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Dün tanıdığım o sevimli ablayı görebilirim umuduydu bakındım. Fakat yoktu. Kendisini yemek salonunda, lobide, kayak yerinde de görememiştım gün boyu! Belki de ayrılmıştı otelden. Oteller; sonunda gidilmek için gelinen yerler değiller miydi?...”(BD, s.85, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

4.1.1.7 Evrenselcilik

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülü olmak demektir.

“...O teyze dedi ki: "Niçin gülüyorsunuz arkadaşınıza? Bana kötü, komik bir söz söylemedi ki... Daha da güzel bir sıfat verdi. Öğretmen olmak ne güzel, ne yüce iştir! Tümümüz öğretmenlerimizin gözlerinin içine baka baka büyümedik mi? Onun söylediklerine kulak verip, bilgili kişiler olmadık mı? “Ben de öğretmen olmak istiyordum...”(BD, s.62, Açık Fikirli Olmak)

“...Ama gezimiz neşeli geçiyordu gene de. İçimiz; çevrenin aydınlığından, beyazlığından etkileniyordu. Bunu birbirimizin yüzlerinde görebiliyorduk... Burada herkes neşeli, mutlu görünüyordu. İnsanlar gülmeye, kahrkaha atmaya hazır gibiydiler. Gülüyor, kahrkaha atıyorlardı da. Kentlerde olduğu gibi çatık kaş, asık yüz değildi insanların...”(BD, s.63, Açık Fikirli Olmak)

“...Başka nasıl adlandırılabilirdi ki? Demek bilmediğimiz, görmediğimiz, adını duymadığımız daha nice araç, nice makine vardı yeryüzünde? Öyleleri her gün biraz daha çoğalıyor, insanlar her gün yeni buluşlar,

yeni icatlar koyuyorlardı ortaya. Her buluş da bir gereksinmemizi karşılıyordu. Gereksinme duyulmasaydı; buluşlar yapma çalışmalarına, yorgunluklarına yönelir miydi insanlar?...”(BD, s.67, Açık Fikirli Olmak)

“...Bu düzenleme; kayak sporu için çok önemli, akılcı bir buluştu doğrusu!.. Eğer böylesi düzenleme olmasaydı; kayakçılar bayırı güçlkle tırmanır, çok yorulur, çok zaman yitirirlerdi...”(BD, s.68, Açık Fikirli Olmak)

Doğayla Bütünlük İçinde Olma

“...Kar bolluğundaydık, kar! Dereler, tepeler kar altındaydı. Beyazlık sonsuzmuş gibi geliyordu insana. Tüm dünyayı beyaz düşünüyor, düşlüyordunuz. Beyazın üstünde yürüdükçe yürüyesiniz geliyordu. Karların ayaklarınızın altında gıcırdayışı hoş bir müzikti! Kar güler yüzlü, kar gülümseyiciydi. Onu kucaklamak, onda yuvarlanmak isteği duyuyordunuz! Birbirimizi kartopuna tutmaya, kar üstünde yuvarlamaya yönelmiştik. Sessiz ağaçlar bizim çığırtkanlığımızı dinliyor, gökyüzü ortasındaki parlak güneş, bize gülümseyerek bakıyordu sanki! Öylesine mutlandırırcı bir gezideydik biz işte!...”(BD, s.65, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Vapur yolculuğumuz bitti. Karaya çıkınca güneşli, yeşil bir çevreyle karşılaştık. Hep beton binalar görmeye alışmış bizler; yeşil çevreden etkilenmiştik. Herkes tüm dikkatiyle yeşil doğa seyircisi olmuştu. Bakışlarımızı dışarıdan alamıyorduk. Böyle olunca, sessizleşmiştik...”(BD, s.24, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Evet! Seralar sıralanmıştı yol boylarınca. Üstü naylonlarla, camlarla kapatılmış uzun uzun evlerdi seralar. Sera önleri saksılarla doluydu. Saksılarda renk renk çiçekler dikkat çekiciydi. Belki de arada evimize aldığımız çiçekler, Yalova’nın bu seralarından geliyordu...”(BD, s.25, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Doğa harikası çınarın yanından, yakınından geçip de; yaklaşmamak, incelememek, ona dokunmamak olmaz. Kuşkusuz o ulu çınar size coşku verecek, belleklerinizden silinmeyecek arkadaşlar...” Rehberimiz bunları söyledi. Çelebi, kuzey yönünde ilerliyordu. Yükseldikçe yollar daralıyordu. Sağ aşağımızda ova uzanıyordu. Yeşil ovanın öteleri koyu mavi, sisli görünüyordu...”(BD, s.29, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Rehberimizi dinledik: "Sevgili yolcu arkadaşlarım! “Bursa’ya on kilometrelik yolumuz kaldı. Bursa’nın kaplıcalarıyla, havlularıyla, bol meyvesiyle ünlü olduğunu biliyorsunuz. Meyvelerden de şeftalisi, kestanesi başta gelir... “Tarihi eserlerinin çokluğuyla da dikkat çeker bu güzel, bu ünlü kentimiz. Osmanlı İmparatorluğu’na başkentlik yapmıştır. “Ne yazık ki son yıllarda bazı değişikliklere uğramıştır Yeşil Bursa. Örneğin; yeşillik, bağlık, bahçelik olma özelliği değişmeye başlamıştır. Onun yerini, ‘fabrika kenti’ olma özelliği almıştır. Bursa’ımızda şeftali bahçeleri azalmıştır. Çoğalan, ovaya doğru inen yapılar, ovaya kurulan fabrikalar; kente beton görünümü kazandırmıştır! Fakat gene de çevresi, dağları tepeleri yeşil görünümlüdür Bursa’nın. “Bursa’da fabrikalar çoğalınca; hava kirliliği olayıyla yüz yüze gelinmiştir. Oysa geçmiş yıllarda; fabrikasız zamanlarında, havası temizdi. Emekliler Bursa’ya yerleşmek, yaşlılık günlerini temiz hava, yeşillik içinde mutlu geçirmek isterlerdi... “Fabrikasız da yapamayız. Sanayileşmek, çağımızın bir gereği kuşkusuz. Yapacağımız şey; fabrikalaşmayı değişik kentlere dağıtmak. O zaman belli yerlerde fabrika yığılması olmaz. Yoğun trafikle, betonlaşmayla, kirliliği havayla onca yüz yüze gelinmez...”(BD, s.27, Çevreyi Koruma)

4.1.1.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Müzik onca ilgilendirmedir bizleri. Herkes birbiriyle konuşmaya dalıp gitmiş, otobüsün içi çok gürültülü olmuştu. Ürettiğimiz gürültü içinde; birbirimizi duymakta bile güçlük çeker olmuştuk. Rehberimizin mikrofondan konuşmasını dinledik gene; "Sevgili yolcular! "Anladığımı sanıyorum; dinletmeye çalıştığım müzik hoşunuza gitmedi! İyi kasetler seçmemiş miyim ne? ...“Haziran ayında, İtalya’ya gezimiz var. O geziye; şirket olarak bir kişiyi parasız götüreceğiz. Bir yolcunun tüm giderlerini şirketimiz karşılayacak. Beş yıldızlı otellerde ağırlanacak götüreceğimiz kişi. İtalya’yı adım adım gezdireceğiz. Kentlerden geçtim, köylerini bile göreceğiz. Başka Avrupa ülkelerini de görmüş olacak konuşumuz...”(BD, s.20-21, Yardımsever Olmak)

“...Döndük. Bizimkiler de gelmeye başlamıştı. Lobideki koltuklarda kanepelere oturmuşlardı. Doğruca öğretmenimin yanına gittim. Öğretmenim, bana: "Nasıl Hüsamettin? Sen ayrı düştin sınıf arkadaşlarından. Canın sıkılıyor mu yoksa?" dedi. "Olsun öğretmenim. Hepsisiyle önceden tanışıyordum," dedim. "Onlar da arkadaşın. Okulda her dinlenme saatinde, yemekhanede, belki servis taşıtında birliktesinizdir. Canının sıkılmayacağını umarım," dedi...”(BD, s.43, Yardımsever Olmak)

“...Borcumuzu ödedik. Otele dönerken, hoş olmayan bir olay yaşadık: Ferit, herkesle birlikte yukarıdan gideceğine, gruptan ayrılmış, sallana sallana kızak sahasında yürümüşü. Arkadan gelen, hem de iki genç kadını birden taşıyan kızakın çarpmasıyla yere yıkılmasın mı! Genç kadınlar kızaktan sırtüstü düşmüşler, düşüşleri herkese güldürücü gelmişti! İnsanlar kahkaha atarken, bizim Ferit arkadaşımız da yüzükoyun yerdeydi. Koşuştuk... Onu yüzükoyun yatıştan, oturur duruma geçirdik. Ferit, sürekli: "Üf! Üf! Üf!" diyordu...”(BD, s.73, Yardımsever Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inanılır kişi olmak demektir.

“... “Şunu iyi bilmelisiniz ki; ‘geziye gitmek’ demek, ‘para harcamak’ demektir. Bakalım fazladan harcamaya uygun mu ailelerinizin bütçesi? Eğer parasal durumu yeterli değilse, velimiz çocuğunu nasıl göndersin geziye?” demişti...”(BD, s.7, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Öğretmenimiz: "Durum bakalım, durun! Dereyi görmeden, paçayı sıvamayın! Annenizin, babanızın geziye gitmek için durumları uygun mu bakalım?”...”(BD, s.7, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “İki gece, üç gündüz sürecek gezimiz için; üç yüz altmış bin lira istenmekte. Bu para tam pansiyon karşılığıdır. Üç öğün yemek, yatak, taşıt giderlerinin tümü için; üç yüz altmış bin lira ödenecek. Aile kişilerinin de yararlanmaları iyi olur bence. Bunu duyurmayı unutmayın! “Bilgi olarak şunu da aktarayım: “Dört yataklı odalarda kalacağız. Çünkü otelin iki ya da üç yataklı odalarının tümü kapatılmış. Öğretmen, öğrenci, veli; herkes dörder yataklı odalarda geceleyecek. Bunu kabul eden velilerinizin adlarını yazdırtacaksınız bana. Anlaştık mı?”...”(BD, s.9, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Hakan’dan bir soru daha: "Parayı, pazartesi günü getirsek olur mu öğretmenim?" "Hayır Hakan, hayır! İlk geziye katılım durumunu görelim. Bir otobüs dolduracak sayıya varırsak gezi yapılacaktır. Onca gezgin yoksa, şirket bizi geziye götürmüyor. Bu nedenle; ilk işimiz katılım durumunu öğrenmek olacaktır. Kesin sayıdan sonra, durumu şirkete bildireceğiz. Şirketten gelecek yanıtla göre de para toplayacağız. Başka sorusu olan var mıydı?”...”(BD, s.11, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Arkadaşlardan çeşitli sorular geldi gene. Soru soran kalmayınca: "Konu kapanmıştır. Şimdi dersimize başlayabiliriz. Zaten bu duyuru için çokça zaman harcadık!" demişti öğretmenimiz...”(BD, s.11, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Nedriye Teyze, okulumuzda çalışan biridir. Zayıf, solgun yüzlüdür. Onu, okul içinde hep sağa sola koştururken görürüz. Bizlerin yetişmesi için emek verenlerdendir...”(BD, s.16, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...O gene konuştu: "Galaksi Tur Turizm Şirketi adına; Özel Gökdil İlkokulu’nun sevimli dördüncü sınıf öğrencileriyle, sayın öğretmenlerinin rehberiyim. Bu hafta sonu dinlencenizde hep yanınızda, hep hizmetinizde, hep sizinle olacağım. Demek istediğim; adı korkunç, soyadı komik rehberiniz sürekli emrinizdedir...” Gene gülüşmeler oldu... "Şimdi sizlerden bazı ricalarımız olacak sevgili arkadaşlar!

“Yolculuğumuzu koltuklarda oturarak sürdüreceğiz. Koridora çıkmayacağız. Koridorda dolaşmayacağız. Çünkü otobüsümüzün birden fren yapması durumunda; sarsıntıyla karşılaşırız. Düşme, çarpma olayları yaşayabiliriz. Böylesi durumlar kaza getirici olabilir. Kazalardan korunabilmek için; belli kurallara uymak kaçınılmazdır... “Otobüs seyir halindeyken; yerimizden hiç ayrılmadan, yolculuğu oturarak sürdürmeyi unutmadan, yolculuğumuza devam edeceğiz. Tamam mı sevgili, sevimli arkadaşlar?”...”(BD, s.19, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “Bir ağızdan: "Tamaaam!" dedik. "Teşekkür ederim sevimli, sevgili yolcu arkadaşlarım! “İlk varacağımız durak, Danca Vapur İskelesi olacaktır. Orada vapura binip Marmara Denizi’ni geçeceğiz. Körfezi dolaşmayacağız. ‘Körfezi dolaşmak’ demek, ‘uzun yolculuk’ yapmak demektir. Biz sizi en kısa yoldan, en çabuk biçimden dinlenince yerine ulaştırmak istiyoruz. Teşekkür ederim. Şimdi de sevilen kasetler dinleyelim...”(BD, s.20, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Sevil Öğretmen’imiz mikrofondan konuştu: "Çocuklar!... “Yalova sınırları içindeyiz. Yalova kaplıcalarıyla, bol meyve sebzesiyle, plajlarıyla, dinlenince köyleriyle ünlüdür. Ayrıca çiçek seracılığıyla da dikkat çeker. Özellikle çiçek yetiştiriciliği çok ileri gitmiştir. Dikkat ederseniz, yol boyunca sıralanmış çiçek seralarını görebilirsiniz. Çevrenizi iyi gözlemleyin! Çünkü bir turizm olayı içindedir. Turizmin; görmek, öğrenmek, dinlenmek, sağlık kazanmak için yapılan geziler olduğunu biliyorsunuz...””(BD, s.24, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...otelde açıklanacak bu. Merak etmeyin. Öbür arkadaşlarımız da merak etmesinler. Odalarımız hazır, yataklarımız bizi bekliyor," diye konuştu...”(BD, s.27, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Rehberimiz: "Bursa’nın içinde şöyle bir tur atmak, kenti size tanıtmak isterdik. Bu işin dönüşte yapılmasını istedi sayın öğretmenlerimiz. Otele erken varıp, sizin yol yorgunluğundan arınmanızı istiyorlar. Bu akılcı isteğe uyup kentin içine uğramıyoruz. Dönüşte sizi Bursa caddelerinde gezdireceğiz. Kenti yakından görebileceksiniz... “Uludağ’a doğru tırmanmaya başlayınca; bir ‘İnkaya köyü’ vardır. O köyde; altı yüz yaşında, ulu bir çınar yaşamaktadır. Onu görmenizi istiyor öğretmenlerimiz...”(BD, s.28-29, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Kaptanımız, Çelebi’yi durdurdu. Emel Öğretmen’imiz: "Şimdi tarihi çınarı göreceğiz çocuklar. Kapılar açılmadan şunu söylemek istiyorum: Burada yol çok dar. Sağımız uçurum. Dağa giden, dağdan dönen taşıt yoğunluğu yaşanıyor. O nedenle otobüsten çok dikkatli inmeliyiz. Otobüse yakın, adeta sürtünerek yürümeliyiz. Yola taşmadan, birerli olarak art arda yürüyüp köye girmeliyiz. Ben en önde olacağım. Grup beni izleyecek. Söylediklerim hiç unutulmasın. Haydi ulu çınarı görmeye!"...”(BD, s.29, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Oysa bana yeni gelmişiz gibi geliyordu. Gene ona bakmaya koyuldum. Gözlerimi ondan ayırmıyordum. Kış ortasında yapraksızdı. Yaz gelince yaprak bolluğuna kavuşacaktı. Gözlerimin önüne onun yapraklı durumunu getirmeye çalıştım. Görkemine görkem katılırdı doğrusu! Öğretmenimiz: "Haydi gidiyoruz çocuklar! Tekli sıralanacağız. Birbirimizin ayağma basmadan, otobüse binerken yola taşmadan yürüyeceğiz," dedi...”(BD, s.31-32, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Dev çınarın yanında her şeyi unutmuş görünüyorduk. Yolculuk, otel, Uludağ usumuza gelmiyordu. Onunla olmaktan mutlu olduğumuz gerçektir. Fakat Volkan Ağabey: "Gidelim artık Emel Hanım! Burada çok eğlendik," dedi...”(BD, s.31, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Böyle şeyler düşünürken, Volkan Ağabey söze girdi: "Sevgili arkadaşlar! “Yolculuğumuzu en virajlı yerlerde sürdürüyoruz. Sağa sola çok bakmayın! Sürekli karşıya bakın! Ayakta da durmayın! Elinizden geldiğince az konuşun! Keskin virajları sağlıklı biçimde böyle atlatabiliriz...”(BD, s.33, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “Uyarılarıma uymazsanız; baş dönmesi, istifra olayları yaşayabilirsiniz. Çünkü deniz seviyesinden iki bin beş yüz metre yükseğe çıkmış bulunuyoruz. Yükseklik farklılığına birden uyum sağlayamaz bedenimiz. İnsan organizması; uyumsuzluk sonucu rahatsızlık geçirir. Bu düşünceler benim değil, doktorlarındır. Teşekkür ederim...” Değişik çevre, gecenin karanlığı etkilemiş olmalıydı arkadaşlarımı. Herkes sessizleşmişti. Çelebi iniltisi, bizler sessiz; gidiyorduk da gidiyorduk...”(BD, s.33, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Keçiyle karşılaşsalar; belki de ona küçümsemeyle bakarlar özgürlükten yoksun, insana bağımlı yaşadığı için.

Volkan Ağabey; gene düşüncelerimin önüne geçti konuşmasıyla: "Sevgili Arkadaşlar! "On kilometreden az yolumuz kaldı. Kervansaray Otelini bizi bekliyor. Tüm sıcaklığıyla, güler yüzlü görevlileriyle otelimiz biraz sonra bize kucak açacak. Tehlikeli virajları da geride bıraktık. Ne güzel değil mi? "Tümünüz biliyorsunuz ama, ben gene de bazı kuralları anımsatmak istiyorum..."(BD, s.34, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... "Otel; herkesin dinlenmeye, günlerini hoş geçirmeye, yorgunluklarından arınmaya geldiği yerdir. Böyle yerlerde, kuşkusuz bazı kurallar olacaktır. Kurallara uyulursa; hem kendimiz rahat ederiz, hem de başkalarının rahatını bozmamış oluruz. Bununla ilgili olarak: "Otelde gürültücü olmayacağız. Merdivenleri koşarak inip çıkmayacağız. "Sizler kayak yapar mısınız, bilmiyorum. Eğer kayak yapanlarınız olursa; onlar, kayak ayakkabılarıyla otel içinde dolaşmasınlar. "Soğuk yemeklerimiz self servistir. Yani herkes kendi yemeğini kendisi alır. Yemek salonunun önünde masalar göreceksiniz. Soğuk yemekleriniz o masalara konulmuştur. "Otelde, bizden başka pek çok insan vardır. Onlar da yemek salonuna girmeden önce, soğuk yemeklerden alırlar. Sonra salona geçerler. Bunca insan yemek alacağına göre; sıra olmak, sıraya geçmek gerekir. Tabak masasından tabağımızı alıp, biz de sıraya geçeceğiz. Yemek masalarına yaklaşıp sırayla istediğimiz yemeklerden alacağız. "Soğuk yemek alma işimizi bitirince; hemen yemek salonuna gireceğiz. "Bizim masalarımız bellidir. Üstünde 'Galaksi' yazısı gördüğünüz masalar, bizim için ayrılmıştır. Masalardan hangisini beğendinizse, onda yerinizi almakta özgürsünüz. "Soğuk yemeklerinizi tüketince; garson arkadaşlarımız size servis yapar, sıcak yemek getirirler. Onlar sürekli aranızda dolaşırlar. Yemek istediğinizi söylemeniz yeterlidir. "Otelimizde akşam yemekleri ayrı bir zevktir. Çünkü müzik eşliğinde yemek yenir. Şantör Ali Ağabey'iniz; güzel sesi, etkileyici piyanosuyla, sizlere hoş zamanlar yaşatacaktır... "İsteyenler dans da edebilirler. Özel Gökdil İlkokulu Öğrencileri olarak niçin dans edip eğlenmeyelim? Niçin kendimizi göstermeyelim? "Bir de arkadaşlar; odanızdan ayrılırken, odanızı kilitlemenizi, anahtarı resepsiyona bırakmanızı, odanıza dönerken de anahtarı resepsiyondan almanızı öğütlerim..."(BD, s.35, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Erdem: "Biz de çıkalım. Burada işimiz yok ki..." diye önerdi. Odadan ayrılmak için ayaklandık. Anahtarı Rüştü aldı. Çıkınca kapıyı kilitledi. Lobiye dört kişi birlikte indik. Anahtarı görevliye verdi oda arkadaşımız..."(BD, s.42, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Ben de sırtüstü yatışa geçmiştim. Tatlı bir uyku bastırmak üzereydi. Kapı tıklatıldı. Fatih, öfkeli: "Giriniz!" dedi. Bizim öğretmen, kapı aralığından konuştu: "Çocuklar! Ellerinizi, yüzünüzü bir güzel yıkayın. Size her zaman gerekli olacak eşyalarınızı çıkarın. İşlerinizi bitirip, temizliğinizi de yapınca lobiye inin. Lobideki kanepelere, koltuklara oturarak; öğretmenlerinizi, arkadaşlarınızı bekleyin. Akşam yemeği saat yirmide. Yemeğe birlikte çıkacağız. Anlaşıldı mı yavrum?" "Evet öğretmenim!" dedim..."(BD, s.42, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Herkesin buraya dinlenmeye, yorgunluklarından arınmaya geldiğini sanıyordum. Bunu kaç kez söylemiştik. Ayrıca, rehberimiz de açıklamada bulunmuştu yolda. Siz tüm uyarıları, öğütleri unutmuşsunuz! Bu konuda öğretilenleri önemsememişsiniz! Herkesin yorgunluğuna yorgunluk katmaya yönelmişsiniz! Yakışık alır mı? Gezi amacına uyar mı yaptığınız çocuklar?"(BD, s.55, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Arkadaşımız yanıt vermedi. O sıra öğretmenim; Erdem'in öbür getirdiklerini gördü yatak üstünde. "Aaaa! Yılanlar, silahlar! Kim bilir daha neler neleriniz var? Böyle mi çıkılmış turistlik geziye? Böyle mi yaşanmış dinlenince?" Öğretmenimin karşısında sessizdik. O bize ayrı ayrı bakıyordu. Kendisiyle göz göze geldikçe, bakışlarımızı başka yöne çeviriyorduk. O sıra zaman öyle ağır geçiyordu ki! Son kez şunları söyledi öğretmenim: "Böylesi davranışlar, otel kurallarına aykırı düşer çocuklar! Çevremizde herkes bizi ayıplar. Kendi adımız da okulumuzun adı da kötüye çıkar. Hem uyku saatiniz de geldi. Yataklarınızda olmalısınız. Haydi bakalım!"(BD, s.56, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Gruplar belirlendikten sonra, hemen odama gittim. Botlarımı giyindim. Yeniden lobide toplandık grup olarak. İki annenin rehberliğinde çıktık otele. Rehberlerimiz öndeydi. Çizmeli, kürklü, fotoğraf makinelili, siyah gözlüklüydüler. Bizim sınıftan olmayan Necati'yle Serdar'ın anneleriydiler. Nedense onların

çocukları grubumuza katılmamışlardı! Arada uyarı dinliyorduk rehberlerimizden: "Dikkatli yürüyün! Yolun buzlaşmış yerlerine basmayın! Düşmemeye özen gösterin!"..."(BD, s.61, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Aşağılara doğru yürüyorduk yol boyunca. Oteller vardı sağımızda, solumuzda. Bir yere gelince, PTT binasını gördük. Kız arkadaşlardan Kerime: "Ayyy! Burada PTT var işte! Jeton alıp eve telefon edebilir miyim teyzeciğim?" dedi. Rehber teyzelerden biri yanıtladı onu: "Şimdi yürüyüş halindeyiz kızım. Tüm grubun bir kişi için beklemesi uygun düşmez. Bunca kişi, bir kişi yüzünden zaman yitirmiş oluruz. Hem eve telefon açacaksın da ne olacak? Evdekiler iyidirler kuşkusuz. Sen de burada iyisin. Öyleyse sorun yok..." "Babam bugün evde de... Onun sesini duysaydım iyi olurdu," dedi Kerime. "Gezi dönüşü otelden konuşur, babanın sesini duyarsın kızım."..."(BD, s.61-62, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Biz çocuklar olarak gülmüştük ama; rehberlerimiz telaşa, endişeye kapılmışlardı. Hemen düşen arkadaşımızın yanına koşmuşlardı. "Aman! Aman!" diyorlardı sürekli. Hem de sorular soruyorlardı ayağa kalkmış, utangaç utangaç bakan arkadaşımıza: "Canın çok yandı mı kızım?" "Ağrın, sızın var mı yavrum?" "Başın yere çarpmış mıydı?" Nalan, sorulara: "Hayır!" diyerek yanıt veriyordu..."(BD, s.63, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Kartopu oynarken, sık sık uyarılar alıyorduk rehberlerimizden: "Aman topları çok sıkmayın çocuklar!" "Aman birbirinizin yüzünü, gözünü hedeflemeyin!"..."(BD, s.65, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Rehberimiz şöyle yanıtladı beni: "O mu? O, bir kar sertleştirme aracı yavrum. Ama adını bilemeyeceğim ben de... Kayak sahasındaki karın sert olması gerekir. Çünkü yumuşak, gevşek karda kayak yapılmaz. Bu nedenle arada böylesi taşıtları dolaştırır, karları sertleştirirler. Çevrenin karını, kaymaya uygun duruma getirirler."..."(BD, s.67, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Öğretmen olamadığına üzüldüğünü söyleyen rehberimiz Meral Teyze; bize açıklamada bulundu: "Bu düzenlemeye; 'teleski' denir çocuklar! Teleski, tel yardımıyla taşıma anlamıdır. Görüyorsunuz, şu koca demir tekerlek sürekli dönüyor. O döndükçe, çukurundan geçen tel de dönüyor. Tele bağlı sarkaçlardan tutunan kayakçılar tele bağımlı olarak; rahatça yukarıya çıkıyorlar. Böylece az zaman harcıyor, az yoruluyor, kaymak için daha çok zaman bulabiliyorlar. Teleski buluşu olmasaydı; kayakçılar bayırı tırmanmak için çok zaman harcarlar, çok da yorulurlardı."..."(BD, s.69, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...O böyle der demez, arkadaşlar kızaklara doğru koşuştular. Ama kızak sahibi uyardı hemen: "Acele etmeyelim çocuklar! Herkese yetecek kadar kızacağımız var!" Fakat onu dinleyen olmadı. Herkes birer kızak kapıncaya değin curcuna sürdü dükkân önünde. Kızak sahibi, kızakların ipinden tutmuş olan bizim gruptakilere: "Kızak alan; deftere adını, soyadını, kaldığı oteli, kızak numarasını yazdırtacak. Senin adın ne? Kızak numaran kaç? Hangi otelde kalıyorsun?" dedi. En önde olduğum için bana sormuştu ilkin. Söyledim: "Adım Hüsamettin. Kızak numaram on yedi. Kervansaray Otelinde kalıyorum." Benden öğrendiklerini defterine yazdı. "Paraları da peşin alıyoruz," dedi..."(BD, s.71-72, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Kimsede bekleme gücü yoktu. İyi etti de Rıdvan: "Beklemek istemiyoruz. Paranızı kızakçı teslim ederken veririz. Paramız var, var!" dedi. Kızakçı güldü. Sonra da: "Peki... Dediğiniz gibi olsun. Var olan paranızı sonra alalım," dedi. O sıra Melahat Teyze (ikinci rehberimizin adı böyleydi) girdi söze: "Paranızı veririz beyefendi, veririz. Bu konuda endişeniz olmasın." "Rica ederim hanımefendi. Endişe ettiğim yok da, biz böyle bir yöntemle çalışıyoruz burada."..."(BD, s.72, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Meral Teyze: "Müzayede var çocuklar, müzayede. Müzayede; açık arttırmayla yapılan satışır. İsteyenler izlesin. Aranızda müzayedede bulunmamış olanların görüp öğrenmeleri için, iyi bir olanak işte. Bu olanağı değerlendirmelisiniz... "Ayağınız ıslak mı? Islaksa, odalarınıza gidip ayakkabı, çorap değiştirin. Sonra da gelip burada müzayedeyi izleyin..."(BD, s.77, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Özenle makyaj yapmış, gösterişli biçimde giyinmiş yaşlı bir hanım geldi. Duvar dibindeki mikrofonlu masada yerini aldı. Parmağıyla mikrofonu tıklattı birkaç kez. Mikrofondan duyulan ses, sessizleştirdi lobiye. Dedi ki masadaki: "Sayın hanımefendiler, beyfendiler! "Müzayedemiz başlamak üzeredir. Gelip bayrak alınız. Bayrak almak, ücretsizdir!" Bu duyuruyu durmadan yineliyordu. Bazı kişiler de gidip, ona yakın konmuş masadaki görevliden bayrak alıyorlardı. Müzayede bayrağı; incecik bir sopanın ucuna karton takılmasıyla oluşturulmuştu. Çocukların bayramlarda taşıdığı kâğıttan bayraklar benzeriydi. Ama onun

üstünde ay, yıldız yoktu. Üstünde bir sayı yazılıydı, işte o kadar... Sonunda müzayedeyi yöneten hanım: "Evet sayın hanımefendiler, beyfendiler! "Merakla beklediğiniz an geldi. Müzayedeyi sedef kakmalı, büyük boy bir tavlayla açıyorum," dedi. Görevli gençlerden biri; tavlayı herkesin görebileceği biçimde tutarak, çemberden bir yolda yürür biçimde yürüdü. Böylece, elindekinin herkesçe görülmesini sağlamış oluyordu..."(BD, s.78-79, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"..."Karda yürümek, kızak kaymak, çevrede dolaşmak da eğlenceli. Lobide müzayede vardı. Paranı, bir şeyler almak için harcasaydın ya?" dedim..."(BD, s.83, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"..."Boş ver! Ne diye yürüyüp, ne diye kızak kayacaktım? Ben kızak kaymayı isteseydim, kayak kiralardım. Kayak yapmayı biliyorum. İtalya'da kayak yaptım geçen yıl. Kaymayı da orada öğrendim zaten. Ama, kayak yapmama konusunda anneme söz vermiştim gelirken. Sözümü tutmak için kaymadım işte," diye konuştu..."(BD, s.83, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Elimi, yüzümü yıkamak için lavaboya geçtim. Ben lavabodayken, Fatih: "Ne oldu biliyor musun?" diye sordu. "Bilmem. Ne oldu ki?" "Rüştü'yle Erdem kavgaya tutuştular." "Niçin?" dedim. "Top oynarken Rüştü, Erdem'e 'bebek' dedi. Erdem'in de ağrına gitti. Kıpıştılar..." "Vuruştular mı?" diye sordum. "Biraz... Ben araya girip ayırmasaydım, daha da ileriye götürürlerdi işi..."(BD, s.83, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Öğretmenlerimiz kendi aralarında söyleşideydiler. Bizim öğretmen: "Ne oldu biliyor musun Sevilciğim?" dedi. "Bilmem... Ne oldu ki?" "Şu yeşil hırkalı kızımız var ya? Sırtı bize dönük oturan. Onun adı Şebnem..." "Dün gece; koridorun sonunda, köşeye çekilip oturmuş gördüm onu. Sırtı duvara dayalı, başı öne eğikti. Yaklaştım yanına. Aaaa! Çocuk ağlamıyor mu?" "Ağlıyor muydu? Niçin ağlıyormuş ki?" "Ağlamak ki ne ağlamak! İki gözü iki çeşme! Hıçkırıklar arasında demesin mi, 'Ölen ablam için ağlıyorum öğretmenim,' diye!" "Ah yazık!" dedi Sevil öğretmenimiz. 'Senin ablan mı öldü? Ne zaman öldü peki?' diye sordum. O: 'Ablam, doğarken öldü öğretmenim. Ölmeseydi; şimdi ablam da burada, benimle olacaktı...' diye yanıt verdi..." "Ah yazık!.." Öğretmenim, sordu arkadaşına: "Peki doğum sırasında ölmüş bir abla için, Şebnem'in ağlayışını nasıl açıklarsın?" "Bu; kendisi doğmadan yaşanmış bir ölüm olayı. Ailesi söz ettikçe, çocukta derin acıma duyguları oluşmuş. Buraya geldi. Aileden uzak kalışını yadırgadı. Üstelik yolculuk da yordu çocuğu. Bunlar sinirsel gerginlikler yaşattı Şebnem'e. Yaşadığı gerginlikler, gözyaşına dönüştü. Ağlayarak rahatlamaya yöneldi bence..." "Doğru. Ben de böyle düşünmüştüm..."(BD, s.84-85, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

"...Ama uyarının onca yararı olmamıştı. Bu kez mikrofonu aldı eline öğretmenimiz: "Sessiz olmanızı bekliyoruz çocuklar! Sevimli otobüsümüzün içinde, kulağa hoş gelen sesler çıkaralım. Böyle yaparsak, sevimli otobüsümüzün güzel yolcuları oluruz..."(BD, s.25, Olgun Sevgi)

"...Bu iş sürüp gidiyordu. Bazıları hiçbir şey almıyor, seyirci olarak kalıyorlardı. Sık sık bayrak kaldıran, çok mal alanlar da vardı. Beylerden biri o kadar çok aldı ki! Önünde, çevresinde sedef işlemeli masa, sehpa, Çin işi iki kocaman vazo, tüfekler, piştovlar, kehribar tespihler, daha başka şeyler yığılmıştı! Bunca şeyi nasıl taşıyacaktı? Hele o Çin işi porselen vazoları nasıl götürebilecekti kırmadan? Eğer onlar kırılırsa üzüldü. Yalnız kendisi değil, ben de üzüldüm..."(BD, s.82, Olgun Sevgi)

4.1.1.9 Geleneksellik

Alçak Gönüllü Olmak

"...Bu kez de kapıda, pencerelerde yığılma oldu. Herkes bizim seyircimizdi. Bakışlarından, bize imrendikleri nasıl da belliydi! Keşke bu geziye tüm okul katılsaydı da geride üzüntü duyanlar kalmasaydı..."(BD, s.16, Alçak Gönüllü Olmak)

“...Rüştü: "Ranzanın üst yatağında yatmak isterim," dedi. Erdem sordu: "Ranzanın alt yatağı da benim olsun mu?" Onu yanıtlamamıza zaman tanımadan konuştu Fatih: "Ben şu pencereci duvarın önündeki yatakta belki rahat edebilirim..." Sorun çözümlenmişti işte. Öbür yatak da bana kalıyordu..."(BD, s.40, Alçak Gönüllü Olmak)

Dindar Olmak

Dindar olmak, işinde dini inanç ve uygulamalara bağlı olmak demektir.

“...Erdem: "Yok be! Sen kandırıkçı davrandın. Hem kış ortasında sinek mi olurmuş? Bu karlı yerlerde sinek nasıl yaşasın?" dedi. Rüştü: "Hayır! Ben sineği gördüm. Sırtı aşağıda, karnı yukarıda olarak tutunmuştu tavana. Eğer yalan söylüyorsam Allah çarpsın!" diye konuştu..."(BD, s.52, Dindar Olmak)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Arkadaşımız yürüdü. İnsan çemberi hemen açılıp yol verdi. Biz grup olarak ayrıldık çemberden. Ferit, doğal yürüyüşteydi. "Acı, sızı duyuyor musun yavrum?" diye sordu Melahat Teyze. "Bacağımın arkası, kızıağın çarptığı yer acıyor..." "O bir şey değil. Kırık çıkık yok ya şükür..."(BD, s.76, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

“...Bir otobüs dolduracak sayıyı bulabilmiştik ancak. Dördüncü sınıfların üç şubesinden bunca katılım olmuştu. 4/C sınıfından geziye katılan yoktu nedense? Annelerden de geziye gelenler varmış. Ama onlar bizimle gelmiyorlardı. Bir başka yerde toplanıp, şirketin göndereceği taşıyla oradan alınacaklarmış. Bizden önce Uludağ’a ulaşacak, bizi otelde karşılayacaklarmış. Geziye gidişimiz tüm okulda duyulmuştu. Okulun arka bahçesi meraklılar nedeniyle kalabalıktı. Ayrıca; çocuğunu yolcu etmeye gelmiş anneler, babalar, anneanne ya da babaanneler de vardı..."(BD, s.15, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Sınıf öğretmenleriniz gelip yoklama yaptılar otobüsün içinde. Herkes gelmiş, yerini almıştı. Geziye derli toplu başlamış oluyorduk. Bu iyiydi işte... Ben, sınıf arkadaşlarımdan Fahri’yle yan yana oturuyordum. Öğretmenlerimiz bizim önümüzdeki koltuklardaydılar. Ne zaman kalkacaktı Çelebi? Oturmak, beklemek usanç vermeye başlamıştı... 4/D sınıfının öğretmeni, yanındaki 4/B sınıfı öğretmenine dedi ki: "Bakar mısın Emel Hanım! Nedriye, elinde su dolu güğümler gelmiş. Otobüs kalkınca peşimizden su dökecek besbelli..." "Ah canının! İyi yürekli Nedriye’ye bakın siz!" "O hep iyiden, iyilikten yanadır. Yolculuğumuzun iyi geçmesi için, arkamızdan su dökmeye hazır. Eh dilerim onun inandığı, düşündüğü gibi olur. Olaysız gider, olaysız döneriz okulumuza, evlerimize..."(BD, s.16, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Motor sesi duyduk sonunda. Ardından sarsılma oldu. Ayaktakiler aceleci oturdular koltuklara. Koma çalındı. Dışarıdakilerin kolları yukarı kalkmıştı. El sallıyorlardı gülümseyerek. Kapı, pencere gerisinde yığılmış arkadaşlar da el sallıyorlardı. Biz de onlara el sallıyorduk. Bağırış çığırış olmuştu birden. Bizim sesimizle, Çelebi’nin sesi birbirine karışmıştı. Gezimiz başlamıştı. Gidiyorduk işte!"(BD, s.18, Geleneklere Saygılı Olmak)

“... "Gitmedimse; temiz, temizliğin ne olduğunu bilmiyorum mu? Hem ben sinek falan da göremedim. Sanırım bu Rüştü’nün bir şakasıydı," dedim. Rüştü: "Ekmek çarpsın gördüm!" diyeretti..."(BD, s.54, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Yeniden yürüyüşe geçeceğimiz sıra; rehber teyzelerden biri, kaşları çatık konuştu: "Çok candan, çok yürekten güldünüz! İnsanların kötü huylarından biri de düşene gülmeleridir! Siz yetişmekte olan insanlar; böylesi huylardan uzak olmalısınız! Düşene gülmek yerine; yardımcı olmaya yönelmelisiniz..." Bu konuşma karşısında utanmıştık..."(BD, s.63, Geleneklere Saygılı Olmak)

4.1.1.10 Uyma

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...Nermin: "Ama biz sizi seviyoruz öğretmenim!" dedi. "Teşekkür ederim Nermin!"...”(BD, s.13, Kibarlık)

“...E-5’e inmemiz onca zaman almadı. Otobüsümüzün kalkacağı sıra aramıza katılan genç, sevimli, güleç yüzlü, siyah saçları hafiften dalgalı, ufak yapılı olduğundan lise öğrencilerini anımsatan bir ağabey; gülümseyerek baktı yolculara. Elindeki mikrofondan dedi ki: "Sevgili yolcu kardeşlerimiz! “Kaptanınız Kadir Özay, kaptan yardımcınız Metin, gezi boyunca rehberiniz ben; sizlere iyi yolculuklar dileriz!" Sınıftaki alışkanlığımızla yanıt verdik: "Sağool!"...”(BD, s.19, Kibarlık)

“... “Bir ağızdan: "Tamaaam!" dedik. "Teşekkür ederim sevimli, sevgili yolcu arkadaşlarım! “İlk varacağımız durak, Danca Vapur İskelesi olacaktır. Orada vapura binip Marmara Denizi’ni geçeceğiz. Körfezi dolaşmayacağız. ‘Körfezi dolaşmak’ demek, ‘uzun yolculuk’ yapmak demektir. Biz sizi en kısa yoldan, en çabuk biçimden dinlence yerine ulaştırmak istiyoruz. Teşekkür ederim. Şimdi de sevilen kasetler dinleyelim...”...”(BD, s.20, Kibarlık)

“...Nursen Öğretmen’imiz: "Bilmeceyi bir daha söyler misiniz Volkan Bey?" dedi. Volkan Ağabey bilmecesini bir daha söyledi. Arkadan, kız arkadaşlarımızdan birinden yanıt geldi: "Patates!" "Değil canım, değil! Patatesin iki gözü, altı kolu, bir dili mi var?" Bir erkek arkadaşımız: "Tilki!" Rehberimiz gülümsedi bu yanıtla. "Değil ne yazık ki! Tilkinin iki gözü, bir dili var ama; altı kollu değil. Eğer ayaklarını ‘kol olarak’ düşünüyorsan; o sevimli hayvan altı ayaklı değil, dört ayaklıdır. “İyi düşünün! Bilmeceler düşündürücüdür. Düşüne düşünce çözülebilir...”...”(BD, s.21, Kibarlık)

“...Yalova ilçe merkezine uğramadan saptık Bursa yoluna. Yeniden gürültücü olmuştuk. Nursen Öğretmen’imiz kalktı ayağa. Otobüs koridorunda ağır ağır, dikkatli yürüyerek: "Sessiz olalım lütfen, sessiz!" diye uyardı bizleri birkaç kez...”(BD, s.25, Kibarlık)

“...Sürekli başarısızlığa düşüş, yarışma hevesi bırakmadı yolcularda. Tekerlemeyi soran: "Eh ne yapalım? Kazanan olmadı. Katılım da yok. Öyleyse bu iş burada biter. En güzel odada kalacak birini bulamadığım için üzüldüm," dedi. Fazıl, parmak kaldırarak konuştu: "Ben kaç numaralı odada, kimlerle kalacağımı bilmiyorum öğretmenim!" Volkan Ağabey öğretmen değil, gezi rehberi idi. Arkadaşımız ağız alışkanlığıyla ona ‘öğretmenim’ demişti. Yanlış yaparı görür de durur muyuz hiç? Çelebi’nin içi kahkaha sesimizle doldu. Kahkahalardan sonra rehberimiz: "Bana, ‘öğretmenim’ dediği için, çok teşekkür ederim...”(BD, s.26, Kibarlık)

“...arkadaşımıza. Ben turizmcyim. Öğretmen olmayı, sizin gibi sevimli kardeşlerime öğreticilik yapmayı çok isterdim. Her gün bana ‘öğretmenim’ denmesi, beni her gün mutlu eder, onurlandırır. Bunu çok içtenlikle söylüyorum...”(BD, s.27, Kibarlık)

“...Öğrenciler bir ağızdan, coşkuyla: "Eveet!" dedik. "Çok güzel! Otelde, ben de sizlerle olacağım. Her türlü gereksinmenizi bana bildirebilirsiniz. Ben; adı korkunç, soyadı komik rehberiniz emrinizdeyim. Konuşmam uzun sürdü, başınızı ağrıttım. Özür dilerim...”...”(BD, s.36, Kibarlık)

“...Birden kent ışıklarıyla göz göze geldik! Çelebi durdu. Kaptanımız; "Geçmiş olsun efendim!" dedi. Ona: "Sağ ol!" demedik. Bunu iyi etmemiştik işte! “Sağ ol!” dememiz, kendisini alkışlamamız yerinde bir davranış olurdu. Uçak yolcuları, yolculuğun bitiminde kaptanı alkışlarmış. Peki otobüs yolcuları niçin alkışlamıyorlar kaptanı? Bu haksızlık bence...”(BD, s.36, Kibarlık)

“...Öğretmenim, 4/B sınıfı öğretmenine: "Saat sekize beş var. Çocuklar da toplandı. Yavaş yavaş çıkıp, self servis için sıraya girsek mi Sevilciğim?" diye sordu. Sevil Öğretmen’imiz: "İyi olur Emel Hanım. Belli etmiyorlar ya, çocuklar çok acıktı," diye yanıt verdi...”(BD, s.44, Kibarlık)

“...Kalkarken sandalyemi gıcırdatmıştım. Kitap okuyan abla, başını sayfadan kaldırıp bana baktı mavi mavi gözleriyle. Kulağıma hoş gelen sesiyle: "Öğrenci misin canım?" dedi. "Evet efendim," diye yanıt verdim. "Grupça mı geldiniz?" "Evet," dedim. "Derslerin iyi mi?" "İyi..." "Başarılar dilerim..." "Teşekkür ederim. İyi geceler," dedim. "İyi geceler, başarılar," dedi..."(BD, s.49, Kibarlık)

“...Resepsiyona yaklaştım. Orada iki görevli yüz yüze oturmuş, birbirlerine iyice yaklaşarak söyleşiye dalmışlardı. Gelişimin ayırdına varmadılar. "Bir dakika bakar mısınız?" dedim. İkisi birden bana baktı. Biri hemen ayağa kalkarak: "Buyurun!" dedi. "Yüz altı numaralı odanın anahtarım..." Tümceyi bitirmeden döndü görevli. Karşı duvardaki anahtarlığa yaklaştı aceleci. Sonra da: "Odanız açık efendim!" dedi. "Teşekkür ederim!" dedim. "İyi geceler efendim!" dedi..."(BD, s.50, Kibarlık)

“...Odadan çıktı öğretmenim, kapı kapanır kapanmaz: "Hi hi hii!" diye güldük. Hemen soyunmaya, yatak giysilerimizi giyinmeye yöneldik. Sırtımızdan çıkardıklarımızı öyle derli toplu da bırakmadık oda içinde. Odayı iyice dağıtmıştık! Yatağa girmeden ışıkları söndürdüm. Başucumdaki etajer üstünde duran gece lambasını yaktım. Yatağıma yeni girmiştim ki: "Tak! Tak! Tak!" Kapı çalınmıştı. Yatağımdan fırladım hemen. Kapıya yakın gidip: "Efendim?" dedim. Nesrin Öğretmen'imizin sesi: "Yattınız mı çocuklar?" "Evet öğretmenim..." "Güzel... Sizin odada; Erdem, Rüştü, Fatih, bir de Hüsamettin var, değil mi?" "Evet öğretmenim." "Dördünüz de burada, yataklarınızda mısınız?" "Buradayız. Herkes yatağında öğretmenim," dedim. "Aferin. İyi geceler..." "Size de efendim..." "Kahvaltı saat sekizde..." "Peki öğretmenim..."(BD, s.53, Kibarlık)

“...Erdem'in kahkaha sesiyle uyandım. Yatağım çok sıcaktı. Alnımda terler oluşmuştu. Üstümdekileri iterek serinlemeye yöneldim. Gözlerimi açınca oda aydınlığını, aydınlık içindeki arkadaşlarımı gördüm. Onlara: "Günaydın!" dedim. "Günaydın!" dediler..."(BD, s.58, Kibarlık)

“...Yeniden yürüyüşe geçeceğimiz sıra; rehber teyzelerden biri, kaşları çatık konuştu: "Çok candan, çok yürekten güldünüz! İnsanların kötü huylarından biri de düşene gülmeleridir! Siz yetişmekte olan insanlar; böylesi huylardan uzak olmalısınız! Düşene gülmek yerine; yardımcı olmaya yönelmelisiniz..." Bu konuşma karşısında utanmıştık..."(BD, s.63, Kendini Denetleyebilmek)

“...Önümüzde, kar üstten sıyrılarak oluşturulmuş beyaz bir yol vardı. O yoldan bir motosiklet geçti. Motosiklet görünümlü taşıt, tekerlekler üstünde gitmiyordu. Bir kızak üstüne yerleştirilmişti. Motosikletin öylesini de ilk kez görüyordum! Onun; 'kar motosikleti' olabileceğini düşündüm..."(BD, s.67, Kendini Denetleyebilmek)

“...İriyari kızakçı yanıt vermedi. Meral Teyze yürüdü. Biz de yürüdük. Kızakçı o zaman: "Haydi on iki bin beş yüz yapalım!" dedi. Meral Teyze, adamı duymazlıktan geldi. Fatin Bayırı gene kayakçılarla doluydu. Teleski çalışıyordu. Kayakçılar oturur durumda ya da asılarak; kendilerini yukarıya taşıtıyorlardı. Büyük küçük seyircilerle gene kalabalık, şenlikti düzlük. Meydanın kıyısında sıralanmış dükkânlardan birine yaklaştık rehberlerimizi izleyerek. Dükkânın önünde kayaklar, kayak sopaları, kızaklar sırayla diziliydi. İçeride de buna benzer eşyalar, giysiler, kar sporuyla ilgili başka malzemeler vardı. Kapı önünde duran genç adam; kendisine yaklaştığımızı görünce gülümsedi. Saygılı biçimde: "Buyursunlar efendim!" dedi..."(BD, s.71, Kibarlık)

“...Gene Meral Teyze konuştu: "Kızak kiralamak istiyoruz çocuklar için. İlk saati kaç liradan, onu öğrenelim de..." dedi. Genç adam: "On bin yetişir hanımefendi," dedi. "Çok!" "Çok mu? İnan olsun çok değil hanımefendi." "Bakın biz grup getirdik. Dünden beri buradayız. Bizim çocuklar durmadan kızak kiralyorlar sizden. Bu iş yarın da sürecek. Bunlar da öğrenci. Yedi bin beş yüzden vereceksiniz..." Genç kişi boyun büküp gülümsedi. Soma da: "Eh ne yapalım? Sizi kıracak halimiz mi var hanımefendiciğim?" dedi..."(BD, s.71, Kibarlık)

“...Kimsede bekleme gücü yoktu. İyi etti de Rıdvan: "Beklemek istemiyoruz. Paranızı kızıağı teslim ederken veririz. Paramız var, var!" dedi. Kızakçı güldü. Sonra da: "Peki... Dediğiniz gibi olsun. Var olan paranızı sonra alalım," dedi. O sıra Melahat Teyze (ikinci rehberimizin adı böyleydi) girdi söze: "Paranızı veririz beyefendi, veririz. Bu konuda endişeniz olmasın." "Rica ederim hanımefendi. Endişe ettiğim yok da, biz böyle bir yöntemle çalışıyoruz burada..."(BD, s.72, Kibarlık)

“...Rehberlerimiz, durumumuzu anlamakta gecikmediler. Melahat Teyze dedi ki: "Doyuma ulaştığınızı, biraz da yorulduğunuzu görüyorum. Otele dönüp biraz dinlenseniz, birer çay içseniz iyi olacak. Haydi kızakları teslim etmeye!" Rehberimize karşı çıkan olmadı. Kızakları çekip, teslim etme yerine geldik birlikte. İki saat, on beş dakika kaymışız. Meral Teyze: "Bunlar öğrenci. On beş dakikayı başlatacaksınız," dedi kızakların sahibine. Genç adam gülümseyerek: "Peki hanımefendi. Sizi kıracak halimiz mi var?" diye yanıt verdi..."(BD, s.73, Kibarlık)

İtaatkâr Olmak

İtaatkâr olmak, vazifelerini yapan ve yükümlülüklerini yerine getiren kimse olmaktır.

“...Onun istediği biçimde oturuş durumuna geçmiştik. Dershanemizin sessizliği içindeydik. Gürültüden sonra sessizlik, çok hoş gelmişti kulağıma..."(BD, s.8, İtaatkâr Olmak)

“...“Evet öğretmemiim!" demiştik..."(BD, s.11, İtaatkâr Olmak)

“...Rehberimiz, elinde kâğıt tutuyordu. Dedi ki: "Şimdi kimin kimle, hangi odada kalacağım okuyacağım arkadaşlar..." Suskunlaştık..."(BD, s.38, İtaatkâr Olmak)

“...Annemin öğüdünü tutarak, duşa girmedim..."(BD, s.41, İtaatkâr Olmak)

“...Erdem: "Biz de çikalım. Burada işimiz yok ki..." diye önerdi. Odadan ayrılmak için ayaklandık. Anahtarı Rüştü aldı. Çıkınca kapıyı kilitledi. Lobiye dört kişi birlikte indik. Anahtarı görevliye verdi oda arkadaşımız..."(BD, s.42, İtaatkâr Olmak)

“...“Top, öğretmenim," dedim. "Top mu? Ne topu?" "Lastik top..." Öğretmenim, şaşkınlığı çoğalmış olarak konuştu: "Yani siz, otel odasında top mu oynuyorsunuz?" Kim yanıt verebilirdi ki? Gene bana sordu: "Konuşmayacak mısın Hüsamettin?" "Top kapmaca oynuyorduk öğretmenim," dedim. "Oh ne âla memleket! Bu memlekette; oyun sahasıyla yatak odası, otelle stadyum birbirine karıştırılıyor olmalı!..."(BD, s.55, İtaatkâr Olmak)

“...“Boş ver! Ne diye yürüyüp, ne diye kızak kayacakmışım? Ben kızak kaymayı isteseydim, kayak kiralardım. Kayak yapmayı biliyorum. İtalya’da kayak yaptım geçen yıl. Kaymayı da orada öğrendim zaten. Ama, kayak yapmama konusunda anneme söz vermişim gelirken. Sözümü tutmak için kaymadım işte," diye konuştu..."(BD, s.83, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Onlar tarihi eserlerdi çünkü. Korunmaları, yaşatılmaları gerekirdi... Müzayede sürüyordu. Yorgunluk duyumsuyor, esnemek istiyordum. Odama gitmek, biraz uzanmak iyi olurdu. Birbirlerine karşı parayla meydan okumaya girmiş alıcıları; alıcıları sürekli isteklendirmeye çalışan müzayedeciyi, hizmetlileri, daha başka birçok insanı orada bırakıp; odamızın anahtarını aldım. Ayakkabılarımı çıkarıp yatağıma uzandım. Hoş bir ağırlık çöktü gözlerime. Uyumuşum..."(BD, s.82, Kendini Denetleyebilmek)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...Fatih de caydı yeni giysiler giyinmekten. Kabanımı giysi dolabına astım. Valizden pijamamı çıkarıp, yastığın altına yerleştirdim. Diş fırçamı, macunumu etajerin gözüne koydum. Öbürleri de yerleşme çabasıydılar. Odaya biraz dağınıklık getirmiştik doğrusu... Lavaboya girdim. Ellerimi, yüzümü bol sabunla yıkadım. Sıcak su vardı. Girip duş almak da olasıydı ya; annem: "Duş alırsan, yatağa gireceğin sıra al! Duştan sonra dışarıya çıkma. Hastalanırsın!" diye öğütlemişti..."(BD, s.40, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Müzayedeyi yöneteni dinledik gene: "Sayın hanımefendiler, beyfendiler! Şimdi de Kayseri işi kilimlerimizden 114 numaralı olanı satışa sunuyorum!" Kilimi; ilgili genç yerden alıp, herkesin göreceği biçimde tuttu. Baklava desenli; kırmızı, mor, sarı renkler taşıyordu gösterilen. "Kayseri işi kilimimizi; yüz elli bin liradan satışa sunuyorum efendim! Yerli tezgâhlarda dokunmuş, kökboylarla boyanmış kilimimiz; yüz elli bin liradan satışa sunulmuştur. Yok mu arttıran?" Bayrak kaldıran olmadı. Duyurusunu birkaç kez yineledi müzayedeci. Fakat konuşması etkili olmamış, alıcı çıkmamıştı mala. Sonunda: "Değerini

bulamayan 114 numaralı kilimimiz satıştan kaldırılmıştır!" diye konuştu. Kilim yerine götürüldü çabukça. Görevli şimdi de elinde bir tabanca tutuyordu. Üstü işlemlerle süslüydü eskilerden kalma tabancanın. Tüm gözler ondaydı. Müzayedeçi bayan: "Efendim! Sayın büyüklerden ayakta kalanlar var! Çocukların yere oturmaları rica olunur," dedi..."(BD, s.80, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

"...Göstericiler bana; ilkçağları, atalarımı düşündürdüler. Onların mağaralarda yaktıkları ateş karşısında gece geçirişleri, ısımları geldi gözlerimin önüne. Ateşi kullanmaya başladıktan sonra; doğayla savaşında ilerleme çabalarını arttırmış, kendilerini daha güçlü görmeğe başlamışlardı kuşkusuz. Gelecekte insanların daha ilerlemiş, doğada daha güç kazanmış olacaklarını düşlemişlerdi belki de... Şimdi karşılaşıyorduk, derdim ki kendilerine: "Atalarım!... "Sizler ateşi kullanmayı öğrenip, uygarlaşmamızda ilk adımı attınız! Şimdi biz torunlarınız; ateşi kullanmakta daha başarılı, daha bilgiliyiz. Onun gücünden yararlanmayı çok iyi biliyor, yaşamımızı daha kolay daha mutlu biçimde sürdürüyoruz. Dünyada ışığı, aydınlığı bollaştırdık. İlerlemede çok adımlar atarak, gecelerimizi gündüzleştirdik... "Sizler; var olabilmek için çok çabalar harcadınız. O çabalarınız boşa gitmedi. Torunlarımızın, evrenin en güçlü yarattığı olmasına yaradı. Dünyayı daha da yaşanılır etmek için çaba sürdürüyorlar. Dünyamız iyiye, güzele doğru götürülecek. Savaşların, açlıkların, kıtlıkların sonu alınacak. Kendinizi mutlu sayabilirsiniz atalarım!..."(BD, s.86-87, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin işinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

"...Uludağ gezisi, aramızda günlerce konuşuldu. Bazı arkadaşlarımızın geziye katılacakları hemen belli olmuştu. Bazıları sonradan karar verecekti. Yazılanlardan cayanlar da oluyordu. Oranın bu mevsim değil, yazın daha güzel olduğunu söyleyenler de vardı. Bu nedenle gitmiyorlarmış. Ama onların pek içtenlikli konuşmadıkları, ailelerinden izin alamadıkları anlaşılıyordu..."(BD, s.12, Kendini Denetleyebilmek)

"...Yanındaki kız arkadaşımız Semra: "Ayseli tuvalete gitmek istiyor öğretmenim," diye konuştu. Gülüşmeler oldu. Emel Öğretmen: "O başka... Öylesi gereksinimleri için inebilirler, değil mi Volkan Bey?" "Evet!" Ön kapıyı açmıştı bile kaptanımız. Kapı açılır açılmaz da dışarıya akın başladı. "Öylesi gereksinim" duyan çokmuş meğer! Ben de onların arasındaydım... Büyüklü küçüklü taşıtlarla tıklım tıklım doluydu arabalı vapuru. Yüksek sesle soluklana soluklana sürdürüyordu yolculuğu... Taşıt aralarından dikkatlice geçerek ulaştık varmak istediğimiz yere..."(BD, s.23, Kendini Denetleyebilmek)

"...Bursa yolu da az kalabalık değildi taşıttan yana! Hele kamyonlar! Çok sayıdaydı onlar. Kamyonların trafik kazalarına neden olduklarını biliyordum. Onlardan karşıdan gelenleri gördükçe endişe duyuyordum. Kamyon geçtikten sonra da rahatlıyordu içim..."(BD, s.27, Kendini Denetleyebilmek)

"...Fatih de caydı yeni giysiler giyinmekten. Kabanımı giysi dolabına astım. Valizden pijamamı çıkarıp, yastığın altına yerleştirdim. Diş fırçamı, macunumu etajerin gözüne koydum. Öbürleri de yerleşme çabasıydılar. Odaya biraz dağınıklık getirmiştik doğrusu... Lavaboya girdim. Ellerimi, yüzümü bol sabunla yıkadım. Sıcak su vardı. Girip duş almak da olasıydı ya; annem: "Duş alırsan, yatağa gireceğin sıra al! Duştan sonra dışarıya çıkma. Hastalanırsın!" diye öğütlemişti..."(BD, s.40, Kendini Denetleyebilmek)

"...Tabak masasında geniş tabaklar yığılıydı. Bir tabak aldım. Sıra uzundu ama, hızlı ilerleniyordu. Oradaki insanların, böylesi otellerin yaşantısına alışkın oldukları belliydi. Yemek masasına yaklaşmam uzun sürmedi. Tabağıma ilk aldığım salam oldu. Ucu tırtıklı maşayla alıyordunuz alacağınızı. İkinci yemeğe yaklaşıyordunuz. Sonra üçüncüsüne, öbürlerine... Uzun masanın iki yanını boydan boya geçiyordunuz... Son aldığım yemekle, tabağım tıklım tıklım dolmuştu! Çok alıp, yakışıksız mı davranmıştım yoksa? Yan gözle başkalarının tabağına baktım. Onlar da tabaklarını iyice doldurmuşlardı. Utanç duymam gereksizdi..."(BD, s.44-45, Kendini Denetleyebilmek)

"...Böylesi otelde ilk kalışımıydı. Yanlışlık yapmamaya özen gösteriyordum. Sessiz, acelesiz olmalıydım. Bir yandan da benden öncekileri gözleyerek, onlar gibi davranmalıydım..."(BD, s.44, Kendini Denetleyebilmek)

“...Merdiven bitiminde, loş bir bölümle karşılaştım. Karşıda ‘Bar’ yazısı vardı. Barların içki içilen yerler olduğunu duymuştum. Kapısı kapalıydı barın. Açık olsa bile beni ilgilendirmezdi öylesi yerler...”(BD, s.47, Kendini Denetleyebilmek)

“...Saçları altın sarısıydı. Yüzünde, kendisini daha da sevimli gösteren çiller vardı. Hem dinlenen, hem okuyan bu ahlaya baktım bir zaman. Sonra bunun uygun bir davranış olmadığını düşünerek, yönümü dışarıya çevirdim...”(BD, s.48, Kendini Denetleyebilmek)

“...Borcumuzu ödedik. Otele dönerken, hoş olmayan bir olay yaşadık: Ferit, herkesle birlikte yukarıdan gideceğine, gruptan ayrılmış, sallana sallana kızak sahasında yürümüşü. Arkadan gelen, hem de iki genç kadını birden taşıyan kızığın çarpmasıyla yere yıkılmasını mı! Genç kadınlar kızaktan sırtüstü düşmüşler, düşüşleri herkese güldürücü gelmişti! İnsanlar kahkaha atarken, bizim Ferit arkadaşımız da yüzükoyun yerdedi. Koşuştuk... Onu yüzükoyun yatıştan, oturur duruma geçirdik. Ferit, sürekli: "Üf! Üf! Üf!" diyordu...”(BD, s.73, Kendini Denetleyebilmek)

“...Bir öğretmen gibi konuşuyordu her öğreteceği şeyde. Keşke Meral Teyze liseden sonra okusaydı. Sevimli, bilgili bir biyoloji öğretmeni olurdu. Öğrencilerince de çok sevilirdi. Karıncaların yaşamını inceler, onlarla ilgili yeni bilgiler edinirdi. Bilgisinden herkesi yararlandırırdı. Çoraplarını ıslanmamıştı. Sırtımda ter ıslağı yoktu. Müzayede salonlarında hiç bulunmamıştım. Müzayedeyi televizyondan izlemiştim birkaç kez. İnsan çokluğu yoktu ama, bakarsın kalabalıklaştı burası. Kanepelerden birine oturdum. Oturunca da eklem yerlerimin ağrıdığını duyumsadım. Kış sporu yapmak da yorucu oluyormuş meğer!...”(BD, s.77, Kendini Denetleyebilmek)

“...”Boş ver! Ne diye yürüyüp, ne diye kızak kayacakmışım? Ben kızak kaymayı isteseydim, kayak kiralardım. Kayak yapmayı biliyorum. İtalya’da kayak yaptım geçen yıl. Kaymayı da orada öğrendim zaten. Ama, kayak yapmama konusunda anneme söz vermişim gelirken. Sözümü tutmak için kaymadım işte," diye konuştu...”(BD, s.83, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.1.11 Güvenlik

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

“...Rehberlerimizden biri: "Aman kızım! Ne yaptın sen böyle? Bu ikinci olayın senin!" dedi. Böyle konuşan; küçük varlıklara ilgi duyduğunu söyleyen teyzeydi. Öbür rehberimiz de: "Kızım dikkatli olalım, kızım! Şu geziden olay çıkarmadan ayrılalım, ne olur? Bize güvenip sizleri teslim etti öğretmenleriniz. Anneniz babanız da öğretmenlerinize güvenerek yolladılar sizleri buralara kadar," dedi...”(BD, s.64, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Temiz Olmak

Temiz olmak, işinde düzenli ve titiz olmak demektir.

“...Fatih de caydı yeni giysiler giyinmekten. Kabanımı giysi dolabına astım. Valizden pijamamı çıkarıp, yastığın altına yerleştirdim. Diş fırçamı, macunumu etajerin gözüne koydum. Öbürleri de yerleşme çabasıındaydılar. Odaya biraz dağınıklık getirmiştik doğrusu... Lavaboya girdim. Ellerimi, yüzümü bol sabunla yıkadım. Sıcak su vardı. Girip duş almak da olasıydı ya; annem: "Duş alırsan, yatağa gireceğin sıra al! Duştan sonra dışarıya çıkma. Hastalanırsın!" diye öğütlemişti...”(BD, s.40, Temiz Olmak)

“...Yataklarımızı belirledikten sonra, valizlerimizi açmaya geldi sıra. Fatih, çok büyük bir valizle gelmişti. "Ben yol giysilerimi çıkarıp; otele göre giysiler giyineceğim. Siz de kıyafet değiştirecek misiniz?" diye sordu güç beğenir arkadaşımız. "Hayır!" dedim. "Ne diye kılık değiştirecekmiş ki?" dedi Erdem. Rüştü de: "Ne demeye ‘otele göre kıyafet’ giyineceğim? Benim sırtımdakilerden başka kıyafetim yok yanımda. Bunlarla geldim, bunlarla da dolaşacağım. Yedek ayakkabı, çorap, pijama gibi şeyler getirdim," diye konuştu...”(BD, s.40, Temiz Olmak)

“... Ben de sırtüstü yatışa geçmişim. Tatlı bir uyku bastırmak üzereydi. Kapı tıklatıldı. Fatih, öfkeli: "Giriniz!" dedi. Bizim öğretmen, kapı aralığından konuştu: "Çocuklar! Ellerinizi, yüzünüzü bir güzel yıkayın. Size her zaman gerekli olacak eşyalarınızı çıkarın. İşlerinizi bitirip, temizliğinizi de yapınca lobiye

inin. Lobideki kanepelere, koltuklara oturarak; öğretmenlerinizi, arkadaşlarınızı bekleyin. Akşam yemeği saat yirmide. Yemeğe birlikte çıkacağız. Anlaşıldı mı yavrum?" "Evet öğretmenim!" dedim..."(BD, s.42, Temiz Olmak)

"...Yeniden Fatih'in yatağında sinek ölüsü aramaya koyuldular. Yılana yapışmış olacağını düşünerek, bu kez de onu gözden geçirmeye yöneldiler. Fakat yoktu aradıkları... Mızımız arkadaşımız Fatih: "Ben, sinekli yatakta yatamam doğrusu. Ne yapıp yapıp onu bulmalı, sinek leşini yatağımdan atmalıyım," dedi. Yastığı, nevresimli battaniyeyi aldı. Onları benim yatağımın üstüne bıraktı. Çarşafı gözden geçirdi acelesiz. Kar beyazı çarşafta ne sinek vardı, ne de başka şey. Yastığı alıp inceledi. Onu yatağımın üstüne bıraktıktan sonra da battaniyede sürdürdü incelemesini. Ama yoktu sinek. Yoktu aradığı işte! "Yılan onu ezince, o yere düşmüş olmalı. Yer halısını gözden geçirmeliyiz," dedi Rüştü..."(BD, s.52-53, Temiz Olmak)

"...Fatih sustu. Ben konuştum: "Bizim otelimiz de temi?; Sen çok yakınmaya alışmışsın nedense? Hem dünyanın her yerinde pis oteller de, temiz oteller de bulunur. Şu duvarlar pırıl pırıl değil mi? Yatak takımlarımız kar beyazı olarak durmuyor mu karşımızda? Daha nasıl olacaktı ki?" Arkadaşımız, kendi bildiğine giden biri:..."(BD, s.53, Temiz Olmak)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

"...Rehberimiz: "Bursa'nın içinde şöyle bir tur atmak, kenti size tanıtmak isterdik. Bu işin dönüşte yapılmasını istedi sayın öğretmenlerimiz. Otele erken varıp, sizin yol yorgunluğundan arınmanızı istiyorlar. Bu akılcı isteğe uyup kentin içine uğramıyoruz. Dönüşte sizi Bursa caddelerinde gezdireceğiz. Kenti yakından görebileceksiniz... "Uludağ'a doğru tırmanmaya başlayınca; bir 'İnkaya köyü' vardır. O köyde; altı yüz yaşında, ulu bir çınar yaşamaktadır. Onu görmenizi istiyor öğretmenlerimiz..."(BD, s.28-29, Aile Güvenliği)

"...Fatih de caydı yeni giysiler giyinmekten. Kabanımı giysi dolabına astım. Valizden pijamamı çıkarıp, yastığın altına yerleştirdim. Diş fırçamı, macunumu etajerin gözüne koydum. Öbürleri de yerleşme çabasıydılar. Odaya biraz dağınıklık getirmiştik doğrusu... Lavaboya girdim. Ellerimi, yüzümü bol sabunla yıkadım. Sıcak su vardı. Girip duş almak da olasıydı ya; annem: "Duş alırsan, yatağa gireceğin sıra al! Duştan sonra dışarıya çıkma. Hastalanırsın!" diye öğütlemişti..."(BD, s.40, Aile Güvenliği)

"...Biz çocuklar olarak gülmüştük ama; rehberlerimiz telaşa, endişeye kapılmışlardı. Hemen düşen arkadaşımızın yanına koşmuşlardı. "Aman! Aman!" diyorlardı sürekli. Hem de sorular soruyorlardı ayağa kalkmış, utangaç bakan arkadaşımıza: "Canın çok yandı mı kızım?" "Ağrın, sızın var mı yavrum?" "Başın yere çarpmış mıydı?" Nalan, sorulara: "Hayır!" diyerek yanıt veriyordu..."(BD, s.63, Aile Güvenliği)

"...Öğretmenlerimiz kendi aralarında şöyleşideydiler. Bizim öğretmen: "Ne oldu biliyor musun Sevilciğim?" dedi. "Bilmem... Ne oldu ki?" "Şu yeşil hırkalı kızımız var ya? Sırtı bize dönük oturan. Onun adı Şebnem... "Dün gece; koridorun sonunda, köşeye çekilip oturmuş gördüm onu. Sırtı duvara dayalı, başı öne eğikti. Yaklaştım yanına. A aaa! Çocuk ağlamıyor mu?" "Ağlıyor muydu? Niçin ağlıyormuş ki?" "Ağlamak ki ne ağlamak! İki gözü iki çeşme! Hıçkırıklar arasında demesin mi, 'Ölen ablam için ağlıyorum öğretmenim,' diye!" "Ah yazık!" dedi Sevil öğretmenimiz. 'Senin ablan mı öldü? Ne zaman öldü peki?' diye sordum. O: 'Ablam, doğarken öldü öğretmenim. Ölmeseydi; şimdi ablam da burada, benimle olacaktı...' diye yanıt verdi..." "Ah yazık!.." Öğretmenim, sordu arkadaşına: "Peki doğum sırasında ölmüş bir abla için, Şebnem'in ağlayışını nasıl açıklarsın?" "Bu; kendisi doğmadan yaşanmış bir ölüm olayı. Ailesi söz ettikçe, çocukta derin acıma duyguları oluşmuş. Buraya geldi. Aileden uzak kalışını yadırgadı. Üstelik yolculuk da yordu çocuğu. Bunlar sinirsel gerginlikler yaşattı Şebnem'e. Yaşadığı gerginlikler, gözyaşına dönüştü. Ağlayarak rahatlamaya yöneldi bence..." "Doğru. Ben de böyle düşünmüştüm..."(BD, s.84-85, Aile Güvenliği)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

“...Yanıdaki kız arkadaşımız Semra: "Ayseli tuvalete gitmek istiyor öğretmenim," diye konuştu. Gülüşmeler oldu. Emel Öğretmen: "O başka... Öylesi gereksinimleri için inebilirler, değil mi Volkan Bey?" "Evet!" Ön kapıyı açmıştı bile kaptanımız. Kapı açılır açılmaz da dışarıya akın başladı. ‘Öylesi gereksinim’ duyan çokmuş meğer! Ben de onların arasındaydım... Büyüklü küçüklü taşıtlarla tıklım tıklım doluydu arabalı vapuru. Yüksek sesle soluklana soluklana sürdürüyordu yolculuğu... Taşıt aralarından dikkatlice geçerek ulaştık varmak istediğimiz yere...”(BD, s.23, Sağlıklı Olmak)

“... “Uyarılarıma uymazsanız; baş dönmesi, istifra olayları yaşayabilirsiniz. Çünkü deniz seviyesinden iki bin beş yüz metre yükseğe çıkmış bulunuyoruz. Yükseklik farklılığına birden uyum sağlayamaz bedenimiz. İnsan organizması; uyumsuzluk sonucu rahatsızlık geçirir. Bu düşünceler benim değil, doktorlarındır. Teşekkür ederim...” Değişik çevre, gecenin karanlığı etkilemiş olmalıydı arkadaşlarımı. Herkes sessizleşmişti. Çelebi iniltili, bizler sessiz; gidiyorduk da gidiyorduk...”(BD, s.33, Sağlıklı Olmak)

“...Öğretmenim çekilince, Fatih konuştu gene: "Bu odada hiç hava kalmamış! Pencereyi açacağım." "Aç!" dedi Rüştü. Fatih pencereyi açtı. Birden sert bir hava doldu odaya. Soğuğu ciğerlerimde duyumsadım. Bu iyi olmuştu işte. Uykum dağılmış, bedenime dinçlik gelmişti. Soğuk kar havası beni güçlendirmişti. Odamız arka tarafta, dağdan yanaydı. Kar birikintisi, pencere pervazının düzeyine çıkmıştı. Elimizi uzatsak kara dokunabilir, kartopu bile yapabilirdik. Ama böyle bir eyleme yönelmedik... "Ben çıkıyorum! Dört yatak sığdırılmış bu küçücük odada daha fazla kalamam!" dedi İtalya görmüş arkadaşımız...”(BD, s.42, Sağlıklı Olmak)

“...Nalan’a yaklaşıp onu karlarından arındırdılar. Bu iş bitince; siyah kürklü, Hintlilere özgü başlıklı rehberimiz, bir uyarı konuşması yaptı: "Beni dinleyin, beni! Ağaçlar kar yüklü. Onlara yaklaşmak, onları sallamak yok bundan böyle! Bunca karın üstünüze dökülmesi tehlikeli olabilir. Beyin kanamasından götürebilir insanı! “Ağaçların dallarının kırılmaması için, kardan arınmaları gerekir. Fakat bunu biz yapamayız. Bu işi bilenler vardır. O görevliler, ellerine uzun bir sopa alırlar. Uzun sopayı kullanarak dökerler ağaçların karını. Kar dökerken de ağaçtan uzak durur, altına yaklaşmazlar. Niçin öyle yaparlar? Çünkü onca ağırlığın altında kalmak tehlikelidir. İnsan sakat kalabilir. Yaralanabilir. Beyin kanamasına uğrayabilir! “Ağaçları kardan arındırmanın da bir yöntemi olmalıdır. Dalları ağır ağır sallamak gerekir. Niçin ağır ağır sallanır karlı dallar? Çünkü hızlı sallamak dalların kırılmasına neden olabilir. Ağacı kar yükünden kurtarmak isterken, onun dallarını kırmak uygun olur mu?" "Olmaz!" dedi Fuat. "Bunu anlatmaya çalıştım işte!”...”(BD, s.64, Sağlıklı Olmak)

“...Fakat istekler kabul görmedi rehberlerimizce. "Otele dönmeliyiz. Odalarınıza gider, giysilerinizi değiştirirsiniz. Özellikle de çoraplarınızı, ayakkabılarınızı değiştirmeniz gerekir. Islak çorapla gezerseniz, sancılanırsınız...”...”(BD, s.69, Sağlıklı Olmak)

“...“Sizde bu akıl varken; daha çoook utanılacak işler yaparsınız!" "A aaa! Söylediği sözleri bakın hele!" "Söylerim ya! Çocuğun bir yerlerine bir şey olduysa, kırık çıkık varsa; mahkemelik olacağımızı bilin siz!" Ferit’in çevresinde yetişkin insanlardan, bizim arkadaşlardan kalabalık bir çember oluşmuştu. Kaymayı da durdurmuştu herkes. Neşeli sahanın neşesi sona ermişti bu olay yüzünden... İnsan çemberini yararak, arkadaşımızın yanına ulaştı öfkeli rehberimiz. "Acın çok mu? Kalkmayı dene. Kalk yavrum kalk!" dedi...”(BD, s.76, Sağlıklı Olmak)

“...Meral Teyze: "Müzayede var çocuklar, müzayede. Müzayede; açık arttırmayla yapılan satışır. İsteyenler izlesin. Aranızda müzayedede bulunmamış olanların görüp öğrenmeleri için, iyi bir olanak işte. Bu olanağı değerlendirmelisiniz... “Ayağınız ıslak mı? Islaksa, odalarınıza gidip ayakkabı, çorap değiştirin. Sonra da gelip burada müzayedeyi izleyin...”...”(BD, s.77, Sağlıklı Olmak)

4.1.2. Çiftlikteki Yabancı

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Çiftlikteki Yabancı*'dır. Morpa Kültür Yayınları tarafından 2003 yılında basılmış ve 96 sayfadır.

4.1.2.1 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümünmesi

Çizelge:

Tablo 4.2'de Çiftlikteki Yabancı isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 2 Çiftlikteki Yabancı Değer Çözümlemesi

Çiftlikteki Yabancı Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	218	43	19,72
Başarı	218	10	4,59
Hazcılık	218	23	10,55
Uyarılma	218	10	4,59
Özyönelim	218	36	16,51
Evrenselcilik	218	17	7,80
Yardımseverlik	218	20	9,17
Geleneksellik	218	10	4,59
Uyum	218	20	9,17
Güvenlik	218	29	13,30

“Güç” değeri 43 sıklıkla %19,72; “başarı” değeri 10 sıklıkla %4,59; “hazcılık” değeri 23 sıklıkla %10,55; “uyarılma” değeri 10 sıklıkla %4,59; “özyönelim” değeri 36 sıklıkla %16,51; “evrenselcilik” değeri 17 sıklıkla %7,80; “yardımseverlik” değeri 20 sıklıkla %9,17; “geleneksellik” değeri 10 sıklıkla %4,59; “uyum” değeri 20 sıklıkla %9,17 ve “güvenlik” değeri 29 sıklıkla %13,30 oranla eserde yer almaktadır. ÇY’de güç değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “özyönelim” ve “güvenlik”tir. “Başarı”, “uyarılma” ve “geleneksellik” değerlerinin sıklığı ise en az olanlarıdır. “Hazcılık” değer sıklığını aynı sıklıkta “yardımseverlik” ve “uyum” değerleri daha sonra “evrenselcilik” bulunmaktadır.

4.1.2.2 Güç

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Kırmızı traktör olanlar karşısında öfkelenmiş bu duruma sert bir şekilde müdahale etmek istemiştir.

“...Kırmızı traktör öfkeyle titredi. Yürümek, şu kendini beğenmiş Mercedes’e olanca gücüyle toslamak istiyordu. Neye yarar? Üstünde bir insan yoktu. İnsan işe karışmayınca, makinelerin elinden ne gelirdi? O sırada, kazma konuştu: — Senin gibi makinenin sırtının tam ortasına, benim sivri yanımı güçlüce indirmeli. Ah, bir insan eli gerek bana. Sapımı sımsıkı kavrayan, beni hızla sana indiren bir insan eli...”(ÇY, s.16, Otorite Sahibi Olmak)

Şımarık Mercedes çiftlikte olan tüm olayları kısaca özetlemiş ve kırmızı traktörden hesap sormak istemiştir.

“...Şımarık Mercedes, düşünmekten çok konuşmayı seviyordu: — Sen sanki herkese mutluluk veren biri misin? Senin gelmenle buradan kovulan, işsiz kalan insanlara ne buyurulur? Bana çınar ağacı anlattı, gölgesinde dururken. Sen gelince tüm öküzler, bu topraklarda çalışan insanlar yok olmuş. İnsanlar işsiz kalmış. Yalan mı?...”(ÇY, s.20, Otorite Sahibi Olmak)

Kırmızı traktör olan biteni açıklamak istemektedir.

“...Kırmızı traktör yanıtladı: — Çınar da senin gibidir kendini beğenmişlikte. Her şeyi kendisinin bildiğini sanır. Herkese bir şeyler anlatmaya heveslidir. Demek, ben gelince buradan ayrılan öküzlerden, insanlardan söz etti; insanların yarıcı olarak çalışmalarına son verildiğini söyledi; öyle mi? O, insanın insanla ilgili sorudur. Makineleri üretmeyi bilen insanoğlu, makinenin çıkmasıyla işsiz kalan insanlara iş bulmayı, onları işsizlikten kurtarmayı da bilecektir. Bu sorunları yaratan makineler değil, insanlardır. Bunca akıllı olan yaratık, bu sorunu da gene akılla çözümleyecektir. Ama sen akıldan, akılcılıktan anlamıyorsun. Kendini beğenmişlik içinde koşturup duruyorsun...”(ÇY, s.21, Otorite Sahibi Olmak)

Necmi'nin annesi olanlar karşısında şaşmış ve onu bir daha sevmeyeceğini söyleyerek tehdit etmektedir.

“...Beni bunca meraka düşürmek iyi mi oldu? Dedenlere gitmek de nereden geldi aklına? Bir daha böyle yaparsan sevmem seni. İnan olsun, hiç sevmem. -..”(ÇY, s.46, Otorite Sahibi Olmak)

Safiye teyze evin içerisinde kendisinden izin almadan hareket edilmesini sevmemektedir.

“...Ama kendi kendime ona “burunsuz” dediğim çok oluyor. Beni azarladıkça, korkuttukça hep içimden, “Burunsuz Safiye işte!” diyorum. Annemle babam evde olmayınca azarlayıcı, çok korkutucu biri oluyor. Evin içinde birazcık koşsam, hemen, “Koşma! Ayakları kötürüm olasıca!” diyor...”(ÇY, s.47, Otorite Sahibi Olmak)

“...Onun yanında hep oturacaksın. Hiç kıpırdamayacaksın. Kendisi gün boyu oturmak ister. Elinde de örgüsü olur. Hep örер, hep örer. Kıpırdamadan oturmanın gücünü hiç bilmez. Bülent’in ağlamasından, uyanmasından da hoşlanmaz. İster ki hep uyusun, hep uyusun kardeşim... Uyandığını ağlayarak duyurur Bülent. Safiye teyze, onun uyanışından hoşlanmadığını sözleriyle belli eder; “Gene uyandı şişesice! Ne uykusuz, ne huysuz çocuk bu böyle!” der. Merak ettiğimden, arada sorular sorarım. Merakımı giderici yanıtlar vereceğine, azarlar beni. Geçenlerde sordum: — Ayaklarımın kötürüm olması ne demektir Safiye teyze? Kaşlarını çatı. Maviş gözleriyle öfkeli

öfkeli baktı bana. — Sus! Böyle sorular sorma kimseye. Dilini eşek arıları sokasınca kız, dedi...”(ÇY, s.48, Otorite Sahibi Olmak)

Safiye teyze kendi otoritesini korumak için askerın kılık kıyafetinden ve taşıdığı silahtan faydalanmak istemektedir. Asker toplum üzerinde otorite sahibidir.

“...O günlerde, çokça askerler görür olduk bizim caddede. Cadde kıyısında ağır ağır yürüyorlardı. Safiye teyze, benim için yeni bir korkutucu bulmuştu. Askerleri gösterip diyordu ki: — Bu askerler niçin caddede dolaşıyorlar, biliyor musun? Yaramazlık yapan, büyüklerin sözünü dinlemeyen çocuklar için dolaşıyorlar. Evin içinde koşarsan... Yüksek sesle konuşup kardeşini uyandırırsan, seni onlara veririm. Askerler de, süngülerini senin karnına batırırlar... Korkuyordum. Askerleri gördükçe de korkum çoğalıyordu. Kıpırtısız kalıyor, esneye esneye oturuyordum...”(ÇY, s.52, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencileri yönetmek ve yönlendirmek istemektedir.

“...Öğrencilerinin derslikten kaçarcasına çıkışı, Sevil Öğretmenin canını sıktı: — Ne oluyoruz çocuklar? Biraz daha yavaş olamaz mısınız? Hem, son dersten çıkarken bana ne diyecektiniz? Öğretmenin sesi, öğrenci gürültüsü içinde yitip gitti...”(ÇY, s.58, Otorite Sahibi Olmak)

1 sayısı diğer sayılar üzerinde otorite kurabilmek veya onları yönlendirebilmek için kendisinin önemli olduğunu ve diğer sayıların kendisinden türediğini söylemektedir.

“...Aynı gövdeden oluşmuş kişileriz. Öyle değil mi yavrularım?...”(ÇY, s.62, Otorite Sahibi Olmak)

“...Baştaki 1, öfkeyle bağırdı: — Ne fısıldaşıp duruyorsunuz son kartondakiler? Ben konuşurken, başkalarının fısıldaşması yakışık alır mı? Sizin işiniz beni dinlemek, söylediklerimi aklınızda tutmaktır...”(ÇY, s.63, Otorite Sahibi Olmak)

“...Sıfır, — Her şeyi yalnız sen mi bilirsin, dedi. 1, öfkeyle bağırdı: — Kimdir o! Benim sesime benzemeyen sesiyle konuşup bana karşı gelmeye kalkan heveslinin adı ne?...”(ÇY, s.64, Otorite Sahibi Olmak)

“...Arkadaşı, onun yanında olmadığını belli etti sözleriyle: — Öndere karşı gelemem. Hem sen, insanın aklını karıştıran birisin. Bizlere benzer bir yanın da yok. 1'i kaç kez çoğalttılar da oluştu? 8'i beğendin. Kendine yakın biri sandın. Neler söylediğini duydun işte...”(ÇY, s.67, Otorite Sahibi Olmak)

Sıfır bir ve diğer sayılara üstünlük kurabilmek için başka sıfırları da kendisine katılmasını istemektedir.

“... 1'in kahkahası doldurdu dersliği. Sıfır, onun gülüşünü umursamadı. Yerinden ayrıldı. Dersliğin ortasına indi. Orada olanca gücüyle bağırdı: — Hey sıfırlar! Matematik bilimine sonsuz olanaklar sağlayan kardeşlerim! “...Sözüm sizedir: Sıfır olmanın gururunu duyuyorsanız, kişiliğinize saygınız varsa yanıma gelmelisiniz. Birlikte düşünelim. Şu kendini beğenmiş 1'e karşı da, öbür rakamlara karşı da gücümüzü gösterelim. Beni duyan, yerinden ayrılabilen sıfırlar buraya gelsin!...”(ÇY, s.68, Otorite Sahibi Olmak)

“...Çevresinde toplanmış sıfırlara baktı önder sıfır. Sonra da dedi ki: — Arkadaşlar! Sizleri yerinizden ayırdım. Görevlerinizin başından uzaklaştırdım. Bizi bir hiç olarak düşünüyor, görüyor 1. Tartışmayı tümünüz duydunuz, izlediniz. Ne yapmalıyız? Onlarla birlikteliğimizi sürdürecektir miyiz?...”(ÇY, s.69, Otorite Sahibi Olmak)

“...— Hah hah haaa! Hah hah haaa!... Sıfırın biri, ellerini kasıklarına bastırarak kahkaha atıyordu. Gülmekten morarmıştı yüzü. Tümü şaşkın şaşkın ona bakmaya başladı. Önder sıfır da baktı bir zaman. Sonra da, — Ne oldu? Ne diye gülüyorsun, diye çıkıştı...”(ÇY, s.72, Otorite Sahibi Olmak)

“...— Biraz daha açık konuş, dedi önder sıfır...”(ÇY, s.77, Otorite Sahibi Olmak)

“...Ansiklopediden gelen sıfır sözlerini bitirince, bir uğultu yükseldi. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Ansiklopedi sıfırına bozguncu olarak bakanlar vardı. Herkes onu çekiştiriyordu. Serüven kitabının sıfırı da, aralarında dolaşıyor, çekiştirmeyi alevlendiriyordu. Önder sıfır, bu durumda oturuma biraz ara vermenin iyi olacağını düşündü. Olanca gücüyle bağırarak, — Arkadaşlar! Oturuma on dakika ara verilmiştir. Biraz dinlenelim. Kendi kendimize düşünelim. İkinci oturumdan sonra gerekli sonuca varalım, dedi...”(ÇY, s.78, Otorite Sahibi Olmak)

Rakamlar kendi varlıklarını kabul ettirebilmek için diğer rakamları yönetmek ve yönlendirmek istemektedir.

“...Baştaki 1, öfkeden titreyen sesiyle bağırdı: — Saygısız koca kafa! Şimdiye kadar öğrettiklerimin dışına nasıl çıkabilirsin? Benim öğrettiğim tersini nasıl düşünürsün? 9’un yanıt vermesine kalmadan 3 girdi söze: — Evet, evet. Ben de ağabeyim 9 gibi düşünmekteyim. Sen hep kendini önemsettin bize. Hep kendinin önemli olduğunu anlatan türküler çağırttın. Bundan böyle, senin türkünü çağırmayacağız. Sen benim üçte birimsin işte. — Eyvah! Eyvah! Şu eğri büğrü yapılıının söylediğine bakın hele, dedi 1 öfkeyle. 3’ün susmayacağı belliydi:...”(ÇY, s.79, Otorite Sahibi Olmak)

Önder 0 durumun farkına varır ve diğer sıfırları yöneterek onları geri yerine dönmesini istemektedir.

“...Sessizlik oldu. Herkes önder sıfıra bakıyordu. 0, hafiften öksürerek başladı söze: — Kardeşlerimizi yerinden oynattık. Bu, birliğin, beraberliğin öneminin anlaşıldığını gösterir. Yerime döneceğim. Herkesin de, yerine dönmesini öneriyorum...”(ÇY, s.82, Otorite Sahibi Olmak)

Nermin'in babası sahibinden izin almadan mektup okuyamayacağını kızına söylemekte ve bunu kendisinin de hayatında uygulaması gerektiğini söylemektedir.

“...— Mektubu bana yazmış olamazsın. Başkasına yazılmış olanı da okunmaz, dedim. — Yazan izin verirse, okunur. Al, oku. Ben de plaj giyimimden, ev giyimime geçeyim. Olur mu, Nermin'ciğim?...”(ÇY, s.87, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görülmektedir.

Örümcek diğer hayvanlara karşı daha güçlü bir yaratık olarak olmayı istemiştir.

“...Yakınından geçenler havayı dalgalandırıyorlardı. O zaman, öfkesi iyice çoğalıyordu örümceğin. Yarasalar için diyordu ki: — Sevimsiz ağızlarınızı sonuna dek açarak uçup duruyorsunuz. Durmadan topluyorsunuz. Kim bilir kaç sineği, kaç uçan böceği indirdiniz midenize! Ah biz örümcekler, bunca küçük yaratıklar olmayacaktık. Duvardan duvara kalın ağlar görebilecektik. Ah, biz biraz daha güçlü yaratıklar olmalıydık...”(ÇY, s.6, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Kırmızı traktör kendisini beğenmiş Mercedes’e karşı tüm makinelerin insan elinden çıktığını söyleyerek eşit görmesi gerektiğini söylemiştir.

“...Kırmızı traktör, çenesi düşük, kendini çok beğenmiş bir arabayla karşı karşıya olduğunu anlamakta gecikmedi. Böylelerini susturmasa, hep konuşacaklarını, hep yüksekte atacaklarını biliyordu. — Dur bakalım, dur! Sen, kendini beğenmişsin birisin. Adlarımız, biçimlerimiz değişik olsa da, tümümüz insan elinden çıktık. Birbirimizi küçük görmeye hiç hakkımız yok...”(ÇY, s.11-12, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Beyaz Mercedes diğer makinalardan kendisini ayrı tutmaktadır. Bu ayrıcalığı ise kendisinin Mercedes olarak yapılmış olmasına bağlamaktadır.

“...Beyaz Mercedes karşı çıktı: — Ama ben bir Mercedes'im. Elbette ayrıcalığım olacak. Bu ayrıcalık "Mercedes olarak yaratılmıştık!" ayrıcalığıdır. Anladın mı?...”(ÇY, s.12, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Kırmızı traktörün söyledikleri, beyaz Mercedes'de gene gülme isteği yarattı. Sonra da dedi ki: — Güldürme beni traktör! Önce şu yapına bak, yapına!... — Nesi varmış yapımın, diye bağırdı traktör. — Daha nesi olacaktı? Arka tekerleklerin koskocaman. On tekerleklerin ufacık. Böyle yapı mı olurmuş? Herkese çirkin olduğunu, göze hoş görünmediğini kendi ağzıyla söyler gibisin. Benim güzelliğimi, göze ne kadar hoş gördüğümü görmüyor musun?...”(ÇY, s.13, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Traktör dedi ki: — Kendini beğenmiş bilgisiz kişi! Traktörlerin arka tekerlekleri niçin büyük, ön tekerlekleri niçin küçüktür? Bu konuda hiç düşündün mü? Bunu bilenlere sorduğun oldu mu? Mercedes dudak büküp konuştu: — Hıh! işim yoktu da, mazot kokan traktörlerle ilgilenecektim. İşim yoktu da, onların yapıları üstüne bilgi edinecektim. — Ne işin var sanki? Sokaklarda koşturur durursun...”(ÇY, s.14, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Ürettiğini söyle de öğrenelim? Beyaz Mercedes, traktöre özencik yapar gibi sesler çıkararak konuştu bu kez de: — Elbette gezerim şekerim. Hem de en güzel yerlerde gezerim ben. Benim gezdiğim yerlere, senin gibilerin girmesi yasaktır. Sizin gibiler, tozlu tarlalarda, taşlı yollarda gezebilir. Hem de mazot yakarak. Benim gibi süper benzin tüketecek değilsiniz ya. Çek içine biraz süper benzin kokusu. Çek de için açılış. Bir daha da beni buralarda bulamazsın. Bir daha da süper benzin kokusu duyamazsın...”(ÇY, s.14, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Beyaz Mercedes bağırdı: — Bana mı söylüyorsun çifte baş? — Kime söyleyecektim ya? Git çiftliğimizden! Bir daha da buralara gelme!... — Gelmek isteyen kim? Küçük beyin bir işi vardı da bu kötü yollara düşürdü beni. Ne sizi beğendim, ne de yaşam biçiminizi. Tümünüz toz toprak içindesiniz. Aman ne kötü şeymiş kazma olmak, traktör olmak! En ince toprak tozdur. Üzerime toz konunca nasıl rahatsız oluyorum bilemezsiniz. Oysa siz toprağın içindesiniz. Derinliklerine iniyorsunuz. Sonunda sabunlu sularla yıkanmıyorsunuz. Nasıl yaşamak sizinki?...”(ÇY, s.16, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Beyaz Mercedes, kazma karşısında susacak değildi. — Öyle mi çifte baş? Demek benim sırtıma inmek, indirilmek istiyorsun? Aklına şaşayım senin. Kaç paralık değer var ki, beni seninle yok etsinler? Dünyanın tüm kazmaları birleşseniz, tek bir Mercedes bile etmezsiniz. İnsanı bunca akılsız mı biliyorsun? Değerliyi, değersizler yok eder mi? Ancak öfkelenen insan yapar bunu. Niçin yapar? Öfke aklı azaltır da ondan yapar. — Kimmiş değersiz olan? Kazmalar mı, diye bağırdı kazma...”(ÇY, s.17-18, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Beyaz Mercedes, öfkesiz yanıt verdi. — Evet, sen! Kazma, öfkeye kapılmamanın daha doğru olacağını düşündü. Konuşarak, yapacağı açıklamalarla, karşısındakini akılcılığa yöneltceğini sanıyordu. — Şunu söylemek isterim: Yeryüzündeki aletlerin en yaşlısı kazmalardır. İnsan aklının ilk bulduğu alet olduğumuzu kabullenmeniz gerekir. Demiri bulmadan önce de kazması vardı insanların. Bunlar, ağaçtan kazmalardı. İlk ağaç kazmalarla işlendi toprak. Aletin işe yarar oluşunu gördü insan oğlu. Böylece, başka aletler yapmaya yöneldi. Yani kazmanın bulunuşu, insana esin kaynağı oldu. Bu tarihî bir gerçektir. Bunu yadsıyamazsınız...”(ÇY, s.18, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Mercedes gülmeden durabilir mi? Gülmesi kesilince konuştu yeniden: — Aman neler de biliyormuş karşımdaki çifte baş! Toprağı işlemek çok beğendiğim bir şeydi sanki. Toprakla uğraşan insanları gördüm ben. Tümü toz içindeydi. Bir de benimle ilgilenenlere bakın. Tertemiz. Hem de elleri pamuk gibi. İnsan elini nasırlaştırmakla mı övünüyorsun? Benim işim; insanı yumuşak elli, temiz yüzlü tutmaktır. Aramızdaki ayrıcalığı gördünüz mü?...”(ÇY, s.18, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Mercedes, kendini başarılı sayıyordu. Onları susturmuştu işte. — Sustunuz. Haklıymışım değil mi, dedi. Bu şımarık karşısında, konuşmanın gerekli olduğunu düşündü kırmızı traktör: — Sen var ya sen... Sen işsiz tilkiler gibi gezmiş durmuşsun. Hiç düşünmeye zaman ayırmamışın. Düşünmeyenlerin aklı onca gelişmez. Gerekli olanın, yalnızca insan taşımak olduğunu sanıyorsun. Kazma kardeşimle ben, insanların mutluluğu için çalışıyoruz. Eğer biz çalışmazsak; senin gezdirdiğin, gezdiğin yerlerde gördüğün insanlar aç kalır. O zaman senin yüzüne kim bakar? İnsanlar önce karınlarının tok olmasını düşünürler. Süslenmek, senin gibi süslü arabalara binmek ondan sonra düşünecekleri iştir. Anladın mı süslüm? Benzin tüketmekle övüneceğine, bizim gibi üretenlere saygılı olmayı öğren biraz da...”(ÇY, s.20, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Beyaz Mercedes toplumdaki konumunu koruyabilmek ve kendisine değer vermeyen bu topluluktan uzaklaşmak için garajdan ayrılmıştır.

“...Çok geçmedi, motor sesi doldurdu garajı. Geri geri yürüdü Mercedes. Garajdan çıkıp hızla uzaklaştı. Yeniden sessizlik, karanlık doldurdu her yanı. Kazma, — Ne iyi oldu da gitti. Bir daha gelmese, aramıza karışıp canımızı sıkmasa bari. Ben, böylesi kendini beğenmişler karşısında çok öfkeleniyorum. Öfke de, mutluluğumu azaltıyor, dedi. — Doğru söylüyorsun kazma kardeşim, dedi kırmızı traktör...”(ÇY, s.21, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Söylediği sözlerin yakışksız olduğunu farkedene çocuk kendisini nasıl ifade edeceğine şaşırmıştır.

“...Bu arada, konuşmalarım değişmeye başlamış. Zaman zaman hoş gitmeyen, annemle babamın beğenmediği sözler söylüyordum. Geçenlerde yemek yiyorduk. Bülent ağladı arabasında. Ben, — Ağladı şişesice, dedim. Annemle babam, şaşkın baktılar bana. — Bu nasıl söz? İnsan kardeşi için, ağlayan bir bebek için böyle söyler mi kızım? Nereden öğreniyorsun böylesi konuşmaları, dedi annem. Belli ki Safiye teyzenin konuşmalarından aklımda, kalmış. Ondan öğrendiğimi yinelemişim. Ama bunu anneme söyleyemedim. Söyleseydim, annem belki de konuşurdu onunla. Annemler yokken de, kim bilir ne azarlar işitirdim...”(ÇY, s.51, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Kendisine benzeyen diğer 1’leri tutması gerektiğini söylemektedir bunu söylemekte ki amacı ise benzer olduğunu söylemesidir.

“...Sıfırın arkadaşı dedi ki: — Tüm matematik biliminin 1’den doğmuş olduğunu öğrendin işte. Ben de bir 1’im. Öyleyse, benzerimi tutmalıyım...”(ÇY, s.62-63, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...1 çok önemli biridir. Çoğalmayı sağlamıştır. Önemseyeceğimiz başkaları da var. Örneğin, çarpma işareti. Onun öylesine çoğaltıcı gücü vardır ki üfff! Ondan sonra, toplama gelir. Bölmeyi, çıkarmayı önemseme. Onlar, azaltma buyruğu verirler. Azalmak, güçsüzlüktür. Güçsüzlüğe değil, güçlülüğe heves duymalıyız...”(ÇY, s.63, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Kalın sesli 1, kahkahalar arasında konuştu: — Hah hah hah haaa! Sıfırımış. "Sıfır demek, “Yok” demektir. Güçsüzlük, yokluk anlatırsın sen. Benden oluşmadın ki, gücün olsun. Ben, matematik biliminin temeliyim. Sayılar benden üredi, benden çoğaldı. Bunu iyi öğren yuvarlak kişi! Hah hah haaa!...”(ÇY, s.64, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Sıfır, kendine güvenen biriydi. Öfkesiz yanıtladı: — Demek öyle düşünüyorsun? Matematik biliminin temeli sayıyorsun kendini? Peki, bu bilimin gelişmesine sıfırın katkısı ne? Biraz önce kahkahalar atan 1, somurtkan, kaşları çatık, öfkeden titrer bir görünüme bürünmüştü. Bağırarak dedi ki: — Yavrularım! Aramıza benden ürememiş biri katılmış bulunuyor. Ben, “Sıfır” diye birini var etmedim. Sıfır sizin kardeşiniz değildir. Bozguncunun tekidir. Sakın, böylesi bozgunculara kanmayın. Sakın yokluğu, hiçliği anlatan biri gibi düşünmeyin. Nasıl olduğunuzu sırayla söylemenizi istiyorum. O zaman, aramızdaki bozguncu anlar benim önemimi. Hem de kendisinin bir hiç olduğu aklına girer. Konuş yavrucuğum 2, konuş!...”(ÇY, s.64-65, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Sıfır, kendini çok yalnız buldu bunların arasında. Ama yalnızlığı güçsüzlük olamazdı. Bunlara yenilmek istemiyordu. Kişiliğini kanıtlamalıydı. Olanca gücüyle bağırarak konuştu...”(ÇY, s.67, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...— Beni dinleyin, beni! Baştaki 1 de, öbür rakamlar da beni dinlesin! Beni yadsıdınız. Matematik biliminin 1’den 9’a kadar olan rakamların bulunuşuyla güçlendiğini sanıyorsunuz. Matematiğin gelişmiş gücünün, benim yardımımıyla oluştuğunu bilmiyorsunuz. Bunu önderiniz bilmiyor. Bilgisizliğini size de aşılarmış. Onun güdümündesiniz. Kendi akıllarınızı hiç çalıştırmıyorsunuz. Öyleyse bensiz kalın. Ben aranızdan ayrılacağım. Bakalım, ben olmayınca işlerin altından nasıl kalkacaksınız? Son kez soruyorum. Beni önemsememekte direniyor musun baştaki 1?...”(ÇY, s.67, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...1, umursamaz bir tavırla konuştu: — Yokluğu, hiçliği simgellersen sen. Bizlerden birinin yardımıyla işe yararsın ancak. İşe yaradığın sırada da, adın söylenmez. Gidişinden bana ne? Sıfır öfkeyle söylendi: — Demek öyle? Ben de ayrılıyorum aranızdan. On yargılı olarak yetiştirdiğin şu rakamlarla baş başa kal. Bakalım işlerin içinden nasıl çıkacaksınız? Hep kendini önemsetmişsin. Tümlünün aklını çelmişsin. Senin gibi düşünmenin dışında düşünme biçimleri olduğunu bilmiyorlar. Ben de gidiyorum işte...”(ÇY, s.67-68, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Ona gideceğim. Birliğimizi bozmamasını, gücümüzü azaltmamasını, matematik bilimini çıkmazlara sokmamasını isteyeceğim. Benimle gelen var mı arkadaşlarım? 7 atıldı: — Var! Ben de seninle geliyorum. 7 ile 3 yerinden ayrılınca, öbürleri de yürüdü. 10 sayısının kartonundaki 1 de aralarına katılmakta gecikmedi. Sıfırsız kaldığından beri, kendini çok güçsüz görüyordu. Duvardaki yolculuğu daha yarılamamışlardı ki, 2,4,5,6,8’in de kartonlarından ayrılıp kendilerini izlediklerini gördüler. 9, baştaki birin yanına geldi. Ona bir şeyler fısıldadı. Ama, ne söylediğini duyan olmadı. Bu sırada 10 sayısını oluşturan 1, önder sıfıra yaklaşıp.— Bağışla beni kardeşim. Bilgisizdim. Senin önemini anlayamadım. Seni yalnız bıraktım. Gene birlikte olup güç oluşturalım. Kartonumuz bizi bekliyor, yerimize dönelim, dedi...”(ÇY, s.80, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Sıfır diğer rakamlar tarafından kabul görmek ve onaylanmak istemektedir.

“...— Beni dinleyin, beni! Baştaki 1 de, öbür rakamlar da beni dinlesin! Beni yadsıdınız. Matematik biliminin 1’den 9’a kadar olan rakamların bulunuşuyla güçlendiğini sanıyorsunuz. Matematiğin gelişmiş gücünün, benim yardımımıyla oluştuğunu bilmiyorsunuz. Bunu önderiniz bilmiyor. Bilgisizliğini size de aşılarmış. Onun güdümündesiniz. Kendi akıllarınızı hiç çalıştırmıyorsunuz. Öyleyse bensiz kalın. Ben aranızdan ayrılacağım. Bakalım, ben olmayınca işlerin altından nasıl kalkacaksınız? Son kez soruyorum. Beni önemsememekte direniyor musun baştaki 1?...”(ÇY, s.67, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

“...Bastaki 1, kahaahayla güldü. Sıfırın yanındaki 1 de gülüyordu. Ama, çekingen bir gülüşü onunki. Sıfır, yanındakine fısıldadı: — Çekingen gülüşü bırak da, düşün biraz. İkimiz birleşerek güç oluşturuyoruz. Boştakinden daha güçlüyüz. Ben seni güçlendiriyorum. Niçin yadsıyayım? Ben de bir rakamım, içimde büyük çoklukları simgeleme hevesi var. Yaratılışım, geniş olanaklar sağlamıştır matematik bilimine. Konuş! Bastaki 1’e bir şeyler söyle...”(ÇY, s. 66, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.2.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Hurşit Dayı değneksiz bir şekilde şeyini yürüte bildiği için başarılıdır.

“...Mutluluğu çoğalan Hurşit dayının, konuşabileceği bir insan yoktu bu dağ başında. O da, eşeğiyle konuştu. Dedi ki eşeğine: — Gördün mü ya? Tükettik dik bayırı. Düzlükteyiz işte. Sen gene aceleci atmaya başladın adımlarını. Olanca gücünü harcıyorsun. Değirmenden çıktığımızdan bu yana böylesin. Giderken de böyleydin. Ne odun dürtmeme ne de deynekle vurmama gerek kaldı. Seni anlıyorum. Senin huyunu biliyorum. Deyneksiz yürütebiliyorum seni...”(ÇY, s.24, Başarılı Olmak)

“...Yavrun senden doyunurken sana ters dönmüş olur. Sen onun gözlerini göremezsin. Ama olsun. Doyduktan sonra da mutluluğunu belli eder küçükler. Gözlerine bakınca anlarsın bunu. Haydi, ağır ağır in. Haydi, dikkatli ol. Evimize varalım. Mutluluğa biraz daha yaklaştığımızı anladın değil mi? Seni aceleci yürütmek için, yavrunu evde bırakma kurnazlığını gösterdiğimden, bana kızmadın değil mi? Eşeği Hurşit dayıya yanıt vermedi. Bayır aşağı acelesiz yürüyüşe geçmişti...”(ÇY, s.28, Başarılı Olmak)

Fötr şapka ile gezmek Necmi için bir başarıdır.

“...Necmi yanıt vermedi. Yanıt verseydi, kuşkusuz şöyle derdi: — Herkesin orosında fötr şapkalı olarak dolaşmak istiyordum. Bu beni mutlandırıyordu. En mutlu günümde, dedemle anneannemin yanına gitmek aklıma gelmez de, ne zaman gelir?...”(ÇY, s.46, Başarılı Olmak)

Safiye teyze anlattığı korku masalları nedeniyle artık çocuk evin içerisinde daha rahat gezememekte ve her an karşısına bir korku ögesi çıkacak zannetmektedir. Safiye teyze başarılıdır.

“...Hep korkutucu masallar anlatır bana. Örneğin; bir "Çarşamba Karısı" masalı vardır. Çarşamba Karısı, ince uzun parmaklı olurmuş. Bebeklerin düşmanıymış. Onları yalnız bulunca, gırtlığını sıkarak öldürürmüş. Eğer evde kendisi olmasaymış, Çarşamba Karısı gelir, Bülent'in gırtlığını sıkarmış. Bülent de ölür gidermiş... Karanlıkta yalnız kalınca, o masalları anımsayıp korkuyorum. Oysa önceleri hiç korkmazdım ben. Odamda yalnız yatarken korkutucu kişiler, korkutucu olaylar gelmezdi aklıma. Zaten öylelerini bilmezdim. Yatağıma girer, uykumun gelmesini korkusuzca beklerdim. Ama şimdi öyle olmuyor. Korkuyorum...”(ÇY, s.50, Başarılı Olmak)

Sıfır bir anda diğer sıfırları da himayesinde toplayarak onların önderleri haline gelmiş 0 başarılı olmuştur

“...Doğal olarak önderleri olmuştu. Duvardaki 1, onlara alaylı alaylı gülüyor, tümünü küçümsüyordu. Tarih şeridinin ilk kez tanık olduğu bu olaya karşı merakı çoğalmıştı. Küçülmüş, geçmiş yılları anımsayamaz olarak buluyordu kendini. Sıfırları gittikten sonra, akli karışmaya başlamıştı. "Yazı, milâttan önce 3 yılında bulunmuştur." cümlesi aklına takılmıştı. Bunun gerçekliğine inanamıyor, işin gerçeğini de bulup çıkaramıyordu...”(ÇY, s.69, Başarılı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

Hurşit Dayı çevresince sevilen sayılan biri olmak istemiştir.

“...Ama Önlemedi. Eşeğine baktı. Adımları sıklaşmıştı yeniden. Bir sevinç de buna duydu. Yüreğinde çoğalan sevinç, onda konuşma isteği uyandırdı. Köyünün en konuşkan, en hoşsohbet kişisi olarak ünlüydü. Toplantılarda, köy odasında, aranan kişilerin başında gelirdi. Hurşit dayı aralarında yoksa, nedeni sorulurdu. Sözü sohbeti dinlenen, konuşmayı, anlatmayı seven komşuları aralarında olsun isterlerdi...”(ÇY, s.24, Sözü Geçen Biri Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Fare Kırmızı Traktörü sevmemesinin verdiği cesaret ile yeni birisine Kırmızı Traktörü rencide ettirmek ve onun bütün ağırlığını alaşağı etmek istiyordu.

“...Traktörü beğenmeyen birinin gelmiş oluşuna sevinen fare de, tüm korkularından sıyrılmıştı. Yuvasının önüne oturdu. Tartışma sürsün, yeni gelen araba, kırmızı traktörü sustursun istiyordu. Traktörün yenilgisi, kendisi için büyük mutluluk olacaktı...”(ÇY, s.12, Zeki Olmak)

Örümcek durumun kendisine zararı olacağını düşündüğü için Onların oradan uzaklaşmasını istemiştir.

“...Farenin incecik sesini duyan olmadı. Kazma, kalın sesiyle vurmaktan söz edince, örümcek korkuya kapıldı. Kavgaya tutuşanların yakınında olmasını istemezdi. Vurmak için elindeki sallayanlar, savuranlar onun ağını bozabilirlerdi. Kendi kendine dedi ki: — Aman bu garajdan, benim yakınımdan uzak olsunlar. Kavga edeceklerse, dışarıda etsinler, isterlerse işe silâhları da karıştırabilirler. Silâhları gümbürtülü olsun. Şu boşlukta dolaşıp duran yaralarının tümünü yok etsin...”(ÇY, s.17, Zeki Olmak)

Hurşit Dayı eşeğine cesaret vermek için çeşitli yollar aramaktadır.

“...Toprak yol bayıra tırmanınca eşeğin tıslayıştan çoğaldı. Düzlüktekine göre adımları seyrekleşti. Sırtındakini taşımakta güçlük çektiği belliydi hayvancığının. Onu izlemekte olan Hurşit dayı: — Deh! Deh! Yiğit kızım, deh! Nasıl olsa tükenecek bu dik bayır. Düzlüğe ulaşacağız. Sonrası iniş, iniş bitince de, korkun kalmasın. Çok az yolumuz kalacak evimize varmaya. Hem de düzlükte olacağız. Deh, yiğit kızım, deh! dedi...”(ÇY, s.23, Zeki Olmak)

Anlatılanları duyunca rahatlamış uyduruk olduğunu düşünmüştür.

“...Böyle dedikten sonra, ötelere doğru yürüdü. Ben, korkularımdan kurtulmuştum. Hepten kurtulmuştum. Çarşamba Karısının da, öbür korkutucu masalların da uyduruk olduğunu düşündüm...”(ÇY, s.56, Zeki Olmak)

4.1.2.4 Hazcılık

Zevk

Yapılan işten ve yaşamdan tat almak hazcılık değer boyutunun önemli vurgularındandır. Duyumsal doyum zevk ile elde edilir. Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...Traktör sustu. Ne söyleyeceğini, nasıl yanıt vereceğini bilemiyordu. Dışarıdan gelen bu kendini beğenmiş araba, onun aklını karmakarışık etmişti. Onun sustuğunu gören fareninse, sevincine diyecek yoktu. Zıplamaya, şarkı söylemeye başladı: — *Oh ya, oh ya, oh ya!*
Traktörler çirkin ya.
Mersedesler güzel ya.
Oh ya, oh ya, oh ya!...
Fare daha da uzatır şarkısını...”(ÇY, s.13, Zevk)

“...Fare neşelenmişti iyice. Zıplamaya, şarkı söylemeye başladı: — insanoğlu al eline kazmayı. Mercedes’e vurma. Kedilerin sırtına, Vur ha, vur ha, vur! insanoğlu, al eline kazmayı. Mercedes’e dokunma. Traktörün ortasına, Pulluğuna, tekerleğine, çamurluğuna. Vur ha, vur ha, vur!...”(ÇY, s.16, Zevk)

“...Garağa sessizlik dolmuştu. O sırada, fare yeniden şarkı söyleyip oynamaya başladı: — Oh ya, oh ya, oh ya! Mercedes akıllı ya. Traktörü, kazmayı, Hepten susturdu ya. Oh ya, oh ya, oh yal...”(ÇY, s.19-20, Zevk)

“...Eşek, sahibini doğrularcasına sesler çıkardı burnundan: — Pırrğh! Adım adım tüketildi dik bayır. Düzlüğe ulaştılar, iki yanda göz alabildiğine uzuyordu ekin tarlaları. Adam sevgiyle, sevinçle baktı köyünün tarlalarına...”(ÇY, s.23, Zevk)

“...Başka şenlikleri de varmış amcamın köyünün. Davul zurna çalınırmış düğünlerde. Herkes, renk renk giysiler içinde halay çekermiş. Bayramlar dostlukla, sevinçle kutlanırmış...”(ÇY, s.30, Zevk)

“...Köyü sevmeyen babamın söyledikleri böyleydi işte. Amcam bizde bir hafta kaldı. Tümümüzü seviyor, sorularımızı usanmadan yanıtlıyordu. Biz de, onu seviyorduk. Birlikte mutlu olduk...”(ÇY, s.32, Zevk)

“...Gülmedi. Onun fötr şapka tutkunu biri olduğunu biliyordu. Babasının şapkasını giyerdi sık sık. Bunu büyüklerden saklı yapardı. Ama onlar görürlerdi. Hele, ayna karşısında fötr şapka giyinişine kendi aralarında güler, konuşurlardı...”(ÇY, s.37, Zevk)

“...Ara sokakların binindeydim. İçinde kocaman çam ağaçları olan bir bahçenin kıyısından geçiyordum. Duvarının birazı yıkılmıştı. Çamların arasında, eskilerden kalma kocaman bir konak vardı. Perdeleri de eskiydi konağın. Ama güzel işlemeleri vardı. İçinde insan yoktu sanırım. Sessiz bir görünüm içindeydi ahşap konak. Yıkık duvarın yakınında iki karga gördüm. Sertleşmiş, bayatlamış somundan kıymık kıymık koparıp yeme uğraşısı içindeydi kargalar. Onların sert ekmekten, kalın gagalarıyla parça koparıp yiyişleri ilginç geldi bana. Asıl ilginç olanı neydi, biliyor musun? — Bilmem. Ben kargaları görmedim ki. Geziye çıkan sensin, dedi annesi. Necmi anlatmayı sürdürdü: — Kargalar, yeme işini sırayla yapıyorlardı. Önce biri yaklaşıyordu ekmekğin başına. Gagılıyor, koparıyor, yutuyordu. Birkaç lokma aldıktan sonra, geri çekiliyordu. Bu kez de öbür karga yaklaşıyor; çekilen karga, sırasını bekliyordu. Birbirlerini gözeterek karın doyuruşlarını çok arkadaşça buldum. Hem çok ilginç değil mi? — Evet. Kargalar ilginç kuşlardır zaten. Onlardaki birbirini sevmeye, yardımlaşma, gözetme, dayanışma gibi davranışlar öbür kuşlarda görülmez. Birbirlerine çok bağlıdırlar. Akrabalık duyguları güçlüdür kargaların. Çok görmüşümdür: Birinin yavrusu saçaktaki yuvadan düşünce, çevredeki tüm kargalar toplanırlar oraya. Olanca güçleriyle çığlık atar dururlar. Yavruya yaklaşıp yaklaşıp havalanırlar. Niçin yaparlar bunu? Çevredeki kedileri korkutup kaçtırmak, yavruyu onlara yem etmemek için yaparlar. Peki senin gördüklerin, doyuncaya değin yediler mi ekmekten? — Yiyemediler, dedi Necmi...”(ÇY, s.42, Zevk)

“...Bir gün, annemle babam işe gidemediler. Sokağa çıkmanın yasak olduğunu söylüyordu radyo.. Cadde sessizdi. Taşıtlar geçmiyordu. Arada asker arabalarını görüyorduk. Safiye teyze gelmedi bize. Sevindim. Çok çok sevindim... — İyi oldu, diyordu babam. — Çok çok iyi oldu, diyordu annem. Safiye teyze gelmediği için, bana göre de iyi bir gündü...”(ÇY, s.52, Zevk)

“...Son dersin bittiğini duyurdu zil sesi. 1/C sınıfı öğrencileri, aceleci davrandılar sesi duyunca. Çantalar yerinden alındı. Defterler, kalemler, fişler yerine yerleştirildi. İşini bitiren, koşar adım buluyordu kapıyı. Çıttı öğrenciler. Gürültülerini derslikten koridora taşıyorlardı. Öğretmenlerine “İyi akşamlar.” demeyi bile unutmuşlardı...”(ÇY, s.58, Zevk)

“...— Hah hah haaa! Hah hah haaa!... Sıfırın biri, ellerini kasıklarına bastırarak kakhaha atıyordu. Gülmekten morarmıştı yüzü. Tüm şaşkın şaşkın ona bakmaya başladı. Önder sıfır da baktı bir zaman. Sonra da, — Ne oldu? Ne diye gülüyorsun, diye çıkıştı...”(ÇY, s.72, Zevk)

“...Gülen sıfır anlattı: — Ben, çocuklar için yazılmış bir kitaptan geldim aranız. Çocuklar arasında çok bulunduğumdan, onların yaşamını iyi bilirim. Büyükler, çocuklara çok sıfırlı paralar vermezler. Çoğunlukla 1 liralıkları verirler. Şimdilerde simit on lira. Biz ayrılırsak yaşadı tüm çocuklar. Çünkü onlar simiti çok severler. Ellerindeki her liralıkla bir simit alabilirler. Böylece çok simit alma gücüne ulaşacaklar. Bu beni mutlandırdı işte...”(ÇY, s.72-73, Zevk)

“...Babam yanıt vermedi. Salondan çıktı. Biraz sonra mayosunu giymiş olarak döndü yanıma. Kendimi tutamadım. Güldüm de güldüm...”(ÇY, s.85, Zevk)

“...Bu bizi korkuturdu işte. Evlerimizde olmanın, büyüklerimizle yaşamının sevincini duyardık. Hele o sırada köpekler havlıyorsa dışarıda, sevincimiz daha da çoğalırdı. Köpekler güvencemizdi. Kurtlara karşı da, ayılara karşı da korurlardı bizi. Köpeklere sevgimiz çoğalırdı öylesi gecelerde. Bizim Yılanlı Çermiği de çok ilginçtir doğrusu. Suyu yakıcı değildir onun. Tam çocukların hoşlanacağı sıcaklıktadır. Köydekiler, hep birlikte çermiğe giderdik yaz günlerinde. Yemekler yapıldı. Herkes en yeni, en güzel giysilerini giyerdi o gün. Türküler söylenir, halaylar çekilirdi yol boylarında. Bayram sevinci yaşardık çermik yolunda. Kapalı havuzları da vardı, açık havuzları da Yılanlı Çermiğinin. Biz çocuklar, açık havuzları daha çok severdik. Açık havuzlarda balıklar yaşar. Siyah renklidir sıcak suda yaşayan çermik balıkları. Kıpırtısız durunca gelip insanı ısırırlar. Onların ısırışı gıdıklardı bizi. Kahkahayla gülerdik...”(ÇY, s.91, Zevk)

“...Oysa, gülmekten nerdeyse bayılacaktı o gün. Gün doğumundan, gün batımına dek orak şatları ekin tarlalarında. Yakar kavururdu temmuz, ağustos güneşi ekincileri. Testiler dolusu su içer, avuç avuç ter dökerdik. Senin bulunduğun tarlada çalışmak, en güzel günlerimiz olurdu. Niçin? Gölgen vardı, serinliğin vardı da onun için. Senin gölgenin hoşluğu, çocukluktan yer etmişti gönlüme...”(ÇY, s.93, Zevk)

“...Meyven, sonbaharda olgunlaşırdı. O zaman tarlalar ekinsiz olur. Biz çocuklar köyden çıkar, sana gelirdik. Tepene çıkar, toplardık kızarmış alıçlarını. Köye dönerken dişlerimizde kamaşma, ağzımızda meyvenin tadı, ceplerimizde meyvenin dolu olurdu. Evde ceplerimizi boşaltırken, sevinirdi küçük kardeşlerimiz. Övünç duyardık. Kendimizi daha da güçlü, daha da büyümüş görürdük...”(ÇY, s.94, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Dost olursunuz iyi, iyi. Benimle dost olacak değilsiniz ya. Hem sizin gibiler uzak durmalı benden. Beni rahatsız edebilirsiniz. Bende bir çizik bırakabilirsiniz, istemem bunu. Kim ister, sizin gibiler kendisini çizsin? Kadillak ister mi? Ford ister mi? Honda ister mi? Onlar istemediğine göre, ben hiç istemem. Hah hah haaa!...”(ÇY, s.11, Hayattan Tat Almak)

“...Gelecek kışın ekmeği, bulguru, tarhanası, keşkeği, hayvanların samanı saklıydı şimdiki yeşil ekinlerde. Sevinçle doldu yüreği. Halay çekenlerin yaptığını yapmak; "Hey heyl" diye ünlemek istedi...”(ÇY, s.24, Hayattan Tat Almak)

“...Uzun kış gecelerinin başta gelen eğlencesi masal olurmuş çocuklar için. Hele bir Reyhan nine varmış; onun masallarının tadına doyum olmazmış. O masallardan birini anlatmasını isterdim amcamdan. 'Köye gel de dinle,' derdi hep. Amcam, köyünü anlatırken yüzü gülerdi. Gözlerinin ışığı çoğalmış olarak bakardı insana. Belli ki köyünü çok seviyordu. Biz de, onu ilgiyle dinlerdik hep...”(ÇY, s.31, Hayattan Tat Almak)

“...Necmi, annesinin son sözlerindeki alaycılığı anlayamadı. Böyle olunca da, hevesle anlatmaya başladı: ' — Bahçede arkadaşlardan hiçbirini göremedim. Yalnızlık hoşuma gitmedi. Ben de yürüyüş yaptım. Ara caddelerden birine saptım. Apartmanın birinin ön bahçesi çok hoşuma gitti. Çam ağaçları, güller yetiştirmişlerdi. Çimenler yemyeşildi. Bu güzel bahçede, kedi yavruları gördüm. Yedi sekiz taneydiler. Orayı kendilerine park yapmışlardı. Sarı, beyaz, gri, siyah tüylü yavruların tümü de sevimli ve güzeldi. Gözleri iri, yuvarlak, canlı bakışlıydı. Kendi aralarında oynuyorlardı. Bir birlerinin kuyruğuna pençe atıyor, sırtlarına zıplıyorlardı. Alt alta, üst üste güreştikleri de oluyordu. Onlara bakmaya doyum olmuyordu...”(ÇY, s.38, Hayattan Tat Almak)

“...Elimdekileri aldı. Bardağı iki kez doldurup içti asker ağabey. Sonra da bana, — Sağ ol cici kız, dedi. Çok sevindim. Onun karnıma süngü batıracağına inanmıyordum artık...”(ÇY, s.54, Hayattan Tat Almak)

“...Yürüdük. Onun yakınına gelince, türkü söylediğini duyduk: "Aman Ayşe'm, canım Ayşe'm. Dağlar başı duman Ayşe'm." Ayşe güldü. Adının türküde geçmesine sevinmişti besbelli. Onun gülme sesine döndü asker ağabey. Tüfeğini, gitar çalanlar gibi asmıştı boynuna. Gülümseyerek dedi ki: Türkü dinlemeye mi geldiniz çocuklar? Sesimi beğendiniz mi? Tümümüz birden, — Beğendik, dedik...”(ÇY, s.54-55, Hayattan Tat Almak)

“...Önder sıfır, ne diyeceğini bilemiyordu. Durumu yeniden değerlendirmesi, arkadaşlarıyla konuyu tartışması gerekirdi. Bakışlarından bunu anladı çevresindekiler. Şiir kitabından gelen sıfır, neşeyle bağırdı: — Barış ne güzel şey! Barış için yürümek, buralara kadar gelmek ne yüce davranış! Yaşasın, yanımıza gelen tüm kardeşlerimiz!...”(ÇY, s.81, Hayattan Tat Almak)

4.1.2.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret korku, acı, risk, belirsizlik veya tehditle başa çıkma yeteneğidir ve yiğitlik, kararlılık, çeviklik ve dayanıklılığı içerir.

“...Göreceksin sen!...” Fare, traktörün arka tekerleklerinden birine yaklaştı. Isırmaya, kemirmeye koyuldu. Neye yarar? Çuvallara, tahtalara, yaptığını yapamıyor, sert lastikten par...”(ÇY, s.6, Cesur Olmak)

“...Necmi yanıtladı: — Olur mu öylesi? İnsanın canı sıkılır. Geziye çıkmış biri, hep aynı yerde durursa neye yarar? Başka yerler de görmeli. Durmadan yürümeli. Ben de öyle yaptım. Yürüdüm. Mermer fabrikasının gürültüsünü duymaz oldum...”(ÇY, s.42, Cesur Olmak)

“...Öbür rakamlar, — Yaşasın matematik! Yaşasın 1 atamız, diye bağıştılar. 10 sayısının yazılı olduğu kartondaki sıfır, yanındaki 1'i çimdikledi. — Hey! Dur hele, dur! Baştaki 1 ne söylerse, sen de onu söylüyorsun. Sen baştaki 1 misin, yoksa 10'u oluşturan 1 misin? Eğer o isen, git onunla kaynaş. Eğer başkasıysan, öbürünün papağanı olma!...”(ÇY, s.62, Cesur Olmak)

“...Matematik kitabından gelen sıfır, — Ama önce iyi düşünmemiz, olacakları hesaba katmamız gerekir arkadaşım, dedi. — Neler olmaz ki neler... Maydanozlu köfteler... — Ortaya çıkacak köftenin iyi olacağını hesaba katıyor musun? Serüven kitabından gelen sıfır, çok coşkuluydu: — Yapmadan göremeyiz. Benim önerimi gerçekleştirelim. Tüm yeryüzündeki sıfırları görevden çekelim...”(ÇY, s.70, Cesur Olmak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Bu topraklara gelip rahatımızı kaçırdın, insanlar toprağı öküzlerle işlerken, yuvamızı dağılmıyordu. Onların çektiği pulluk, bu kadar derine inip toprağı korkunç biçimde altüst etmiyordu. Hem de ekilmemiş, sürülmemiş topraklar çoktu. Biz fareler, yuvalarımızdan olmuyorduk. Birlikte, komşu bolluğu içinde yaşıyorduk. cacıklar koparamı Birbirimizden güç alıyorduk. Mutlu, korkusuz geçiyordu yaşamımız.. Geceleri rahat uyuyordum. Düşüme kediler, yılanlar, yırtıcı kuşlar girmiyordu. Sen geldin, toprağı derin derin sürdün. Yuvalarımızı dağıttın. Ekilmeyen toprakları, ekilirlere kattın. Rahatımızı kaçırdın; bizi mutsuz ettin...”(ÇY, s.5, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Bir horoz öttü o sıra. Böceklerin sesini bastırdı horoz sesi. Gecenin sessizliğini bozan ses, korkuttu küçük fareyi. Sessizliği bozan seslerden hiç hoşlanmazdı. Yalnız yaşamaya başladığından bu yana, iyice ürkekleşmiş; azıcık gürültüyle bile yüreği çarpar olmuştu. Kuyruğunun ucunu yere dayadı. Olanca gücüyle bastırdı. Fırladı ötelere. Yuva deliğinin önüne attı kendini. Hemen içeri girdi...”(ÇY, s.6, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Gelen bir Mercedes arabaydı. Garajdaki traktörle burun buruna gelince durduruldu. Çok geçmeden ışığı söndürüldü. Araba kapısının açılıp kapanan sesinden sonra, çevre yeniden sessizleşti. Hem de kapkaranlık oldu çiftlik garajı. Sahibinin ayak sesleri duyulmaz olunca, beyaz

Mersedes konuştu hemen: — Doğrusu çok kötü bir gün yaşadım. Asfaltsız yollara göre miyim ben? Sarsıntıdan içim dışıma çıktı. Beni kamyonların, traktörlerin, yem arabalarının geçtiği yollardan geçirmeleri çok garip. Öyle değil mi ama?...”(ÇY, s.10, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Öteden uzun kuyruklu, sarı tüylü anaç kedilerden biri çıkageldi. Tüyleri hepten siyah, gözleri yeşil yeşil olan yavruya yaklaştı. Ona acımasız bir pençe attı durup dururken. Yavru kedi kaçtı. Koca kedi de, onu kovaladı. Birden durdu kaçan yavru kedi. Yere yan yattı. Öfkeli öfkeli bağırmaya, hem de ön ayaklarından birini onun yüzüne doğru savurmaya koyuldu. Böylece kendini korumaya çalışıyordu zavallı. Kocaman kedi onun başında bekliyor, uygun bir zamanda yeniden küçüğü pençelemek istiyordu besbelli. Fakat küçük, patisindeki tırnakları göstererek, durmadan ayağını sallayarak, hem de olanca gücüyle bağırarak kendini savunmayı sürdürdü. Sonunda döndü gitti sataşkan kedi. Yerdeki kalktı. Kırmızı dilini, karın tüylerinde gezdirerek temizlenmeye başladı...”(ÇY, s.40, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Ara sokakların binindeydim. İçinde kocaman çam ağaçları olan bir bahçenin kıyısından geçiyordum. Duvarının birazı yıkılmıştı. Çamların arasında, eskilerden kalma kocaman bir konak vardı. Perdeleri de eskiydi konağın. Ama güzel işlemeleri vardı. İçinde insan yoktu sanırım. Sessiz bir görünüm içindeydi ahşap konak. Yıkık duvarın yakınında iki karga gördüm. Sertleşmiş, bayatlamış somundan kıymık kıymık koparıp yeme uğraşısı içindeydi kargalar. Onların sert ekmekten, kalın gagalarıyla parça koparıp yiyişleri ilginç geldi bana. Asıl ilginç olanı neydi, biliyor musun? — Bilmem. Ben kargaları görmedim ki. Geziye çıkan sensin, dedi annesi. Necmi anlatmayı sürdürdü: — Kargalar, yeme işini sırayla yapıyorlardı. Önce biri yaklaşıyordu ekmeğin başına. Gagılıyor, koparıyor, yutuyordu. Birkaç lokma aldıktan sonra, geri çekiliyordu. Bu kez de öbür karga yaklaşıyor; çekilen karga, sırasını bekliyordu. Birbirlerini gözeterek karın doyuruşlarını çok arkadaşça buldum. Hem çok ilginç değil mi? — Evet. Kargalar ilginç kuşlardır zaten. Onlardaki birbirini sevmeye, yardımlaşma, gözetme, dayanışma gibi davranışlar öbür kuşlarda görülmez. Birbirlerine çok bağlıdır. Akrabalık duyguları güçlüdür kargaların. Çok görmüşümdür: Birinin yavrusu saçaktaki yuvadan düşünce, çevredeki tüm kargalar toplanırlar oraya. Olanca güçleriyle çılgık atar dururlar. Yavruya yaklaşıp yaklaşıp havalanırlar. Niçin yaparlar bunu? Çevredeki kedileri korkutup kaçırtmak, yavruyu onlara yem etmemek için yaparlar. Peki senin gördüklerin, doyuncaya değin yediler mi ekmekten? — Yiyemediler, dedi Necmi...”(ÇY, s.42, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Serüven kitabından gelen sıfır söylendi: — Çok yufka yüreklinin biriyimisin doğrusu! Bize ne toplumdun. Zaten toplumda biz sıfırlara karşı bir sevgisizliktir büyüüp durmakta. Bizi silmek, azaltmak istiyorlarmış. — Kim dedi bunu? — Bir gazete sıfırından öğrendim. Orada birçok gazete sıfırı vardı. Bakışlar onlara çevrildi. Biri konuştu: — Bu söyleneni yadsıyamayız. Yiyecek, giyecek, barınak fiyatlarında sürekli artışlar oluyor. Fiyatlar arttıkça, sıfır kullanmak doğal olarak çoğalıyor. Paralar da çok sıfırlı çıkmaya başladı. Bu, paranın alım gücünün düşmesinden ileri gelen bir olay. Fiyatları yeniden ayarlamak, paranın alım gücünü yeni bir düzene sokmak düşünülüyor. Böyle olunca da, az sıfırla iş yürütmek, sıfırları silmek düşünülmekte toplumumuzda...”(ÇY, s.76, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.2.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

“...Un çuvalının altındaki eşek, sahibini doğrulayıcı sesler çıkardı burnundan: — Pırrğh! Sahibi sürdürdü konuşmasını: — Bir işin peşindeyiz ikimiz de. Eve ekmeklik un götürüyoruz. İşin yorucu yanı sende. Benim yaptığım iş, seni yönetmek. Yorgunluk senin sırtında. Senin incecik ayak bileklerinde. İlçeden gaz yağını, tuzu sana taşıtırım. Dağdan yakacakları da, senin sırtında indiririm evin önüne. Peki, ne yararı oluyor bunca yorgunluğun sana? Şu taşıdığın unun ekmeğinden, böreğinden mi yiyeceksin? Gaz yağının aydınlığında oturuyor musun? Getirdiğin odunun ateşinde ısıyor musun? Hayır... Tüm uğraşın, tüm yorgunluğun bizim için. Bizi rahat ettirmek için. Öyle değil mi kara kızım? Un çuvalının altındaki eşek yanıt vermedi. Hurşit dayı sürdürdü konuşmasını: — Taşıdıklarının sana yararı olmadığı hâlde, gene de uğraşıp duruyorsun. Gene de yükler altında tıslıyorsun. Niçin böylesin? Bilgisizliğinden besbelli. Eğer bilsen, yapar mısın bunu hiç? Karşı çıkmaz mısın

insanoğluna? Hiç kuşkusuz karşı çıkardın. Biz insanlar, senin karşı çıkmayı bilmeyişinden yararlanıyoruz. Eğer sen de bizim kadar düşünce ştirseydin, ne olurdu bilir misin? Şimdi şu yükü ben taşırdım. Tıslar, terlerdim. Yorgunluktan kemiklerim sızlar, ayaklarımın altı ağrırdı. Bak, adımların nasıl da aceleci! Böyle gidişini ben sağladım. İnsan kurnazlığı yaptım sana karşı. Bunu nasıl sağladım, söylesene? Nasıl söyleyebilirsin kara kızım? Senin konuşman yok ki...”(ÇY, s.24, Yaratıcı Olmak)

“...Amcam şimdi trende. Karanlıklar içinde kayıp giden trenin sesini dinliyordun. — Cufi cufi cuf cu'P Taka tuku tak tak! Düüüütl... Keşke yanında olsaydım. Tren, düdüğünü acıklı acıklı öttürürken, ona üzülmemesini söyledim. Bilmediğim yerlerden birlikte geçerdik. Kızların sessizliğini bozarak gece içinde kayıp giden trende konuştuk. Konuşunca da, canımız sıkılmazdı. Köyüne birlikte varırdık. Kuzuları okşar, severdim. Tavukların öfkeli gıdıklayışını duyunca, gider yumurtalarını alırdım. Koyunlardan, ineklerden süt sağmayı öğrenirdim. Evi süpürür, yengeme yardımcı olurdu. Amcamın kahvesini de pişirir, ondan, — Varol benim lâlelerden de güzel Lâle kızım, sözlerini duyardım...”(ÇY, s.33, Yaratıcı Olmak)

“...Bizim sandalımız vardı. Babam işsiz kalınca, sattık onu. Sandalın alındığı yıl, ağabeyimin adı yazılmıştı ön kısmına. O yıla "Serdar Yılı" denmişti. İkinci yıl da, ablamın adı yazıldı. Yılın adı "Nilgün Yılı" oldu. Sıra bana gelmişti ki, sandal satıldı. Babam da, tümümüzü ağlatan o yolculuğa çıktı. Böylece, adım sandala yazılmadı. "Lâle Yılı" olmadı...”(ÇY, s.35, Yaratıcı Olmak)

“...Annem eve gitti. Ben bahçede kaldım. Arkadaşlarım da geldi yanıma. Onlara, asker ağabeye su verdiğimi söyledim. Yalçın, — Öyle miii? Keşke benden isteseydi, dedi. Yalçın, "askercilik" oynamayı çok sever. Büyüyünce deniz subayı olacakmış. Beyaz giysiler giyecekmiş. Denizaltısını, denizin en mavi yerinden denize daldıracaktı. Balıkların çok olduğu yerde durduracaktı gemisini. Çevresindeki balıklara bakacaktı hep...”(ÇY, s.54, Yaratıcı Olmak)

“...— Olmaz, dedi asker ağabey. Yalçın, — Niçin olmasın? Siz para verirsiniz. Satıcı da, bağlamalardan birini size verir, dedi. Asker ağabey, — O zaman, köydeki bağlamam bana küser, dedi. Yalçının başlattığı gülmeye tümümüz katıldık: — Hihi hiiil Kendisine gülüşümüze öfkelenmedi asker ağabey. — Yıllardır birbirimize alıştık. Ben onun sesini seviyorum. O da benim sesimi, parmaklarımı seviyordur. Bir başka bağlamayı elime aldığımı duyarsa üzülür. Bana küser. Yaaa...”(ÇY, s.56, Yaratıcı Olmak)

“...Bir de şunları düşündüm: Safiye teyze sık sık der ki: — Ah canı çıkasınca yoksulluk, ah! Yoksul olmasam, bu yaşta, bu sızılı ayaklarımla el kapılarına gelir miydim? Ağrıyan bacaklarımla çocuk bakıcılığı yapar mıydım? Demek bizde çalışmasının nedeni yoksulluğu. Keşke yoksul olmasaydı o. Bize gelmez, beni korkutmaz, azarlamazdı...”(ÇY, s.57, Yaratıcı Olmak)

“...Sıfır, söz alan rakamların türkü çıkışılarına bakarak, tümünün 1'in etkisinde olduklarını anladı. Kendi aklını çalıştıran yoktu. Belki öbürleri de böyle davranacaktı. Rakamlar arasında 8'i kendine yakın buldu...”(ÇY, s.66, Yaratıcı Olmak)

“...Annem yanıt vermedi. Babam konuştu: — Ah, yüzme havuzlu bir evim olsaydı... Ondan geçtim. Bir varilim olsaydı, varilim. Suyla doldursaydım onu. İçine girseydim. Japonların yaptığını yapsaydım yani...”(ÇY, s.86, Yaratıcı Olmak)

“...— Öyleyse ufla dur, pufla dur, dedi annem. Babam küçük odaya geçti. Kitaplarımızın bulunduğu, benim de çalışma odası olarak kullandığım odaydı o. Belli ki bir şeyler okuyacak, kendini oyalayacaktı. Uzun zaman kaldı orada. Açık pencerelerden esinti duymaya başlamıştık, ikindi sonrasının serinliği dolmaya başlamıştı eve. Babam o sıra çıktı, çalışma odamdan. Elinde kâğıtlar vardı. — Annen haklıymış kızım. Sıkıntılardan arınmanın en iyi ilacı iş, uğraş. Oturdum bir mektup yazdım. Sıcaklığın verdiği bunalımdan kurtuldum. Zaman çabuk geçti. Serinliğe de kavuştuk işte. Mektubumu okumak ister miydin?...”(ÇY, s.87, Yaratıcı Olmak)

“...Babamın mektubunu okumaya koyuldum: 22 Haziran 1983. Sevgili Alıç Ağacı; Çok sıcak bir gününü yaşıyorum İstanbul'un. Odamın tüm pencerelerini açtım. Biraz serinlik gelsin istiyorum. Ama ne gezer? Sıcak sıcak hava doluyor içeriye. Sıkıntıdayım... İnsanı tembelleştiriyor sıcak. Tembeller için zaman geçirmek güçtür. Oysa sevmem tembelliği. Aynı köydeniz. Köylülerin çalışkan olduğunu, çalışmayı sevdiklerini bilirsin. Bir uğraş bulmalıydım kendime. Uyuşukluktan, tembellikten kurtulmalıydım. Birden seni anımsadım. Gölgenin serinliği geldi usuma. Keşke yanında olsaydım. Gölgen korusaydı beni ısığa karşı... Kızımın çalışma odasına geçtim.

Kâğıt kalem aldım elime. Sana bu mektubu yazıyorum. İyi ettiğimi de anlıyorum yazdıkça. Yazmak insanı rahatlatıyor...”(ÇY, s.88, Yaratıcı Olmak)

“...Nasıl? Çevrendeki tarlalar nadası mı, ekinli mi? Ekinliyse sen şimdi, göz alabildiğine uzayan yeşillikler içindedir. Rüzgâr estikçe, yeşil tarlalar dalgalanır durur. Başaklardan kulağa hoş gelen sesler duyulur. Ne güzeldir o ses Alıç Ağacı! Ben o sese, "Buğday Tarlalarının Türküsü" derim. Yanında olsaydım da, buğday tarlalarının türküsünü birlikte dinleseydik... Köyümle sen, bulduğunuz bayırlardan bakıyorsunuzdur gene. Düz damlı, toprak evlerin içi serindir şimdi. İkinizin arasındaki vadide, kıvrıla kıvrıla akıp gidiyordur Çaltı Irmağı. Yaz sıcaklarında az mı yüzdük Çaltı'da? Balıklar, kurbağalar yaşar ırmağımızda. Kurbağalar, çevreyi insansız bulunca kıyıya çıkarlar. Güneşe karşı kıpırtısız otururlar. Patlak gözlerini kırpmadan bakarlar çevrelere. Eee, insan görünce de, "Cump!" diye atarlar kendilerini suya. Onların yerinde olsam, hiç kıyıya çıkmazdım. Hep suyun içinde olur, hep serinliği yaşırdım. Hem de yüzerdim doya doya. Suyun serinliğinin tadını çıkarırdım. Ama olmaz ki. Güneşsiz edemeyiz. O da önemli bir sağlık kaynağıdır. Kurbağaların yaptığı doğru...”(ÇY, s.90, Yaratıcı Olmak)

“...Biz insanlar da, denizde yüzüp kıyıda güneşlenmiyor muyuz? Bunu, belki de kurbağalardan öğrenmişizdir. Akıllı, sağlıklarını düşünen, biz insanlara örnek olan yaratıklar onlar. Binlerce aferin kurbağalara... Çaltı Irmağı boyunca çayırliklar, yoncalıklar uzar gider. Çayırın, yoncanın yeşili ayrı ayrı güzeldir. Şimdi oralarda olsam... Yeşilliklere baka baka, yalınayak yürüsem Çaltı boyunca... Yılanlı, çevrenin en görkemli dağıdır. İlk kar, onun başına düşer. Sonra iner aşağılara. Dağları, tepeleri kaplar. Dereleri doldurur, tarlaları örter. Çevre hepten beyazlaşır. Beyazlık aylarca sürer. Uzun kış gecelerinde, masallar dinlerdik büyüklerden. Ne güzeldi masallar!... Anlatsınlar, çokça anlatsınlar isterdik. Masalcı ninelerin, masalcı dedelerin az mı nazını çektik? Yılanlı Dağıyla ilgili öyküler de anlatırlardı. Orada yaşayan kurtlardan, aylardan söz ederlerdi, ilginç yaratıklardı aylar doğrusu. Kendisini selamlayana saldırmazmış ayı. Balı çok severmiş. Ayıların, çocukları kaçırap inlerine götürdükleri de olmuş...”(ÇY, s.91, Yaratıcı Olmak)

“...Sana İstanbul'dan söz etsem mi Alıç Ağacı? İstanbul, kocaman bir kent. Minareleri var, uzun mu uzun! Yapıları var, yüksek mi yüksekl... Denizi var. Deniz, göz alabildiğine uzayan bir su. Beyaz gemiler, renk renk sandallar yüzer denizde. Martılar uçuşur durur çevresinde... Martılar, beyaz tüylüdür. Mavinin üstüne beyazlıklarıyla güzel yakışırlar. Onlar çığırta yaratıklardır. Hele yiyeceğe doğru giderken iyice çoğalır çığırta canlılıkları. Birbirlerini korkutup kaçırmak, yiyecekleri kendileri konmak isterler...”(ÇY, s.94, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Korkusu geçtikten sonra, gene traktörü anımsadı fare. Ona gitmeliydi. Kemirebildiğince kemirmeli, parçacıklar koparabildiğince koparmalıydı. Ne kadar küçültebilse, onu o kadar güçsüzleştirirdi. Döndü. Yuva deliğine yaklaştı. Birden arkadaşları geldi aklına. Bayan Mil, Nid nerelerdeydi acaba? Kendilerine birer yuva kurmuşlar mıydı? Fid ne yapıyordu, Fid? Akşama sabaha yavrulayacaktı. Ağırlaşan gövdesini taşıma güçlüğünden kurtulmuş muydu? Yavrularına bakacak genç kız fareler var mıydı yanında?...”(ÇY, s.8, Merak Duyabilmek)

“...Kırmızı traktör, karşısındakinin kendini çok beğenmiş biri olduğunu anlamıştı. Nasıl yanıt vereceğini bilemedi ilkin. Susmak da işine gelmiyordu. Dayanamayıp, — O söylediklerinizin nesi varmış? Siz kendinizi daha üstün biri mi sanıyorsunuz, dedi...”(ÇY, s.10, Merak Duyabilmek)

“...— Güzel bir gezi yaptım. Aç değilim. — Öyle miii? Sana evini, anneni, açlığını unutturduğuna göre, çok ilginç olmalı gezin. Anlat da dinleyeyim bari...”(ÇY, s.38, Merak Duyabilmek)

“...Feride Hanım, oğlunun anlattıklarını ilginç bulmuştu: — Demek öyle yaptı? Aferin kara kedicige. Durup dururken sataşan biri karşısında pısmamış. Kendini savunmuş. Haksıza karşı çıkmış. Çok iyi etmiş. Peki, sonra ne oldu?...”(ÇY, s.40, Merak Duyabilmek)

“...Almazdık. Fabrikanın duvarına dayalı kocaman mermerleri eve nasıl alabiliriz? Küçük bile olsalar güzel bir biçim verilmezse, parlatılıp göze hoş görünürlük kazandırılmazsa neye yarar? Bunu da, orada çalışan amcalar yapıyor. Onlar, mermeri güzelleştirip kullanılacak eşyaya dönüştürüyorlar. — Hep mermer fabrikasının önünde bekleyip çalışan amcalara mı baktın, diye sordu annesi...”(ÇY, s.41, Merak Duyabilmek)

“...Benzerlikleri vardı. İşaret parmağını 8’e yönelterek dedi ki: — Konuşanların tümü 1’in etkisinde. Siz, bana benzeyen kardeşim! Acaba sıfırın önemi, işlevi konusunda neler söylemek istersiniz?...”(ÇY, s.66, Merak Duyabilmek)

“...Gülen sıfır, güclükle konuştu: — Mutlandığım için gülüyorum. — Nedir seni mutlandıran?...”(ÇY, s.72, Merak Duyabilmek)

“...Kısa kollu gömleğinin tüm düğmelerini çözmüştü babam. Mendilini yelpaze olarak kullanıyor, aynı mendille terlerinden arınmaya çalışıyordu. Ayakları çıplaktı. Koltuğun birinden kalkıp öbürüne oturuyordu. Yorgun yürüyüşlüydü. Açık pencereye yaklaştı. — Üfff! Haziran sıcaklığının böylesine yakıcısı da görülmemiştir, dedi. Dışarıya baktım. Gökyüzü masmaviydi. Tüm çevre bol ışık içindeydi. Ağaçlar kıpırtısızdı. Balkon demirine bir serçe kondu. Anne serçelerden biriydi konan. Ağzını açık tutuyordu. Dilini gördüm. İncecik, sevimliydi serçenin dili. Konduğu yeri beğenmemiş gibi aceleci üttü. Belki de, sıcak demir rahatsız etmişti ayaklarını. — Yaprak kımıldamıyor. Bu ne sıcak, bu ne bunaltıcı gün! Şiz de duyuyorsunuz sıcaklığın yakıcılığını değil mi?...”(ÇY, s.83, Merak Duyabilmek)

“...Annem, — Sıcak olmasına sıcak. Ama senin çok duyarlı bir yapın var. Çabuk etkileniyorsun. Kışın soğuktan, yazın sıcaktan herkesten çok yakınırsın. Niçin böylesin ki, dedi...”(ÇY, s.85, Merak Duyabilmek)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

“...Garaj duvarındaki yuvasından çıkan fare, ağır adımlarla traktöre yaklaştı. Dişlerini sıkarak konuştu kendi kendine: “Gene buradasın değil mi? Her gece buraya bırakıyorlar seni. Görürsün bundan böyle. Seni kemireceğim. Kemire kemire küçültüp yok edeceğim...”(ÇY, s.5, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Seni kemireceğim. Seni küçülte küçülte yok edeceğim...”(ÇY, s.6, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Kırmızı traktör, düşünmeye başladı. Kendisini aşağı sarkıtan ağın ucunda sallanmakta olan örümcek, iki makine arasındaki tartışmayı dinliyordu. Kendisine zarar vermezdi onların tartışması. Bunu anlayınca yürüdü. Yuvasına çıktı. Olanları oradan daha iyi izleyebilirdi...”(ÇY, s.12, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Ama babam ilgilenmezdi ağabeyinin anlattıklarıyla. Zaten babam, köyüne karşı hep ilgisiz davranmıştır. Bize köyünden hemen hemen hiç söz etmemiştir. Amcamdan mektup geldikçe merakımız çoğalır, köyünü anlatmasını isterdik. Köyün nesini anlatayım ben size?” der, susardı...”(ÇY, s.31, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Necmi, babasının fötr şapkasını başına giyip aynanın karşısına geçirdi. Aynanın içindeki Necmi’ye bakar dururdu. Bakmakla da yetinmez, şapkayı kaldırıp selâm verirdi. Böylece, aynanın içindeki Necmi’yle aynanın dışındaki selâmlaşırıldı. Bunu sıkça yapardı. Kendini büyümüş, babasına benzemiş sanırdı. Oysa, ince ufak yapılı Necmi, cücelere benzerdi o kocaman fötr şapka altında. Görenlere güldürücü geldiğini, cücelere benzediğini hiç düşünmemişti...”(ÇY, s.37, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Necmi yanıtladı: — Olur mu öylesi? İnsanın canı sıkılır. Geziye çıkmış biri, hep aynı yerde durursa neye yarar? Başka yerler de görmeli. Durmadan yürümeli. Ben de öyle yaptım. Yürüdüm. Mermer fabrikasının gürültüsünü duymaz oldum...”(ÇY, s.42, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...— Yiyemediler mi? Niçin? — Çamlardan iki yusufçuk indi yere. Biri ekmeğin başındakine, öbürü de sırasını bekleyen kargaya doğru yürüdü. Yaklaşınca da, saldırıya geçti yusufçuklar. O zaman kargalar, hiç karşı koymadan “Pırrr!” diye uçup gittiler. Bu kez, yusufçuklar yanaştı ekmeğe. Onlarda sıra gözetmek yoktu. İki birden gagalamaya koyuldu ekmeği. Feride Hanım şaşmıştı bu işe. — Vay korkak kargalar, vay! Demek önlerindeki hazır ekmeği yusufçuklara kaptırdılar. Kavgaya tutuşmadan kaçıp gittiler, öyle mi? — Evet, uçup gittiler. Bence, ince gagalı, kendilerinden daha küçük yapılı yusufçuklara karşı; kalın gagalı, daha iri yapılı kargalar karşı çıkabiliydiler...”(ÇY, s.44, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Derslikten çıkan sonuncu kişi, Sevil Öğretmen oldu. Öğrencisiz öğretmensiz kalan derslik, birden sessizleşmişti... 5/B sınıfı öğrencileri de, aynı derslikte okuyordu. Onlar sabahçıydı. Bu nedenle, derslikte bir de tarih şeridi bulunuyordu. Sessizliğe sevindi. O, gürültüden hoşlanmaz, sessizliği severdi. Kavga, gözyaşı da onun

sevmedikleri şeyler arasındaydı. Karşısındaki kavgacılar yüzünü buruşturarak bakardı. Biri yenik düşmüş de ağlıyorsa, üzüntüsü hep çoğalırdı! 'Bıktım usandım, insanların birbirini mutsuz edişinden!... Bıktım usandım, insanların birbirine gözyaşı döktürüşünden!... Ne zaman çoğalacak, insanlar arasında sevgi? Ne zaman bitecek, insanın insana gözyaşı döktürmesi?' derdi kendi kendine..."(ÇY, s.58, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...— Beni tanımıyor musun? 10'u oluşturmak için, 1'in yanına getirilmiş sıfırım ben..."(ÇY, s.64, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...— Derim ki; tüm dersliklere dağılalım. Olanları anlatalım. Bu okulun sıfırlarını, bizimle birlikte davranmaya çağıralım. Bununla da yetinmeyelim. Tüm kente dağılalım. Oradan başka kentlere, başka ülkelere... Şu kendini beğenmiş 1'le, onun kuklası olmuş öbür rakamlardan hepten uzaklaşalım. O zaman, görsünler günlerini..."(ÇY, s.70, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Tarih şeridinden gelen sıfır, hoşnutsuzlukla konuştu: — Tüm yeryüzünden silinmek mi? Buna, "Tarih sahnesinden çekilme." denir. Tarih sahnesinden çekilenler de yok olur, unutulur gider. Tarih sahnesinden yanlış işler yaptıkları için çekilen, yok olan uluslar vardır. Biz de mi onlar gibi olalım? Serüvenci arkadaşımız, bizi yok olmaya sürüklemek istiyor. Bu konuda beni yandaş bulamaz kendine..."(ÇY, s.71, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...— Ben mi? Yayla insanıyım da ondan. Nemli yerlerin sıcaklığı da, soğuğu da dokunuyor bana. Kırsal bölgede böyle olmuyorum. — Hep kendini dinliyorsun. Sıcaklığı unutacak bir şeyler yapmıyorsun, dedi annem..."(ÇY, s.85, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Babama bir şeyler söyleyecektim ya, annem girdi araya: — Sen Japonları, su dolu varilleri, yüzme havuzlu evleri düşüneceğine, kendine bir uğraş bul uğraş! Dikkatini hep sıcakta toplama. Böyle yaptıkça, bunalımın çoğalıyor işte. — Bu sıcakta nasıl bir uğraş bulabilirim hanım? İnsanda iş yapmaya heves, güç bırakıyor mu şu bunalımcı hava?..."(ÇY, s.86, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Babamın mektubunu okumaya koyuldum: 22 Haziran 1983. Sevgili Aliç Ağacı; Çok sıcak bir gününü yaşıyorum İstanbul'un. Odamın tüm pencerelerini açtım. Biraz serinlik gelsin istiyorum. Ama ne gezer? Sıcak sıcak hava doluyor içeriye. Sıkıntıdayım... İnsanı tembelleştiriyor sıcak. Tembeller için zaman geçirmek güçtür. Oysa sevmem tembelliği. Aynı köydeniz. Köylülerin çalışkan olduğunu, çalışmayı sevdiklerini bilirsin. Bir uğraş bulmalıydım kendime. Uyuşukluktan, tembellikten kurtulmalıydım. Birden seni anımsadım. Gölgenin serinliği geldi usuma. Keşke yanında olsaydım. Gölgen korusaydı beni sıcaklığa karşı... Kızımın çalışma odasına geçtim. Kâğıt kalem aldım elime. Sana bu mektubu yazıyorum. İyi ettiğimi de anlıyorum yazdıkça. Yazmak insanı rahatlatıyor..."(ÇY, s.88, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

4.1.2.7 Evrenselcilik

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülü olmak demektir.

"...Un çuvalının altındaki eşek, sahibini doğrulayıcı sesler çıkardı burnundan: — Pırrğh! Sahibi sürdürdü konuşmasını: — Bir işin peşindeyiz ikimiz de. Eve ekmeklik un götürüyoruz. İşin yorucu yanı sende. Benim yaptığım iş seni yönetmek. Yorgunluk senin sırtında. Senin incecik ayak bileklerinde. İlçeden gaz yağını, tuzu sana taşıtırım. Dağdan yakacakları da, senin sırtında indiririm evin önüne. Peki, ne yararı oluyor bunca yorgunluğun sana? Şu taşıdığın unun ekmeğinden, böreğinden mi yiyeceksin? Gaz yağının aydınlığında oturuyor musun? Getirdiğin odunun ateşinde ısınıyor musun? Hayır... Tüm uğraşın, tüm yorgunluğun bizim için. Bizi rahat ettirmek için. Öyle değil mi kara kızım? Un çuvalının altındaki eşek yanıt vermedi. Hurşit dayı sürdürdü konuşmasını: — Taşındıklarının sana yararı olmadığı hâlde, gene de uğraşıp duruyorsun. Gene de yükler altında tıslıyorsun. Niçin böylesin? Bilgisizliğinden besbelli. Eğer bilsen, yapar mısın bunu hiç? Karşı çıkmaz mısın insanoğluna? Hiç kuşkusuz karşı çıkardın. Biz insanlar, senin karşı çıkmayı bilmeyişinden yararlanıyoruz. Eğer sen de bizim kadar düşünce geliştirseydin, ne olurdu bilir misin? Şimdi şu yükü ben taşırdım. Tıslar, terlerdim. Yorgunluktan kemiklerim sızlar, ayaklarımın altı ağrırdı. Bak, adımların nasıl da acelecî! Böyle gidişini ben sağladım. İnsan kurnazlığı yaptım sana karşı. Bunu nasıl sağladım, söylesene? Nasıl söyleyebilirsin kara kızım? Senin konuşman yok ki..."(ÇY, s.24, Açık Fikirli Olmak)

“...— Kara kedicik yalanıp duruyordu işte. Öbür kedicikler de, kendi aralarında oyunlarını sürdürüyorlardı. Ben oradan ayrıldım. Gürültülü bir yere gelince durdum. Açık kapıdan içeriye baktım. Her yer toz duman içindeydi. Binanın içi un savrulmuş gibiydi. Amcaların giysileri hepten beyazlaşmıştı. Yalnız giysileri değil, kaşları, bıyıkları da beyazlıklar içinde kalmıştı. Annesi, — Yoksa sen, şu bildiğimiz mermer fabrikasında gördüklerini mi anlatıyorsun, dedi. Necmi yanıtladı: — Evet. Mermer fabrikasını anlatıyorum. Hani önünde kocaman kocaman işlenmemiş mermerler vardır ya... İşte orada durmuştum. Mermer işlemenin çok güç bir iş olduğunu, insanın toz duman içinde kaldığını, çok toz yuttuğunu görüyordum. Ham maddeyi işleyip kullanılabilir eşya oluşturmak çok yorgunluklar ister. Emek çekmeden, ter dökmekten ortaya hiçbir eşya çıkarılamaz. Şu bizim mermer masayı yapmak için, kim bilir kaç kişi yoruldu, kaç kişi ter döktü de oluşturabildiler. O mermer, topraktan çıkarıldığı gibi getirilseydi bize, işimize yarar mıydı? Onu evimize alır mıydık?...”(ÇY, s.41, Açık Fikirli Olmak)

“...Serüven kitabından gelen sıfır, öfkeyle yanıtladı onu: — Öyleyse sen çekil topluluğumuzdan. Git yerine de, geçmiş yılları düşün. — Geçmiş yılları düşünürüm elbette. Olanlardan, olaylardan ders almak için, başkalarının düştüğü yanlışlara düşmemek için düşünürüm. Tarih, bunun için vardır...”(ÇY, s.71, Açık Fikirli Olmak)

“...Bir başka sıfır, parmak kaldırıp söz istedi. Ona konuşabileceğini söyledi önder sıfır. Söz alan dedi ki: — Ben bir öykü kitabında bulunuyorum. Bu dersliğe gelmeden önce, emekli memur Şefik Beyin evindeydim. Şefik Bey uzun boylu, ince yapılı, avurtları çökük biridir. Erken uyanmayı sever. Tıraş olur. Evin ekmeğini, gazetesini almak için sokağa çıkar. Her gün üç ekmek getirir evine. Ekmeğin tanesi yirmi liradır. Altmış lira öder. Eğer paranın üstünden silinecek olursak, Şefik Bey üç ekmek için altı lira ödeyecektir. Kâğıt paralar taşıyan bu emekli memurun, sıfırsız kalan kâğıt paraları kaç ekmek alabilecektir peki? Başka gereksinimleri de var. O zaman parası hepten azalmış olacaktır. Altı tane binliği olsa, bu altı lira yerine geçecektir. Böylece ona ödenen paralar, birden bire azalacaktır. Yıllarca çalışmış, yorulmuş, yaşlanmış adamcağız... Ne kötü durumlara düşeceğini düşünebiliyor musunuz? Yazık değil mi ona?...”(ÇY, s.71, Açık Fikirli Olmak)

“...Ansiklopediden gelen sıfır söze karıştı: — Olayı çok geniş boyutlarıyla düşünmeliyiz. Tek yanlı düşünceler, bizi yanlışlara götürür. Sıfırsız yaşama geçtikten sonra, büyükler çocuklara birer liralık verecekler mi bakalım? Belki birer kuruş verirler. Bir simit bir liraya satılacağına göre, yüz tane kuruş biriktirmesi gereken çocukların. Sıfırsız yaşama geçildiğinden yüz kuruşları da alamayacak. Bir sürü karışıklık doğacak...”(ÇY, s.74, Açık Fikirli Olmak)

“...Serüven kitabından gelen sıfır, — iyi ya. Toplum yaşamına canlılık gelecek; toplum yaşamı renklenecek işte, dedi. Matematik kitabından gelen sıfır söze karıştı: — Renklenecek renklenmesine. Ama mutsuzluklardan yana. Bunu iyi hesap etmeliyiz kardeşim. Şiir kitabından gelen sıfır konuştu bu kez de: — Mutsuzlukların çoğaldığı bir toplum neye yarar? Yokluğumuzdan mutsuzluk doğacaksa, insanlar arasında sevgi azalacaksa, düşünmemiz gerekir. Pireye kızarak yorgan mı yakalım arkadaşlar?...”(ÇY, s.75, Açık Fikirli Olmak)

“...Ansiklopediden gelen sıfır söz istedi. Sonra da, dedi ki: — Bir dakika arkadaştan. Düzensiz bir fiyat artışı karşısında gerekli düzenlemeden söz edildi. Bu, insan yaşamında "sıfırsızlığa gidiş" anlamına gelmez. Ya da matematikte sıfır kullanmama çalışmaları yapıldığı biçiminde anlaşılamaz. Zaman zaman, toplum yaşamında pahalılıklar doğar. Sıfır çokluğu, toplumdaki bazı kişilerin işine yarar. Bu kişiler varıl olanlardır. Örneğin: Evi olan bir varıl, bunu dokuz yüz liraya kiraya vermiştir. Tutar, kirayı bir sıfır fazlalığına çıkarır. Ne eder o zaman? Kuşkusuz dokuz bin lira. Evi kiralayan kişi, yoksuldur. Dokuz yüz lira kira ödeyeceği, yerde, dokuz bin lira kira verirse, geçim sıkıntısına düşer. Öbür mallarda da fiyatlar artacaktır. Yoksulun işi iyice güçleşir. Bu güçlüğü azaltmak için, yeni ayarlamalar, paraya yeni bir alım gücü kazandırmak düşünülebilir. Ama, sıfır kullanmaktan hepten cayılacağı, sıfırı matematikten çıkaracakları . Bunu iyice aklımızda tutalım...”(ÇY, s.76, Açık Fikirli Olmak)

“...Serüven kitabından gelen sıfır söylendi: — Çok yufka yürekli biriyimisin doğrusu! Bize ne toplumdan. Zaten toplumda biz sıfırlara karşı bir sevgisizliktir büyüüp durmakta. Bizi silmek, azaltmak istiyorlarmış. — Kim dedi bunu? — Bir gazete sıfırından öğrendim. Orada birçok gazete sıfırı vardı. Bakışlar onlara çevrildi. Biri konuştu: — Bu söyleneni yadsıyamayız. Yiyecek, giyecek, barınak fiyatlarında sürekli artışlar oluyor. Fiyatlar arttıkça, sıfır kullanmak doğal olarak çoğalıyor. Paralar da çok sıfırlı çıkmaya başladı. Bu, paranın alım gücünün düşmesinden ileri gelen bir olay. Fiyatları yeniden ayarlamak, paranın alım gücünü yeni bir düzene sokmak düşünülüyor. Böyle olunca da, az sıfırla iş yürütmek, sıfırları silmek düşünülmekte toplumumuzda...”(ÇY, s.76, Açık Fikirli Olmak)

“...Bu, iyi bir öneriydi. Herkes bir kıyıya çekildi. Tartışmada sinirlerinin çok gerildiğini, yorulduklarını anladılar. Gürültü ne de olsa azalmıştı. O zaman, duvardaki rakamların da kendi aralarında çekişmeye girdiklerini duydular. O sırada konuşan 9 diyordu ki: — Ben düşünmekten yana bir rakamım. Düşündükçe kişinin aklı daha da aydınlanıyor. Aydınlandıkça da güzeli, yararlıyı anlıyor. Düşündüm ki, eğer sıfır olmazsa, artık bir daha doksanın, dokuz yüzün, dokuz binin, dokuz milyonun, dokuz milyarın başı olamayacağım. Matematik dersi de, gerektiği biçimde yapılamayacak. Hem de, bağlı bulunduğumuz bilimin ilerlemesi engellenecek. Bu işler, baştaki 1’in kendini beğenmişliğinden doğdu. Arkadaşlar! Ben artık şöyle düşünüyorum; 1, benim dokuzda birimdir...”(ÇY, s.78, Açık Fikirli Olmak)

“...Serüven kitabından gelen sıfır konuştu: — Peki, dönelim. Ama sıfırsızlığın ne gibi serüvenler yaratacağını yaşamayacak mıyız? Benim bunca hevesim, heyecanım ne olacak? 6 söze karıştı: — Zaman, saniyenin yüzde biri, binde biri olarak ölçülüyor artık. Zamanın bunca önemli olduğu çağımızda, ortalığı karıştıracak serüvenlere zamanımız var mı? Sıfırların olmadığı durumda, ortalık karmakarışık olacaktır. Bunu tümümüz biliyoruz artık. — Önemli olan serüven düşünmekten çok, onu yaşamaktır, dedi serüven kitabından gelen sıfır...”(ÇY, s.81, Açık Fikirli Olmak)

Erdemli Olmak

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Kendini tutamayıp alkışladılar şiir kitabından gelen sıfırı. 9 dedi ki: — Tümümüz insan beyninin, insan düşüncesinin ürünleriyiz. Arada anlaşmazlıklar çıksa bile; gene de dostuz, kardeşiz. Düşünerek, akıllarımızı kullanarak çözüm bulmalıyız sorunlara. Herkes yerine dönmeli, herkes görevini bilmeli...”(ÇY, s.81, Erdemli Olmak)

“...Matematiğin, önemli bir bilim olarak onlar tarafından da bilinmesi, mutluluk verir bizlere. Yeryüzünde insanlar hep var olacaktır. İnsanlar var oldukça da, matematik yaşayacaktır. Çünkü insan yaşamında ilerlemeyi matematik sağlar. Yaşasın matematik!... Öbürleri alışkındı Ti onaylamaya. — Yaşasın matematik, dediler. 1, gene konuştu: — Evrende, matematiğin girmediği yer yoktur. Makinelerin yapımı, çalışması... Eşyaların, evlerin yapılması... Güneşin, yıldızların devinimi... Daha neler, neler!... Matematik kurallarınca oluşmaktadır hepsi. Matematik kurallarının dışına taşılabilir. Eğer taşan olursa, kendi kendini yok eder... 1, öksürdü. Öbürleri suskundu. O, bir kez konuşmaya başladı mı, sonunu kolayca getirmezdi: — Yeryüzündeki ilerlemeyi, gelişmeyi sağlayan matematiğin gelişmesi nasıl olmuştur? Bu, bizim gibi temel rakamların bulunmasıyla olmuştur. Biz dokuz temel rakam düşünmeyi, matematiksel çevreni genişletmeyi sağlamışız. İnsanlar beni bulunca, siz yavrularımı da bulmuşlar. Çünkü tümünüz, benim kendimle çoğalmam sonucunda oluşunuz. Birbirimizden ayrı değiliz...”(ÇY, s.60, Erdemli Olmak)

Güzelliklerle Dolu Bir Dünya

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

“...Ablam ne güzel uyuyor!... Nefes alıp verişlerini duyuyorum. Benim de uyku gelse, ben de uyusam. Uykusuzluk kötü. Gece tükenmeyecek gibi geliyor insana. Can sıkıntılarımızı çoğaltıyor uykusuzluk... Amcam aklımdan çıkmıyor bir türlü. Onu yolcu ettik bugün. Haydarpaşa istasyonundan trene bindirdik. Şimdi lokomotif gür ışıklar saçarak, gecenin sessizliğini bozarak ilerliyordur bilmediğim yerlerde... — Cufi cufi cuf cuf! Cufi cufi cuf cufi... İnsan dolu vagonların demir tekerleklerinin sesleri de yolcuların kulaklarındadır: — Taka toku tak tak! Taka toku tak tak!... Arada düdük çalmadan edemez trenler. Hem de acıklı olur tren düdüklerinin sesi! Onca görkemli, onca güçlü trenlerin, düdük sesleri niçin acıklı olur ki? Işıklarıyla, gürültüsüyle, düdük sesleriyle; bilmediğim yerlerden geçip giden tren, amcamı köyüne götürüyor. İki gece sürecekmis yolculuğu. Onun köyü, bir bayırda kurulmuş. Çevresinde tepeler, karşısında kocaman dağlar varmış. Dağlardan serin rüzgârlar esermiş yaz boyu. Aşağıda, köyün topraklarını ikiye bölerek akan ırmağın suyu pırıl pırlı. Çayırıklar, yoncalıklar uzanmış ırmak boyunca. Çocuklar hem yüzer, hem de elleriyle balık yakalarlarmış ırmakta. Karlar eriyip toprak gökyüzünü görünce, çiçekler açmış. Önce sarı sarı çiğdemler, ardından mor renkli nevrular büyüttürmüş toprak. Sonra bin bir renk, bin bir çeşit çiçek birbirine karışmış. Göz alabildiğine uzayan ekin tarlaları, yeşilin en güzelini gösterirmiş kendine bakanlara... İlkbaharda koyunlar kuzularmış. Çocuklar kuzu sürülerini önlerine katar, yeşil bayırlarda, çiçekler arasında otlatırlarmış kuzularını. Koyun kuzu meleyişleri, sığırların böğürmeleri, horozların ötüşü, yumurtladıktan sonra tavukların öfkeli öfkeli gıdaklayışı, kuş sesleri şenlik olurmuş köye...”(ÇY, s.29, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Doğayla Bütünlük İçinde Olma

Doğayla bütünlük içinde olma, kişinin yaptığı işte doğayla uyum içinde olması demektir.

“...Yıldızlar pırıl pırıldı. Böcekler, kendi dillerinde türkü söylüyorlardı. Mavi karanlıklar doldurmuştu her yanı. Karşıdaki sıradağlar, görkemli bir görünüş içindeydiler. Ilık yaz gecesine, mazot kokusu karışıyordu...”(ÇY, s.5, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Sana İstanbul’dan söz etsem mi Alıç Ağacı? İstanbul, kocaman bir kent. Minareleri var, uzun mu uzun! Yapıları var, yüksek mi yüksek!... Denizi var. Deniz, göz alabildiğine uzayan bir su. Beyaz gemiler, renk renk sandallar yüzer denizde. Martılar uçuşur durur çevresinde... Martılar, beyaz tüylüdür. Mavinin üstüne beyazlıklarıyla güzel yakışırlar. Onlar çığırktan yaratıklardır. Hele yiyeceğe doğru giderken iyice çoğalır çığırkanlıkları. Birbirlerini korkutup kaçırmak, yiyecekleri kendileri konmak isterler...”(ÇY, s.94, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...İstanbul’un gide gide yeşili azalıyor. Bahçelerin ağaçlarını kesiyorlar durmadan. Yerine, "apartman" dedikleri üst üste yığılmış evlerden yapıyorlar. Öylesi evleri yapmak için acımasız oluyor yapımcılar. Senin ağaç kardeşlerini kesip yok ediyorlar. Kentin apartmanları çoğaldıkça, ağacı ve yeşili azalıyor hızla. İyi ki, İstanbul’da yaşamıyorsun sevgili Alıç Ağacı. Bir bozkır köyünün Çaltı Irmağına bakan yamacında oluşuna sevinmelisin. Burada olsaydın, belki seni de keserler, seni de yok ederlerdi. İstanbul kentinin taşıtları da, sayılamayacak kadar çok. Gürültü, duman, pis koku yayar durur onlar çevreye. Burada olsaydın, başın şişerdi gürültüden. Pis kokulardan, dumanlardan rahatsız olurdun. Temiz havayı, serinliği özler dururdun. Tecer Dağlarından esen rüzgârlar düşerdi usuna. Özlemle dolardı yüreğin. Bak ben seni özledim. Senin özleminle dolu yüreğim. Oturdum da, mektup yazıyorum sana. Aman ne iyi oldu...”(ÇY, s.94, Çevreyi Koruma)

“...Silâh fabrikasında çalışmasaydı babacığım. Silâh fabrikaları olmasaydı. Başka babalar da öylesi işlerde çalışmasaydı. Hiç sevmiyorum babamın işini. Ya onun ürettiği mermilerden biri, köyünde çalışan amcama değerse? Bir kardeş, öbürünün ölümüne neden olmaz mı? Amcam, başkalarının ölümüne neden olacak bir iş yapmıyor ki. O, köyünde buğday üretiyor. Hayvanlarına bakıyor. Bize getirdiği bulgur, yağ, peynir, yumurta ne kadar lezzetliydi, bilemezsiniz. Onun ürettikleri insanları yaşatmaya yarıyor. Ya babamın ki? Aklıma böylesi korkutucu düşünceler niçin geliyor ki? Babamın silâh fabrikasında çalışmasından, silâh, mermi üretmeye katkısından mı? Bu, benim hoşuma gitmiyor. Canımı sıkıyor işte. Ah babacığım, gitmesen o ülkeye... Çalışmasan öylesi fabrikalarda...”(ÇY, s.34, Çevreyi Koruma)

4.1.2.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Feride Hanım, oğlunun anlattıklarını ilginç bulmuştu: — Demek öyle yaptı? Aferin kara kedicige. Durup dururken sataşan biri karşısında pısmamış. Kendini savunmuş. Haksıza karşı çıkmış. Çok iyi etmiş. Peki, sonra ne oldu?...”(ÇY, s.40, Yardımsever Olmak)

“...Ara sokakların binindeydim. İçinde kocaman çam ağaçları olan bir bahçenin kıyısından geçiyordum. Duvarının birazı yıkılmıştı. Çamların arasında, eskilerden kalma kocaman bir konak vardı. Perdeleri de eskiydi konağın. Ama güzel işlemleri vardı. İçinde insan yoktu sanırım. Sessiz bir görünüm içindeydi ahşap konak. Yıkık duvarın yakınında iki karga gördüm. Sertleşmiş, bayatlamış somundan kıymık kıymık koparıp yeme uğraşısı içindeydi kargalar. Onların sert ekmekten, kalın gagalarıyla parça koparıp yiyişleri ilginç geldi bana. Asıl ilginç olanı neydi, biliyor musun? — Bilmem. Ben kargaları görmedim ki. Geziye çıkan sensin, dedi annesi. Necmi anlatmayı sürdürdü: — Kargalar, yeme işini sırayla yapıyorlardı. Önce biri yaklaşıyordu ekmeğin başına. Gag alıyor, koparıyor, yutuyordu. Birkaç lokma aldıktan sonra, geri çekiliyordu. Bu kez de öbür karga yaklaşıyor; çekilen karga, sırasını bekliyordu. Birbirlerini gözeterek karın doyuruşlarını çok arkadaşça buldum. Hem çok ilginç değil mi? — Evet. Kargalar ilginç kuşlardır zaten. Onlardaki birbirini sevme, yardımlaşma, gözetme, dayanışma gibi

davranışlar öbür kuşlarda görülmez. Birbirlerine çok bağlıdır. Akrabalık duyguları güçlüdür kargaların. Çok görmüşümdür: Birinin yavrusu saçaktaki yuvadan düşünce, çevredeki tüm kargalar toplanır oraya. Olanca güçleriyle çığlık atar dururlar. Yavruya yaklaşır yaklaşır havalanırlar. Niçin yaparlar bunu? Çevredeki kedileri korkutup kaçırtmak, yavruyu onlara yem etmemek için yaparlar. Peki senin gördüklerin, doyuncaya değin yediler mi ekmekten? — Yiyemediler, dedi Necmi...”(ÇY, s.42, Yardımsever Olmak)

“...Elimdekileri aldı. Bardağı iki kez doldurup içti asker ağabey. Sonra da bana, — Sağ ol cici kız, dedi. Çok sevindim. Onun karnıma süngü batıracağına inanmıyordum artık...”(ÇY, s.54, Yardımsever Olmak)

“...Yalçın, ağaç gölgesinde sırtı bize dönük bekleyen asker ağabeye bakarak, — Haydi yanına gidelim. Su istiyorsa, bu kez de ben getireyim, dedi...”(ÇY, s.54, Yardımsever Olmak)

“...Ben bağlama da çalarım. Ama bağlamam köyümde kaldı. Bağlamam yanımda olsaydı, size dinletirdim. Köyüm çok uzak. Yakın olsaydı, getirirdim bağlamamı. Yaaa! Yalçın, — Gene bağlamanız olabilir, dedi. Nasıl olsun? Köyüme gidemiyorum. Köyümden gelen de yok. Gelenler olsa getirtirdim. Böyle olunca bağlamama kavuşamıyorum. — Karaköy yer altı geçidinde bağlama dükkânı var. Ucundan asmışlar tavana. Belki yirmi tane bağlama bir arada. Üstüne fiyatlarını da yazmışlar. Satılık tümü. Onlardan birini alabilirsiniz...”(ÇY, s.55, Yardımsever Olmak)

“...Bir de şunları düşündüm: Safiye teyze sık sık der ki: — Ah canı çıkasica yoksulluk, ah! Yoksul olmasam, bu yaşta, bu sızılı ayaklarımla el kapılarına gelir miydim? Ağrıyan bacaklarımla çocuk bakıcılığı yapar mıyım? Demek bizde çalışmasının nedeni yoksulluğu. Keşke yoksul olmasaydı o. Bize gelmez, beni korkutmaz, azarlamazdı...”(ÇY, s.57, Yardımsever Olmak)

“...Sıfır, biraz düşündükten sonra dedi ki: — Çoğalmanın güçlendirici olduğu doğrudur. Ama toplumsal yaşamda bölmenin de önemi olmalı. Üleşme işinin doğru olarak yapılması çok çok önemlidir bence. Birlikte çoğalttıkları buğdayın ekmeğini, aralarında yanlışsız üleşmek, mutluluğa vardırır insanları. Üleşmede yanlışlıklar olursa, kişiler arasında sevgisizlik de çoğalır. Matematiğe bölme işleminin girmesi, insanlar arasında iyi ilişkilerin sürmesine yardımcı olmuştur. Bilimler mutluluk vermeli insanlara. İnsan mutluluğuna yardımcı olmayan bilim neye yarar kardeşim? Onun için bölmeyi de, çıkarmayı da yadsıyamayız...”(ÇY, s.63, Yardımsever Olmak)

“...Bir başka sıfır, parmak kaldırıp söz istedi. Ona konuşabileceğini söyledi önder sıfır. Söz alan dedi ki: — Ben bir öykü kitabında bulunuyorum. Bu dersliğe gelmeden önce, emekli memur Şefik Beyin evindeydim. Şefik Bey uzun boylu, ince yapılı, avutları çökük biridir. Erken uyanmayı sever. Tıraş olur. Evin ekmeğini, gazetesini almak için sokağa çıkar. Her gün üç ekmeği getirir evine. Ekmeğin tanesi yirmi liradır. Altmış lira öder. Eğer paranın üstünden silinecek olursak, Şefik Bey üç ekmeği için altı lira ödeyecektir. Kâğıt paralar taşıyan bu emekli memurun, sıfırsız kalan kâğıt paraları kaç ekmeği alabilecektir peki? Başka gereksinimleri de var. O zaman parası hepten azalmış olacaktır. Altı tane binliği olsa, bu altı lira yerine geçecektir. Böylece ona ödenen paralar, birden bire azalacaktır. Yıllarca çalışmış, yorulmuş, yaşlanmış adamcağız... Ne kötü durumlara düşeceğini düşünebiliyor musunuz? Yazık değil mi ona?...”(ÇY, s.71, Yardımsever Olmak)

“...Ansiklopediden gelen sıfır söze karıştı: — Olayı çok geniş boyutlarıyla düşünmeliyiz. Tek yanlı düşünceler, bizi yanılgılara götürür. Sıfırsız yaşama geçtikten sonra, büyükler çocuklara birer liralık verecekler mi bakalım? Belki birer kuruş verirler. Bir simit bir liraya satılacağına göre, yüz tane kuruş biriktirmesi gerekecek çocukların. “...Sıfırsız yaşama geçildiğinden yüz kuruşları da alamayacak. Bir sürü karışıklık doğacak...”(ÇY, s.74, Yardımsever Olmak)

“...Gazeteden gelme sıfırlardan biri, söz almadan konuştu: — Karışıklıkların olacağı, toplum yaşamının birçok anlaşmazlıkla çalkalanacağına hiç kuşkunuz olmasın arkadaşlarım. Bunu size, bir örnekle anlatmak istiyorum. Bulduğum gazetede bir duyuru yayınlanmaktadır. Duyuruda der ki: "Deniz kıyısında bahçeli; bahçesinde yetişkin ağaçlar bulunan, beş odalı ev. Acele satılıktır. Ederi yirmi milyon liradır." Duyuru günlerdir çıkıyor gazetemde. Alıcı çıkmadığı için sürdürülüyor besbelli. Biz ortadan kalkacak olursak ne olur bilir misiniz? Duyuruda evin ederinin iki lira olduğu yazılacaktır. İki liraya bahçeli ev almak isteyen mi ararsın? Herkes koşacaktır. İnsanlar, az parayla çok değerli mallar edinmek heveslisidir çünkü. Satış yerinde, “İğne atsan yere düşmez dedikleri biçimde insan kalabalığı oluşacaktır. Birbirleriyle çekişecek, birbirlerini iteleyeceklerdir. Sonunda kavga çıkacaktır aralarında, işe polis karışacaktır. Yaralananlar, belki de ölenler olacaktır Polis merkezinde, suçluların kuyruğu uzayıp gidecektir. Olay yargıca götürülecektir. Gördünüz mü tek satış için doğacak olayları? Ya da anlatabildim mi size, olabilecekleri...”(ÇY, s.74, Yardımsever Olmak)

“...Serüven kitabından gelen sıfır, — iyi ya. Toplum yaşamına canlılık gelecek; toplum yaşamı renklenecek işte, dedi. Matematik kitabından gelen sıfır söze karıştı: — Renklenecek renklenmesine. Ama mutsuzluklardan yana. Bunu iyi hesap etmeliyiz kardeşim. Şiir kitabından gelen sıfır konuştu bu kez de: — Mutsuzlukların çoğaldığı bir toplum neye yarar? Yokluğumuzdan mutsuzluk doğacaksa, insanlar arasında sevgi azalacaksa, düşünmemiz gerekir. Pireye kızarak yorgan mı yakalım arkadaşlar?...”(ÇY, s.75, Yardımsever Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inanılır kişi olmak demektir.

“...Traktör, kazmaya dedi ki: — Kazma kardeş! Bu, kendini çok beğenmişlikten hiç düşünce geliştirmemiş. Bilgisizin biri olarak yaşamış durmuş. Böylesiyle tartışmaya girmek neye yarar ki? En iyisi susalım. En iyisi yanıt vermeyelim. — Sustukça daha da şımarık olacağına benzer bu, dedi kazma. Traktör yanıt vermedi...”(ÇY, s.19, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Köyü sevmeyen babamın söyledikleri böyleydi işte. Amcam bizde bir hafta kaldı. Tümümüzü seviyor, sorularımızı usanmadan yanıtlıyordu. Biz de, onu seviyorduk. Birlikte mutlu olduk...”(ÇY, s.32, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Ders gününün bitişi, en çok tarih şeridini ilgilendirdi. O, şöyle düşündü: işte, bir gün daha bitti. Zaman durmaz ki. Irmaklar gibi akar gider. Günler, haftalar, aylar, yıllar geçer peş peşe. Çocuklar, ağaçlar, çiçekler, kuzular büyür. Mevsimler değişir. Evrende herkes, her şey değişim içindedir...” Öğretmenleri, 1/C sınıfı öğrencilerine “10” sayısını öğretmişti o gün...”(ÇY, s.59, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...— Anlatıyorum. İnsan için biz çok önemliyiz. Çünkü sıfır diye bir temel sayının bulunabilmesi için, çağlar boyunca düşünülmüştür. En son bulunan temel sayıyı anlamına gelmez. Biz bulunduktan sonra, matematik biliminde ilerleme sağlanmış, insanın düşünme çevreni genişlemiştir. Yokluğumuz, baş bilimlerden olan matematiğin güdükleşmesine yol açacaktır. Bunca insan beyninin, bunca yıl çalışarak oluşturduğu bir bilimi nasıl yok ederiz? Matematiği nasıl ortadan siler süpürürüz! İnsanlara, bizi bulup yücelten kişilerin torunlarına kötülük edemeyiz. Yerlerimize dönmeliyiz. Görevlerimizi sürdürmeliyiz...”(ÇY, s.77, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“...Dört gün önce, okullar yaz dinlencesine girmişti. Necmi de, üçüncü sınıfa pekiyi ile geçmişti. Oğlunu ödüllendirmek isteyen Rıza Bey, dün akşam ona bir fôr şapka getirmişti. Hiçbir armağan, Necmi'yi böylesine mutlandıramazdı. Onu başından çıkarmak istemiyordu...”(ÇY, s.37, Olgun Sevgi)

“...Benim babaannem vardı. Bülent doğmadan öldü. Onun masalları korkutucu değildi. Bir "Evini Seven Mınav" masalı vardı: Mınav, evinden uzaklaşmış bir gün. Yolunu şaşırır. Evini bulamamış. Yaramaz köpekler onu kovalamışlar. Sokak kedileri alay etmişler Mınavla. Çok üzümüş, ağlamış. Mutsuz geçen bir geceden sonra, sabah olmuş. Olanca aklını kullanıp evinin yolunu bulup gelmiş. Öyle mutlanmış ki, ne yapacağını şaşırır. Yüzünü evinin duvarlarına sürmüş. Acıklı miyavlayışıyla geldiğini duyurmuş evdekilere. Kapıyı açıp onu eve almışlar. Evinde çok mutlu olduğunu anlamış Mınav. Bir daha da uzaklara gitmemeye, ondan uzaklaşmamaya karar vermiş. Mutlu yaşamını sürdürmüş sevgili evinde...”(ÇY, s.51, Olgun Sevgi)

“...Derslikten çıkan sonuncu kişi, Sevil Öğretmen oldu. Öğrencisiz öğretmensiz kalan derslik, birden sessizleşmişti... 5/B sınıfı öğrencileri de, aynı derslikte okuyordu. Onlar sabahçıydı. Bu nedenle, derslikte bir de tarih şeridi bulunuyordu. Sessizliğe sevindi. O, gürültüden hoşlanmaz, sessizliği severdi. Kavga, gözyaşı da onun sevmedikleri şeyler arasındaydı. Karşısındaki kavgacılar yüzünü buruşturarak bakardı. Biri yenik düşmüş de ağlıyorsa, üzüntüsü hep çoğalırdı! 'Bıktım usandım, insanların birbirini mutsuz edişinden!... Bıktım usandım, insanların birbirine gözyaşı döktürüşünden!... Ne zaman çoğalacak, insanlar arasında sevgi? Ne zaman bitecek, insanın insana gözyaşı döktürmesi?' derdi kendi kendine...”(ÇY, s.58, Olgun Sevgi)

“...10 sayısının yazılı olduğu karton duvara asılmış, onluk dizi tamamlanmıştı. Tüm sayıları kendi çocuğuymuş gibi gören 1, konuşmak için çevrenin sessizleşmesini bekliyordu. Öğrenciler dersliklerden okul bahçesine,

bahçeden de yola taşmışlar, oradan da evlerine dağılmışlardı. Okul tam bir sessizlik içindeydi. Daha fazla bekleyemezdi. 1, öksürdü; gırtlığını konuşmaya hazırladı. Kalın sesiyle söylevine başladı: — Yavrularım! Bugün, birinci sınıfların yaşamında yeni bir aşama oldu. 10 sayısını öğrendi öğrenciler...”(ÇY, s.59-60, Olgun Sevgi)

“...Korkusu geçtikten sonra, gene traktörü anımsadı fare. Ona gitmeliydi. Kemirebildiğince kemirmeli, parçacıklar koparabildiğince koparmalıydı. Ne kadar küçültebilse, onu o kadar güçsüzleştirirdi. Döndü. Yuva deliğine yaklaştı. Birden arkadaşları geldi aklına. Bayan Mil, Nid nerelerdeydi acaba? Kendilerine birer yuva kurmuşlar mıydı? Fid ne yapıyordu, Fid? Akşama sabaha yavrulayacaktı. Ağırlaşan gövdesini taşıma güçlüğünden kurtulmuş muydu? Yavrularına bakacak genç kız fareler var mıydı yanında?...”(ÇY, s.8, Olgun Sevgi)

4.1.2.9 Geleneksellik

Alçakgönüllü Olmak

Alçakgönüllü olmak, yaptığı işte öne çıkmayı istememek demektir.

“...Ne söyleyeceğimizi bilemiyorduk. Bize gülümseyen asker ağabeye bakıyorduk. Yalçın, — Su içer misiniz asker ağabey, dedi. Asker ağabey, işaret parmağını bana yöneltip, — Şu cici kız biraz önce su verdi bana. Şimdi içesim yok. Sağ ol gülüm, dedi...”(ÇY, s.56, Alçakgönüllü Olmak)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Bu arada, konuşmalarım değişmeye başlamış. Zaman zaman hoşla gitmeyen, annemle babamın beğenmediği sözler söylüyordum. Geçenlerde yemek yiyorduk. Bülent ağladı arabasında. Ben, — Ağladı şişesice, dedim. Annemle babam, şaşkın baktılar bana. — Bu nasıl söz? İnsan kardeşi için, ağlayan bir bebek için böyle söyler mi kızım? Nereden öğreniyorsun böylesi konuşmaları, dedi annem Belli ki Safiye teyzenin konuşmalarından aklımda, kalmış. Ondan öğrendiğimi yinelemişim. Ama bunu anneme söyleyemedim. Söyleseydim, annem belki de konuşurdu onunla. Annemler yokken de, kim bilir ne azarlar işitirdim...”(ÇY, s.51, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Traktör dedi ki: — Bir makine olduğunu bile bile, öbür makineleri önemsemeyişin beni şaşırttı doğrusu. Tümümüz insan aklının ürünüyüz. Herkesin bir görevi var. Başkasını küçük görürken, beğenmezken biraz da kendini küçültüyorsun. Çünkü sen de bir makinesin. Öbür makineleri kendine kardeş olarak görmek gerekir...”(ÇY, s.12, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Babamın eli gözlerine gitti. Onun da, gözlerinde ıslaklık gördüm. Amcam, tümümüzü ayrı ayrı kucaklayıp öptükten sonra trene bindi. Üzgün görünüyor, hep yere bakıyordu. Tren önce kıpırdadı. Görevlilerin düdük sesleri duyuldu. Trenin düdüğü öttü. Acıklı değil, azarlayıcıydı. El salladık amcama. Başkaları da el sallıyordu. Trenin acıklı düdük sesi duyuldu. Gittikçe küçüldü, gittikçe görünmez oldu yolcular. Kalanlar hevesiz, isteksiz yürüyüp dağılmaya başladılar. Biz de ayrıldık istasyondan. Babam tek sözcük bile söylemedi eve gelinceye kadar...”(ÇY, s.33, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Safiye teyzenin burnu küçük. Biraz daha küçük olsaydı, hepten burunsuz olurdu. O zaman, çocuklar kendisine, 'Burunsuz Safiye teyze!' derlerdi. Bunu söyledim anneme. Annem önce güldü. Sonra da dedi ki: — Güldüğüme bakma İlknur! Bir daha senden böylesi konuşmalar duymak istemiyorum. Akıllı çocuklara yakışmaz. Yoksa sen, deli kız mı olmak istiyorsun? — Hayır. Deli kız olmak istemiyorum, dedim. — Öyleyse, karışılmaz başkalarının burnuna, kulağına. Safiye teyzenin burnunun küçüklüğü kendi suçu mu? Küçük burunlu doğmuşsa ne yapsın kadıncağız? O da, küçük burunlu olarak yaşıyor işte...”(ÇY, s.47, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

“...Biraz rahatladım. Senin yanındaymışım, özlediğim serinliğinin içindeymişim gibi oldum. İstanbul’dan yazılacak, anlatılacak çok şey var. Ama mektubum uzadı. Başını ağrıtmış, zamanını çokça almış olmaktan çekinirim. Sana selâmlarımı, sevgilerimi yollar, tüm yapraklarını okşarım parmaklarımla. Ayrıca insanlarımıza, tarlalarımıza, dağlarımıza, Çaltı Irmağına, yağmur yüklü bulutlara, tüm ağaç kardeşlerine selâm olsun. Sevgilerimi yolluyorum. Kökün toprağından, gövden kökünden ayrılmasın. Bereketli yıllar dilerim sevgili Alıç Ağacım benim...”(ÇY, s.95, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Sonra da dönüp geldin. Öyle değil mi akıllı oğlum? — Hayır. Dedemlere gittim ben. Çok çok selâm söylediler. Cumartesi günü bizi yemeğe bekliyorlar...”(ÇY, s.45, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Annem gülmedi. Azarlayıcı bir sesle konuştu: — Sen şaşırdın mı Rıza? Evin içinde mayoyla dolaşmak nerede görülmüştür? — Burada, bizim evde bir mayolu gördün işte. — Sıcağa bunca dayanıksız olduğunu biliyorsun. Ne diye denize gitmedin öyleyse?...”(ÇY, s.85, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...— Japonlar öyle mi yapıyorlarmış babacığım, dedim. — Evet kızım. Gazetede görmüştüm. Japon’un biri varildehydi. Önünde masası, masasında yazı makinesi vardı. İş yerinde verim düşmesin diye böylesi yöntemler uyguluyormuş Japonlar. Bizde izin verilmez böylesi davranışlara. İş yerlerinden geçtim, kendi evimizde bile yapamayız onların yaptığını. Hem güler, hem ayıplarlar. Mayolu oluşum bile, nasıl güldürdü seni...”(ÇY, s.86, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Safiye teyzenin burnu küçükçük. Biraz daha küçük olsaydı, hepten burunsuz olurdu. O zaman, çocuklar kendisine, 'Burunsuz Safiye teyze!' derlerdi. Bunu söyledim anneme. Annem önce güldü. Sonra da dedi ki: — Güldüğüme bakma İlknur! Bir daha senden böylesi konuşmalar duymak istemiyorum. Akıllı çocuklara yakışmaz. Yoksa sen, deli kız mı olmak istiyorsun? — Hayır. Deli kız olmak istemiyorum, dedim. — Öyleyse, karışılmaz başkalarının burnuna, kulağına. Safiye teyzenin burnunun küçüklüğü kendi suçu mu? Küçük burunlu doğmuşsa ne yapsın kadıncağız? O da, küçük burunlu olarak yaşıyor işte...”(ÇY, s.47, Geleneklere Saygılı Olmak)

4.1.2.10 Uyma

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...Öfkeli topluluktan, karışık sesler yükseldi: — Hayır! Ayrılacağız. Onları kendileriyle baş başa bırakmalıyız. Önder sıfır onları susturduktan sonra dedi ki: — Bir ağızdan yapılan konuşmalar karışıklık yaratır. Birbirimizi iyi anlamamızı engeller. En iyisi; düşüncelerimizi birer birer açıklamalıyız. Hem de konuşanların sözünü kesmemeliyiz. Bizim gibi düşünmeyenlere de öfke duymamalıyız. Şimdi, konuşmak isteyenler parmak kaldırarak belirtsinler bunu...”(ÇY, s.69, Kibarlık)

“...— Baktık. Aklımızı da başımıza topladık. Birbirimizi dışlamanın gücümüzü azaltacağımızı anladık. Rakamlar. yan yana gelince, binleşince güç oluşturuyorlarmış meğer. Neden şimdiye kadar, çirkin biri olduğumu söylemedin? Hep senin güdümündeydim de ondan. Kişiliğimin bilincine varınca, kötü biri oldum öyle mi? Ben, kardeşimiz sıfırdan özür dilemek istiyorum...”(ÇY, s.80, Kibarlık)

“...Biraz rahatladım. Senin yanındaymışım, özlediğim serinliğinin içindeymişim gibi oldum. İstanbul’dan yazılacak, anlatılacak çok şey var. Ama mektubum uzadı. Başını ağrıtmış, zamanını çokça almış olmaktan çekinirim. Sana selâmlarımı, sevgilerimi yollar, tüm yapraklarını okşarım parmaklarımla. Ayrıca insanlarımıza, tarlalarımıza, dağlarımıza, Çaltı Irmağına, yağmur yüklü bulutlara, tüm ağaç kardeşlerine selâm olsun. Sevgilerimi yolluyorum. Kökün toprağından, gövden kökünden ayrılmasın. Bereketli yıllar dilerim sevgili Alıç Ağacım benim...”(ÇY, s.95-96, Kibarlık)

İtaatkâr Olmak

İtaatkâr olmak, vazifelerini yapan ve yükümlülüklerini yerine getiren kimse olmaktır.

“...— Mektubu bana yazmış olamazsın. Başkasına yazılmış olanı da okunmaz, dedim. — Yazan izin verirse, okunur. Al, oku. Ben de plaj giyimimden, ev giyimime geçeyim. Olur mu, Nermin'ciğim? — Olur babacığım, dedim...”(ÇY, s.87, İtaatkâr Olmak)

“...Anneme, bir daha Safiye teyzenin burnundan söz etmedim...”(ÇY, s.47, İtaatkâr Olmak)

“...Ben de içimden, 'Burunsuz Safiye!' dedim ona. Söylediklerimi duymuş gibi azarladı beni: — Neler söylüyorsun benim için? Gerçeği söyleyemedim. — Hiç, dedim. Öfkeli bakışını sürdürdü. — Öyleyse, ne demeye kıpırdatıp duruyorsun dudaklarını? Yanıt vermedim...”(ÇY, s.50, İtaatkâr Olmak)

“...2 konuştu: — İnsanoğlunun aklı, Önce 1'i yarattı. 1'e bir daha kattı, Matematik bilimi, Beni böyle kazandı. 2'den sonra, hemen 3 girdi söze: — İnsanoğlunun aklı, 2 ye biri kattı. Ya da: Bir, bir, bir dedi. Beni böyle yarattı. 3 susunca, 4 konuştu: — 2'yi çarp 2'yle. ister 3'e 1 ekle. 1, 1, 1, 1 de dersin, Bana böyle gidersin. Ben sıfırı tanımam. 1 sayısıdır atam...”(ÇY, s.65, İtaatkâr Olmak)

“...Sıfırın 8'e yakınlık duyması neye yarar? 8, öfkeyle kıpırdadı yerinden. — Kim demiş sana benzediğimi? Ben 8'im, 8! 1 atadan gelmekteyim. Kardeşlerimin kendi aralarında birleşmesinden de oluşurum. Kardeşlerim de 1 atadan gelmektedir. Ben, "0" diye birini tanımiyorum, dedi...”(ÇY, s.66, İtaatkâr Olmak)

“...Tartışmayı başından beri dinleyen sıfırlar, öfke içindeydiler. Böylesi bir çağırışı bayram sevinci bildiler. Yerinden ayrılabilenler ayrıldı. İrili ufaklı birçok sıfır, dersliğin orta yerinde toplandı çabucak. Tartışmayı başlatan sıfır, en büyükleriydi. Onun çevresindeydiler...”(ÇY, s.68-69, İtaatkâr Olmak)

“...Serüven kitabından gelme sıfır, parmak kaldırıp söz istedi. Önder sıfır da, konuşması için başını sallayıp onayladı...”(ÇY, s.70, İtaatkâr Olmak)

“...Alkışlarla çınladı derslik. Koşar adımlarla yürüdü duvara doğru önder sıfır. Öbürleri de onu izledi. Önder sıfır, baştaki 1'in yanına gelince, onun başını okşadı. 1 gülümsedi. Hem de önüne baktı. Utangaç bir görünüm içindeydi...”(ÇY, s.82, İtaatkâr Olmak)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...Ayrılıkları sevmiyorum. İnsanı ağlatıyor. Geçen yıl babam dış ülkeye gitti. Tümümüz ağlaştık. Döneceği günü bekledik durduk. Önceleri ayları, sonra haftaları, günleri saydık. Babam on gün sonra gene gidecek. Gene ağlar mıyız ki? Babamı anımsadıkça dalgınlışıyormuşum. Öğretmenim beni çok uyardı bu nedenle. Gene dalgın olur muyum ki? Keşke hiç gitmeseydi dış ülkeye...”(ÇY, s.34, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Tren şimdi gidiyordur. Amcam belki uyumuş, kasketli başı göğsüne doğru düşmüştür. Tren, kırların sessizliğini bozuyordun. — Cufi cufi cuf cuf! Cufi cufi cuf cuf! Taka tuk tak tak! Taka tuk tak tak! Düüüütl...”(ÇY, s.35, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Babaanneciğim ölmeseydi, bana gene güzel masallar anlatırdı. Böylesi korkulara kapılmazdım. Annemle babam isteyken can sıkıntıları duymazdım. Tüm günlerin cumartesi, pazar günü olmasını istemezdim...”(ÇY, s.51, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...O sırada, bizden yana döndü asker. Anneme, — Çok susadım yenge. Bana bir içme suyu verir misiniz, dedi. — Veririz kardeşim. Hemen getirelim. Haydi kızım. Git soğutucudan su şişesini getir. Bardak da al mutfaktan, dedi annem. Koşarak gittim. Söylenenleri getirdim...”(ÇY, s.53, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin içinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

“...Salona yürüdü doğruca. Koltuklardan birine oturdu. Fötr şapkası geriye itildi. Alnı hepten açıktaydı. Bir yığın can sıkıntısından sonra oğlunun dönüşü gene de sevindirmişti genç kadını. Karşısına oturdu. Necmi'ye baktı. Şapka giyiniş biçimine gülesi geldi. Kendini tuttu...”(ÇY, s.36, Kendini Denetleyebilmek)

“...Peki tekmelediler mi seni? — Hayır. Ben kıyıda duruyordum. Onların önüne çıkmadım. Peşlerinden baktım. Biri dönüp bana baktı. Hem de dilini çıkardı. Ben dil çıkarmadım. Uzaklaşıp gittiler...”(ÇY, s.45, Kendini Denetleyebilmek)

“...Sonra da dönüp geldin. Öyle değil mi akıllı oğlum? — Hayır. Dedemlere gittim ben. Çok çok selâm söylediler. Cumartesi günü bizi yemeğe bekliyorlar...”(ÇY, s.45, Kendini Denetleyebilmek)

“...Bir gün, balıklı havuzlara ekmek atmıştı, bizim köyün çocukları. Bunu balıklara iyilik olsun diye yapmıştık. Onlar da kapışa kapışa yemiş, doyunmuşlardı bir güzel. Attıklarımızdan suyun üstünde yüzenler vardı. Artık gelmiyorlar, onları yemiyorlardı. İyice doydukları belliydi. Bir dede geldi o sıra. Ufak yapılı, saçları dökük, sakallıydı dede. Tüm vücudunu yaralar sarmıştı. Havuza girip bekledi. Ama balıklar yaklaşmıyordu bir türlü. Dede, şaşkınlıkla çevresine bakındı. O sırada, suyun yüzündeki hamurlaşmış ekmek parçalarını gördü. Balıkların dışarıdan doyurulduğunu anlamıştı. Başladı söylenmeye. Söylendikçe öfkesi çoğalıyordu. Dışsız ağzından çok kötü sözler, sövgüler çıkardı balıkları doyuranlara. Biz çocuklarsa sövgülerine öfkelenmemiştik. Dedenin öfkeli görünümünü bize gülünç gelmişti. Ama güldüğümüzü göstermedik ona...”(ÇY, s.93, Kendini Denetleyebilmek)

“...Traktör, kazmaya dedi ki: — Kazma kardeş! Bu, kendini çok beğenmişlikten hiç düşünce geliştirmemiş. Bilgisizin biri olarak yaşamış durmuş. Böylesiyle tartışmaya girmek neye yarar ki? En iyisi susalım. En iyisi yanıt vermeyelim. — Sustukça daha da şımarık olacağına benzer bu, dedi kazma. Traktör yanıt vermedi...”(ÇY, s.19, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.2.11 Güvenlik

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin işinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir.

“... Sessizlik oldu. Herkes önder sıfıra bakıyordu. O, hafiften öksürerek başladı söze: — Kardeşlerimizi yerinden oynattık. Bu, birliğin, beraberliğin öneminin anlaşıldığını gösterir. Yerime döneceğim. Herkesin de, yerine dönmesini öneriyorum...”(ÇY, s.82, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Farenin incecik sesini duyan olmadı. Kazma, kalın sesiyle vurmaktan söz edince, örümcek korkuya kapıldı. Kavgaya tutuşanların yakınında olmasını istemezdi. Vurmak için elindekini sallayanlar, savuranlar onun ağını bozabilirlerdi. Kendi kendine dedi ki: — Aman bu garajdan, benim yakınımdan uzak olsunlar. Kavgaya edeceklerse, dışarıda etsinler, isterlerse işe silâhları da karıştırabilirler. Silâhları gümbürtülü olsun. Şu boşlukta dolaşıp duran yaralarının tümünü yok etsin...”(ÇY, s.17, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin işinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir.

“...— Bana mı söylüyorsun, kazma arkadaşına mı? Traktör, — Kazma arkadaşım konuşmamıştı ki, dedi.

Mersedes, — Onunla çok dost olduğunuz belli. Sapını sana dayamış. Günleriniz aynı yerde geçiyor. Onunla konuşmuş olacağını sandım da, dedi. — Birbirimize yakın olmamız, dostluk kurmamız kötü mü? Beyaz Mercedes, önce kahkahayla güldü. Sonra da dedi ki: — İkiniz de toprak kokuyorsunuz. İkiniz de; "Sabunlu su nedir?" sorusunu yanıtlama bilgisinden uzaksınız. -..”(ÇY, s.10, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Kazma, tartışmayı dinliyor; dinledikçe de öfkesi çoğalıp duruyordu. — Git buradan! Git garajımızdan! Git çiftliğimizden, diye bağırdı...”(ÇY, s.14, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Annem gülmedi. Azarlayıcı bir sesle konuştu: — Sen şaşırdın mı Rıza? Evin içinde mayoyla dolaşmak nerede görülmüştür? — Burada, bizim evde bir mayolu gördün işte. — Sıcağa bunca dayanıksız olduğunu biliyorsun. Ne diye denize gitmedin öyleyse?...”(ÇY, s.85, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik, kişinin içinde vatani düşmanlardan koruması ve bu yönde fikirler ve eylemler içine girmesi demektir.

“...Tarih şeridinden gelen sıfır, hoşnutsuzlukla konuştu: — Tüm yeryüzünden silinmek mi? Buna, "Tarih sahnesinden çekilme.” denir. Tarih sahnesinden çekilenler de yok olur, unutulur gider. Tarih sahnesinden yanlış işler yaptıkları için çekilen, yok olan uluslar vardır. Biz de mi onlar gibi olalım? Serüvenci arkadaşımız, bizi yok olmaya sürüklemek istiyor. Bu konuda beni yandaş bulamaz kendine...”(ÇY, s.71, Ulusal Güvenlik)

“...Birden kendi karnını anımsadı. Günden güne büyüyordu işte. Belki altı, belki sekiz yavru doğurabilirdi. Onları büyütür, yalnızlıktan kurtulurdu. Sevinçle doldu yüreği. Başını yuva deliğinden çıkardı. Traktöre doğru bakarak dedi ki: — Bizi yeryüzünden silip süpüremeyeceksin garip yaratık! Kediler, yılanlar, yırtıcı kuşlar başarabildiler mi bunu? Sen de başarılı olamayacaksın. Biz çoğalmayı, çabuk çoğalmayı bilen canlılarız. Doğurgan yaratıklarız. Hem de birbirimizi sever, koruruz. Bir doğum görmesin genç kızlarımız. Hemen koşuşurlar. Anne fareye yardımcı olurlar. Küçüklerin üşümemesini sağlarlar. Bu, birbirimizi sevdiğimizi gösterir. Anne fareye yiyecekler taşırlar. Birbirini seven, birbirini koruyan fare ulusu yok edilebilir mi hiç? Senin dağıttığın yuvaların yerine yenileri yapılacaktır. Göreceksin işte...”(ÇY, s.9, Ulusal Güvenlik)

“...Cumartesi günüydü. Annemin kucagında Bülent vardı. On bahçeye çıkmıştık. Yolun kıyısındaki akasya ağacının altında bir asker gördüm. Anneme, — Bak, orada bir asker var. Ona çok yaklaşmayalım, dedim. — Yaklaşmayalım mı? Yaklaşırsak ne olur, dedi annem. — Süngüsünü karnımıza batırır. — Sen delirdin mi kızım? O bizim askerimiz. Süngüsünü karnımıza batırır mı hiç? Daha da korur bizi. Nereden öğreniyorsun sen böylesi akıl olmazlıkları? Yanıt vermedim...”(ÇY, s.53, Ulusal Güvenlik)

Temiz Olmak

Temiz olmak, içinde düzenli ve titiz olmak demektir.

“...— Denize gitmek mi? Temiz denizi, lağımsız kıyıyı nerede bulacaksın? Gidip de, hastalık mı kapayım plajlardan? — Bir su dökün öyleyse... — Sular akıyor mu?...”(ÇY, s.85, Temiz Olmak)

“...İstanbul’un gide gide yeşili azalıyor. Bahçelerin ağaçlarını kesiyorlar durmadan. Yerine, "apartman” dedikleri üst üste yığılmış evlerden yapıyorlar. Öylesi evleri yapmak için acımasız oluyor yapımcılar. Senin ağaç kardeşlerini kesip yok ediyorlar. Kentin apartmanları çoğaldıkça, ağacı ve yeşili azalıyor hızla. İyi ki, İstanbul’da yaşamıyorsun sevgili Alıç Ağacı. Bir bozkır köyünün Çaltı Irmağına bakan yamacında oluşuna sevinmelisin. Burada olsaydın, belki seni de keserler, seni de yok ederlerdi. İstanbul kentinin taşıtları da, sayılamayacak kadar çok. Gürültü, duman, pis koku yayar durur onlar çevreye. Burada olsaydın, başın şişerdi gürültüden. Pis kokulardan, dumanlardan rahatsız olurdun. Temiz havayı, serinliği özler dururdun. Tecer Dağlarından esen rüzgârlar düşerdi usuna. Özlemle dolardı yüreğin. Bak ben seni özledim. Senin özleminle dolu yüreğim. Oturdum da, mektup yazıyorum sana. Aman ne iyi oldu...”(ÇY, s.94, Temiz Olmak)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

“...Birden kendi karnını anımsadı. Günden güne büyüyordu işte. Belki altı, belki sekiz yavru doğurabilirdi. Onları büyütür, yalnızlıktan kurtulurdu. Sevinçle doldu yüreği. Başını yuva deliğinden çıkardı. Traktöre doğru bakarak dedi ki: — Bizi yeryüzünden silip süpüremeyeceksin garip yaratık! Kediler, yılanlar, yırtıcı kuşlar başarabildiler mi bunu? Sen de başarılı olamayacaksın. Biz çoğalmayı, çabuk çoğalmayı bilen canlılarız. Doğurgan yaratıklarız. Hem de birbirimizi sever, koruruz. Bir doğum görmesin genç kızlarımız. Hemen koşuşurlar. Anne fareye yardımcı olurlar. Küçüklerin üşümemesini sağlarlar. Bu, birbirimizi sevdiğimizi gösterir. Anne fareye yiyecekler taşırlar. Birbirini seven, birbirini koruyan fare ulusu yok edilebilir mi hiç? Senin dağıttığın yuvaların yerine yenileri yapılacaktır. Göreceksin işte...”(ÇY, s.9, Aile Güvenliği)

“...Fare, başka sözler de söyleyecekti ya, duyduğu bir gürültü engel oldu buna. Garajın içi aydınlandı birden. Gözleri kamaştığından geri çekildi. Işık daha da bollaştı. Gürültü daha da çoğaldı. Ortalık aydınlandı hepten.

Çevredeki yarasalar ötelere kaçışmıştı. Gece içinde böylesi olaylarla hiç karşılaşmamış olan örümcek korkuya kapılmış, kendini aşağıya sarkıtmıştı...”(ÇY, s.9, Aile Güvenliği)

“...Fakat traktörün öfkeli sesi onu korkuttu. Hemen yuvasına girdi. Gövdesi içeride, başı dışarıda olacakları izlemeye başladı...”(ÇY, s.13, Aile Güvenliği)

“...Beyaz Mercedes, nasıl bir yanıt vermenin yerinde olacağını düşünüyordu. O sırada, ayak sesleri duyuldu. Çok geçmeden, bir insan eli kavradı mercedesin kapısını. Kapı açıldı. İnsan içeri girdi. Işığı yaktı. Korkuya kapılan fare, hemen yuvasına kaçtı...”(ÇY, s.21, Aile Güvenliği)

“...Dur, ben anlatayım da dinle: Sen bir anasın. On gün oldu kara gözlü yavrunu doğuralı. Onu çok sevdiğini biliyorum. Hangi ana sevmez yavrusunu? Senin yavru sevginden yararlanarak işte böyle koşar adım yürümeni sağladım. Yavrun köyde kaldı. O, şimdi ahırda seni bekliyor. Acıkmıştır, özlemiştir seni. Sen de onu özledin. Öyle olmasaydı, bunca aceleci olur muydun hiç? Üzülme. Yolu azalttık. Eve varacağız. Yavruna kavuşacaksın. Onu da yanımıza alabilirdik. Ama bazı güçlükler çıkardı. O, bazen arkada kalır, bazen yan yollara sapardı. Yavrunu göremeyince, yavaşlardı adımların. Yolu çabuk tüketemezdik. Sen yavru sevgisiyle etkilenmeseydin bunca aceleci olamazdın. Yaaa... Anladın mı şimdi? Hem de ben ikide bir kalçalarına vururdum değneklerle. Ne demişler? "Yol yürümekle, borç ödemekle biter. Yürüye yürüye azalttık yolu. İşte, inişin başındayız. Acelesiz ol. Ağır ağır at adımlarını. Ben de acelesiz olmalıyım. Sana "Deh!" diyerek çabuk yürüyüş istemeyeyim. Olaysız, üzüntüsüz varalım evimize. Ben çocuklarıma, sen de yavruna kavuş. Burada birbirimize çok benziyoruz işte, ikimizin de yüreğinde, yavru sevgisi var. Senin bunca yük altında aceleci oluşun, benim de eve ekmeklik un götürüşteki sevincim nereden kaynaklanıyor? Doğrudan yavru sevgisinden değil mi?...”(ÇY, s.27, Aile Güvenliği)

“...Benim çocuklarım götürdüğümüz undan yapılma ekmeği yerken, gözleri ıslıl ıslıl olacak, Mutlandırarak bu beni. Senin yavrun da, hemen sana yaklaşacak. Senden doyunmak isteyecek. O da mutlanacak. Onun da gözleri ıslıl ıslıl olacak. Ah, senin şanssızlığına bak hele!...”(ÇY, s.28, Aile Güvenliği)

“...Köyüne gitmek istediğimizi söyledik. Çoğunlukla derdi ki: — Ne yapacaksınız benim köyüme gidip de? Ne olacak benim köyümü göreceksiniz de? Köy yaşamı güç bir yaşamdır, insan, kemikleri ağrıyınca, tabanları sızlayınca kadar çalışmak zorundadır köy yerinde. Çocuklar bile, sabahın erken saatlerinden, akşamın karanlığına kadar iş peşindedir. Hele yaz boyunca, doyaya uyumaz köy çocukları. Kolay mı sanıyorsunuz, gün boyu çalışmayı? Kolay mı sanıyorsunuz, yakıcı güneş altında kuzu, koyun, öküz otlatmayı? Köyde olsaydınız bunca bol uyuyamazdınız. Bunca bol ışık bulamaz, bunca bol kitap okuyamazdınız. Ben sizlerin geleceğinizi düşündüm. Askerliğinizi bitirince, köyüme dönmedim. İstanbul’da kaldım. Burada evlendim. Bin bir güçlük içinde geçti yaşamım. Sizler rahat edesiniz, iyi yetişesiniz diye güçlüklerle göğüs gerdim. Bırakın köye gitmeyi, köyü merak etmeyi. Işık, kitap bolluğunda çalışın. Bilginizi çoğaltın. Kendinizi iyi yetiştirmeye bakın...”(ÇY, s.31, Aile Güvenliği)

“...Bugün tümümüz Haydarpaşa İstasyonuna gittik. Trene bineceğine yakın ağladı amcam. Onun ağlayışı şaşırttı, üzdü bizi. 1 itrek sesiyle babama dedi ki: — İstanbul gurbetçiliğinin yetmedi. Daha uzaklara, Avrupa memleketlerine gittin İsmail! Çocukları da bir kez olsun getirmedin köye. Onlara baba, dede diyarımızı göstermedin. Bu gidişle, birbirimizi unutacağız. Hepten yabancı olacağız birbirimize. Babam, — Ne yapayım ağabey? Benimki de bir geçim koşturmacası işte. Çocukları okutmak, onları iyi yetiştirmek istiyorum. Sevine sevine mi duruyorum el memleketlerinde, diye yanıt verdi...”(ÇY, s.32, Aile Güvenliği)

“...Feride Hanım, saatlerdir beklediği oğluna kapıyı açar açmaz söylenmeye başladı: — Nasıl oldu da dönebildin? Peki nerelerdeydin oğlum? Sen beni meraktan öldürmek mi istiyorsun? Öfkeli anneye, oğlu uysalca yanıt verdi: — Hiiç. Biraz dolaştım. — Evden ayrılalı kaç saat oldu? Öğlen yemeğine bile gelmedin. Gene de “biraz” gezmiş oluyorsun, öyle mi? Necmi yanıt vermedi. Aralık kapıdan içeriye girdi...”(ÇY, s.36, Aile Güvenliği)

“...Nerdeyse şapkasıyla girecekti yatağına. Bu sabah, her zamankinden daha erken uyandı. Kahvaltısını çabucak yaptı. Şapkası başında dolaşmak, herkesin arasında "fötr şapkalı Necmi" olarak görünmek istiyordu. Annesi bunca erken çıkılmayacağını söyledi ya; Necmi, gene de ondan izin alıp ayrıldı evden. Can sıkıntılarından biraz da olsa sıyrılan Feride Hanım sordu: — Peki nerelerdeydin oğlum? Kimlerle birlikteydin? Benim meraklanacağımı, üzüleceğimi düşünmediysen de, açlığın da mı sana evine dönmeni anımsatmadı?...”(ÇY, s.37, Aile Güvenliği)

“...Oğlu, anlatmayı sürdürdü. — Oradan da ayrıldım. Caddeye çıktım. Kaldırımda dört çocukla karşılaştım. Kol kola girmişlerdi. Hem yürüyor, hem de diyorlardı ki: "Biz dört kişiyiz, Biz dörtleriz. Önümüze çıkana,

Tekmeleriz.” Annenin kaşları çatıldı birden. — Eyvah! Eyvah! Demek, yaramaz çocuklarla karşılaştın sen?...”(ÇY, s.44, Aile Güvenliği)

“...— Aman uzaklaşsınlar. Aman gitsinler. Öylesi yaramazlar uzak olsun herkesten. Demek adam tekmelemeye çıkmışlar. Tekme düşüneceklerine okuma, öğrenme, iki kitap karıştırma düşünseler ya!... Vay yaramaz çocuklar vay! iyi ki öylelerine uymamışsın, iyi ki, dil çıkarmamışsın...”(ÇY, s.45, Aile Güvenliği)

“...Akşam yemeğinde birlikte olacaktınız. Erkenden gitmeliymişiz. Annesi şaşkınlıkla sordu: — Aaaa! Demek dedenlere gittin? Minibüse mi bindin? Paran var mıydı? — Giderken yürüdüm. Dönüşte dedem minibüse bindirdi beni. — Aman Necmii! Bunca geç kalışından, gelir gelmez yemek istemeyişinden anlamalıydım bunu. Ama söylemeliydin...”(ÇY, s.45, Aile Güvenliği)

“...Babaannem de ölmeseydi... Ben anaokuluna gidecektim bu yıl. Orada her gün oynuyorlarmış. Resim yapıyorlarmış. Öğretmen çocukları azarlamıyor, korkutmuyormuş. Hem de seviyormuş. Babaannem öldü. Bülent doğdu. Hem Safiye teyzeye hem okula verilecek kadar paramız yokmuş. Keşke daha çok paramız olsaydı. Ben bu yıl anaokulunda olurdum. Resimler yapar, şarkılar öğrenirdim. Öğretmenim beni severdi. Azarlamaz, korkutucu masallar anlatmazdı bana...”(ÇY, s.57, Aile Güvenliği)

“...Sıfırın arkadaşı dedi ki: — Tüm matematik biliminin 1’den doğmuş olduğunu öğrendin işte. Ben de bir Tim. Öyleyse, benzerimi tutmalıyım...”(ÇY, s.62, Aile Güvenliği)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

“...— Denize gitmek mi? Temiz denizi, lağımsız kıyıyı nerede bulacaksın? Gidip de, hastalık mı kapayım plajlardan? — Bir su dökün öyleyse... — Sular akıyor mu?...”(ÇY, s.85, Sağlıklı Olmak)

“...İstanbul’un gide gide yeşili azalıyor. Bahçelerin ağaçlarını kesiyorlar durmadan. Yerine, "apartman" dedikleri üst üste yığılmış evlerden yapıyorlar. Öylesi evleri yapmak için acımasız oluyor yapımcılar. Senin ağaç kardeşlerini kesip yok ediyorlar. Kentin apartmanları çoğaldıkça, ağacı ve yeşili azalıyor hızla. iyi ki, İstanbul’da yaşamıyorsun sevgili Alıç Ağacı. Bir bozkır köyünün Çaltı Irmağına bakan yamacında oluşuna sevinmelisin. Burada olsaydın, belki seni de keserler, seni de yok ederlerdi. İstanbul kentinin taşıtları da, sayılamayacak kadar çok. Gürültü, duman, pis koku yayar durur onlar çevreye. Burada olsaydın, başın şişerdi gürültüden. Pis kokulardan, dumanlardan rahatsız olurdun. Temiz havayı, serinliği özler dururdun. Tecer Dağlarından esen rüzgârlar düşerdi usuna. Özlemle dolardı yüreğin. Bak ben seni özledim. Senin özleminle dolu yüreğim. Oturdum da, mektup yazıyorum sana. Aman ne iyi oldu...”(ÇY, s.94, Sağlıklı Olmak)

“...Ama, onlar kaçmayı yeğlediler. — Eh, kendileri bilir. Önündeki hazır ekmeği başkasına kaptıran aç kalır. Açlığa katlansınlar öyleyse, dedi Feride Hanım...”(ÇY, s.44, Sağlıklı Olmak)

“...Balıklı havuzlar, vücudunda yara olanlar içindir asıl. Öyleleri havuza girince hevesle yaklaşır balıklar. Yaralardaki kermeleri, koparıp koparıp kaçarlar. Çermik suyu iyi gelir yaraya. İnsanlar sağlığına kavuşur, yaralarından çabuk arınır Yılanlı Çermiğinde...”(ÇY, s.92, Sağlıklı Olmak)

4.1.3. Dokunduğum Altın Olsun

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan Dokunduğum Altın Olsun'dur. Özyürek Yayınevi tarafından 2017 yılında basılmış ve 96 sayfadır.

4.1.3.1 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlemesi

Tablo 4.3'de Dokunduğum Altın Olsun isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 3 Dokunduğum Altın Olsun Değer Çözümlemesi

Dokunduğum Altın Olsun Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	283	21	7,42%
Başarı	283	35	12,37%
Hazcılık	283	22	7,77%
Uyarılma	283	16	5,65%
Özyönelim	283	55	19,43%
Evrenselcilik	283	22	7,77%
Yardımseverlik	283	33	11,66%
Geleneksellik	283	20	7,07%
Uyum	283	31	10,95%
Güvenlik	283	28	9,89%

“Güç” değeri 21 sıklıkla %7,42; “başarı” değeri 35 sıklıkla %12,37; “hazcılık” değeri 22 sıklıkla %7,77; “uyarılma” değeri 16 sıklıkla %5,65; “özyönelim” değeri 55 sıklıkla %19,43; “evrenselcilik” değeri 22 sıklıkla %7,77; “yardımseverlik” değeri 33 sıklıkla %11,66; “geleneksellik” değeri 20 sıklıkla %7,07; “uyum” değeri 31 sıklıkla %10,95 ve “güvenlik” değeri 28 sıklıkla %9,89 oranla eserde yer almaktadır. DAO’da “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “başarı”, “yardımseverlik”, “uyum” ve “güvenlik”tir. En az sıklık olarak “uyarılma” gelmektedir. Diğer az sıklığa sahip “geleneksellik”, “güç”; aynı sıklığa sahip “hazcılık” ve “evrenselcilik” yer almaktadır.

4.1.3.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Gigantlar taşıdıkları özellikler nedeniyle diğerleri üzerinde denetleme gücüne ve onlara karşı üstünlük göstermiştir.

“...Uranüs’ün kanı toprağa sızdı. Sızan kandan yeni canlılar oluştu. Bunların en önemlileri Eriniler, bir de Gigantlardır. Erini devlerinin başında saç yerine yılanlar vardı. Gözlerinden yaş yerine kan akardı. Suçlu kişilerin amansız izleyicisiydiler. Bir suçlu görmesin Erini’nin biri!.. Hemen ardına düşer, onu çıldırtıncaya değin kovalar, kovalardı!.. Gigantlar daha da azman devlerdi. Bedenleri yılan kuyruğuyla bitiyordu. Kuyrukları pullu pulluydu. Onları görenlerin korkudan dudakları uçukluyordu...”(DAO, s.37, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Kuzey Rüzgarları Tanrısı Bora, Pitis’i uçurumun dibine savrulmasını istemiştir.

“...Aldığı yanıt, Kuzey Rüzgârları Tanrısı Bora’yı çok öfkelenirdi. Güzel periye karşı tüm gücüyle saldırıya geçti. Pitis’i yerden yere çarptı. Onun kırılmadık yerini bırakmadı! Öfkesi geçmek bilmiyordu Bora’nın. Kızcağızı ezdi, külçeleştirdi, küçülttü. Bir uçurumun kıyısına getirdi ezilmiş, külçeleşmiş Pitis’i. Fırlattı attı. Bedeni iyice parçalansın, parçalarının her biri uçurum dibine savrulsun istiyordu!...”(DAO, s.18, Otorite Sahibi Olmak)

Tanrıça durum karşısında öfkelenmiş ve Arekna’yı yırtmış, parçalamış ve parçalarını ötelere fırlatılmıştır.

“...Tanrıça, Arekna’nın işini incelemiş. Kendi işi kadar başarılı olduğunu görmüş. Bir ölümlünün, bir ölümsüz karşısında övünmesine öfkelenmiş. Hem de Arekna’nın başarı sıni kıskanmış. Kıskançlığın etkisiyle, usta kızın işini yırtmış, parçalamış. Parçaları ötelere fırlatmış...”(DAO, s. 26, Otorite Sahibi Olmak)

Baştanrı Prometheus’un cezalandırılmasını istemiş ve Yanardağlar ve Sanayi Tanrısı Hephaistos’a buyruk vermiştir.

“...Yanardağlar ve Sanayi Tanrısı Hephaistos’a buyruk verdi. Kırılmaz, kopmaz bir zincir yapacaktı. O zincirle Kafkas Dağları’nın en ulaşılmaz yerine bağlanacaktı Prometheus!.. Hephaistos hemen işe koyuldu. Baştanrının istediği zinciri yaptı. Prometheus’u Kafkas Dağları’na götürüp ona dedi ki: Ey Prometheus! Ey titanların en akıllısı! İnsanların en dostu! Sen; yeryüzüne indirilmesi, ölümlülerin eline geçmesi yasak olan ateşi çaldın. Onu insanlara verdin. İnsanlar ateşe sahip olduktan sonra; kendilerini daha güçlü bulmaya, tanrılarla denk olduklarını düşünmeye, onlara karşı başkaldırıda bulunmaya bile yöneldiler, çok şımardılar. Bu şımarmayı sen sağladın!.. Baştanrının buyruğu gereğince seni zincire vuracağım. Çok acılar çekeceksin. Sesini duyan, acılar çektiğini bilen olmayacak. İnsanlardan uzak kalacağın için, ateşli yaşamdaki mutluluklarını da göremeyeceksin. İniltilerin, hıçkırıkların kayalara çarpıp parçalanacak. Başkalarını mutlu etmek için yaptığın iş

sonucu, sen yeryüzünün en mutsuz kişisi olacaksın! Adın hepten unutulacak! İnsanlar seni anmaz olacak!.. Topal Tanrı Hephaistos böyle konuştu...”(DAO, s.53, Otorite Sahibi Olmak)

Niobe, 6 erkek 6 kız çocuğuna sahip olmasının verdiği özgüvenle kendisine zarar verilemeyeceğini düşünmüş ve çevresinde olan biten her şeyi yönetebileceğini söylemiştir.

“...Topal Lefle sordu: Niobe ana da kim? Yavrularının tümünü niçin yitirmiş?.. Tostop konuştu Lefle’ye bakarak: Niobe, Lidya Kralı Tantalos’un kızıdır. Altısı kız, altısı erkek on iki çocuğu vardı onun. Çocuklarının çokluğuyla övünürdü. Övünengliğini tanrılara karşı bile yapardı. Bir gün şöyle demişti: Ben evrenin en güçlü, en mutlu kadınıyım. Çünkü on iki tane çocuğum var. Ölüm çocuklarımın tümünü elimden alacak değil ya?.. Öyleyse tanrıçalardan bile güçlü sayılırım...”(DAO, s.72, Otorite Sahibi Olmak)

Haber Tanrısı Hermes karşısındaki ihtiyarları geriye dönmelerini söylemiş ve onların yaşadığı mekanı sular altında bırakmıştır.

“...Aradan çok zaman geçmemiştir ki Haber Tanrısı Hermes, ihtiyarlara: Dönüp geriye bakın! dedi. Filemon ile Baykis dönüp baktılar. Bir de ne görsünler!.. Tüm ovayı sular kaplamamış mı?. Kendi kulübelerinin dışında tüm evler sular altında kalmamış mı?.. İnsanlar, canlılar hepten yok olmuş gitmiş!...”(DAO, s.81, Otorite Sahibi Olmak)

Apollon, Zeus’un oğlu olmasını fırsat bilerek Daphne’yi durdurmak ona kendisini aşık etmek istemiştir.

“...Bir gün Apollon, ırmak boyunca dolaşırken Daphne’yi gördü. O güne değin böylesine güzel bir kızı görmemiş oluşuna şaşıtı. Onunla tanışmak, konuşmak istedi. Kıza doğru yürüdü. Bir yabancınn kendisine yaklaşmakta olduğunu görür de durur mu Daphne?.. Olanca gücüyle koşmaya başladı. Ceylanlar, geyikler kadar ustaydı koşuda!.. Tanrı Apollon da koşuyordu. Olanca gücüyle koşarken bir yandan da diyordu ki: Dur Daphne, dur! Benden sana zarar gelmez. Ben kaba biri değilim. Ben ışık tanrısıyım. Tanrılar tanrısı Zeus’un oğluyum. Her şeye yaşam sağlayan birinden kaçmak doğru değildir. Kaçma Daphne, kaçma!...”(DAO, s.94, Otorite Sahibi Olmak)

Niobe, Tanrıça Leto karşısında çocuklarının fazla olmasından övülmüş ve ona karşı üstünlük gösterdiğini iddia etmiş onu yönlendirmek istemiştir.

“...Duyduğuma göre Tanrıça Leto çok övünгенmiş. Oysa iki çocuğu var onun. Biri Apollon, biri de Artemis. Benim çocuk sayım daha fazla olduğuna göre, üstünlüğümü kabullenmem Tanrıça Leto...”(DAO, s.72, Otorite Sahibi Olmak)

Tanrıça Leto, Niobe’nin sözleri hoşuna gitmemiş ve onun tüm varlığını yok etmek istemiştir.

“Tanrılar, tanrıçalar ölümlülerin kendileriyle boy ölçüşmesinden hiç hoşlanmazlardı. Niobe’nin söyledikleri çok gücüne gitti Leto’nun. Çocuklarını yanına çağırarak, Niobe’nin çocuklarının tümünü yok etmeleri buyruğunu verdi!...”(DAO, s.72, Otorite Sahibi Olmak)

Zengin Olmak

Zengin olmak, maddi varlıklar ve para açısından “güç” değerine dahil olup, zenginliği diğer üyelerden ayırt etmeyi kolaylaştıran bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kral Midas, dokunduğu güllerin altına dönüşmesini zenginlik olarak değerlendirmiş ve kendisini yeryüzünün en zengin en güçlü kralı olarak düşünmüştür.

“...Kral Midas, Sarayına gelmiş. Hasbahçeden geçerken güllerin güzelliğinden etkilenmiş. Okşamak için elini uzatmış en yakın güle. Eli değer değmez altınlaşmasın mı gül?.. Çok şaşırmış. Bir başka güle dokunmuş, o da som altına dönüşmesin mi?.. Midas, sevinçten neredeyse çıldıracakmış. Hasbahçede dokunmadığı gül bırakmamış. Güllerin tümünü altınlaştırmış. Bahçede artık gül yerine; altından güller, altın gül ağaçları, altın yapraklar varmış. Altın parıltısı gözlerini kamaştırıyormuş. Midas’ın mutluluğunu anlatmaya sözcükler yetersiz kalmış! Kendisini yeryüzünün en varıl, en güçlü kralı olarak düşünüyor, bu düşünce onu delirtecek coşkuya varıdırıyormuş...”(DAO, s.11-12, Zengin Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görölmektedir.

Dayı Dedalos ırak aldığı yeğeninin bir gün kendisinin yerini alabileceğini düşündüğü için kıskanmış ve onu uçurumdan aşağı itmiştir.

“...Bir gün dayı-yeğen; Atina kentinin ünlü Akropolis’ine çıkmışlardı. Orada tanrılar adına yapılmış tapınaklar, yontular vardı. Tümü dayı Dedalos’un elinden çıkmış, yeğeni de yardımcı olmuştu. Talos, kaleden aşağılara bakıyordu. Atina kentini, aşağıdaki ovaları, dağları oradan gözlemek çok hoşuna gitmişti. Bunun sonucu dalgınlaşmıştı. Dayısı yeğeninin dalgınlığından yararlanıp; onu yakaladığı gibi boşluğa fırlattı...”(DAO, s.91, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Kronos yaptığı zalimliğin bir gün kendisine dönebileceği ile endişelenmekte bu nedenle de doğan çocuklarını sürekli cezalandırılmaktadır.

“...Çocukları oluyordu art arda. Ama bir türlü mutlu olamıyordu Kronos. Çünkü babasını öldürmüştü. Bu olay yüreğinde eziklik, acılar oluştuyordu. Duyunç acısı onu rahat bırakmıyordu bir türlü. Hem de çocuklarından korkuyordu. Aklında: “Gün gelir çocukların da seni öldürür Kronos!” düşüncesi yaşıyordu...”(DAO, s.38, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Ne yapsa bu düşüncenin etkisinden kurulamıyordu. Çocuklarını yutmaya başladı!.. Karısı Rhea çocuk doğurdukça, kocası Kronos yutuyordu! Yuttuklarını karnının içinde saklayarak onların kötülüğünden korunduğunu sanıyordu. Kendini ancak böyle güvenceye alabileceğine inanıyordu...”(DAO, s.38, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Zeus söylediklerini yapamayan Peton’u cezalandırmıştır.

“...Zeus yerin yakarmasını duydu. Hemen güçlü bir yıldırım göndererek Peton’u öldürdü. Çocuğun bedeni aşağıdaki nehirlerden birine düştü. Atlar da kendi başlarına gecenin ahırına girdiler... Şımarık Peton, şımarıklılığın cezasını kendi yaşamıyla ödemişti...”(DAO, s.63, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Ceza alma korkusu ve ölüm korkusuyla birlikte tanrıçaya karşı gelmeyi dahi düşünmek istememişlerdir.

“...Niobe ana hepten çocuksuzdu şimdi!.. Bu gençlerin tanrıça buyruğuyla öldürüldüğü çabuk duyuldu. Tanrıçadan korktukları için ölümlere kimse yaklaşamıyordu. Onlar için gömüt kazan yoktu...”(DAO, s.73, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Çam ağaçlarından gelen sesin Pitis’in sesi olduğunun unutulmaması istenmiştir.

“...Dikkat ettiniz mi sevimli komşularım?.. Çamlar vadilerin en derin, en dik yamaçlarında bile büyür, boy atarlar. Yaşamayı en dik bayırlarda bile başarırlar. Bu olaydan sonra periler, sevdiklerine çam dallarından armağanlar sunar oldular. Pan da çam ağaçlarının iğne yapraklarıyla başını

süsleyerek dolaşıyordu artık. Rüzgâr eserken, sevgili çamlarda inlemeye benzer bir ses duyarsınız. Öbür ağaçların rüzgârda çıkardığı seslere hiç benzemez çamın sesi. Dinleyene acı verir. Hele kuzey rüzgârları esiyorsa, çamın sesi daha da acıklı gelir kulağımıza!.. Bunun güzel peri Pitis'in sesi olduğunu, rüzgârların onun acılarını tazelediğini unutmayalım..."(DAO, s.19, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Athena Arenka'nın davranışını akıl dışı, mantık dışı bularak onu uyarmak istemiştir.

"...Athena akıl tanrıçası olduğundan, akıl gerektiren tüm işleri yürütürmüş. O istemiyorsa, hiçbir akıl işlevini göremezmiş. Onun öfkesine uğrayan tüm akıllar durgunlaşır, güçsüzleşirmiş. Üretmeye, yaratmaya yönelemezmiş. Eğer Athena istemiyorsa; dünyanın tüm terzileri, arabacıları, çiftçileri, çömlekçileri, ressamaları, yontucuları, balıkçıları işlerinde başarılı olamazlarmış. Tüm becerilerini yitirmiş!.. Arenka'nın kendini beğenmişliği, akılları yöneten yönlendiren, onlara güç veren tanrıça Athena'ya dek ulaşmış. Bir gün yaşlı bir kadın kılığına girerek, yeryüzüne inmiş tanrıça. Beyaz saçlı, donuk bakışlı, yüzü kırışıklarla dolu, ağzı dişsiz bir kadınmış görünüşte. Baston yardımıyla yürüyormuş... Gelip Arekna'nın yanına oturmuş. Onun gergef işleyişine seyirci olmuş bir zaman. Sonra da öğüt verici konuşmuş: Arekna kızım! İşinde başarılı, çok usta biri olduğunu görüyorum. Ölümlü insanların en üstünü olabilirsin. Her kesle yarışacak üstünlüğüne inanırım. Yalnız tanrılarla, tanrıçalarla boy ölçüşmeye kalkışma! Onlar insanlardan çok güçlü varlıklardır. Tanrıları, tanrıçaları öfkelenmeye gelmez. Bundan sonra da tanrıçalar kadar başarılı olacağını söylemeye kalkışma. Bu sana iyilik getirmez..."(DAO, s. 24-25, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Baba Uranüs çocuklarının bir gün kendisi için tehlike teşkil edebileceğini düşündüğü için endişeye kapılmıştır.

"...Çocukları doğduktan sonra, yüreğine korku düştü baba Uranüs'ün. Kendi kendine diyordu ki: "Ya bir gün çocuklarım benim için tehlikeli olurlarsa?.. Ya bir gün çocuklarım beni yok etmeye kalkıştırlarsa?.." Baba Uranüs; ne yapsa bu düşünceyi çıkaramıyordu aklından..."(DAO, s.35, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

"...Gaia Ana çocuklarını doğurmayı sürdürüyordu. Baba Uranüs da yavrularını yerin derinliklerine fırlatıyordu. Böylece çocukları yeryüzünün aydınlığı yerine, yeraltının karanlıklarında yaşam sürdürüyorlardı!.. Gaia, çocukları yanında olsun, ışık bolluğu içinde bulunsunlar istiyordu..."(DAO, s.35, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Peton arkadaşları tarafından kabul görmek istemektedir

"...Peton'u çok üzümüştü arkadaşlarının söyledikleri. İki gözü iki çeşme, annesinin yanına gitti. Beni tanrı çocuğu saymıyorlar anneciğim! Gök kubbede dolaşıp duran babamın yanına gitmek istiyorum. Onun güneş arabasına binerek, arkadaşlarıma kendimi tanrı arabasında göstermek istiyorum. Tanrı çocuğu olduğumu ancak böyle kanıtlayabilirim. Ne olur, yardımcı ol bana! Ne olur, beni babamın yanına yolla!.. diye konuştu..."(DAO, s.61, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Zeus arkasına aldığı insan topluluğunca kabul görüp Frigya gitmek için yola çıkmıştır.

"...Yemekten sonra dedi ki Zeus: Sizler Frigya'nın en candan, en iyi yürekli, en konuksever, en yüce insanlarısınız. Ama diğer Frigyalılar çok kötü kişiler. Gecenin ortasında dışarıda aç, yorgun kalmış iki garibi barındırma yüceliğini gösteremediler! Ben Olimpos tanrılarının başı Zeus'um. Bu da oğlum Haber Tanrısı Hermes. Burada durmayın artık! Bizi izleyin! Sizleri Frigya'nın uğrayacağı kötülüklerin dışında tutmak istiyoruz. Kulübeden çıktılar. Yaşlı insanlar bastonlarına dayanarak yürüyor, tanrıların ardında ilerlemeye çalışıyorlardı..."(DAO, s.80, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.3.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Arekna işleme işlemekte ki başarısı dilden dile yayılmış Ve melekler onu seyretmeye gelmiştir.

“...Masalcı, masala başladı: Masalcıların anlattıklarına göre; çağlar önce “Lidya” denen ülkede, “Arekna” adında genç, güzel bir kız yaşarmış. Arekna’nın güzelliği yanında, işleme işlemekteki ustalığı da dillere destanmış. İnsanlardan geçtim, melekler arasında bile konuşulmuş Arekna’nın ustalığı, işlemelerinin güzelliği... Meleklerden biri bir gün onun yanına gelmiş. Arekna işini sürdürüyor, melek de onu seyrediyormuş...”(DAO, s.22-23, Başarılı Olmak)

Kronos kardeşlerini yerin altınan gömen babasını öldürmüş ve kardeşlerini kurtarmıştır. Kronos artık evrenin sahibidir.

“...Babasını öldüren Kronos; kardeşlerini yerin altından çıkarıp bol ışığa, bol havaya kavuşmalarını sağladı. Kronos, evrenin sahibiydi artık...”(DAO, s.38, Başarılı Olmak)

Zeus başarılı bir tanrı olmak için depremleri önlemek ve insanların daha rahat yaşamasını istemekte bu nedenle Titanları serbest bırakmıştır.

“...Tanrılar diyarı Olimpos’un en güçlü kişisi kendisiydi. Yeryüzüne rahat yaşanır bir düzen getirmeliydi. Çünkü tanrılar tanrısı olmuştu. Evrenin iyi bir düzen içinde olmasından kendisi sorumluydu. Yeraltında zincire vurulmuş Titanlar bulunuyordu. Titanlar, tanrı soyundan gelen devlerdi. Durmadan homurdanıyor, zincirlerinden kurtulmaya çalışıyorlardı. Onların devinimlerinden yer kabuğu sarsılıyordu. Sarsılmalar sonunda dağlar devriliyor, yeryüzünde çatlaklar oluşuyordu. Zeus, yer kabuğunu kaldırdı. Titanların dışarıya çıkmalarını sağladı. Onlara özgürlüklerini vermiş hem de dünyayı rahatsız olmaktan kurtarmış oluyordu...”(DAO, s.41, Başarılı Olmak)

Rüzgârlar ,Titanların savaşma kabiliyetini alaşağı etmiştir.

“...Rüzgârlar da savaşa katılıp Zeus’un yanında yer aldılar. Kalın bir duman tabakasını önlerine katıp, Titanların olduğu yere doğru sürdüler. Duman, Titanları görme güçlüğüne uğrattı. Gözleri, boğazları, burunları yanıyordu. Kulakları sağır edici öksürmelere, hapsirmalara başlamışlardı. Onların hapsirmalarını, öksürmelerini yıldızlar bile duyuyordu!...”(DAO, s.43, Başarılı Olmak)

“...Giderek güçten düşüyordu Titanlar. Artık dövüşemiyor, öksürüp hapsiriyorlardı. Kendilerini savunacakları güçten düşüyorlardı sürekli. İfitler, Titanların bu durumundan yararlanmayı iyi bildiler. Yüzer ellerini birden kullanmaya, tepeler büyüklüğündeki taşları Titanlara fırlatmaya yöneldiler... Bir yandan duman zehri, bir yandan taş yağmuru!.. Hangi can dayanır böylesine? Titanlar da dayanamadılar. Yerlere yıkılıyor, eziliyor, ölüyorlardı birer birer!.. Sonunda kayalar altında kalan gövdeleri hepten kıpırtısızlaştı. Yeryüzünden silinip gitmişlerdi. Utku Zeus’la Zeus’u tutanlarındı... Titanlar yok olmuş, rahatsız edicilikleri ortadan kalkmıştı...”(DAO, s.44, Başarılı Olmak)

Zeus yıldırımları ile Tifon’u öldürmüştür.

“...Ancak o sıra yeryüzü sonuncu korkunç çocuğunu doğurmuş bulunuyordu. Adı, “Tifon” olan bir yaratıktı yeni doğan. Tam yüz tane başı vardı! Ağzından alevler fışkırıyordu. Titanlardan daha korkunç, daha güçlüydü. Tifon çok korkunç, çok güçlüydü ama; Zeus’un da yıldırımların tümüne sahip olma gücü, üstünlüğü vardı. Durmadan, yorulmadan, acımadan yıldırım okları savurdu Tifon’a. Koca devi yere yıkmayı başardı sonunda!.. Tifon ölmüştü. Ama onun bedeni öyle, kolay

kolay soğuyacak bedenlerden değildi. Ölü bedenin soğuması yıllar aldı....”(DAO, s.44, Başarılı Olmak)

Zeus ile Hera evlenmiş ve dünyadaki diğer işlerin hepsini yönetmişlerdir.

“...O günden beri kaplumbağalar vardır yeryüzünde. Ağır yürüyüşlü, hantal görünüşlü olarak yaşam sürdürüp giderler işte... Zeus ile Hera’nın evliliğinden tanrılar, tanrıçalar doğdu. Dünyadaki işleri, olayları yürütüp yönlendirdiler...”(DAO, s.45, Başarılı Olmak)

İnsanlar uzun yaşama taleplerini tanrılara kabul ettirmiş ve Zeus’un ağzından duymuşlardır.

“...Tanrılar bu bencil, çığırkan yaratıkların susmayacağını anlamışlardı. Kısa bir toplantı yaptılar. Toplantının sonunda, Olimpos’tan sesini duyurdu Zeus: Dinleyin! Dinleyin! Beni dinleyin insanlar!.. Yaşamınız uzatılacak. Yalnız; yaşamına göz diktiğiniz, yok olmalarını istediğiniz şu suçsuz varlıkların yaşamları ellerinden alınmayacak. Ancak onların yaşam biçimine benzer yaşam dilimleri içinde bulunarak uzun yaşama olanağı bulacaksınız...”(DAO, s.50, Başarılı Olmak)

“...İnsanlar uzun yaşamayı koparmışlardı tanrılardan...”(DAO, s.52, Başarılı Olmak)

Baş tanrıya öfke duyan titanlar Hephaistos’un ocağından ateş çalıp insanlara vermiştir.

“...Baştanrıya öfke duyan Titan, Limni Adası’na gitti. O adada Yanardağlar ve Sanayi Tanrısı Hephaistos (Hefaystos)’un ocağı vardı. Tanrı ocağından ateş çaldı. Çaldığını getirip insanlara armağan etti...”(DAO, s.53, Başarılı Olmak)

Peton gözyaşları ile istediğini kabul ettirmiştir.

“...Övünge Peton daha çok gözyaşı dökmeye, daha yürekten ağlamaya koyuldu. Anne olarak bu gözyaşlarına dayanmak güçlü. Oğlunu Güneş Tanrısı’na göndermek zorunda kaldı annesi...”(DAO, s.61, Başarılı Olmak)

Apollo, Peton’u uyarmış ve ona atlarını vermiştir. Peton istediğini almıştır.

“...Tanrı oğlu daha çok ağlamaya, daha çok yakarmaya koyuldu. Bir günlüğüne olsun dünyayı aydınlatmak isteğinde direndi durdu. Apollon dayanamadı da: Peki sevgili oğlum. Arabama binecek, dünyayı bir günlüğüne sen aydınlatacaksın, dedi...”(DAO, s.62, Başarılı Olmak)

“...Apollon’un uyarılarından sonra atlar devindi. Şafağın açtığı kapıdan geçtiler. Büyük bir boşluğun, ucu bucağı görünmeyen derinliklerin, göz kamaştırıcı ateş kaynağının içinde buldu kendini Peton!...”(DAO, s.63, Başarılı Olmak)

Tanrıça Niobe’yi cezalandırmış artık Niobe’nin gururlu sesi kesilmiş, duyulmaz olmuştur.

“...Mutsuz ana Niobe, çocuklarının ölüleri arasında dolaşıyor, saçını başını yoluyor, durmadan gözyaşları döküyordu. Sonunda mutsuz ananın sesi kısıldı. Gözyaşları akmaz oldu. Yüreğindeki acı büyüyor, büyüyordu. Taş yontular gibi kıpırtısız duruyordu...”(DAO, s.73, Başarılı Olmak)

Dephne babasının taleplerini çeşitli bahanelerle reddetmiş ve babasının susturmuştur.

“...Kızı, babasının boynuna sarılır ona şöyle derdi: Ah sevgili babacığım! Ne olur kızıma evlenmekten söz etme! Kızın temiz havayı, kırlarda dolaşmayı, doğayı seviyor. Evlenirse evinde kapalı kalır, tüm sevdiklerinden uzaklaşır. Bu da senin kızını mutsuz eder. Kızının mutsuzluğunu

ister misin babacığım?.. Her seferinde bu böyle olur, evlenmekten kaçınan Daphne, babasını susturmayı başardı..."(DAO, s.94, Başarılı Olmak)

Yetkin Olmak

Yetkin olmak kişinin rekabeti seven, etkili ve verimli şekilde işini gerçekleştirmesidir.

Arekna yaptığı işi sevdiğini, etkili ve verimli bir şekilde işi gerçekleştirdiğini göstermiştir.

"...Arekna'nın kendine güveni tammış. Böyle olunca da kaygıya korkuya kapılmamış. Yan yana oturup gergef işlemeye koyulmuşlar. İkisi de aynı anda sonuçlandırmış işini. Genç kız yaptığı uzatmış tanrıçaya. İşte işim. Eğer sizinkinden geri kalır yanı varsa, kendimi yenik sayacağım, diye konuşmuş..."(DAO, s.26, Yetkin Olmak)

Hırslı Olmak

Hırslı olmak kişinin yaptığı işte çalışkan ve istekli olmasıdır.

Kız yaptığı işi çalışkanlıkla ve büyük bir hırsla yapmıştır

"...Genç kız gülümsemiş: Athena da kim oluyor ki bana işleme öğretsin? Kendisiyle bir kez olsun görüşmedim. Ben ustalığımı Athena'ya değil çalışkanlığıma, emeğime, yorgunluğuma borçluyum. Tüm örneklerimi kendim düşünür, kendim bulur çıkarırım. Göz nuru dökmekten, emek ermekten hiç usanmam. Böyle olduğum için işlemlerim üstünlük kazanır. Ben herkesle yarışa girer, herkesle boy ölçüşebilirim..."(DAO, s.24, Hırslı Olmak)

"...Gergef işlemekte usta olduğum gerçek değil mi nine? Ustalığımla övünmek suç mu? Ben bu durumuma yıllarca emek vererek, göz nuru dökerek geldim. Kimden, niçin çekineyim? Sen sözü Tanrıça Athena'ya mı getirmek istiyorsun yoksa? İsterse tanrıça gelsin. Kendisiyle yarışmaya hazırım, demiş..."(DAO, s.25, Hırslı Olmak)

"...Örümcek, övünen bir sesle konuştu: Kimsenin yardımına gereksinim duymam ben! Kendi merdivenimi kendim kurar, kendimi yukarıya çıkarır, aşağıya indiririm. Benden başka da böylesine beceriye sahip kimse yoktur şu yeryüzünde. Ağ örmekte ustalığımı da bilirsiniz. Herkesle bu konuda yarışmaya hazırım!.. Onun birden övünmeye başlamasını şaşkınlıkla karşılamıştı yerdekiler. Herkes birbirine baktı elinde olmadan. O sıra tırmanışa geçmiş, görünmez olmuştu masal anlatan..."(DAO, s.27, Hırslı Olmak)

Tilki kendisinin konuşmadaki maharetini göstermek istemiştir.

"...Tilki hep susacak değil ya... Konuşmalı, yukarıdakini kendisine inandırmalıydı..."(DAO, s.32, Hırslı Olmak)

Tanrı karısının tüm çabasına rağmen tüm çocukları yok etmek için uğraşmıştır.

"...Fakat kocasının tatlı sözlerine, yakarmalarına aldırış ettiği yoktu. Karısı doğurdukça, kendisi yutmayı sürdürüyordu. Böylece son doğan, önce doğanların yanına gönderiliyordu..."(DAO, s.39, Hırslı Olmak)

Titanlar Tanrı ile savaşmak ve ona ulaşmak için büyük kayaları almış ona fırlatmıştır.

"...Titanlar yeryüzüne çıktıktan sonra Olimpos'a ulaşmak, baştanrının yerinde olmak istediler. Dağları üst üste koydular. Tepeler büyüklüğünde taşları yakalayıp Olimpos'a fırlatmaya başladılar. O kayalardan bazıları denizlere düştü. Böylece şimdiki adalar oluştu..."(DAO, s.42, Hırslı Olmak)

Zeus ve titanlar arasındaki savaş kıyasıya devam etmiştir.

“...Tartaros’ta bile duyuldu savaşın gürültüsü. Binlerce ok, binlerce kaya fırlatıyordu. Hangi taraf yengi kazanacaktı? Tartaros’tan gelenler mi, yeryüzündekiler mi?.. Bu belli değildi işte. Çünkü Titanlar da çok korkunç dövüşüyorlardı... Zeus, savaşın içinde değildi. Olimpos’a çekilmiş, savaşçıları oradan izliyordu. Bir gün savaş arabasına binmiş olarak, yeryüzünde göründü baştanrı. Elinde utku yıldırımını tutuyordu. Yıldırımını tüm gücüyle Titanlara savurmaya başladı. Utku yıldırımını savurdukça dağlar yarıyor, ormanlar tutuşup cayır cayır yanıyor, denizler taşıyor, fırtınalar korkunç uğultular duyuruyor, öfkeli kayalar başlarını dağlara denizlere çarpıyordu!...”(DAO, s.43, Hırslı Olmak)

Zeus kendisine yapılanı bir saygısızlık olarak görmüş ve Khelone’yi bir kaplumbağaya çevirmiştir.

“...Düğüne, Khelone (Kelone) adındaki peri kızı gelmemiştii. Oysa herkes çağrılıydı. Khelone, yaşadığı gölde uyuyup kalmıştı. Zeus bunu anlamaz mı? Khelone’yi kaplumbağaya dönüştürdü...”(DAO, s.45, Hırslı Olmak)

Baş Titan Zeus’un üzülmelerini o kadar canı gönülden istemiş ki insanlara etkili bir destek ve verimli bir sonuç vermiştir

“...İnsanlar uzun yaşamayı koparmışlardı tanrılardan. Ama çok zavallı durumdaydılar. Çiğ meyvelerle, kanlı çiğ etlerle besleniyorlardı. Giysi yerine ağaç kabuklarına, hayvan derilerine sarınıyorlardı. Ağaç kovuklarına, mağaralara sığınıyorlardı. Öbür yaratıklar karşısında güçsüz korkaktılar. Gece bastırınca çok üşüyor, gündüzü özlemle bekliyorlardı. Titan Prometheus insanları seviyordu. Onların Zeus’a karşı çıkışını çok beğenmiş, sevgisi daha da çoğalmıştı. Zeus’u üzmeyi bilen yaratıklar, kendisi için dosttu. Dostlarına yardımcı olmalı, daha iyi bir yaşama ulaşmalarına, daha güçlü duruma gelmelerine katkıda bulunmalıydı. Onlar güçlenirse; Zeus’un durumunu bile sarsar, onu güçsüz bırakabilirlerdi. Baştanrının güçsüzlüğe uğraması da kendisinin hoşuna giderdi. Çünkü ona için için öfke duyuyordu bu Titan...”(DAO, s.52, Hırslı Olmak)

Tanrı yapılanı oldukça kızgın ve tüm köylüleri kurbağaya dönüştürmüştür.

“...Çok mu uzattım ne?.. Gelelim bizim ailenin oluşması masalına... Bundan yıllarca önceymiş. Şu varmış, bu varmış. Irmaklar, dereler coşkun akarmış. İnsanlar ekin ekmeyi, topraktan ürün kaldırmayı biliyorlarmış. Obalarda, köylerde, kentlerde yaşıyorlarmış. Masal bilimcilerin söylediklerine göre, kurbağa adında bir varlık yokmuş yeryüzünde... Tanrıça Leto, tanrıların yaşadığı Olimpos’tan yeryüzüne inmiş. Şu köy senin, bu kent benim gezip dolaşmaktaymış. Yolu Tefenni’ye uğramış. Şimdilerde Söğütlü Gölü denilen gölün kıyısında bir köy bulunmaktaymış. Açmış, susamışmış tanrıça. Köylülerden bir tas su istemiş, susuzluğunu gidermek için. Ancak köylüler bu yabancı kadını önemsememiş. Ne ekmek vermişler ne de su! Köylülerin cimriligi, ilgisizliği tanrıçayı öfkelenmiştir. Köy halkının tümünü kurbağaya dönüştürmüştü!...”(DAO, s.58, Hırslı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

Kral Midas, Tanrı Dionisos’un yanıtı ile artık dokunduğu her şeyin altına dönüşeceğini öğrenmiştir.

“...Midas, tanrı cinini adamlarıyla göndermemiş. Birlikte çıkmışlar saraydan. Tanrı Dionisos’a birlikte varmışlar. Cininin döndüğünü gören tanrı çok sevinmiş. Getiren kişiyi ödüllendirmek istemiş. Yaptıkların çok hoşuma gitti. Dile benden ne dersen Kral Midas, demiş. Mal, mülk, özellikle de altın düşkünü Midas; karşısında bir tanrı bulur da ne der, ne ister? Yüce Dionisos! Dileğim odur ki her dokunduğum altın olsun! demiş. Tanrı Dionisos yanıt vermiş aç gözlü krala:

Peki Midas! Dileğin kabul edildi. Her dokunduğun altın olacaktır, demiş. Tanrı Dionisos'un karşısından çok mutlu, sevinçten uçarcasına ayrılmış Kral Midas..."(DAO, s.11, Sözü Geçen Biri Olmak)

Kirpi çevresindeki kişilere kurdun nasıl yaratıldığını anlatmak istemektedir.

"...Tavşancıklar itişerek ayrıldılar yuvadan. Annelerinden önce toplantı yerine vardılar. İlk kirpi girdi söze: Gönül sıcaklığımızı bozdu birden kurt! Karın ağrılarımı yeniden duyumsamaya başladım. Eğer izin verirseniz, kurdun oluşum masalını anlatmak isterim. Masal anlatırken konuşuyorum. Konuşmak da iyi geliyor, içimi ısıtıyor benim. Dinlemek ister miydiniz sevgili dostlarım?...Küçükler: Dinleriz!.. Dinleriz!.., dediler ağız birliğinde..."(DAO, s.86, Sözü Geçen Biri Olmak)

Talos, yontu yapmakta resim çizmekte oldukça başarılı olacağı bu alanda sözü geçen biri olacak olduğu düşünülmüştür.

"...Yontu yapmakta, resimler çizmekte başarılıydı. İnsanları etkiliyordu Dedalos'un hem çırağı, hem de yeğeni genç, çok ünlenmişti. Dayısını geçeceği, ondan çok üstün bir usta olacağı konuşuluyordu her yerde. Herkes Talos'tan övgüyle söz ediyordu..."(DAO, s.90, Sözü Geçen Biri Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Sincap Tilki'nin kendisini yakalamayacağını düşündüğü için çam ağacına çıkmış ve buradan ona şarkılar söylemiştir Onun sinirlerini bozmaya çalışmıştır.

"...Sincap, dalların arasından alaycı konuşmasını duyurdu çevredekilere:
*Tilki çama çıkamaz.
Çıksa da beni tutamaz.
Tilki! Tilki! Hey tilki!
Ne işin vardı şimdi?
Çağrılı değildin ki!..
Masallara dalmıştık.
Bozdun güzel geceyi!
Hih hih hiii!..
Hih hih hiii!..
...*"(DAO, s.29, Zeki Olmak)

Onları kandırmaya çalışmaktadır.

"...Size inanıyorum. Siz de bana inanın ne olur! Tavşanlar da gelsinler. Dostunuz olduğumu, benden sizlere zarar gelmeyeceğini kanıtlamak istiyorum. Bu geceyi bir dostluk gecesi olarak yaşayamaz mıyız sanki?..."(DAO, s.30, Zeki Olmak)

"...Sincap yine alaycılığı ele aldı: Hi hi hiii! Aşağıya inelim. Tilki beyin midesine girelim. Çok serüvenler yaşayıp yeryüzüne dönelim! Belki iç hastalıkları uzmanı bile olabiliriz. Hih hih hiii!..."(DAO, s.30-31, Zeki Olmak)

"...Aşağıdaki yanıt verdi: Beni hep midesine düşkün biri sanıyorsunuz öyle mi? Oysa benim de beynim var, ben de hayvanım! Ben de yeni bilgiler edinmeye gereksinim duymaktayım. Ben varya?.. Aşağıdaki yanıt verdi: Beni hep midesine düşkün biri sanıyorsunuz öyle mi? Oysa benim de beynim var, ben de hayvanım! Ben de yeni bilgiler edinmeye gereksinim duymaktayım. Ben var ya?..."(DAO, s.31, Zeki Olmak)

Çocuklarını korumak için bebek yerine taş satmıştır.

“...Çalılar arasında çocuğunu doğurmuştu Rhea. Bebeğin yıkanması gerekirdi. Elindeki asayla bir kayaya vurdu. Kaya yarıldı. Duru bir su fışkırdı yarılan yerden. O suda yıkadı bebeğini. Ona “Zeus” adını verdi. Karanlıklardan yararlanarak Girit Adası’na gitti. Bebeğini İda Dağı’na bıraktı. Şafak sökmeden Olimpos’a geldi. Kocasını Kronos derin uykudaydı yanına geldiğinde. Bir taşı bezlerle sararak onun uyanmasını bekledi. Şafak sökerken uyandı Kronos. Uyku sersemi kocasına beze sarılı taşı uzattı karısı. İşte sen uyurken doğurduğum bebeğimiz Kronos! dedi. Kronos onca akıllı biri değildi. Bir de uyku sersemi olunca, uzatılanın bebek olmadığını anlayamadı. Onu kapıldığı gibi yuttu. Böylece bebeğini kurtarmış oluyordu anne Rhea...”(DAO, s.40, Zeki Olmak)

Zeus insanların düşüncelerini şekillendirmek için çeşitli bilgiler vermiştir.

“...Zeus açıkladı: -İlkin bebekliğiniz olacak. Yerlerde sürünecek, emekleyeceksiniz. Bu sizin, “Tırtıllık Dönemi”nizdir. Sonra çok canlı, bir yerlerde duramayan, sık sık yer değiştiren, koşan, zıplayan biri olacaksınız. Bu çağ, çocukluk çağınızdır. Çocukluk çağınızda “Kelebeklik Dönemi” yaşamış olacaksınız. On beş yaşından sonra daha da güzelleşeceksiniz. Kendinize güveniniz artacak. Herkesin dikkatini çeker olacaksınız. Bu güzel çağınız gençlik çağıdır. Bu dönem de “Tavus Kuşu Dönemi”nizdir. Baştanrı açıklamalarını sürdürüyordu: Yirmi beş otuz yaşından sonra evlenip yuva kuracaksınız. Yuvanızın bir yığın gereksinimi olacak. Çok çalışmak, çok yorulmak zorunda kalacaksınız. Yuvanızın ağır yükü omuzlarınıza binecek. Böylece yaşamınızın, “Katırlık Dönemi” başlamış olacak. Kırkıdan sonra deneyimleriniz çoğalacak. Deneyim bolluğu kişiyi kurnazlaştırır. İşte size, “Tilkilik Dönemi”niz. Yaşınız elliyi, altmışı geçtikten sonra; yüz, beden güzellikleriniz hızla azalacak. Güzellikler gidince, yerine çirkinlikler gelir. Sanırım “Maymunluk Dönemi”ne girdiğinizi anlamışsınızdır?.. Zeus bunları söyledikten sonra sordu insanlara: Ne dersiniz insanlar?.. Uzun yaşamak için bu söylediklerimle karşılaşmaya razı mısınız?...”(DAO, s.51, Zeki Olmak)

4.1.3.4 Hazcılık

Zevk

Yapılan işten ve yaşamdan tat almak hazcılık değer boyutunun önemli vurgularındandır. Duyumsal doyum zevk ile elde edilir. Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...Popi çok yiyen, çok uyuyan, horlayan, uykusunda da ilginç düşler gören biriydi. Kardeşleri bunu bilir, kendisinden düşlerini anlatmasını isterlerdi...”(DAO, s.6, Zevk)

“...Annesi sordu Lini’ye: O zaman daha iyi mi olurdu? Mutluluk mu duyardın bundan Lini?.. İyi olmaz mıydı hiç? Gerçek mutluluğa kavuşurduk ki hem de ne kavuşmak!.. Gönölünce kemir, gönölünce doyun! Acıktın mı?.. Yine kemir, yine doyun!...”(DAO, s.8, Zevk)

“...Yavru tavşanlardan Milli, kendini tutamayıp konuştu: Bir masal da sizden dinlemek mi?.. Oh ne iyi, ne iyi!...”(DAO, s.22, Zevk)

“...Mıllı’nın söylediklerinden hoşlanmıştı örümcek. Gülümsedi...”(DAO, s.22, Zevk)

“...Öbürü kendisiyle eğlenilmiş olmayı duymazlıktan geldi de dedi ki: Ben çok saygı duyarım Dionisos’a. O, bağları yeşerten, üzümleri tatlılaştıran bir tanrıdır. Üzüm yapraklarının yeşili ne güzel, ne göz alıcıdır!.. Yeşil yapraklar arasında sallanan salkımlar, dünyanın en önemli varlıklarıdır. Yeşil yapraklar arasında sallananlara baktıkça bakası gelir kişinin!.. Ağzı şapırdattı tilki...”(DAO, s.31, Zevk)

“...Tilki yine ağız şapırdattı. Sonra da: Vah! Vah! Yazık!.. Çok yazık! Demek yaşamında hiç üzüm tatmamışlardan oluyorsun... Ah üzümlerdeki o tat!.. Ah o koku!.. Ah üzümdeki o doyurma gücü, ah!.. Tanrı Dionisos’a saygı duyulmaz da ne yapılır?...”(DAO, s.31-32, Zevk)

“...Sincap yanıt vermedi. Bu konuda bilgisizdi de o nedenle konuşmamıştı. Tilki buna sevindi. Yeniden konuşma olanağı bulduğu içindi sevinci...”(DAO, s.32, Zevk)

“...Tilki buna sevindi. Yeniden konuşma olanağı bulduğu içindi sevinci. O sevinçle girdi söze...”(DAO, s.32, Zevk)

“...O sıra tırtıl, kelebek, tilki, maymun, tavus kuşu insanların yakınına gelmiş; onlara seyirciydiler. Bu şamatacı yaratıklara şaşkın şaşkın bakıp duruyorlardı. İnsanlar, seyircilerini göstererek Olimpos’a doğru seslerini yolladılar: Şu yaratıkları, şu bizim seyircilerimizi görüyor musun Zeus? Yaşamı bizim kadar tatlı buluyorlar mı sanki? Bizim gibi güzel işler başarmak istiyorlar mı? Bunlar olmasa da olur. Sen onların ellerinden tüm yaşam sürelerini al da bizim yaşam süremize ekle!.. Bu öneriye baştanrı da şaşıtı öbür tanrılar da!.. Göz göre göre haksızlık yapılmasını istiyordu insanlar! Haksızlığın, yüzüzlüğün böylesi de görülmemişti!”(DAO, s.49, Zevk)

“...Sürekli uçmak, sürekli konuşmak yormuştu ateş böceğini. Kendini ballıbabalardan birinin üzerine bırakıverdi. Hemen de uyudu. Yorgunluk sonunda gelen çok tatlı bir uykuydu onunki...”(DAO, s.56, Zevk)

“...Kurbağa olmayanlar bilemez kurbağa mutluluğunu. O mutluluktan söz etmeliyim beni dinleyenlere: Gündüzleri çoğunlukla dalarım suya. Suyun yumuşaklığını duyumsar derim. Bu hoş yumuşaklığı duya duya yüzerim. Oh ne güzel!.. Sonra çıkarım kıyıya. Kıpırtısız otururum güneşin karşısında. Güneş ısıtır beni. Islak bedenime güneşin değişimi mi?.. Oh ne güzeldir, ne güzel!...”(DAO, s.58, Zevk)

“...Kurbağa olmasaydım bu mutluluğu yaşayabilir miydim ki?.. Güneş Leto’nun oğludur. Koskoca tanrıça oğlunun bana hizmet ettiğini, beni mutlandırmaya geldiğini düşünür övünç duyarım... Geceleri mutsuz olduğumu sanmayın sakın! Bakarım yıldızlara, bakarım aya. Ay, Leto’nun kızıdır. Gecemi güzelleştirir. Gece içinde beni mutlandırmaya gelmiştir üşenmeden. Coşkuya kapılır, öterim de öterim!...”(DAO, s.60, Zevk)

“...Ben derim ki: İhlamurun o güzel kokusu, yaşayan kişilere tatlı sözler söyleşidir. İyiliğe, dostluğa çağrısıdır. Her ağacı sevelim de ihlamuru daha çok sevelim. Ah siz bende ki ihlamur sevgisini bir bilerseniz!...”(DAO, s.83, Zevk)

“...Tavşancıklar itişerek ayrıldılar yuvadan. Annelerinden önce toplantı yerine vardılar. İlk kirpi girdi söze: Gönül sıcaklığımızı bozdu birden kurt! Karın ağrılarımı yeniden duyumsamaya başladım. Eğer izin verirsiniz, kurdun oluşum masalını anlatmak isterim. Masal anlatırken konuşuyorum. Konuşmak da iyi geliyor, içimi ısıtıyor benim...”(DAO, s.86, Zevk)

“...Hep gezer, hep dolaşır. Onun yüreğinde mutluluk aramayın!.. Kirpi Lipi sustu. Sürekli konuşmak onu yormuştu besbelli. Biraz soluklandıktan sonra dedi ki: Ah ne iyisiniz, ne iyi!.. Aranızda bulunmak iyileştirdi beni. Sevgi sıcaklığı iyileşmeme yardımcı oldu. Karın ağrılarım hepten geçti...”(DAO, s.88, Zevk)

“...O sıra bir ses duyuldu. Herkes başını sesin geldiği yöne çevirmişti. Çok geçmedi, sesin sahibini gördüler. Gördükleri bir baba keklikti. Baba keklik önde yürüyerek çevreyi gözetliyor, sonra da: “Gurk! Gurk!” diyerek ilerleme buyruğu veriyordu ana keklikle yavrularına. Gerisindeki sürü; kendisi yürüyünce yürüyor, kendisi durunca da duruyordu. Lipi, kendini tutamadı: Ah ne sevimli aile! Kişinin içini ısıtıyor sevimli görünümleriyle!...”(DAO, s.89, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Popi çok yiyen, çok uyuyan, horlayan, uykusunda da ilginç düşler gören biriydi. Kardeşleri bunu bilir, kendisinden düşlerini anlatmasını isterlerdi. Yine horlamaya başlamıştı uyuyan yavru tavşan. Uyanık kardeşler gülmeye, kikirdeşmeye yöneldiler...”(DAO, s.6, Hayattan Tat Almak)

“...Pati gülümsedi: Burnunun değdiği her şey havuç olsaydı... Öylesini de ister miydin peki? Lini’nin ağzı kulaklarına vardı birden. Dedi ki: Ooooh!.. Öylesini kim istemezmiş? İşte o zaman gerçek bir mutluluğun içinde olurdu tavşanlar ailesi...”(DAO, s.8, Hayattan Tat Almak)

“...Kral Midas’ın adamları, sarayın bahçesine yaşlı bir cin bulmuşlar bir gün. Çokça şarap içtiğinden ağaçlardan birinin altına sızıp kalmışmış cin. Bu sevimli, yaşlı cini çok sevmişler. Onu çiçeklerle süsleyip krallarına götürmüşler. Saraya değin gelmiş olan cinin adı Silenos’muş. Silenos; üzümler, bağlar, şaraplar tanrısı Dionisos’un ciniymiş meğer! Kral Midas, sarayına bir tanrı cininin gelmiş olmasına çok sevinmiş. Üzümler, bağlar, şaraplar tanrısı Dionisos’un cini Silenos! Sarayımda seni görmekten çok mutluyum. İstedigince kalabilir, istedigince yiyip içebilirsin. Bu bana onur verir! demiş Midas. Cin Silenos, günlerce kalmış kralın sarayında. Gönlünce yemiş, içmiş. İctikçe sarhoş olmuş. Sarhoş oldukça şarkılar söylemiş, naralar atmış. Bacakları birbirine dolanarak dolaşmış. Arada oraya buraya yığılıp kalıyormuş. Böylesi davranışlar, sarhoşlara özgü davranışlardır. Sarhoş davranışları de her zaman gülünç gelir sarhoş olmayanlara. Midas’ın adamları Silenos’a gülüp, kahkaha atıp durmuşlar...”(DAO, s.10, Hayattan Tat Almak)

“...Örümcek o incecik, duyulmakta güçlük çekilen sesiyle konuştu yine: -Oh!.. Oh!.. Oh!.. Sesimi duyduğunuza, bana ilgi gösterişinize, o güzel gözlerinizle bana bakışınıza oh!.. Ne güzel gecede yiz değil mi? Ay parlamakta, yıldızlar ışıldamakta. Bunca çocuk sahibi Pati komşumuz, çocuklarıyla mutlu yaşamakta. Vadimizin sevimli kişilerinden sincap kardeşimiz, Pati’nin yavrularına masal anlatmakta. Oh!.. Oh!.. Oh!.. Bu mutlu gecemizde ben de çok mutluyum doğrusu...”(DAO, s.21, Hayattan Tat Almak)

“...Bir gün dayı-yeğen; Atina kentinin ünlü Akropolis’ine çıkmışlardı. Orada tanrılar adına yapılmış tapınaklar, yontular vardı. Tümü dayı Dedalos’un elinden çıkmış, yeğeni de yardımcı olmuştu. Talos, kaleden aşağılara bakıyordu. Atina kentini, aşağıdaki ovaları, dağları oradan gözlemek çok hoşuna gitmişti. Bunun sonucu dalgınlaşmıştı...”(DAO, s.91, Hayattan Tat Almak)

“...Klitay’ın ölümüne çok üzölmüştü Apollon. Toprağın altında kalmasına, kendisini göremez yerlerde bulunmasına gönlü razı olmadı. Onu bildiğimiz ayçiçeğine dönüştürdü. Ayçiçekleri sarı yüzlü, uzun ince yapılı, boyundan eğik duruşlu çok güzel bir bitkidir. Ben ayçiçeği tarlalarına bakmaya doyamam!...”(DAO, s.93, Hayattan Tat Almak)

4.1.3.5 Uyarılma

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Ben her uykumda düş görürüm. Çok hoş düş içindeydim, annem uyandırmadan önce. Uyandırılmasaydım, tatlı düşüm sürüp gidecekti, dedi...”(DAO, s.7-8, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Gülleri altına dönüştürme işini bitirince, dinlenmek için sarayına girmiş. Yerine oturmuş. İçmek için su istemiş. Bakır maşrapayla su getirmiş bir hizmetli. Eline alır almaz maşrapa da içindeki su da altına dönüşmüş. Böyle olunca da susuzluğunu giderememiş Kral Midas. Karnı çok acıkmış. Yemek istemiş. Hemen sofraya hazırlamışlar. Çorba içmek için ağaç kaşığına uzanmış. Eline alır almaz, ağaç kaşık altınlaşmış!.. Altın kaşığı çorbaya daldırılmış. Kaşık dolusu çorbayı ağzına götürmüş. Neye yarar? Ağız dolusu çorba, ağız dolusu altın olup çıkmış! Kral az kalsın boğuluyormuş. Adamları yetişip ağzındaki çıkarılmışlar da kralları ölümden kurtulabilmiş... Sofradaki ekmeğe dokunmuş. Ekmeğin külçe altına dönüştüğünü şaşkınlıkla görmüş herkes. Midas’ın dileği yerine geliyor, dokunduğu her şey altın oluyormuş!...”(DAO, s.13, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Midas, tanrının yanından koşar adım ayrılmış. Paktolos Irmağı’na gelmiş. Kendini kurbağalar gibi “curp” diye suya atmış. Dokunduğunun altınlaşması mutsuzluğundan böylece kurtulmuş. Mutlu biri olarak sarayına yollanmış...”(DAO, s.14, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Yavru tavşanlar onu çok ilginç bulur, çok beğenirlerdi. Fıldır fıldır kara gözleri, süslü kuyruğu, hızlı devinimleriyle tümünün beğenisini kazanmış biriydi. Evi ulu çamın üst dalları arasındaydı. Kuyruğunu açarak daldan dala geçişi, arada yere inerek kendilerine bakıp sonra birden uzaklaşısı ilginç gelirdi küçüklere. Kendisine yaklaşmak, konuşmak isterlerdi. Ancak komşuları tez canlı biriydi. Durduğu yerde çok durmaz; görünmesiyle yer değiştirmesi, gözden kaybolması bir olurdu!...”(DAO, s.15-16, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Komşuları, günlük yaşamındaki hızlılığı konuşurken de sürdürüyor, sözcükleri art arda sıralıyordu: Siz çalılar arasında, ben çam dalında yuva kurmuşuz. Yakın yaşıyoruz, komşuyuz. Ne yazık bir araya gelemiyor, komşuluk ilişkileri sürdürmüyoruz. Yaşam koşuşturması işte!.. Günlere bu koşuşturma içinde tüketip duruyoruz!...”(DAO, s.16, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Sincap hemen koyuldu işe: Pan; ormanların, sürülerin, çobanların tanrısıydı. Bu tanrı keçi ayaklı, keçi sakallıydı. Başında keçi boynuzları gibi boynuzlar taşımaktaydı. Görünümü çirkindi o tanrının!.. Tanrı Pan, çevik adımlarla yürür; dağlarda, bayırlarda, ovalarda sürekli dolaşırdı. Yırtıcı hayvanları yok ederek çobanları, sürüleri güvenceye alırdı. Koşmakta, tırmanmakta, kayaların en sivri uçlarına çıkmakta, en dik bayırlarda yürümekteki üstünlüğüyle kimse yarışamazdı. Üstünlüklerinden biri de flüt çalmaktaki ustalığıydı... Pan, flütünü çalarken herkes olduğu yerde durur, onun ezgilerini can kulağıyla dinlerdi. Dağlarda dolaşan, ırmaklarda yıkanan, kuytularda, mağaralarda dinlenen peri kızları koşar gelir; keçi ayaklı, keçi sakallı, keçi boynuzlu tanrıyı çember içine alırlardı...”(DAO, s.17, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...İhtiyar kadın, duydukları karşısında şaşkınlık geçirmiş. Sonra da: Öyle miii?.. diye sormuş. Kendine çok güvenen usta kız: Evet, öyle nineciğim, diye yanıt vermiş. Akıl Tanrıçası Athena, birden sıyrılmış ihtiyar kadın görünümünden. Tanrıçılığıyla görünmüş. İşte Athena karşında! Haydi hazırlan onunla yarışma ya! demiş...”(DAO, s.25-26, Cesur Olmak)

“...Doyunduklarınla mutlu olabilirsin. Ama mutluluk veren başka şeyler de vardır dünyamızda. Bunu birbirimize öğretmek zorundayız. Şafakla birlikte çıkalım. İki güzel kuyruklu olarak dağ, bayır dolaşalım. Bağlara da uğrayalım. Üzüm yiyerek doyalım...”(DAO, s.32, Cesur Olmak)

“...Anne Gaia’nın öfkesi de çoğaldıkça çoğalıyordu. Bu acımasız babaya karşı bir şeyler yapmak gerektiğini düşünmeye koyuldu sonunda... O, göğsünün içinde çelik taşıyordu. Çelikten bir tırpan yaptı. Kocasını bu tırpanla öldürecek. Fakat tehlikeli, hem de güç bir işti düşündüğü. Kendisine yardımcı olacak birileri olmalıydı. Çocuklarından yardım isteyemez miydi? Onların yanına indi bir gün. Düşüncesini açıkladı. Gaia’nın çocukları korkuya kapıldılar: Biz böyle bir iş yapamayız! Biz babamızı öldüremeyiz, dediler...”(DAO, s.35, Cesur Olmak)

“...Gaia, oğlu Kronos’u yanına almıştı. Artık kendini daha güçlü buluyordu. Akşama değin beklediler. Akşam olunca, geceyi de yanına alarak karısının bulunduğu yere geldi Uranüs. Onunla biraz konuştuktan sonra uyudu. Oğlunun yerin altından çıkıp geldiğinden habersizdi. Bilseydi onu ya öldürür ya da yerin daha da derinliklerine fırlatırdı!.. Uranüs derin bir uykuya dalmıştı. Kronos, annesi Gaia’nın hazırladığı tırpanı alıp yaklaştı. Çelik tırpanla babasını biçti. Gövdesini parçalara ayırdı!...”(DAO, s.36, Cesur Olmak)

“...İnsanlar, baştanrının konuşmasını dinledikten sonra hoplamaya, zıplamaya, mutluluk gösterileri yapmaya yöneldiler. Baştanrıya birlikte yanıt verdiler: Aman olsun Yüce Zeus! Uzun yaşayalım da varsın ceza çekelim. Uzun yaşayıp ceza çekmek, kısa yaşayıp ceza çekmemekten daha iyidir bizim

için. Nasıl bir ceza çekeceğiz? Ceza biçimimizi de öğrenmek isteriz...”(DAO, s.50, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...İnsanların güçlenmelerinin yolu, ateşe kavuşmaktan geçirdi. Eğer ateşe kavuşurlarsa, hiç kuşkusuz şimdikinden daha güçlü olacak, beceriler kazanıp, buluşlar yapacaklardı. İnsanın ateşe kavuşması kaçınılmazdı... Ateş, tanrıların buyruğundaydı oysa. Tanrılardan başkasının ateş kullanmaları yasaktı. Bu yasağın bozulması gerekirdi. Baştanrıya öfke duyan Titan, Limni Adası’na gitti. O adada Yanardağlar ve Sanayi Tanrısı Hephaistos (Hefaystos)’un ocağı vardı. Tanrı ocağından ateş çaldı...”(DAO, s.52, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Çaldığını getirip insanlara armağan etti. Ateşe kavuştuktan sonra daha mutlu bir yaşama kavuştu insan. Yiyecekler pişirilerek yeniyordu artık. Soğuktan korunuyorlardı. Gecelerin tükenmez gibi gelen karanlığından, soğuktan kurtulmuşlardı. Ateş ışığında birbirlerini görebiliyor, kendilerini daha güçlü yaratık olarak düşünüyorlardı. Ne var ki ateşe kavuştuktan sonra şırmarmaya başladılar. Tanrı buyruklarına uymuyor, Zeus’u önemsemez davranıyorlardı...”(DAO, s.53, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Aradan çok zaman geçmemişti ki Haber Tanrısı Hermes, ihtiyarlara: Dönüp geriye bakın! dedi. Filemon ile Baykis dönüp baktılar. Bir de ne görsünler!.. Tüm ovayı sular kaplamamış mı? Kendi kulübelerinin dışında tüm evler sular altında kalmamış mı?.. İnsanlar, canlılar hepten yok olmuş gitmiş!.. O sıra iki ihtiyarı şaşırtan bir şey daha oldu. Kendi kulübeleri hızla değişmeye başladı. Dört kişiyi alan kulübe, kocaman bir tapınağa dönüştü. Eski, çürük direkler mermer sütunlara; kulübenin üstündeki sazlar da altına dönüşmüştü! Görkemli tapınak insanı kendine baktırmıyordu!...”(DAO, s.81, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Son gelen konuğun Zeus olduğunu nereden bilsin? Et yemeği getirmeleri, konuğa et ikram etmeleri için buyruk verdi adamlarına. Koca bir sini dolusu pişmiş et getirildi sofraya. Buyur!.. Karnını bir güzel doyur konuğum, dedi Likaon. Zeus anlamaz mı sinideki etin kendinden önce gelen konuğun eti olduğunu? O hiç insan eti yer mi? Çok öfkelenildi. Kötü kralın çok kötü oyununa hepten son vermeyi düşündü. Hemen gökten bir yıldırım çağırdı. Yıldırım korkunç gürültülerle düştü sarayın üstüne. İnsanlardan, öbür canlılardan geçti; dağlar bile korktu Zeus’un yıldırımının gürültüsünden. Kan dökücü kral şaşırıp kalmıştı. Gördüklerinin nedenini anlamak için çevresine bakınıp duruyordu. Şaşkınlığından, dilinin dışarıya sarkık durduğunu da anlayamıyordu. Zeus, kral sarayının yakılmasını yeterli bir ceza olarak görmedi. Likaon’u oracıkta kurda çevirdi...”(DAO, s.87, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Bir gün Apollon, ırmak boyunca dolaşırken Daphne’yi gördü. O güne değin böylesine güzel bir kızı görmemiş oluşuna şaşıtı. Onunla tanışmak, konuşmak istedi. Kıza doğru yürüdü. Bir yabancıdan kendisine yaklaşmakta olduğunu görür de durur mu Daphne?.. Olanca gücüyle koşmaya başladı. Ceylanlar, geyikler kadar ustaydı koşuda!.. Tanrı Apollon da koşuyordu. Olanca gücüyle koşarken bir yandan da diyordu ki: Dur Daphne, dur! Benden sana zarar gelmez. Ben kaba biri değilim. Ben ışık tanrısıyım. Tanrılar tanrısı Zeus’un oğluyum. Her şeye yaşam sağlayan birinden kaçmak doğru değildir. Kaçma Daphne, kaçma!...”(DAO, s.94, Cesur Olmak)

4.1.3.6 Özyönelim

“...Ne güzel uyuyordum! Niçin beni tatlı uykumdan ettin anne? diye homurdandı horlak oğlu...”(DAO, s.6, Merak Duyabilmek)

“...Şakacı kardeşlerinden Findi girdi söze: Horlayarak uyurken düş gördün mü Popi, düş?.. Uykular düşsüz olur mu deli?...”(DAO, s.6, Merak Duyabilmek)

“...Nasıl bir düş görmüştün? Haydi anlatsana bize! dediler küçük tavşanlar...”(DAO, s.8, Merak Duyabilmek)

“...Düşüm çok güzeldi doğrusu!.. Havuç bolluğundaydım. Sağım, solum, arkam, önüm hep havuç!.. Bayırlar, tepeler, düzlükler, gözümün gördüğü her yer; kırmızı, mor havuçlarla dolu doluydu!.. Lini coşkuyla girdi söze: Oh, ne güzelmiş!.. Söylediklerin düşte olmasaydı da gerçek yaşamda olsaydı keşke. Öbür bitkilerin ne gereği vardı sanki? Toprak hep havuç üretseydi. Sağa dön havuç, sola dön havuç!.. Kemir kemir ye! Ye ye kemir!...”(DAO, s.8, Yaratıcı Olmak)

“...Annesi sordu Lini’ye: O zaman daha iyi mi olurdu? Mutluluk mu duyardın bundan Lini?.. İyi olmaz mıydı hiç? Gerçek mutluluğa kavuşurduk ki hem de ne kavuşmak!.. Gönlünce kemir, gönlünce doyun! Acıktın mı?.. Yine kemir, yine doyun!...”(DAO, s.8, Merak Duyabilmek)

“...Pati gülümsedi: Burnunun değdiği her şey havuç olsaydı... Öylesini de ister miydin peki? Lini’nin ağzı kulaklarına vardı birden...”(DAO, s.8, Merak Duyabilmek)

“...Lini, karşı çıktı annesine: Hiç de değil. Burnunu taşa dokunduruyorsun, taş havuçlaşıyor. Kocaman bir taş yerine, kocaman bir havuç var karşında! Ye yiyebildiğince! Doyun doyunabildiğince! Kötü mü?...”(DAO, s.9, Yaratıcı Olmak)

“...Ne diye kötü oluyormuş anne?...”(DAO, s.9, Merak Duyabilmek)

“...Midas mı? O da kimmiş?.. Masalcıların anlattıklarına göre; Frigya Kralı Midas, dünya malına çok düşkün biriymiş. Özellikle de altın meraklısıymış...”(DAO, s.9, Merak Duyabilmek)

“...O ırmağın adı şimdilerde “Şart Çayı” olarak söylenir. Arkadaşım kırlangıçtan öğrendiğime göre, ırmağın sularında altın tozları görülüyormuş günümüzde bile. O altın tozları, Kral Midas’ın altınlarından kalma tozlar mı işte...”(DAO, s.14, Merak Duyabilmek)

“...Çocuklarınıza anlattığınız masalı dinledim, Pati kardeş. Aşağıya inerek, sevimli küçük komşularına bir masal da ben dinletmeyi düşündüm. Beni dinlemek ister miydiniz küçümen komşularım?...”(DAO, s.16, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Pati kardeş. Aşağıya inerek, sevimli küçük komşularına bir masal da ben dinletmeyi düşündüm. Beni dinlemek ister miydiniz küçümen komşularım?...”(DAO, s.16, Merak Duyabilmek)

“...Tavşancıklar coşkuyla yanıtladılar: Dinleriz! Dinleriz!...”(DAO, s.16, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Dinlemeye hazır mısınız?...”(DAO, s.17, Merak Duyabilmek)

“...Pati’nin yavruları coşkuyla bağıştılar: Hazırız, hazır!...”(DAO, s.17, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Ağaç üstüne anlatılanlarla ilgilenmeden edemem. Ağaç üstüne söylenmiş türküleri, şarkıları, masalları dinlemeyi, öğrenmeyi severim. Öğrendiklerimi bilmeyenlere anlatır, öğretirim. Bu gece ağaçlardan biriyle ilgili bir masal anlatmak istiyorum sizlere...”(DAO, s.16-17, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Kuzey Rüzgârları Tanrısı olan Bora; Pitis’le Pan’ın arkadaşlığını kıskanıyordu. Bir gün dedi ki peri kızı Pitis’e: Ey Pitis! Ey peri kızlarının en güzeli! Niçin Pan gibi çirkin biriyle arkadaşlık yapıyorsun ki? Senin gibi bir güzelin, onun gibi bir çirkinin yanında bulunması, arkadaşlık yapması yakışık alır mı hiç? Kendine arkadaş arıyorsan ben ne güne duruyorum?...”(DAO, s.18, Merak Duyabilmek)

“...Peki kimdi o? Herkes tüm dikkatiyle konuşanı görmeye çalışıyordu. Ama göremiyor, şaşkınlık yaşıyor duruyorlardı!.. Buradayım, burada! Size doğru uzayıp, eğik duran çam dalındayım. Ağımın

ucunda bulunuyorum, dedi ince sesli kişi. Bakışlar eğik dala yönelmişti şimdi. Bakıyorlardı ya onu görmeyi başaramıyorlardı. Yavru tavşanlardan Tını, coşkuyla söze girdi birden: Heeey! Gördüm onu, gördüm! İşte orada, dalın altında duruyor. Aydedeyle bizim aramızda bir yerde işte! Yaklaşın, yaklaşın! Bana yaklaşın da benim yakınımdan bakın! Onu görürsünüz... Tım'ya yaklaştılar aceleci. O, ortalarında kalmıştı. Tüm tavşancıklar birbirlerine yapışık durumdaydılar şimdi. Dalın alt kısmına bakıp duruyorlardı. Sonunda örümceği görmeyi başardılar. Ağ seçilmiyordu ay ışığında. Kendisi daldan bir karış aşağıda, hiçbir yere tutunmadan, boşlukta bekliyor gibiydi..."(DAO, s.20-21, Merak Duyabilmek)

"...Sincap kardeşimiz söz etti bir kıskanç tanrıdan. Eğer beni dinlemek isterseniz, ben de söz edeceğim kıskanç bir tanrıdan... Anlatmak istediğim masal, aynı zamanda kendi masalımdır dostlar..."(DAO, s.21-22, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Kıskanç olmadıklarına inandığım dostlarım! Beni dinlemeye hazır mısınız? diye sordu ağın ucundaki..."(DAO, s.22, Merak Duyabilmek)

"...diye sordu ağın ucundaki. Yerdekilere: Hazırız, hazır!.., dediler..."(DAO, s.22, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Melek sormuş usta kıza: Bunca güzel işleme işlemeyi sana Athena (Atena) mı öğretti Arekna?..."(DAO, s.24, Merak Duyabilmek)

"...Çamın altına gelince durdu, konuştu tilki: Yine benden kaçmak, dostluğuma inanmamak öyle mi?.. Oysa ikimiz birbirine benzer yapıda canlılarız. Kimde var bizdeki güzel kuyruklar?.. Süslü, göz alıcı kuyruklarımızla ünlüyüz. Hangi dört ayaklıda var şendeki güzel kuyrukla bendeki güzel kuyruk?.. Ben de mutluyum sen de mutlusun. Mutlular birbirlerine yakın olmalı, dostluk kurmalı, arkadaş olmalı. Öyle değil mi ama?..."(DAO, s.29, Yaratıcı Olmak)

"...Yerdeki konuştu: Dört ayaklıların en kibarına bakın hele!.. Konuk böyle mi karşılanırmış? İlk hoş geldin denmez mi? Konuklarla alay edilir mi?.. Sincap şöyle yanıt verdi: Bir etçili konuk etmek, bir etçile hoş geldin demek; yaşamayı sevmemekle eş anlamlıdır. Oysa ben yaşamayı seviyorum. Etçillerin gelişlerinin hiç de hoş olmadığını biliyorum. Hi hi hiii!.. Tilki, ağlamaklı konuştu: Adımız kötüye çıkmış bir kez. Ne yapsak kendimize inandıramayız kimseyi! Gelişim dostça bir geliş inan olsun ki. Hâl hatır soracak, sonra da şuradaki pınardan susuzluğumu giderip gidecektim. Eğer sizlere zararlı olmayı düşünseydim; masal dalgını olduğunuz sıra dalışa geçerdim. Şu güzel gecede mitolojik masallar anlatıyordunuz. Ben de durup dinledim. İstersen örümceğin anlattığı masalı anlatabilirim. Böylece çoktandır yakınıınızda olduğumu kanıtlamış olurum. Hıı?.. Anlatayım mı örümceğin anlattığı masalı?..."(DAO, s.29-30, Yaratıcı Olmak)

"...Sonra da şöyle dedi: Sen hiç arka bacaklarının üstüne kalkıp, ön ayaklarınla salkım yakaladın mı? Yakaladığın salkımın üzümlerini sıyırdın mı?..."(DAO, s.31, Merak Duyabilmek)

"...Siz mitolojik masallar anlatıyordunuz. Ama bu masallardan önce bilinmesi gereken şeyler de var... Nasıl oluştu evren? Nasıl oluştu yeryüzü, gökyüzü? Kimden sonra çoğaldı mitolojide adı geçen tanrılar? Ne gibi serüvenler yaşadı yaratılanlar? Bunları biliyor musunuz?..."(DAO, s.32, Merak Duyabilmek)

"...Kardeşleri Kronos'a dediler ki: Bizi buralara kadar fırlatan babamız çok güçlü biri! Öyleyse karşı gelemeyiz. Karşı gelsek bile başarılı olamayız. Başaramayacağımız işe girişme boş uğraş değil de nedir?..."(DAO, s.36, Merak Duyabilmek)

"...Öyleyse ben yaparım. Öyleyse annemize ben yardımcı olurum, dedi Kronos..."(DAO, s.36, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

Bağımsız olmak, yaptığı işte kendi kendine yeten ve kendine güvenen demektir.

"...Sen bilirsin. Ama bizi yanında bilme. Bizden yardım bekleme! diye yanıt verdi Kronos'un kardeşleri..."(DAO, s.36, Bağımsız Olmak)

“...Rhea, kocasına söz geçirmenin olanaksız olduğunu anlamıştı sonunda. Olimpos’tan; yani en yüksek dağın başından aşağıya indi. Son doğumunu yeryüzünde yapmaya karar vermişti...”(DAO, s.39, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Sonunda bir bebek gibi Zeus da büyüdü. Gençlik çağına geldi. Girit Adası’ndan ayrıldı. Olimpos Dağı’na vardı. O dağın zirvesinde ölümsüzler yaşar, ölümlüler oraya ulaşamazdı. Güçlü Zeus, Olimpos’ta babasını yakaladı. Kronos, oğlu kadar güçlü değildi. Onunla başa çıkamazdı. Zeus, babası Kronos’un karnını yardı. Kardeşlerini, kendisinin yerine yutulan taşı çıkardı. Bunu yaptıktan sonra, babasını denizlerin en derin dibine fırlattı. Oraya fırlatılanlar bir daha dışarıya, yeryüzüne çıkamazlardı...”(DAO, s.41, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Tartaros'a inen Zeus dedi ki: Ey Kikloplar, İfritler! Yeryüzünü rahatsız eden, kendilerine verilen özgürlüğün değerini bilmeyen varlıklardan kurtulmak için, sizin güçlü kollarınıza gereksinim duyuyorum. Buradan çıkıp yeryüzünün iyiliği için çalışır mısınız?...”(DAO, s.43, Merak Duyabilmek)

“...Bu savaştan sonra yeryüzünü İfritler’den, Kikloplar’dan da arındırmak istedi Zeus. Öylesi savaşçılar oldukça, savaşların sonu gelmezdi. Onları Tartaros’a yuvarladı. Yeryüzünün en güçlü kişisi kendisiydi artık. Gücünü çoğaltmak için evlenmeli, yeni tanrıların, tanrıçaların oluşmasını sağlamalıydı. Doğacak tanrıların, tanrıçaların birer görevi olmalıydı. Kendisi de Olimpos’un baştanrısı olarak kalmalıydı. Zeus, Hera ile evlendi...”(DAO, s.45, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Milyonlarca serüvenleri vardır onların. O serüvenlerden de söz edeyim mi vadimizin en kibar, en güzel yaratığı?...”(DAO, s.46, Merak Duyabilmek)

“...Sincap yanıt vermedi. Tilki bir zaman yukarıya bakıp durdu. Bekleyişinin boşuna olduğunu anlayınca da küskün bir yürüyüşle uzaklaşıp gitti...”(DAO, s.46, Kendini Denetleyebilmek)

“...Yaratılanlar arasına insanlar da katılmıştı. Bir gün tüm insanlar toplanıp bağışmaya, çığışmaya koyuldular. Olanca güçleriyle ünleyip diyorlardı ki: Ey Zeus!.. Tanrılar tanrısı Zeus! Biraz da bizi düşünmelisin! Bize yirmi beş yıllık yaşam vermişsin. Bunun yarısı da uykuda geçiyor. Biz ihsanlar çalışmak, güzel yapıtlar oluşturmak heveslisiz. Uykuda geçen zamanımızı çıkarırsak, geriye on beş yıl bile kalmaz! Ne yaparız bunca kısa yaşamımız içinde? Hangi ölümlü on beş yılda güzel yapıtlar oluşturup, dünya güzelliklerine katkıda bulunabilir? Biraz daha bizi düşünmelisin Zeus!.. Hem böyle ünlüyor hem de popolarını yere vuruyorlardı. Bunu aylarca belki de yıllarca sürdürdüler. Sonunda Olimpos’taki baştanrıyı rahatsız etmeyi başardılar...”(DAO, s.48, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Baştanrının gözünde tüm yaratıklar eşitken, onların önerisini nasıl kabul edebilirdi ki?.. Nasıl olur da benden böyle bir şey beklersiniz? Nasıl olur da ayrıcalık istersiniz? diye sordu...”(DAO, s.50, Merak Duyabilmek)

“...İnsanlar popolarını yere vurmaya, gözyaşları dökmeyi, bağırıp çağırmayı sürdürdüler yine de. Ağız birliğinde: İsteriz! İsteriz! Bekleriz! Bekleriz! diyorlardı...”(DAO, s.50, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Zeus açıkladı: İlk bebekliğiniz olacak. Yerlerde sürünecek, emekleyeceksiniz. Bu sizin, “Tırtıllık Dönemi”nizdir. Sonra çok canlı, bir yerlerde duramayan, sık sık yer değiştiren, koşan, zıplayan biri olacaksınız. Bu çağ, çocukluk çağınızdır. Çocukluk çağınızda “Kelebeklik Dönemi” yaşamış olacaksınız. On beş yaşından sonra daha da güzelleşeceksiniz. Kendinize güveniniz artacak. Herkesin dikkatini çeker olacaksınız. Bu güzel çağınız gençlik çağıdır. Bu dönem de “Tavus Kuşu Dönemi”nizdir. Baştanrı açıklamalarını sürdürüyordu: Yirmi beş otuz yaşından sonra evlenip yuva kuracaksınız. Yuvanızın bir yığın gereksinimi olacak. Çok çalışmak, çok yorulmak zorunda kalacaksınız. Yuvanızın ağır yükü omuzlarınıza binecek. Böylece yaşamınızın, “Katırlık Dönemi” başlamış olacak. Kırkıdan sonra deneyimleriniz çoğalacak. Deneyim bolluğu kişiyi kurnazlaştırır. İşte size, “Tilkilik Dönemi”niz. Yaşınız elliyi, altmışı geçtikten sonra; yüz, beden güzellikleriniz hızla azalacak. Güzellikler gidince, yerine çirkinlikler gelir. Sanırım “Maymunluk Dönemi”ne

girdiğini anlamışsınızdır?.. Zeus bunları söyledikten sonra sordu insanlara: Ne dersiniz insanlar?.. Uzun yaşamak için bu söylediklerimle karşılaşmaya razı mısınız?..”(DAO, s.51, Yaratıcı Olmak)

“...İnsanlar hoplayıp zıplıyorlardı. Hem de baştanrıya yanıt veriyorlardı: Razıyız! Razıyız! Uzun yaşat bizi de nasıl olursa olsun!...”(DAO, s.52, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Kurbağa mutluluğu nedir? Bunu bilir misiniz?...”(DAO, s.58, Merak Duyabilmek)

“...Kurbağa Gurpgurp susunca, incecik kanat sesleri geldi tavşanların duyarlı kulaklarına. Ardından yaklaşanların konuşmaları yayıldı çevreye. Koro yaparak diyorlardı ki:

Hoppala hop!

Hoppala hop!

Hoppala, hoppala Hoppala hop!..

Yavru tavşanlardan Tını: Bunlar da kim acaba? diye sordu...”(DAO, s.66, Merak Duyabilmek)

Özgür olmak, kişinin işinde özgürce düşünüp hareket edebilmesidir

“...Annesi yanıtladı: Zararlı kişiler değil sesini duyduklarımız. Bir çekirge sürüsü geliyor bize doğru. Kanat sesleri iyice belirginleşti çok geçmeden. Sürünün yaptığı koro daha yakından duyuluyordu şimdi:

Çekirgeler, bir orduyuz!

Hiç kimseden yok korkumuz.

Taze taze yeşillikten,

Ne de güzel doyunuruz!

Hoppala hop!

Hoppala hooop!..

Ötelerden yetişkin bir çekirge ısıklığı duyuldu. Sonra da dedi ki ısıklık çalan: Heey!.. Nerelerdesiniz, nerelerde? Ben anneniz Hoşhoplar. Ses verin, ses!.. Yavru çekirgeler sürüsü, tavşanlarla kaplumbağaların oluşturduğu çember ortasındaki boşluğa indiler birden. Düzgün sıralanmış olarak aydedeyi karşılarına almışlardı. Oldukları yerde kalkıp iniyor, iyi eğitim görmüş jimnastikçileri andırıyorlardı. Çok sevimli görünüşleri vardı doğrusu!.. Seyircilerini gülümsetiyorlardı. Yeni bir koroya başladılar:

Yağmur değil, yağ değil.

Bora değil, kış değil.

Aydedenin ışığı, Kimseye yasak değil.

Hoppala hop!

Hoppala hop!..

İkinci kez ünleyişini duyurdu anne çekirge Hoşhoplar: Heey, Hoşhop! Heey, Koştop! Nerelerdesiniz, nerelerde? Beni duymuyor musunuz? Ben de sizi akıllı çocuklarım bilirdim. İkiniz azdırdınız kardeşler sürüsünü değil mi?..

Çekirgecikler annelerine yanıt vereceklerine, koroyu sürdürdüler:

Hep uyumak olur mu?

Oyun da gerek bize.

Uyuşuk durulur mu?

Böyle güzel gecede?..

Hoppala hop!

Hoppala hop!

Hoppala, hoppala Hoppala hop!..

Aralarından biri ünledi: Haydi kardeşlerim, ileri!..

Çekirgeciklerin tümü birden yüksek atlayışa geçtiler.

Kaplumbağaların, tavşanların üstünden atlayıp, çember dışına düştüler. Orada yaptıkları koroda diyorlardı ki:

Hop hop hoplasak.

Topun yanına varsak.

Mavi alan üstünde, Sarı topla oynasak...

Hoppala hop!

Hoppala hop!

Ne güzel top!

Ne güzel top!..

O sıra, anne çekirge, tavşanlar, kaplumbağalar çemberinin ortasına düştü. Küçüklerden sonra öylesinin gelişi yavru tavşanlarda ürküntü uyandırmıştı birden. Öfkeli anne çevresindekilerle hiç ilgilenmeden, onları görmezlikten gelerek konuştu: Ah kuşlara yem olasıcalar, ah! Ne diye geçip gidersiniz kendi bildiğinize? Başiboş davranmak akılsızlara yaraşır. Tümünüz akılsızmışsınız meğer!.. Hoşhoplar böyle söyledikten sonra zıpladı. Konarken ilgisiz kalmıştı oradakilere. Giderken de aynı ilgisizliği göstermişti nedense!..”(DAO, s.66, Özgür Olmak)

“...Kaplumbağa Tostop girdi söze: Eyvah!.. Eyvah!.. Eyvah!.. Yüreğinin acısı, aklını karmakarışık etmiş zavallı ibibiğin. Masalı, gerçeği karıştırıyor. Mitolojideki masalların gerçek yaşamda olmasını bekliyor, eyvah!.. Küçükler meraksız olur mu? Merak ettiklerini sormadan durabilirler mi? Tostop’un yavruları bir ağızdan konuştular: Orion nedir?.. Yıldızlaşan kızlar kimdir?..”(DAO, s.75, Merak Duyabilmek)

“...Şimdi yedi kız kardeş, varlıklarını bir burç olarak sürdürürler üstümüzde. O burcun adı Ülker’dir. Bu adı kullanmayıp Yedi Kandilli Süreyya diyenler, onları böyle ananlar da vardır. O burcu size gösterebilirim. Sizlere, Ülker’i tanıtabilirim...”(DAO, s.77, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Konukseverlik gibi var mı? Biz ölümlüleri mutlandırır konuksever kişiler. Yalnız ölümlüleri mi?.. Ölümsüz tanrılar da mutlanrıldır konukseverler karşısında. Onları ödüllendirirlerdi... Olimpos tanrılarının en büyüğü olduğunu bildiğimiz Zeus; oğlu Haber Tanrısı Hermes’i de yanına alarak yeryüzüne inmişti. İnsanları yakından görmek, yaşantılarını incelemek istiyordu. Giyimleri, görünüşleri ölümlüler gibiydi. Onları görenler tanrı olduklarını düşünemezlerdi...”(DAO, s.79, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Baba-oğul yüzlerce ev dolaşırsa da bir yararı olmadı. Boşunaydı kapıları çalışları. Kabul görmüyor, buna çok üzülmüyorlardı. Sonunda küçük bir kulübe dikkatlerini çekti kentin kıyısında. Sazlardan yapılmış kulübenin, gecenin karanlığı içinde sessiz bir bekleyişi vardı. Ona doğru yürüdüler. Kapısını çaldılar. Eskimiş kulübenin eskimiş kapısının gıcırdayarak açılması onca uzun sürmedi. Yaşlı karı kocayı gördü tanrılar. Dedi ki Zeus: Yabancıyız, yorgunuz. Geceyi geçirecek bir çatı altı, konuksever ev sahipleri aramaktayız. Bizi bu gece için konuk eder misiniz?..”(DAO, s.79, Merak Duyabilmek)

“...Böyle dedikten sonra da hiçkırı hiçkırı ağlamaya başladı! Herkes şaşkın, üzgündü şimdi!.. Ne yapacaklarını da bilemiyorlardı. Tavşan Pati yaklaşarak: Ne oldu kardeş? Yine karın ağrıların mı başladı? Diye sordu...”(DAO, s.83, Merak Duyabilmek)

“...Masalcı: Tanrılar tanrısı Zeus, yeryüzüne inmişti. İnsanları yakından görmek, incelemek için geziniyordu yine. Bir gün de Arkadia ülkesine düştü yolu. O ülkeyi, “Likaon” adında bir kral yönetiyordu. Onun yönetme biçimi korkutmaya, can yakmaya dayanıyordu. Kötü ünü ülkelere yayılmıştı. Anneler çocuklarının yaramazlığını, huysuzluğunu önlemek için: “Seni Likaon’a veririm ha!..” derlerdi. Zeus, bu kan dökücü kralın sarayına gitti. Konuk olmak istediğini söyledi. Hemen konukluğa kabul edildi. Zaten acımasız kral her gün sarayına konukların gelmesini ister, beklerdi. Bunu konukseverliğinden değil, kendince bulduğu bir oyun için istemekteydi. Onun oyunu; konukları birbirine yedirmek biçiminde korkunç, kötü bir oyundu!..”(DAO, s.86, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Lipi, kendini tutamadı: Ah ne sevimli aile! Kişinin içini ısıtıyor sevimli görünüşleriyle! Bunlarla ilgili masalı da anlatayım sizlere: Yıllarca, çağlarca önce; Dedalos adında biri yaşıyordu Atina kentinde. O, çağının en usta, en beceri sahibi kişisiydi. Kaba taşları yontar, insan yontularını oluştururdu. Görenler o yontular karşısında şaşkınlık yaşırdı. Ona gelinceye değin taştan insan yontusu da öbür yontular da yapılmamıştı. Yalnız yontu üstüne değildi Dedalos’un ustalığı. İnsanların işine yarayan balta, çekül, vida, çizgilik de onun buluşlarıydı. Eski Yunanlılara yelken kullanmayı da Dedalos öğretmişti. Böylece gemilerin yel gücünden yararlanmalarının ilk uygulamacısı olmuştu. Onun bir de çırağı vardı. Talos adındaki bu genç, Dedalos’un kız kardeşinin oğluydu. O da dayısı gibi yetenekli biriydi. Bir gün kırdı gezerken bir yılan çenesi buldu Talos. Onu kullanarak ağaçlar kesti. Bunu daha da ilerletmeyi düşündü. Böylece günümüzde kullanılmakta olan testere aletini bulmuş oldu...”(DAO, s.89, Yaratıcı Olmak)

“...Yavrulardan biri sordu: Klitay mı? O da kim?.. Klitay’ı bilmiyor muydun güzelim? diye sordu Lipi. Yavrular bir ağızdan: Hayır! Bilmiyoruz, dediler. Öyleyse kirpi dayınızdan bir masal daha dinlemek zorunda kalacaksınız. Dinlemeye gücünüz var mı?.. Var! Var! diye bağıştı yavru tavşanlar...”(DAO, s.92, Merak Duyabilmek)

“...Apollon’dan kaçan, onunla arkadaşlık yapmak istemeyen kızlar da olmuştur. Masal bilimcilerin anlattıklarına göre. Bir zamanlar Teselya’da; görenleri güzelliğiyle şaşkına çeviren bir kız yaşıyordu. Adı Daphne (Dafne) olan bu kız, Irmaklar Tanrısı Pene’nin kızıydı. Babası arada kızını karşısına alarak şöyle konuşurdu: Kızım Daphne! Sen artık büyüdün. Yetişkin bir genç kızsın! Babalar, genç kızlarının evlenmelerini isterler. Çünkü torun görmek, torunlarını sevmek, onların birinci ereğidir. Sen ne zaman evleneceksin? Seninle evlenmek isteyen bunca kişi varken, sen ne diye evlenmekten kaçınıyorsun Daphne?...”(DAO, s.93, Merak Duyabilmek)

“...Kızı, babasının boynuna sarılır ona şöyle derdi: Ah sevgili babacığım! Ne olur kızına evlenmekten söz etme! Kızın temiz havayı, kırlarda dolaşmayı, doğayı seviyor. Evlenirse evinde kapalı kalır, tüm sevdiklerinden uzaklaşır. Bu da senin kızını mutsuz eder. Kızının mutsuzluğunu ister misin babacığım?...”(DAO, s.94, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bir gün Apollon, ırmak boyunca dolaşırken Daphne’yi gördü. O güne değin böylesine güzel bir kıızı görmemiş oluşuna şaşıtı. Onunla tanışmak, konuşmak istedi. Kıza doğru yürüdü. Bir yabancının kendisine yaklaşmakta olduğunu görür de durur mu Daphne?.. Olanca gücüyle koşmaya başladı. Ceylanlar, geyikler kadar ustaydı koşuda!.. Tanrı Apollon da koşuyordu. Olanca gücüyle koşarken bir yandan da diyordu ki: Dur Daphne, dur! Benden sana zarar gelmez. Ben kaba biri değilim. Ben ışık tanrısıyım. Tanrılar tanrısı Zeus’un oğluyum. Her şeye yaşam sağlayan birinden kaçmak doğru değildir. Kaçma Daphne, kaçma!...”(DAO, s.94, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Daphne durmuyordu. Korkuya da kapıldığından, yel gibi uzaklaşıyordu. ' Çok uzun süren bir koşudan sonra güzel Daphne yoruldu. Apollon’un sıcak soluşunu saçlarında duyumsamaya başlamıştı. O zaman korkusu daha da çoğaldı. Koşmayı bırakarak ayağıyla toprağı kazmaya başladı. Bir yandan da Toprak Ana’ya yakarıyordu: Ey Toprak Ana! Beni derinliklerine al! Sana sığınmak istiyorum. Şu yaklaşmakta olan kişiden koru beni!...”(DAO, s.95, Kendine Saygısı Olmak)

“...Apollon şaşmıştı. Ağaca yaklaştı. Daphne’nin yürek atışları durmamıştı daha. Onun yüreğinin son atışlarını dinlerken dedi ki: -Ey Daphne!.. Güzeller güzeli ağaç! Sen benim ağacım olacaksın. Ben her sabah seni görebilmek için dünyayı aydınlatacağım. Senin yeşil yaprakların hiçbir mevsimde dökülmeyecek. Barış simgesi olacaksın. Kahramanlar, ulu ozanlar, insanlık için büyük işler başaranlar, başlarını senin yapraklarınla süsleyecekler. Sen yeryüzünde oldukça, ben de yeryüzünü ısıtıp aydınlatacağım...”(DAO, s.95, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Apollon’un uyarılarından sonra atlar devindi. Şafağın açtığı kapıdan geçtiler. Büyük bir boşluğun, ucu bucağı görünmeyen derinliklerin, göz kamaştırıcı ateş kaynağının içinde buldu kendini Peton! Gördükleri karşısında şaşkınlı. Korkuya kapıldı. Atlar da sürücünün deneyimsiz olduğunu anlamakta gecikmediler. Her gün izledikleri, şaşılmasa gereken yoldan çıktılar. Kendi bildiklerince gitmeye başladılar!.. Şahlanan atlar; yolun bazen aşağısından, bazen yukarısından gidiyorlardı. Bunun sonucu; bazı yerlerde ormanlar, bitkiler cayıp cayıp yanıyor, bazı yerlerde sular buz tutuyordu! Ovalara zamansız karlar yağmaya başlamıştı...”(DAO, s.63, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

4.1.3.7 Evrenselcilik

“...Vadi bayırındaki çamlardan biri çok kocamandı. Ulu çamın yakınında çalılık, çalılığın ötesinde de bir pınar vardı. Tüm mevsimler boyunca sessiz akıttırdı, o pınar sularını. Çevrede yaşayanlar susuzluklarını gidermek için adsız pınara gelirler. Keklikler, şafak sökümüne yakın sürü sürü gelerek, kırmızı gagalarını soğuk suya daldırır, kana kana içerlerdi... Şimdi yine sessiz akıyordu pınarın suyu. Ay ışığıyla aydınlanan gecede, mavi gökyüzüne yapışık yıldızlar yansıyor sularında...”(DOA, s.5, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Pati gülümsedi: Burnunun değdiği her şey havuç olsaydı... Öylesini de ister miydin peki? Lini’nin ağzı kulaklarına vardı birden. Dedi ki: Ooooh!.. Öylesini kim istemezmiş? İşte o zaman gerçek bir mutluluğun içinde olurdu tavşanlar ailesi...”(DAO, s.8, Açık Fikirli Olmak)

“...Lini, karşı çıktı annesine: Hiç de değil. Burnunu taşa dokunduruyorsun, taş havuçlaşıyor. Kocaman bir taş yerine, kocaman bir havuç var karşında! Ye yiyebildiğince! Doyun doyunabildiğince! Kötü mü?.. Kötü...”(DAO, s.9, Açık Fikirli Olmak)

Toplumsal adalet, kişinin içindeki adaletsizliğin düzeltilmesi ve sosyal adalet demektir.

“...Anne tavşan, şöyle dedi: Bir zamanlar, Kral Midas da senin gibi düşünmüş. Dokunduğu her şeyin altın olmasını istemiş tanrıların birinden. Tanrı da Midas’ın istediğini kabul etmiş. Kral Midas, mutluluğa ulaştığını sanmış ama; yeryüzünün en mutsuz kişisi durumuna düştüğünü anlamakta gecikmemiş... Midas mı? O da kimmiş?.. Masalcıların anlattıklarına göre; Frigya Kralı Midas, dünya malına çok düşkün biriymiş. Özellikle de altın meraklıymış...”(DAO, s.9, Toplumsal Adalet)

“...Sincap yutkundu. Ağaçlara iyi davranılması, onları kemirmekten sakınılması; eğer kemirmek gereksinimi duyulursa, kuru dalların seçilmesi üstüne birkaç söz söylemek istiyordu...”(DAO, s.20, Çevreyi Koruma)

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Tanrı Bora’nın kıskançlığı; sürekli inleyen, yaşadığı acıları sürekli ansıyan çamları oluşturdu demek? Ah kıskançlık ah! O hep mutsuzluklar kaynağı olmuş, hep mutsuzluklar doğurmuştur!.. Böyle konuştuktan sonra sustu incecik sesli kişi...”(DAO, s.20, Erdemli Olmak)

“...Eğer sağımda solumda, önümde, arkamda, uzağımda, yakınımda mutluluğumuzu kıskanan varsa, gecemizin güzel geçişine can sıkıntısı duyuyorsa, yüreğinde kıskançlık taşıyorsa; öyleleri için, yuh!.. Yuh!.. Demek kıskançlığa kapıldı Tanrı Bora? O güzel Pitis’in çamlaşmasına neden oldu ha!.. Kıskançlık, ah kıskançlık! Açmamalı yürek kapımızı ona. Yüreğimizin içinde yeri olmamalı kıskançlığın...”(DAO, s.21, Erdemli Olmak)

“...Sincap: Hi hi hiii! dedi. Başka bir şey demedi. Tilki suskunlaştı. Onun suskunlaşmasıyla, gecenin sessizliğini dinledi çevredekiler. Ötelerden bir kuş öttü boğuk sesiyle. Bir kurbağanın ünleme sesi duyuldu onca uzak olmayan bir yerlerden...”(DAO, s.32, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Bebek Zeus’a karşı ilgisiz kalmadı periler. Onu alıp bir mağaraya götürdüler. Mağaranın çevresinde kocaman ağaçlar vardı. Duvarları sarmaşıklerle örtülüydü. Böyle olunca hiç dikkat çekmiyor, mağaranın varlığı belli olmuyordu. Bebek orada güvencedeydi. Bir keçi buldu periler. Keçinin sütünü sağıp Zeus’a içiriyorlardı. Arılar da bal yapmaya koyuldular. İşe güvercinler de katıldı. Bebek için “Amborsiya” adında bir baldan taşıyorlardı. Amborsiya yiyenlerin bedeni yaralanmazdı. Kartalın biri de hizmete yöneldi. Bu güçlü bebek için “Nektar” getiriyordu. Nektar, önemli bir içecekti. Ondan içenler ölümsüzlüğü kazanıyordu. Zeus bebek ağladıkça, karşısında dans ediyordu melekler...”(DAO, s.40, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Baştanrı, Titanların öfkeden, kinden arınmalarını bekledi. Onlara kötülük yapmak istemiyordu...”(DAO, s.42, Erdemli Olmak)

İç uyum, kişinin içinde kendisiyle barışık olması demektir.

“...Baştanrının düğünü çok görkemli oldu. Yeryüzünün, gökyüzünün tüm perileri koşup geldiler düğüne. Ağaçlar bu düğünün onuruna dallarını, yapraklarını da da gürleştirdiler. Çiçekler daha gür açtı. Yıldızlar daha canlı ışıldadı. Pınarlar baldan tatlı sular akıttı...”(DAO, s.45, İç Uyum)

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın içinde sanat olması demektir.

“...Tilkinin küskün ayrılışıyla, sessizleşti çevre. Onun iyice uzaklaştığını düşünen sincap, yuvasından ünledi: Hey Pati! Bu güzel gecede yuva bekçiliği yapılmaz! Ben iniyorum aşağıya. Siz de ayrılın yerinizden. Birlikteliğin tadına varalım yeniden... Annelerinin ağzından tek sözcük çıkmasını beklemeden yürüdü tavşancıklar. Sincabın yanına varmaları onca zaman almadı. Kaplumbağa Tostop’la yavruları da iyice yaklaşmış, çamın altında yerlerini almışlardı. Geceyi ballıbabalardan birinin üstünde geçirmekte olan ateş böceklerinden biri uçtu yerinden. Yeşilimsi ışığını yaka yaka yerdekilerin üzerine daireler çiziyor, hem de konuşuyordu: Gitti tilki, gitti! İnsanlardan hiç söz etmedi. Ateşi kim çaldı, tanrı ocağından da insana armağan etti? Buna hiç değinmedi. Savaşlardan, tanrıların gücünden, kavgasından söz etti sürekli!...”(DAO, s.47, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Toplumsal adalet, kişinin işindeki adaletsizliğin düzeltilmesi ve sosyal adalet demektir.

“...İnsanlar popolarını yere vurmaya, gözyaşları dökmeye, bağırıp çağırmayı sürdürdüler yine de. Ağız birliğinde: İsteriz! İsteriz! Bekleriz! Bekleriz! diyorlardı. Tanrılar bu bencil, çığırkan yaratıkların susmayacağını anlamışlardı. Kısa bir toplantı yaptılar. Toplantının sonunda, Olimpos’tan sesini duyurdu Zeus: Dinleyin! Dinleyin! Beni dinleyin insanlar!.. Yaşamınız uzatılacak. Yalnız; yaşamına göz diktığınız, yok olmalarını istediğiniz şu suçsuz varlıkların yaşamları ellerinden alınmayacak. Ancak onların yaşam biçimine benzer yaşam dilimleri içinde bulunarak uzun yaşama olanağı bulacaksınız. Bunun da size tanrıların bir cezası olduğunu hiç unut mayacaksınız. Böylece bencilliğinizin, yüzüzlüğünüzün cezasını çekmiş olacaksınız...”(DAO, s.50, Toplumsal Adalet)

Eşitlik, yapılan işte herkese eşit fırsat verilmesidir.

“...Zeus açıkladı: İlkın bebeliğiniz olacak. Yerlerde sürünecek, emekleyeceksiniz. Bu sizin, “Tırtıllık Dönemi” nizdir. Sonra çok canlı, bir yerlerde duramayan, sık sık yer değiştiren, koşan, zıplayan biri olacaksınız. Bu çağ, çocukluk çağınızdır. Çocukluk çağınızda “Kelebeklik Dönemi” yaşamış olacaksınız. On beş yaşından sonra daha da güzelleşeceksiniz. Kendinize güveniniz artacak. Herkesin dikkatini çeker olacaksınız. Bu güzel çağınız gençlik çağıdır. Bu dönem de “Tavus Kuşu Dönemi” nizdir. Baştanrı açıklamalarını sürdürüyordu: Yirmi beş otuz yaşından sonra evlenip yuva kuracaksınız. Yuvanızın bir yığın gereksinimi olacak. Çok çalışmak, çok yorulmak zorunda kalacaksınız. Yuvanızın ağır yükü omuzlarınıza binecek. Böylece yaşamınızın, “Katırlık Dönemi” başlamış olacak. Kırkıdan sonra deneyimleriniz çoğalacak. Deneyim bolluğu kişiyi kurnazlaştırır. İşte size, “Tilkilik Dönemi” niz. Yaşınız elliyi, altmışı geçtikten sonra; yüz, beden güzellikleriniz hızla azalacak. Güzellikler gidince, yerine çirkinlikler gelir. Sanırım “Maymunluk Dönemi” ne girdiğinizi anlamışsınızdır?.. Zeus bunları söyledikten sonra sordu insanlara: Ne dersiniz insanlar?.. Uzun yaşamak için bu söylediklerimle karşılaşmaya razı mısınız?...”(DAO, s.51, Eşitlik)

“...Ben başka masallar da bilmekteyim. Kavak ağaçlarının kim olduğunu, onların nasıl oluştuğunu anlatayım da öğrensın sesimi duyan meraklılar, masalseverler: Apollon’un Titan kızı Klemene’den doğma bir oğlu vardı. Bu tanrı oğlunun adı, Peton’du. Peton, çok övünge bir çocuktı. Tanrı çocuğu olduğunu söyler, kendisine ayrıcalık tanınmasını isterdi. Övüngeiliğiyle arkadaşlarını usandırdı sonunda. Bir gün ona dediler ki: Sen tanrı çocuğu değilsin Peton! Sen de bizim gibi ölümlü kişilerden birinin çocuğusun işte. Senin övüngeiliğinden usandık! Bırak bundan sonra övünmeyi de bizden biri olduğunu kabullen...”(DAO, s.60, Açık Fikirli Olmak)

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

“...Göz gözü görmez fırtınalar, tipiler görölüyordu. Dünya için büyük bir yıkımdı bu!.. Sonunda dizginler Peton’un elinden çıktı. Dört at hepten başıboş kalmıştı. Kendi bildiklerince koşuyorlardı. Yer, kendini yakan ateşten bunalı. Yangınlar giderek tüm dünyayı sarıyordu. Kollarını yukarıya kaldırarak yakardı: Ey Zeus! Yanıyor, kavruluyor, yok oluyorum!.. Bana yardımcı ol, beni bu yıkımdan kurtar! Benimle birlikte, yaşayanlar da yok olacak. Yerde yaşayanlar olmazsa, dünyanın şenliği kalır mı?...”(DAO, s.63, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)...”(DAO, s.63, Çevreyi Koruma)

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Öbürü hıçkırılmayı bırakıp konuştu: Karnım da ağrıyor ya onca önemli değil. Beni ağlatan ölüm olayı. Eşim Ripi’yi yitirdim yakın zamanda. Onu anımsadığımdan gözyaşları mı tutamadım. Biz de mutlu yaşayan eşlerdik. Baykis ile Filemon gibiydik. Sen sağ ol. Tüm canlılar ölümlü olduğuna göre... Lipi: Eşim öldükten sonra çok yalnız kaldım çok!.. Zaten biz kirpiller yalnız yaratıklar sayılırız. Bize uzaktan bakar herkes. Yanımıza yaklaşamazlar. Kürkümüzün dikenlerine bakıp bizi sert kişiler mi sanırlar ne? Böyle düşünüyorlarsa, bu bir önyargıdır. Önyargı, yanlışlıklara götürür kişileri. Dış görünüşlere aldanmamak gerekir. Ben nice yumuşak tüylünün sert yürekli olduğuna tanık oldum!...”(DAO, s.83, Erdemli Olmak)

İç uyum, kişinin işinde kendisiyle barışık olması demektir.

“...Tostop: Zamanla eşinizin ölümüne alışsınız. O zaman ağrılarınızın da azaldığını, giderek yok olduğunu görürsünüz. Güçlü olmalısınız, dedi. Umarım öyle olur. Yalnızlık acılarını unutursam, karın ağrılarımın da kurtulurum belki. Şimdi karnım ağrımıyor. Niçin ağrımıyor? Çünkü aranızdayım. Çünkü yalnız değilim...”(DAO, s.85, İç Uyum)

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Eşim Ripi yaşarken hiç karın ağrıları duyumsamazdım. Çünkü ondan sevgi görüyor, sevgi sıcaklığı yaşıyordum...Ripi’nin ölümünden iki gün sonraydı. Karın ağrıları duyumsuyordum yine. Bir grup serçe benimle alay etti. Mutsuzluğumla eğlendiler. Çalıya konup, kendilerince uydurulmuş bir tekerleme söylediler.

Lipi! Lipi!

Öldü işte Ripi.

Yalnız kaldın vadide.

Ne yapacaksın şimdi?..

O zaman karın ağrılarım bir çoğaldı, bir çoğaldı!.. -AaaL Böylesi de görülmemiştir!.. Ne kadar kötü yüreklilik etmişler! dedi büyükler. Lipi: Ben serçeleri çok sevimli bulur, çok da severdim oysa... Tostop: Sen serçelerin şımarık olanlarıyla karşılaşmışsın. Serçeler yine de iyi yürekli, sevecen, sevimli kuşlardır kardeş, diye konuştu. Lipi, birden kıvrınmaya başlamasın mı?.. Ah!.. Ah ağrılarım başladı yine!.. Sevimsiz kişiler, olayları anımsak hiç yaramıyor bana! Sevgiyi kovuyor öyleleri içimden. Sevgisizlik de acılar, ağrılar üretiyor bende. Ah sevgi, ah!.. Senin olduğun yerde mutlu olabiliyor soluklanan her kişi!.. Ben de ne yapıyorum böyle dostlarım?.. Hep kendimden, hep kendi acılarımdan söz ediyorum! Gelip şu güzel gecenizde rahatsız ettim sizi sevgiden anlayan, sevginin değerini bilen kişileri!...”(DAO, s.88, Erdemli Olmak)

“...Yontu yapmakta, resimler çizmekte başarılıydı. İnsanları etkiliyordu Dedalos’un hem چراğı, hem de yeğeni genç, çok ünlenmişti. Dayısını geçeceği, ondan çok üstün bir usta olacağı konuşuluyordu her yerde. Herkes Talos’tan övgüyle söz ediyordu. Dayısı kıskançlığa kapılıyor, yeğenine için için öfkeleniyordu... Kıskançlık, ah kıskançlık!.. O da sevgisizlik gibidir. Kişiyi kötülöklere yönlendirebilir. Karın ağrıları ya da başka hastalıklar üretebilir...”(DAO, s.90, Erdemli Olmak)

“...Her seferinde bu böyle olur, evlenmekten kaçınan Daphne, babasını susturmayı başarırdı. Yine kırlara, dik bayırlara, yamaçlara açılır; geyiklerin, ceylanların, tavşanların ardından koşar dururdu...”(DAO, s.94, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

4.1.3.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

“...Peri kızlarının en güzel olanı da Pitis’ti. Pitis, tanrıların en çirkini olarak yaratılmış Pan’ın candan arkadaşıydı.

Onun flüt sesini duyunca herkesten önce koşar gelirdi yanına. Birlikte dağ bayır gezerlerdi. Flütten güzel sesler, etkileyici ezgiler çıkaran çirkin tanrının çirkinliğini hiç usuna getirmezdi. Dahası Pan’ı yeryüzünün en güzel, en yakışıklı, en sevimli erkeklerinden biri olarak görürdü...”(DAO, s.17-18, Gerçek Arkadaşlık)

Sadık olmak, kişinin yaptığı işte arkadaşlarına ve çevresine bağlı olması demektir.

“...Pitis, yanıt verdi Bora’ya: Ben senin gibi düşünmüyorum Bora! Pan çok sevimli biri. Hele flütünden o güzel ezgileri çıkarırken; onu yeryüzünün en sevimli, en güzel kişisi olarak görüyorum ben? Beni çok mutlu eden arkadaşımdan ayrılıp da niçin seninle arkadaşlık yapayım ki?...”(DAO, s.18, Sadık Olmak)

“...Toprak Ana zavallı Pitis’e acıdı. Yeryüzünden silinip gitmesini istemedi. Külçesinin uçurumun dibine düşmesine engel oldu. Onu boşluktayken yakaladı. Bayırın dik yamacından bir yere indirerek, hemen çama dönüştürdü. O çam, yeryüzünde görülen ilk çamdı. Böylece Pitis’in varlığı yeryüzünde çam ağacı olarak sürüp gidecekti...”(DAO, s.18-19, Yardımsever Olmak)

“...Gücüm bunca dostlarım. Gücümün yettiğince yüksek sesle konuştuğuma inanın. Kendimi biraz daha aşağıya sarkıtayım bari. Sizler de biraz daha yaklaşmalısınız bana. Sanırım o zaman daha rahat duyarsınız beni. Tavşancıklar yürüdü ileriye. Pati de yer değiştirdi. Örümcek ağını uzatmış, yere biraz daha yaklaşmıştı...”(DAO, s.22, Yardımsever Olmak)

“...Sincap yanıt verdi: Bilmiyorum. Tanrı Dionisos’un üzümlerinden hiç tatmadım...”(DAO, s.31, Dürüst Olmak)

Anlamalı bir yaşam, kişinin işinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Rhea, doğurduklarını kocasının yutmasını ister mi hiç? Onları çevresinde görmek, oyunlarına seyirci olmak, kahkahalarını dinlemek, kendilerini sevip okşamak istiyordu. Çünkü o da anneydi... Kocasına sık sık yakarıyordu: Yapma Kronos, yapma!.. Bırak da çocuklarımız yeryüzünde yaşasınlar! Senin karnının derinliklerinde, karanlığında olacaklarına; yeryüzünün ışığı, aydınlığı içinde olsunlar! Bırak da çocuklarımız mutlansın, biz de onların mutluluğunun seyircisi olarak mutluluklar tadalım...”(DAO, s.38, Anlamalı Bir Hayat)

“...Zeus yanıt verdi insanlara: Siz en son yaratılanlardanınız. Güçlü olmak, uçmak, iyi koku almak, çok uzakları görmek, uzun yaşamak gibi özellikler daha öncekilere dağıtıldı. Bu söylediklerim önceden başkalarına dağıtılmışsa; ben ne yapabilir, sizlere ne verebilirim? En iyisi siz kendinize verilenlerle yetinin. Ne yaparsanız, size verilmiş zaman içinde yapın!...”(DAO, s.49, Dürüst Olmak)

“...İnsanları acı çekmekten, sürünmekten kurtarmış oluşunun sevinci, kendisine dayanma gücü veriyordu. Baştanrı Zeus; Prometheus’un dayanma gücünü, davranışını çok soylu buldu. Otuz yıllık acı çekişten sonra bağışladı onu. Olimpos’a tanrılar arasına aldı...”(DAO, s.55, Bağışlayıcı Olmak)

“... İnsanlar önceleri Prometheus’u akıllarına bile getirmediler. Zaman geçtikçe daha iyi düşünen, daha akıllı yaratıklar oluyorlardı. O yüce kişinin kendileri için yaptığı iyiliğin, çektiği acıların bilincine vardılar. Ozanlar onun için şiirler yazdı. Çizerler resimlerini çizdi. Yontucular yontusunu yaptı. Yaşamı oyunlaştırılıp sahnelerde oynandı. Bunlar iyi olaylardı. Olayların en iyisi de gönüllerde yaşar oluşuydu. Onun anısını yüreklerinin sıcaklığında ısıttılar. Isıtmayı da sürdürecekler...”(DAO, s.55, İyiliğe Karşılık Vermek)

“...Gurpgurp sustu. Hızlı konuşmuş olmak onu yormuştu. Biraz soluklandıktan sonra şöyle sürdürdü konuşmasını: Ben çok yumurtlarım. Çok yumurtadan çok yavru oluşur. Çok yavrunun çoğu ulaşamaz yetişkinliğe. Çünkü savunma gücümüz onca gelişmemiştir. Bundan yararlanır etçiller. Daha mini minnacıkken bizden çoğunu tüketirler!.. Çoğumuz gider, azımız kalır... Ama olsun! Kalmayı başarır, ailenin yok olmasını önleriz ya?.. Aferin kurbağaların direnme gücüne!...”(DAO, s.57, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Peton’u çok üzmişti arkadaşlarının söyledikleri. İki gözü iki çeşme, annesinin yanına gitti. Beni tanrı çocuğu saymıyorlar anneciğim! Gök kubbede dolaşıp duran babamın yanına gitmek istiyorum. Onun güneş arabasına binerek, arkadaşlarıma kendimi tanrı arabasında göstermek istiyorum. Tanrı

çocuğu olduğumu ancak böyle kanıtlayabilirim. Ne olur, yardımcı ol bana! Ne olur, beni babamın yanına yolla!., diye konuştu...”(DAO, s.61, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Övüngen Peton daha çok gözyaşı dökmeye, daha yürekten ağlamaya koyuldu. Anne olarak bu gözyaşlarına dayanmak gücü. Oğlunu Güneş Tanrısı’na göndermek zorunda kaldı annesi. Peton, babasının yanına varınca olanları anlattı. Bir yandan da ağlamayı, gözyaşları dökmeyi sürdürdü. Apollon, oğlunun gözyaşlarına bakarak: Demek böyle oğlum! Bir günlüğüne de olsa Güneş Tanrısı’nın yerini almak, tanrı çocuğu olduğunu kanıtlamak istiyorsun? Ama bu güç bir iştir. Çocuklara göre değildir, dedi...”(DAO, s.61, Dürüst Olmak)

“...Güneş Tanrısı Apollon’un, Şar denilen bir arabası vardı. İki tekerlekli araba, dört at tarafından çekiliyordu. Bunlar; al at, parlak at, ak at, bir de toprak attı. Yeryüzü gündüzün çeşitli saatlerinde bu atların rengine girerdi. Babası, güneşin parlak arabasını oğluna teslim etti. Gül renkli parmakları olan Şafak, gökyüzünün kapısını açtı. Güneş arabasına hareket işareti verdi. İki tekerlekli, dört atlı araba harekete hazır. Apollon, Peton’a dedi ki: Aman dikkatli ol oğlum! Atları doğru sür! Sakın kırbaç kullanma! Onları dizginlerle yönet! Bu söylediklerime uymazsan, tehlikeli olaylarla karşılaşırın!...”(DAO, s.62, Yardımsever Olmak)

Anlamlı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Ben, kurbağa Gurpgurp. Karamsarlığı sevmem, iyimserim. Geleceğin daha güzel olacağına, herkesin mutluluğunun çoğalacağına inanç beslemekteyim. Sesimi duyanları rahatsız ettimse özür dilerim. Karamsarsanız eğer; kendinizi suya daldırmanızı, su altına girmenizi, su dökünmenizi öneririm. Su; karamsarlıklarınızı alıp götürmeyi seven, bunu sevinerek yapan yüce bir varlıktır. Onu sevmenizi, ona saygılı olmanızı beklerim. Geceniz mutlu, olsun yaşayan tüm kardeşlerim!...”(DAO, s.65, Anlamlı Bir Hayat)

Anlamlı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Küçük çekirgelerin güçlükle duyulan korosunu dinlediler son kez:
Büyükler hep derler ki: “Çocukluk çok güzeldir.
Değerini bilmeli!”
Büyük sözü tuttuk biz.
Ne güzel oynuyoruz!..
Hoppala hop!
Hoppala hop!
Hoppala, hoppala Hoppala hop!..
Bu korodan sonra sesleri duyulmaz oldu çekirgeciklerin...”(DAO, s.70, Anlamlı Bir Hayat)

Manevi bir hayat, kişinin içinde manevi değerlere önem vermesi demektir.

“...İçinde Zeus’a yakarak dedi ki: Ey Zeus! Tüm tanrıların, tanrıçaların atası güçlü tanrı! Dayanma gücüm kalmadı. Beni taş et! Beni kayaya çevir! O zaman duymaz olurum belki yürek acılarımı!.. Baştanrı mutsuz anaya acıdı. Onu kocaman bir kayaya dönüştürdü...”(DAO, s.73, Manevi Bir Hayat)

“...Anneleri, bakışlarını gökyüzüne dikerek konuştu: Sel sularına kapılıp aramızdan ayrılan dedeciğimin gökyüzü bilgisi çoktu. Yıldızların, burçların nasıl oluştuğunu anlatan masalları çok bilirdi. Onu, ağzının içine bakarak dinlerdik... Dedeciğimden öğrendiğime göre Orion, Denizler Tanrısı Poseidon’un oğluydu. Hem güzel bir beden yapısına sahipti, hem de avcılarının en ustasıydı. Babası Denizler Tanrısı olduğundan; denizlerin, suların üstünde yürümeyi de bilirdi Orion. Böyle olunca; kara, deniz demeden rahatlıkla koşturur, gönlünce avlanırdı. Bu güzel, güçlü avcı, Arkadia (Arkadya)’nın Klene Dağı’nda avlanıyordu bir gün. Yedi tane genç kız gördü. Kızların tümü birbirinden güzeldi. Onların babaları gök kubbeyi sırtında taşıyan Atlas, anneleri de Zeus’un kızlarından Pleone idi. Orion bu güzel kızlarla konuşmak, arkadaşlık kurmak istedi. Onlara doğru yürüdü. Kızlar, yaklaşmakta olan bir yabancı görünce kaçmaya başladılar. Avcı Orion da onları izlemekte kararlıydı. Kızlar kaçıyor, o kovalıyordu. Bu kaçma kovalamaca tam beş yıl sürdü!.. Beş yıl durmadan kaçan kızlar yorulmuşlardı. Amansız avcıya yakalanmak istemiyorlardı. Tanrıların

kendilerine yardımcı olmaları için yakardılar. Tanrılardan hangisinin yardımcı olduğunu unutmuşum!...”(DAO, s.76, Dürüst Olmak)

“...Yedi kız, yedi güvercine dönüştürüldü. Yedi güzel güvercin, gök kubbenin altında kanat çırpmaya başlamıştı. Yaman avcı güvercinleri de avlayabilirdi. Böyle olunca da onların varlığı sona erer, yok olup giderlerdi. Zeus, güvercinleşmiş güzel kızları Orion’un elinden kurtarmayı düşündü. Yedi güvercini yedi yıldızla dönüştürerek, onları gök kubbeye yerleştirdi...”(DAO, s.77, Yardımsever Olmak)

“...Şimdi yedi kız kardeş, varlıklarını bir burç olarak sürdürürler üstümüzde. O burcun adı Ülker’dir. Bu adı kullanmayıp Yedi Kandilli Süreyya diyenler, onları böyle ananlar da vardır. O burcu size gösterebilirim. Sizlere, Ülker’i tanıtabilirim...”(DAO, s.77, Yardımsever Olmak)

“...Baba-oğul yüzlerce ev dolaşırsa da bir yararı olmadı. Boşunaydı kapıları çalışları. Kabul görmüyor, buna çok üzüyorlardı. Sonunda küçük bir kulübe dikkatlerini çekti kentin kıyısında. Sazlardan yapılmış kulübenin, gecenin karanlığı içinde sessiz bir bekleyişi vardı. Ona doğru yürüdüler. Ka-pısını çaldılar. Eskimiş kulübenin eskimiş.kapısının gıcırdayarak açılması onca uzun sürmedi. Yaşlı karı kocayı gördü tanrılar. Dedi ki Zeus: Yabancıyız, yorgunuz. Geceyi geçirecek bir çatı altı, konuksever ev sahipleri aramaktayız. Bizi bu gece için konuk eder misiniz?...”(DAO, s.79, Dürüst Olmak)

“...Yaşlı insanların yüzlerinde gülümsemeler oluştu. Buyurun! Sizleri seve seve konuk ederiz, dediler. Ev sahiplerinden erkeğin adı Filemon, kadının adı da Baykis idi. Uzun süren evlilik yıllarını çok mutlu yaşamışlardı. Birbirlerini çok sevip mutlu etmeye çalışmış yoksul insanlardı...”(DAO, s.80, Yardımsever Olmak)

Anlamlı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Yaşlı kadın Baykis, gündüz dere kıyısından toplamış olduğu sebzeleri tencereye doldurdu hemen. Ocağı ateşledi. Konuklar için yemek pişirmeye koyuldu. Filemon da su getirdi. Yorgunluklarını alsın diye konuklarının ayaklarını yıkadı. Yemek hazırlanıncaya değin öyküler, güldürücü olaylar anlattı onlara. Konuklarını güldürdü. Konukları güldükçe de yürekten mutlandı yaşlı adam...”(DAO, s.80, Anlamlı Bir Hayat)

“...Yemekten sonra dedi ki Zeus: Sizler Frigya’nın en candan, en iyi yürekli, en konuksever, en yüce insanlarısınız. Ama diğer Frigyalılar çok kötü kişiler. Gecenin ortasında dışarıda aç, yorgun kalmış iki garibi barındırma yüceliğini gösteremediler! Ben Olimpos tanrılarının başı Zeus’um. Bu da oğlum Haber Tanrısı Hermes...”(DAO, s.80, Dürüst Olmak)

“...Yemekten sonra dedi ki Zeus: Sizler Frigya’nın en candan, en iyi yürekli, en konuksever, en yüce insanlarısınız. Ama diğer Frigyalılar çok kötü kişiler. Gecenin ortasında dışarıda aç, yorgun kalmış iki garibi barındırma yüceliğini gösteremediler! Ben Olimpos tanrılarının başı Zeus’um. Bu da oğlum Haber Tanrısı Hermes. Burada durmayın artık! Bizi izleyin! Sizleri Frigya’nın uğrayacağı kötülüklerin dışında tutmak istiyoruz. Kulübeden çıktılar. Yaşlı insanlar bastonlarına dayanarak yürüyor, tanrılarının ardında ilerlemeye çalışıyorlardı...”(DAO, s.80, Bağışlayıcı Olmak)

“...Kronos’un oğlu Zeus: Ey iyi yürekli insanlar! Gecenin ortasında dışarıda kalıp barınaksızlıktan, insanların kötü davranışlarından, açlıktan mutsuz olmuş iki garibe kapılarınızı açtınız. Evinizde ne varsa tümünü güler yüzle sundunuz. Sizler yüce kişilersiniz. Benden ne dilerseniz dileğiniz yerine gelecektir, dedi...”(DAO, s.81, Yardımsever Olmak)

Anlamlı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Yaşlılar kendi aralarında konuşup anlaşılmaya vardılar. Dileklerini Filemon açıkladı Zeus’a: Ey Zeus! Biz bu topraklarda doğduk, büyüdü, yaşlandık. Gençlik yıllarımızı burada tükettik. İyi anlaşılan eşler olarak yaşamımızı bu diyarlarda sürdürdük. Yine birlikte olmak, yine buralarda kalmak

istiyoruz. Çünkü başka yerlere alışmak güç olur bizim için. Evimizin yerinde oluşturduğın tapınağın bekçiliğini ver bize. Bundan sonraki günlerimiz tapınağa bekçilik ederek kendi memleketimizde geçsin. Zeus, ihtiyarların dileğini kabul etti. Onlar yaşamlarının geri kalan bölümünde tapınak bekçiliği yapacaklardı. Göreve hemen başladılar. Bu görevi yıllarca sürdürdüler...”(DAO, s.81, Anlamalı Bir Hayat).

Sadık olmak, kişinin yaptığı işte arkadaşlarına ve çevresine bağlı olması demektir.

“...Kronos’un oğlu Zeus: Ey iyi yürekli insanlar! Gecenin ortasında dışarıda kalıp barınaksızlıktan, insanların kötü davranışlarından, açlıktan mutsuz olmuş iki garibe kapılarınızı açtınız. Evinizde ne varsa tümünü güler yüzle sundunuz. Sizler yüce kişilersiniz. Benden ne dilerseniz dileğiniz yerine gelecektir, dedi... Zeus, ihtiyarların dileğini kabul etti. Onlar yaşamlarının geri kalan bölümünde tapınak bekçiliği yapacaklardı. Göreve hemen başladılar. Bu görevi yıllarca sürdürdüler...”(DAO, s.81, Sadık Olmak)

“...Ağaçlaşmış, ağaca dönüşmüşlerdi. Zeus, bu iki iyi yürekli insanın yeryüzünden silinip gitmesini istememişti. Bu nedenle Baykis’i ıhlamur, Filemon’u da meşe ağacına dönüştürmüştü...”(DAO, s.82, Olgun Sevgi)

Anlamalı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Filemon ile Baykis’in masalının sonu çok dokunmuştu Tıpış’a. Ah yazınık!.. Keşke hiç ağaçlanmasalardı da yaşasalardı. Tapınakları da burada olsaydı. Biz de onların çevresinde bulunsaydık. O iyi yürekli insanlardan bize hiç zarar gelmez, bizden sevgilerini esirgemezlerdi. Onların ölümüne çok üzülüm doğrusu! dedi...”(DAO, s.83, Anlamalı Bir Hayat)

Sadık olmak, kişinin yaptığı işte arkadaşlarına ve çevresine bağlı olması demektir.

“...Öbürü hıçkırmaı bırakıp konuştu: Karnım da ağrıyor ya onca önemli değil. Beni ağlatan ölüm olayı. Eşim Ripi’yi yitirdim yakın zamanda. Onu anımsadığımdan gözyaşları mı tutamadım. Biz de mutlu yaşayan eşlerdik. Baykis ile Filemon gibiydik. Sen sağ ol. Tüm canlılar ölümlü olduğuna göre... Lipi: Eşim öldükten sonra çok yalnız kaldım çok!.. Zaten biz kirpiler yalnız yaratıklar sayılırız. Bize uzaktan bakar herkes. Yanımıza yaklaşamazlar. Kürkümüzün dikenlerine bakıp bizi sert kişiler mi sanırlar ne? Böyle düşünüyorlarsa, bu bir önyargıdır. Önyargı, yanlışlıklara götürür kişileri. Dış görünüşlere aldanmamak gerekir. Ben nice yumuşak tüylünün sert yürekli olduğuna tanık oldum!...”(DAO, s.83, Sadık Olmak)

“...Sincap ünledi birden: Dikkat tehlike! Atla!.. Hopla!.. Zıpla!.. Tırmanmalı ağaca... Alaycı biçimde söylemişti söyleyeceklerini sincap. Göz açıp kapayınca kadar da bulmuştu ağacın tepesini...”(DAO, s.85, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Sincap ünledi birden: Dikkat tehlike! Atla!.. Hopla!.. Zıpla!.. Tırmanmalı ağaca... Alaycı biçimde söylemişti söyleyeceklerini sincap. Göz açıp kapayınca kadar da bulmuştu ağacın tepesini.

...

Yeni gelen çamın yanında durdu. Çevreyi inceledi bir zaman. Dili dışarıya sarkık, gözleri bol ışıklıydı. Sonra birden yürüdü. Yanılmış olduğunu düşünmüş gibiydi. Gözden kaybolması uzun sürmedi. Tehlikenin uzaklaştığını duyurdu sincap. Arkadaşlarına yukarıdan: Hey Pati kardeş! Uzaklaştı korkunç etçil! Yeniden bir araya gelmeliyiz! dedi...”(DAO, s.85, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Kaleden kente düşen kim olsa bin parçaya bölünürdü. Talos da bin parça olmaya hızla yaklaşıyordu!.. Akıl tanrısı Athena, acıdı yetenekli genç Talos’a. Onu havada yakalayıp keklik biçimine soktu. Böylece hepten yok olmasını önlemiş oluyordu...”(DAO, s.91, Olgun Sevgi)

“...Klitay’ın ölümüne çok üzölmüştü Apollon. Toprağın altında kalmasına, kendisini göremez yerlerde bulunmasına gönlü razı olmadı. Onu bildiğimiz ayçiçeğine dönüştürdü. Ayçiçekleri sarı

yüzlü, uzun ince yapılı, boyundan eğik duruşlu çok güzel bir bitkidir. Ben ayçiçeği tarlalarına bakmaya doyamam!...”(DAO, s.93, Olgun Sevgi)

“...Toprak Ana bu içten haykırışın, içten yakarışın etkisiyle titredi. Daphne’yi derinliklerine alamadı. Ama onun bedenini dal, ayaklarını kök, saçlarını da güzel kokulu yaprak yaptı...”(DAO, s.95, Olgun Sevgi)

4.1.3.9 Geleneksellik

Mahremiyet

Mahremiyet, kişinin işinde özel bir dünyaya sahip olmak istemesidir.

“...Anne tavşan, oğlunun gülünç duruma düşmesinden hoşlanmamıştı. Hafiften devinip uyandırdı, kendisine yaslanarak uyuyanı...”(DAO, s.6, Mahremiyet)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullemek

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Sincap: Ağaçlar benim güvencemdir. Onlar olmasalar, ben olabilir miyim hiç? Beni doyuran, beni barındıran, beni koruyan ağaçlardır. Ağaca saygım, ağaca sevgim sonsuzdur benim...”(DAO, s.16, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullemek)

“...Lidyalı güzel Arekna çok üzölmüş buna. Kaptığı bir iple kendini asmaya, öldürmeye kalkışmış! Akıl Tanrıçası demiş ki o sıra: Sen ölmeyeceksin Arekna! Seni yaşatacağım. Ama şimdiki güzelliğınle yaşamayacaksın. Eğri büğrü kollara, bacaklara sahip olacaksın. Çirkin görünüşlü olacaksın. Uсталığını sürdüreceksın; ama gözlerden irak, ahırlarda, samanlıklarda, kuytu yerlerde yaşayacaksın. Bir tanrıçayla boy ölçüşmenin cezasını dünya durdukça çekeceksın... Athena böyle konuştuğuktan sonra da, Arekna’yı örümcek biçimine sokmuş. O günden bugüne dünyamızda örümcekler yaşamaktadır. Bildiğıniz gibi de çirkiniz biz örümcekler. Çirkinliğimiz nedeniyle de gözlerden irak olmayı yeğleriz. Çirkinliğimize seyirci olanlardan kaçınmaya, saklanmaya çalışırız... Dostlarım! Bu masal benim nasıl oluştuğımın masalı işte...”(DAO, s.26, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullemek)

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Ben doyunduklarımla mutluyum, dedi sincap...”(DAO, s.32, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullemek)

“...Evrenin sahibi olduktan sonra, Rhea (Rea) ile evlendi...”(DAO, s.38, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Tartaros; yerin en dibinde, karanlık bir diyardı. Orada Kikloplar, İfritler yaşamaktaydı. Kikloplar, Tartaros’ta boş durmuyorlardı. Ellerinde kocaman çekiçler, önlerinde örsler vardı. Çekiçleri örslere vurarak yıldırımlar üretiyorlardı. Ürettikleri baştanrı içindi. Çünkü Zeus, elinde yıldırımdan bir kamçı taşıyarak dolaşırdı. İfritler, Kikloplardan daha güçlü yaratıklardı. Gövdelerinde ellişer baş, yüzer kol bulunuyordu. Bu güçlü yaratıkların görevleri Kikloplara bekçilik etmektir. Kiklopların başında durarak kaçmalarını önölüyor, sürekli çalışıp yıldırım üretmelerini sağlıyorlardı...”(DAO, s.42, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullemek)

“...Bu savaştan sonra yeryüzünü İfritler’den, Kikloplar’dan da arındırmak istedi Zeus. Öylesi savaşçılar oldukça, savaşların sonu gelmezdi. Onları Tartaros’a yuvarladı. Yeryüzünün en güçlü kişisi kendisiydi artık. Gücünü çoğaltmak için evlenmeli, yeni tanrıların, tanrıçaların oluşmasını sağlamalıydı. Doğacak tanrıların, tanrıçaların birer görevi olmalıydı. Kendisi de Olimpos’un baştanrısı olarak kalmalıydı. Zeus, Hera ile evlendi...”(DAO, s.45, Dindar Olmak)

“...Baştanrının düğünü çok görkemli oldu. Yeryüzünün, gökyüzünün tüm perileri koşup geldiler düğüne. Ağaçlar bu düğünün onuruna dallarını, yapraklarını da da gürleştirdiler. Çiçekler daha gür açtı. Yıldızlar daha canlı ışıldadı. Pınarlar baldan tatlı sular akıttı...”(DAO, s.45, Geleneklere Saygılı Olmak)

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Tanrıların, tanrıçaların öfkesi korkunçtur! Düğününe gelmeyen bir peri kızını da kaplumbağaya dönüştürmedi mi Zeus?.. Hera ile Zeus’un düğününden bu yana kaplumbağalar yaşamıyor mu yeryüzünde?.. Kötü mü etmiş tanrıça Leto?.. Hiç yakındığım yok! İyi etmiş... Öyle yapmasaydı kurbağalar olmazdı yeryüzünde. Kurbağalığım la övünmekteyim. Kurbağa mutluluğuna sevinmekteyim...”(DAO, s.45, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Bu güç bir işti. Apollon’u rahatsız etmek, onun işine karışmak hiç doğru olmazdı. Ama durmadan gözyaşları döken oğluna acıdı anne Klemene. Sen hiç kuşkusuz tanrı çocuğusun Peton! Ama babanı rahatsız etmemiz uygun düşmez yavrucuğum! dedi...”(DAO, s.61, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Onun yedi tane de kız kardeşi vardı. Gidip ölüsünü nehirden aldılar. Bir gömüt hazırladılar. Tam dört ay Peton’un gömütünün başından ayrılmadılar. Ağıtlar yaktılar, gözyaşı döktüler...”(DAO, s.61, Dindar Olmak)

“...Çekirgelerden sonra, ibibiğin sesini duydu çam altındakiler: “Hü hü hüt!.. Hü hü hüt!..” Vadinin karşı bayırından duyulan ibibik sesi; mutlu bir ünlejš değil, hıçkırıktı. Gözyaşı döken kuşlar böyle titrek, boğuk sesle öterlerdi... Hü hü hüt!.. Hü hü hüt!.. Niobe ana kadar mutsuzum, mutsuz!.., dedi ibibik bu kez de. İbibiğin ağlayışı tümünü etkilemişti. Herkes suskundu şimdi. Sincap çama yaklaşıp, kendini ağacın gövdesine dayadı. Tavşan ailesinden birbirine yaklaşanlar görüldü. Kaplumbağalar hepten kıpırtısız, taşlaşmış bir duruşa geçmişlerdi... Pati: Neler oldu acaba? diye sordu ortaya. Tostop bir kestirimde bulundu: Niobe ana kadar mutsuz olduğunu söylediğine göre, yavrularının tümünü birden yitirmiş olmalı... Yavru tavşanlar, kaplumbağalar: Ay yazıık! dediler...”(DAO, s.71, Alçakgönüllü Olmak)

“...Duyduğuma göre Tanrıça Leto çok övüngeymiş. Oysa iki çocuğu var onun. Biri Apollon, biri de Artemis. Benim çocuk sayım daha fazla olduğuna göre, üstünlüğümü kabullenmen Tanrıça Leto... Tanrılar, tanrıçalar ölümlülerin kendileriyle boy ölçüşmesinden hiç hoşlanmazlardı. Niobe’nin söyledikleri çok gücüne gitti Leto’nun. Çocuklarını yanına çağırarak, Niobe’nin çocuklarının tümünü yok etmeleri buyruğunu verdi!.. İbibiğin konuşmasını duydular. Tostop susmak zorunda kalmıştı. Hü hü hüt!.. Hü hü hüt!.. Evrende senin kadar mutsuz bir ana daha var Niobe ana! O mutsuz ana da benim işte!...”(DAO, s.72, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...İbibiği dinlediler yine: Hü hü hüt!.. Niobe’yi duyan Zeus! Beni de duymaz mısın? Tilkiyi Tartaros’a yollamaz mısın?.. Ey Zeus! Yavrularım çok sevimli, çok güzeldi! Kendilerini doyurayım diye, ağızlarını sonuna dek açarlardı. Şimdi onlar yok! Yuvamın önünde on iki tane ayak beklemekte!.. Avcı Orion (Oryon)’dan kurtardığın kızlara gök kubbede yer vermiş, onları yıldızlara dönüştürmüştün. Benim yavrularımın anısına da yıldızlar oluşturmaz mısın?.. Onlar unutulmasın. Bunu yaparsan yüreğim rahatlar yüce Zeus!...”(DAO, s.74, Dindar Olmak)

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Fileman ile Baykis iyice yaşlanmışlardı. Saçları deniz köpüklerinden daha da beyazlaşmıştı. Bir gün tapınağın merdivenlerinde oturuyorlardı. Yüzlerini güneşe vermişler, hem ısınıyor hem de geçmiş yıllardan anılar anlatıyorlardı birbirlerine. Yaşamlarını geçirdikleri bu diyarda olup bitenleri konuşurken; bazen kahkahalarla gülüyor, bazen de gözleri yaşarıyordu...”(DAO, s.82, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Baykis birden kocasının yapraklanarak ağaca dönüşmekte olduğunu gördü. Ona şaşkın şaşkın bakıyordu!.. Filemon da aynı şeyi Baykis’te görüyordu. Ağaçlaşmaya başlayan yaşlı kadın konuştu: -Allaha ısmarladık sevgili karıcığım! Sen de beni mutlu etmeye çalıştın. Bana sıcak çorbalar

hazırladın. Seni kırdımsa, üzdümse beni bağışla!.. İkinin de ağzını kalın kabuklar kapladı sonunda...”(DAO, s.82, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Baykis birden kocasının yapraklanarak ağaca dönüşmekte olduğunu gördü. Ona şaşkın şaşkın bakıyordu!.. Filemon da aynı şeyi Baykis’te görüyordu. Ağaçlaşmaya başlayan yaşlı kadın konuştu: -Allaha ısmarladık sevgili karıcığım! Sen de beni mutlu etmeye çalıştın. Bana sıcak çorbalar hazırladın. Seni kırdımsa, üzdümse beni bağışla!.. İkinin de ağzını kalın kabuklar kapladı sonunda...”(DAO, s.82, Dindar Olmak)

“...Kirpi Lipi: Ölüm, ölmek, sevdiklerimizden ayrılmak hiç olmasaydı değil mi? Ancak canlılar ölümlüdür. Canlılar ölüyor işte! dedi. Böyle dedikten sonra da hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı! Herkes şaşkın, üzgündü şimdi!.. Ne yapacaklarını da bilemiyorlardı...”(DAO, s.83, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Ona ne kuşku?.. dedi sincap. Kaplumbağa Tostop sordu: Eşiniz sel sularına mı kapıldı yoksa? Hayır kardeş. Bir gece kendi kendine öldü Ripiciğim. Uyandığımda o kıpırtısız, sessizdi...Onun ölümünden sonra yakalandım ben bu karın ağrılarına. Özellikle de geceleri duyumsuyorum ağrılarımı. Çünkü geceleri hepten yalnızım. Yalnızlığım çoğaldıkça, karın ağrılarım da çoğalmakta... Tostop: Zamanla eşinizin ölümüne alışsınız. O zaman ağrılarınızın da azaldığını, giderek yok olduğunu görürsünüz. Güçlü olmalısınız, dedi. Umarım öyle olur...”(DAO, s.84, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Klitay’ın ölümüne çok üzölmüştü Apollon. Toprağın altında kalmasına, kendisini göremez yerlerde bulunmasına gönüü razı olmadı. Onu bildiğimiz ayçiçeğine dönüştürdü. Ayçiçekleri sarı yüzlü, uzun ince yapılı, boyundan eğik duruşlu çok güzel bir bitkidir. Ben ayçiçeği tarlalarına bakmaya doyamam!.. O tarlaları; toprak anamızın sevgisiyle koklanacak bir demet sarı çiçek uzatan eli, avuçları olarak düşünürüm... Ayçiçeklerinin hep güneşten yana dönük olduğunu bilirsiniz. Güneş doğarken doğuya, batarken de batıya dönüktür yüzleri. Niçin böyledirler peki?.. Çünkü Klitay hep sevgili arkadaşı Apollon’a bakmak ister. Boynunun büküklüğüyle mutsuzluğunu, renginin sarılığıyla da Apollon için sararıp solduğunu anlatmaya çalışır... Geceyi en uzun bulan çiçek, hiç kuşkusuz ayçiçeğidir. Gece bitip tükenmek bilmez onun için. İster ki hep gündüz olsun, sevgili arkadaşı hep karşısında bulunsun. Gündüzün başlığına en sevinen de o olur kuşkusuz...”(DAO, s.93, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

4.1.3.10 Uyma

“...Yavru tavşanlardan Popi, oturduğu yerden ayrıılıp annesinin yanına geldi. Ona yapışık oturdu. Gözlerini kapatıp hemen uykuya daldı...”(DAO, s.6, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...karşı oturup yıldızlar güzelliğinin seyircisi olmuşken, senin çirkin horlamalarını dinlemek zorunda mıyız biz? dedi. Popi utanmıştı. Yanıt vermedi...”(DAO, s.6, Kendini Denetleyebilmek)

“...Artık hiçbir şey yiyemez, içemez olmuş. Başına gelenin mutluluk değil mutsuzluk olduğunu, acı biçimde anlamış. Yola koyulup üzümler, bağlar, şaraplar tanrısı Dionisos’un yanına varmış. Onun dizlerine kapanarak yakarmış: Ey yüce Dionisos! Bağları yeşerten, üzümleri büyütüp tatlılaştıran, üzümlün şaraba dönüşmesini sağlayan güçlü tanrı! Ben açgözlölük edip, büyük kusur işlemişim. Beni bağışla. Hem de eski durumuma döndür. Dokunduğum altın olmasın. Dokunduklarım ne ise öylece kalsın. Bana acı yüce tanrı!.. demiş...”(DAO, s.14, Kendini Denetleyebilmek)

“...Bu beklenmedik olay, herkesin kalp atışlarını hızlandırmıştı birden... Ama onun korkutucu bir varlık olmadığını anlamakta gecikmediler. Daldan düşen, yakın yaşadıkları komşularından sincaptı, sincap...”(DAO, s.15, Kendini Denetleyebilmek)

“...Tavşanlar ailesine iyice yaklaşp konuştu sincap: Tünaydın komşum Pati! Tünaydın komşum Pati’nin sevimli çocukları! Tünaydın diyerek yanıtladılar onu...”(DAO, s.16, Kibarlık)

“...Yalnız rica etsek de biraz yüksek sesle konuşsanız. Kulak kepçelerimizi ne değin dikkatli kullansak da sizi duymakta zorlanıyoruz...”(DAO, s.22, Kibarlık)

“...Kıskançlıklar uzak olsun sizlerden. İyi geceler dilerim beni dinleyenlere...”(DAO, s.27, Kibarlık)

“...Örümceğin kendini övmesinin şaşkınlığından sıyrılınca, birbirlerine yapışık oturduklarının ayırdına vardı yavru tavşanlar. Yeryüzü bunca genişken ne gereği vardı böyle sıkışık oturmanın? Hemen açıldılar. Yüzleri sincap komşularına dönük oturdular...”(DAO, s.28, Kendini Denetleyebilmek)

“...Sincap yukarıdan yanıt verdi: Ben aynı masalı üst üste dinlemeyi sevenlerden değilim. Bazıları bir masalı bir daha, bir daha dinlemek ister. Onlara saygı duyarım; ama onlar gibi de davranmamam doğrusu...”(DAO, s.30, Kendini Denetleyebilmek)

“...Senin ne olduğunu biliyoruz! Sen var olmasaydın, biz güzel gecemizde masalları bırakıp da kaçarmıydık hiç?...”(DAO, s.31, Kendini Denetleyebilmek)

“...Sincap yanıt vermedi. Bu konuda bilgisizdi de o nedenle konuşmamıştı...”(DAO, s.32, Kendini Denetleyebilmek)

“...Gaia çok üzüldü. Yüreği yanıp duruyordu. Mutsuzluğunun sürüp gideceğini acı biçimde anlamıştı. Oğullarından Kronos acıdı annesine. Bu karanlık, bu pis yerde yaşamaktan bıktık usandık kardeşlerim. Annemiz bizi düşündüğü için bizden yardım istiyor. Kendisine yardımcı olmak bize göre, dedi...”(DAO, s.36, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Rüzgârlar da savaşa katılıp Zeus’un yanında yer aldılar. Kalın bir duman tabakasını önlerine katıp, Titanların olduğu yere doğru sürdüler...”(DAO, s.43, İtaatkâr Olmak)

“...Biliyoruz Titanlarla savaşta Zeus’un üstün geldiğini. Titanların sonu da ölümle bitmişti. Ama öldürülmeyen Titanlar da vardı. Onlardan biri Atlas, öbürü de Prometheus’du. Atlas öldürülmedi. Sonsuza dek taşıma cezasına çarptırıldı. Dünyayı hep sırtında taşıyacaktı!.. Titanlardan Prometheus savaşa katılmamış, yansız kalmıştı. Böyle davrandığı için tanrılar tanrısından ceza almadı. Zeus, Prometheus’a dokunmuyor, onu rahatlatıyordu...”(DAO, s.47, Kendini Denetleyebilmek)

“...Yanardağlar ve Sanayi Tanrısı Hephaistos’a buyruk verdi. Kırılmaz, kopmaz bir zincir yapacaktı. O zincirle Kafkas Dağları’nın en ulaşılmaz yerine bağlanacaktı Prometheus!.. Hephaistos hemen işe koyuldu. Baştanrının istediği zinciri yaptı. Prometheus’u Kafkas Dağları’na götürüp ona dedi ki:...”(DAO, s.53, İtaatkâr Olmak)

“...Pınarın çevresinde gece geçirmekte olan kurbağalardan biri, birden bozdu sessizliği: “Vırraaak! Vırraaak!” Onun da diyecekleri vardı besbelli. Öyledikten sonra hemen söze girdi çimenlerin üstündeki: Ben kurbağalar ailesinin bir üyesiyim. Adım da Gurp-gurp. İnsandan söz edilir, insan çok önemsenir. Onun ateşe kavuştuktan sonra güçlendiği de bir gerçektir. İnsanı Zeus’un değil, Prometheus’un balçıktan yarattığı da söylenir. Balçığı gözyaşlarıyla yoğurduğunu söyleyenler de bulunur. İnsanın yaratılışının nedeni, Zeus’tan öç almak içindir. Bunlara yeniden değinmek istemiyorum. Yalnız şunu bir daha söyleyeyim ki, ateşi armağan etmekle insanı güçlendirmiştir Titan Prometheus. İnsanlar ona çok şey borçludur...”(DAO, s.56, Kendini Denetleyebilmek)

“...Bir tehlike mi sezinledim?.. Cuppadak atarım kendimi suya. Su benim dostum, sığınağım, güvencemdir.

Yaşasın su! Su olmasaydı kurbağalar da öbür canlılar da yaşamını sürdüremezdi. Suyun onuruna, suyun güvenliğine ötüyorum ben de:

Vırı vırı vırraaak!

Vırı vırı vırraaak!...”(DAO, s.60, Kendini Denetleyebilmek)

“...Duyduğuma göre Tanrıça Leto çok övüngeymiş. Oysa iki çocuğu var onun. Biri Apollon, biri de Artemis. Benim çocuk sayım daha fazla olduğuna göre, üstünlüğümü kabullenmen Tanrıça Leto... Tanrılar, tanrıçalar ölümlülerin kendileriyle boy ölçüşmesinden hiç hoşlanmazlardı. Niobe’nin

söyledikleri çok gücüne gitti Leto'nun. Çocuklarını yanına çağırarak, Niobe'nin çocuklarının tümünü yok etmeleri buyruğunu verdi!.. İbibik'in konuşmasını duydular. Tostop susmak zorunda kalmıştı. Hü hü hüt!.. Hü hü hüt!.. Evrende senin kadar mutsuz bir ana daha var Niobe ana! O mutsuz ana da benim işte!.. İbibik yine sustu. O susunca, bakışlar Tostop'a çevrilmişti. Tostop da anlatmayı şöyle sürdürdü: Ertesi gün annelerinin buyruğunu yerine getirdiler Leto'nun çocukları. Bunu şöyle yaptılar: Niobe'nin altı oğlu, Manisa Dağı'na avlanmaya çıkmışlardı. Öğleye doğru Apollon, görünmez oklarını fırlattı altı kardeşe. Altı genç insanı yere serdi!..”(DAO, s.72, İtaatkâr Olmak)

“...Gece yaklaşırken ölüleri buldular. Oturup ağlaşmaya, gözyaşları dökmeye koyuldular... Gece ilerlemiş, Leto'nun kızı Artemis görünmüştü gökte. O da annesinin buyruğunu yerine getirdi. Görünmez oklarını fırlatarak, Niobe'nin kızlarını yerlere serdi! Böylece altı erkek kardeşle altı kız kardeşin sonu gelmiş, ölü bedenleri yan yana sıralanmıştı...”(DAO, s.73, İtaatkâr Olmak)

“...Yanlarına gelince: İyi gecelerde olasıınız kardeşler! dedi. İyi geceler, diyerek yanıt verildi. Kirpi: Ben kirpigillerden Lipi. Yanınıza gelmekle rahatsız etmedim ya sizleri?.. Pati: Rahatsızlığı mı olurmuş? Mutlandık. Buyurun kardeş, dedi. Kirpi Lipi sevinmişti böyle karşılaşma: Ah ne iyi! Konukseverliğiniz içimi ısıttı birden! Karın ağrılarım azaldı hemen, diye konuştu. Pati acımıştı Lipi'ye: Karınız mı ağrıyor? Vah vah! Bilirim onun nasıl bir acı olduğunu. Geçmiş olsun Lipi kardeşimiz. İyi dilekleriniz, konukseverliğiniz için çok çok teşekkür ederim...”(DAO, s.78, Kibarlık)

“...Frigya diyarlarındaydılar. Gece bastırmıştı. Geceyi geçirecek bir çatı altı aradılar. Kapıları çalarak tanrı konuğu olduklarını söylediler. Ama konukseverlikten yoksun Frigyalılardan yüz bulamadılar. Herkes kapısını bu iki yabancının yüzüne kapatıyordu...”(DAO, s.79, Kendini Denetleyebilmek)

“...Yemekten sonra dedi ki Zeus: Sizler Frigya'nın en candan, en iyi yürekli, en konuksever, en yüce insanlarısınız. Ama diğer Frigyalılar çok kötü kişiler. Gecenin ortasında dışarıda aç, yorgun kalmış iki garibi barındırma yüceliğini gösteremediler! Ben Olimpos tanrılarının başı Zeus'um. Bu da oğlum Haber Tanrısı Hermes. Burada durmayın artık! Bizi izleyin! Sizleri Frigya'nın uğrayacağı kötülüklerin dışında tutmak istiyoruz. Kulübeden çıktılar. Yaşlı insanlar bastonlarına dayanarak yürüyor, tanrılarının ardında ilerlemeye çalışıyorlardı...”(DAO, s.80, İtaatkâr Olmak)

“...Aradan çok zaman geçmemişti ki Haber Tanrısı Hermes, ihtiyarlara: Dönüp geriye bakın! dedi. Filemon ile Baykis dönüp baktılar. Bir de ne görsünler!.. Tüm ovayı sular kaplamamış mı?...”(DAO, s.81, İtaatkâr Olmak)

“...İbibik'in konuşmasını duydular. Tostop susmak zorunda kalmıştı. Hü hü hüt!.. Hü hü hüt!.. Evrende senin kadar mutsuz bir ana daha var Niobe ana! O mutsuz ana da benim işte!.. İbibik yine sustu. O susunca, bakışlar Tostop'a çevrilmişti. Tostop da anlatmayı şöyle sürdürdü: Ertesi gün annelerinin buyruğunu yerine getirdiler Leto'nun çocukları. Bunu şöyle yaptılar: Niobe'nin altı oğlu, Manisa Dağı'na avlanmaya çıkmışlardı. Öğleye doğru Apollon, görünmez oklarını fırlattı altı kardeşe. Altı genç insanı yere serdi!..”(DAO, s.72, İtaatkâr Olmak)

“...Hep gezer, hep dolaşır. Onun yüreğinde mutluluk aramayın!.. Kirpi Lipi sustu. Sürekli konuşmak onu yormuştu besbelli. Biraz soluklandıktan sonra dedi ki: Ah ne iyisiniz, ne iyi!.. Aranızda bulunmak iyileştirdi beni. Sevgi sıcaklığı iyileşmeme yardımcı oldu. Karın ağrılarım hepten geçti...”(DAO, s.88, Kendini Denetleyebilmek)

“...Kirpi Lipi, sabahın yakınlığını, küçüklerin uykularının gelmiş olabileceğini düşündü dedi ki: Sizleri çok mu oyaladım ne? En son gelendim ama, en çok konuşan ben oldum sanırım!.. Sabah yakın dostlarım. Güneşi beklerken ayçiçekleri, yanınızdamuttandım. İsterseniz dağılalım? Çok geçmez, Klitay görür sevdiği kişinin yüzünü. Bu, kekliklerin su içmeye gidişinden de belli...”(DAO, s.91, Kibarlık)

“...İşte gül renkli şafağını gönderdi Apollon!.. Çevrede onun parmak uçları göründü. Ardından kendisi görünecek. Dünyamızı ısıtıp aydınlatacak. Sevdiği defnelere doya doya bakacaktır... Aranızda dostluk gördüm, içim ısındı. Ağrılarımdan kurtuldum. Gününüz ıdıkl, gönlünüz ayçiçekleri kadar sevinçli olsun... Sizin de... Sizin de... dedi dinleyiciler...”(DAO, s.96, Kibarlık)

“...İfritler, Kikloplar bağıştılar: Senin buyruklarını yerine getirmek; bizim için en yüce, en büyük onurdur ey yüce Zeus!.. Kikloplar ateş saçan oklarla, İfritler de taşlarla silahlandılar. Savaş, yeri göğü inletiyordu! Denizler titriyordu korkudan. Onca uzaktaki yıldızların yürekleri ağızlarına geldi...”(DAO, s.43, İtaatkar Olmak)

“...Rüzgârlar da savaşa katılıp Zeus’un yanında yer aldılar. Kalın bir duman tabakasını önlerine katıp, Titanların olduğu yere doğru sürdüler...”(DAO, s.43, İtaatkar Olmak)

4.1.3.11 Güvenlik

“... “Sekiz yavrulu tavşan Pati’nin yuvası, ulu çamla pınar arasındaki çalılığın içindeydi. Yuva dan ayrılmış, çamın yakınında toplanmıştı aile. Anne tavşan, aydedeyi karşısına alarak oturmuştu. Bakışları gökyüzüne dönüktü. Yıldızların, aydedenin, gökyüzü maviliğinin sessiz seyircisiydi, Yavruları çevresinde yer almıştı. Onlar da mutlu bir sessizlik yaşıyorlardı. Gündüz boyunca ürkek, çekingen, dikkatli yaşarlardı...”(DAO, s.5, Aile Güvenliği)

“... Kocası Uranus’a yakarıyordu sürekli: -Yapma Uranüs, yapma! Çocuklarımızı karanlık diyarın mutsuz yaşantısı içine atma! Onlar senin çocukların değil mi? Öz çocuklarına karşı niçin bunca acımasız olabiliyorsun? Senin de yüreğin yanmalı, sen de üzülmelisin onlar için?.. Neye yarar?...”(DAO, s.35, Aile Güvenliği)

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin işinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir.

“... Annesi: Uykun sana göre güzel olabilir. Ama bizim kulağımıza hiç de hoş gelmeyen sesler üreterek uyuyordun! Şu anne, kekik, çiçek kokularının birbirine karıştığı ılık gecede; aydedeye karşı oturup yıldızlar güzelliğinin seyircisi olmuşken, senin çirkin horlamalarını dinlemek zorunda mıyız biz? dedi...”(DAO, s.6, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“... Tanrı Dionisos da ona şöyle yanıt vermiş: Bunun böyle olacağını, yakarmak için bana geleceğini biliyordum, Kral Midas. Şimdi git. Paktolos Irmağı’nda bir güzel yıkan. O zaman sihir çözülecek, dokundukların altına dönüşmeyecek. Sen de mutsuzluğundan kurtulacaksın...”(DAO, s.14, İyiliğe Karşılık Vermek)

“...Midas’ın masalının son sözcüğünü söylemişti ki Pati, ulu çamın eğik dalından kocaman bir şeyin düştüğünü gördü, tavşanlar ailesi. Düşenin kocaman bir kozalak olduğunu düşündüler ilkin. Ancak kozalaklar ses çıkarırlardı toprağa değdiklerinde. Oysa yumuşak bir düşüşle düşmüş, ses çıkarmamıştı gördükleri. Ürkek yapılı, çabuk etkilenen, dikkatli yaşamaya alışkın tavşanlar ayağa kalkmışlardı. Zıplamaya, kaçışmaya hazır dılar. Bu beklenmedik olay, herkesin kalp atışlarını hızlandırmıştı birden...”(DAO, s.15, Aile Güvenliği)

“...Bunca gözün üstümde oluşu çok yordu beni. Ben bakışlardan uzak olmalıyım. Gözlerden saklamalıyım kendimi. Öylesi yaşam biçimine alışkınım çünkü. Hemen gitmeli, ustalığının eseri ağımda dinlenmeliyim...”(DAO, s.27, Sağlıklı Olmak)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Sert cisimlerin çarpışma sesi duyuldu ötelere den. Tavşanlar dikkat kesilip sesi dinlediler. Duyduklarının kaplumbağa yürüyüş sesi olduğunu anlamakta gecikmediler. Kendilerine doğru yaklaşanlar; o çevrede yaşayan kaplumbağa Tostop’la yavruları olmalıydı. O aileyle tanışıyor, arkadaşlık, komşuluk sürdürüyorlardı. Kendilerine doğru gelişleri sevindirmişti tavşancı klan...”(DAO, s.28, Bağlılık Duygusu)

“...Sincap, kalın sesiyle ünledi birden: Dikkat tehlike! Durmayın haydaaa!.. Yaklaşmakta olan tilkiyi ilkin o görmüş, komşularını uyarıyordu. Uyarı sonunda kaçışmalar başladı. Kaçışmanın, koşuşmanın karışıklığı yaşandı birden. Göz açıp kapayınca değin yuvasını bulmuştu sincap. Pati’yle yavrularının çalılığa dalmaları, yuvalarına ulaşmaları da onca zaman almadı. Kaplumbağa ailesinin üyeleri hiç etkilenmemiş, korkuya kapılmamışlardı. Kaçmaya, koşuşturmaya gerek yoktu onlar için...”(DAO, s.28-29, Aile Güvenliği)

“...O sıra gecenin karanlığı içindeydi evren. Kronos da karanlıklar içinde derin uykusundaydı. Rhea bundan yararlanıp, son doğumunu yaptı. Yeryüzünde doğum yapan Rhea; yakardı Toprak Ana’ya: Ey Toprak Ana!.. Herkesten güçlü, herkesten doğurgansın sen! Bir ana olarak benim acımı en iyi sen anlarsın. Doğurduklarımı yutuyor kocam! Hiç değilse son çocuğumu kurtarmak, onun ayaklarının senin yüzüne değdiğini görmek istiyorum. Ne olur, son yavrumu koru! Ne olur, sende yaşanan mutluluklardan onun da tatmasını sağla! Ne olur, anla beni Toprak Ana!...”(DAO, s.39, Aile Güvenliği)

“...Başının üstünde çingiraklı kalkanlar sallıyorlardı. Böylece hem bebeği eğlendiriyor hem de sesinin dışarıdan duyulmasını önüyorlardı. Eğer bir bebek sesi duysaydı, öfke küpüne dönerdi Kronos. Olimpos’tan iner, İda Dağı’na gelir, yakaladığı gibi karnının derinliklerine yollardı onu!...”(DAO, s.41, Aile Güvenliği)

“...Ancak Titanların öfkesi, kini giderek çoğalıyordu. Yeryüzüne rahatsızlık vermeyi sürdürüyorlardı. Eğer bunlar temizlenmezse, yeryüzüne rahat gelmeyecekti. Zeus, Tartaros’a indi...”(DAO, s.42, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“... Duman, Titanları görme güçlüğüne uğrattı. Gözleri, boğazları, burunları yanıyordu. Kulakları sağır edici öksürmelere, hışırtılara başlamışlardı. Onların hışırtılarını, öksürmelerini yıldızlar bile duyuyordu!...”(DAO, s.44, Bağlılık Duygusu)

“...Giderek güçten düşüyordu Titanlar. Artık dövüşemiyor, öksürüp hışırtıyorlardı. Kendilerini savunacakları güçten düşüyorlardı sürekli. İfritler, Titanların bu durumundan yararlanmayı iyi bildiler. Yüzer ellerini birden kullanmaya, tepeler büyüklüğündeki taşları Titanlara fırlatmaya yöneldiler... Bir yandan duman zehri, bir yandan taş yağmuru!..Hangi can dayanır böylesine? Titanlar da dayanamadılar. Yerlere yıkılıyor, eziliyor, ölüyorlardı birer birer!.. Sonunda kayalar altında kalan gövdeleri hepten kıpırtısızlaştı. Yeryüzünden silinip gitmişlerdi. Utku Zeus’la Zeus’u tutanlarındı... Titanlar yok olmuş, rahatsız edicilikleri ortadan kalkmıştı...”(DAO, s.44, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Bu savaştan sonra yeryüzünü İfritler’den, Kikloplar’dan da arındırmak istedi Zeus. Öylesi savaşçılar oldukça, savaşların sonu gelmezdi. Onları Tartaros’a yuvarladı. Yeryüzünün en güçlü kişisi kendisiydi artık Gücünü çoğaltmak için evlenmeli, yeni tanrıların, tanrıçaların oluşmasını sağlamalıydı. Doğacak tanrıların, tanrıçaların birer görevi olmalıydı. Kendisi de Olimpos’un baştanrısı olarak kalmalıydı. Zeus, Hera ile evlendi...”(DAO, s.45, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Ama Prometheus yüreğinde öfke taşıyordu ona karşı. Çünkü kardeşleri yok edilmiş, sağ kalan tek kardeşi Atlas da sonsuza dek yük taşıma cezasıyla cezalandırılmıştı. Yüreği yalım yalım yanan Titan Prometheus, baştanrıdan öç almayı düşleyip duruyordu. Kendisine bunca acılar veren kişinin de acıları olmalıydı...”(DAO, s.48, Bağlılık Duygusu)

“...Benim değinmek istediğim bunlar değil. İnsanı önemser dururlar da başkasını unuturlar. Sanki öbür yaratıklar önemsizmiş gibi davranılır!.. Ben bir kurbağayım. Kendimi önemsiz görmüyorum. Herkes kendini önemsemelidir. Kendini önemsemeyenlerin ezileceği, üzüleceği, yeryüzünden silinip gideceği bir gerçektir. Oysa herkes yok olmaya karşı direnmelidir... Ben ailemin yok olmasını istemem. Öyleyse yaşamayı, yok olmaya karşı direnç taşımayı kendime görev bilmem gerekir.

Çünkü ben bir kişiyim. Kişiler yok ola ola; aile yok olur, silinip gider sonunda!.. Ailemin yeryüzünden silinmemesi için yorgunluklara katlanır, gerekli uğraşları yerine getiririm. Çünkü halkımın sürekliliği buna bağlıdır. Biz kurbağalar kendimizi önemseriz. Böyle olduğumuz için, oluşmamızla ilgili masalı da biliriz. Bildiğimizi küçüklerimize de öğretiriz. Ben de oluşma masalımızı anlatmak istiyorum, vadimizde beni dinleyenler öğrensın diye... Gurpgurp sustu. Hızlı konuşmuş olmak onu yormuştu...”(DAO, s.56, Ulusal Güvenlik)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Tanrılar, kız kardeşlerin gözyaşlarına acımışlardı. Kendilerine de acıyorlardı. Onları ölümsüzleştirmeyi düşündüler. Kızları kavak ağacına, gözyaşlarını da ambere dönüştürdüler. Güzel kokulu amber; Hint Denizi’nde yaşayan adabalığı denilen bir tür balığın midesinde bulunmaktadır şimdi. Adabalıkları, karınlarının içinde amber taşıyarak sürdürürler yaşamlarını. Bazı masal bilimciler de derler ki: Peton’un gömütünün başında dökülen gözyaşları, yalnız amber olarak kalmadı. Bitkilere, çiçeklere de verildi onlardan. Bitkilerden, çiçeklerden duyulan güzel kokular, o yedi kız kardeşin gözyaşlarıdır... Bana göre tanrılar iyi düşünmüşler. Her güzel koku duyuşta kardeş sevgisini anımsayalım istemişler. Kardeş sevgisi yüce bir sevgidir. Bu sevgiyi yüreklerinde taşıyanlar, yüceliğe ulaşmış olanlardır. Bu sevginin tüm yüreklerde çoğalması gerekir. Çiçeklerin, güzel kokular yayan her şeyin sözünü dinleyelim. Kardeş sevgisini, kardeşçe sevgileri çokça üretip; birbirimizle kardeşliği pekiştirelim...”(DAO, s.64, Bağlılık Duygusu)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Olay duyulunca Niobe’nin kızları dağa doğru koşuştular. Kardeşlerinin ölümlerini aramaya koyuldular...”(DAO, s.73, Bağlılık Duygusu)

“...Sel sularıyla sürüklenip aramızdan ayrılan dedeciğim derdi ki: Niobe’nin kayalaşmış varlığı hâlâ dünyamızda bulunmaktadır. O, Manisa Dağı’ndadır. Yakından bakınca kaya, uzaktan bakınca ağlayan bir kadın yontusu olarak görünür. Görenleri de şaşırtır durur... İki yavru tavşan annelerine sokuldular o sıra. Ay anneciğim! Ay anneciğim!.. diyorlardı sürekli. Ne var? Ne oluyorsunuz? dedi Pati. Artemis’ten korkuyoruz. Ya bize de fırlatırsa görünmez oklarını?.. Pati, ön ayağıyla iteledi çocuklarını. Haydi oradan akılsızlar!.. Bu anlatılanlar masalarda böyle. Gecemizi aydınlatan, gök kubbemize güzellik veren aydede yapar mı öylesini? Hem ben Tanrıça Leto’yu küçük, önemsiz görmüyorum ki... dedi...”(DAO, s.74, Aile Güvenliği)

“...Kaplumbağa Tostop girdi söze: Eyvah!.. Eyvah!.. Eyvah!.. Yüreğinin acısı, aklını karmakarışık etmiş zavallı ibibığın. Masalı, gerçeği karıştırıyor. Mitolojideki masalların gerçek yaşamda olmasını bekliyor, eyvah!...”(DAO, s.75, Sağlıklı Olmak)

“...Tostop, dinleyicilerine Ülker’i gösterip öğretemedi. Çünkü tam o sıra ağır adım yürüyen, sürekli: “Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.” diyen biri yaklaşmaktaydı yanlarına. Yaklaşan kişi uzaktan gördükleri, yüzünü iyice inceleme olanağı bulamadıkları için küçüklerce çok merak edilen, ilginç bulunan kirpilerden biriydi...”(DAO, s.78, Sağlıklı Olmak)

“...Yemekten sonra dedi ki Zeus: Sizler Frigya’nın en candan, en iyi yürekli, en konuksever, en yüce insanlarısınız. Ama diğer Frigyalılar çok kötü kişiler. Gecenin ortasında dışarıda aç, yorgun kalmış iki garibi barındırma yüceliğini gösteremediler! Ben Olimpos tanrılarının başı Zeus’um. Bu da oğlum Haber Tanrısı Hermes.Burada durmayın artık! Bizi izleyin! Sizleri Frigya’nın uğrayacağı kötülüklerin dışında tutmak istiyoruz...”(DAO, s.80, İyiliğe Karşılık Vermek)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Yaşlılar kendi aralarında konuşup anlaşmaya vardılar. Dileklerini Filemon açıkladı Zeus’a: Ey Zeus! Biz bu topraklarda doğduk, büyüdük, yaşlandık. Gençlik yıllarımızı burada tükettik. İyi anlaşılan eşler olarak yaşamımızı bu diyarlarda sürdürdük. Yine birlikte olmak, yine buralarda kalmak istiyoruz. Çünkü başka yerlere alışmak güç olur bizim için. Evimizin yerinde oluşturduğın tapınağın bekçiliğini ver bize. Bundan sonraki günlerimiz tapınağa bekçilik ederek kendi memleketimizde geçsin...”(DAO, s.81, Bağlılık Duygusu)

“...Sincap ünledi birden: Dikkat tehlike! Atla!.. Hopla!.. Zıpla!.. Tırmanmalı ağaca... Alaycı biçimde söylemişti söyleyeceklerini sincap. Göz açıp kapayınca kadar da bulmuştu ağacın tepesini. Pati’yle çocukları, onun alaycı uyarısını önemsediler. Tüm güçlerini bacaklarında toplayıp çalılığa, sonra da yuvalarına ulaştılar. Aşağıdan yaklaşmakta olan kurdu göremediler...”(DAO, s.85, Aile Güvenliği)

“...O sıra bir ses duyuldu. Herkes başını sesin geldiği yöne çevirmişti. Çok geçmedi, sesin sahibini gördüler. Gördükleri bir baba keklikti. Baba keklik önde yürüyerek çevreyi gözetliyor, sonra da: “Gurk! Gurk!” diyerek ilerleme buyruğu veriyordu ana keklikle yavrularına. Gerisindeki sürü; kendisi yürüyünce yürüyor, kendisi durunca da duruyordu...”(DAO, s.89, Aile Güvenliği)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Masalcı dayıları hemen anlatmaya yöneldi: Irmakların babası Okeanos’un çok güzel bir kızı vardı. Adı da Klitay’dı. Uzun boylu, çok güzel yapıydı Klitay. Bu güzel kız, dere boyunca geziye çıkmıştı bir gün. Gezisi sırasında Apollon’la karşılaştı. Tanışıp arkadaş oldular. İki arkadaş birbirlerini çok seviyorlardı. Hele güzeller güzeli Klitay’ın Apollon’a sevgisi sonsuzdu. Onu görmeden, onunla konuşmadan duramazdı... Apollon, arkadaşlığı uzun zaman sürdürmezdi. Arkadaşlarından çabuk bıkar, yeni arkadaşlar bulurdu kendine. Klitay’dan da çabuk bıktı. Onu aramıyor, yanına uğramıyordu. Arkadaşının bu davranışı kızcağızı çok üzdü. Günlerce ağladı durdu. Kederden sarardı soldu. Solgunluğunun sonunda da öldü zavallı...”(DAO, s.92, Bağlılık Duygusu)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...İfritler, Kikloplar bağıştılar: Senin buyruklarını yerine getirmek; bizim için en yüce, en büyük onurdur ey yüce Zeus!.. Kikloplar ateş saçan oklarla, İfritler de taşlarla silahlandılar. Savaş, yeri göğü inletiyordu! Denizler titriyordu korkudan. Onca uzaktaki yıldızların yürekleri ağızlarına geldi...”(DAO, s.43, Bağlılık Duygusu)

4.1.4. Gülümseyen Sokak

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Gülümseyen Sokak*'tır. Özyürek Yayınevi tarafından 2010 yılında basılmış ve 86 sayfadır.

4.1.4.1 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlemesi

4.4'de Gülümseyen Sokak isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 4 Gülümseyen Sokak Değer Çözümlemesi

Gülümseyen Sokak Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	136	22	16,18%
Başarı	136	9	6,62%
Hazcılık	136	11	8,09%
Uyarılma	136	4	2,94%
Özyönelim	136	9	6,62%
Evrenselcilik	136	13	9,56%
Yardımseverlik	136	25	18,38%
Geleneksellik	136	9	6,62%
Uyum	136	16	11,76%
Güvenlik	136	18	13,24%

“Güç” değeri 22 sıklıkla %16,18; “başarı” değeri 9 sıklıkla %6,62; “hazcılık” değeri 11 sıklıkla %8,09; “uyarılma” değeri 4 sıklıkla %2,94; “özyönelim” değeri 9 sıklıkla %6,62; “evrenselcilik” değeri 13 sıklıkla %9,56; “yardımseverlik” değeri 25 sıklıkla %18,38; “geleneksellik” değeri 9 sıklıkla %6,62; “uyum” değeri 16 sıklıkla %11,76 ve “güvenlik” değeri 18 sıklıkla %13,24 oranla eserde yer almaktadır. GS’de “yardımseverlik” değer sıklığı en yüksek olmaktadır. Yardımseverliğe en yakın değer sıklığı güçtür. Güçten sonra “güvenlik” ve “uyum” değer sıklığı gelmektedir. “Evrenselcilik” ve “hazcılık” sıklığı takip etmektedir. İlişkili diğer değer boyutları başarı, “özyönelim” ve “geleneksellik” eşit sıklıktadır. “Uyarılma” en az sıklığa sahip değerdir.

4.1.4.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Ressam Bihrat Bey Bulunduğu konum nedeniyle çocuklar üzerinde kontrol ve denetleme hakkının kendinde görmektedir. Ressam Bihrat Bey güç sahibidir.

“...‘‘Ressam Bihrat Bey, sürücüye 'dur' uyarısında bulunan trafik polisi gibi el kaldırdı. Meraklı bekleyiş içindeki kalabalık çocuklar topluluğuyla yetişkinler suskunlaştılar. Tümünün bakışları genç adama dönüktü şimdi... Ressamın koyu mavi gözleri, kısa kesilmiş kırmızı bir sakalı vardı. Yüzünün rengiyle sakalının rengi uyum içindeydi... Suskun topluluğa karşı konuştu ressam: "Sevgili arkadaşlar! Bugün, nisan ayının yirmi üçüncü günü. Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı günümüzdeyiz. Bu yüce bayramı kutladıktan sonra, burada toplandık. Burayı da ikinci bir bayram yerine dönüştürdük. İmece yapmak amacıyla toplanmış bulunuyoruz... 'İmece' sözcüğünün anlamını biliyorsunuz ya, ben yine de açıklamada bulunmak istiyorum:...’’”(GS, s.5, Sosyal Güç Sahibi Olmak) .

“...Arkadaşı gidince kalkıp pencere kıyısına yaklaştı yazar. Resimleme sürekli ilerliyor deniziyle, adalarıyla, kuşlarıyla etkileyici bir görünüm oluyordu duvar boyunca. Arada buraya uğrardı. O günlerin duvarıyla şimdiki duvar arasında büyük ayrım olduğunu şaşkınlık içinde düşündü. Bihrat Bey'in konuşması geldi kulaklarına: "Fırçanıza boyayı çok alıyorsunuz arkadaşlar! Fırçalardaki fazlalık, boya kabıyla duvar arasında yerlere dökülüyor. Boyamızı gereksiz harcamalardan kaçınmalı, boyaya karşı saygılı olmalıyız. Unutmayalım ki yere dökülen boya yerde çirkin bir görüntü oluşturur. Niçin 'çirkin' olarak düşünüyoruz' dökülmüş boyayı? Çünkü amaçsız kullanılmıştır. Bunun önüne geçmek için de fırçayı boyaya az daldırmalıyız... Bir de şu var: Yere dökülmüş boyaların başına küçük çocuk arkadaşlarımız toplanıyor. Parmaklarını kullanarak şuraya buraya resimler yapmaya kalkışıyorlar. Bu işimize, imecemize aykırı bir davranıştır. Biz bugün burada duvarları resimleme imecesi yapıyoruz. Fazlalıklar, çirkinlikler üretme amacıyla değiliz!"...”(GS, s.21, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Yazar Mehmet Sönmez durumu anlamak ve önlem almak için gücünü kullanmaktadır.

“...Yazar Mehmet Sönmez konuştu: "Beklemeyelim! Herkes dağılsın çevreye. Onu bu sokak dışında aramaya çıkalım. Beşinci sınıf öğrencileri çarşıya, caddeye çıksınlar. Daha küçük sınıftakiler ara sokaklara baksınlar. Hoş biz yetişkinler de duracak değiliz. Bizler de aramaya katılacağız. Çocuğu tanıyanlar aramaya çıkmalı. Ben onu tanımıyorum. Tanımadığım birisini aramak anlamsız olur. Eğer aramalarımızdan bir sonuç alamazsak, polise bildiririz olayı. Şimdiden polise gitmeye, ilgilileri harekete geçirmeye gerek görmem. Çünkü sonuç alamadık. Polis, gereksiz yere meşgul edilmemeli..." "Müge'yi tanıyanlar işbaşına! Çocuklar işbaşına. Sizde kendinizi toparlayın hanımefendi! Ağlamayı bırakın da aramaya katılın!"...”(GS, s.37-38, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Ressam çevresindekilere buyruk vererek işe bir an önce başlanması gerektiğini söylemiştir.

“...Ressam yeniden konuştu: “İmeceyi böylece öğrendikten sonra hemen işe koyulup, hemen imeceye başlayabiliriz arkadaşlar! Sokağımızın duvarları baştan sona resimlerle donatılacak. İşimiz çok. Zaman yitirmemiz hiç uygun değil...””(GS, s.7, Otorite Sahibi Olmak)

Ressam çekingen çocukları görünce “Buyurun arkadaşlar!” diyerek onlara heveslendirmiş ve yönlendirmiştir.

“...Rehber kişi çağrısına olumlu yanıt alamadı. Herkesi çalışmaya çağırmıştı ama hiç hareket eden yoktu. Donup kalmış gibiydiler, imece için toplanmış olan çocuklar! Ressam gülümsedi. Kırmızı yüzü daha da kırmızılaşmıştı gülümseyince. Önünde sıralanmış suyu, boya kovalarını, fırçaları göstererek: “Buyurun arkadaşlar! Görüyorsunuz her şey hazır, sizi bekliyor, hemen işe koyulmalıyız. Çünkü bu işi biz yapacağız,” dedi. Ama kimsenin işe koyulacağı yoktu! “Niçin bu çekimserlik?” diye sordu topluluğa bakarak...””(GS, s.8, Otorite Sahibi Olmak)

“...Ressam, uyarıda bulunmanın yararlı olacağını düşünmüştü: “Dinleyin arkadaşlar! Her arkadaşımız neyin resmini yapacağını düşünmeli ilkin. Buna karar verdikten sonra renk seçimine yönelmeli. Tümünüz kırmızıyla yapılacak resim düşünmüş olamazsınız. Kırmızı size çekici gelebilir. Ama yapmak istediğiniz resme uygun düşer mi düşmez mi? İlkin bunu düşünmek zorundasınız... Bir de arkadaşlar; önce açık renkleri kullanmalı, daha sonra onun üstüne koyu renkleri vurmalsınız. Dedğim gibi yaparsanız resminiz daha canlı olur, belirginlik kazanır. Anlaştık mı arkadaşlar?...””(GS, s.10, Otorite Sahibi Olmak)

“...Ondan güzel bir yanıt aldığım için sevinmiştim. Karşımdaki mutsuz duvarı gösterdim. ‘Bu duvardan başlayarak sokağımızın tüm duvarlarını resimlendirmeye ne dersin Bihrat? ilkin onarımdan geçirilmeli duvarlar. Onarım işini ben üstleniyorum!’ dedim. Bihrat gülümsedi. Utangaç utangaç yere baktı. Sonra: ‘Aman ağabey! Benim bu sokağın duvarlarını resimlemem haftalarımı, belki de aylarımı alır! İki ay sonra da sergim var. Galeri sahibiyle sözleşme yaptık. O iş olmasaydı senin hatrın için yapardım düşündüğünü. Ama sergi işi elimi kolumu bağlamış durumda,’ dedi. Ben: ‘Bu iş için iki gün yeter sanırım,’ dedim. Bihrat gülümseyerek baktı bana. Utangaç bir gülümseyiştaydı. Yüzünün kırmızılığı çoğalmıştı. Ben onun kırmızılığı çoğalan yüzüne bakarak: ‘Sokak iki gün içinde resimlenecek Bihratçığım. Hem de iyi korunacak. Resimler yazılmayacak, çizilmeyecek. Duvara sataşmayı seven çocuklara karşı çıkılacak!’ diye konuştum...””(GS, s.19, Otorite Sahibi Olmak)

Ressam Bihrat Bey. çevresindeki herkese buyruklar vermektedir.

“...Ressam Bihrat Bey: “Herkes işinin, görevinin başına. Haydi arkadaşlar çalışmaya. Fırçasızlar da burada durmasın. Çalışanları izlesinler. Dağılıyoruz!” Resimciler işbaşı yaptı...””(GS, s.41, Otorite Sahibi Olmak)

Öfkeli Martı, Müge’yi durdurmuştur.

“...Koşar adım yürüdü. Neye yarar? Öfkeli martı birden karşısına dikildi. “Daha ileriye gidersen öterim haaa!” dedi. Martı sesinden hoşlanmayan Müge geriledi. İlk bulunduğu yere, eğik duruşlu ağacın yanına yaklaştı. Martı da ardından gelmişti. Aralarında iki adımlık uzaklık bile yoktu. Buyurucu konuştu kocaman kuş: “Otur! Otur! Sırtını ağaca daya. Eğer sırtını ağaçtan ayırırsan ne yapacağımı biliyorsun, değil mi?” “Ötersin!” dedi küçük kız. “Öterim ya öterim! Beni ötmeye zorlama. Hem de kulağının dibinde olanca gücümle öterim.”...””(GS, s.48, Otorite Sahibi Olmak)

“...Çağıl yanıt vermedi. Ressam, Mavi’ye baktı. Yerde rahat bir yatış içinde olan küçük köpeğin sırtındaki boyayı gördü. Bu aykırı bir resimlemeydi işte! Kendisine yanıt vermeyen Çağıl’a: “Köpeklerin sırtına resim yapılmaz! Hiçbir yeri resimlenmez köpeklerin. Haydi temizleyin bu aykırı resimlemeyi!” dedi...””(GS, s.72, Otorite Sahibi Olmak)

Selime Hanım oradaki herkesin ayrılmaması gerektiğini ve sokakta bir sofranın kurulacağını çeşit çeşit yemekleri verileceğini söylemiştir.

“...O sıra Selime Hanım'ın ısmarladığı yenedünya sandıkları getirildi semt manavının iki adamıyla. Ressam, meyvelerin dağıtımını yaptırtmadı. Sandıkları uygun bir köşeye bıraktırdı. Temizlik işinin bitmesini istiyor olabilirdi. Temizlenme işi de bitti. Artık iş kalmamıştı. Evlere yollanmak gerekmez miydi? Ama hiçbirinde böyle bir düşünce, istek yoktu. Bu sokak, evleri kadar sevimli, evleri kadar sıcak geliyordu çocuklara, yetişkinlere. Gözler duvarlarda, gözler resimlerdeydi. Resimler arkadaşları, kardeşleri, çocuklarıydı sanki! Onları bırakıp gitmek gelmiyordu hiçbirinin içinden. Burada yüreklerini okşayan gizli bir el vardı... O eli tepmek, o elin uzağında olmak gelmiyordu içlerinden. Akşam serinliği dolmuştu sokağa. Ardından akşamın mavi karanlığı serinlikle birleşti. Selime Hanım'ın çocuklara ikramı olan yenedünyaları dağıtırmayan ressam, elinde korlanmış ateşle dolu bir mangalla göründü. Ayakta bekleyen insanların yakınına bıraktı ateş dolu mangalı. Dedi ki: "ikinci, üçüncü mangallar da gelecek hanımlar, beyler. Buraya coşkularımız, dostça duygularımız sindi. Buraya emek verdik. Ayrılmak güç gelecek. En iyisi bu gece burada olmak. Akşam yemeğimizi burada yiyip burada karnımızı doyurmak... Resimcilere şölen var bu akşam bu sokakta. Onlara sucuk, pirzola yedireceğiz. Cengiz Ağabeyle birkaç arkadaş, dost bu işi yoluna koyduk. Resimciler dışındaki sayın bayanlar, sayın baylar da dışarıdan bir şeyler getirerek burada yemek yiyebilirler istiyorlarsa. Herkes mangalları kullanarak 'kendin pişir kendin ye' yöntemiyle akşam yemeği yiyebilir. Böylece karınlar doymuş olarak gidilir evlere..."”(GS, s.83-84, Otorite Sahibi Olmak)

Emekli Albay Emin Bey , Sokağın adını değiştirmek istemiştir.

“...Üryanizade Sokağı kuşkusuz dünden daha güzeldi bugün. Bu güzelliği birlikte çalışarak oluşturmuşlardı. Bu sokak bugün daha yakındı kendilerine. Buraya daha çok gelecek, temiz tutacak, koruyucu olacaktı. Çünkü kendi yapıtları, emekleri vardı şimdi. Saat ona gelmişti. Yine de evlere dağılmak, buradan ayrılmak isteği yoktu sokaktaki insanlarda. Emekli Albay Emin Bey, artık evlere gitmenin uygun olacağını düşündü. Ayrılmadan önce birkaç söz söylemek geçti içinden. Dedi ki: "Sevgili çocuklar! Sayın hanımlar, beyler! Şunu anladım ki bu sokak gülümsüyor! Bundan önceki günlerde de ağlıyormuş meğer! Bakımsız, hor kullanılan, kirli sokaklar ağlar. Onların görünüşlerine bakarak anlayabiliriz bunu. Şimdi şu sokağın gülümsediğini görünüşe bakarak anlamıyor musunuz? İnsan eli, insan emeği bu sokağı gülümsetti. Dilerim diğer sokaklarımızın tümü böylesine gülümserliğe kavuşur. Elimden gelseydi, sokağımızın adını değiştirdim. 'Gülümseyen Sokak' adını verdirtirdim..."”(GS, s.85-86, Otorite Sahibi Olmak)

Rehber, yazı yazılmasına kızmış ve sadece resim yapılması gerektiğini söylemiştir.

“...Rehber karşı çıktı buna: "Yooo! Bu olmaz işte. Yazı yazmak yok! Yalnızca resim yapacağız, resim! Biz resimleme çalışması içindeyiz. Resim içine yazı karıştırmak, çalışmamızda aykırılık olur. O harf kov bakalım oradan! Bir daha da yazı yazıp aykırı çalışmaya yönelmeyelim, olur mu? "Peki," dedi Fenerbahçeli Yıldırım Dinç. Üç çocuk ötedeki resimciye yaklaştı bu kez ressam. O bir kalp resmi yapmıştı. Şimdi de kalpten geçen oku oluşturmaya çalışıyordu. Ona da sordu: "Ne yapıyorsun?" Resimciler arasında en uzun boylu, en gelişmiş bedenli olan Haluk yanıt verdi: "Kalp yapmıştım. Şimdi de içinden geçen okunu yapıyordum." "Yooo! Bu olmaz işte. Kalp en önemli, en duyarlı varlığımızdır. Ona ok saplamak olmaz. Çünkü ok saplanmış kalp, işlevini yitirir. Bir yaşam sona erer o zaman. Biz acıların, ölümlerin resmini yapmayalım sokağımıza. ..."”(GS, s.78-79, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Yardım için gelen çocuklar birilerinin kızmasından korktukları için girişken davranmamış ve çekimser kalmışlardır

“...Sorusuna yanıt alamadı. Bir zaman yere baktı. Ne yapması gerektiğini düşünüyor olmalıydı. Herkesle göz göze gelmeye özen göstererek konuştu: "Çekimser davranışınızın nedenini anlıyorum galiba. 'Duvarı kirletme' düşüncesinin etkisinde kalarak çekimserlik yaşıyorsunuz. İçinizden bu düşüncüyü kovamıyorsunuz. Eğer bu düşüncüyü kovup 'suç işleme' duygusundan kurtulamazsanız

hiçbir iş yapamayız, bugün burada gerçekleştirmeyi düşündüğümüz imeceyi başaramayız. Biz bugün burada, 'bilinçli resimleme' çalışmaları yapacağız. Duvarları kirletmek için toplanmış değiliz. Hem şunu da bilin ki duvar sahipleriyle bir bir görüştük. Duvarların resimlenmesi için sahiplerinden izin aldık. Duvarları güzelleştireceğiz. Duvarları kirletmekle, resimleyip güzelleştirmek ayrı şeylerdir... "...Duvarlara karikatür yapmak, yazı yazmak gibi aykırı davranışlardan uzak olacağız. Biz bu sokağı güzelleştirme, bakımsız duvarları bakımlı duruma getirme çalışmalarında bulunacağız. Bunu böyle düşünün. Haydi bakalım! Kurtarın kendinizi çekimserlikten..." Ressamın son söylediklerinin de bir yararı olmamıştı. Çocuklar yine çekimserliklerini sürdürüyorlardı. Rehber, başını sağa sola oynattı şaşkınlık belirtisiyle. Ne yapmalıydı da topluluğu işe çekmeliydi?..."(GS, s.9, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

"...Oğlu Tan'la göz göze geldiler o sıra. Tan'ın yanında arkadaşlarından Seçil ile Burak vardı. Bu işi çevreye duyuran, bunca çocuğu buraya çeken onlar olmuştu. Niçin o üç çocukla işe başlamasındı? "Tan! Seçil! Burak! Üçünüz de gelin buraya," dedi. Üç arkadaş kalabalıktan sıyrılıp yaklaştılar. "Haydi Seçilciğim! En çalışanları sensin kızım. Bu işe seninle başlamak iyi olacak. Fırça kutusundan fırça al yavrum. Boya da al! Hem de resimlemeye başla bakalım..." Seçilin yüzünde gülümsemeler oluştu. Boyama malzemelerine doğru yaklaştı. Diğer iki arkadaşı da kendisini izlediler. Şimdi üçü de birer fırça tutuyorlardı ellerinde..."(GS, s.9, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Bihrat, sokak boyamasında görev aldığı için oldukça neşedit. Bu görev de varolduğunu söylemiştir.

"...Sen resimlemede rehberlik yapmaya var mısın?" Bihrat, söylediklerimi akılcı bulmuştu. Mavi gözlerinde ışık bollaşmıştı birden. Coşkuyla: 'Varım ağabey! İstedğin zaman işe başlayabiliriz!' diye yanıt verdi. Böylece onunla toplu çalışma, toplu başarıma kararı aldık. Bu iş imeceyle yapılır. Çocukları imeceye çağırdık. Sen de beni haklı buluyor, resimlerin iyi korunacağına inanıyorsun, değil mi Sönmez?" Yazar: "İnanmaz olur muyum hiç? Ne iyi düşünmüş, ne iyi etmişsiniz. Ellerinize sağlık, düşüncelerinize gürlük dilerim. Gürlük dileğimi sakallarınız için de belirtirim. Memlekete sakal kıran hastalığı girerse senin kırçıl, Bihrat'ın kırmızı sakalına hastalığın uğramamasını taa yürekten isterim..."(GS, s.20, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

"..."Aman ne iyi! Bihrat'a da duyuralım bunu. Çok çok sevinir. Otursan da bugünü baştan sona yazsan?..." "Olabilir... Ama sana da iş düşüyor. Ben yazarsam, sen de şairsin. Sen de bu çabayla, bugün üretilen güzelliklerle ilgili şiirler yazmalısın..." "Haklısın Sönmez. Düşünmüyor değilim. İkimizle de kalmamalı burayı, bugünü işlemek. Bihrat da işe girişmeli. Duvar resimleyen çocuklarla ilgili birkaç tablo oluşturmali..."(GS, s.28-29, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Boyama esnasında ortaya çıkan olumsuzluğa karşı aranan çözüm bulunmuş ve kabul edilmiştir.

"...İri yapılı erkek çocuklardan biri konuştu: "Ama yerimiz dar Bihrat Ağabey! Herkes sığamıyorki buraya!" Konuşan, sarışın çocuğun resmini kovan Bülent'ti. Ressam yanıt verdi Bülent'e: "Evet! Bazı yerlerde iyice darlık yaşanıyor. Kısa boylu olanlar, uzun boyluların arasında hiç rahat çalışmıyor. Biz bu işin nasıl sürdürüleceğini anladık sanıyorum. Yer sıkıntısı çekenler duvarın boş bölümüne, diğer duvarlara geçebilirler. Nasıl olsa bu sokağın tüm duvarları bizim resimleme alanımız. Rahat çalışacak şekilde yer ayıralım kendimize. Rahatsızlık içinde çalışmak başarıyı düşürür. Söylediğim gibi yapın arkadaşlar..." Bitişik duvara, boş yerlere geçenler oldu. Uyarı iyi olmuş, rahatlama sağlamıştı..."(GS, s.30, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Fırıncı Hamdi Bey tarafından gönderilen yiyecekler resimciler tarafından kabul görmüştür.

“...Resimcilere dönerek dedi ki ressam: "Bir dakika tüm resimci arkadaşlar! Hamdi Amca'nız sizin çalışkanlığınızı, oluşturduğunuz güzellikleri beğenerek sizleri ödüllendirmek istemiştir. Kendi fırınında bolca etli pide yaptırarak sizin için buraya kadar getirtmiştir. Sizlere ikramı nedeniyle ben kendilerine tüm resimciler adına teşekkür ediyorum. Yemekten sonra devam edeceğiz. Buyurun Gül Fırın'da yapıma Hamdi Amca'nızın ikramından doyunmaya!" İş hemen bırakıldı. Koşar adım toplandı tepşilerin bulunduğu yere...”(GS, s.33, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Resimci, söylediği sözler çocuklar tarafından kabul edilmiştir.

“...O sıra boya kutusuna yaklaşan resimci kızlardan birine: "Şu köpeğin sırtına boya sürülmüş kızım. Zahmet olacak ya yıkayıp çıkarın şunu," dedi. “...Resimci kız da "Peki efendim," diye yanıt verdi...”(GS, s.72, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Emekli Albay Emin Bey toplum tarafından kabul görmek ve onaylanmak için bir öneri ile gelmiştir.

“...Resimlemede başarısızlığa uğrayan yetişkinler rahatsızdı. Bu imece gününde de böylesine işsiz güçsüz beklemek hoşlarına gitmiyordu. Nasıl etmeli de küçükler gibi zamanı değerlendirmeliydiler? Kendilerinin de bu sokağın güzelleşmesine katkıları olmalıydı. Emekli Albay Emin Bey ortaya konuştu: "Sayın hanımlar, beyler! Böyle dinlenerek böyle çalışanların seyircisi olarak mı geçireceğiz şu güzel günümüzü? Resimlemede başarılı olamadık. Bari muntaka temizliği yapalım. Çevremizi temizleyelim. Sokağın engebeli yerlerini düzleştirelim. Sulayıp süpürelim. Resimlenen sokağımız aynı zamanda temizliğe, düzgünlüğe kavuşsun. Öyle yaparsak resimler daha canlı, daha güzel görünür. Temiz bir sokakta bulundukları için belki de sevinirler. Ne dersiniz komşular?"...”(GS, s.81, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.4.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Bihrat Bey sokak duvarlarının boyamasına çocukları ikna ettiği için başarılıdır.

“...O sıra beklenmedik bir canlanma oldu. Fırça kutusuna doğru koştu çocuklar. Yetişen aldı. Sona kalanlar fırça alamadılar. Bu olay Bihrat Bey'i sevindirmişti. Gülümsüyordu şimdi... Elinde fırça tutanlar, söz birliği etmişçesine kırmızı boya kovaşının başında toplandılar. Belli ki kırmızı boya kullanmak, kırmızıyla çalışmak istiyorlardı...”(GS, s.10, Başarılı Olmak)

Tavuk verdiği derslerin yavru Cıvcivler tarafından tekrar edilmesini sağlamış ve onlara başarılı bir eğitim vermiştir.

“...Yavrusunu dinlerken, annenin ibikleri kızardı mutluluktan. Dedi ki: "Oh! Oh! Oh! Öğrettiklerim unutulmamış. Diğer yavrularım da biliyor mu bu yavrumun bildiklerini?" Yavruları hep birlikte yanıt verdiler: "Biliyoruz! Biliyoruz!" Mutlu anneden yeni bir soru dinledi yavruları: "Karnımızı doyurmak için, geçmiş zamanda neler yapmıştık?" Cıvcivler, derslerine iyi çalışmış öğrenciler gibi hemen yanıtladılar:

"Eşelendim.

Eşelendin.

Eşelendi.

Eşelendik.

Eşelendiniz.

Eşelendiler."...”(GS, s.66, Başarılı Olmak)

Hırslı Olmak

Hırslı olmak kişinin yaptığı işte çalışkan ve istekli olmasıdır.

Sokak boyaması işinde bir an önce işin yapılması gerektiği düşünülmüştür.

“...Sözlerimi daha fazla uzatmak istemiyorum. Konuşmak, konuşanı dinlemekten çok çalışmaya, iş üretmeye gereksinmemiz var bizim...”(GS, s.7, Hırslı Olmak)

Boyama işi bu oldukça verimli şaşırtıcı geçmektedir.

“...Bihrat Bey yine yetişkinlerin yanına gelmişti. Onlardan biri dedi ki: "Şaştım kaldım doğrusu! Bu ne çalışkanlık! Bu ne yaratıcılık! Çok sevimli, çok etkili resimler üretiyorlar! Niçin böyleler ki? En başarılı çocukları mı seçtiniz Bihrat Bey?" Ressam, kaşları çatık konuştu: "Hayır! Hayır! Hiçbir seçim yapılmadı. Hiçbiri de resimlemeye zorlanmadı. İsteyenler geldi. Fırçayı da önce davrananlar aldı. Ama bu fırça alamayanların resim yapmayacağı anlamına gelmez. Arada değiştireceğiz çalışanları. İşe sonradan girenlerin ürünlerinin de sizi etkilediğini göreceksiniz..."”(GS, s.12, Hırslı Olmak)

Çocuklar yaptıkları işlerde oldukça verimli bir sonuç elde etmişlerdir.

“...Bihrat Bey: "Hay hay albayım! Siz istedikten sonra niçin olmasın? Buyurun! Bitişik duvar da sizin resimleme alanınız olsun," diye yanıtladı. Kadınli erkekli yetişkinler grubu işe girişti. Bir saat kadar çalıştılar. Ama resimleri beğeni kazanmadı. Onların yaptıkları, çocukları kadar sevimli, canlı, etkileyici olmamıştı! Çocuklar kadar başarılı olamayışları üzmüş, biraz da utandırmıştı kocaman insanları. Hanımlardan biri üzgün bir şekilde sordu: "Peki biz niçin çocuklar kadar başarılı olmadık Bihrat Bey? Niçin onların resimleri gibi sevimli, etkileyici resimler üretemedik?" Bihrat Bey yanıt verdi: "Çünkü çocuklar içlerinden geldiği gibi resim yapıyor. Onlar işe yürekten, coşkuyla giriyorlar. Bu nedenle resimleri canlı, etkileyici, sevimli oluyor. Coşkuyla yapılan resimler beğeni kazanır. Öylesi resimler etkiler bizi. Yetişkinler çocuklar kadar içtenlikli davranmıyor. Kendilerini zorlayarak beğeni kazanmak amacıyla resim yapıyorlar. Zorlama olunca; üretilen çok sıcak, çok etkileyici olmaz. Sevimliliğe ulaşmaz. Bu nedenle yetişkin arkadaşlarımız başarılı olamaz. Yaptıkları çocukları kadar sevimlilik kazanamadı..."”(GS, s.80-81, Hırslı Olmak)

Yaşlı, uslu ve yetişkin insanlarda bu işte bir faydaları dokunması için çeşitli faaliyetlerde bulunmuş ve sokağın güzelleşmesi için çalışmışlardır.

“...Sokaktaki boş arsa çok engebeliydi. Geçmiş günlerde dökülmüş toprak nedeniyle ufakık bir tepeciğe sahipti. Bu tepeciği düzeltmek, orayı çocuklar için oyun yeri olarak hazırlamak iyi olmaz mıydı? Emin Bey mimara açtı bu düşüncesini. Mimarın siyah gözleri ışıldadı birden. "Aman ne güzel düşünce! Aman ne hoş olur albayım! Bunu şimdiye kadar hiç düşünmemişiz ki? Akıl edebilseydim inan olsun işçi tutar, işçi çalıştırır, söylediğinizi daha önceden yapardım. Hemen işe koyulalım. Canla başla çalışalım. Sokağımız o zaman 'sokak' olur işte!" dedi. Evlerden kazma kürek getirtildi. İçtenlikle bir çalışmadır başladı. Resimlemedeki başarısızlıklarını unutturmak istiyordu sanki yetişkin kişiler. Olanca güçlerini sonuna kadar harcıyor, işe yürekten sarılıyorlardı. Çevrenin düzeltilmesi, sulanıp süpürülmesi çok zaman almadı..."”(GS, s.81-82, Hırslı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

“...Durmadan sorular da soruyorlardı. Soruları yanıtlamak, arada fırçayı alıp çalışma örnekleri göstermek gerekiyordu. Yeni bir uyarı için ayrıldı arkadaşlarının yanından. Yüksek sesle konuştu: "Bazı arkadaşlarımızın fırça tutuşunda yanlışlık görüyorum. Fırça, keser sapı tutar gibi tutulmaz! Bu aykırı bir davranıştır resim yapmada...Fırça resmin kalemidir. Yazı kaleminizi nasıl tutuyorsanız, resim fırçanızı da öyle tutacaksınız. Bir dakika lütfen! Herkes bana baksın da fırçanın nasıl tutulması

gerektiğini benim elimde görsün!.." Çalışmayı bırakıp rehber baktı resimciler. Fırça tutuş şeklini onun elinde gördüler..."(GS, s.11-12, Sözü Geçen Biri Olmak)

"...Kuzeyden güneye bir rüzgâr geçiyordu o sıra. Bulut'un daha da söyleyecekleri vardı ya rüzgârdan yararlanmayı, Aydede'nin isteğini yerine getirmeyi düşündü. Kendini rüzgârın sürükleyiciliğine bıraktı. Son sözleri şunlardı: "Size iyi geceler, iyi seyirler dilerim. Eğer kuru, tozlu, yaprakları sararmış görürsem Üryanizade Sokağı'nı topa tutacağım. Çocuk emeğine, çocukların güzellikler oluşturmaya saygı duyarım ben..." Aydede gülümsedi. O gülümseyince resimlendirilmiş sokak bol ışığa kavuşmuştu. O da gülümser göründü çevresine..."(GS, s.27-28, Sözü Geçen Biri Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Resim ve afişleri nasıl yapılabileceğini düşünmüş ve bunların çocukları tarafından yapılabileceği akledilmiştir.

"...Arkadaşım sordu: 'Peki bu iş nasıl başarılacak? Bu işin gizi nedir sizce?' Düşüncemi açıkladım: İşin içine çocukları katacağız. Resimlemeyi çocuklar yapacak senin denetiminde. Kim yapıtına saldırır ki? Kim yapıtına afişlere yapılanı yapar ki? Çocukları iyi tanırım. Onlar hem çok üretken hem de böyle durumda koruyucu, kollayıcı olurlar,' dedim. Şunları da ekledim: 'Bilirsin duvardaki zavallı afişlere yapılanları... Afişteki kadına bıyık, erkeğe sakal, boynuz falan takarlar. Daha olmadık ne işler gelir afişlerin başına. Ama senin denetiminde çocuklara resim yaptırtıp burayı onlara resimletince iş değişecektir. Resimler yazılmayacak, çizilmeyecektir. Gözleri gibi koruyacaklardır, yağmurdan yaştan bile korumaya yöneleceklerdir..."(GS, s.19, Zeki Olmak)

4.1.4.4 Hazcılık

Zevk

Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

"...Böylesi güzel bir imece için çevremiz çocuklarının ilgi duyusu, bunca çocuk arkadaşımızın buraya toplanışı, beni mutlu etti..."(GS, s.7, Zevk)

"...Son olarak şuna değineceğim: Resim yaparken, içinizden geldiği gibi davranmalısınız. Resimlemeyi içtenlikle, kendinizi zorlamadan sürdürmelisiniz. İçtenlikli davranışların resimleri güzel, sevimli, etkileyici olur. Resimde başarıya ulaşmanın yolu, içtenlikten geçer..."(GS, s.8, Zevk)

"...Aydede şaşkın sordu: "Neee? Dünya'ya acıyor musunuz? Dünya güçlü bir varlıktır. Ona niçin acıyorsunuz ki?" "Dünya'nın kendisine acıyıyorum. Onun güçlü bir varlık olduğunun bilincindeyim. Benim acımam, dünyanın susuz kalmış varlıklarınadır. Susuz ağaçlar, ekinler, çimenler, çiçekler acıma duygusu uyandırırılar bende. Sararmış yapraklar, otlar görünce yüreğim burkulur. Susuzluk, yeryüzü bitkilerinde sarılık üretir. Bitkiye en yakışan renk yeşildir oysa. Susuz kalan, susuzluk çeken yerleri topa tutmak isterim. Benim toplarım sudandır. Toplarıma, 'damla' der dünyalılar. Damlalarının birlikte yere dökülüşü 'yağmur' olarak adlandırılmıştır. Yağmurum toprağı ıslatmalı. Yağmur sularım toprağın derinliklerine inmeli. Onu sertlikten, çatlamışlıktan kurtarmalı. O zaman mutlu olur toprak. Mutlu toprak verimli, üretken olur. Toprağın üretkenliği mutluluktur dünyalılara. Başkalarına mutluluk verdiğim için ben de mutlu olurum böylece..."(GS, s.25, Zevk)

"...Bulut bunları söyledikten sonra sustu. Aydede girdi söze: "Güzellikler üresin, toprağa kıtlıklar uğramasın diye görev yapıyorsunuz. Hiç kuşkusuz görevinizle övünç duymak hakkınız. Şimdi evlerinde, Üryanizade Sokağı'nı resimlemiş olan çocuklar da övünç içindedirler. Böylesi güzellikler yaratmış olanların övünmek hakkıdır bence..." "Bence de," dedi Bulut. Sonra da konuşmasını şöyle sürdürdü: "Şunu belirtmemde yarar var. Tüm sarılar mutsuzluk kaynağı değildir benim için.

Tarlaları topa tutmuş ve ekinlerin büyümelerini, gelişmelerini sağlamışsam sonunda başaklar oluşur. Başak dolu tarlalardaki sarılığı severim. Öylesi sarılıklar karşısında övünç duyayım..." (GS, s.26-27, Zevk)

"...Oradaki küçük dükkân vitrininde gördükleri kendisine ilginç gelmiş, dalgın bir seyirci olmuştu. Küçük dükkânın vitrininde neler mi vardı? Defter, kalem, kitap... Türlü oyuncakların satıldığı dükkânın vitrini biblolarla doldurulmuştu. Öyle sevimli, öyle hoştu ki biblolar, insanın baktıkça bakası geliyordu. Müge baktıkça bakmış, onları kendine çok yakın bulmuştu. Birlikte olmayı, onlarla arkadaşlık etmeyi ne kadar isterdi... Camın gerisindeki atlılar, yayalar, tavuklar, sincaplar, başı kabak Keloğlan, Karagöz, Hacivat, gitar çalan kız, daha neler neler!..." (GS, s.39, Zevk)

"... "Sen her zaman Lili'yi seviyorsun, değil mi? Evinizin çatısına konduğum zamanlarda da Lili'nin benden güzel, benden sevimli olduğunu düşünüyorsun. Yalan mı?" Müge: "Hayır! Tüm kuşları sevimli, güzel bulur, tüm kuşları severim ben!" dedi..." (GS, s.46, Zevk)

"...Martı dönüp yürüdü ağır adımlarla. Görünmez oldu. Buna sevinmişti Müge. Oyuncakların, bibloların, trenin bulunduğu yere ulaşmak coşkusu duydu yüreğinde..." (GS, s.48, Zevk)

"...Kendisi için Almanya'dan gelmesi daha iyiydi. Annesiyle babasını getirir, hemen şuracıkta görüşürler, kucaklaşırlardı. Ama Almanya'ya giden tren, anneyi babayı götürürdü. Onları götürmesi hiç iyi değildi. Öylesi trenleri sevmiyordu Müge..." (GS, s.68, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

"...Yazar girdi söze: "İyi ki bugün seni ziyarete gelmişim Cengizciğim. Ziyaretine gelmeseydim bu uyumlu, bu üretken, bu çalışkan imece grubunu, bu sevimli resimleri göremeyecektim. Çok iyi etmişim geldiğime, çok iyi!..." (GS, s.12-13, Hayattan Tat Almak)

"...Ötelerden doğan Aydede, sarı renkli hem de koskocamandı! Belirsiz adımlarla kente doğru yaklaşıyordu. Soluklanmaktan çekinir gibi sessizdi... Kentin pek çok sokağını görüyordu. Üryanizade Sokağı'nı görünce şaşkınlıktan birden. Coşkuyla doldu Aydede'nin yüreği. Coşkusunun etkisiyle sarı tombul yanaklarında kızarmalar oluştu... "Oh! Oh! Oh! Bu sokak nasıl değişmiş, nasıl da güzelleşmiş böyle! O bakımsız, kirli, sevmesiz duvarlar gitmiş de yerine resimlerle donatılmış sevimli duvarlar gelmiş!.. Şu temizliğe, şu resimlerin güzelliğine bakın hele!.. Ah insanlar, ah! İsteyince güzellikler üretmeyi nasıl da beceriyorsunuz! Elinizle, emeğinizle güzellikler, yücelikler yaratmada çok becerikli, çok üstünsünüz doğrusu..." (GS, s.23, Hayattan Tat Almak)

"...Bihrat Bey'in konuşması neşe, canlılık yaratmıştı insanlarda. Çarşıya yollananlar, para toplayanlar, birbirlerine neler alması gerektiğini söyleyenlerin telaşı yaşanıyor şimdi. Herkes burada olmaya, akşam yemeğini resimlendirilmiş Üryanizade Sokağı'nda yemeye kararlıydı besbelli... Çok geçmedi, mangallarda etler cızırdamaya, iştah açıcı et kokusu çevreyi sarmaya başladı. Pişirilenler ayakta tüketiliyor, meyve suları ayranlar ayakta içiliyor, herkes bu biçim yemek yemeden memnun görünüyordu. Bol bol yiyip içtiler. Karınlarını bir güzel doyurdular açık havada. Evlerde olsalardı böylesine iştahlı olabilir, yemekten böylesine zevk alabilirler miydi?..." (GS, s.84-85, Hayattan Tat Almak)

4.1.4.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Son olarak şuna değineceğim: Resim yaparken, içinizden geldiği gibi davranmalısınız. Resimlemeyi içtenlikle, kendinizi zorlamadan sürdürmelisiniz. İçtenlikli davrananların resimleri güzel, sevimli, etkileyici olur. Resimde başarıya ulaşmanın yolu, içtenlikten geçer...”(GS, s.8, Cesur Olmak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Işık Abla uçurtmaları göstererek: "Bunlar da uçurtmalarımız. Kendi aramızda uçurtma yarışları yaparız. Uçurtma yarışlarımız da çok neşeli, çok eğlenceli olur doğrusu..." Müge'nin aklı, salıncağa binip yıldızdan yıldıza sallanmaya takılmıştı. "Ben de salıncağa binip sizin yıldızınızdan başka yıldızlara doğru sallanabilir miyim?" diye sordu...”(GS, s.53, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Geniş, hızlı adımlar atarak seyirttiği için trenin yanına çabuk vardı. Yolcu vagonlarında insanlar oturuyordu sıra sıra. Koltukların tümü doluydu. Ama kıpırtısızdı yolcular. Hem de tümü birbirine benziyordu. Beyaz tavuğun civcivleri nasıl birbirinin aynıysa bu trenin yolcuları da öyleydi. İnsanların neden kıpırdamadıklarını ve birbirlerine benzediklerini öğrenmek için birilerine sormalıydı. Çevresine bakındı. Eyvah! İstasyon binasının içi, önü insansızdı. Oysa istasyonlar insanla dolu olurdu trenler gelirken, giderken. Şimdi niçin insansızdı bu istasyon? Birden yalnız hissetti kendini. Ah şu trendekiler benzeşmeseler, kıpırdasalar ve konuşsaydılar ah! O zaman sorar, öğrenirdi bu trenin Almanya'ya mı gittiğini yoksa Almanya'dan mı döndüğünü... Tren birden düdükle çalıp sarsıldı. İnsanların kıpırdamaya başladıklarını ve farklılaştıklarını gördü. Herkes değişik giysili, değişik yapılydı şimdi. Hareket ediyor, gülümsüyor, karşılıklı konuşuyorlardı. Annesini babasını görmeye çalıştı aralarında. Ağır adım yürüyor, camların gerisindeki insanlara bakıyordu bir bir... Ay o da ne? Babaannesini trenin içinde görmesin mi? "Nereye gidiyorsun babaanne?" diye seslendi. Selime Hanım yanıt verdi: "Ben oğlumu özledim. Sevgili Necdet'im göresim geldi. Almanya'ya gidiyorum. Almanya'ya!" Tren hızlı bir yürüyüşe geçmişti. Müge de koşma hızını çoğalttı. Babaannesine dedi ki: "Beni de almalsın babaanne, beni de! Ben de çok özledim onları." "Seni alamam Müge!" "Niçin alamazsın babaanneciğim?" "Oralarda beni üzersin. Kendi başına gezilere çıkar, kaybolursun." "Yanımdan hiç ayrılmam. Söz veriyorum babaanneciğim, söz!" "Yine de alamam." "Niçin peki? Bana inanmıyor musun?" "Trende yer yok kızım, trende yer yok!" "Kucağımda giderim." "Olmaz! Koskocaman kız oldun. Küçük olmadığını sen de söylemiyor musun? Öyleyse kucağımda olamazsın..." Müge soluk soluğa koşmayı sürdürürken sordu: "Peki ben ne yapacağım yanımda sen olmayınca?" "Yıldızlara git, yıldızlara! Yıldızdaki ışıktan salıncağa bin. Yıldızdan yıldıza sallan. Çok eğlenirsin..." Müge yanıt verdi: "Ama beni ışıktan salıncağa bindirmiyorlar. Gölge veren birini o salıncağa almıyorlar babaanneciğim..." Babaannesini: "Eve dön öyleyse. Lili'ye bakarsın. Onunla arkadaşlık edersin," dedi. Torunu şöyle yanıt verdi: "Lili konuşmayı bilmiyor ki... O yalnızca ötüyor. Ben hep Lili'nin ötmesini mi dinleyeceğim? Hep dinlemek canımı sıkar benim. Konuşacağım biri olmalı yanımda. O da sensin. Biz seninle hep konuşuyorduk, unuttun mu?" Babaannesini uyarıda bulundu: "Koşma! Düşeceksin yavrum, koşma! Bir yerlerine bir şeyler olur. Sonra ben ne derim Almanya'daki annene, babana?" Müge hırçınlaşmıştı: "Koşacağım işte! Daha da hızlı koşacağım! Hem de trenin önüne çıkıp onun yolunu keseceğim!" Trendekilerin tümü birden kakhaha attı: "Hah hah haaa! İlahi küçük kız! Küçük kız aklı işte!" Küçük kız onlara aldırış etmedi. Daha da hızlı koşmaya başladı. Trenden ilerideydi şimdi. Karşısına geçti taşıtın. Yaklaşan trene ellerini dayadı. İleriye gitmesine izin vermeyecekti. Ama birden küçüldü, küçüldü tren! Vitrindeki şekline, büyüklüğüne dönüştü hızla! Şaşkın kız: "Eyvah küçüldü! Peki niçin küçüldü? Niçin değişti bu tren? Beni Almanya'ya götüremez artık!" Kendi kendine söyleniyordu. Bakışlarını gökyüzüne çevirdi. Işık Abla'yı görmek istiyordu. Işıklar gözlerini kamaştırdı. Ellerini gözlerine götürdü. Doğruldu. Babaannesinin kucağında olduğunu gördü. Hemen sıyrıldı kucağından...”(GS, s.68-71, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Çalışanların, resim üretenlerin hep seyircisi olarak kalmak olur muydu? Bu davranışları sıkıcı, aykırı gelmeye başlamıştı yetişkinlere. Bunca çocuk böylesine yoğun bir çalışma, üretme içindeyken kendileri ne yapıyordu? Ayakta bekleyerek sürekli onları izlemekten başka bir şey yaptıkları var mıydı? İş yapmalı, onlar da bir şeyler üretmeliydi. Bunu aralarında konuştular. Asker emeklisi Emin Bey, arkadaşları adına konuştu ressamla: "Bihrat Bey! Çocuklar çalışıyor, biz de sadece seyircilik yapıyoruz. Burası stadyum değil ki bazıları koştursun, diğerleri seyretsin. Biz yetişkin kişiler olarak

çalışmak, imeceye katılmak istiyoruz. Bize de bir duvar verebilir misiniz? Bu arkadaşlarımın dileği, isteğidir," dedi..."(GS, s.79-80, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.4.6 Özyönelim

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

"...Bu sevimli aileye gülümseyerek bakıyordu Müge. Tren sesi duyunca onlardan çevirdi bakışlarını. Art arda sıralanmış bol ışıklı vagonları, görkemli lokomotifini görünce coşkuya kapıldı. Trene doğru koştu... Acaba Almanya'ya mı gidiyordu, Almanya'dan mı geliyordu bu tren?..."(GS, s.67-68, Merak Duyabilmek)

Özgür Olmak

Özgür olmak, kişinin işinde özgürce düşünüp hareket edebilmesidir.

"...Martı yine gark gark sesler çıkardı. Bu onun homurdanışı, öfkesini açıklıyordu. Dedi ki: "Haydaaa! İnsan yavrusuna bakın hele! Beni sevmediği, sesimi beğenmediği yetmemiş gibi bir de kafese sokmak, özgürlüğünden etmek istiyor beni! Ben özgürlüğümü karın tokluğuna değişir miyim? Sen, kafesteki kuşların mutlu olduklarını mı sanıyorsun?" Müge de şunları söyledi: "Özgürlüğüne düşkünsen, başkaları için de özgürlüğün önemli olduğunu bilirsin. Niçin kanatlarını kavga etmeye hazır gibi açarak benim ileriye gitmeme, oyuncaklara, trene ulaşmama engel oluyorsun?..."(GS, s.47, Özgür Olmak)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

"...Ressam sustu. Söyleyeceklerini söylemiş olmalıydı. Karşısındakiler sessiz, kıpırtısızdı. Bu sokağın çocuklarca resimlendirileceği günlerce önce duyulmuştu çevrede. Çocuklar sevinmiş; yetişkinler de şaşkınlık, inanmazlık yaşamışlardı. Çünkü yaşamları boyunca sokak resimleme çalışması görmemiş, duymamışlardı. Duvarlara resimler, karikatürler çiziliyordu. Ama öylesi davranış yaramaz çocuklara özgü aykırı davranışlardı. Bihrat Bey çocuk değildi. Hele yaramaz bir çocuk olmaktan uzaktı yaşı gereği. Ayrıca ünlü bir ressam olarak saygınlığı vardı çevrede. Böyle birinin sokak resimletmesi, çocukları toplayıp duvarları resimlerle doldurması da neyin nesiydi? Hem çocuk resimleri ne kadar etkili, ne kadar güzel olurdu ki? Ünlü bir ressam nasıl olurdu da çocuk resimlerini beğenir, önemser, duvarları onların resimleriyle doldurmak için kendilerini böyle bir işin içine çekebilirdi? Ünlü ressamın amacı şaka yapmak olamaz mıydı? Duvarları kargacık burgacık resimlerle doldurtup, gelip geçenlerin gülümsemesini sağlamak istiyordu belki de..."(GS, s.6, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Yazar geri çekildi pencere kıyısından. Dışarıda herkes yoğun çalışmalar içindeyken, kendisinin bu odada işsiz, uğraşsız kalması hoşuna gitmemişti. Aykırı da olsa küçük çocuklar bile bir işin, uğraşın içinde olmak istiyorlardı. Oysa kendisi işsiz, uğraşsız geçiriyordu zamanını. Bu hiç de hoş bir davranış şekli değildi. Bir şeyler yapması, bir şeyler üretmesi gerekirdi. Varıp çantasını açtı. Sarı yapraklı defteriyle, siyah yazan tükenmez kalemini çıkardı. Yanında birileri varmış da onlara söylüyormuş gibi konuştu: "Gerçekten de bu çalışma gününde, bu çalışkan imececilere karşı boş durmak ayıp oluyor, değil mi? Ben de bir şeyler yapmalıyım. Ben de burayla ilgili bir şeyler üretmeliyim. Bir öykü yazamaz mıyım acaba." Sarı yapraklı defterini açtı. Siyah yazan tükenmezinin ucuna bakarak düşünmeye yöneldi. Düşündükçe kaşlarının çatıklığı gidiyor, yüzünde gülümsemeler oluşuyordu. Sandalyeye iyice yerleşti. Büyük harflerle öyküsünün başlığını yazdı sayfanın ortasına. Sonra da aklından geçenleri hızla yazıya dönüştürmeye koyuldu..."(GS, s.22, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Mimar da bir araya toplanmış yetişkin kişilere doğru yürüdü. Onlar ayaktaydılar. Ressamın, çocukların resimleriyle ilgili konuşmasını dinliyorlardı. Diyordu ki Bihrat Mavitan: "Kırmızı renk hem kız, hem erkek çocuklara çekici geliyor. Gördüğünüz gibi resimlerde kırmızı çok kullanıldı. Ama turuncu renge onca

yakınlık, onca sevgi duymuyor çocuklar... Kızlar çoğunlukla süslemecilik, ev, ağaç, kelebek, gökkuşağı, papatya, kuş resimleri yaptılar. Erkek çocuklar da ev, uçak, araba resimleri üretmeye yöneldiler. Bazıları da silah yapma heveslisiydi. Erkek çocuklarda gözlemlediğim bir durum; resimleri birbirinden uzak yapıları, resimler arasında boşluklar bıraktıkları oldu. Kız çocuklar; erkek çocukların bıraktığı boşlukları resimlerle, boyalarla doldurdular. Demek oluyor ki; kız çocuklar resimlemede 'birleştirici' oluyorlar..."(GS, s.76, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Ressam, resimcilere doğru yürüdü birden. Çalışkanlardan bir erkek çocuğa yaklaşarak omzuna dokundu parmak ucuyla. Beşinci sınıf öğrencisi Yıldırım Dinç dönüp bakınca sordu: "Ne yapıyorsun?" "Şuraya 'Aslan Fenerbahçe' yazacaktım!" dedi Yıldırım Dinç..."(GS, s.78, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Öteden, yaşlı bir kadının sesi duyuldu: "Olmaz efendim! Biz sokağımıza, 'Üryanizade Sokağı' demeye alışkınız. Bildik bileli böyledir bu. Sokağımızın adını değiştirtmeyelim. Eğer bir değişiklik gerekiyorsa 'Gülümseyen Üryanizade Sokağı' şekline getirebiliriz. Bu uygun da düşer. Çünkü rahmetli Üryanizade de hiç kuşkusuz gülümsemiştir yaşarken..."(GS, s.86, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

Bağımsız Olmak

Bağımsız olmak, yaptığı işte kendi kendine yeten ve kendine güvenen demektir.

"...Niçin etkili oluyor çocuk resimleri?" diye sordu bir başkası. Ressam: "Çünkü içinden geldiği gibi çiziyor çocuk. Böyle olunca da yapıtları sevimlilik, cana yakınlık, sıcaklık kazanıyor..."(GS, s.12, Bağımsız Olmak)

Kendine Saygısı Olmak

Kendine saygı olmak, kişinin yaptığı işte kendini değerli bulması demektir.

"Haklısın!" dedi yazar. "Haklıyım ya neye yarar böyle bir haklılık? Keşke böylesine haklılıklarım olmasaydı..."(GS, s.18, Kendine Saygısı Olmak)

4.1.4.7 Evrenselcilik

İç Huzur

"...Bugün aynı zamanda çocuk bayramını yaşıyoruz. Çocuk yürekleri coşku dolu. Bu coşkulu günümüzde coşkuyla çalışacağız. Coşkulu kişiler güzel resimler üreteceğiz. Şu bakımsız sokak güzelliğe kavuşacak. Sokaklar da birer varlıktır. Onlar da bakım, ilgi görmek isterler. Bakılınca, temizliğe, güzelliğe ulaştırılınca sokaklar mutlu olur. Bakımsız kalmışsa sokaklar mutsuzdur. Mutsuz sokaklardan geçenler de mutlu olmazlar. Çünkü iç aydınlığına varılamaz öylesi sokaklarda. Öyleyse bakım, ilgi, hem sokağı mutlu eder hem de insanları..."(GS, s.7, İç Huzur)

Güzelliklerle Dolu Bir Dünya

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

"...Bir imecede bulunacağız. İmeceler dostluk, yardımlaşma, kardeşçe duygularla yürütülür. Eserler, güzellikler üretmede başarıya ancak böyle varılır. Buyurun! Sizleri resimleme imecemize başlamaya çağırıyorum çocuk arkadaşlarım!..."(GS, s.8, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

"...İngiltereli genç kız, gitarını yere bırakmıştı. Hem konuşulanları dinliyor hem de kıkır kıkır gülüyordu. Şimdi mavi gözlerine ıslaklık yerine, bol ışık gelmişti. Karagöz'le Hacivat, ötelere doğru yürümüşlerdi. Keloğlan onlara bakarak: "Güle güle amcalarım! Dilerim başka mutsuzları da mutlu edersiniz. Dilerim başka ağlayanları da güldürürsünüz. Dilerim sizler de hep güler, hep gülümersiniz," dedi. Keloğlan yürüdü. Duvarın dibinde tek başına oturan bir kedinin yanından geçerken eğilip onun başını okşadı. Sırtını

sıvazladı. "Tünaydın pisi arkadaş! Uzun beyaz tüylü kürkün çok yakışıyor sana. Güle güle taşı sırtında," dedi..."(GS, s.62, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın içinde sanat olması demektir.

"...Sırtında kocaman bir çuval taşıyan bir ihtiyar göründü öteden. Beyaz sakallı, dinç görünümlü kişi, Müge'ye doğru gelirken diyordu ki:"Armağanlar veriniz birbirinize! Armağan: vererek cömert olunuz. Armağan vermekte mutluluk vardır. Kendinizi mutluluktan yoksun etmeyiniz insanlar! Doldurun çuvallarınızı armağanlarla. Caddelere çıkınız. Sokaklara dalınız. Elinizi çuvallarınıza daldırınız. Armağanlar dağıttınız. Armağanın en mutlu ettikleri de çocuklardır. Çocuklara karşı cömert olmalısınız!" Bu kişinin Noe! Baba olduğunu anlamıştı Müge..."(GS, s.63-64, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

"...Kalp en önemli, en duyarlı varlığımızdır. Ona ok saplamak olmaz. Çünkü ok saplanmış kalp, işlevini yitirir. Bir yaşam sona erer o zaman. Biz acıların, ölümlerin resmini yapmayalım sokağımıza. Resimlerimizde canlılık, yaşama coşkusu, yaşama sevinci olmalı. Öyle olmayan resimler, yapıtlar neye yarar?..."(GS, s.79, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Doğayla Bütünlük İçinde Olma

Doğayla bütünlük içinde olma, kişinin yaptığı işte doğayla uyum içinde olması demektir.

"... Pencereyi açtım. Odaya bahar havası doldu birden. Şu bizim eğik ağaç var ya... İşte o ağaca serçeler konmuştu. Yapraklar arasında birbirlerine bir şeyler anlatmaya çalışıyorlardı. Kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüş gibiydiler biraz da. Yüksek sesle tartışıyor serçeler..." "Anlıyorum," dedi yazar. "Temiz hava... Kendi dillerince tartışmaya girişmiş minik kuşlar..."(GS, s.16, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

"... "Birazcık da olsa doğaya yakın olmak ne güzel! Yorgunluğu, sıkıntıyı unutturuyor insana doğa. Keşke işyerim kentte olmasa da uzayıp giden yeşil araziler içinde olsa. Çevremde kavak ağaçları görsem. Uzun, nazlı görünümlü, rüzgârda hafif sallanan kavak ağaçları... Kulaklarıma kent sesi, makine sesi geleceğine kavak ağaçlarının rüzgârda titreşen yapraklarının sesleri gelse... Yaprak seslerine kuş sesleri de karışsa... Sabahları horoz sesleriyle uyanırsam... Horoz ötüşleri ne güzeldir, değil mi? O sesle uyanmak çok hoşuma giderdi çocukluğumda. İnsan bir horozdan uyanma uyarısı almışsa güne daha dinç, daha güvenle başlamaz mı?..."(GS, s.17, Doğayla Bütünlük İçinde Olmak)

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülmü olmak demektir.

"... "Birazcık da olsa doğaya yakın olmak ne güzel! Yorgunluğu, sıkıntıyı unutturuyor insana doğa. Keşke işyerim kentte olmasa da uzayıp giden yeşil araziler içinde olsa. Çevremde kavak ağaçları görsem. Uzun, nazlı görünümlü, rüzgârda hafif sallanan kavak ağaçları... Kulaklarıma kent sesi, makine sesi geleceğine kavak ağaçlarının rüzgârda titreşen yapraklarının sesleri gelse... Yaprak seslerine kuş sesleri de karışsa... Sabahları horoz sesleriyle uyanırsam... Horoz ötüşleri ne güzeldir, değil mi? O sesle uyanmak çok hoşuma giderdi çocukluğumda. İnsan bir horozdan uyanma uyarısı almışsa güne daha dinç, daha güvenle başlamaz mı?..."(, s.17, Açık Fikirli Olmak)

"... "Hıh! İnanırım sanki... Sen küçük kuşları seven birisin. Onların sesini beğenir, büyük kuşları sevimsiz bulur, seslerinden korkarsın. Hiç kimse korktuğunu sevimli bulmaz, sevmez. Yalan mı?" "Benim, kanaryam Lili'yi sevdiğimi söylemek istiyorsun galiba? Evet. Lili'yi çok severim. Suyunu, yemini veririm kendi ellerimle. Kafesinin kâğıdını değiştiririm. O ötüncü de mutlu olurum. Bu söylediklerim kötü mü, kötülük mü?..."(GS, s.46, Açık Fikirli Olmak)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Mimar, bardağından çay yudumladıktan sonra sürdürdü konuşmasını: "Sokaklar, evlerin evidir. Biz insanlar bakımsız, hor kullanılmış, pis evlerde rahat edebilir miyiz? Sıvasız, badanasız bırakılmış, çirkin çizgilerle duvarları kirletilmiş evlerde bunalıma düşmez miyiz?" "Düşeriz..." "O sıra Bihrat geldi buraya. Biraz önce sıraladığım soruları ona da sordum. Beni doğruladı da dedi ki: 'Duvarları mutsuz eden hor kullanılmalarıdır. Mutlu eden de temiz bakımları, güzel resimlerle, tablolarla süslenmeleridir.'..."(GS, s.18, Çevreyi Koruma)

“...Kocaman kuş sert sert baktıktan sonra konuştu: "Aman istemem! İnsandan mutluluk geleceğine de inanman ben. İnsanlar benim mutluluğumu isteselerdi, düşünselerdi, denizlere karşı saygılı olurlardı. Kirlettiniz denizleri. Balıkların soyunu kuruttunuz. Balık üretmiyor artık denizler. Balık kıtlığı aç bıraktı bizi, aç! Açlık çekiyoruz, açlık!"..."(GS, s.47-48, Çevreyi Koruma)

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Bari muntika temizliği yapalım. Çevremizi temizleyelim. Sokağın engebeli yerlerini düzleştirelim. Sulayıp süpürelim. Resimlenen sokağımız aynı zamanda temizliğe, düzgünlüğe kavuşsun. Öyle yaparsak resimler daha canlı, daha güzel görünür. Temiz bir sokakta bulundukları için belki de sevinirler. Ne dersiniz komşular?" Komşular ne diyecekti? Emekli subayı alkışladılar... Herkes böyle bir öneri, böyle bir rehber kişi bekliyormuş meğer! Hemen işe koyuldular. Çevredeki atık kâğıtları, naylon parçalarını, çöpleri yani her fazlalığı toplamaya koyuldular. Kısa zamanda tüm atıklardan arındı çevre..."(GS, s.81, Çevreyi Korumak)

Dünyaya Barış İstemek

“... "Sizi anlıyorum," dedi Aydede. "Size bir soru sorabilir miyim?" dedi Bulut. "Niçin olmasın?" diye yanıtladı Aydede. "Dünya seyircisi olmak her zaman mutlu eder mi sizi? Mutsuz olacağınız olaylara tanık olmaz mısınız hiç?" Aydede öksürdükten sonra konuştu: "... "Dünya, sorunları çok olan iyi bir uydudur. Geceyi sokaklarda geçiren barınaksızlar var. İnsanlar arada birbirleriyle kavgaya tutuşuyorlar. Hele 'savaş' denilen büyük kavgalar yok mu? Çok acı veren, çok can sıkıp mutsuz eden olaylardan. Savaş istemeyen, barıştan yana olan, 'Savaşa hayır!' diyenler de var. Öyleleri çoğalsın istiyorum. O zaman daha mutlu bir dünyanın seyircisi olarak daha mutlu olacağım..." "Dilerim savaşı bir dünya görürüz karşımızda. Ormanları yakılmayan, çölleri çoğalmayan, verimsiz sarılığa karşı güç birliği edilen, dağları bayırları yemyeşil bir dünya..."..."(GS, s.27, Dünyaya Barış İstemek)

“...Boya kutularının bulunduğu yere doğru yürüdü. Orada resimlemeye katılmamış küçük çocuklar, bir de köpek vardı. Köpek ufacık yapılı, uzun gri tüylüydü. Başındaki tüy bolluğu minnacık siyah gözlerini kapatıyordu. Tüylerinin gerisinde kalan gözleriyle, görme işini nasıl gerçekleştirdiği şaşırtıcı geliyordu herkese. Küçük köpeğin adı "Mavi"ydi. Mavi, dört yaşındaki Çağıl'ın yanında, yakınında duruyordu hep. Çünkü onun köpeğiydi. Aynı evde birlikte yaşıyorlardı. Mavi'yi çok seviyordu Çağıl. Sevdği köpeğini sevindirmek için, sırtını resimlendirmeyi düşündü. Parmağını kırmızı boyaya daldırarak kendisinden hiç ayrılmayan Mavi'nin sırtına sürdü. Çocukların hiç hoşuna gitmemişti Çağıl'ın davranışı. Mavi aldırış etmemişti. Çünkü o Çağıl'ın her yaptığına alışkındı. Onu kucığına alır, ön ayaklarından tutup oynatırdı, başka şekilde de davranışları olurdu. Mavi bunlara alışkın olduğundan, hiç ses çıkarmazdı küçük sahibine..."(GS, s.71-72, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

4.1.4.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“... 'İmece' sözcüğünün karşılığı 'yardımlaşmak'tır. Kişilerin bir araya gelip el birliğiyle iş yapması, iş başarmasıdır imece. Biz de el birliğiyle, yardımlaşmakla iş yapıp iş başaracağız. Bizim imecemiz, 'resimleme imecesi' olacak. Birlikte çalışarak, yardımlaşarak Üryanizade Sokağı'nın duvarlarını baştan sona resimleyeceğiz..."(GS, s.6, Yardımsever Olmak)

“...Eğik ağaca sırtını dayayıp oturdu kızcağız. Tüm ağaçlar dik dururken, bu ağacın eğikliği hiç de hoş değildi. Yürek burkucu bir durumdu bu. Ağaççık üzülüyordu belki de eğikliğine. Eğik duruşundan kurtulması için yardımcı olmak isterdi. Ama buna gücünün yetmeyeceğini, elinden bir şeyler gelmeyeceğini düşündü. Bir martıyla bile baş edememiş, martının buyrukları doğrultusunda davranmıştı. Kocaman ağacın dik durmasını nasıl sağlayabilirdi?...”(GS, s.48-49, Yardımsever Olmak)

“...Yaşlı kadın insan çemberinin ortasında kalmıştı. Çocuklar dikkatli bir seyirciydi onun ağlayışına, dönüşüne. Yetişkinler bir şeyler söyleyip onu avutma uğraşı veriyorlardı. Ama söylenenler bir kulağından giriyor, diğer kulağından çıkıyordu kadıncağızın! Kendi bildiğince konuşuyor, dövünmesini, ağlamasını sürdürüyordu. İnsan çemberinin ortasında olduğunun, insanların bir şeyler söylediğinin ayırında değilmiş gibi davranıyordu... Cengiz Bey geldi. Onu omzundan sarstıktan sonra dedi ki: "Lütfen Selime Hanım, lütfen! Olayı böylesine kötüye yorumlamayın! Hiç kuşum yok torununuz bulunacaktır. Eviniz onca uzak değil. Belki de eve gitmiştir. Uğrayıp baktınız mı?" Yaşlı kadın daha da yükselttiği ağlama sesleri arasında sözcükler sıralıyordu: "Ah nasıl bulunacak Cengiz Bey oğlum, nasıl? Hani var mı buralarda? O eve gider mi hiç? Beni çeke çeke kendisi getirdi buraya. Bu şenliği bırakıp hangi çocuk eve döner ki?...”(GS, s.36, Yardımsever Olmak)

“...Beşinci sınıf öğrencilerinden Serpil Güler çok zaman geçmeden görüldü. Eli de boş değildi. Avcunun içinde Müge'nin elini tutuyordu. Çok uzaklara gitmemişti küçük kız. Sokağın caddeye açıldığı yerdeki son binanın önüne kadar yürümüşü...”(GS, s.39, Yardımsever Olmak)

“...Öteden koşarak Keloğlan geldi. Hemen söze girerek dedi ki: "Uy bacınım! Hem söylüyor, hem ağlıyor musun bacım? Bizler seninle gerektiği şekilde ilgilenip senin gönlünü şenlendiremedik mi? Sen de yanık şarkılar söyleyerek ağlamaya yöneldin, öyle mi? Dur gözyaşlarını sileyim! Dur güzel tombul yanaklarını gözyaşlarından arındırayım! Demek gurbet acıları ağlattı seni! Ağlama İngiliz bacım, ağlama!"..”(GS, s.56, Yardımsever Olmak)

“...Cengiz Bey, sakalının bıyığının çevrelediği ağızdaki sağlam beyaz dişlerini göstererek kakhahayla güldü. "İlahi Selime Hanım! Niçin olmasın. Bunlar da çocuk işte! Hem de çevre için, güzellikler için iyi niyetle çalışan, yorulan çocuklar! En anlamlı ikram, en anlamlı sevindirme bunlara yapılandır bence!" dedi. "Yani uygun buluyorsunuz?" "Elbette Selime Hanım, elbette..."..”(GS, s.75, Yardımsever Olmak)

Dürüst Olmak

Dürüst olmak, işinde samimiyet demektir.

“...Cengiz Bey bir kakhaha attı. Kakhaha atmak, kırçıl sakalının kıllarını birbirine karıştırmıştı sanki! Elini aceleci olarak yuvarlak yüzünü çevreleyen top sakalında gezdirdi. Sonra da dedi ki: "Benim böylesi düşünceler üretmem, aç tavuğun düşünde kendini mısır ambarında görmesiyle eşdeğer! İşim kent insanlarıyla, işyerim kentte. İşsiz de yaşanmaz. Nasıl olur da yemyeşil araziler içinde, kavak ağaçlarının yaprak hışırtılarını dinleyebileceğim bir yaşam düzeni kurabilirim ki? Ah keşke kurabilsem ama olanaksız..."(GS, s.17, Dürüst Olmak)

“...Boğazından gark gark sesler çıkardıktan sonra konuştu martı: "Lili için iyi olabilir. Çünkü ona sevgi duyuyorsun. Ama sen beni sevmiyorsun. Hele sesimi hiç beğenmiyorsun! Korkuyorsun sana yakın öttüğümde. Benden, benim gibi kuşlardan kötülük geleceğine inanıyorsun. Yalan mı?" Öfkeli kuşu öfkesinden arındırmak için, bir şeyler söylemenin yararlı olacağını düşündü Müge. "Lili bizim evde, bizimle birlikte yaşıyor. Babaannem, ben, Lili... Üçümüz aynı çatı altındayız. Aramızda sevgi görmeli en küçüğümüz. Küçükler sevmeyi bekler, sevgi isterler. Sevmek mutluluk verir onlara. Lili mutlu olmalı yanımızda. Sen de bizimle birlikte yaşasaydın, seni de sever, korurdum. Önüne yiyeceğini, suyunu koyardım. Bunlar..."..”(GS, s.46-47, Dürüst Olmak)

Sadık Olmak

Sadık olmak, kişinin yaptığı işte arkadaşlarına ve çevresine bağlı olması demektir.

“...”Şunlara bakın siz! Arılar, karıncalar gibi çalışıyorlar! Biz de köy enstitüsündeyken imecelerde böyle olurduk işte!” “Ne güzelmiş!” dedi Bihrat Bey...”(GS, s.32, Sadık Olmak)

“...Bürosundan çıkan Mimar Cengiz Bektaş, eğik ağacın yanında oturan Selime Hanım'a yaklaştı. Yaşlı kadın yorgun görünüyordu. “Merhaba Selime Hanım! Dinleniyor musunuz?” diye sordu. Selime Hanım: “Merhaba Cengiz Bey oğlum. Kızı kucağımda uyuttum. Biraz önce uyandı da çocukların yanına gitti. Ben de burada kalakaldım işte!” diye yanıt verdi. Mimar gülümsedi. “Bugün çok korkulara kaptırdınız kendinizi! Onca telaşa, korku yaşamaya gerek yoktu oysa...” “Ah sorma Cengiz Bey oğlum! Korkmak ki ne korkmak! Yüreğim ağzıma geldi! Yüreğim yandı durdu! Ne yapayım? Annesi babası bana emanet ettiler çocuklarını. Bana güvenerek çalışıyorlar Almanya'da. Başına bir iş gelecek diye ödüm kopuyor. Ne demişler. 'Emanetin bağı yufkadır.' O da bana emanet. Emanete bir şeyler olmasın diye titriyorum üstüne...”(GS, s.73, Sadık Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inanılır kişi olmak demektir.

“...Çalışma başlamıştı. Duvarla boya kapları arasında hızlı bir gidiş geliş gözleniyordu. Yetişkinler çocukların arasından çekilmişlerdi. Küçük gruplar oluşturarak resimcilere seyircilik ediyorlardı. Onların çalışkan, iş sever, içtenlikli oluşlarına şaşırmışlardı. Mimar Cengiz Bey'le yazar arkadaşı Mehmet Sönmez de oradaydı. Onlar da büyük bir merakla, ilgiyle izliyorlardı çalışanları. Arada ressam da yanlarına geliyor, çok beklemeden ayrılıyordu. Çalışanların arasında, yanında olmak zorunluluğu duyuyordu. Onları yakından izlemezse yanlışlık yapabilirlerdi. Yanlıştan dönmek boşa zaman, boşa emek harcamak olurdu. Emek, zaman önemliydi oysa. Ayrıca grup başı grubun dışında kalırsa grubun ilerlemesi ağır olurdu...”(GS, s.11, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Hem biliyor musunuz arkadaşlar? Beni yıllar öncesine götürdü bugün burada gördüklerim. Ben köy enstitüsünde okudum. Bizde de imece vardı. Okulun tüm işlerini biz öğrenciler imeceyle yürüttük. Okul binalarımızı kendimiz yaptık. Kendi okulumuzu kendimiz kurduk. Tarlalarımız vardı. Tarlalarımızı kendimiz ekip biçiyorduk. Toprağın nadaslanması, tohumun ekilmesi, ekinin biçilmesi, ürünün harman edilmesi, kaldırılması bizde imeceyle yürütülüyordu. Hayvan da beslerdik biz. Hayvanlarımızın bakımı da bizim işlerimizdendi. Bunu nöbetle yapar, o işte de imece uygulardık. Çocuklar arılar gibi çalışıyor görüyorsunuz. Biz köy enstitüsü öğrencileri de bunlar gibiydik. Kendi işimizi kendimiz görmeye alışkındık hem de öyle oluşumuzdan övünç duyardık. Hey bizim imeceli yıllarımız hey!”(GS, s.13, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Bulut, yumuşak sesli Aydede'ye saygılı davranmaya özen göstererek dedi ki: “Bağışlayınız efendim! Sizi rahatsız etmek amacında değilim. Renginizi sarı görünce durup bakmadan edemedim. Çünkü sarı ilgilendirir beni. İşim sarı gözlemek, sarı aramaktır. Sarı kırların, bayırların, tarlaların, otlakların, yaprakların tümüyle ilgilenir; onların yardımına koşmak, onlara hizmet etmek isterim. Öyleleri için yükümü boşaltmayı severim. Sarı kovulsun, yeşil oluşsun, çevreler bol yeşile kavuşsun isteğiyle yaşar giderim...”(GS, s.24, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Bazı çocukların yüzü boya içindeydi. Alnını, burnunu, yanaklarını boyayla lekelemişti çoğu, işi alaycılığa alsalardı gülünecek çok kişi vardı. Ama herkesin dikkati duvara, boyaya, işine dönüktü. Alaycılığa zaman yoktu. Alay işsizlerin, boş gezenlerin, zamanını değerlendirmeyi bilmeyenlerin davranış şekliydi. Hem o lekeler iş lekeliydi. Çocuklar bu işi sevmişlerdi. Sevdikleri işin lekeleriyle alay edilmezdi. Anneler, babalar, büyükanneler, büyükbabalar, yetişkin diğer meraklılar resimci çocukların dikkatli seyircisidiler. Çocukların bunca canlı, etkileyici yapıtlar oluşturmaya şaşıyorlardı. İşin hızla ilerleyişi de ayrıca şaşkınlık yaratıyordu...”(GS, s.31, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Semtin fırıncısı Hamdi Usta yaklaştı o sıra: “Sen bunların böyle söylediklerine ne bakıyorsun Bihrat Bey? Öyle aç, öyle açtırlar ki şimdi, önlerine taş atsan taşı yerler! Beni yemek olarak sunsan, kemiklerim bile kalmaz! Ben bunu düşündüm. Etli pide hazırlanıyor bizim fırında. Çok geçmez getirir bizimkiler. Siz o zaman görürsünüz bu küçük ressamların ne kadar aç, ne kadar tok olduklarını!” dedi. Cengiz Bey çok sevinmişti Hamdi Usta'dan dinlediklerine. “Hay yaşı! Hay var ol Hamdi Usta! Demek herkesten önce, herkesten çok sen düşündün çocukları? Çok yüce bir davranış doğrusu!” diye konuştu...”(GS, s.32, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...”Bu olası değil işte. Çünkü sen bir uyku zamanı boyunca gölge vermekten arındırıldın. Oyuna dalarız da senin uyku zamanın biter. Yine gölge veren, ağırlığı olan birine dönüşürsün. Öylelerinin yıldızlardan yuvarlanması tehlikeli olur. Oysa ben seni tehlikelerden uzak tutmak zorundayım. Böyle bir oyun oynamana izin veremem...””(GS, s.53, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Beşinci sınıf öğrencisi Feriha, gülümseyerek yaklaştı küçük köpeğe. Su kovaşından su aldı avcuyla. Mavi'nin sırtındaki boyayı yere döktü. Bunu birkaç kez yaptı. Uzun yumuşak tüyleri ovdu. Mavi'yi boyalarından arındırdı sonunda. Çağl da bir daha böylesi aykırılıklara yönelmedi...””(GS, s.73, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Selime Hanım, gülümseyerek kendisini dinleyen mimara anlatmayı sürdürdü: "Bu kız benim en küçük torunum. Seviyorum da kendisini. Bende torun çok. Diğer torunlarımı sevmiyor muyum? Seviyorum Cengiz Bey oğlum, seviyorum. Kuşkusuz diğer torunlarımı da seviyorum. Kırk çocuk büyüttümüşe, 'Bunca çocuğu nasıl büyüttün?' demişler de o, 'en küçüğünü seve seve büyüttüm!' demiş. Benimki de o hesap. Bunu hem seviyor hem de emanet olduğu için başına bir şeyler gelmesinin korkusunu yaşıyorum... Başına bir şeyler gelirse kendimi bağışlayamam. Kederimden düşer ölürüm inan olsun ki...””(GS, s.74, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Selime Hanım hemen yürüyüşe geçti. Manavda meyve kalmaz korkusuyla gidiyor gibiydi, aceleci yürüyüşüne bakılırsa...””(GS, s.76, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Anlamlı bir yaşam, kişinin işinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...”İyi öyleyse. Gidip manav Haydar Efendi'ye söyleyeyim de meyve hazırlasın çocuklar için. Erik, çilek yediler. Ben de yenedünyayla sevindirsem olur mu ki?" "Olur ya. Niçin olmasın?" Selime Hanım'ın yüreğinde ılık rüzgârlar esmiş gibi oldu. Birden yorgunluklarından arınmış, kendini çok dinç hissetmişti. Ayağa kalktı...””(GS, s.75, Anlamlı Bir Hayat)

Gerçek Arkadaşlık

Gerçek arkadaşlık, kişinin işinde yakın ve destekleyici dostluk demektir.

“...Selime Hanım'ın çevresindeki insan çemberi dağıldı hemen. Büyük çocuklardan dört beş kişilik bir grup çarşıya doğru yollandılar. Başka yollanan gruplar da oluştu kısa zamanda. Sokağın ileriye doğru açılan yolunda yürütenler, Müge'yi aramaya gidenler görülüyordu...””(GS, s.37, Gerçek Arkadaşlık)

“...Genç kız, ıslak gözlerle baktı Keloğlan'a. O sıra Müge üzüntü içindeydi. Bibloların canlanmasını istemekle iyi etmediğini düşünüyordu. Böyle bir istekte bulunmasaydı şimdi bu güzel kız ağlamayacak, Keloğlan da yorul m ayacaktı. Onun neşelenmesini öyle istiyordu ki... Keloğlan, ıslak gözlerle kendisine bakan kıza bu kez de şöyle dedi: "Davulum olsa da, güm be de güm güm! Güm be de güm güm! Ama davulum yok! Olsaydı bile tek başına, arkadaşsız davul neye yarardı ki? Onun arkadaşı zurnadır. İki birliktede olmalı. İki birliktede iş başarır, mutlu olurlar. Mutlu olanın sesi de güzel olur... Gördün mü ya? Arkadaşlıklar güzellikler oluşturuyormuş. Sen de arkadaş bul kendine. Arkadaş çevresine gir. O zaman ağıtlar yerine kahkahalar üretirsin. Gitarının telleri mutluluk için titreşir. Seninle arkadaş olalım mı?"”(GS, s.58-59, Gerçek Arkadaşlık)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“...Martı, duruş biçimini hiç değiştirmeden konuştu: “...”Canımı sıkmasan iyi edersin! Eğer canımı sıkarsan öterim ha! O zaman hiç sevmediğin sesimi dinlemek zorunda kalırsın. Kanarya sesine alışkın kulakların çok rahatsız olur martı sesinden. Sen bunu benden iyi bilirsin. Yalan mı?" "Ben kuş sever biriyim. İstersen bunu kanıtlayabilirim. Senin başını okşayıp sırtını sıvazlamaya hazırım. Öylesi sevgi dolu bir davranıştır. Kuşları, kedileri, küçükleri böyle severiz biz," dedi Müge...””(GS, s.47, Olgun Sevgi)

“...O sıra Bihrat Bey yanlarından geçiyordu. Çocuklardan Fazıl: "Bihrat Amca! Var ya!.." dedi. Ressam durup sordu: "Ne oldu çocuğum?" "Çağıl, Mavi'nin sırtına resim yaptı. Köpeklerin sırtına resim yapılmaz, değil mi? Onların da bizim gibi canı var..." "Bihrat Bey gülümseyerek yaklaştı. "Öyle mi Çağıl? Mavi'nin sırtına resim mi yapıyorsun gerçekten?" diye sordu..."(GS, s.72, Olgun Sevgi)

Anlamlı Bir Hayat

Anlamlı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Cengiz Bey, Selime Hanım'a takılmadan edemedi: "Bugün en büyük harcamayı siz yaptınız Selime Hanım. Sandık sandık yenidoğanlar için kaç Euro harcadınız peki?" "Aman olsun! Aman yesin çocuklar! Çok şükürler olsun ki başına bir şeyler gelmeden bulabildim emanet torunumu. Euro da harcamadım Cengiz Bey oğlum. Bildiğin kendi paramızdan verdim manav efendiye..."(GS, s.85, Anlamlı Bir Hayat)

4.1.4.9. Geleneksellik

Alçakgönüllü Olmak

Alçakgönüllü olmak, yaptığı işte öne çıkmayı istememek demektir.

“...Kızlardan biri girdi söze: "Hayır! Karnımız aç değil bizim. Aç olsak bile işimizi bırakıp da yemeğe mi gideceğiz?" "Açsınız ama... Açlık verimi düşürür. Açlık yaratıcılığı engeller. Ben karın doyurmakta yarar görürüm..." Erkek çocuklardan biri de: "Akşama çok yeriz, akşama!" dedi. Bir başka kız resimci: "Bir öğle yemeği yemesek ne olurmuş sanki?" dedi..."(GS, s.32, Alçakgönüllü Olmak)

“...Pideler tüketilirken Bakkal Mehmet göründü yardımcısıyla birlikte. Kucaklarında birer ayran sandığı taşıyordu onlar da. Hamdi Usta'nın pide yaptığını duyunca yanında ayran olmasını düşünmüş, ikram olarak getirmişti. Pide yanında ayran! Oh ne hoştu ya! Bu yemek kıtlıktan çıkmış gibi aç, iştahlı çocuklara tam bir şölendi işte. Seyirci kadınlar, onlara bakarak konuşuyorlardı kendi aralarında: "Bak hele şunlardaki iştaha! Evde olsalar bunun onda biri kadar iştahlı olurlar mıydı?" "Evde nasıl bulacaksınız böyle iştahlı, böyle istekli yemek yiyen çocuğu kardeş?" "Çocukları hep dışarıda mı doyursak ne?" "Kent yaşamında bu olası mı? Yazıkta, kampta olsan neyse..." Pideler, ayranlar henüz tüketilmişti, Manav Haydar'ın gönderdiği erikler, çilekler geldi bu kez de. Son gelenler de işin ayrı bir güzelliğiydi işte..."(GS, s.34-35, Alçakgönüllü Olmak)

Dindar Olmak

Dindar olmak, içinde dini inanç ve uygulamalara bağlı olmak demektir.

“... "Aman efendim, Allah korusun!"..."(GS, s.74, Dindar Olmak)

“...Selime Hanım: "Onu aradığım sıra içimden dedim ki Cengiz Bey oğlum: 'Eğer torunumu bulur, torunuma kavuşursam; iyiliklerde, ikramlarda bulunacağım.. Çocuk sevindireceğim güzel Allah'ım,' dedim. Şimdi de torunuma kavuşmuş bulunuyorum. Acaba buradaki çocukları sevindirsem, adağımı burada yerine getirsem, olur mu sizce?'..."(GS, s.74-75, Dindar Olmak)

“...Çok titremek de iyi olmuyor mu ne? Baksana böyle işler geliyor başımıza! Geçenlerde de üstüne kaynar sular dökülecek, neredeyse yanacaktı yaramaz! Ucuz atlattık şükürler olsun..."..."(GS, s.74, Dindar Olmak)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

"...Soylu bir uğraş," dedi Aydede. Bir iki saniye sessiz kaldılar. Bulut girdi söze: "Anladığıma göre dünya seyircisi olmayı çok seviyorsunuz?" "Sevmez olur muyum hiç? Onun kadar güzel bir güneş uydusu var mı? Dünyanın güzelliğinin etkilinde kaldım sürekli. Sonunda da onun uydusu oldum. Belki uydu olmayı hoş karşılamazsınız. Ama ben serüvenlerle, güzelliklerle dolu bu uyduyu seve seve, kendisinin uydusu olmaya alıştım. Siz de ilgileniyor, hep onun seyircisi olmayı istiyorsunuzdur umarım?" "Ben de dünyaya bağımlıyım. Oluşumum onunla ilgili bir olaydır. Onsuz olamam. Sürekli ilgilenirim. İlgilenmem acıamandan kaynaklanır..."(GS, s.25, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

"...Kızın mavi gözlerinden yine birer gözyaşı topu çıkıp yanakları boyunca çizilmiş su yollarında kaydı. Keloğlan da eğilip uçları çiçek işli beyaz mendiliyle kızın yanaklarını kuruladı. O yine ilgisiz davrandı. Yine yerde bir noktaya bakıyor, gitarını çalmayı, gözyaşları üretmeyi sürdürüyordu. Keloğlan yakarıcı konuştu: "Bırak böyle davranmayı Allah'ını seversen kızıl saçlı, mavi gözlü bacım! Ne olmuş sanki İngiltere'den buralara gelmişsen? Bir ticaret olayı işte. Bizim buradan da oralara gidenler, götürülenler olmuyor mu? Gittiğimiz yere uyum sağlamak, orayı sevip alışmak mutlu eder bizi. Hem dünyamız öyle küçüldü ki! Kâh orada, kâh buradasın. Şu hızlı taşıma araçlarının olduğu çağda yurt özlemi çekmek, gurbet acısıyla yanıp kavrulmak anlamsız bence. Atlarsan uçağa, ver elini İngiltere! Ağlama, ne olur ağlama!" İngiltereli kız hiç oralı olmadı. Keloğlan yine konuştu: "Ben de gurbetlerde yaşadım. Keloğlanın gurbetçiliğiyle ilgili öykülerden ciltlerce kitap oluşturulur. Yüreğimde yanmalar, tüylerimde, burnumun ucunda sızlamalar hissettim. Ama kendimi salıvermedim böylesine. Elime kaval ya da bağlama alıp hem çalıp hem ağlamadım. Yanık ezgiler üretmeye yönelmedim. Öylesi zamanlarda neler düşündüm bilir misin?".."(GS, s.57-58, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin içinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

"...Mehmet Sönmez: "Bu güzel işi kim düşündü Allah aşkına?" diye sordu. O sıra yanlarına genç bir kadın yaklaştığından, yazarın sorusunu yanıtlanamadı. Genç kadın: "Çay hazır Cengiz Ağabey. Buyurun..." dedi. Genç kadın, Cengiz Bey'in bürosunda staj yapan mimarlık fakültesi öğrencisiydi. İyi bir mimar olmak istiyordu. Ünlü mimar Cengiz Bey'e de çok saygı duyuyordu. "Hemen gelelim Lale. Haydi çay içmeye arkadaşlar!" dedi mimar. Ressam: "Ben gelemem ağabey." "Gelemez misin? Niçin?" "Çalışma ekibimden ayrılmak olmaz. Sürekli gözlemem, sürekli aralarında dolaşmam gerekiyor." "Öyleyse çayını buraya göndeririz..." "Bana çay göndermeyin!" "Niçin ama?" "Ben karşılarında çay içerken, imececilerde de çay içme isteği doğar. İş bırakıp da çay içmeye nasıl gitsinler? İçsel rahatsızlık yaşarlar. İçsel rahatsızlık da verimi düşürür. Bu nedenle bana çay göndermeyin. Ekip başı olarak ayrıcalıklı davranışlarda bulunmam hiç doğru olmaz..." Ressamı hayranlıkla dinleyen yazar, coşkulu konuştu: "Yaşa! Var ol Bihratçığım! Ekip başı böyle olmalı işte! Sen gerçekten köy enstitülerinde, o imececiler arasında çalışacak biriymişsin ama ne yazık ki o okullar yok şimdi! Köy enstitüleri kapatıldı. Kendi işini kendi yapanların okulları kapatılmasaydı sen orada çalışır, çok yararlı olurdun. Hem de mutluluk verirdi sana çalışmaların...".."(GS, s.14-15, Geleneklere Saygılı Olmak)

"...Cengiz Bey toplantı odasına girdiği sıra, yazar Mehmet Sönmez öyküsünün son sözcüklerini yazıyordu. "Hayrola?" dedi arkadaşı. Yazar, dalgınlığından sıyrılarak gülümsedi. "Herkes çalışırken boş durmaktan utandım Cengizciğim. Köy enstitüsünde de böyleydik biz. Çalışanlara seyirci olmayı ayıp sayar, işin bir ucundan tutmak isterdik..."(GS, s.28, Geleneklere Saygılı Olmak)

"...Selime Hanım'la torunu çemberden kurtulmuştu. Babaannesi torununun elinden tutarak Cengiz Bey'in bürosuna doğru yürüdü. Büronan önündeki eğik ağacın yanına gittiler. Orası oturmak için en uygun yerde onlara göre. Ressam Bihrat Bey biraz sonra yanlarına geldi. Pide, ayran, çilek, erik getirmişti. "Şunları yiye de sinirleriniz güçlensin biraz Selime Hanım," dedi. Yaşlı kadın karşı çıktı: "Aman evladım! Biz gider evimizde karnımızı doyururuz. Sen bu yiyecekleri çocuklara versen daha iyi olur..." Ressam: "Herkes, hepimiz yedik, doyduk. Her şeyden bolca vardı. Sıra sizde. Buyurun sizler de doyun!" dedi. İkram geri

çevrilemezdi. Aldı. İki kişi ressamın getirdiklerini sessizlik içinde, hiç konuşmadan tükettiler. Birbirleriyle dargın gibi konuşmadan sürdürdüler karınlarını doyumayı..."(GS, s.42. Geleneklere Saygılı Olmak)

4.1.4.10 Uyma

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

"...Ayrıca sayın annelerin babaların, sayın yetişkinlerin imecemizle ilgilenişi de çok onur verici, çok sevindirici bir olay doğrusu. Sizlere de, sayın yetişkinlere de teşekkür ederim..."(GS, s.7, Kibarlık)

"...Bihrat Bey: "Köy enstitülerini göremedim yaşıma gereği. Ama o okullarla ilgili çok yazı, çok kitap okudum. Ne iyi okullarmış meğer! Şimdi olsaydı koşu koşu gider, köy enstitülerinde görev yapardım. Çok severim birlikte iş yapmayı, birlikte başarmayı, çalışkan gruplar arasında olmayı..." Mimar: "Ekiple çalışmanın güç, yorucu yanları vardır. Ama kendine özgü coşkusu da çok hoştur doğrusu," dedi. Yazar, aynı zamanda şair olan mimar arkadaşına: "Bugün burada yaşanan coşkunun şiirini yazarsın, değil mi Cengizciğim?" diye sordu. Cengiz Bey gülümseyerek: "Olur. Niçin yazılmasın?" dedi..."(GS, s.14, Kibarlık)

"...Yazar unutmıştu konunun ne olduğunu. "Ne sormuştum ki Cengizciğim?" dedi. "Bu güzel işi kimin düşündüğünü sormuştun ya." "Tamam! Tamam! Böyle bir sorum olmuştu. O soruyu yine soruyorum Cengizciğim... Gerçekten kim düşündü bu güzel işi?" O sıra Lale Hanım girdi içeriye. Yuvarlak bir tepsi içinde iki bardak çay getirmişti. "Ah Lale! Bu işi de mi sana yaptırıyorlar? Getirseydiler..." dedi mimar. "Ben getirdim, ne olacak? Bu kendi isteğim," dedi mimar adayı. Lale Hanım odadan ayrılınca Cengiz Bey söze girdi: "Bu odanın bizim toplantı odamız olduğunu biliyorsun Mehmetciğim. Ben burayı, burada oturmayı çok severim. Çünkü sokağa bakar. Hem doğaya, hem insanlara yakındır. On gün kadar önceydi. Yorgun bir günümdeydim. Kalktım..."(GS, s.16, Kibarlık)

"...Sen burada çay içmeye devam ederken, ben de onunla konuşsam olmaz mı Mehmetciğim? bir iş görüşmesi de..." dedi. Yazar telaşlı: "Hemen! Hemen! Bir saniye bile beklemeden gitmelisin. Ben Lale Hanım kızımızdan bir çay daha rica ederek bu dinlendirici odanızda rahatıma bakabilirim. Buyur Cengizciğim, buyur!" diye yanıt verdi..."(GS, s.21, Kibarlık)

"...Bakışlarını oraya çevirdiği için Üryanizade Sokağıyla çevresi ışık bolluğu içindeydi şimdi. Işık bolluğu resimleri daha da canlı, daha da güzel gösteriyordu... Kuzeyden güneye doğru ağır ağır kayan bir bulut geldi, Aydede'nin tam karşısında durdu. Sokak, lambası kısılmış oda gibi ışık azlığına uğramıştı birden! Resimler canlı, etkileyici görünümlerini yitirmişlerdi ışık azlığında. Somurtkan, silik görünümüler kazanmışlardı... Beklemediği kişinin gelişiyile rahatsız olmuştu Aydede. "Önümü kapattınız Sayın Bulut! Özene bezene resimlendirilmiş, temizlenmiş, düzeltilmiş sokağın seyircisiydim. Seyirciliğim mutluluğumdur. Biraz çekilir misiniz?" dedi. Sesinde yumuşaklık vardı. Işık kaynağı birisinden böylesi konuşma dinlemek hoşuna gitmişti Bulut'un. Diğer ışık kaynakları böyle davranmazlardı kendisine. Yıldızlar uzak durur, konuşmazlardı. Güneş mi? Aman uzaklarda dursundu o! Konuşmayı bırakın, yakıcı oklarını tüm öfkesiyle salar dururdu üstüne üstüne! Damlacıklarını parçalayıp buharlaştırmaya, kendisini güçten düşürmeye çalışırdı. Bulutlar üst üste yığılarak güç birliği oluşturlardı güneşe karşı... Bulut, yumuşak sesli Aydede'ye saygılı davranmaya özen göstererek dedi ki..."(GS, s.24, Kibarlık)

"...Çıktılar. Resimciler yoğun çalışmalarını sürdürüyorlardı. Resimleme dışında kalmış çocuk ve yetişkin topluluğuyla sokak iyice kalabalıklaşmıştı. Bihrat Bey boya malzemelerinin yanında dinlenerek çalışmaları izliyordu. Arkadaşlarını gülümseyerek karşıladı..."(GS, s.29, Kibarlık)

"...Mimar arkadaşları: "Birlikte çalışınca çocukların çalışma gücü çoğalıyor mu ne? Bunlar bir beraberlik içinde devleşiyorlar! Hani bir çocuk şarkısı vardır: 'Biz yedi cüceyiz, On dört kollu bir deviz!' der. Bizimkiler acıkmayan, susamayan pek çok kollu dev oldular! Bugün resimleme bitecek mi ne Bihratciğim? Yazar kendini tutamadı: "Var ol ustacığım! Çok cömert davranmış, çok da pide yapmışsın! İmececiler istekle, iştahla yiyecekler. Yaşadıkça da bu yemeği unutamayacaklar..."(GS, s.33, Kibarlık)

"...Hamdi Usta'nın adamları yaklaşıp tepsileri yere bıraktılar. Şişman, tombul yapılydı ikisi de. Usta: "Biz yaptık getirdik. Çocukları buyur etmek, yemeğe çağırma da size düşer Bihrat Bey. Çünkü buranın başı,

komutanı sizsiniz. Siz varken bizim karışmamız yakışık almaz. Hem bir ordunun tek başkomutanı olur. Komutan ikiye çıkarsa ordu ikiye bölünür. Ayrılan, bölünen ordudan da hayır gelmez. Öyle değil mi Cengiz Bey?" "Doğru ustacığım, doğru..."(GS, s.33, Kibarlık)

"...Polisleri görünce bakanlar, fısıldaşanlar oldu. Ardından da kendiliğinden sessizlik oluştu... Polisleri Bihrat Bey karşıladı: "Buyrun beyler! Hoş geldiniz!" dedi. Genç polislerden biri: "Hoş bulduk. Neler olduğunu merak ettik de..." diye karşılıverdi. Ressam: "Duvar sahiplerinden izin alarak resimleme çalışmalarına giriştik. Bu sokağın güzelleşmesini, kirli bakımsız duvarlardan kurtulmasını istiyoruz. Resimlemeyi de çocuklar sürdürüyor," diye konuştu. Çalışmalara seyirci oldu memur beyler. Tamamlanmış yerlere baktılar. Yüzlerinde gülümsemeler oluşmuştu. Bir zaman sonra: "Hoşça kalınız! İyi çalışmalar!" dediler. İsteksiz isteksiz yürüyüp gitti genç polisler..."(GS, s.82-83, Kibarlık)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

"..."Canım, niçin dönmesinler? Çocuğa niçin bir şeyler olsun? Yalnız sizin oğlunuz, gelininiz mi Almanya'da? Yalnız sizin torununuz mu anneden babadan ayrı kaldı? Böylesi yaşam içinde milyonlarca insan var..."(GS, s.41. Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

"...Müge korkuya kapıldı birden. "Işıklılaşmak mı? Ben bir insanım. Işıklılaşmak, ışık parçası olmak doğru gelmiyor bana, (sıklaştıktan sonra yeniden insan olamazsam mutsuz olur bizimkiler. Özellikle babaannem... Babaannem, kendi kendini döverek ağlar! Onun ağlayışına tüm insanlar seyirci olur sonra... Benim annemle babam Almanya'da çalışıyor. Işıklılaşıp yıldızlara karıştığımı duyunca şaşar kalırlar! Şaşmakla da kalmaz, ağlarlar... Onların ağlamasını istemiyorum..."(GS, S.50, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin içinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

"...Doyduktan sonra yine dükkânın önüne gitmek, bibloları bakmak isteği duydu Müge. Ama yaşadığı olaylar, bu isteğini babaannesine açmak gücü bırakmamıştı kendisinde. Selime Hanım, karnını doyurduktan sonra ağırlık hissetti bedeninde. Sırtını eğik ağaca dayadı. Sessizliğini sürdüren torununa baktı. Onun böylesine sessiz sakin oluşuna alışkın değildi. Çocuğu çok üzümüş olduğunu düşündü. İçinde bir yerler cızırdadı. "Gel yavrum, gel! Gel de başını dizime daya. Gel de dizimde dinlen biraz," dedi. Müge oralı olmadı. Babaannesi, utangaç yüzlüydü o sıra. Torununa sordu: "Sana çok mu vurdum? Canını çok mu yaktım yavrucuğum?"(GS, s.42-43, Kendini Denetleyebilmek)

"...Duvarda salıncaklar asılıydı. Işıktan salıncaklar çok ilgilendirmişti Müge'yi. Işık Abla bunu anlamış olmalıydı. Onlardan söz etti: "Salıncaklarımızla, kendi yıldızımızdan diğer yıldızlara sallanırız biz. Yıldızdan yıldızla sallanmak çok hoş bir eğlencedir doğrusu! Diğer yıldızlardakiler bizim salıncığımızı sarsıp bizi düşürmek isterler. Şaka olsun diye yapılır bu. Düşersek yeni sayılırız. Salıncaktan düşmek tehlike oluşturmaz bizim için. Ama siz insanlar ağırlığı, gölgesi olan yaratıklarsınız. Sakın salıncaktan düşürme şakaları yapmayın birbirinize. Tehlikeli olur, acı veren olaylar yaşanır. Oyun acı veriyorsa acı sonla bitiyorsa neye yarar?"(GS, S.52-53, Kendini Denetleyebilmek)

"...Mavi'nin sırtındaki boyayı yere döktü. Bunu birkaç kez yaptı. Uzun yumuşak tüyleri ovdu. Mavi'yi boyalarından arındırdı sonunda. Çağıl da bir daha böylesi aykırılıklara yönelmedi..."(GS, s.73, Kendini Denetleyebilmek)

"...Başına ne gelecek bunca dikkatli babaannesi varken? Siz kendinizi çok korkutuyor, korkunuzun etkisiyle telaşlanıyorsunuz. Olayları daha soğukkanlı değerlendiriniz. Her çocuğun böylesi davranışları, dalgınlıkları olur..."(GS, s.74, Kendini Denetleyebilmek)

"...Gülüşmeler doldurdu çevreyi. Albay Emin Bey, insanlara dağılmak için öneride, uyarıda bulunmanın gereksiz olduğunu düşündü o sıra..."(GS, s.86, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.4.11 Güvenlik

Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik, kişinin içinde vatani düşmanlardan koruması ve bu yönde fikirler ve eylemler içine girmesi demektir.

“...Hamdi Usta'nın adamları yaklaşıp tepsileri yere bıraktılar. Şişman, tombul yapıydı ikisi de. Usta: "Biz yaptık getirdik. Çocukları buyur etmek, yemeğe çağırmak da size düşer Bihrat Bey. Çünkü buranın başı, komutanı sizsiniz. Siz varken bizim karışmamız yakışık almaz. Hem bir ordunun tek başkomutanı olur. Komutan ikiye çıkarsa ordu ikiye bölünür. Ayrılan, bölünen ordudan da hayır gelmez. Öyle değil mi Cengiz Bey?" "Doğru ustacığım, doğru..."”(GS, s.33, Ulusal Güvenlik)

“...Altüst edilmiş, sulanmış topraktan hoş bir koku yayılıyordu. Böyle koku duymak şaşırtıcı, rahatlatıcı oluyordu kentte. Üryanizade Sokağı'na bir şeyler yazılıp çizildiğini, orada pek çok insanın toplanmış olduğunu duymuştu semt polis karakolunun başkomiseri. Neler olup bittiğini öğrenip bilgi getirsinler diye iki polis memurunu yolladı oraya...”(GS, s.82, Ulusal Güvenlik)

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

“...Susuz kalmışın yanına koşmak benim görevim. Görevimi yaptıktan sonra, topraktan güzel kokuların yayıldığını duyumsarım. İşte o koku türküm, kahaaham, bulut oluşumun övüncüdür...””(GS, s.26, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Yedi sekiz yaşlarında, mavi gözlü, sarı saçlı, yanaklarında hafiften çiller olan bir erkek çocuk geldi yanlarına koşarak. "Ressam amca! Bülent Ağabey benim evimi, kendi evinin altında bıraktı. Evim yok oldu!" dedi. Bu da aykırı davranışlardan biriydi işte! Uyarı gerekirdi. Resimcilere bakarak yüksek sesle konuştu rehberleri: "Arkadaşlar bir dakika! Birbirinizin resminin üstüne resim yapıyormuşsunuz! Bu olay resim dilinde 'resim kovmak' olarak söylenir. Resim kovmak aykırı bir davranıştır, bencilliktir! Böylesi aykırı davranışlara, bencilliklere yönelmeyelim. Güzellikler üretmeye çalışanlar bencil olmamalıdır! Öylelerinin yaptıkları güzel de olmaz. Benciller, güzelliklere varamazlar! Bundan böyle resim kovma olayları yaşanmasın. Başka şekildeki bencillikler de olmasın. Anlaştık mı arkadaşlar?"”(GS, s.29, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Temiz Olmak

Temiz olmak, içinde düzenli ve titiz olmak demektir.

“...Böylesi düşleyişlerim, düşüncelerim daha da uzar. Ama tam karşıımızdaki evin bahçe duvarı engel oldu bana. Çünkü o duvar her gün, her bakışta canımı sıkıyor dururdu. Briketle yapılmış duvarda bir yığın delik açılmıştı. Deliksiz yerler de çizilmiş, kirlendirilmiş, kötü kullanılmıştı...” "O duvarın durumunu ben de biliyorum. Size gelip giderken hep görüyordum zavallının bakımsızlığını...” dedi arkadaşı. "Karşıımızdaki duvar çirkin ve diğerleri güzel miydi sanki? Duvarların çirkinliği, bakımsızlığıdır. Bu sokak içindeki diğer duvarlar da bakımsızlığın çirkinliğini yaşıyorlardı... Ne yazık, bizde sokaklara, sokak duvarlarına saygı arama! Saygılı olsak sokaklarımızı temiz tutar, duvarları yazıp çizmeyiz. Saygılı olsak duvarları kendi aklımızca çizdiğimiz karikatürlerle, çirkin sözlerle doldurmayız...””(GS, s.17, Temiz Olmak)

“... "Acaba çocukların meyvesini şimdi mi getirmeli, sonraya mı bırakmalı Cengiz Bey oğlum?" diye sordu. Mimar, düşüncesini açıkladı: "Sonraya kalmalı bence. Şimdi işin, çalışmanın içindeler. En iyisi iş bitiminde ikramda bulunmak olacaktır." "İyi öyleyse. Gidip söyleyeyim de bolca yenisidünya hazırlasın Haydar Efendi! Hem de yıkatsın. Kese kâğıtlarına böldürsün. Çocukların eline temiz temiz verelim sevindirmeliği. İyi olmaz mı?" "İyi olur...””(GS, s.75, Temiz Olmak)

“...Güneş son ışıklarını çınar yapraklarında, evlerin çatılarında gösterirken tüm işler bitmişti. Çalışanlar özenle yıkanmaya, temizlenmeye koyuldular rehberin buyruğu gereği. Çevre evlerden gerekli yardımları görüyorlardı yine...”(GS, s.83, Temiz Olmak)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

“...Mimar, ressam arkadaşına yaklaşarak: "Bihratçığım saat tam iki. Ben acıktım. Ben acıktığıma göre çocukların karnı zil çalıyordur. Yemek için ara vermeyecek misin?" diye sordu. Bihrat Bey açlığı, tokluğu unutarak kendini resimlemeye, resimleme işine vermiş çocuklara baktı gülümseyerek: "İşin, çocuk yaratıcılığın karşısında duyduğu coşkuya kapıldım da açlığı, susuzluğu, yemeği unuttum ağabey! Çocukların aç oldukları gerçek. Bir saat kadar ara versek nasıl olur bilmem ki?" "İyi olur bence. Bunu kendilerine söylemelisin..." Rehber kişi yüksek sesle konuştu: "Arkadaşlar saat iki. Acıktınız. Bir saat kadar ara verelim mi? Yemek yedikten sonra yine devam ederiz..."”(GS, s.31-32, Aile Güvenliği)

“...Resimciler meyvelerini yerken siyah başörtülü, yüzü kırışıklarla dolu yaşlı bir kadın oradan oraya seyirtiyordu. Yüz yüze geldiği her çocuğa: "Müge'yi gördünüz mü evladım, Müge'yi?" diyordu. Çoğu çocuğu tanımadığı yaşlı kadının adı Selime'ydi. Umduğu yanıtı alamadıkça merakı, öfkesi, üzüntüsü çoğalıyordu. Yüzü ağlamaklı oluyordu. "Nerelere gitmiş olabilir bu kız? Yoksa yollara düştü de kendi aklınca Almanyalara gitmeye mi kalkıştı ne? Bana hep, 'Canımı sıkma Almanya'ya giderim ha! der dururdu. Akıllım Müge, Almanya'ya gitmeyekalkışmasın çocuklar?" Çocuklar onun böylesi sorularına yanıt veremiyorlardı. Can sıkıntısı iyice çoğalan Selime Hanım, sonunda yere oturdu. Dizlerini yumruklaya yumruklaya ağlamaya koyuldu. Dövünürken hem gözlerinden yaşlar akıtıyor hem de diyordu ki: "Gitti! Ah gitti! Almanyalara gideceğini, annesini babasını bulabileceğini sanarak yollara düştü! Kim bilir şimdi polis karakollarının birinde midir, çocuk hırsızlarının elinde midir... Yoksa trafik kazası geçirdi de öldü mü Müge? Ah Müge, ah!"...”(GS, s.35, Aile Güvenliği)

“...Ama ona en büyük şenlik annenin babanın yanı. Hep onların yanında olmayı düşünür, düşler, söyler! Benim dalgınlığımdan yararlanıp uzaklaştı. Sonra da kendi aklınca Almanya'ya gitmeye kalkıştı..." "Onu aradık mı?" diye sordu Cengiz Bey. "Aradım Cengiz Bey oğlum, aradım. Buradaki çocukların tümüne sordum. Hani bilen, gören var mı?" "Belki de arkadaşlarıyla birlikte çarşıya gitmiştir. Olmaz mı?" Selime Hanım, Cengiz Bey'in son söylediklerini duymamış gibi davrandı. Sesini yükselterek ağıtınısürdü: "Müge! Müge! Ah canım yavrum, ah! Trafik kazaları mı geçirdin? Arabalar altında mı ezildin? Çocuk hırsızlarının eline mi düştün? Ben nasıl yaşayabilirim bundan böyle? Ben ne söylerim annene babana? Sen bana emanettin Müge!" Herkes üzüntü içindeydi. Ne yapacağını bilmeyişin şaşkınlığındaydı insanlar..."(GS, s.35, Aile Güvenliği)

“...Yaşlı kadının evi düşündüğu yoktu. Ama torununa bir şey olacak, başına bir şeyler gelecek diye çok korkuyor, onun üstüne titriyordu. Hafif bir hastalık geçirse eli ayağı birbirine dolaşıyor, en ünlü doktorlara götürmek istiyordu torununu. Onu çok sevdiği bir gerçektir. Ama emanetin bağrının yufka olduğu gerçeğine inanıyor, torununun başına bir şeyler gelebileceği korkusu, onu telaşlı biri yapıyordu..."(GS, s.38, Aile Güvenliği)

“...Güleç yüzle konuştu on iki yavrusu anne: "Sevgili yavrularım! Geçmişte olup bitenleri, geçmişte yaşanılanları iyi bilmeniz yarar vardır. Geçmişi iyi öğreneceğiz ki içinde yaşadığımız zamanın değerini iyi bilelim... Buğday, darı, mısır önemsemediğimiz yiyeceklerdir. Bu yiyeceklerle kavuşabilmek için geçmiş zamanlarda neler yapılmıştır, ne gibi çalışmalarda bulunulmuştur acaba? Bunu bilebilmek için geçmişi araştırmalı, geçmişi öğrenmeliyiz. O zaman atalarımızın ne gibi yorgunluklar yaşadığını öğrenir, şimdiki zamanımızın rahatlıklarını daha iyi anlamış oluruz. Bu söylediklerimi unutmayacaksınız, değil mi?" Cıvcivlerden yine koro dinledi Müge:

"Unutmayacağım.

Unutmayacaksınız.

Unutmayacak.

Unutmayacağız.

Unutmayacaksınız.

Unutmayacaklar."

Tavuk anne yine konuştu:

"İlerleyelim yavrularım! Yeryüzünde bulamazsak, yeraltında yiyecek arayalım. Ama umutsuzluğa düşmeyelim. Umutsuzluk güçsüzleştirir kişi. Güçsüzler yok olur gider! Tavuklar yok olmamalı. Tavuk halkı yaşamalı dünya durdukça!" Anne tavuk yürüdü geniş adımlar atarak. Onun geniş adımlı yürüyüşüne

uyum sağlamak, sürüden ayrılmamak için yavrular hızlı adım yürüyüşteydiler...”(GS, s.66-67, Aile Güvenliği)

İyiliğe Karşılık Verme

“...O sıra iki küçük kız yaklaştı yanlarına. Esmer yüzlü, kıvrıkcık saçlı olanı ağlamaklı konuştu ellerini göstererek: "Ellerimiz boya oldu ressam amcacığım! Biz şimdi ne yapacağız peki?" dedi. "Ellerinizi boyadan arındırmak mı istiyorsunuz kızım? Çok kolay, çok! Plastik boyayla resimleme yapıyoruz biz. Böylesi boya suyla çıkar. İşte su kovaları. Daldırın ellerinizi, daldırın! Haydi güzelce ovun! Hiçbir şey kalmadığını göreceksiniz..." İki arkadaş hemen su kovalarına yaklaştı. Ellerini ovmaya koyuldular. Ovdukça boyanın çıktığını görüyor, seviniyorlardı...”(GS, s.29, İyiliğe Karşılık Verme)

“...Kupaları görünce konuşmadan edemedi Müge: "Oh! Ne de çok kupanız varmış böyle?" "Tümü benim bu kupaların. İyilik edince, iyi işler başarınca kupa verirler bize. Ben bu kupaları Öylesi başarılarım, hizmetlerim karşılığı kazandım..."”(GS, s.52, İyiliğe Karşılık Verme)

Bağlılık Duygusu

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Selime Hanım hem ağladı, hem konuştu:"Ah Cengiz Bey oğlum, ah! Bunun annesi babası Almanya'da. Bu çocuk bana emanet. Ben bunun bekçisiyim. Emanetin bağı yufka olurmuş. Başına bir şeyler gelecek diye ödüm kopuyor, ödüm! Gözümün önünden ayrılrsa yüreğim güp güp atıyor. Ah annesi babası sağ selamet dönseler de yavrularını sağ selamet teslim alsalar benden..."”(GS, s.40, Bağlılık Duygusu)

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Keloğlan'ın sözlerinden hiç etkilenmemişti İngiltereli. Yerde bir noktaya dönüktü ıslak mavi gözleri. Çevresinde hiç kimse yokmuş gibi davranıyordu. Keloğlan kendisine şaşkın bakarken, o dedi ki gitar eşliğinde:

"Özlemin en acısı, yurt özlemiymiş!

Özlemim yük oldu yüreğime.

Bülbülü koymuşlar altın kafese,

Çöpten yuvası için gözyaşı dökmüş.

Katlıyorum bülbülün düşüncesine..."”(GS, S.57 Bağlılık Duygusu)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

“...Tepsilerle yetişkin insanlar, çocuk çemberi içinde kalmıştı. İki kişi iki koldan dağıtım yapıyordu. Eller dağıtıcılara uzanıktı. Pidesini alan kıyıya çekiliyor, avurtlarını şişire şişire doyunma işini sürdürüyordu. Tüm bu görünüm, çok çok acıkmış olduklarını belli ediyordu...”(GS, s.34, Sağlıklı Olmak)

“...Gurk! Gurk!" diyerek yanından geçen beyaz tavuğa baktı Müge. Beyaz tavuğun ufacık, sarı sarı civcivleri, vardı yanında. Sarı tüylü civcivler siyah gözlüydü. Öylesine birbirlerine benziyorlardı ki birini diğerinden ayırmak olanaksızdı. Cıkcikleşerek annelerinin önünde yürüyorlardı. Anneleri durdu. O zaman civcivler de durup cıkcikleşmeyi kestiler. Beyaz tavuk dedi ki yavrularına: "Önceden de söyledim ya yine söyleyeyim. Umutsuzluğa yer yok yaşamımızda..."

Civcivler koro yaptılar:

"Umutluyum.

Umutlusun.

Umutlu.

Umutluyuz.

Umutlusunuz.

Umutlular."

Civcivler susunca beyaz tavuk söze girdi: "Umutsuzluğa kapılmak yerine, yeni umutlar üretmelisiniz. Eğer yeryüzünde yiyecek bulamazsanız, yeraltında yiyecek bulacağınızı düşünüp aramalısınız. Bunun için ne yapmanız gerekir?" Yavruları bir ağızdan yanıt verdiler: "Eşeleneceğiz!" "Çok güzel!" dedi anneleri.

Aralarından biri, annesinden uyarı almadan incecik sesiyle çekim yaptı:

"Eşeleneceğim.

Eşeleneceksin.

Eşelenecek.

Eşeleneceğiz.

Eşeleneceksiniz.

Eşelenecekler."..."(GS, s.64,65-Sağlıklı Olmak)

4.1.5. Masa Üstündeki Kavga

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Gülümseyen Sokak*'tır. Engin Yayıncılık tarafından 2003 yılında basılmış ve 80 sayfadır.

4.1.5.1 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlenmesi

4.5'de Masa Üstündeki Kavga isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 5 Masa Üstündeki Kavga

Masa Üstündeki Kavga Değer Çözümlenmesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	164	23	14,02%
Başarı	164	7	4,27%
Hazcılık	164	11	6,71%
Uyarılma	164	7	4,27%
Özyönelim	164	39	23,78%
Evrenselcilik	164	14	8,54%
Yardımseverlik	164	18	10,98%
Geleneksellik	164	9	5,49%
Uyum	164	15	9,15%
Güvenlik	164	21	12,80%

“Güç” değeri 23 sıklıkla %14,02; “başarı” değeri 7 sıklıkla %4,27; “hazcılık” değeri 11 sıklıkla %6,71; “uyarılma” değeri 7 sıklıkla %4,27; “özyönelim” değeri 39 sıklıkla %23,78; “evrenselcilik” değeri 14 sıklıkla %8,54; “yardımseverlik” değeri 18 sıklıkla %10,98; “geleneksellik” değeri 9 sıklıkla %5,49; “uyum” değeri 15 sıklıkla %9,15 ve “güvenlik” değeri 21 sıklıkla %12,80 oranla eserde yer almaktadır. MÜK’de “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “güç”, “güvenlik”tir. “Yardımseverlik”, “uyum”, “evrenselcilik”, “hazcılık” şeklinde sıklık azalmaktadır. En az sıklığa sahip değerler “başarı” ve “uyarılma”dır.

4.1.5.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Yaşlı adam torununu ikna edebilmek için çeşitli önerilerde bulunmakta ve onu bu akşam kendisinde kalması için sosyal gücünü kullanmaktadır.

“... “Haydaaa! Demek istemiyorsun? Peki ne demeye istemiyorsun? Ben senin deden değil miyim?” Yanıtlamadım. Biraz önce anneme yaptığım gibi, yüksek sesle ağlamak istiyordu canım. “Bize gidelim mi Fahri? Hıı? Hadi söylesene Fahri? Bize gidelim mi? Bu gece bizde yatarsın. Sana pırzola alırım.Yaş pasta da alırım. Eğlencelik çekirdek, fıstık...””(MÜK, , s.36, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Dedesi Fahri’yi ikna edebilmek için çok istediği renkli televizyonu almıştı.

“...canlılığı, ilginçlikleri aklından çıkarma. Arada çevresini gözlemeli insan. Öyle değil mi Fahri?” “Benim televizyonum yok ki sokağı, çevremi gözlemeyi unutayım dede,” dedim.’ Dedem, kahkahayla güldü. Belki yanıt verecekti ama kapı zili çaldı. Saatine baktı. “Kapıyı birlikte açalım Fahri,” dedi. Kapıyı sonuna değin açtı dedem. İki genç adam vardı karşımızda. Birinin önünde yere bırakılmış kocaman bir mukavva kutu duruyordu. Öbürü de kucağında, televizyon anteni olduğunu anladığım madeni parçalar taşıyordu. Dedem: “Aferin gençler, aferin! Tam söylediğiniz saatte geldiniz. İşinize bağlı oluşunuzu beğendim. Bir de televizyonu açılışa kalmadan kurarsanız, ikinci aferini alacaksınız...””(MÜK, s.36, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Yükçü amca bulunduğu konum nedeniyle yaşlı teyzeyi kontrol edebilmekte ve istediği parayı alabilmektedir.

“...Yükçü: “Birinci katta oturuyordunuz. Öyle değil mi?” diye sordu. “Hayır oğ...” “Sen bana birinci katta oturduğunuzu söylemiştin teyze. Ya yirmi lira daha verirsin ya da buraya boşaltır giderim.” “Aman evladım! Tüm apartmana karşı beni utandırmak mı istiyorsun?” “Anlamam. Ya yirmi lira daha, ya da...” Anneannem cüzdanını açarken konuşuyordu: “Bir daha büyüklere yük taşımak mı? Tövbeler olsun. En iyisi çocuklar. Üç çocuğa taşıtsaydım, verdiğim bunca paranın yarısını bile vermezdim. En iyisi çocuklar... En iyisi çocuklar...” Yükçü amca, anneannemin sözlerini duymamışa benziyordu...””(MÜK, s.46, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Öfke durum karşısında hakaretler etmektedir.

“... “Senin en kötü yanın, çabuk dağılır oluşundur. Yangına benzersin sen. Bu huyunu değiştir. Hadi düşün,” dedi. Öfke’ninki inadım inat, arkadaşım Kel Murat’tı. “Düşünmek için senden emir mi alacağım kambur?” dedi. Ünlem İşareti, titrek bir sesle konuştu: “Bir kişinin çirkin görünüşlü olduğunu yüzüne karşı söylemek çok şaşılacak iş! Hayret doğrusu, hayret!” Öfke bu, tutabilir mi kendini! “Sus bakalım fasulye sırtığı!” diye bağırırdı...””(MÜK, s.8, Otorite Sahibi Olmak)

Baba muhabbeti yönlendirmek için çeşitli gölge oyunları yapmaktadır.

“...Gökyüzünde kanat çırpmadan süzülen büyük bir gölge oluştu karşı duvarda. Ellerini oynattıkça da süzülmeekten kanat çırpmaya geçiyordu gölgeden kuş. “Uçan kuştan sonra da geviş getiren keçi yapacağım,” dedi babam. Başparmaklarını ayrı, öbürlerini ikişerli tuttu. İki elini birleştirdi. “Duvara bak!” dedi. Söylediğini yaptım. Boynuzlu, sakallı ağzını sürekli oynatan kara keçiyi gördüm duvarda. “Şimdi de zenci başı yapacağım. Zenci başı yapmak için tek el kullanılır.”...”(MÜK, s.22, Otorite Sahibi Olmak)

Sarı kedi anlatılanlara kızmış ve muhabbetin daha fazla devam etmesini istememiştir. Bu nedenle sohbeti kesmek istemiştir.

“...Sarı Kedi yorgun sesiyle dedi ki: “Ben insana güvenmem. Bugüne değin hiçbir insan eli okşamadı sırtımı. Bugüne değin hiçbir insan eli uzanmadı cömertlik olsun diye uzanmadı bana doğru. Taş atmak, değnekle vurmak için kullandı insanlar ellerini benim için...” “Ama gene de...” Sarı Kedi, arkadaşının konuşmasını öfke dolu konuşmasıyla kesti: “Sus! Sus ne olursun, sus! Ben insanları tanımayan biri miyim ki bana anlatıp duruyorsun onları? Eğer sen onca seviyorsan insanları, buna da karışmak istemiyorum. Senden dileğim, beni etkilemeye çalışma. Bana insanların soyluluğundan, yüceliğinden, umut oluşundan söz etme!...””(MÜK, s.32, Otorite Sahibi Olmak)

Baba kendi istek ve arzularını dile getirmiş kızından bir kahve yapmasını istemiştir.

“...Hükümetimiz, biz emeklileri düşünse de maaşlarımızı evlerimize ödetse olmaz mı sanki?” dedi. Annem: “Karnın açtır babacığım. Yemek hazırlayayım mı?” diye sordu. “Yemek yedim kızım. Bankaya yakın bir kebabçıda arkadaşlarla yedik öğlen yemeğimizi. Sen bana bir kahve yap. Çok kaynatılmış, az şekerli bir kahve,” dedi...”(MÜK, s.35, Otorite Sahibi Olmak)

Meliha kendisine söylenen sözlere kızmış ve karşı çıkmıştır.

“...Anneannemle pazara gitmekten hiç hoşlanmıyorum. Benim yerimde siz olsanız, siz de hoşlanmazsınız. Neden mi? Pazar yeri, gürültücü satıcılarla, eli fileli, arabalı insanlarla dolu bir yerdir. Yürümekte güçlük çeker yorulurum. Anneannemin davranışlarını da yorucu bulurum. O, pazar yerini baştan başa yürür. Alacakları nelerse, en iyisini, en ucuzunu bulmak ister. Aldıktan sonra daha iyisini, daha ucuzunu görünce çok üzülür. Bana da: “Fiyatları aklında iyi tut ha Meliha! Başka yerdeki fiyatlarla karşılaştıralım. Ben yaşlıyım. Unutabilirim. Fakat sen...” Sözüünü keserim. Ondan öğrendiğimi ona söylerim: “Ben yeni yetişiyorum. Yeni yetişenler unutkan olmazlar,” derim. “Evet öyledir. Bir de Meliha, benimle konuşurken kaşlarını çatma!”...”(MÜK, s. 41, Otorite Sahibi Olmak)

Annesi Meliha'nın sözleri karşısında “Sus Meliha, sus!” şeklinde yanıt vermiş ve muhabbetin bu şekilde ilerlemesini istememiştir.

“... “Sus Meliha, sus! Senin böyle şeylere aklın ermez kızım. En iyisi çocuk yükçü tutmaktır. Ben çocukları seven, çocuklara acıyan bir kadını. Onların para kazanmasını istiyorum.”...”(MÜK, s.42, Otorite Sahibi Olmak)

Yükçü yükünün söylenen paraya taşınamayacak kadar ağır olduğunu ve buna karşılık kendisine fazladan para vermesi gerektiğini söylemiştir.

“...Yürüdük. Bu kez aceleci yürümüyordu yükçü amca. Bir zaman sonra durdu. “Daha gelmedik mi teyzeciğim?” dedi. “Hemen gelinir mi evladım? Bunca yakın olsaydı ben kendim taşırdım,” diye yanıtladı anneannem. Yükçü amca durdu: “Öyle miiiii? Gel taşı bakalım şu küfeyi de görelim hele. Sana verdiğin paraların tümünü vereceğim o zaman. Hali gel!” “Sen aklını mı oynattın? Bunca ağır küfeyi, bunca yola ben nasıl taşıyabilirim?” “Bak gördün mü ya? Yükümün çok ağır olduğunu, evinizin çok uzak olduğunu kendi ağzınla söyledin. Ver on lira daha. Yoksa boşaltır giderim ha!” Anneannem iyice korkmuştu: “Dur! Dur evladım, dur! On lira daha vereceğim. Taşı turşuluklarımı,” dedi. Anneannemin siyah cüzdanından bir onluk daha çıktı. Oturduğumuz apartmanın önüne gelmiştik sonunda...”(MÜK, s.46, Otorite Sahibi Olmak)

“...Yükçü: “Birinci katta oturuyordunuz. Öyle değil mi?” diye sordu. “Hayır oğ...” “Sen bana birinci katta oturduğunuzu söylemiştin teyze. Ya yirmi lira daha verirsin ya da buraya boşaltır giderim.” “Aman evladım! Tüm apartmana karşı beni utandırmak mı istiyorsun?” “Anlamam. Ya yirmi lira daha, ya da...” Anneannem cüzdanını açarken konuşuyordu: “Bir daha büyüklerle yük taşımak mı? Tövbeler olsun. En iyisi çocuklar. Üç çocuğa taşıtsaydım, verdiğim bunca paranın yarısını bile vermezdim. En iyisi çocuklar... En iyisi çocuklar...” Yükçü amca, anneannemin sözlerini duymamışa benziyordu...”(MÜK, s.46, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı adam çocukların bir an önce orayı terk etmesini istemiştir.

“...Camın parçalanırken çıkardığı sesi, bitişikteki amca da duymuş olmalı evinde. Balkona çıktı. Tümümüze birden sordu: “Ne oldu ülen?” Yanıt verenimiz olmadı. Birbirimize bakiştık. Bir yandan gülümsüyorduk. Balkondaki yaşlı amca konuştu: “Cam kırdınız gene, öyle değil mi? Ah sizi, ah! Def olun ülen, def olun! İnersem kırarım kemiklerinizi!” Kaçıştık...”(MÜK, s. 54, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı kadın durumdan şikayetçidir.

“... “Her Allah’ın günü sizi bu bayırda görmekten, sizlerin gürültüsüne katlanmaktan usandım ayol! Ben evimi boşuna mı buraya yaptırttım? Başım dinç, kulağım dinç olarak yaşamak için buraya ev kurdurdum ben. Fakat burada da sizler rahat vermiyorsunuz ki!” Onun konuşması uzar da uzar: “O keçiye, o oğlaklara da rahat verdiğiniz yok. Ayol, utanmıyor musunuz elin geçisini, elin oğlaklarını rahatsız etmeye? Utanmıyor musunuz oğlakları kovalamaya? Hele oğlaklardan birine rahatsızlık gelsin de görün siz. Kendi ayaklarımla gideceğim karakola. Zaten karakol başkomseri benim tanıdığım. O zaman görürsünüz başınıza gelecekleri. Bunu da aklınıza bir güzel yerleştirin!” Yaşlı teyze bazen de şöyle konuşur: “Tüm mahallenin çocukları bir araya gelmişsiniz gene...”(MÜK, s.74, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı kadın Emine'nin oturduğunu görür görmez kalkmasını ve eve gelmesini söylemiştir.

“...Bizim oyun yerimize, Çamaltı’na geldiği olurdu Emine’nin. Kucağında Nilay’ı taşıyarak gelirdi Çamaltı’na. Nilay’ı alırdık kucağından. O zaman Emine oturur, sırtını çamın gövdesine dayardı. Onun oturuşuna baktıkça, yaşlı kadınları anımsardım nedense? Halbuki o küçücükte daha. Biz yaşlardaydı. On bir ya da on ikiydi çoğunluğumuzun yaşı. Yanımızdan yukarıdakilerin ünlemesiyle dönerdi. Ünleyen yaşlı kadınsa şöyle seslenirdi: “Kınız Emine! Kız eve gel! Getir o çocuğu kız!” Emine hemen kalkar, Nilay’ı kucaklar, yollarırdı bayırdaki eve doğru. Eğer Nilay’ın o Şişko babası ünlemişse, yüzünün beyazlığı biraz daha çoğalır, sararmış olurdu. Yukarıya doğru giderken adımlarının daha aceleci olduğunu da görürdük. Emine anlatmazdı ya, biz onun bayırdaki bir evde mutsuz bir yaşam sürdüğünü bilirdik. Bunu büyüklerin konuşmalarından öğrendik. Emine’nin çok çalıştırıldığı, dövüldüğünü, kötü kötü sözler işittiğini büyükler anlatırlardı...”(MÜK, s.76, Otorite Sahibi Olmak)

“...Emine aşağıdaysa gene (iniliyordu bayırdaki evden: “Kınız Emine! Cehennemden katran kazanlarında kaynayasın, e mi? Ne dolaşıp duruyorsun oralarda şeytan suratlı? Haydi gel! Gel de dizlerimi ovuver biraz!” Emine, incecik vücuduna geniş gelen, eski görünümlü entarisi içinde aceleyle tırmanırdı bayırı...”(MÜK, s.78, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görülmektedir.

Noktalama işaretlerinden Virgül, kendilerinin küçümsenemeyecek en az diğer kâğıt ve sözcükler kadar işe yarar olduklarını ispat etmek istemekte iddia etmektedirler.

“... Virgül, kendini tutamadı: “Çok iş olmuş sözcüklerle Kâğıt var olmuş da! Biz Noktalama İşaretleri olmasak bir Kâğıt üstünde yan yana sıralanan Sözcükler ne anlam taşırlar? Bunu hiç düşündünüz mü?” dedi...”(MÜK, s.7, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...İki Nokta Üst Üste, Ünlem’in yanıtlamasına zaman bırakmadan dedi ki: “Fasulye sırıgının yararlarını bizlere Bahçıvan Sözcüğü kardeşimiz açıklayabilir. Bahçıvan Sözcüğü, konuşma olanağı bulduğuna sevindi. Ne var ki, Konu Sözcüğü, Öfke’nin etkisinde kalmışlıkla kulakları çınlattı: “Heeey! Beni dinleyin, beni! Tüm Sözcük’ler, tüm Noktalama İşaretleri bir de Kâğıt! Konu olmasaydı sizler neye yarardınız ki? Konu’suz öykü nerede görülmüştür?...”(MÜK, s.8, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Söyledikleri nedeniyle kendisinin azar işitebileceğini düşündüğü için bu istek ve arzusunu geri plana itmektedir

“...çabuk varmayı, çocuğun yükünden kurtulduğunu görmeyi isterim. Anneannemin onları sevdiğine de inanmam. Onca seviyor, onca acıyor da ne demeye çocuğu yaşındaki çocuklarla pazarlığa giriyor? Bunu bazen söylemeyi düşünürüm de söyleyemem. Söylersem, ya ezberlediğim yanıtlardan birini alacağımı ya da azar işiteceğimi bilirim...”(MÜK, s.42, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Yaşlı kadın gördüğü muamele karşısında diğer insanların onu ayıplayacağını düşündüğü için alalecele parayı çıkarmıştır.

“...Yükçü: “Birinci katta oturuyordunuz. Öyle değil mi?” diye sordu. “Hayır oğ...” “Sen bana birinci katta oturduğunuzu söylemiştin teyze. Ya yirmi lira daha verirsin ya da buraya boşaltır giderim.” “Aman evladım! Tüm apartmana karşı beni utandırmak mı istiyorsun?” “Anlamam. Ya yirmi lira daha, ya da...” Anneannem cüzdanını açarken konuşuyordu: “Bir daha büyüklere yük taşımak mı? Tövbeler olsun. En iyisi çocuklar. Üç çocuğa taşıtsaydım, verdiğim bunca paranın yarısını bile vermezdim. En iyisi çocuklar... En iyisi çocuklar...” Yükçü amca, anneannemin sözlerini duymamışa benziyordu...”(MÜK, s.46, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Yaşlı adam cüzdanında sakladığı saçlı gençlik fotoğraflarını göstererek diğer insanlar tarafından kabul edilmek ve gözlerindeki görünümünü koruyabilmek istemiştir

“...Babamın sesi azarlayıcı olur o zaman: “Eh sus bakalım! Haberleri rahat dinleyelim.” Sesi azarlayıcı olsa da dudaklarında gülümseme vardır babamın. Zaten böylesi tartışmalar şakacı biçimde geçer bizim evde. Babamın Can Akbel’e yakınlık duyusunun nedenini biliriz. Saçları döküktür. Başının yanlarında, arkasında saçları vardır; ama, ortası hepten saçsızdır. Saçsızlığa, saçlarının dökülmüşlüğüne alışamamıştır. Buna üzülüğünü söylediği de olur. Babamın para cüzdanında jelinin bir bölme vardır. O bölmeye, saçının dökük olmadığı yıllarda çektiği bir resmini yerleştirmiştir. İnsanın değiştiğinden, değişimin sürekli olduğundan, saçlardan söz ediliyorsa, eli cüzdanına uzanır. Resmini göstererek der ki: “Bu benim resmim işte! Saçlarım böyleydi. Saçlarım dalga dalgaydı. Tarağın ince yanıyla tarayamazdım. Ya şimdi? Başımız oldu uçak alanı!”...”(MÜK, s.48, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Geçmişte yapmış olduğu bazı iyilikler nedeniyle izzet, ikram ve hürmet görmek istemekte, toplumdaki genel görünümünü korumak istemiştir.

“...Saniye Hanım’ın öfkesi gittikçe çoğalıyor, öfkesi çoğaldıkça da bağırarak konuşuyordu: “Vay nankör kız vay! Vay iyilik bilmez kız vay! Bir eli yağda, bir eli baldaydı. Sultanlar gibi yaşıyordu evimde. Onu besleme gibi, hizmetçi gibi mi görüyordum ben? Yediği önünde, yemediği ardındaydı. Fil gibi yerd de bir günden bir güne gücüne gitmemişti. Oburluğunu yüzüne vurmamıştım. İyi mi etmişim sanki? “Kendi ellerimle yıkıyordum pisi. Kendi ellerimle tarıyordum saçlarını. Yıkamaz olaymışım. Taramaz olaymışım. “Annesi hastanelerde öldü de ben başında bulunup kaldırttım ölüsünü. Ah iyilikler bilmez Emine ah! “Allah aratır beni. Hem de çokça aratır da gene döner, gene gelir evime. Ben de o zaman yapacağımı biliyorum sana. Dur hele dur! Elime düşersin bir.” Polise

de gitti Saniye Hanım. Fakat bulunamadı Emine...”(MÜK, s.80, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Kara kedi insanlar tarafından benimsenmek kabul edilmek istemektedir.

“... “Gözümüz aydın Sarı kardeşim. Aylardır bize iyi bir yaşam yeri, iyi bir sığınak olan bahçemizin içindeki eve insanlar geldi.” Sarı Kedi, arkadaşının sevinişine şaşmıştı. “Gelmişse ne olmuş? Bizi eve mi alacak insanlar sanki? Biz, ‘Ev Kedileri’ mi olacağız?” Gene dışarıda, gene sokaklarda olmayacak mıyız? diye konuştu. Can sıkıntısı duyduğu, mutsuz olduğu zamanlardaki gibi titrekti Sarı Kedi’nin sesi. “Böyle düşünmesen daha iyi edersin. Ne denli hor görürlerse görsünler bizi, insan umuttur. Ne denli sert tekmeler vurma heveslisi olurlarsa olsunlar, gene de ben umut bilir, güvenirim insana. Bana öyle geliyor ki kısa zamanda bizimle ilgileneceklerdir gelenler. Kısa zamanda önümüze bir şeyler atacaktırlar,” dedi Kara Kedi. -..”(MÜK, s.31, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Yaşlı kadın diğer kişilerce benimsenmek için hediyeler verebileceğini söylemektedir

“... “Emine’yi gördünüz mü evladım? Gördünüzse söyleyin evine gelsin. İsterseniz beni onun yanına götürün de elinden tutup onu evimize götüreyim. Eğer gördünse, eğer yerini biliyorsan söyle. Söyle de gör, sana neler alacağım, neler...””(MÜK, s.78, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.5.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

“...Oda sessizleşmişti. Sessizliği Kâğıt bozdu: “Oh! Çok yorulduğum, çok. Yazı makinesinin merdaneleri arasında ezilmek, binlerce maden yumruğunun vuruşuna katlanmak kolay mı? Fakat yorulmam işe yaradı doğrusu. / Kâğıt olarak yaratılmanın yüce bilincine bir kez daha vardım. Üzerimde bir öykü taşıyorum. Hem de çocuklar için bir öykü. Yaşasın ağaç atamız! Yaşasın tüm çocuklar!””(MÜK, s.5, Başarılı Olmak)

“...duruyordu. Öbürü de kucığında, televizyon anteni olduğunu anladığım madeni parçalar taşıyordu. Dedem: “Aferin gençler, aferin! Tam söyledığınız saatte geldiniz. İşinize bağlı oluşunuzu beğendim. Bir de televizyonu açılışa kalmadan kurarsanız, ikinci aferini alacaksınız. Bunca da değil. Torunum Fahri size bir yüzlük verecek. Temiz, gıcır gıcır bir yüzlük. Haydi gençler. Buyurun içeriye,” dedi...”(MÜK, s.39, Başarılı Olmak)

“...Lahana satıcısı: “Daha ucuza taşıtamazsın teyzeciğim. Gel Hüseyin, gel! Alınmış mal burada bırakılacak değil ya,” dedi. Yükçü geri döndü. Tartılıp bir kenara yığılan sebzeleri elbirliğiyle doldurduk küfeye. En üstü de beyaz lahanaları koyduk. Pazar yeri gerilerde kalmıştı. Satıcıların, kulaklarını rahatsız eden bağrımları duyulmuyordu. Önümüzde yürüyen yükçü durdu birden. “Kırk liramı ver teyzeciğim. Ben peşin alırım ücretimi. Böyle yapmayınca başıma işler geliyor, Üç gün önce kadının biri, ücretimi peşin verdiğini söyleyerek beni kapısından kovdu. Ben de akıllandım. İşin başında paramı alıyorum,” dedi...”(MÜK, s.43, Başarılı Olmak)

“...Anneannem: “Aman evladım! Sen ne diyorsun? Bunca para verdim. Sokağa dökülür mü bunca turşuluk?” dedi. “Dökmemi istemiyorsan on lira daha verirsin!” Yükçü amca çok kararlı konuşuyordu. Konuşması inandırıcıydı. Anneanneme cüzdanını açmak düştü...”(MÜK, s.48, Başarılı Olmak)

“...getireceksiniz. Siz sanıyormusunuz ki bu bayır sahipsiz? Öyle şey olur mu ayol! Bu bayırın tümü sahipli. Bu bayırın tümü parselli. Bu bayırın tümü tapulu... “Tapulu mal ne demek? Mülk demek, mülkiyet demek. Siz utanmıyor musunuz başkasının malına, mülkiyetine izinsiz girmeye? Siz nasıl olur da başkasının tapulu malındaki çiçekleri toplar, evlerinize kucaklar dolusu katırtırnağı taşırsınız? Sahibinden izin aldınız mı, izin? Siz analarınızdan, babalarınızdan hiç mi duymuyorsunuz benim şu söylediklerimi?” Biz, onun hiçbir sorusunu yanıtlamadan geçer gideriz. Onun evinin uzağında sürdürürüz oyunumuzu...”(MÜK, s.76, Başarılı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

Tüm çevrelerce kendisinin dinlenilmesi istemiştir.

“...Öfke, düşünmek için zaman ayıracak yapıda değildi: “Önce biz vardık, biz! Önce söz vardı, söz!” diye bağırdı. Soru İşareti girdi araya: “Virgül kardeşimizin söylediğini yadsıyamazsınız,” dedi. Öfke bu! Tutabilir mi kendini? “Sen sus! Noktanın üstünde yaşayan kambur, süs!” diye bağırdı. Soru İşareti: “Seni düşünmeye çağırıyorum “...Öfke...” dedi. Öfkenin yanıtı: “Kambur! Kambur! Kambur!” oldu. Soru İşareti, gücenmeden konuştu: “Senin olduğun yerlere düşünme eylemi uğrayamaz kardeşim...” Bu kez de İki Nokta Üst Üste girdi araya: “Bir açıklamada bulunabilir miyim?” “Uzun uzun açıklamaları, öğüt verenleri hiç mi hiç sevmem. Çocuklar da böyledir. Öğüt verenlerden uzaklaşmak isterler. Öğütçüden uzak kalamıyorlarsa esnerler. Bu nedenle ben, çocuklar için öyküde bulunmaktan sevinç duyuyorum. Senin de susmanı; açıklamalarda, öğütlerde bulunmamamı istiyorum, anlıyor musun?” dedi Öfke...”(MÜK, s.7, Sözü Geçen Biri Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Yükçü mevcut durumu kontrol ederek daha fazla nasıl para kazanacağını farkına varmıştır

“...Yükçü durdu o sıra. Dönüp bize bakmaya başladı. Belli ki bizi bekliyordu. Adımlarımızı daha da sıklaştırdık. Yanına vardık. “Ayağınızın altında yumurta mı var teyzeciğim? Ben işimi çabuk bitirip yeniden iş yapmalıyım. Beni başka müşterilerimden ediyorsunuz. Bunca yavaş yürümek olur mu? Yavaş yürüdüğünüz için on lira daha vereceksiniz. Yoksa şuracığa döker giderim sebzenizi,” dedi yükçü...”(MÜK, s.47, Zeki Olmak)

4.1.5.4 Hazcılık

Zevk

Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...Oturma odasına geçtik. Konukların paltosu, mantosu, atkıları orada alındı. Onları tanıyordum. Bizim evin yanında yükselen kocaman apartmanda oturuyorlardı. Sokağa birlikte çıkarlardı. Onları ayrı ayrı görmeğe alışkın değildim. Yaşlı adam, oturduktan sonra: “Oh! Oh! Oh! Ne güzel yanıyor sobanız! Ne güzel sıcaklık içindesiniz. Ne mutlu size. Keşke biz de sobalı bir evde otursaydık. Keşke kaloriferi olmasaydı apartmanımızın,” dedi. Yaşlı kadınla annem bakışıp gülümsediler...”(MÜK, s.25, Zevk)

“...Geçenlerde Sami, sapanıyla nişan aldı evin camlarından birine. Öyle garip gürültüyle parçalandı ki cam, Paşa Konağı ağladı sandım...”(MÜK, s.54, Zevk)

“...Bizim mahallenin en yaramaz çocuğu Haşim’dir. Başiboş köpekleri birbirleriyle dövüştürür. Küçük kutu kapaklarına ip geçirir. İpin bir ucunu kedilerin kuyruğuna bağlar. O zaman zavallı kedi,

kuyruğundaki ipten, kapaktan kurtulma çabası gösterir. Olduğu yerde döner durur. Ağzıyla yakalamak ister ama kavuşamaz. Kedinin öfkeli görünüşü Haşim'i kahkahalarla güldürür. Haşim bu yüzden çokça azarlar işitti. Fakat o değişmez ki! Bir başka gün bir başka yaramazlık eder. Onun aklına gelen yaramazlıkla hiçbirimizin aklına gelmez doğrusu..."(MÜK, s.72, Zevk)

"...Bir gün Haşim dedi ki: "Gelin çocuklar, gelin! Birlikte bayıra gidelim. Size orada bir şey göstereceğim. Göstereceğimi çok eğlenceli bulacaksınız." Peşine takıldık. Bayırın ortalarına doğru yürüdük. Onun getirdiği yere gelince ne görsek beğenirsiniz? Biz kaplumbağa ters çevrilmiş olarak duruyor. Ayakları dışarıda kıpırtısız duruyor. Haşim kahkahayla güldü. Gülerken de o iri, seyrek dişlerini gösterdi tümümüze. "Gördünüz mü çocuklar? Ben dün akşam üzeri bunu ters çevirmişim. Gece boyunca böyle durmuş. Kaplumbağalar böyledir işte. Onları bir ters çevirin, günlerce dönmezler. Günlerce yürüyüş durumuna düşmezler. Açlıktan ölenleri bile olur. Haydi bakalım kaplumbağa! Bunca bekleyiş yetişir. İşte geldi Haşim Ağabey'in. Şimdi seni yüzükoyun çeviriyorum," dedi. Böyle dedikten sonra bir tekme savurdu kaplumbağaya. Zavallı ötelere fırladı. Sırtüstü duruştan kurtulmuştu. Aceleyle yürüdü. Otların arasına girdi. Haşim gene kahkahayla güldü..."(MÜK, s.72, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

"...Yazar, kâğıdı yazı makinesinden çıkardı. İşin sonuna varmanın sevinciyle gülümsedi. Gece çokça ilerlemişti. Yorgundu. Gerinmek gereksinimi duydu. Gerinirken eklem yerleri kütürdedi. "Çok yoruldum. Yorulduğuma da değdi doğrusu. Öykü hazır işte. Bugün götürür dergi yöneticilerine veririm," diye düşündü..."(MÜK, s.5, Hayattan Tat Almak)

"...Oda sessizleşmişti. Sessizliği Kâğıt bozdu: "Oh! Çok yoruldum, çok. Yazı makinesinin merdaneleri arasında ezilmek, binlerce maden yumruğunun vuruşuna katlanmak kolay mı? Fakat yorulmam işe yaradı doğrusu. / Kâğıt olarak yaratılmanın yüce bilincine bir kez daha vardım. Üzerimde bir öykü taşıyorum. Hem de çocuklar için bir öykü. Yaşasın ağaç atamız! Yaşasın tüm çocuklar!"..."(MÜK, s.5, Hayattan Tat Almak)

"...Korkak Sözcüğü biraz rahatlamıştı. "Yeryüzünde olmamayı isterdim kardeş. Korkaklığın, korkunun yeryüzünden kalkmasını isterdim. Hele çocukların gönlünde yaşamayı hiç istemezdim," diye konuştu..."(MÜK, s.9, Hayattan Tat Almak)

"... "Mucip Bey Dede hemen bıraktı oynamayı: 'Çıldırmadım Nimet Hanım. Ben kendimdeyim. Oda sıcak. İhlamur sıcak. Ev sahiplerimiz sıcak. Gözüm gönlüm, iliğim kemiğim ısındı. Çalıcılığımıza lüks hevesçiliğimize, düşünmeden tüketiciliğimize oynamak geldi içimden. Tara leyley türküsünü böyle zamanda söylemeyip, böyle zamanda oynamayıp ne zaman söyler oynarız? Korkma. Çıldırmadım ben. Korkma. Çıldırmadım ben. Korkma. Delirmedim ben,' dedi."..."(MÜK, s.27, Hayattan Tat Almak)

"...Kara Kedi: "Şimdi nasılsın arkadaşım?" dedi. Çoğalan karanlık içinde Sarı Kedi'nin gözleri ışıldadı. "Biraz önce ciğer kokusu başımı döndürüyordu. Şimdi de mutluluktan dönüyor başım. Şimdi herkesi, her şeyi, insanları seviyorum. Aç olarak girdiğim geceler beni korkutur, bitmek tükenmek bilmezdi. Geceyi bile seviyorum. Çabuk tükeneneğine inanıyorumir de şuna inanıyorum: Mutlu etmek insanın elindedir. İstese insanlar, yeryüzünden açlığı kaldırabilir. Tümümüz tok olunca tümümüz mutlu oluruz. O zaman herkes birbirini sever. O zaman, herkes birbirine sevimli görülür/ Görüyor musun çoğalan karanlığı? Bugün bana karanlık bile güzel görünüyor..."..."(MÜK, s.34, Hayattan Tat Almak)

"... "Benim saçsızlığım üzüldüğüm de yok. Bana yaran bile var. Mesela tarak eskitmiyorum." "Çok iyi. İşte böyle ol. Kendini üzüntülerden uzak tut." Ablam kahkahayla güldü. Biz de onun yaptığını yaptık. Bu neşelenişten sonra babam cam kıyısından çekildi..."(MÜK, s.50, Hayattan Tat Almak)

“...Bizim mahallede evler yan yana sıralanmıştır. Evlerin önünden yol geçer. Arkada da suyu yaz aylarında iyice azalan balıksız bir dere vardır. Mahallemizin ince uzun bir yapısı olduğunu anlatabildim sanırım... Yolun üstü bayırdır. Bahar gelince otlar bir güzel yeşerir, çiçekler açar bayırda. Koyun otlatanlar gelir bayıra. Koyunlarını acelesiz yürüterek otlatırlar. Ama bunlar sık sık gelmez. Arada bir görünürler sürüleriyle. İnsanla konuşmayı sevmeyen, sessiz görünüşlüdür koyunların sahibi. Beyaz sakallı, takke giyen bir dede var. O hemen her gün gelir bayıra. Uzun kulaklı, kiremit renkli tüylü keçisini getirir. Uzun kulaklı keçinin üç tane de yavrusu var. O yavrular öyle sevimlidir, öyle hoş a giden görünüşleri vardır ki ah canım ah! Kendilerine bakarken gülümsemeden edemezsiniz...”(MÜK, s.70, Hayattan Tat Almak)

4.1.5.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Dedem gücenmiş: "Göbelek kötü bi şey mi efendi? Ben onu kuzu etine değişmem. Kentliler, ağızlarının tadını bilmiyorlar besbelli. Bir göbelekti aş yeseler de görseler... Bir daha, bin daha yemek isterler." diye konuşmuş. Konuşmuş ya gene de istediği olmamış. Nisan yağmurlarından sonra peş peşe güneşti günler gelip toprak ısınınca dedem yollanırdı dağlara doğru. O, göbelek toplamaya gittiğini söylemezdi bizlere. Bir sabah uyanırdık ki dedem de yok, yün heybe de! Bizler uyurken sessizce çıkıp gitmiş evden...”(MÜK, s.11, Cesur Olmak)

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Teyzem, Ormankadı köyü öğretmenliğine atanmıştı. Beni de birlikte götürdü. İlk kez köy görüyordum. Ufakık bir evde oturuyorduk. Karşımızda cami vardı. Minaresi ilgimi çekiyordu. Bu yuvarlak yapının bunca yüksekliği şaşkınlık duymama neden oluyordu. Gökyüzünde kayıp giden beyaz bulutlar görüyordum. Bulutlardan birinin minarenin ucuna takılıp kalacağını sanıyordum. Fakat böyle bir şey olmadı. Beyaz bulutlar, minarenin ucuna takılmadı. Köye alışınca ya değin başka şaşkınlıklarım da oldu: Mandalara şaşımtım. Kalın boynuzlu, koca gövdeli yaratıklarda onlar. Başlarını ileriye doğru uzatıp, boyunlarını gergin tutarak yürüyorlardı. Bu görkemli yaratıklar, insanı bir tekmede öldürebilirdi. Biri üstüme bassa, beni yamyassı edebilirdi!...”(MÜK, s.17, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“... “Mucip Bey Dede hemen bıraktı oynamayı: ‘Çıldırmadım Nimet Hanım. Ben kendimdeyim. Oda sıcak. Ihlamur sıcak. Ev sahiplerimiz sıcak. Gözüm gönlüm, iliğim kemiğim ısındı. Çalımcılığımıza lüks hevesçiliğimize, düşünmeden tüketiciliğimize oynamak geldi içimden. Tara leyley türküsünü böyle zamanda söylemeyip, böyle zamanda oynamayıp ne zaman söyler oynarız? Korkma. Çıldırmadım ben. Korkma. Çıldırmadım ben. Korkma. Delirmedim ben,’ dedi.”...”(MÜK, s.27, Cesur Olmak)

“...Benim "eski ev" dediğime, büyükler "Paşa Konağı" diyorlar. Paşa Konağı'nda kimseciklerin oturduğu yok. Siyahlaşmış tahtaları, kırılmış camları, yosun tutmuş kiremitleriyle üzüntülü, düşünceli bir görünüm içindedir o. İnsansızlığa, terk edilmişliğe üzüntü duyup herkese küsmüş gibidir. Belki böyle değildir de, onu insansız, bakımsız gördükçe ben bu biçim düşüncelere varıyorumdur... Geçenlerde Sami, sapanıyla nişan aldı evin camlarından birine. Öyle garip gürültüyle parçalandı ki cam, Paşa Konağı ağıladı sandım...”(MÜK, s.54, Yaratıcı Olmak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...İnseydi hiçbirimizi yakalayamazdı ya, gene de kaçıştık. Bir yaramazlık sonunda kaçmak hoşumuza gidiyordu besbelli. Bunu kaçarken herkesin neşeli oluşundan, gülüşmelerden anlıyordum...”(MÜK, s.55, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Bunlar bizim eve en yakın olan çam ağacında gördüğüm eğlendirici olaylar. Eğlendirici olaylardan birini de dün gördüm. Onu da anlatayım: Pazar günüydü. Daha televizyon açılmamıştı. Televizyon açılıncaya değin okul ödevlerimi hazırlama uğraşı içindeydim. Bir ara dışarıya baktım. Bir de ne göreyim! Yan tarafta yükselen o görkemli san apartmandan evimize doğru bir karga sürüsü gelmiyor mu? Kargaları saymadım. Ama, en azından yirmiye varırdı sayıları. Hoş bir uyum içindeydiler uçarken. En öndeki kargayı izliyorlardı. Öndeki karga yükseliyorsa, öbürleri de yükseliyordu. Öndeki karga alçalıyorsa, öbürleri de öyle yapıyordu. Böyle uça uça yaklaştılar. Bizim çamın dallarına kondular. Çok ilginç, çok merak uyandıran bir karga sürüşüydü bu. İlginçlikleri, merak uyandırılışları mı? Her karganın ağzında bir parça taşıyor oluşuydu! Pencereyi açtım. Onları daha yakından görmek istiyordum. Benden yana uzayan dala konmuş kargaya bakabiliyordum. Karga, ağzında taşıdığını dala bıraktı. Ayağının biriyle, bıraktığının üstüne bastırdı. Başını iki yana çevirdi birkaç kez. Gözleri mavi maviydi. Beni görüyordu ya, kıpırdamadığımdan benden korkmuyordu. Ayağıyla bastırıldığını galaladı. Birden durakladı. Bir şeyler düşünüyordu besbelli. Bir daha galaladı. İkinci galalayıştan sonra olanca gücüyle. “Gaaaaaak!” diye bağırdı. Bağırıktan -sonra önündekini aşağıya düşürdü. Bağırmasını yineledi: “Gaaaaaak!” Karganın son bağırsı, aşağıya bir şeylerin dökülmesine neden oldu. Sonra da aceleci bir uçuşa geçti tümü. Çabukça gözden kayboldular. Kargaların getirdiğini öğrenme merakına kapıldım...”(MÜK, s.67, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Şimdi Tilki Kedi’yle yavruları eski evde yaşamlarını sürdürüyorlar. Ben yine uğruyorum onlara. Ana kedi eskiden olduğu gibi ürkek davranmıyor beni görünce. Buna seviniyorum. Sevindiğim bir şey daha var. Bu eski ev, geçmiş günlerdeki gibi düşünceli görünmüyor bana. İçinde canlılar, yaşayanlar olunca ona şenlik geldi. Üzüntülü görünümünden kurtuldu. Bana öyle geliyor. Eski ev, şenlenmişliğiyle çevreyi gözlüyor sanıyorum işte...”(MÜK, s.57, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Sonra da: “Ah!.. Bir de okula da başlasam..” derlerdi. Zaman geçti. Okula da başladım. Okula başlayış günümü hiç unutamam: Sevine sevine taşıyordum çantamı. Okulda daha da sevineceğimi sanıyordum. Ne var ki sevincim söndü gitti okula...”(MÜK, s.61, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

4.1.5.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

“...Soyadı yasası çıkınca bizim köye bir devlet görevlisi gelmiş. Herkese hangi soyadını almak istediğini ayrı ayrı soruyormuş. Sıra dedeme gelince, dedem: "Benim soyadım Göbelek olsun efendi," demiş. Devlet görevlisi göbeleğin ne olduğunu, ne anlama geldiğini bilememiş. Anlatmış, öğretmişler. O zaman karşı çıkmış görevli: "Böyle soyadı olmaz. Senin ‘Göbelek’ dediğine kent yerinde ‘Mantar’ derler. Mantar da alay konusu, eğlence konusu edilen bir bitkidir. Sizinle de alay ederler. Size ‘Mantar Adam’ derler. Kişileri küçük düşürücü, rahatsız edici soyadlar vermek yasaya aykırıdır. Sen kendine başka bir soyadı düşün," demiş. Dedem gücenmiş: "Göbelek kötü bi şey mi efendi? Ben onu kuzu etine değişmem. Kentliler, ağzlarının tadını bilmiyorlar besbelli. Bir göbelekti aş yeseler de görseler... Bir daha, bin daha yemek isterler." diye konuşmuş. Konuşmuş ya gene de istediği olmamış...”(MÜK, s.11, Yaratıcı Olmak)

“...Teyzem, Ormankadı köyü öğretmenliğine atanmıştı. Beni de birlikte götürdü. İlk kez köy görüyordum. Ufacık bir evde oturuyorduk. Karşımızda cami vardı. Minaresi ilgimi çekiyordu. Bu yuvarlak yapının bunca yüksekliği şaşkınlık duymama neden oluyordu. Gökyüzünde kayıp giden beyaz bulutlar görüyordum. Bulutlardan birinin minarenin ucuna takılıp kalacağını sanıyordum. Fakat böyle bir şey olmadı. Beyaz bulutlar, minarenin ucuna takılmadı. Köye alışınca da değin başka şaşkınlıklarım da oldu: Mandalara şaşmıştım. Kalın boynuzlu, koca gövdeli yaratıklarda onlar. Başlarını ileriye doğru uzatıp, boyunlarını gergin tutarak yürüyorlardı. Bu görkemli yaratıklar, insanı bir tekmede öldürebilirdi. Biri üstüme bassa, beni yamyassı edebilirdi!...”(MÜK, s.17, Yaratıcı Olmak)

“...Daha ilkokula başlamamıştım. Gelecek yıl okula başlama yaşına varacaktım. Yaşıtım çocukları görüyordum manda peşinde. Mandalar dev, çocuklar cüceydi. Gene de hiç korkuları yoktu! Onların peşinde korkusuz yürüyor, sopayla vurabiliyorlardı. Buna da şaşıyordum. Köy çocuklarının çok yiğit, çok güçlü kişiler olduklarına inanıyordum? ’ Kazlar, tavuklar, horozlar, hindiler, daha başka hayvanlar görüyordum çevrede. O zamana değin, hayvanların çoğunu kitaplarda görmüş biriyim. Kitaplarda hayvanlar sessiz, kıpırtısızdılar. Fakat Ormankadı’da karşımdaydı tümü. Yürüyorlar, koşuyorlar, kendilerince sesler çıkarıyorlardı. Hele horozların ötüşü ne güzeldi! Bunlara da şaşkınlık duyuyor, merakla izliyordum tümünü...”(MÜK, s.17, Yaratıcı Olmak)

“...Eşyaların gölgesi duvarlara düşmüştü. Gaz lambası aynı yerde durunca, gölgeler de aynı yerde duruyorlardı. Lamba yer değiştirdi onlar da yer değiştiriyorlardı. Annem örgü örüyordu. Babam kanepeye sırtüstü uzanmıştı. Duvar saatinin "tik tak"ları odanın sessizliğini bozuyordu. Lambayı kıstım. Duvardaki gölgelere baktım. Tümü koyulaşmıştı. Işığı çoğalttım. Bu kez de gölgelerin koyuluğu azaldı. Annem: “Çek elini lambadan! Elektrik idaresinin ışığımızla oynayışından sonra sırayı sen mi aldın?” dedi. “Gölgelere bakıyordum,” dedim. Babam: “Evet. Çok ilginç gölgeler var duvarlarda. Ben de onlara baktım durdum,” diye konuştu. Sonra yerinden kalktı babam. Dedi ki: “Gel sana gölge oyunları öğreteyim. Benim çocukluğumun geceleri böyle lambaların aydınlığında geçti. Çok oynardık gölge oyunlarını. İlk uçan kuş yapıyorum.” İçi kendine dönük, başparmakları birbirine yapışık tuttu ellerini. Gökyüzünde kanat çırpmadan süzülen büyük bir gölge oluştu karşı duvarda. Ellerini oynattıkça da süzülme kanat çırpma geçiyordu gölgeden kuş. “Uçan kuştan sonra da geviş getiren keçi yapacağım,” dedi babam. Başparmaklarını ayrı, öbürlerini ikiye tuttu. İki elini birleştirdi. “Duvara bak!” dedi. Söylediğini yaptım. Boynuzlu, sakallı ağzını sürekli oynatan kara keçiyi gördüm duvarda. “Şimdi de zenci başı yapacağım. Zenci başı yapmak için tek el kullanılır.”...”(MÜK, s.22, Yaratıcı Olmak)

“...Hem aç, hem de güçsüz iki kedi, kapıyı karşılarına alarak çömeldiler yere. Kuskün görünümüyüdüler. Gözlerini kapatmışlardı. Burunlarında koku, uslarında löp löp ciğer parçaları vardı. Ağzıları sürekli sulanıyor, yutkunup duruyorlardı. Sonu iyiye varmazdı bunun. Karınları guruldamaya, çok geçmeden de ağrımaya başladılar. Öfkeli, kavgacı olurlar; bir hiç yüzünden birbirleriyle çekişirlerdi. Çekişmelerin sonu da kavgayla biterdi çoğu kez...”(MÜK, s.33 , Yaratıcı Olmak)

“...Hükümetimiz, biz emeklileri düşünse de maaşlarımızı evlerimize ödetse olmaz mı sanki?” dedi. Annem: “Kamın açtır babacığım. Yemek hazırlayayım mı?” diye sordu. “Yemek yedim kızım. Bankaya yakın bir kebabçıda arkadaşlarla yedik öğlen yemeğimizi. Sen bana bir kahve yap. Çok kaynatılmış, az şekerli bir kahve,” dedi...”(MÜK, s.35, Yaratıcı Olmak)

“...Pencereye yakın, yüzlerimiz dışarıya dönük oturduk. Dedem konuştu: “Duyduğuma göre, televizyon istiyormuşsun Fahri. Televizyonlar çeşit çeşit yapılmış: Bazıları şişko karınlı, bazıları onca şişko karınlı değil, bazıları küçük, bazıları da büyük... “Nasıl olursa olsunlar, tümü, dört kenarlı bir çerçevenin içine yerleştirilmişlerdir. Camdan insanlar, hayvanlar, ağaçlar, ırmaklar, denizler, dağlar gelip geçerler. “Televizyonu, çokça para vererek alır evimize yerleştiririz. Bir de çokça para vermeden edinmiş olduğumuz televizyonlar vardır. Onlar da dört çerçeve içine yerleştirilmişlerdir. Karınları şişko değil, düzdür. Hep canlı yayın yaparlar. Şimdi biz, canlı yayın yapan, düz ekranlı bir televizyonun karşısındayız. Hadi bakalım Fahri. Salonumuzdan, canlı yayın yapan televizyonu izleyelim. Olmaz mı?” “Olur,” dedim...”(MÜK, s.37, Yaratıcı Olmak)

“...Yükçü durdu o sıra. Dönüp bize bakmaya başladı. Belli ki bizi bekliyordu. Adımlarımızı daha da sıklaştırdık. Yanına vardık. “Ayağınızın altında yumurta mı var teyzeciğim? Ben işimi çabuk bitirip yeniden iş yapmalıyım. Beni başka müşterilerimden ediyorsunuz. Bunca yavaş yürümek olur mu? Yavaş yürüdüğünüz için on lira daha vereceksiniz. Yoksa şuracığa döker giderim sebzenizi,” dedi yükçü...”(MÜK, s.45, Yaratıcı Olmak)

“... “Siz ne anlarsınız spikerin iyisinden? Can kardeşim, spikerlerin kralıdır, kralı.” “Öyleyse devrilmesi gerekir. Günümüzde kralları deviriyorlar,” diye konuşur ablam...”(MÜK, s.48, Yaratıcı Olmak)

“... “Senin saçların bir gün içinde mi döküldü baba?” dedim. Babamın yanıt vermesine kalmadan, annem konuştu öfkeli: “Tam sorulacak soru buldun! Sana ne?” Babam: “Bir gün içinde dökülür mü insanın saçı?” dedi. “Peki niçin alışamadın?” dedim. “Ben mi?” Annem girdi araya: “Bırakın şu saçı da, saç dökülmesini de,” diye söylendi. Babam yeniden daldı gazetesine...”(MÜK, s.50, Merak Duyabilmek)

“...Duvallar, tavanlar açık mavi renge boyanmıştı. Tavandaki ağaç süslemeler de ayrıca ilginçti. Geçmiş yıllarda yaşayan ustalar ne becerikli kişilermiş meğer! Çokça baktıktan sonra çekilmeyi düşündüm. Birden içeride Tilki Kedi’yi görmeyeyim mi? Karşı köşedeydi. Kendisine baktığımı anlayınca yerinden kalktı. O zaman anne olduğunu, üç tane yavrusu bulunduğunu görüp öğrendim. Bana öfkeli öfkeli bakıyordu. Karşılaşmamızdan hoşlanmamıştı. Kendisini taşıyanlardan biri olduğumu sanmış olmalıydı. Oysa ben ona hiç taş atmamıştım. İnan olsun atmamıştım. Kedice bilmiyordum. Gene de bilmem. Hangi çocuk kedice bilir? Eğer kedice bilseydim ona derdim ki: “Ben seni hiç taşlamadan Tilki Kedi. Adım Tilki koymalarını bile istemezdim. Bence kedi kedidir; tilki de tilki... Sen kedisin. Sana ne demeye Tilki diyelim ki?” Öfkeli bakışlarının sonu gelmiyordu. Hep bakıyor, hep bakıyordu...”(MÜK, s.55, Yaratıcı Olmak)

“...Bir gün ana kediyi, yavrularını karşısına almış oturur gördüm. Onlara bir şeyler anlatıyor gibiydi. Dillerinden anlamadığımı söylemiştim. Kendimce, şunları söylüyor olduğunu düşündüm: “Beni dinleyin yavrularım: “İyi birer kedi olmanızı istiyorum sizlerden. İyi kedi olmanın ilk koşulu temizliktir. Pis bir kediyi ne kediler, ne de insanlar sever. O zaman hep kenara itilir, yalnız kalırsınız. Yaşamı yalnızlık içinde sürdürmek güçtür. Birlikte yaşamamız bize sağladığı kolaylıklar, mutluluklar vardır. Bu mutluluğun başında bir evde yaşamak, insanlarla birlikte olmak gelir. “İnsanlar, yaşamımızı sağlayan olanakları hazırlarlar evlerinde, bizler için. Ama biz kediler gene de insanlardan çok, evlerimizi severiz. Evimize bağlı oluruz. “Düşmanlarınız olacaktır. Düşmanlarınızın başında köpekler gelir. Bir de yaramaz çocukları, sokağa çıkınca yaramazlara uyan çocukları söylemeliyim. “Çocuklar onca önemli değil ya, şu köpeklerle karşı dikkatli olmanızı öğütleyeceğim. Kocaman ağızlı, kocaman pençeli, keskin dişlidir onlar. “Köpeklerin keskin dişleri, kocaman pençeleri var diye korkuya kapılmayın. Bizim de çevikliğimiz, patilerimizde saklı beşer çengelimiz var. Ben çok köpek ağlattım, çevikliğimi, çengel tırnaklarımı kullanarak. “Fareleri de unutmayın. Onlar da düşmanımızdır. Güçlerini çokluklarından alırlar. Tüketici, sömürgeciler. Onlarla savaşmaktasınız. Savaşmazsınız, evinizdeki tüm yiyecekleri çalar çalar götürürler. Sonunda kıtlık, açlık gelir. Açlık da en korkunç olaydır yaşayanlar için.”...”(MÜK, s.56, Yaratıcı Olmak)

“...Belki de buldukları bir yiyeceği bazılarının oburca yediğini, arkadaşlarını düşünmediğini konuşup, oburluk yapanı, açgözlüleri çekiştiriyorlardı. Olur mu ki? Belki de olur. Küçük kuşlar sürüsü bizim çama geldiğinde, bir başka eğlence daha çıkar bana. Bu eğlenceyi çıkaran, kedilerden biridir. Kedi tırmanır çam ağacına. Batilerini, incecik dallara basa basa usulcacık ilerler. Gözleri yuvarlak yuvarlak açılmıştır. Kulak kepçeleri gergindir. Kuyruk tüyleri de kabarıktır. Kuşlar aptal mı sanki hemen yer, hemen dal değiştirirler. Kedi de onların bulunduğu dala doğru yön değiştirir. Gene o sessiz, gene o dikkatli yürüyüşünü sürdürmektedir. Küçük kuşlara doğru yaklaşmaya çalışmaktadır. Küçük kuşlar, aptal olmadıklarını kanıtlar: Gene yer, gene dal değiştirirler. Böylece daldaki kediyi oyalarlar, yorarlar. Sonra da uçup giderler. Kuşlar gittikten sonra, çoğu zaman oturur daldaki kedi. Bu oturuşunda üzgün bir görünüş sezerim. Daldan aşağı inince ilk işi yalanlamak olur kedinin. Yalandıktan sonra geçer gider. Yürüyüşü isteksiz, tembelcedir. Bizim bahçeye sık sık sahipsiz köpekler de gelir. Bunların çoğu zayıf, tüyleri döküktür. Bazen aralarına uyuz arkadaşlarını da alırlar. Uyuz köpekler çok çirkin görünümlü olur. Ben öylelerini görünce gülümsemeden duramam...”(MÜK, s.66, Yaratıcı Olmak)

“...Geçenlerde üç köpek arkadaş bir kediye saldırdılar. Uzun kuyruklu, uzun tüylü bir kediye saldırıya uğrayan. Olanca gücüyle kaçtı. Bizim çama tırmandı. Üç köpek arkadaş, çamin altına geldiler. Hep yukarıya bakıyor, hırlayıp duruyorlardı. Kedi de hep aşağıya, onlara bakıyordu. Kedinin oturuşunda, aşağıya bakışında korkulu bir görünüş yoktu. Bu, köpeklerin gücüne gitmiş olmalıydı ki hırlayışlarını havlamaya dönüştürdüler. Daldaki gene korkmadı. Öbürlerine bakmayı sürdürdü. Kediden yana olmayı düşündüm. Pencereyi açınca olanca gücümle: “Oşt! Oşt! ” diye bağırdım. Köpekler, bağırımdan korkmuş olmalıydılar. Kaçıp gittiler...”(MÜK, s.67, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Annemle babam: “Ah!.. Bir de sınıfını geçsen...” demeye başladılar. Sınıfımı geçtim. Hem de pekiyi ile. Öbür sınıflarda okurken de: “Ah bir bitirse şu ilkokulu,” diyorlardı. İlkokulu bu yıl bitirdim. Şimdilerde ortaokula başlama hazırlıkları yapıyoruz. Annemle babam diyorlar ki: “İlkokulda derslerin çok iyiydi Murat. Ah bir de ortaokulda başarılı olsan. Ah bir de ortaokulu pekiyi ile bilersen.” Ortaokulda dersler çok mu güçtür? Başarılı bir öğrenci olamaz mıyım? Merak ediyorum. Meraklandığım bir şey daha var. Bunu anneme de söyledim. “Anne benim için gene ‘Ah bir’lerinizi sürdüreceksiniz? Dedim...”(MÜK, s.62, Merak Duyabilmek)

“...Oturma odamızın penceresine doğru dallarını uzatmış olan çam ağacı beni çok eğlendirir. Arada ona tırmanırım. Dallar arasında gezinirim. Arkadaşlarım da gelir. Benim oyunuma katılırlar. Onlar apartmanda oturuyorlar. Evlerinin bahçesi ağaçsız. Bizim ağacı, evimizi çok beğendiklerini söylerler. Adını bildiğim, bilmediğim pek çok kuş gelir bizim çama. Kuşlar, ağacımızın dallarında çok mutludurlar. Bunu ötüşlerinden anlarım. Yakınımda mutlu yaratıklar görmek beni mutlandırır, eğlendirir. Tanıdığım küçük kuşların en konuşkanı serçeler. Durmadan sesler çıkarırlar. Neler söylüyorlardı! acaba? Birbirleriyle neler konuşuyorlardır?...”(MÜK, s.65, Merak Duyabilmek)

“...Bağırdıktan -sonra önündekini aşağıya düşürdü. Bağırmasını yineledi: “Gaaaaaak!” Karganın son bağırışı, aşağıya bir şeylerin dökülmesine neden oldu. Sonra da aceleci bir uçuşa geçti tümü. Çabukça gözden kayboldular. Kargaların getirdiğini öğrenme merakına kapıldım. Odadan aceleyle çıktım. Girişte ayakkabılarıma giyerken babam: “Ne oldu? Niçin bunca aceleci giyiniyorsun?” dedi. Olanları anlattım. Babam da meraklanmış olmalıydı. O da giyindi ayakkabılarını. Dışarıya birlikte çıkıp çamin altına geldik. Kargalardan kalanı bulmakta gecikmedi, iri bir salam dilimiydi yerde bulduğum...”(MÜK, s.68, Merak Duyabilmek)

“...Babam elimdekine bakarak: “Vay yaramaz kargalar, vay! Salam kaçırmışlar. Nasıl kaçırıldılar acaba? Hımmmm, anladım... Balkonda hazırlanan bir kahvaltı sofrasından kaçırmışlar.” “Belki yirmi karga vardı baba. Tümü salamlı geldi. Biri gagaladı. Sonra yere bıraktı. Öbürleri de onun yaptığını yaptılar,” dedim. Babam gülümsedi: “Kedilere gün doğdu. Baksana, yerden salamı kapan kaçıp gidiyor.” Bahçedeki sahipsiz kedileri o zaman görebildim. Ağzında bir salam dilimi tutan, aceleyle uzaklaşıyordu. “Kargalar bu salamları kediler için mi getirdiler acaba?” diye sordum babama. O: “Yok canım. Kedileri düşünen kim? Kendileri için kaçırmışlardır. Ne var ki yiyemediler.” “Niçin yiyemediler baba?” “Salam baharatlıdır oğlum. Besbelli acıyı sevmiyor kargalar. Kaçırdıklarının acı olduğunu anlayınca bırakıp gittiler.”...”(MÜK, s.69, Merak Duyabilmek)

“...Tümümüz onu iri seyrek dişlerini bir daha gördük. Acımasız çocuk işte... Kaplumbağalar çoğalmakta tavuklara benzerlermiş. Tavuklar gibi yumurtlarlarmış. Yavruları yumurtadan çıkarmış. Biz bunu çok ilginç buluyorduk. Tavuğa hiç benzemeyen kaplumbağanın tavuklar gibi yumurtlaması ilginç geliyordu bize. Meraka kapıldık. Kaplumbağa yumurtası aradık günlerce. Ne var ki aradığımızı bulamadık bayırımızda...”(MÜK, s.73, Merak Duyabilmek)

“...Sonraki günlerde de dönmedi bayırdaki eve. Çamaltında bizimle birlikte olmadı. Acaba Emine nerelerde yaşıyordu? Nasıl olaylarla karışmıştı. Aç kalmış mıydı? Vücuduna hep büyük gelen

entarişi iyice eskimiş miydi? Bir mahallede de başıboş köpekler var mıydı? Bilemiyorduk. Öğrenemedik de!..."(MÜK, s.80, Merak Duyabilmek)

"...Bizim buralarda çok kedi var. Siyah tüylüsü, alacalı... Büyüğü, küçüğü... Çok işte! Tümünü anlatmak mı? Olanaksız... Aralarında biri var ki beni çok düşündürmüştür: Uzun kuyruklu, uzun tüylü; iri gözlü, dik kulaklı bir kedi. Tüylerinin rengi de sarı. Arkadaşlar ona "Tilki Kedi" diyorlar. Bence Tilki Kedi, tanıdığım kedilerin en güzeli en görkemlisidir. Bizim mahallenin çocukları böylesine güzel, böylesine görkemli kediye karşı çok acımasız davranıyorlar. Başka mahalledekiler böyle midir? Güzel bir kedi görünce onu taşa mı tutarlar? Tilki Kedi'yi kim görmüşse bağırmandan edemezdi. "Hey çocuklar! Tilki Kedi'ye bakın, Tilki Kedi'ye!" Gösterileni gören yere eğilir. Ona fırlatacak bir şeyler arama çabasına düşer. Buldukları çoğunlukla taşır. Olanca acımasızlıklarıyla fırlatırlar yerden bulduklarını. Zavallı Tilki Kedi de bacaklarında toplar tüm gücünü. Boş arsaları hızla geçer. Bahçe duvarlarından atlar. Gözden yiter, gider. Böylece kurtulur taş yağmurundan. Bizim arkadaşlar, öbür kedileri pek rahatsız etmiyorlar. Peki Tilki Kedi'ye gelince davranışları niçin değişiyor? Bunu anlayamıyorum. Kendilerine soruyorum. Onlar da nedenini bulup yamtlayamıyorlar. Ancak gülüp geçiyorlar. Bu taş yığını kedici ben çok düşündürdü: Acaba bizimkilerden kurtulunca nerelere gidiyordu? Gittiği yerlerde onu taş yağmuruna tutuyorlar mıydı? Tüm yaşamı yaramaz çocuklardan kaçmakla mı geçiyordu? Nasıl doyunuyor, yaşamını nasıl sürdürüyordu? Bir evi, sahipleri var mıydı? Sahipleri, kedilerinin taşlandığını görseler öfkelenirler miydi? Ah keşke görseler, keşke öfkeleneselerdi..."(MÜK, s.53, Merak Duyabilmek)

"...Dün arkadaşsızdım. Canım sıkıldı yalnızlıktan. Eski evin bahçesine değin yürüdüm. Orada çocuklar olurdu çoğu zaman. Fakat kimsecikler yoktu vardığımda. "...Paşa Konağı'na baktım. Balkonun ağaç süslemeciliğinin ne güzel, ne ustalıkla yapılmış olduğunu görerek şaşım! Bunca zamandır gördüğüm bu evin, böylesine güzelliklere sahip oluşunu şimdiye değin nasıl olmuş da anlayamamışım? Sami'nin kırdığı cam, birinci katın pencerelerinden birinindi. Pencereye yaklaşıncı içeriği görme olanağı vardı. Ben de yaklaştım. İnsansız bir evin içi nasıl oluyordu? Bu merakımı giderecektim..."(MÜK, s.55, Merak Duyabilmek)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

"...Yazar, kâğıdı yazı makinesinden çıkardı. İşin sonuna varmanın sevinciyle gülümsedi. Gece çokça ilerlemişti. Yorgundu. Gerinmek gereksinimi duydu. Gerinirken eklem yerleri kütürdedi. "Çok yorulmuş. Yorulduğuma da değdi doğrusu. Öykü hazır işte. Bugün götürür dergi yöneticilerine veririm," diye düşündü..."(MÜK, s.5, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Sözcükler, bir yerlerine topluigne batırılmış gibi bağırıştılar. "Heeey! Kendine çok pay ayırdın. Öykü, sözcüklerle yazılır. Bizler olmasaydık bu öykü oluşabilir miydi?" "Peki siz nereye tutunuyorsunuz?" dedi Kâğıt. Sözcüklerden Öfke, bağırarak konuştu: "Seni bizim için yarattı insan. Çünkü önce biz vardık. Önce Söz vardı insanın yanında, Söz!"..."(MÜK, s.5, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Sözcükler, Noktalama İşaretleri, Kâğıt'ı çekiştirmeye başladılar aralarında. Bu tartışmayı o açmıştı.*" Az Sözcüğü'ndeki harfler de kendi aralarında konuşuyorlardı. Küçük olduklarından sesleri çok incecik çıkıyor, başkalarınca duyulmuyordu. A dedi ki: "Görüyor musun Z kardeş? Herkes kendini önemsiyor! Biz olmasaydık sözcükler, biz olmasaydık öyküler oluşur muydu?" Z yanıtladı: "Ah kardeş, ah! Çok gücüne gidiyor, çok... Tüm harfler kaçıp gitsek, öykülerden, masallardan, şiirlerden ne kalırdı geriye? Fakat bunu düşünmüyorlar. Çoğu zaman okuyucular bile düşünmüyor! Sözcükleri, tümceleri görüyorlar da bizi unutuyorlar. Biz küçüğüz diye böyle yapıyorlar besbelli. Unutmasınlar ki küçükler olmasaydı büyükler olamazdı. Burada bile küçükler için bir öykü oluşturmak amacıyla toplanmış bulunuyoruz..."..."(MÜK, s.9, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Soyadı yasası çıkınca bizim köye bir devlet görevlisi gelmiş. Herkese hangi soyadını almak istediğini ayrı ayrı soruyormuş. Sıra dedeme gelince, dedem: "Benim soyadım Göbelek olsun efendi," demiş. Devlet görevlisi göbeğin ne olduğunu, ne anlama geldiğini bilememiş. Anlatmış, öğretmişler. O zaman karşı çıkmış görevli: "Böyle soyadı olmaz. Senin 'Göbelek' dediğine kent

yerinde ‘Mantar’ derler. Mantar da alay konusu, eğlence konusu edilen bir bitkidir. Sizinle de alay ederler. Size ‘Mantar Adam’ derler. Kişileri küçük düşürücü, rahatsız edici soyadlar vermek yasaya aykırıdır. Sen kendine başka bir soyadı düşün," demiş. Dedem gücenmiş: "Göbelek kötü bi şey mi efendi? Ben onu kuzu etine değişmem. Kentliler, ağızlarının tadını bilmiyorlar besbelli. Bir göbelekti aş yeseler de görseler... Bir daha, bin daha yemek isterler." diye konuşmuş. Konuşmuş ya gene de istediği olmamış..."(MÜK, s.11, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Kara Kedi yanıt vermedi. Açlığın, bir de insana güvenmenin etkisiyle kapı eşiğine değin yürüdü. Aç kedilere özgü titrek sesle seslendi içeriye: "Miyaaav! Miyaaaav!" Evin erkeği salondaydı. Öfkeyle yanıtladı Kara Kedi'yi: "Pist! Pist! Şişesice hayvan!" Döndü Kara kedi. Arkadaşının kendine gülüşüne aldırış etmeden bahçe duvarına doğru yürüdü. Akşam yaklaşıyordu. Dalların, yaprakların arasında kırmızı kırmızı görünüyordu akşam güneşinin ışıkları. Çok geçmez, toprağa gölge düşüren yaprakların kendileri gölge içinde kalırdı. Bu sıra bir koku geldi kedilerin burnuna. Doğrudan doğruya ciğer kokusu bu! Ciğer kokusuna karşı hangi kedi ilgisiz kalır? Bizimkiler de ilgisiz kalmadılar. Olanca güçleriyle koşup açık kapıdan içeriye daldılar. Evin erkeği salondaydı gene. Bu iki beklenmediği görünce oturduğu sandalyeden kalktı. Ayağını döşemeye vurarak öfkeyle bağırdı: "Pist! Pist! Şişesice hayvanlar!" Böylesi azarlara alışkındı kediler. Sonlarının iyiye varmayacağını da biliyorlardı. Dönüp kendilerini dışarıya attılar. Evin erkeği sokak kapısını kapattı. Kapı onlara, açıklıklarının yanında insana karşı güçsüz olduklarını anımsattı..."(MÜK, s.33, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Annem mutfığa girdi. Dedemle ikimiz kaldık salonda. "Eee Fahri? Ne var, ne yok bakalım? Niçin durgunsun böyle? Yoksa aramızdan kara kedi mi geçti?" dedi. "Hayır," dedim. "Öyleyse niçin durgunsun? Niçin neşesiz görünüyorsun?" Yanıt vermedim. Başka yöne çevirdim başımı. Dedemle de, başka büyüklerle de konuşmak istemiyordu canım. "Sen bana yüz vermiyorsun! Bari ben sana bir yüzlük vereyim Fahri. Gel de al bakalım şu yüzlüğü," dedi? Dedeme baktım. Elinde yepyeni bir yüz liralık tutuyordu. "İstemem," dedim..."(MÜK, s.35-36, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Ayağa fırladım. Olanca hızımla dedemin yanından ayrıldım. Ayakkabılarımı aceleyle giyinip dışarıya attım kendimi. En iyisi sokakta olmak, yaşıtım çocuklarla oynamaktı..."(MÜK, s.36, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Son yıllarda hiç de iyi gitmiyordu dedemin işi. Peş peşe yağmurlu günlerden sonra güneşli günler başlıyordu. O güneşli günlerden birinde uyanıyorduk ki dedem de yok, heybesi de!.. Fakat o, çoğunlukla heybesi boş dönüyordu. Heybesi boş döndüğünde çok üzüntülü görünürdü. Sırtını duvara dayar, bacaklarını birbirine yapıştırarak uzatır, otururdu. "Yorgunluk tüketti beni. Yorgunluktan sızım sızım sızıyor bacaklarım. Haydi Hüseyin Ali! Biraz ov şu bacaklarımı. Beni ağrılardan, yorgunluktan kurtar kuzu," derdi. Eğer göbelek getirmişse, yorgunluktan, ağrıdan, sızıdan söz etmezdi. Çok neşeli olurdu. Bizimle şakalaşırdı. Getirdiği göbelekleri ayıklar, bol suda yıkardı. Ateşi kendi eliyle yakar, ocak başına oturur, pilavı pişirirdi..."(MÜK, s.12, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Anneannemle pazara gitmekten hiç hoşlanmıyorum. Benim yerimde siz olsanız, siz de hoşlanmazsınız. Neden mi? Pazar yeri, gürültücü satıcılarla, eli fileli, arabalı insanlarla dolu bir yerdir. Yürümekte güçlük çeker yorulurum. Anneannemin davranışlarını da yorucu bulurum. O, pazar yerini baştan başa yürür. Alacakları nelerse, en iyisini, en ucuzunu bulmak ister. Aldıktan sonra daha iyisini, daha ucuzunu görünce çok üzülür. Bana da: "Fiyatları akimda iyi tut ha Meliha! Başka yerdeki fiyatlarla karşılaştıralım. Ben yaşlıyım. Unutabilirim. Fakat sen..." Sözüünü keserim. Ondan öğrendiğimi ona söylerim: "Ben yeni yetişiyorum. Yeni yetişenler unutkan olmazlar," derim. "Evet öyledir. Bir de Meliha, benimle konuşurken kaşlarını çatma!"..."(MÜK, s.41, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Lahana satıcısı: "Daha ucuza taşıtamazsın teyzeciğim. Gel Hüseyin, gel! Alınmış mal burada bırakılacak değil ya," dedi. Yükçü geri döndü. Tartılıp bir kenara yığılan sebzeleri elbirliğiyle doldurduk küfeye. En üstü de beyaz lahanaları koyduk. Pazar yeri gerilerde kalmıştı. Satıcıların, kulaklarını rahatsız eden bağırmacları duyulmuyordu. Önümüzde yürüten yükçü durdu birden. "Kırk liramı ver teyzeciğim. Ben peşin alırım ücretimi. Böyle yapmayınca başıma işler geliyor, Üç

gün önce kadının biri, ücretimi peşin verdiğini söyleyerek beni kapımdan kovdu. Ben de akıllandım. İşin başında paramı alıyorum,” dedi...”(MÜK, s.43, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Televizyonda haberleri vermek için ekrana gelen spikerlerden bay olanı Can Akbel ise, babam gülümser. “Kardeşinin evine hoş geldin kardeşim Can. İsteddiğince konuşur, istediğince kalabilirsin,” der çoğu zaman. Babama göre en iyi spiker Can Akbel’dir. Ama ablam öyle düşünmez. O, Erkan Oyal’ı beğenir. Okuduğu lisedeki sınıf arkadaşları da kendisi gibi düşünüyor...”(MÜK, s.48, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Arkadaşlarla çokça oynardık. Oyuna doyamazdık. Çeşitli oyunlarımız vardı. "Okulculuk" oyunumuzu çok severdim ben. Bu oyunda öğretmen olmayı isterdim...”(MÜK, s.61, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Annem yanıt vermez. Tartışma sona ermiştir. Babam sigara yakar. Sigarasını içerken de hep bahçeye bakar. Sigarasını tüketir. Bir sigara daha yakar. Ev sessizleşmiştir. Ben böylesi sessizlikleri hiç sevmem... Bu söylediklerim, oturduğumuz ev yüzünden yaşadığımız neşesizliklerdir. Biraz da evimizin çevresindeki neşeli olaylardan, beni gülümseten, eğlendiren şeylerden söz etsem diyorum:...”(MÜK, s.65, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

Kendine Saygısı Olmak

Kendine saygı olmak, kişinin yaptığı işte kendini değerli bulması demektir.

“...Sözcükler, bir yerlerine topluğne batırılmış gibi bağııştılar. “Heeey! Kendine çok pay ayırdın. Öykü, sözcüklerle yazılır. Bizler olmasaydık bu öykü oluşabilir miydi?” “Peki siz nereye tutunuyorsunuz?” dedi Kâğıt.

Sözcüklerden Öfke, bağırarak konuştu: “Seni bizim için yarattı insan. Çünkü önce biz vardık. Önce Söz vardı insanın yanında, Söz!...”(MÜK, s.5, Kendine Saygısı Olmak)

“...Sözcükler, Noktalama İşaretleri, Kâğıt’ı çekiştirmeye başladılar aralarında. Bu tartışmayı o açmıştı.*” Az Sözcüğü’ndeki harfler de kendi aralarında konuşuyorlardı. Küçük olduklarından sesleri çok incecik çıkıyor, başkalarınca duyulmuyordu. A dedi ki: “Görüyor musun Z kardeş? Herkes kendini önemsiyor! Biz olmasaydık sözcükler, biz olmasaydık öyküler oluşur muydu?” Z yanıtladı: “Ah kardeş, ah! Çok gücüne gidiyor, çok... Tüm harfler kaçıp gitsek, öykülerden, masallardan, şiirlerden ne kalırdı geriye? Fakat bunu düşünmüyorlar. Çoğu zaman okuyucular bile düşünmüyor! Sözcükleri, tümceleri görüyorlar da bizi unutuyorlar. Biz küçüğüz diye böyle yapıyorlar besbelli. Unutmasınlar ki küçükler olmasaydı büyükler olamazdı. Burada bile küçükler için bir öykü oluşturmak amacıyla toplanmış bulunuyoruz...”(MÜK, s.9, Kendine Saygısı Olmak)

“...Biraz ötede üç yükçü oturuyordu. Sırtlarını küfelerine dayamışlardı. Kendi aralarında bir şeyler konuşuyor, sigara içiyorlardı. Beyaz lahana aldığımız satıcı onlara bakarak: “Hey Hüseyin! Gel bakalım buraya!” dedi. Koca bıyıklı, esmer yüzlü olan yükçü hemen fırlayıp kalktı. Kasketini geriye doğru iterek, hem de küfesini sürükleyerek yanımıza geldi. O yanımıza gelince anneannem: “Bunlar gidecek evladım. Kaç lira vereceğiz?” dedi. “Nereye gidecek teyzeciğim?” Anneannem bizim sokağın adını söyledi. Yükçü de: “Kırk lira,” dedi. “Kırk lira mı? Çok istiyorsun evladım.” “Eh sen bilirsin teyze. Daha ucuz taşıyanı bulursan ona taşıtırsın. Ben at parası istemedim, deve parası istemedim.” Yükçü böyle konuştuktan sonra arkadaşlarına doğru yürüdü...”(MÜK, s.43, Kendine Saygısı Olmak)

4.1.5.7 Evrenselcilik

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülü olmak demektir.

“...Aramızda Çocuk Sözcüğü var. İsterseniz ondan dinleyelim. Çocuklar Konu’suz bir öyküyü sevebilir mi? Konuş Çocuk, konuş!” “Çocuklar için Öykü’de buluşanlar, Çocuk’a saygı duydular. Onun konuşmasını beklemeye başladılar. Ne yar ki Çocuk çekingendi. Bunca kişiye karşı neler söyleyeceğini, söze nasıl gireceğini bilemiyordu. Hep susturulan, küçük oluşu nedeniyle az konuşması öğütlenen Çocuk’un, konuşmakta güçlük çekişi olağan sayılmalıydı. Düşünüyordu Çocuk... Düşünce, düşünmeye dalan Çocuk Sözcüğü’ne bakıp şöyle düşündü: “Oh! Oh! Oh! Düşünmeye başladı Çocuk. İyi ediyor da beni yaşıyor. Beni önemsemediler. Bana söz vermediler. Yazarın, düşünerek öykü oluşturduğuna akıl erdiremediler. Düşünce’ye saygı duyan kişi sayısı çok az! Yazarın düşüncesine, başkalarının düşüncesine gereken önem verilmedi. Düşünceden daha önemli nedir? Kâğıt, Sözcükler, Noktalama İşaretleri düşünce ürünü değil mi? Konu da bir düşünce ürünü değil mi? İnsan, düşünmeyi öğrenmeseydi hangimiz üretebilirdik?”...”(MÜK, s.8, Açık Fikirli Olmak)

“...Kalem Sözcüğü bozdu sessizliği: “Aramızda Değerbilir Sözcüğü yok. O olsaydı çok iyi olurdu. Benim önemimi belirtirdi. Beni önemseyeniniz çıkmadı. Tüm yazarlar benimle yazmazlar mı eserlerini? Bunu herkesten çok Kâğıt bilir. Fakat görüyorum ki en önemli kişi olarak kendini görüyor,” dedi. Kalem’e yanıt veren olmadı...”(MÜK, s.9, Açık Fikirli Olmak)

Erdemli Olmak

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Oda sessizleşmişti. Sessizliği Kâğıt bozdu: “Oh! Çok yorulдум, çok. Yazı makinesinin merdaneleri arasında ezilmek, binlerce maden yumruğunun vuruşuna katlanmak kolay mı? Fakat yorulmam işe yaradı doğrusu. Kâğıt olarak yaratılmanın yüce bilincine bir kez daha vardım. Üzerimde bir öykü taşıyorum. Hem de çocuklar için bir öykü. Yaşasın ağaç atamız! Yaşasın tüm çocuklar!”...”(MÜK, s.5, Erdemli Olmak)

“...Kara Kedi: “Şimdi nasılsın arkadaşım?” dedi. Çoğalan karanlık içinde Sarı Kedi’nin gözleri ışıldadı. “Biraz önce ciğer kokusu başımı döndürüyordu. Şimdi de mutluluktan dönüyor başım. Şimdi herkesi, her şeyi, insanları seviyorum. Aç olarak girdiğim geceler beni korkutur, bitmek tükenmek bilmezdi. Geceyi bile seviyorum. Çabuk tükeneceğine inanıyorumir de şuna inanıyorum: Mutlu etmek insanın elindedir. İstese insanlar, yeryüzünden açlığı kaldırabilir. Tümümüz tok olunca tümümüz mutlu oluruz. O zaman herkes birbirini sever. O zaman, herkes birbirine sevimli görünür. Görüyor musun çoğalan karanlığı? Bugün bana karanlık bile güzel görünüyor...”...”(MÜK, s.34, Erdemli Olmak)

Toplumsal Adalet

Toplumsal adalet, kişinin işindeki adaletsizliğin düzeltilmesi ve sosyal adalet demektir.

“...Sözcükler, bir yerlerine topluigne batırılmış gibi bağırıştılar. “Heeey! Kendine çok pay ayırdın. Öykü, sözcüklerle yazılır. Bizler olmasaydık bu öykü oluşabilir miydi?” “Peki siz nereye tutunuyorsunuz?” dedi Kâğıt. Sözcüklerden Öfke, bağırarak konuştu: “... “Seni bizim için yarattı insan. Çünkü önce biz vardık. Önce Söz vardı insanın yanında, Söz!”...”(MÜK, s.5, Toplumsal Adalet)

“... “Sus Meliha, sus! Senin böyle şeylere aklın ermez kızım. En iyisi çocuk yükçü tutmaktır. Ben çocukları seven, çocuklara acıyan bir kadını. Onların para kazanmasını istiyorum.” Ben yaştaki çocukların bunca yük altında terleyen, kızaran yükleriyle yanımızda yürütmesi beni çokça üzer. Onlar aceleci adımlar atarken ben de evimize çabuk varmayı, çocuğun yükünden kurtulduğunu görmeyi isterim. Anneannemin onları sevdiğine de inanmam. Onca seviyor, onca acıyor da ne demeye çocuğu yaşındaki çocuklarla pazarlığa giriyor? Bunu bazen söylemeyi düşünürüm de söyleyemem...”(MÜK, s.42, Toplumsal Adalet)

Güzelliklerle Dolu Bir Dünya

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın içinde sanat olması demektir.

“...Ben, bu kez de, bahçeye baharın gelişini düşünmeye başladım. Ağaçların sayılamayacak çokluktaki yaprakları, yeşilin güzel görünüşü bir gün içinde oluşmuyordu ki... Ağaçlar tomurcuklarını yavaş yavaş büyütüyorlardı. Yapraklar da çiçekler de yavaş yavaş büyüyordu. Zaten çevremize baharın bir gece içinde, bir gün içinde geldiğini görseydik, küçük dilimizi yutmaz mıydık şaşkınlıktan? Şimdiye değin kim bahar geldi, ağaçlar yeşerdi diye küçük dilini yutmuştur? Asmaya baktım. Çardak ağaçları üstünde incecik, kuru görünüşlü dallarıyla ıslak ıslaktı. Annem, onun yapraklarından çokça sarma yapardı. Salkım salkım üzümünün tümünü yemiştik. Yapraklar onun saçlarıysa, saçlarından yemek mi yapmıştı annem? Ya üzümler? Üzümler asmanın elleri miydi? Biz onun ellerini, parmaklarını mı yemiştik? Yeryüzünde en tatlı eller asma elleriydi öyleyse? / Bir serçe sürüşü geldi. Asmanın çıplak dallarına kondu. Yeniden baharın geleceğini, yeniden asmanın yapraklanacağını, öbür ağaçların da yeşereceğini düşündüm. Bu bende bir sevinç yarattı. Babama göre, ağaçlar yeniden saçlarına kavuşacaklardı. Onlara bakıp üzölmeye ne gerek vardı? / Bu sevincimi babama söylemek istedim. Ağaçların saçsızlığına üzölmeyen gereksiz olduğunu söyleyecek, onların gene saçlı günlere kavuşmasını isteyecektim...”(MÜK, s.52, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Doğayla Bütönlük İöinde Olma

Doğayla bütönlük içinde olma, kişinin yaptığı işte doğayla uyum içinde olması demektir.

“...Koltuğa oturup gazete okumaya daldı. Şimdi de ben bahçeye bakıyordum: Şimdi yapraksız olan ağaçların tümü bir zamanlar yapraklıydı. Toprağa koyu gölgeler düşürürlerdi. Kuş sesleri, kuş süröleri eksik olmazdı. O zaman daha canlı, daha neşeli bir görünömleri vardı. Ağaçlar şimdi sessiz, düşönceli bir görünüm içindeydiler. Acaba yapraklı, yeşil günlerini mi düşünöyorlardı? O günlerde çekilmiş resimlerinin başkalarına gösterilmesini isterler miydi? Yapraklarla dolu ağaçlar, bir günde varmamışlardı bu yapraksız, bu kuru görünömlerine. Her gün biraz daha sararak, her gün biraz daha diplerine yaprak dökerek olmuştu bu sonuç. Gözlerimiz buna alışıyor. Onların çıplaklığı bizi şaşırtmıştı...”(MÜK, s.50, Doğayla Bütönlük İöinde Olma)

“...Biz iki odalı evde oturuyoruz. Evimiz, uzun bir bahçenin kıyısında kurulmuştur. Oturma odamızdan, uzayıp giden bahçenin ağaçları görünür. Annem, ikide bir şöyle konuşur: “Bıktım şu daracık evden. Ne zaman doğru dürüst bir eve taşınacağız? Ne zaman kömür sobasıyla uğraşmaktan, tozdan pislikten kurtulacağız? Ne zaman kaloriferli bir evimiz olacak?” Ben de annem gibi düşünürüm. Bizim de kaloriferli, balkonlu bir evimiz olsun isterim. Yüksek balkonlarından aşağılara bakan çocuklara bir imrenirim ki! Ama babam, bizim gibi düşünmez. Annemin konuşmalarını çoğu zaman şöyle yanıtlar: “Bırak şu apartman, bırak şu kaloriferi hanım! Apartman dediğin kibrit kutularının üst öste konulmuştu. Altta güröltü, üstte güröltü. Beton yığımına da ögle heveslisin ki! Böylesine bağımsız, böylesine yeşil içinde ev bulmuşuz da ne istiyorsun? Elini uzatsan çam ağacının yapraklarını okşayabilirsin.”...”(MÜK, s.64, Doğayla Bütönlük İöinde Olma)

“...Oturma odamızın penceresine doğru dallarını uzatmış olan çam ağacı beni çok eğlendirir. Arada ona tırmanırım. Dalları arasında gezinirim. Arkadaşlarım da gelir. Benim oyunuma katılırlar. Onlar apartmanda oturuyorlar. Evlerinin bahçesi ağaçsız. Bizim ağacı, evimizi çok beğendiklerini söylerler. Adını bildiğim, bilmediğim pek çok kuş gelir bizim çama. Kuşlar, ağacımızın dallarında çok mutludurlar. Bunu ötüşlerinden anlarım. Yakınımda mutlu yaratıklar görmek beni mutlandırır, eğlendirir. Tanıdığım küçük kuşların en konuşkanı serçeler. Durmadan sesler çıkarırlar...”(MÜK, s.65, Doğayla Bütönlük İöinde Olma)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“... “Dünya mı yıkılır çocuklar göbelekti aş yemezlerse?” dedi babam. Dedem, oğlunu duymamış gibi sürdürdü konuşmasını: “Benim çocukluğumda her yer göbelek tarlasıydı. Yoğurtlusunu yapardık, lengerler dolusu. Kebabını yerdik, usanıncaya değin. Şimdi öyle mi? Günlerce geziyorsun da etin boş, heyben boş dönüyorsun. Tükendi göbelek hepten tükendi!.. “Tükenir ya... Göbeleğin anası ağaçtır. Ağacın olmadığı yerde göbelek olur mu hiç? “Bizim yöremiz, bizim köyümüz ormanlıktı, ağaçlıktı benim çocukluğumda. Kestiler meşelerimizi, kestiler çamlarımızı, kestiler ardıçlarımızı! “Divrik beyleri dadandı yöremize. Ağaçlarımızı kestirdiler. Damgalayıp damgalayıp Çaltı Suyu’na attılar. “Kesim işinde bizim köylülerimiz, bizim insanlarımız çalıştı. Kendi ağaçlarını kendi elleriyle kestiler. Bir Allah’ın kulu çıkıp da karşı koymadı Divrikli beylere. Kendi elleriyle kendi yörelerini ağaçsızlaştırdılar. “Çaltı Suyu o zaman ırmak gibiydi. Şimdiki gibi cılız bir dere değildi. Suyu ayna gibiydi. Pınar sularına benziyordu suyunun soğukluğu, suyunun tadı. Alabalıklar yaşırdı Çaltı Suyu’nda. Hani var mı şimdi alabalık? Hıı? Var mı? Alabalığın adını biliyor mu çocuklar? Zaman gelecek, göbeleğin adını bilemeyecekler. Çocuklar göbelekli aş yiyemeyecekler. “Yok artık yok! Toprağa saklı son orman bereketi de yok oldu gitti; Toprağa gölge olan yapraklar, toprağı süsleyen, serinleten, besleyen ağaçlar olmayınca göbelek olur mu hiç? “Güneş yakıyor ağaçsız, gölgesiz toprağımızı. Cayır cayır yakıyor. Toprakta saklı göbelek tohumları da yanıp gidiyor. Köyümüz göbeleksiz kaldı. Belki dünyamız da gittikçe göbeleksizleşiyor.” Dedemin kırışık alnında, boncuk boncuk terler birikmişti. Rengi iyice sararmıştı. Sesi güçsüzleşiyor, gittikçe iniltiye benziyordu...”(MÜK, s.14, Çevreyi Koruma)

“...Başını geriye itti. Duvara iyice dayandı. Yorgun bakışlı gözleri öfkeyle bakmaya başlamıştı. İnsanı ürperten, korkutan bir sesle konuşmaya başladı tavana bakarak: “Şu mertekler, şu hezenler bizim ormanlarımızın ağaçlarıdır. Var mı şimdi ev yapmak için orman ağacı? Hıı? Var mı şimdi? Olmaz. Kestik ağaçları. Yok ettik ormanı. Yok oldu yeşil, yok oldu yaprak, yok oldu gölge. Güneş topraklarımızı yakıp kavuruyor. Gittikçe bereket azalıyor. Bundan sonra göbelek aramayın. Göbelekli aş yiyemeyeceksiniz. Çocuklar! Göbelekli aşın adını unutacaksınız... Göbelek...” Dedem konuşmayı kesti. Başı duvara dayalı, ağzı yuvarlak açık, gözleri tavana dikili olduğu halde öylece duruyordu. Sakal kılları sertleşmiş, çalılışmıştı...”(MÜK, s.15-16, Çevreyi Koruma)

“...Köye alıştıkça, köy yaşamını öğrendikçe şaşkınlıklarım geçti. Mandalara yaklaşabiliyordum. Kuyruklarından tutup çekebiliyordum. Onların ne kadar uysal yaratıklar olduğunu öğrenmişim. Sabahları, bir de akşamları, evimizin önünden koyun sürüleri geçirdi. Önceleri kuzusuzdu sürüler. Bir zaman sonra çobanların kucağında, koymaların arasında kuzu görmeye başladım. Beyaz beyaz tüylü, kara kara gözlüydü kuzular. “Kuzu istiyorum. Bana bir kuzu alın,” diye tutturdum. Ormankadı köyünde bazı kuzular ikiz doğurmuş. Koyun ananın iki yavruyu birden doğuramayacağını düşünür, kuzulardan birini kesip atarlarmış meğer! Teyzem bunu öğrenince çobanlarla konuşmuş. İkizlerden birini kendilerine getirmelerini istemiş. Bir gün bizim eve bir kuzu getirdiler...”(MÜK, s.18, Çevreyi Koruma)

“...Bu da bizim ağacın eğlendirici olaylarından biriydi. Böylesi olaylar hoşuma gidiyor. Ağacımı çok seviyorum. Dibinde bir de kuyu var. O kuyudan sebzeleri sulamak için su çekeriz. Sebzeleri sularken, ağacımın dibine birkaç kova su dökmeyi unutmam...”(MÜK, s.69, Çevreyi Koruma)

4.1.5.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Korkak Sözcüğü, duvarda asılı Mona Lisa tablosuna bakıyordu hep. Onun kocaman ellerinden korkuyordu. Bu eller uzanıp Kâğıt’ı yırtabilir miydi? Kendisini, öbürlerini yok edebilir miydi? Düşüncelerini komşusu Gülümseyen’e açtı. Gülümseyen Sözcüğü: “Hiç korkma. O gülümseyen biri. Gülümsemek de gülümseyenler de iyidir. Gülümseyenler sevgi taşırlar yüreklerinde. Elleri ateş bile olsa zarar vermezler çevrelerine,” dedi. ‘...”(MÜK, s.9, Yardımsever Olmak)

“...Nokta, tartışma başladığından beri susuyordu. Şu sıra bile kimseyle konuştuğu yoktu. Kaim bir sesle bağırdı: “Ben de konuşmak istiyorum! Beni de dinlemelisiniz.” Oda kapısı aralandı. Yazarın karısı girdi içeriye. Kaşları çatık çatıktı. “Ne bu dalgınlık? Işığı söndürmeden gitmiş bizimki! Elektriğe durmadan zam geldiğini, memlekette enerji sıkıntısı olduğunu bilmiyor mu sanki?” dedi. Elektrik düğmesini çevirdi. Oda karanlıkla doldu. Duvardaki Mona Lisa gülümsemiyor, masa üstündeki kavgı sürdürülemiyor artık...”(MÜK, s.10, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Soyadı yasası çıkınca bizim köye bir devlet görevlisi gelmiş. Herkese hangi soyadını almak istediğini ayrı ayrı soruyormuş. Sıra dedeme gelince, dedem: “Benim soyadım Göbelek olsun efendi,” demiş. Devlet görevlisi göbeğin ne olduğunu, ne anlama geldiğini bilememiş. Anlatmış, öğretmişler. O zaman karşı çıkmış görevli: “Böyle soyadı olmaz. Senin ‘Göbelek’ dediğine kent yerinde ‘Mantar’ derler. Mantar da alay konusu, eğlence konusu edilen bir bitkidir. Sizinle de alay ederler. Size ‘Mantar Adam’ derler. Kişileri küçük düşürücü, rahatsız edici soyadlar vermek yasaya aykırıdır. Sen kendine başka bir soyadı düşün,” demiş...”(MÜK, s.11, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Elini, yüzüne konmuş bir sineği kaçırtmak için salladığı gibi sallarsa, soma da: “Olmaz Hüseyin Ali, olmaz. Göbelek dediğin çok narın bir yaratıktır. Bir gece içinde toprağı yarıp çıkışına bakma sen. O, güneşe karşı dayanıklı değildir. Güneş hemen yakar, karartır göbeleği. O zaman da tazeliği, lezzeti kalmaz,” derdi. Dedemin göbelek toplamaya yalnız gidişine, göbelek . tarlalarını başkalarına öğretmediğine bakılarak cimri biri sanılmasın. Her göbelek dönüşünde bize bir pilavlık ayırırdı. Getirdiğinin çokluğuna göre geri kalanı komşulara yollardı. Bu yollayışta hastası olan evler birinci sırayı alırdı. İkinci sırayı yaşlısı olan evler, üçüncüyü de çok çocuklular... Eğer, dağıtılacak çoklukta göbelekle dönmemişse, pişirdiği pilavdan hastalara göndermeyi unutmazdı. Bu dağıtımda da yatakta çokça kalmışlar önceliği alırdı...”(MÜK, s.12, Yardımsever Olmak)

“...Dedem titrek bir sesle: “Bıraktım oğul, bıraktım. Bırakmasam bile, göbelekler bizi bıraktı,” dedi. “Bu da mı dert sanki? Buna da mı üzülelim?” Dedem, kendi kendine konuşuyor gibi sürdürdü konuşmasını: “Göbeleğe doyum olmaz. Ama tükendi tarlalardan göbelek. Üç gün yağmur yağsa, peşinden de üç gün güneş açsa gene de üremiyor göbelek. Bundan böyle göbelek yüzü göremeyeceksiniz. Çocuklar göbelekti aş yiyemeyecekler...”(MÜK, s.14, Olgun Sevgi)

“...Hemen bakkala gitti. Biberon aldı. Bir şişeye süt dolduruldu. Biberon şişenin ağzına geçirildi. Önceleri, biberondan beslenmeyi bilemedi küçük kuzu. Biraz uğraşmak gerekti. Sonunda öğrendi. Karnı doymuş olmalıydı. Acıklı meleyişini yinlemedi. Ona, “Çınçın” adını uygun buldum...”(MÜK, s.19, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Geceyi, Çınçın’la aynı yatakta geçirmeyi istiyordum. Anneannem karşı çıktı bana: “Kuzular bize benzemezler! O kapı ardında yatsın. Sen de kendi yatığında ol,” dedi. Ondan sonraki günlerde köyden inek sütü almaya başladık Çınçın için. Biberonlu şişeden besleniyordu kuzumuz. Aceleyle içiyordu. İçerken de kuyruğunu titretiyor, sevincini belli ediyordu. Sabahları tümümüzden önce uyanıyordu. Meleyerek bizleri de uyandırıyor. Bir de geceleri yatsın diye sandık edinmiştik. Sandığından çıkarıp kamını doyuruyorduk...”(MÜK, s.19, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Öğleden sonra Çınçın’ı sokağa çıkardık. Tüm çocuklar toplandı başına. İpinden tutmak, onu yürütmek istiyordu herkes. Kuzu yürütme oyunu, koşturmacaya dönüştü sonunda. Otuz kırk çocuk arasında bir Çınçm. Haydaaa aşağıya! Hayda yukarıya! Sıra evlerden birinin penceresi açıldı. Tümümüzün tanıdığı ablak yüzlü, kıvrıkcık saçlı Münevver Teyze: “Heeey çocuklar! Ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Acııyor musunuz o hayvancağıza? Ben ‘Hayvanları Koruma Demeği’ üyesiyim. Hayvanlara eziyet etmek yasalarca suçtur, suç! İnan olsun sizi polise bildiririm!” diye bağırdı...”(MÜK, s.20, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Bu uyarı, koşturmaca oyunumuzu bozmaya yetmişti. Çınçın ortamızda, biz çevresinde bekleşme başladı. “Simiiiiit!” dedi bir ses. Bizim sokağa bir simitçi gelmişti. O her gün, hemen aynı saate gelirdi. Simit alanlar oldu. Ağabeyimin arkadaşlarından biri, simitini leblebi iriliğinde parçalara bölerek Çınçın’a uzattı. O da iştahla yedi. Yeni bir oyun bulmuştuk işte... Herkes Çınçın’a simit yedirmek için aceleci, hem de cömert davranıyordu. Bizim kuzu beş simit yedi belki de...”(MÜK, s.20, Yardımsever Olmak)

“...Kara Kedi, yanıt vermedi öfkeli arkadaşına. Suskun durdular yan yana. O sıra evin tombul yüzlü, beyaz kollu hanımı çıktı dışarıya. Kapı önündeki bidona bir şeyler döktü. Bidon sesini iyi tanırlardı sokak kedileri. Hemen canlandılar. Elleri olmadan, bilinçsiz koştular sesin sahibine doğru. Kapı önüne gelince, umduklarını bulamamışların sıkıntısını duydular yüreklerinde. Çünkü bidon kapalıydı. Evin hanımı dökceğini dökmüş, bidonun kapağını sımsıkı kapayıp evine girmişti. Yepyeni bidonun ustaca yapılmış kapağını, iki kedinin açması olanaksızdı. Buna güçleri yetmezdi. Kedilerden geçtim, köpekler bile açamazdı o bidonun kapağını. “Eh gördün işte! Bidonları var ama, sımsıkı kapağı da var. Evin sahipleri bize attıklarını bile tattırmayacaklar,” dedi Sarı Kedi...”(MÜK, s.32, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...San Kedi, arkadaşına insanların kötü yaratıklar, kendisinin de akılsız biri olduğunu söylemeye hazırlanıyordu. O sıra evin kapısı açıldı. Tombul yüzlü, beyaz kollu hanım görüldü. Kadın: “Gel pisi pisi! Gel pisi pisi!” dedi. Durulur muydu? İkisi birden fırladı yerinden. Sert bir kâğıt üstüne yere bırakılmış ciğer parçalarına ok hızıyla yaklaştılar. Kâğıttakini çabuk tükettiler. Karınları doymuştu. Ağızlarının çevresinde dolaştırdılar dillerini. Batilerini yumruk yaptılar. Pati yumruğu, dilleriyle ıslatıp ıslatıp yüzlerine sürdüler uzun zaman. Böylece, yemek sonarsı temizliklerini yapmış oluyorlardı...”(MÜK, s.34, Bağışlayıcı Olmak)

“... “Bırak satıcılarla tartışmayı. Bırak şu pazarlık etmeyi anneanne,” derim. “Satıcılarla tartışan kim a kızım? Onlar benimle tartışıyorlar. Hem pazarlık etmeden de olmaz ki... Parayı sokaktan toplamıyoruz. Ama sana göre hava hoş. Seninki ‘ekmek elden, su gölden. Yaşasın cumhuriyet!’” der...”(MÜK, s.42, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Çoğu zaman yükçü tutar, aldıklarımızı yükçünün küfesine doldururuz. Bu konuda da anlaşılamam anneannemle. O, çocuk yükçüleri yeğler. Ben de derim ki: “Çocuk yükçü tutmayalım anneanne. Baksana büyüklere de var. Çocuklar ağır küfenin altında eziliyorlar. Onlar yük altında, ben yüksüz giderken utanıyorum. Acıyorum da... Niçin yetişkin yükçüleri çağırıyorsun?”...”(MÜK, s.42, Yardımsever Olmak)

“...Dün salı pazarına gittik. Ben gitmemekte direndim. Pazarda çokça dolaştığımızdan, çokça yorulduğumuzdan söz ettim. “Bu kez çok yürümeyeceğiz. Pazar yerini dolaşmayacağız. Doğruca turşuluk satanlara gideceğiz. Alacaklarımızı alıp hemen evimize döneceğiz. Hem niçin üşengeç oluyorsun Meliha? Ben seni pazarı, pazarlık yapmayı öğrenesin, bir de bana arkadaş olası diye yanımda taşıyorum. Kötü mü ediyorum Meliha?” dedi...”(MÜK, s.42, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Anneannem: “Vah! Vah! Vah! Demek senin hakkını yediler. Yılan kemiği olsun da boğazlarında kalsın. Ben kimsenin hakkını yemem; ama gene de vereyim parayı.” Anneannem böyle konuştu. Cüzdanından çıkardığı iki yirmiliği uzattı yükçüye...”(MÜK, s.45, Dürüst Olmak)

“...O gün balık ayıklayıp soğutucuya koymuştu annem. Hemen koştum eve. Dört istavriti kâğıt arasına sardım. Gene geldim Paşa Konağı’na. Onun çocuklara kırgın olduğunu bildiğimden, kendimi göstermeden balıkları bir bir fırlattım içeriye. Sonraki günler, Tilki Kedi’yle yavrularına yiyecek taşımak, alışkanlık oldu bende. Getirdiklerimi pencereden içeriye atıyordum. Eski evin kapısı kapalıydı. İçeriye girmem olanaksızdı. Böyle olmasaydı su da getirirdim onlara. Susuz nasıl yaşıyorlardı? Bunu düşünüyordum hep...”(MÜK, s.56, Yardımsever Olmak)

“...O gün balık ayıklayıp soğutucuya koymuştu annem. Hemen koştum eve. Dört istavriti kâğıt arasına sardım. Gene geldim Paşa Konağı’na. Onun çocuklara kırgın olduğunu bildiğimden, kendimi göstermeden balıkları bir bir fırlattım içeriye. Sonraki günler, Tilki Kedi’yle yavrularına yiyecek taşımak, alışkanlık oldu bende. Getirdiklerimi pencereden içeriye atıyordum. Eski evin kapısı kapalıydı. İçeriye girmem olanaksızdı. Böyle olmasaydı su da getirirdim onlara. Susuz nasıl yaşıyorlardı? Bunu düşünüyordum hep...”(MÜK, s.56, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Anneler, babalar gelmişti. Sayılamayacak çoklukta çocuk vardı okul bahçesinde. Tümü aynı biçimde giysi giyinmişti. Birbirlerine benziyorlardı. Neye yarar? Aralarında hiç tanıdığım yoktu! Okul müdürü, beyaz saçlı, gözlüklü biriydi. Kâğıda bakarak bir şeyler söylüyordu. Herkes ayakta, sessiz dinli yordu müdürün söylediklerini. Tüm çevrede duyulan gür sesli konuşmadan ben hiçbir şey anlayamadım. Ben ne yapacaktım hiç tanıdığım olmayan bu okulda? Hem okuma yazma

bilmiyordum. Çok gücüne gitti bunlar. Kendimi tutamadım. Başladım ağlamaya. Annemi çok üzümüştü ağlayışım. Beni kucaklıyor, öpüyor, güçlendirici sözler söylüyordu. Bir yandan da: “Daha okula alışkın değilsin. Alışsan seveceksin. Ah bir alışabilsen okuluna...” diyordu...”(MÜK, s.61-62, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Okula, öğretmenime, arkadaşlarıma alışmam uzun sürmedi. Öğretmenimiz bize fişler veriyordu. Fişleri fasulyelerle yazıyorduk. Tebeşirle tahtaya da yazıyorduk. Sonra da defterimize yazıyorduk. Öğretmenimizin verdiği fişi, daha düzgün olarak yazma işini evde de sürdürüyordum. O zaman annemle babam, bana gülümseyerek bakıyorlardı. “Fişlerini yazmayı, okumayı öğreniyorsun. Ah bir de kitapları okuyacak duruma gelsen...” diyorlardı. Okumayı öğrendim sonunda. Kitapları çabuk okuyup bitiriyor, yeni kitaplarım olsun istiyordum...”(MÜK, s.62, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Annem beni kucakladı. “Ah Murat, ah!.. Annelerin, babaların, çocukları için ‘ah bir’leri tükenir mi?” dedi...

Annemin gözlerini gördüm. Islak ıslaktı... Anneciğimin gözleri niçin ıslak ıslak olmuştu ki?...”(MÜK, s.63, Olgun Sevgi)

Anlamlı bir yaşam, kişinin içinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Saniye Hanım Teyze hacca gidiyormuş meğer. Bunu büyükler sevinçle karşıladılar. Diyorlardı ki: “İyi oldu, iyi. Hiç değilse bundan sonra o gelince, o Hizmetçi Kız Emine’ye iyi davranır. Hacca gidişi iyi oldu.” Saniye Hanım’ın evinde olmadığı günlerde Emine’nin mutlu olduğunu söyleyebilirim. Çamaltı’na geliyor, bizimle oynuyordu. Nilay’ı getirmeden geldiği de oluyordu. Oyunun sonuna değin kalıyor, herkes dağılıp gidiyorsa, Emine de yukarı eve gidiyordu. Biz bayıra çıkmışsak o da gelip aramıza katılıyordu. Böyle günlerden kaç tanesini yaşadı Emine, bilmiyorum. Fakat iyi de yaşadı. O da oynuyor, o da gülüyor, çam ağacının sırtına gövdesini dayayıp yaşlı kadınlar gibi oturmuyordu...”(MÜK, s.77, Anlamlı Bir Hayat)

“...Sonra bayın dolaşmaya başladı. Biz onu bayırda görünce koşuşup yanına vardık. Çukurları bir bir dolaştık. Ama Emine yoktu çukurlarda. Boşuna aradık durduk onu...”(MÜK, s.80, Yardımsever Olmak)

4.1.5.9 Geleneksellik

“...Soru İşareti: “Senin en kötü yanın, çabuk dağılır oluşundur. Yangına benzersin sen. Bu huyunu değiştir. Hadi düşün,” dedi. Öfke’ninki inadım inat, arkadaşım Kel Murat’tı. “Düşünmek için senden emir mi alacağım kambur?” dedi. Ünlem İşareti, titrek bir sesle konuştu: “Bir kişinin çirkin görünüşlü olduğunu yüzüne karşı söylemek çok şaşılacak iş! Hayret doğrusu, hayret!”...”(MÜK, s.8, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...O gün, gene göbelekten dönmüştü dedem. Birkaç gündür gidiyordu ya eli boş dönüyordu. Bu kez dört göbelek bulabilmişti. Her zaman yaptığı işleri yaptı. Göbelekli aşı pişirdi. Evcek yuvarlak soframızın başında toplandık. Göbeleği az, bulguru çok pilavı tükettik. Ne var ki dedem neşesizdi. Hiç konuşmuyordu. Yemek pişirirken de bizimle şakalaşmamıştı. Binlerine küsmüş gibiydi. Bu durgunluğu, bu sessizliği sofrada da sürmüştü. Yemekten sonra birer kenara çekildik. Kimimiz çul üstünde, kimimiz iskemlede oturuyorduk. Dedem, iskemlesini duvara iyici yaklaştırmış, belini duvara dayamıştı. Bizleri de etkileyen, bizleri de sessizleştiren sessizliğini sürdürüyordu. Sonunda kendi bozdu sessizliğini. “Üşüyorum. Hiç iyi değilim,” dedi. Dedemin sessizliğinden sonra oğlu hemen fırladı ayağa. “Babaaa!” diye bağırды. Varıp babasının önünde diz çöktü. Onu omuzlarından sarstı. Dedem, oğlunun omuzlarına düşüp kaldı öylece... Olan hemen duyulmuştu. Tüm köy doluştu bizim eve. O şimdi bizim köyün gömütlüğünde yatıyor. Küçükliğümden beri gömütü başına bir çam ya da kavak dikmek, toprağına gölge düşürmek ister dururum. Ne var ki ağaç dikme zamanlarında köyde bulunamadım. Dedemin toprağına ağaç gölgesi düşüremedim...”(MÜK, s.13, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Akşama doğru Çınçın’ın kulakları sarktı. Karnı büyümüş, tüyleri dikenli bir görünüm almıştı. Ağzından salyalar akıyordu. Anneannem: “Ne oldu buna böyle? Bu hayvancağz hasta,” dedi. Onu bodruma indirdik. Geceyi orada geçirecekti. Sabahleyin ağabeyimle vardık yanına. Eyvah! O da ne? Çınçın upuzun yatıyordu yerde! Olanı gelip duyurduk. Anneannem: . “Kuzuya simit yedirirseniz böyle olur işte! Hamur barsaklarını tıkadı. Sonuç da ölüm,” dedi. Babam bahçeye çukur kazdı. Çınçın’ı gömdü oraya...”(MÜK, s.20-21, Geleneklere Saygılı Olmak)

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Ben, ağabeyim, bir de komşu çocuğu Kemal, birer sarmaşık çiçeği kopardık. Çınçın’ın gömüt toprağına diktik. Çok üzgündüm. Küçük bir kuzu olarak evimize gelen, elimizde büyüyen, ot yemeği sonradan öğrenen "Çınçın"ı unutamıyordum. İki gün sonra gömütünün başına vardım. Sarmaşık çiçekleri solmuş, güzelliklerini yitirmişti. Yeni çiçekler diktim. "Çmçın"ın cıngırağı o günden beri saklıyorum. Bizim eve gelirsene onu size gösterebilirim...”(MÜK, s.21, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Öbürü konuşmasını sürdürdü: “Sokakta, bahçede karşılaşır selâmlaşırız. Birbirimize gelip gitmedik. Bugün size gelmeyi önerince karşı çıktı hanım: ‘Başka zaman gitmedik, görüşmedik. Onlar bizden sonra geldiler buraya. Komşu olarak uğramadık. Üşüyünce uğramak çok ayıp olur!’ dedi. Fakat ben...” ' Babam, yaşlı amcanın (ona dede demek daha uygun olacak) sözünü kestir “Aman efendim! Neler düşünmüşsünüz böyle?” Teyze gülümsedi. Dede kaldığı yerden sürdürdü konuşmasını: “Fakat ben, sizlerin iyi insanlar olduğunı biliyordum. Bizi kapıdan çevirmeyeceğinizi, sıcak odanıza kabul edeceğinizi söyledim kendisine.” Annem şaşkın: “Aaaa! Sizi kapıdan çevirmek mi?” dedi. Teyzenin tombul yüzünde gülümseyişin sevimliliği yaşadı bir daha. Annemle bakıştılar. Annem de gülümsedi. “Ne olacak halimiz bilmem ki? Tüp yok! Yağ yok! Elektrik yok! Yokların en kötüsü kış ortasında fuel-oil yok!...”(MÜK, s.25, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Sarı Kedi, iyimser yaratılıştı değildi. Geçmiş günlerin neşelerinden çok üzüntülerini anımsardı. İnsanlardan yediği tekmeleri, taşları, azarları düşündü. Bir bidon içinden yiyecek seçme uğraşısında oldukları sırada kovalanışlarını anımsadı bir bir... İnsanlara ne zarar veriyorlardı sanki bidonları eşelerken? Çok çekici, çok istenir bir iş miydi bidon eşelemek, bidondan beslenmek? Açlığın dayanılmaz acısı nedeniyle saldırıyorlardı bidonlara. Önceleri o pis, bunaltıcı kokuları duymuyordu burunları. Biraz yiyecek bulup midelerine biraz lokmacıklar inip açlığın etkisinden kurtulmaya başlayınca ne oluyordu? Çöp bidonlarının dayanılmaz pis kokusunun etkisinde kalmıyorlar mıydı? Karınları biraz daha doyunca, kokulara dayanamayıp kaçmıyorlar mıydı? Açlığın dayanılmaz acısını duyuncaya değin de varıyorlar mıydı çöp bidonunun başına? Böylesi doyunmalarla yaşam sürdürmek iyi miydi sanki? Gene de insanların kıskançlığıyla, kötülüğüyle karşılaşıyorlar, bidonlardan bile kovuluyorlardı...”(MÜK, s.31-32, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

İlimli bir hayat, işinde aşırı duygu ve hareketlerden kaçınmak demektir.

“...Annem, kaşları çatık konuşur: “Çok iş olmuş. Elini uzatınca okşayacağın çam yaprakları sanki karın doyuruyormuş. Bahçenin yeşilliği bize çok rahat veriyormuş. Erkeklerle göre ne var? Evin darlığı, evin kullanışsızlığı kadını yorar. Benim canım çıkıyor bu daracık evde!” Bu kez de babam son konuşmasını yapar: “Anladık hanım, anladık! Sen bu evde rahat değilsin. Çocuklar rahat değil. Ben de bu evde sizinle birlikte bu evde oturuyorum. Ben istemiyorum ayrı bir çalışma odasının olmasını. Hem de sizleri rahatsız gördükçe seviniyorum. “Kendin bilirsın arkadaş. Eğer istiyorsan bul bir apartman dairesi, taşınması benden. Yalnız şunu unutma, bu eve yedi yüz lira veriyoruz. Apartman dairelerine iki bin lira istiyorlar. Bin üç yüz lira fazlalık. Şu durumumuzla aybaşını güç bulurken, artan kira ile nasıl buluruz aybaşını? Benim bu işe aklım ermiyor. Eğer sen akıl erdirirsen onu bilemem. Bulduğun yere hemen taşınırım ben. Oldu mu?”...”(MÜK, s.64, İlimli Bir Hayat)

“...Bir gün, bayırdaki evden valizler indirildi aşağıya. Tanımadığımız kişiler de gelmiş ev kalabalıklaşmıştı. Saniye Hanım’ın bayırdaki evden aşağıya özenle indirildiğini gördük. Yolda bir araba bekliyordu. Valizler arabanın arkasına yerleştirildi. Yaşlı kadınla şişko oğlu arabaya bindiler. Başkaları da bindi. Araba insanla iyice doldu. Sonra çalıştırıldı. Homurtulu bir ses çıkararak

uzaklaştı gitti. Saniye Hanım Teyze hacca gidiyormuş meğer. Bunu büyükler sevinçle karşıladılar...”(MÜK, s.77, Dindar Olmak)

“...Bir gün duyduk ki Saniye Hanım dönmüş. Mahallenin tüm kadınları” gitti evine. Tanımadığımız, bizim mahalleden olmayanlar da geliyordu onlara. Bu, günlerce sürdü. Saniye Hanım hacdan döndükten sonra yeşil bir başörtüsü, uzun geniş, yeşil bir mantoyla görünmeye başladı. Gözlüklerini de değiştirmişti. Geniş çerçeveli, siyah camlı bir gözlük kullanmaya başlamıştı...”(MÜK, s.77, Geleneklere Saygılı Olmak)

4.1.5.10 Uyuma

“...Dedemin pilav pişirişine bakıp da yemek yaptığı, yemek işlerine yardımcı olduğu sanılmasın. O yalnız mantarlı pilav, köyümüzde söylendiği biçimde söylersek, "göbelekli aş" pişirir, başka yemeklerin pişirilişi kendisini hiç ilgilendirmezdi...”(MÜK, s.13, Kendini Denetleyebilmek)

“...Babam, öfkesini belli etmek için babasının konuşmasını bekliyormuş meğer. Hemen yanıt verdi: “İyi değil misin? Üşüyor musun? Elbette iyi olmazsın. Yaşın yetmiş geçeli kaç gün oldu baba? Fakat sen yaşına başına bakmıyorsun. Hâlâ göbelek peşindesin. Heybe omzunda, hâlâ dağ bayır koşturuyorsun. Bir gün bir dağ çukurunda kalacaksın da kurda kuşa yem olacaksın. Bırak şu göbelek peşinde koşturmayı Allah’ını seversen!”...”(MÜK, s.14, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Dedemin sessizliğinden sonra oğlu hemen fırladı ayağa. “Babaaa!” diye bağırды. Varıp babasının önünde diz çöktü. Onu omuzlarından sarstı. Dedem, oğlunun omuzlarına düşüp kaldı öylece... Olan hemen duyulmuştu. Tüm köy doluştu bizim eve. O şimdi bizim köyün gömütlüğünde yatıyor. Küçüklüğümden beri gömütü başına bir çam ya da kavak dikmek, toprağına gölge düşürmek ister dururum. Ne var ki ağaç dikme zamanlarında köyde bulunamadım. Dedemin toprağına ağaç gölgesi düşüremedim...”(MÜK, s.16, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Öbürü konuşmasını sürdürdü: “Sokakta, bahçede karşılaşır selâmlaşırız. Birbirimize gelip gitmedik. Bugün size gelmeyi önerince karşı çıktı hanım: ‘Başka zaman gitmedik, görüşmedik. Onlar bizden sonra geldiler buraya. Komşu olarak uğramadık. Üşüyünce uğramak çok ayıp olur!’ dedi. Fakat ben...” ' Babam, yaşlı amcanın (ona dede demek daha uygun olacak) sözünü kestir “Aman efendim! Neler düşünmüşsünüz böyle?” Teyze gülümsedi. Dede kaldığı yerden sürdürdü konuşmasını: “Fakat ben, sizlerin iyi insanlar olduğunı biliyordum. Bizi kapıdan çevirmeyeceğinizi, sıcak odanıza kabul edeceğinizi söyledim kendisine.” Annem şaşkın: “Aaaa! Sizi kapıdan çevirmek mi?” dedi. Teyzenin tombul yüzünde gülümseyişin sevimliliği yaşadı bir daha. Annemle bakıştılar. Annem de gülümsedi. “Ne olacak halimiz bilmem ki? Tüp yok! Yağ yok! Elektrik yok! Yokların en kötüsü kış ortasında fuel-oil yok!...”(MÜK, s.25, Kibarlık)

“...Annem: “Git bak bakalım gelen kimmiş?” dedi. Varıp kapıyı açtım. Dedemdi gelen. Dedem, ayakkabılarını çıkardı. Terlikleri giyinirken annem de geldi yanımıza. “Annemi de getirseydin. Niçin yalnız geldin babacığım?” dedi annem...”(MÜK, s.37, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“... “Eve uğramadım kızım. İşlerim vardı. Biraz oturup gideceğim.” Salona geçtik. Dedem, sandalyelerden birini aldı. Sokağı bakan pencerenin yanına gitti. Sonra da dedi ki: “Bir sandalye de sen al gel Fahri. Biz Fahri’yle konuşacağız kızım. Sen kendi işlerine bak, olmaz mı?” “Peki babacığım,” dedi annem...”(MÜK, s.37, İtaatkar Olmak)

“...duruyordu. Öbürü de kucağında, televizyon anteni olduğunı anladığım madeni parçalar taşıyordu. Dedem: “Aferin gençler, aferin! Tam söylediğiniz saatte geldiniz. İşinize bağlı oluşunuzu beğendim. Bir de televizyonu açılışa kalmadan kurarsanız, ikinci aferini alacaksınız. Bunca da değil. Torunum Fahri size bir yüzlük verecek. Temiz, gıcır gıcır bir yüzlük. Haydi gençler. Buyurun içeriye,” dedi...”(MÜK, s.39, Kibarlık)

“...Sonra caydım düşündüklerimi söylemekten. Ağaçlar yeniden saçlarına kavuşabilirlerdi. Ya babam? Babamın saçları yeniden çıkar mıydı? Cüzdandaki resmine benzeyen saçlarına kavuşabilir miydi? Babamın yeniden saçlı olamayacağını bildiğimden, ağaçlar için duyduğum sevinç ona söylemedim. İyi etmemiş miyim?...”(MÜK, s.52, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Bizim oyun yerimize, Çamaltı’na geldiği olurdu Emine’nin. Kucağında Nilay’ı taşıyarak gelirdi Çamaltı’na. Nilay’ı alırdık kucağından. O zaman Emine oturur, sırtını çamın gövdesine dayardı. Onun oturuşuna baktıkça, yaşlı kadınları anımsardım nedense? Halbuki o küçüktü daha. Biz yaşlardaydı. On bir ya da on ikiydi çoğunluğumuzun yaşı. Yanımızdan yukarıdakilerin ünlemesiyle dönerdi. Ünleyen yaşlı kadınsa şöyle seslenirdi: “Kınız Emine! Kız eve gel! Getir o çocuğu kız!” Emine hemen kalkar, Nilay’ı kucaklar, yollarırdı bayırdaki eve doğru. Eğer Nilay’ın o Şişko babası ünlemişse, yüzünün beyazlığı biraz daha çoğalır, sararmış olurdu. Yukarıya doğru giderken adımlarının daha aceleci olduğunu da görürdük. Emine anlatmazdı ya, biz onun bayırdaki bir evde mutsuz bir yaşam sürdüğünü bilirdik. Bunu büyüklerin konuşmalarından öğrendik. Emine’nin çok çalıştırıldığım, dövüldüğünü, kötü kötü sözler işittiğini büyükler anlatırlardı...”(MÜK, s.76, İtaatkar Olmak)

“...Emine aşağıdaysa gene (iniliyordu bayırdaki evden: “Kınız Emine! Cehennemin katran kazanlarında kaynayasın, e mi? Ne dolaşıp duruyorsun oralarda şeytan suratlı? Haydi gel! Gel de dizlerimi ovuver biraz!” Emine, incecik vücuduna geniş gelen, eski görünümlü entarisi içinde aceleyle tırmanırdı bayırı...”(MÜK, s.78, İtaatkar Olmak)

“...Kapının vurulması babamın zenci başı yapmasına olanak vermedi. Annem hemen kalktı ayağa. “Kim olabilir?” dedi Sesi titrekti annemin. Korkmuşa benziyordu. Babam gaz lambasını aldı. “Bakarız,” diyerek odadan çıktı. Biz de onu izliyorduk. Dış kapının yakınına gelince annem: “Kim o?” diye sordu. Dışardan üzgün, yorgun bir erkek sesi yanıtladı annemi: “Biziz kızım, biziz. Yan apartmandan komşularınız.” Annem koşup kapıyı açtı. Sımsıkı giyinmiş yaşlı karıkoca aceleyle girdiler içeriye. Yaşlı adam: “Zamansız, habersiz geldik genç komşularımız. Dışarıda pırıl pırıl ay ışığı var. Evinizin bacasından nazlı nazlı yükselen dumanı gördük. Şu ayazlı gecede, kaloriferi yanmayan evimizde titreşip duruyorduk. Kalkıp ısınmaya geldik.” “Buyurun, buyurun!” dedi annem. “Aman efendim. Çok mutlu olduk,” dedi babam. Yaşlı teyze: “Yakışsız davrandığımızı, rahatsız ettiğimizi biliyoruz...”’ Annem, sözünü kesti onun: “Çok rica ederim. O ne söz?”..”(MÜK, s.23, Kibarlık)

“...Hükümetimiz, biz emeklileri düşünse de maaşlarımızı evlerimize ödetse olmaz mı sanki?” dedi. Annem: “Kamın açtır babacığım. Yemek hazırlayayım mı?” diye sordu. “Yemek yedim kızım. Bankaya yakın bir kebabçıda arkadaşlarla yedik öğlen yemeğimizi. Sen bana bir kahve yap. Çok kaynatılmış, az şekerli bir kahve,” dedi...”(MÜK, s.35, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Yanıt vermem. İnsan çokluğu içinde yürüme güçlüğü çeke çeke ilerleriz. Anneannemin bir de pazarlık etme huyu vardır. Satıcıların istediği değil de kendi istediği olsun ister. Çoğu satıcıyla tartışır durur. Ben o zaman iyice can sıkıntısına düşer, çoğu kez de utanırım...”(MÜK, s.41, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.5.11 Güvenlik

“...Zaten dalgın bir adamdı. Yorgunluk, uykusuzluk onu daha da dalgınlaştırmıştı. Çalışma odasının ışığını söndürmeden çıktı gitti yatak odasına...”(MÜK, s.5, Sağlıklı Olmak)

“...Dedem gücenmiş: "Göbelek kötü bi şey mi efendi? Ben onu kuzu etine değişmem. Kentliler, ağızlarının tadını bilmiyorlar besbelli. Bir göbelekti aş yeseler de görseler... Bir daha, bin daha yemek isterler." diye konuşmuş. Konuşmuş ya gene de istediği olmamış. Nisan yağmurlarından sonra peş peşe güneşti günler gelip toprak ısınınca dedem yollarırdı dağlara doğru. O, göbelek toplamaya gittiğini söylemezdi bizlere. Bir sabah uyanırdık ki dedem de yok, yün heybe de! Bizler uyurken sessizce çıkıp gitmiş evden. Söylediklerine göre, göbelek dağ eteklerindeki kara topraklarda bitermiş. Kendisi öylesi yerlere, "Göbelek Tarlası" derdi. Göbelek toplamaya giderken kimseyi

yanına almadığı gibi, tarlaların yerini de kimselere söylemezdi. Kaç kez yalvarmış, göbeleğe giderken beni de yanına almasını istemiştım. Fakat dedem bu isteğimi hiç yerine getirmedi. “Sen daha küçüksün Hüseyin Ali. Biraz büyümelisin...”(MÜK, s.11-12, Aile Güvenliğı)

“...Ben çok erken çıkıyorum evden. Gece yarısından da önce çıkıyorum. O sıra sen uykunun en tatlı yerinde olursun. Ne diye tatlı uykundan ayrılarsın? Biraz daha büyü, biraz daha güçlen. O zaman seni de alacağım yanıma,” derdi. “Biraz geç gitsen? Ben uykumu aldıktan sonra birlikte yola çıksak olmaz mı sanki?” derdim...”(MÜK, s.12, Sağlıklı Olmak)

“...O gün, gene göbelekten dönmüştü dedem. Birkaç gündür gidiyordu ya eli boş dönüyordu. Bu kez dört göbelek bulabilmişti. Her zaman yaptığı işleri yaptı. Göbelekli aşı pişirdi. Evcek yuvarlak soframızın başında toplandık. Göbeleğı az, bulguru çok pilavı tükettik. Ne var ki dedem neşesizdi. Hiç konuşmuyordu. Yemek pişirirken de bizimle şakalaşmamıştı. Binlerine küsmüş gibiydi. Bu durgunluğu, bu sessizliğı sofrada da sürmüştü. Yemekten sonra birer kenara çekildik. Kimimiz çul üstünde, kimimiz iskemlede oturuyorduk. Dedem, iskemlesini duvara iyici yaklaştırmış, belini duvara dayamıştı. Bizleri de etkileyen, bizleri de sessizleştiren sessizliğini sürdürüyordu. Sonunda kendi bozdu sessizliğini. “Üşüyorum. Hiç iyi değilim,” dedi...”(MÜK, s.13, Sağlıklı Olmak)

“...Dedemin sessizliğinden sonra oğlu hemen fırladı ayağı. “Babaaa!” diye bağırdı. Varıp babasının önünde diz çöktü. Onu omuzlarından sarstı. Dedem, oğlunun omuzlarına düşüp kaldı öylece... Olan hemen duyulmuştu. Tüm köy doluştu bizim eve. O şimdi bizim köyün gömütlüğünde yatıyor. Küçüklüğünden beri gömütü başına bir çam ya da kavak dikmek, toprağına gölge düşürmek ister dururum. Ne var ki ağaç dikme zamanlarında köyde bulunamadım. Dedemin toprağına ağaç gölgesi düşüremedim...”(MÜK, s.16, Aile Güvenliğı)

“...Kamı doyunca suskunlaşıyordu. “Bu bizim horoz kuzumuz,” diyordu anneannem. Teyzem Çınçın’a tasma dikti. Kasabaya gidişinde bir de çingirak getirdi. Çınçın’ın tasması çingiraklı oldu böylece. Köyde ders yılının sonuna geldik. Okullar kapandı. Bir sabah Bursa’ya giden minibüslerden birine bindik. Epeyce büyümüş ot yemeyi öğrenmiş olan Çınçın da aramızdaydı. Ormankadılı amcalarla sürdürüyorduk yolculuğı. Tümü kasketliydi. Onlardan biri: “Kuzunu keselim mi Cahit?” dedi. “Tüyünü bile kestirtmem!” diye yanıtladım...”(MÜK, s.19, Aile Güvenliğı)

“...Apartmanlar buzdolabı. Üşüyoruz komşu. Herkes tir tir titiyor. Sonumuz neye varacak Kamil Beyciğim?” “Düzecek diye bekliyoruz,” dedi babam. “Düzecek mi? Yokluktan kurtulacak mıyız? Nasıl? Ne zaman? Biz günlerdir evimizin içinde şapkayla, paltoyla dolaşıyoruz. Sırtımda battaniye taşıdığım da oldu. Sırt ağrısı, bel ağrısı, bacak ağrısı çekiyorum. Niçin? Soğuk hasta ediyor da onun için... Ne demişler? ‘Sıcakta gül biter, soğukta maraz’.” Annem, sobanın üstündeki demlikten ıhlamur koydu bardaklara. Konuklara tuttu. Konuk dede, kulağı hoş gelen bir ses çıkararak karıştırdı ıhlamurunu. O sıra saçsız başına bakarak çok üşümüş olduğumu düşündüm. Bardaktan ilk yudumu aldıktan sonra: “Ooooh! Ellerine sağlık hanım kızım,” dedi. Annem: “Yarasın efendim,” diye yanıtladı...”(MÜK, s.26, Sağlıklı Olmak)

“...O, konuşmak, durmadan konuşmak istiyordu: “Çok iyi geldi sıcak oda. Çok iyi geldi sıcak ıhlamur. Şöyle bir güzel ısınalım hanım.” Yaşlı kadın gülümseyerek yanıtladı kocasını. Dede sürdürdü konuşmayı: “Ben bu apartman dairesini alırken kaloriferli oluşuna heves etmişim. Yaşlılığımızda rahat etmemizi düşünmüştüm. Fakat en iyi ısınma aracının soba olduğunu da biliyordum. Bildiğim bir şey daha var: Apartmanların bir odasında olsun soba deliğı bulunur. Baktım bizimkinde yok! Satıcıya söyledim bunu, adam güldü. ‘Bu sıradan bir apartman değil beybaba. Bu lüks bir apartman. Görüyorsun ki her yanı pırıl pırıl. Böylesi apartmana soba sokulur mu hiç?’ dedi. ‘İyi ama ya Fuel-oil bulunmazsa?’ dedim. ‘Adam gene güldü. ‘Düşündüğün şeye bak beybaba! Fuel-oil bulunmaz olur mu hiç? Şimdiye değin görülmüş, duyulmuş iş mi?’ dedi.” “Bu dışarıdan gelmiyor mu evladım? Bir gün olur gelmezse?” dedim. ‘Sen böylesi şeyleri düşünme de gir pırıl pırıl dairene...”(MÜK, s.26, Aile Güvenliğı)

“...Otur da rahatına bak beybaba,’ dedi. “Eh girdik biz de. Bizim daire pırıl pırıl. Biz de içeri de tiril tiril. Böyle oluşu da doğal. Ele, elin memleketinden geleceğı güvenerek lüks apartman yaparsan, lüks apartman yapıyorum, lüks apartmanda oturuyorum diye çalım satarsan, olacağı bu işte...”

“Türkülerimizi çok severim Kemal Beyciğim. Onların neler söylemek istediğini anlamaya çalışırım. Hani bir türkümüz vardır:

‘Tara leyley ley.

Tara leyley ley.

Bana bakıyor.

El atına binmiş,

Çalım satıyor’’

“Bunları söyledikten sonra ayağa kalktı dede. Türküyü ezgiyle söylemeye, hem de oynamaya başladı. “Şaşkınlaştık. Yaşlı teyze ayağa fırladı: “‘Eyvaaah! Çıldırdı benim bey. Mucip Bey kendine gel, Mucip Bey!’ diye bağırırdı...”(MÜK, s.27, Aile Güvenliği)

“...San Kedi, arkadaşına insanların kötü yaratıklar, kendisinin de akılsız biri olduğunu söylemeye hazırlanıyordu. O sıra evin kapısı açıldı. Tombul yüzü, beyaz kollu hanım göründü. Kadın: “Gel pisi pisi! Gel pisi pisi!” dedi.

Durulur muydu? İkisi birden fırladı yerinden. Sert bir kâğıt üstüne yere bırakılmış ciğer parçalarına ok hızıyla yaklaştılar. Kâğıttakini çabuk tükettiler. Karınları doymuştu. Ağızlarının çevresinde dolaştırdılar dillerini. Batilerini yumruk yaptılar. Pati yumruğu, dilleriyle ıslatıp ıslatıp yüzlerine sürdüler uzun zaman. Böylece, yemek sonarsı temizliklerini yapmış oluyorlardı...”(MÜK, s.34, Temiz Olmak)

“...Dedem bizim eve çok yorgun geldi. Koltuğa kendini atarcasına oturdu. Mendiliyle alnını, yüzünü, başının saçsızlaşmış ortasını, boynunu sildi. Annem kolonya döktü babasının eline. O, kolonyalı avcunu derin nefesler çekerek kokladıktan sonra: . “Canım çıktı çocuklar. Üç ayda bir de olsa maaş kuyruğunda olmak çok usandırıcı, çok yorucu...”(MÜK, s.35, Temiz Olmak)

“...Dedem bizim eve çok yorgun geldi. Koltuğa kendini atarcasına oturdu. Mendiliyle alnını, yüzünü, başının saçsızlaşmış ortasını, boynunu sildi. Annem kolonya döktü babasının eline. O, kolonyalı avcunu derin nefesler çekerek kokladıktan sonra: . “Canım çıktı çocuklar. Üç ayda bir de olsa maaş kuyruğunda olmak çok usandırıcı, çok yorucu...”(MÜK, s.35, Sağlıklı Olmak)

“...Parasını aldıktan sonra yükçü amca, daha bir aceleci yürüyüşe geçti. Biz de aceleci yürüyorduk ama çok geride kalıyorduk. Şişman vücutlu, kısa boylu anneannemin, uzun boylu, geniş adını yükçü amcaya yürüyüşte uyum göstermesi zaten olanaksızdı. “Eyvah! Eyvah! Bu adam kaçıyor Meliha. Taşıma ücretini de aldı. Sebzelerimizi de yüklendi. Kaçıp gidiyor bu adam. Bağırsak mı? Görünürde polis de yok. Ne yapsak ki Meliha? En iyisi koş. Sen koş da onu izle. Peşini bırakma şu adamın. Eyvah gitti turşuluk! Eyvah gitti paralar!” dedi anneannem...”(MÜK, s.45, Aile Güvenliği)

“...Geçen pazar, kahvaltı sonrasıydı. Babam, pencere kıyısına omzunu dayamıştı. Kıpırtısız duruyordu. Yağmur sonrası ıslaklık içindeki bahçeye bakıyordu. “Hey dünya, hey!” dedi. Annem, kocasının konuşmasına ilgisiz kalmadı. “Ne oldu Ferit? Çok yüreктen çektin ‘hey’leri?” diye sordu. Babam, tek sözcükle yanıtladı: “Ağaçlar...” “Ne olmuş ağaçlara?” “Tümü döktü saçlarını.” “Saçlarını mı? Ağaçların da mı saç olumuş Ferit?” “Olmaz mı? Yapraklar onların saç değil mi?” dedi babam. “Hiç düşünmemiştim doğrusu. Bugüne değin hiç kimseden de duymamıştım! ” “Ben böyle düşünürüm. Yaprakları ağaçların saç olarak görürüm. Kış geldi. Onların saçlarını döktü. Yalnız çamlara söz geçiremedi kış. Çamlar çok mutlu ağaçlar doğrusu. Yazın da saçlı, kışın da saçlı.” Annemin kaşları çatıldı. Azarlayıcı konuştu: “Üfff Ferit! Gene saçsızlığına mı dertleniyorsun yoksa? Şu güzelim pazar gününe neşeli başlayıp neşeli bitirsene?” “Kendim için değil. Ağaçlar için söylüyorum ben. Ağaçlar saçlıyken daha güzeldi. Şimdi öyle mi ya? “Benim saçsızlığıma üzüldüğüm de yok. Bana yaran bile var. Mesela tarak eskitmiyorum.” “Çok iyi. İşte böyle ol. Kendini üzüntülerden uzak tut.”...”(MÜK, s.49-50, Sağlıklı Olmak)

“...Bir gün ana kediyi, yavrularını karşısına almış oturur gördüm. Onlara bir şeyler anlatıyor gibiydi. Dillerinden anlamadığımı söylemişim. Kendimce, şunları söylüyor olduğunu düşündüm: “Beni dinleyin yavrularım: “İyi birer kedi olmanızı istiyorum sizlerden. İyi kedi olmanın ilk koşulu temizliktir. Pis bir kediyi ne kediler, ne de insanlar sever. O zaman hep kenara itilir, yalnız kalırsınız. Yaşamı yalnızlık içinde sürdürmek güçtür. Birlikte yaşamamanın bize sağladığı kolaylıklar, mutluluklar vardır. Bu mutluluğun başında bir evde yaşamak, insanlarla birlikte olmak gelir. “İnsanlar, yaşamımızı sağlayan olanakları hazırlarlar evlerinde, bizler için. Ama biz kediler gene de

insanlardan çok, evlerimizi severiz. Evimize bağlı oluruz. “Düşmanlarınız olacaktır. Düşmanlarınızın başında köpekler gelir. Bir de yaramaz çocukları, sokağa çıkınca yaramazlara uyan çocukları söylemeliyim. “Çocuklar onca önemli değil ya, şu köpeklere karşı dikkatli olmanızı öğütleyeceğim. Kocaman ağızlı, kocaman pençeli, keskin dişlidir onlar. “Köpeklerin keskin dişleri, kocaman pençeleri var diye korkuya kapılmayın. Bizim de çevikliğimiz, patilerimizde saklı beşer çengelimiz var. Ben çok köpek ağlattım, çevikliğimi, çengel tırnaklarımı kullanarak. “Fareleri de unutmayın. Onlar da düşmanımızdır. Güçlerini çokluklarından alırlar. Tüketici, sömürgecilerdir. Onlarla savaşmaktasınız. Savaşmazsınız, evinizdeki tüm yiyecekleri çalar çalar götürürler. Sonunda kıtlık, açlık gelir. Açlık da en korkunç olaydır yaşayanlar için.”...”(MÜK, s.56, Temiz Olmak)

“...Bir gün ana kediyi, yavrularını karşısına almış oturur gördüm. Onlara bir şeyler anlatıyor gibiydi. Dillerinden anlamadığımı söylemişim. Kendimce, şunları söylüyor olduğunu düşündüm: "Beni dinleyn yavrularım: “İyi birer kedi olmanızı istiyorum sizlerden. İyi kedi olmanın ilk koşulu temizliktir. Pis bir kediyi ne kediler, ne de insanlar sever. O zaman hep kenara itilir, yalnız kalırsınız. Yaşamı yalnızlık içinde sürdürmek güçtür. Birlikte yaşamın bize sağladığı kolaylıklar, mutluluklar vardır. Bu mutluluğun başında bir evde yaşamak, insanlarla birlikte olmak gelir. “İnsanlar, yaşamımızı sağlayan olanakları hazırlarlar evlerinde, bizler için. Ama biz kediler gene de insanlardan çok, evlerimizi severiz. Evimize bağlı oluruz. “Düşmanlarınız olacaktır. Düşmanlarınızın başında köpekler gelir. Bir de yaramaz çocukları, sokağa çıkınca yaramazlara uyan çocukları söylemeliyim. “Çocuklar onca önemli değil ya, şu köpeklere karşı dikkatli olmanızı öğütleyeceğim. Kocaman ağızlı, kocaman pençeli, keskin dişlidir onlar. “Köpeklerin keskin dişleri, kocaman pençeleri var diye korkuya kapılmayın. Bizim de çevikliğimiz, patilerimizde saklı beşer çengelimiz var. Ben çok köpek ağlattım, çevikliğimi, çengel tırnaklarımı kullanarak. “Fareleri de unutmayın. Onlar da düşmanımızdır. Güçlerini çokluklarından alırlar. Tüketici, sömürgecilerdir. Onlarla savaşmaktasınız. Savaşmazsınız, evinizdeki tüm yiyecekleri çalar çalar götürürler. Sonunda kıtlık, açlık gelir. Açlık da en korkunç olaydır yaşayanlar için.”...”(MÜK, s.56, Aile Güvenliği)

“...Annemle babamın konuşmalarından öğrendiğime göre, evliliklerinin ilk günlerinde: “Ah! Bir çocuğumuz olsa...” demişler. Evliliklerinin birinci yılını birkaç ay geçse ben doğmuşum. Ağırbaşlı merak etmiş, tartmışlar beni. Yüz gram daha olsaymışım dört kilo gelecektim. Öbür bebekler nasılsa ben de öyleymişim. Örneğin, ağız dişsizmiş, başım kabakmış, gözkapaklarım şişkinmiş. Minnacık minnacık parmaklarım varmış. Kamım acıkınca ağlıyordum. Annem beni doyurunca ağlamayı bırakıp uyuyordum. Zıbınlar, bezler içinde günden güne serpilip büyüyordum. Annemle babam beni kollarında taşıyorlarmış. “Ah!.. Bir de otursa...” demişler. Zaman geçmiş. Oturacak büyüklüğe kavuşmuşum. Önüme oyuncaklar koyuyorlarmış. Elimle yakaladığım her şeyi ağızma götürüp tadına bakıyordum. Dişsizliğim nedeniyle, katı yiyecekleri yiyemiyordum. Dişlerim çıksın, yiyeceklerle beslenecek duruma geleyim istenmiş. Daha çok da annem: “Ah! Bir dişleri çıksa...” demiş. İlk ön dişlerim çıkmaya başlamış. Sonra başka dişlerim de çıkmış. Elime tutuşturulan meyveleri iştahla kemiriyordum. Öbür yiyecekleri de yiyordum. Oturmaktan emeklemeye geçmişim. Bu da sevindirici olmuş. “Murat emekliyor. Ah bir de yürüse,” demişler. Günler, günlerden sonra haftalar, aylar geçiyordu. Benim kaç aylık olduğumu akıllarında tutup: “Ah! Bir de yaşını doldursav.” diyorlarmış. İlk sözcükleri söyleyişim de sevindirmiş benimkileri. “Murat konuşmaya başladı. Ah! Bir de çokça konuşsa... Söylediklerimizin tümünü anlasa... Bize sorular sorsa...” demişler. Zamanla bunu da başarmışım. İyice konuşuyordum. Durmadan da: “Bu ne? Bu ne?” diyerek çevremdeki eşyaların adlarını öğrenmek istiyordum. Annemin söylediğine göre, "Bu ne?" sorusunu öyle çok soruyordum ki, yanıtlamaktan usanıyorlarmış. Bir çocuğun, hep annesinin yanında durup, ondan ilgi beklemesi anne için güçlükler yaratır. Evin işleriyle mi uğraşsın, çocuğuna mı baksın anne? Birazcık olsun benim yükümden kurtulmak istemiş anneciğim... “Ah!.. Biraz daha büyüse. Oyun çocukları arasına katılıp kendi kendine oynamayı, oyalanmayı bilse,” demiş annem. Mahallede arkadaşlarım vardı. Onların arasına katılıyor, oynuyorum artık. Oyun dönüşlerini anımsıyorum: Çoğunlukla giysilerimi kirleterek, toza çamura belenerek gelirdim eve. Annem beni tepeden tırnağa soyardı. Soyarken de kaşları çatık konuşurdu: “Ah, bir de şu giysilerini temiz tutmayı öğretilen Murat! Ah biraz daha büyösen...”...”(MÜK, s.58, Temiz Olmak)

“...Ben zaten büyümek istiyordum. Ama annemin dediği gibi "Biraz daha!" değil. Çokça büyümek, babam kadar büyümek istiyordum. Arada hastalandığını olurdu. O zaman annemle babam, çevremde dolaşır dururlardı. İlaç verirdiler. Terlemişsem çamaşırlarımı değiştirirdiler. Onların

ilgileneşi beni mutlandırdı. “Ah!.. Bir düzelse. Ah bir kurtulsa şu hastalıktan...” derlerdi...”(MÜK, s.61, Sağlıklı Olmak)

“...Arkadaşlarla çokça oynardık. Oyuna doyamazdık. Çeşitli oyunlarımız vardı. "Okulculuk" oyunumuzu çok severdim ben. Bu oyunda öğretmen olmayı isterdim. Ne var ki bizden büyükler, bize öğretmenliği bırakmazlardı. Öğretmen olarak oyuna katılmamızı isterlerdi. Öğretmen olarak oynayan çocuklardan çok azarlar işittim. Oyundan atılmamak için sert davranışlarına katlandım. Evde oyunlarımızı anlatırdım. Okulculuk oyunumuzu çokça anlatırdım. Annemle babam, gülümseyerek dinlerlerdi beni...”(MÜK, s.61, Aile Güvenliği)

“...Bayırın altını üstüne getireceksiniz. Siz sanıyorsunuz ki bu bayır sahipsiz? Öyle şey olur mu ayol! Bu bayırın tümü sahipli. Bu bayırın tümü parselli. Bu bayırın tümü tapulu... “Tapulu mal ne demek? Mülk demek, mülkiyet demek. Siz utanmıyor musunuz başkasının malına, mülkiyetine izinsiz girmeye? Siz nasıl olur da başkasının tapulu malındaki çiçekleri toplar, evlerinize kucaklar dolusu katırtırnağı taşırsınız? Sahibinden izin aldınız mı, izin? Siz analarınızdan, babalarınızdan hiç mi duymuyorsunuz benim şu söylediklerimi?” Biz, onun hiçbir sorusunu yanıtlamadan geçer gideriz...”(MÜK, s.74, Sağlıklı Olmak)

“...Tülin Abla kızını seviyoruz diye öfkelenmez. Fakat o yaşlı kadın, o Nilay’ın babaannesi yok mu? Torununu başkasının kucağında görmekten hiç hoşlanmaz. Geçenlerde Emine indirmişti Nilay’ı Çamaltı’na. Gene kucaktan kucağa dolaştı güzel çocuk. Herkes onu sevdi durdu. Fakat bir gün sonra onu kucağımıza aldığımız, sevdiğimiz için üzüntü duyduk. Zavallı Emine’yi çokça dövmüş yaşlı kadın. Niçin mi dövmüş? Nilay ishal olmuş. O zaman babaannesi tutturmuş: “Bu çocuğa nazar oldu. Herkese gösterildiğinden, herkesin kucağına verildiğinden nazar oldu. Hastalığı doğrudan doğruya nazar. Bundan böyle bu çocuğu dışarılara çıkarmak yok. Bundan böyle bu çocuğu başkalarının kucağına vermek yok.” Böyle konuşmuş. Konuşmalarla geçmemiş öfkesi. Kalkmış Emine’yi dövmüş. Emine, Saniye Hanım’ların evinde çalışan bir kız. Bizim büyükler onun için "Hizmetçi Kız Emine" diyorlar...”(MÜK, s.75, Aile Güvenliği)

“...Emine’yi bir dövmüş, bir dövmüş! Emine değil, kendisi yoruluncaya değin dövmüş. Emine de çıkıp gitmiş evden. Gidişini önemsememişler. Nasıl olsa geleceğini düşünmüşler. Karanlık basmış, gece ilerlemiş, gene de dönmemiş Emine. Onlar gene önemsememişler. Bayırda bir çukurda yatacağını, sabah olunca da eve geleceğini sanmışlar. Başka zamanlar da dövülürmüş Emine. Bayırdaki çukurlardan birin de yatar, sonra da eve dönermiş. Ne var ki bu kez düşündükleri gibi, geçmiş günlerdeki gibi olmamış. Emine eve dönmemiş. Yaşlı kadın çok telaşlıydı o gün. Evleri bir bir dolaştı. Gördüğü her çocuğa da soruyordu: “Emine’yi gördünüz mü evladım...”(MÜK, s.78, Aile Güvenliği)

4.1.6. Öfkeli Boğa

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Öfkeli Boğa*'dır. Engin Yayıncılık tarafından 2003 yılında basılmış ve 80 sayfadır.

4.1.6.2 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlemesi

4.6'da Öfkeli Boğa isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 6 Öfkeli Boğa Değer Çözümlemesi

Öfkeli Boğa Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	179	21	11,73
Başarı	179	1	0,56
Hazcılık	179	15	8,38
Uyarılma	179	14	7,82
Özyönelim	179	39	21,79
Evrenselcilik	179	13	7,26
Yardımseverlik	179	27	15,08
Geleneksellik	179	6	3,35
Uyum	179	27	15,08
Güvenlik	179	15	8,38

“Güç” değeri 21 sıklıkla %11,73; “başarı” değeri 1 sıklıkla %0,56; “hazcılık” değeri 15 sıklıkla %8,38; “uyarılma” değeri 14 sıklıkla %7,82; “özyönelim” değeri 39 sıklıkla %21,79; “evrenselcilik” değeri 13 sıklıkla %7,26; “yardımseverlik” değeri 27 sıklıkla %15,08; “geleneksellik” değeri 6 sıklıkla %3,35; “uyum” değeri 27 sıklıkla %15,08 ve “güvenlik” değeri 15 sıklıkla %8,38 oranla eserde yer almaktadır. ÖB’de “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer aynı sıklıkta yer alan “yardımseverlik” ve “uyum”dur. “Güç”, “hazcılık”, “güvenlik”, “uyarılma” ve “evrenselcilik” takip etmektedir. En az sıklığa sahip olan “başarı”dır. Diğer az sıklığa sahip olansa “geleneksellik”tir.

4.1.6.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Öğretmen bulunduğu konum nedeniyle öğrencileri kontrol edebilmek ve üstünlük sağlayabilmektedir öğretmen güç sahibidir.

“...Onun hemen her resmi panomuzda yer alır. İşleri de sınıf dolabımıza kaldırılır. Yıl sonu sergimizde, en çok Emel’in yapıtları görülecek. Geçen yıllarda da öyle olmuştu... Gene resim-iş dersindeydik. Patates baskısı çalışmaları yapıyorduk. Patateslerimize oymalar, kabartmalar, kenar süsleri, kuşlar işliyorduk. Öğretmenimiz aramızda dolaşıyor, çalışmalarımızı denetliyordu. Arada bazı çalışmaları sınıfa gösteriyor, sahibine, “Aferin,” diyordu...”(ÖB, s.10, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Öğrencilere yeni bir şeyler katmak için çeşitli etkinlikler düzenleyebilmek gücüne sahiptir.

“...Kentin ünlü, hem de tarihi parkında yapılacak olan; “Çiçek ve Çocuk Bayranı’na, okulumuz adına katılacak kırk iki öğrenciydik. Bu bayram biz çocuklara, çiçeği daha çok sevdirtmek amacıyla, Anakent Belediyesi’nce düzenlenmişti...”(ÖB, s.18, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Memur bulunduğu konum nedeniyle bozuk para istemiş istediği olmadığı için de kızma hakkını kendisinde görmüştür.

“...özür dileyeceğine, dedi ki: ‘Dikkatli yürü babalık! İnsan arasında yürümeyi beceremiyorsan, evinden dışarıya çıkma!..’ ‘Otobüs bileti almak için sıraya girdim. Ağır bir ilerleyiş var. Sonunda yaklaşıldım bilet gişesine. Bir binlik uzatarak, iki bilet istedim. Görevli beni azarlayarak: ‘Bozuk para versene! ’ dedi. ‘İnan olsun bozuk param yok memur bey! ’ dedim. ‘Herkes uzatır binlik! Herkes uzatır beş binlik! Ben burada bozuk para makinesi miyim? Şu milletle uğraşmaktan bıktım, usandım! ’ ‘İşte böyle homurdandı gişedeki memur bey. Ben sesimi çıkarmadım...”(ÖB, s., Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Şoför bulunduğu makam nedeniyle yolcular üzerinde istediği kararı verebilmekte ve bunun sorgulanmasına dahi istememektedir.

“...Yolculardan biri ünledi: ‘Hey şoför efendi! Müthiş kavga var ortalarda. Durdursana otobüsü!’ ‘Şoför şöyle yanıt verdi: ‘Kavga olduğunu aynamızdan görüyoruz. Durdurursam daha ileri giderler. Hem ben canımın istediği yerlerde duramam ki...’...”(ÖB, s.52, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Nermin Hanım taşıdığı sıfat nedeniyle olup biteni kontrol etme ve ortamdaki kişileri yönlendirme hakkını kendinde görmektedir.

“...değilsin anladığıma göre! Hazırcılığı seviyorsun, hazırıcılığı! Sihirli sofralar, sihirli başlıklar, sihirli lambalar düşlemen bunu anlatıyor! “Bu söylediklerin masallarda vardır. Güzellikleri de masallarda oluşlarıdır. Gerçek yaşam için bunları düşünür, düşlersen; aklını oynatırsın, aklını!.. “Hem düşünsene ki; günümüzde masallardaki sihirli araçlardan hiç de geri kalmayacak araçlar var! Düşünsene televizyonu, uçağı, elektriğı, daha birçok buluşu!.. Ama bunlar çalışarak, emek, alın teri harcanarak yapılmıştır...” Nermin Hanım’ın sesi giderek yükseliyor, giderek öfkeli oluyordu. Oğluna: “Haydi kalk Selami, kalk! Kalk da markete kadar yürü! Eve yağ, tuz, pirinç gerekli. Bunları

getirme yorgunluğu yaşa ki önüne sofraya gelsin. Annenin de sihiri var. Onun sihiri de yemekleri oluşturuyor. O sihiri merak mı ediyorsun? Emegim, yorgunluğum... “Haydi işine! Masallarda yaşamak karın doyurmaz...”(ÖB, s.66, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

“...Masalları ben de severim ama, onlarda anlatılanın gerçek yaşamda olması için akıl yoracak akılsızlığa düşmem! “Doğru markete! Bundan sonra da; ‘Alışverişe hep ben gidiyorum!’ biçiminde karşı çıkışlar istemiyorum...”(ÖB, s.66, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Büyükbaba olanlar karşısında kendi sosyal gücünü dikkate alarak bağırılmaktadır.

“...Yanıt verdi torunu: “Fare büyükbabacığım, fare! Sevimli, küçümen bir fare! Öyle hoş ki, bak!” Büyükbabanın, mavi gözlerinin üstündeki kaşları çatıldı birden. Öfkeli: “Nee!” dedi...”(ÖB, s.77, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Öğretmen öğrencisinin ameliyat olma hakkındaki düşüncelerini olumlu yönde değiştirmek istemektedir.

“...“On gün sonra, kendisini taburcu ettiler. İyileşen hastayı hastahaneden çıkarmaya; ‘taburcu etmek’ deniliyor.” Sennur, konuşmasını ayakta yapmıştı. Oturdu. Böylece söyleyeceklerini bitirdiğini anlamıştı... Öğretmenimiz: “Dinledin arkadaşını Emel. Ameliyat olmanın korkunç bir şey olmadığını anladın, değil mi kızım?” dedi...”(ÖB, s.16, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencilerini yönlendirmektedir.

“...O sırada zil çaldı. Öğretmenimiz: “Haydi bahçeye çıkın çocuklar! Emel kızım! Sen bahçeye çıkmadan önce, lavaboya uğra. Elini, yüzünü bol suyla yıka. İkinci dersimizde devam edeceğiz baskı çalışmalarına. Gene seninki beğenilecek, sınıf panosuna asılacaktır sanırım,” dedi...”(ÖB, s.17, Otorite Sahibi Olmak)

Başkan karşısındaki kitleyi neşelendirmeye çalışmaktadır.

“...Başkan, yorgun görünüyordu. Mavi gözlerinin üstündeki kaşları çatık çatıktı. Biraz önce bililerine öfkelenmişti de öfkesinden arınmadan buraya gelmişti sanki!... “Gülhane Çocuk ve Çiçek Bayramı’na hoş geldiniz çocuklar!” dedi ilkin...”(ÖB, s.21, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen sınıfta varlığını hissettirerek öğrencilerin tertip düzen içerisine girmesini beklemiştir.

“...Üçüncü derse isteksiz girdik. Öteki sınıflar bahçedeydi. Gelen giden, giren çıkan; okul karmakarışıkta ders yılının son gününde. İçeride olmak sıkıcı geliyordu bizim sınıf için... Dershaneye biraz gecikmeli gelen öğretmenimizi bekliyorduk. Özünde buna “beklemek” denemezdi. Çünkü kovalamaca oynayan, ortada güreşen, komiklik yapan bir sınıf; öğretmenini bekliyor sayılamazdı. Bu karmaşa içindeyken, öğretmenimizin dersliğe girişinin farkında olamamıştık çoğumuz. Onun beş yıldır alışık olduğumuz incecik sesini duyduk: “Tam bir hengâme!...” Ortadakiler korkuyla yerlerine doğru koşuştular. Sırada olanlardan ayağa kalkanlar oldu. Şaşkınlık içinde ayağa kalkmayı akıl edemeyenler görüldü. Ömer’le Nezir de kötü biçimde çarpıştılar!...”(ÖB, s.40, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen sosyal statüsünü kullanarak öğrenciler üzerindeki gücünü hissettirmektedir.

“...Çatık kaşlarının altındaki siyah gözleriyle, bize kötü kötü bakıp duran öğretmenimizin karşısında sessizleşmiştik. O gene: “Tam bir hengâme!..” dedi. Böyle dedikten sonra, eliyle oturmamızı işaret etti...”(ÖB, s.40, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencisinin talebini reddetmiştir.

“...Asım: “5/B Sınıfı dışarıda. Biz de çıksak olmaz mı öğretmenim?” dedi. Öğretmenimiz, kendisini karşılama biçimimize, dersliği toza dumana katışımıza çok öfkelenmişti besbelli. Öğrencisine yanıtı çok sert biçimde: “Hayır!” oldu...”(ÖB, s.41, Otorite Sahibi Olmak)

Şoför dış durumlara karşı minibüs içindeki yolcuları halden hale sokmaktadır.

“...Dedem, yere bakarak sürdürdü konuşmasını: “Vapura gelebilmek için, önce minibüse binmem gerektiğini biliyorsun. Üç kişilik koltuklardan birinin kıyısına iliştim. Yarı koltukta, yarı boşluktaayım. Hiç rahat değilim. Derken el kaldıranı, durakta bekleyenleri de aldı şoförümüz. İnsanlar ayakta! İnsanlar birbirine yapışık!.. Belki otuz kişi doluştu daracık taşıta! “Arada trafik polisleriyle, polis arabalarıyla karşılaşıyoruz. Şoförümüz: “Oturun! Herkes otursun! Çevirme var. Atlatalım şunları,” diyor. “Ayaktakiler hemen çömeliyorlar. Sıkıntılı yolculuk, daha da sıkıntı verici oluyor! “Böylesi sıkıntılarımız az geliyormuş besbelli! Şoför efendimiz açmasın mı teybi? Yandım Allah’lı, insanı üzen, insana yaşamı kötü gösteren türden sözüm ona ‘müzik!..’ Bir dinle, iki dinle... Dayanamadım. ‘Şoför efendi oğlum! Şu teybini kapatır mısın? Dertlerimiz az mı geliyor ki bize dertli havalar dinletiyorsun?” dedim. “Şoförün yüzünü aynada görüyorum. Gencecik, ama sakallı biri. Beni küçümsediğini okuyorum yüzünde...”(ÖB, s.47, Otorite Sahibi Olmak)

Minibüs içerisinde çalan müzikten rahatsız olan yaşlı adamın itirazına şoför üstünkörü bir cevap ile onun bu duruma alışması gerektiğini söylemiş adamcağıza modanın gerisinde kaldığını ima etmiştir.

“...yüzün sahibi bana ne dese beğenirsin? ‘Ne yapalım beybaba? ‘Moda’ diye bir şey vardır. Şimdilerde bu müzik moda. Biz de moda müzikle eğleniyoruz yolcumuzu. Eğer severek dinlemek istiyorsan, alış. Modaya ayak uydur. Evine arabesk kasetler al. Dinleye dinleye kulağını alıştırmış olursun. O zaman yolculukların hoş geçer. Anladın mı beybabacığım?..’...”(ÖB, s.48, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı kadın gencin kıpırtısız halinden endişelenmiş ve onun bu halini anlamak istercesine sorular sormuştur.

“...Oğlunun kıpırtısız, kaygısız yatışı giderek daha fazla canını sıkıyordu genç kadının. Sonunda dayanamayıp oğlunun yanına vardı. “Sen böyle sırtüstü yatarak neler düşünüyor, neler düşünüyorsun oğlum?” dedi...”(ÖB, s.60, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı adam duruma öfkelenmiş ve yüksek seste hayıflanma ya başlamıştır.

Tüm yazlıkçıların beybabası, öfkeli konuştu: “Şunlara, şu akılsız kızlara bakın siz! Fareyle yakınlık kurmaya kalkışıyorlar!.. Hay akılsız kızlar, hay! Ondan korktuğunuzu biliyorum. Korku çığlıklarınızı taa odamdan duydum. İnsan korktuğu yaratıkla nasıl yakınlık, dostluk kurabilirmiş? Onu nasıl sevebilirmiş? Korkunun olduğu yerde dostluk, sevgi olur mu?”...”(ÖB, s.77-78, Otorite Sahibi Olmak)

“...Ne söyleyeceğimizi bilemiyorduk. Yaşlı adamı dinlemeye devam ettik: “Geçenlerde sana bir kitap getirmemiş miydin Peri? O kitapta neler yazılıydı? Köye gelen bir fare, Hameli köyünün başına ne işler açmıştı? Okumadın mı, unuttun mu?” “O masaldı büyükbaba!” dedi arkadaşım. “Masal olsun! Masallar da gerçekleri öğrenmemize yardımcıdır. Masallardan da alacağımız dersler

vardır. Sen okuduğun masallar üzerinde düşünmüyorsan hiç okuma! Gözlerini boşa yormuş olursun! “Bak ikiniz de divanın üstündesiniz! Niçin divandasınız? Korktunuz da ondan. İnün aşağıya, inin! Bir daha da sizi korkutan yaratıklara yakınlık, sevgi duymayın! Hele farelere karşı yumuşak davrandığınızı, yakınlık gösterdiğinizi görmeyeceğim! Onları korkutmak, kendinizden uzak tutmaya bakmalısınız...””(ÖB, s.78, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı adam çocukların fare sevdiğini öğrendikten sonra bu duruma öfkelenmiş ve onların bu işten vazgeçmelerini ve rahatlamaları için de denize gitmelerini istemiştir.

“...Hayvanseverler oluşunuz beni sevindirir ama, fareyi sevişiniz değil! Kedileri sevin! Yılanları da sevebilirsiniz. Çünkü ikisi de fareyi yok edici, tüketicidir...” O sıra Peri’nin annesi odasının kapısını araladı. Meraklı bakışlarla bize bakıyordu. Yanımıza gelmiyor, neler olduğunu sormaya yönelmiyordu nedense? Beybaba’nın son sözleri şunlar oldu: “Haydi denize gidin! Kendinizi suya atın! Su sizi korkularınızdan arındırır, sinirlerinizi dinlendirir. Buraya dinlenmek, güç toplamak için geliyorsunuz. Korkmaya, farelerle arkadaşlık kurmaya gelmiyorsunuz! Bir daha da o pis, o hırsız yaratıklara yumuşak davrandığınızı tanık olmak istemiyorum. Onlara karşı sert, korkutucu, öldürücü olmanızı istiyorum. Haydi denize! Haydi korkulardan, sinirsel gerginliklerden arınmaya!” Odasına geçti. Kapıyı sert bir biçimde kapattı. Onun kapı kapatışı da bizi azarlamaya girerdi...”(ÖB, s.79, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Eşit balık dağıtarak çocukların gözündeki eşitlikçi ve güleç mizahını kabul ettirmiş olacaktır

“...Tung Me’nin dedesi; “ı” harfini söylemeden, Çinlilere özgü konuşma biçimiyle yanıt verecekti torununa: “Tutmaz oluy muyum Tung Me? Sen dedenin balığa çıkıp da boş döndüğünü ne zaman göydün yavrum?..” “Hepten dolu mu sepetin?” “Hem de nasıl! Ağzıma kadar tıka basa dolu balık sepetim!..” Tung Me gülümseyecekti. Öbür çocuklar imrenerek bakacaklardı Dank Dede’nin sepetine. Evinde yaşanacak balık şölenini düşüneceklerdi. Kızartılan balıkların kokusunu duyar gibi olacaklardı, belki de ağızları sulanacaktı... O sıra gene konuşacaktı balıktan dönen adam: “Haydi alın sepetimi. Elbiyliğiyle taşıyın eve. Eve vaymca; beni kayışılama gelen bu aykadaşlayma da balık vey Tung Me. Dağıtımda eşit davyanmalı, heykese düşecek biçimde dağıtım yapmalısın kızım! Avimdan heykesin tatması sevindiyiy beni.”...”(ÖB, s.30, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Söylenen sözlerle karşı çıkmış ve öğretmeninin kendisini kabul etmesini istemiştir.

“...Öğretmenimiz konuştu gene: “Sevgi, ‘Sınıfımda birinci olmayı düşünmüştüm,’ demiş.” Bu kez Sevgi’ye bakıyorduk. Osman’dan sonra, şaşkınlık yaşama sırası ona gelmişti. İyi ki öğretmen konuştu da arkadaşımız kurtuldu bunca kişinin kendisine bakıyor oluşunun rahatsızlığından. “Orhan da şöyle söylemiş: ‘Öğretmenim iyi insan mı çıkacak, kötü insan mı çıkacak? İşte bunu düşündüm...’” Birden sınıfça kahkahayla güldük. Sınıfın sessizliği, durgunluğu bozulmuştu. Şaşkın Orhan’a bakıp bakıp gülüyorduk. Orhan’ın tombul yanakları, irice kulakları iyice kızarmıştı. Kendini savunma gereği duymuş olmalıydı. Ayağa kalkarak dedi ki: “Ben dün size böyle bir şey söylemedim öğretmenim!...”(ÖB, s.42, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

4.1.6.3 Başarı

Yetkin Olmak

Yetkin olmak kişinin rekabeti seven, etkili ve verimli şekilde işini gerçekleştirmesidir.

Balık tutmayı ve Doğa Ana ile nasıl iyi geçinilmesi gerektiğini öğretmiştir.

“...Babam şöyle yanıt verdi: “Mutlu karıcığım, mutlu... Çünkü balık tutmayı öğrenmiş bu Çinli. Ne demiş Çinli düşünür?.. ‘Bir Çinliyi doyurmak istiyorsanız; ona balık vermek yerine, balık tutmayı

öğretin! ' demiş. “Sehpanın üstündeki Çinli Dede balık tutmayı öğrenmiş olduğuna göre; mutlu biri işte...” Yücel Amca: “Doğru... Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz. En iyisi elden beklemeyip, Doğa Ana’mızdan almayı bilmektir.”...”(ÖB, s.31, Yetkin Olmak)

4.1.6.4 Hazcılık

Zevk

Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...Tung Me’nin dedesi; ‘r’ harfini söylemeden, Çinlilere özgü konuşma biçimiyle yanıt verecekti torununa: “Tutmaz oluy muyum Tung Me? Sen dedenin balığa çıkıp da boş döndüğünü ne zaman göydün yavyum?..” “Hepten dolu mu sepetin?” “Hem de nasıl! Ağzına kadar tıka basa dolu balık sepetim!..” Tung Me gülümseyecekti. Öbür çocuklar imrenerek bakacaklardı Dank Dede’nin sepetine. Evinde yaşanacak balık şölenini düşüneceklerdi. Kızartılan balıkların kokusunu duyar gibi olacaklardı, belki de ağızları sulanacaktı... O sıra gene konuşacaktı balıktan dönen adam: “Haydi alın sepetimi. Elbiyliğiyle taşıyın eve. Eve vaymca; beni kayışılama gelen bu aykadaşlayma da balık vey Tung Me. Dağıtımda eşit davyanmalı, heykese düşecek biçimde dağıtım yapmalısın kızım! Avımdan heykesin tatması sevindiyi beni.”...”(ÖB, s.30, Zevk)

“...Okulun öteki öğrencileri dersteyken, bayram grubu olarak biz okul bahçesindeydik. Bahçe ıssız, sesiz geliyordu bana. İçindeki insan azlığı, orayı ıssızlaştırmış, sessizleştirmişti. Demek dinlenme saatlerinde bahçede çok coşkulu, çok gürültücü oluyormuş okulun öğrencileri!...”(ÖB, s.18, Zevk)

“...Ortalardan biri sordu: “Başkan bey de mi oynayacak öğretmenim?” B öylesi soru karşısında, kahkahalar yükselmez de ne olur? Soru sahibine karşı, tek sözcüklü bir konuşma yaptı arkadaşlardan biri: “Deli!” Rehberimiz gene konuştu: “Bayram yerine pek çok okul, pek çok öğrenci gelecek...”(ÖB, s.19, Zevk)

“...Şoför amca: “Olur hoca hanım, olur!” diye yanıt verdi. Çabucak bindik. Otobüs tıklım tıklım dolu değildi durağa geldiğinde. Ayakta çok az kişi vardı. Fakat bizden kırk üç kişi binince, tam tıklım tıklım bir otobüs oldu. İçerisi sıcaktı. Ter kokusu duyumsuyordum. Yolculardan bazıları oflayıp puflamaya başlamıştı. Biz de sıkıntıdaydık. Fakat katlanmaktan başka yolu yoktu bu işin... Güllhane Parkı’nın önünde indik otobüsten. Böyle bir yolculuğun sonuna ulaşmak ne iyiydi!...”(ÖB, s.20, Zevk)

“...Tarihi parka girdikten sonra, ulu çınarların gölgesinde yürüdük. İşte bayram başlamıştı! Gölge, serinlik; o yolculuktan sonra tam bir “bayram”dı bizler için... Çınarların, pastalardaki mumlara benzeyen çiçekler taşıyan atkestanelerinin altından geçip, hafif bir yokuş tırmandık parkın içerisinde. Önümüz düzlüktü. Bayram kutlama yerine ulaşmıştık işte... Bayram yeri düzlüğü, baştan sona banklarla doldurulmuştu. İlk gelen okullardan biri bizdik. Bu nedenle, öne yakın oturma olanağı bulduk. Bulduğumuz yerin çevresi çınarlarla çevriliydi. Üstümüzdeki açıklıkta gökyüzünü görüyorduk. Gökyüzü; sevincimize katıldığını mavi mavi gülümseyişiyle anlatmaya çalışıyor gibiydi. Yeşiller arasında, aydınlık gökyüzü mavisini altmda olmak, durmadan çoğalan çocuk kalabalığı içinde bulunmak çok hoştu doğrusu! Geldiğimiz için sevinç duyuyordum. Herkes benim sevincimde birleşmiş görünüyordu...”(ÖB, s.20, Zevk)

“...Onca çocuğun kendisine, ‘sağ ol’ deyişinden etkilenmemişti başkan. Mavi gözleriyle uzaklara bakıyordu hep. Soluklanmasını mikrofona yansıtarak yaptığı konuşması şöyleydi: “Çiçek, dünyanın en güzel yaratığıdır! Çiçeklerin en güzeli de hiç kuşkusuz laledir. Lalenin asıl yurdu da ülkemizdir. Özellikle İstanbul kenti, lale yetiştirmeyi tarihi boyunca bilmiş, bilgisini başkalarına da öğretmiştir...” Sürekli sert, asık bir suratla konuşan başkanımızı dinlerken, onun öğretmen olmayışına sevindim doğrusu...”(ÖB, s.22, Zevk)

“... “İstanbullu çiçeklere karşı sevgisizse, ben nasıl koruyabilirim lalelerimizi? Her lalenin başına bir bekçi dikemem ki! Sevgi en iyi bekçidir lalelere, öbür güzelliklere... Gelecek yıllarda daha çok lale dikağız. On milyonluk kentimizde, on milyon lalemiz olacak. Bu ne demektir, bu? Bu demektir ki; ‘birimizin tümümüze, tümümüzün birimize lale armağıanı olacaktır’ demektir...”

Başkan, başka ülkelerden, onların çiçekçiliğinden de söz etti. Gördüğüne, öğrendiğine göre; uygar ülkelerde çiçekler katledilmiyormuş. İnsanlar uygarlaştıkça; çiçekler güven içinde yetiştirme, büyüme olanağı buluyormuş... Başkanımız daha da konuşur, gördüğü ülkelerden daha da çok söz ederdi ya; birden, hep bir ağızdan ünledi çocuklar: “He he heeey!..” Bu ünleyişi kahkahalar izledi. Bakışlar gökyüzündeydi...”(ÖB, s.24, Zevk)

“...Artık ne başkan dinlenirdi, ne de başkası. Herkes renk renk balonlardan oluşmuş, kocaman bir balon bulutunun üstümüzden geçişiyle ilgileniyordu. Kollar sallanıyor, ağızlar sonuna dek açılmış, gırtlaklardan sesler üretiliyordu. Bayram yeri tam bir coşku, tam bir şenlik içindeydi. Başkanı da başkalarını da unutmuştu bayram çocukları...”(ÖB, s.24, Zevk)

“...Yanında şimdiye kadar benzerini görmediğim yuvarlak, tombul, sarı bir sepet vardı. Yakaladıklarını sepetine atacaktı. Sepette balıklar çoğaldıkça, yüreğinde sevinçler, sıcaklıklar çoğalacaktı. Sepeti dolduktan sonra da çıplak ayaklarıyla yollanacaktı köyüne doğru. Yolculuğu sırasında; evdekilere akşam yemeği götürüşüne, balık şöleni yaşatacağına sevinecek, yanaklarını çukurlaştıran gülümsemesini sürdürecekti...”(ÖB, s.29, Zevk)

“...Arkadaşımız, sırasını incitmekten çekinir gibi oturdu. Biz onun utangaç bakışlarla bakışını, çekingen oturuşunu komik bulmuş olmalıydık. Sağdan soldan, “Pıkh!.. Pıkh!..” diye gülme sesleri duyuldu. Öğretmenimiz aldırış etmedi o seslere. Sınıf topluluğunu unutmuş gibi görünerek, önündeki bir defterin sayfalarını ağır ağır çeviriyordu. Arada gülümsediği, düşüncelere daldığı oluyordu. Kendisine bakarken; sınıfça sessizlik yaşamının, kıpırtısız oturmaının rahatsızlığı içindeydik...”(ÖB, s.41, Zevk)

“...Herkesçe tanındıklarına inandığım o iki adam, dünyanın en mini apartmanında yaşıyorlar. Apartmanları da bir direk üstünde kurulu... Onlardan kırmızı olan üst katta oturuyor. Ona, onca yakınlık duyamıyorum doğrusu! Kalın bacakları, kolları, kalın gövdesiyle, hantal bir görünümü var! Karşımızda beklerken de gücüyle övünüyor, kendini çok beğeniyor gibime geliyor! Mini apartmanın alt katında oturanı çok sevimli buluyor, çok seviyorum. Yeşil giysili, yeşil yüzlü biri o. Üst kattaki Kırmızı Adam’ın verdiği bekleme sıkıntısından kurtarıcı oluyor. Onu görünce hemen geniş adımlarla yürüyüşe geçiyoruz. Ne güzel oluyor beklemekten kurtulmak!...”(ÖB, s.54, Zevk)

“...Yallah dışarıya! Sonra da evimize...” Annesi karşı çıktı buna: “Yapma Selami! Ne diye çuval taşıma zahmetine giresin yavrum? O Karaderili Cinler Sultanı ne güne duruyor? Arkadaşın Alaaddin’in lambasını alır, cini çağırır, para çuvalını cine taşıtırdım.” “Haklısın, öylesi daha iyi olurdu. Cinler Sultanı dururken ben ne diye yük taşıyacaktım?” “Gözümüz bolca para görürdük. İstedimizce harcar, istediğimizi alırdık. Koca çuval dolusu para bu! Harcamakla tükenmez ki!” “İsterse tükensin. Yeniden getirtirdim. Üç çuval, beş çuval bile taşıtırdım evimize...” “O zaman biz; piyangodan beş yüz milyar kazanan dededen de zengin olurduk. O bizim yanımda yoksul kalırdı. Çünkü ona çok verdilerse, iki çuval dolusu para verdiler. Ya bizim ki? Üç, beş, on...” Şişman Selami: “Gazetelerde fotoğrafı yayımlanan o dedenin beş yüz milyar lirası tükense; kendisine yeniden para vermezler. Ama benim eve getirdiğim çuvalardaki para tükenince, yeniden sihirli başlıkla bankaya yollanırdım. Ya da Cinler Sultanı’nı çağırarak, ona yeniden para çuvaları getirtirebilirdim.” “Aman dikkat et de polislerle yakalanma Selami!” dedi annesi...”(ÖB, s.64, Zevk)

“...Mümtaz Akbulut Bey oturdu. Birkaç kez teşekkür etti yer verene. Hem de şöyle düşündü: “Yaşlı olarak; gençlerden saygı görmek, gençlerce düşünölmek ne güzel! Onur’la Özlem de böyle davranmalı. Yaşlılara yer vermeli. Onlar iyi yürekli, zeki çocuklar. Böyle davranacaklarına inanıyorum...””(ÖB, s.70-71, Zevk)

“...Gördüğüm yaratık küçüktü. Bir çember üzerindeymiş gibi hareket ediyordu. Adım atışlarının farkına yaramıyordum. Görünmeyen binlerince çekilip kaydırılıyordu sanki! Ayak sesleri de duyulmuyordu. Onun sessizliğinden etkilenmiş gibi, iki arkadaş da sessizdik. Seyirciliğimizi sessizce sürdürüyorduk... Farenin bıyıklarıyla kuyruğu, gövdesine göre uzun yapıdaydı. Sivri, dik kepçekulakları, sesleri almaya hazır bekleyişteydi... Gözleri yuvarlak, siyahtı. Sevimli bir yüzü vardı onun...”(ÖB, s.74, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Balonların bağlı olduğu ip kendiliğinden mi kopmuştu, yoksa bizler neşelenelim diye bilinçli olarak mı bağlı olduğu yerden çözülmüştü, bilemem. Balonlar topluluğu bağlı oldukları ipi de çekerek gidiyordu süzüle süzüle. Renk renk balonlardan oluşmuş, alçaktan geçen balon bulutu çok hoş, çok güzeldi doğrusu!... Bayram yerindeki çocuklar bu hoşluğu, bu güzelliği alkışlıyorlardı... Sahneye baktım. Başkanımız da katılmıştı alkışa, gülmeye. Yüzündeki yorgunluk silinmiş, mavi gözlerinde ışık bolluğu oluşmuştu. O sert görünümünden, o çatık kaşından arınmıştı. Daha sevimli, daha cana yakın biri olmuştu sayın başkanımız!...”(ÖB s.24-25, Hayattan Tat Almak)

4.1.6.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Nemin Hanım: “Aman ne kolaymış bisikletin en güzelinden edinmek!” dedi. Yaşına göre, gereğinden fazla şişman olan Selami, annesinin kendisini can kulağıyla dinleyişinden hoşnuttu. Konuşmasını sürdürdü: “Sihirli başlık da beni çok ilgilendiriyor. Çünkü onu başına geçirince; sen çevrendekileri görüyorsun da, çevrendekiler seni göremiyor! İstedince gez, dolaş. İstedğin yere gir, çık!...” Nemin Hanım girdi söze: “Evlere girmelisin. Mutfaklara dalmalısın. Yemeklerin, yiyeceklerin en hoşunu, en lezzetlisini yemelisin. Mutfaklarda kamını tıka basa doyurup çıkmalısın. Nasıl olsa sihirli başlığın var. Nasıl olsa seni gömüyorlar, değil mi oğlum?...” “Evet...” “Oh ne güzelmiş? Doyduktan sonra evde altın, pırlanta varsa onları da alır evimize getirirdin, değil mi Selami?...” Selami, annesinin sesindeki alaycılığın farkına varamamıştı. İçtenlikle: “Getirirdim anneciğim,” dedi. “Ah öyle bir başlığın olsaydı da; kadınların kolundan bilezikleri, erkeklerin cebinden para cüzdanlarını çekip alsaydım?” Oğlu, annesine şöyle yanıt verdi: “Erkeklerin cebinden cüzdanlarını niçim alacaktım ki? Onların içinde kaç lira vardır sanki? Bankanın kapısından girerdim elimi kolumu sallayarak. Paraların çuval çuval yığılı olduğu yere ulaşırdım. Sırtlarırdım çuvalardan birini...”(ÖB, s.63, Cesur Olmak)

“...Böyle dedikten sonra, sandalyesinden hızla kalkıp, benim oturduğum divana fırladı. Ondan etkilenmişim. Ben de divanın üstüne çıkıp, ayakta durdum. İki kız yan yanaydık. Arkadaşım kolumdan yakalamış, canımı acıtacak biçimde sıkıp duruyordu. “Ne oldu? Ne var?” diye sordum. “İşte! İşte! Kapının orada, fare!” dedi. “Bağırma! Canımı acıtacak biçimde de kolumu sıkma!” diye uyardım onu...”(ÖB, s.74, Cesur Olmak)

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Sevil: “Nasıl bir ev yapacağız?” diye sordu ortaya. Necla: “Ev yapmayı, evcilik oynamayı bilmiyor musun yoksa? Hiç evcilik oynamadın mı?” Sevil: “Ben,” dedi. “Bilinen biçimde ev yapmamızı istemiyorum. Değişiklik istiyorum. Dört köşe evlerden usandım doğrusu!...” Deniz, Sevil’den yana oldu: “Evet, öyle. Hep dört köşeli evlerde oturmak, dört köşeli evler yapmak hoş değil, usandırıcı. Yenilikler gerekli. Evlerin biçimini değiştirmeliyiz biraz...” Necla suskunlaştı. Arkadaşlarının “değişiklik isteklerinin” ne anlama geldiğini düşünüyordu... “Peki nasıl olacak da ‘değişik ev’ yapmış olacağız?” diye sordu...”(ÖB, s.32-33, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Nemin Hanım: “Aman ne kolaymış bisikletin en güzelinden edinmek!” dedi. Yaşına göre, gereğinden fazla şişman olan Selami, annesinin kendisini can kulağıyla dinleyişinden hoşnuttu. Konuşmasını sürdürdü: “Sihirli başlık da beni çok ilgilendiriyor. Çünkü onu başına geçirince; sen çevrendekileri görüyorsun da, çevrendekiler seni göremiyor! İsteddiğince gez, dolaş. İsteddiğin yere gir, çık!..” Nemin Hanım girdi söze: “Evlere girmelisin. Mutfaklara dalmalısın. Yemeklerin, yiyeceklerin en hoşunu, en lezzetlisini yemelisin. Mutfaklarda kamını tika basa doyurup çıkmalısın. Nasıl olsa sihirli başlığın var. Nasıl olsa seni gömüyorlar, değil mi oğlum?..” “Evet...” “Oh ne güzelmiş? Doyduktan sonra evde altın, pırlanta varsa onları da alır evimize getirirdin, değil mi Selami?..” Selami, annesinin sesindeki alaycılığın farkına varamamıştı. İçtenlikle: “Getirirdim anneciğim,” dedi. “Ah öyle bir başlığın olsaydı da; kadınların kolundan bilezikleri, erkeklerin cebinden para cüzdanlarını çekip alsaydım?” Oğlu, annesine şöyle yanıt verdi: “Erkeklerin cebinden cüzdanlarını niçin alacaktım ki? Onların içinde kaç lira vardır sanki? Bankanın kapısından girerdim elimi kolumu sallayarak. Paraların çuval çuval yığılı olduğu yere ulaşırdım. Sırtlanırdım çuvalardan birini...” (ÖB, s.63, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Otobüste biraz konuşkan, tartışmacı davranmıştık, Konuşma konumuz mu?... Balonlardı! Balonların nereye kadar gitmiş olacağını, onların yere inip inemeyeceğini, belki de havada birer birer patlayacağını ya da dağılacığını tartıştık durduk. Öbür yolcular bizden yakınmış mıydı acaba? Gürtlütcü olanların sevineceğini sanmıyorum...” (ÖB, s.26, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Kocaman, yuvarlak evler nasıl da korkutucu, sıkıcı geliyordur kendilerine kim bilir? Şimdi bizim de silolara benzer ev yapmamız benim canımı sıkar. Öylesi ev yapmayalım ne olur?..” Deniz, birden: “Buldum!” dedi. Ona baktı iki arkadaş: “Evimiz ne yuvarlak olsun, ne de dört köşe... Yürek biçiminde ev yapmalıyız, yürek biçiminde! Şimdiye dek hiç kimse yapmadı öylesini.” Arkadaşları gülümseyerek: “A aaa!” dediler...” (ÖB s.33, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Niçin yaptım bunu? Nereden nereye geldiğinizi düşündürmek için yaptım. Haydi bakalım bahçeye!” Nilgün: “Herkesi söylemediniz öğretmenim! Çıkmayalım da öbürlerini de dinleyelim, ne olur? Ben kendimi çok merak ediyorum,” dedi. Öğretmenimiz gene gülümsedi. Bizlere bakarak: “İster misiniz?” diye sordu. Sınıfça bağıştık: “İsteriz öğretmenim, isteriz!..” “Oturun öyleyse!..” Oturduk. Okumadıklarıyla ilgili notları da okudu bir bir. Zamanın nasıl geçtiğini anlayamadık!..” (ÖB, s.45, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Zil sesini duyunca, koşup kapıyı açtım. Dedemdi gelen. Hemen içeri girdi. Tek sözcük etmeden salona yürüdü. Koltuklardan birine yığılırcasına oturdu. Rengi sararmıştı. Yorgun, bitkin görünüyordu dedeciğim! “Off! Off!” diyordu sürekli. “Çok yorulmuşu benziyorsun dede?” dedim. “Aman Ünal! Bana bir bardak su ver yavrucuğum!” dedi...” (ÖB, s.46, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...O beni iten adamı araştırdım bakışlarımla. Ama göremedim. Görsem bile ne yapabilirdim ki? “Biraz sonra vapur kalktı. İçimden: ‘Oh şükür! Deniz yolculuğu iyi gelir. Biraz başımı dinlendirmiş olurum,’ dedim. “Ama olası mı bu bizim yolcu vapurlarında? Başladılar: ‘Çaaay, çay!. Çaylarınız geldi, çay! Var mı çay içen, çay!..’ ‘Soğuk limonata var! Ayran var! Sandviç var!’ “Bunlar, geminin satıcıları. Bir de dışarıdan gelenlerin verdiği sıkıntıya katlanacaksınız. Kimi tırnak makası, kimi masa örtüsü, kimi albüm, kimi boya kalemi, kimi mezureyle iplik, kimi tarak, kimi daha bilmem neler neler satmakta! Malın ucuzluğundan, yanındaki armağanlardan söz edip duruyorlar. Biri bitiriyor, öbürü başlıyor. Tümünü dinleyecek, tümüne katlanacaksınız. Kafan örs, satıcı bağışmaları çekiç! Vur yavrum, vur! “Bu koşullar altında bitti vapur yolculuğu. Gene insan selinin içindeyim. İskelenin dışına çıkabildim...” (ÖB, s.50, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Gün yirmi dört saat, birbirimize dayak atmamız gerekirdi! Gene de iyi sonuç alamaz, gene de sorunu çözümleyemezdik... “Neyse, otobüsümüz geldi Ünalçığım. Sıranın uzun olduğunu söylemişim. Öyle olunca, deden ayakta kaldı. “Koltuk demirine tutundum. İki kişilik yerde bir bayan, bir de on sekiz on dokuz yaşlarında gençlerden biri oturuyor. O gençle göz göze geldik. Hay gelmez olsaydık! Bana, tiksiniyecek biriymişim gibi baktı. Sonra da başını çevirip, dışarıyı gözlemeye başladı. İstmeden gene baktık. Bu kez bakışındaki anlam değişti delikanlının. Sanki bana demek istiyordu ki: ‘Ne diye gelip karşımda dikilip duruyorsun? Sana yer vereceğimi mi

umuyorsun? Yerimi sana vereyim de ben ayakta mı gideyim? Benden bunu beklemen boşuna! ' Benim yer istediğim, yer umduğum yok. Ayakta, sıkışıklık içinde sürdürüyorum-yolculuğumu. Koltuk demirinden tutunma olanağı bulduğum için şanslı bile sayılırım... "Sonra o delikanlı gözlerini kapadı. Yalancıktan uyumaya başladı. Onun tilki uykusunda olduğunu bal gibi biliyordum... "Yolculardan biri; ayağına basıldığından söz ederek, ayağına basanı, yük taşıttığımız hayvanlardan birine benzetti. Öbürü de ayağına bastığının hem kendisinin, hem babasının, hem soyunun yük taşıyan hayvan olduğu savında bulundu. Derken giriştiler pata küte vuruşmaya. Kadınlar bağışmakta, çocuklar ağlaşmakta!..."(ÖB, s.51-52, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Oğlu sürdürdü konuşmasını: "Alaaddin'le de arkadaş olmayı çok isterdim doğrusu. Çünkü onun bir lambası var. Sihirli lamba yani... Kıymığına parmağını sürttün mü, tamam! Siyah derili, kocaman biri karşında. Onun siyah derili, kocaman yapıda oluşundan korkmaya gerek yok. Çünkü o bir Cinler Sultanı. Senin de emrinde. Yerlere kadar eğilir, hem de: 'Buyursunlar efendimiz! Cinler Sultanı emrinizdedir! ' der. Sen ona emredeceksin. Diyeceksin ki: : 'Git bana bisikletlerin en güzelini getir!...' "Göz açıp kapayıncaya kadar, gönlündeki bisikleti o sana getirir!..."(ÖB, s.62, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Gene Peri'yle birlikteydik. Girişe açılan tüm kapılar kapalı, sessiz, kıpırtısızdı. İki arkadaş olarak; bahçenin çiçeklerine, güneşli rüzgârsız günün denizine bakıyorduk. Deniz; parlak gökyüzünün altında, mavi bir gülümseme olarak gösteriyordu kendini. Denizler güneşi, aydınlığı seven varlıklar. Güneş görünce güleç görünüyorlar. Güneşsizlik onları asık yüzlü, sıkıntılı gösteriyor. Hele ışsızlık, karanlık; denizleri korkutucu ediyor... Peri, birden: "Ay yy!..." dedi..."(ÖB, s.74, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Çok dikkatli bakmayınca bacaklarını göremiyor, onu bacaksız sanıyordunuz. O kısa bacakların bitimindeki parmakları, parmak uçlarındaki tırnakları çok minnacık olmalıydı... Fare, çember çizer gibi yürüyüşünü durdurdu birden. Yüzü bize dönük durdu. Kendisiyle bakışıyorduk şimdi. Gözlerinin çok sevimli olduğunu, bu bakışmamız sırasında daha iyi gözlemledim. Uzun bıyıkları bana, masallardaki palabıyk cüceleri düşündürdü!.. Bize doğru yürüdü. Onun yerde kayıyormuş gibi yürüyüşü karşısında korkuya kapıldık. Korkunç bir yabandomuzu, fil ya da azgın bir kaplan üstümüze yürümüşü sanki!.. "Ayy anneciğim!" dedi Peri. "Ayy anneciğim!" dedim ben..."(ÖB, s.75, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Aramızda yakınlık, sevgi yaşanması doğaldı. Birden arkadaşımın beni kahkahalarla güldürdü fare. Ön ayaklarından birini çene altına daldırıp kaşınmıştı. Aman ne sevimlice yapmıştı bunu! Kim olsa, o sevimli davranış karşısında gülerdi. "Ay ne güzel yaptı!" dedi Peri. "Çok güzeldi, çok! Keşke bir daha kaşınsa farecik!" dedim..."(ÖB, s.75, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Hemen bizden yana geçti. Ayağındaki tokyo terliği çıkardığı gibi fırlattı fareye doğru. O da küçük bir lastik top gibi havaya fırladı terlik kendisine yaklaşıırken! Kapının yakınına attı kendini. Bir zıplayış daha, dışarıyı bulmuş, görünmez olmuştu! Kısa zamanda olup biten olay bize şaşırtıcı gelmişti. Peri, gücenmiş bir tonla konuştu: "Ne yaptın büyükbaba? Niçin kaçırttın faremizi? O bizi eğlendiriyordu..."(ÖB, s.77, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.6.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

"...Nemin Hanım: "Aman ne kolaymış bisikletin en güzelinden edinmek!" dedi. Yaşına göre, gereğinden fazla şişman olan Selami, annesinin kendisini can kulağıyla dinleyişinden hoşnuttu. Konuşmasını sürdürdü: "Sihirli başlık da beni çok ilgilendiriyor. Çünkü onu başına geçirince; sen çevrendekileri görüyorsun da, çevrendekiler seni göremiyor! İstedince gez, dolaş. İstedğin yere gir, çık!..." Nemin Hanım girdi söze: "Evlere girmelisin. Mutfaklara dalmalısın. Yemeklerin, yiyeceklerin en hoşunu, en lezzetlisini yemelisin. Mutfaklarda kamını tıka basa doyurup çıkmalısın. Nasıl olsa sihirli başlığın var. Nasıl olsa seni gömüyorlar, değil mi oğlum?..." "Evet..." "Oh ne

güzelmış? Doyduktan sonra evde altın, pırlanta varsa onları da alır evimize getirirdin, değil mi Selami?..” Selami, annesinin sesindeki alaycılığın farkına varamamıştı. İçtenlikle: “Getirirdim anneciğim,” dedi. “Ah öyle bir başlığın olsaydı da; kadınların kolundan bilezikleri, erkeklerin cebinden para cüzdanlarını çekip alsaydım?” Oğlu, annesine şöyle yanıt verdi: “Erkeklerin cebinden cüzdanlarını niçim alacaktım ki? Onların içinde kaç lira vardır sanki? Bankanın kapısından girerdim elimi kolumu sallayarak. Paraların çuval çuval yığılı olduğu yere ulaşırdım. Sırtlanırdım çuvalardan birini...”(ÖB, s.63, Yaratıcı Olmak)

“...Sihirli değnek kendisini canlandırınca, kentte gördüğü durumlara öfkelenebilir... Peki neler öfkelenirdi onu?.. Boğamız çayırı, çimeni, yeşili sever kuşkusuz. Çevresine şöyle bir bakınca görür ki, her yer taşlamış, beton, bina olmuş! Oysa beslenmesi için ot gerekli, yeşil gerekli. Bir tutamcık bile ot bulamadığı kent, öfkesini çoğaltırdı. Kentten öncelikle kim sorumlu? Belediye, değil mi? Koşardı belediye binasına doğru. Binanın önüne gelince derdi ki: “Beni bu kentten biri yapmışsınız. Yeşillik isterim, çayır isterim! Çevreyi hepten kurutmuş, bana otlanacak alan bırakmamışsınız! Beni açlığa tutsak etmeye hakkınız var mı? Sizin yaptığınızı başılayamam! Cezanızı çekeceksiniz. Böööö!..” O sessizliği sever, gürültüden hoşlanmaz. Ama kent onun istediği gibi mi? Taşıtlardan insanı sağırlandıracak gürültüler yayıldığı zaman bizimki iyice öfkelenirdi. Gördüğü otobüsü, otomobil kamyonu boynuzlamaya başladılar...”(ÖB, s.8, Yaratıcı Olmak)

“...Biz sınıfça, resim-iş dersini çok seviyoruz. Bu derste kendimizi unutmuş gibi çalıştığımızdan, zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyoruz! Resimlerimizi, işlerimizi dersin sonunda değerlendiriyor öğretmenimiz. En başarılı resimler, sınıf panomuza asılıyor. Panoda bir hafta boyunca kaldıktan sonra, dosyaya konuluyor. İş çalışmalarımız da seçimden, değerlendirmeden geçiriliyor. Seçilenler, sınıf dolabımızda biriktiriliyor. Yıl-sonunda sergiye çıkacak seçilen resimler, işler. Resim-iş dersinde en başarılı olan, Emel arkadaşımızdır...”(ÖB, s.10, Yaratıcı Olmak)

“...Tam sessizlik içindeyken, Nermin arkadaşımız: “Emel ağlıyor öğretmenim!” demesin mi?.. Herkes işini bıraktı. Başlarımızı Emel’e çevirmiştik sınıfça. Sınıfımız sessizleşmişti. O sıra sinek açsaydı, sineğin sesini duyabilirdik...”(ÖB, s.10, Yaratıcı Olmak)

“...Çılgık çılgına yanıtladık başkanımızı: “Sağ oool!..” ‘Sağ ol’ deyiş biçimimiz, stadyumdaki maç seyircilerinin “Gooooo!” deyişini andırıyordu. İnsan çokluğuyla söylenirken, sözcükler böylesine uzatılarak söyleniyordu demek?...”(ÖB, s.22, Yaratıcı Olmak)

“...O zaman komşu çocukların çekik siyah gözlerinde gülümseyişin ışıkları görülecekti. Sepeti kaparcasına alıp, koşar adım yürüyeceklerdi evlere doğru. Günün başarılı adamı, gidenlerin peşinden gülümseyerek bakacaktı. Balıkçının yanına, benim için pasta tabağı bıraktı Canan Teyze. Hem de dedi ki: “Geldiğinden bu yana hiç konuşmadın! Hep Çinli Dede’ye baktın durdun Nedim. Onu çok mu sevdin?..” Canan Teyze’nin sorusunu tek sözcükle yanıtlayacaktım ya, babam benden önce girdi söze: “Çinli Dede de kendisine baktırıyor doğrusu! Canlı gibi! Ne güzel yapmış, ne kadar başarılı olmuşlar böyle! Bibloculukta böylesine üstün başarı gösteriyorlar demek...”(ÖB, s.30, Yaratıcı Olmak)

“...Pastalardan sonra çayları getirdi Canan Teyze. Annemden başlayarak, çay tuttu salondakilere. Sessizce çay içmeye, pasta yemeye başlamıştık beş insan. Adını kendim uydurduğum, yaşayacağı olayları kendim düşündüğüm Çinli balıkçı; uzaklara bakışını, gülümseyişini sürdürüyordu sehpanın üstünde. O bir biblo olmasaydı da; aramızda bulunan, soluklanan birisi olsaydı keşke. Çinliler çok severmiş çayı. Bizimle birlikte çay içer, mutlanırdı bu sevimli, bu güleç yüzlü dedecik. Hem de Çin üstüne söyleşi yapardık. Bize Çinlilerin yaşayışından, Çinde çay saatlerinden söz ederdi. Ben kendisine Çin Seddi’yle ilgili sorular sorar, bilgilenirdim...”(ÖB, s.31, Yaratıcı Olmak)

“...Sevil: “Ben, yuvarlak bir evimiz olsun isterim,” dedi. Deniz, karşı çıktı: “Yuvarlak ev mi? Aman istemem öylesini! Ankara’ya gidiyorduk trenle. O yolculuğumuzda, yuvarlak evlerden gördüm ben. Yüksek, koca karmadılar! Ne versen yutacak gibiydiler! İnsana korkutucu geliyorlardı. Babama sordum onların ne olduğunu? Babam: ‘Onlara ‘silo’ denir. Buğdayların evi yani,’ dedi. “O evlerde duran, minnacık buğdaylara acıdım doğrusu...”(ÖB, s.33, Yaratıcı Olmak)

“...Deniz şöyle konuştu: “Uzakta olanları bir anımsar, bir unuturuz. Denizin dalgaları da bir gelir, bir geri çekilir. Öyleyse otlardan ya da küçük taşlardan evimizin içine deniz dalgaları gibi bir şeyler yapmalıyız.” “Çok hoş! Çok hoş! Düşündükçe neler de buluyor benim oyun arkadaşlarım!” dedi yaşlı oyuncu...”(ÖB, s.38, Yaratıcı Olmak)

“...O sıra zil çalındı. Öğretmenimiz: “Bahçeye çıkın. Zil çalınca da yavaşça, tozu dumana katmadan derslikte olun. Öbür arkadaşlarınızla ilgili notlarınızı okumayı sürdüreceğim,” dedi. Serap sordu iyi ki: “Bu söylediklerinizi ne zaman yapmıştık öğretmenim?” Öğretmenimiz ilk kez gülümsedi. “Bunlar; okula başladığınız ilk günde tuttuğum notlardır. İlkokulun son gününde; ilk gününüzü yaşatmaya çalıştım sizlere...”(ÖB, s.45, Yaratıcı Olmak)

“...Dedem: “Canavarı mı soruyorsun? Anlattım ya işte... Şu büyük kent, gürültüsüyle, telaşıyla, trafiğiyle, pisliğiyle, koşturmacasıyla; kocaman bir canavar değil de nedir?.. Hele biz yaşlılar onun pençesinde yorgunluklar, yılgınlıklar yaşadıkça; kendisini acımasız bir canavar olarak görmez de ne yaparız? Günümüzde, böylesi karmaşık kentlerden daha canavarını nerede bulacağsın yavrucuğum?” dedi...”(ÖB, s.53, Yaratıcı Olmak)

“...Biz yürürken, Kırmızı Adam’ın karşımıza çıkmasını hiç istemezdim doğrusu. Hemen durup beklememiz gerekirdi onu görünce. Çünkü o, yürüyen insanları durdurma adamıdır... Yeşil Adam’ın yanında, onunla el ele oluşumdan gurur duyabilirdim. Kendisi ünlü, çok ünlü biri. Ünlü olmayanlar; ünlü olanların yanında görünmekten, öyleleriyle birlikte olmaktan sevinç duyar, övünürler gibime geliyor... Belki de iyi olmazdı birlikteliğimiz. Yeşil Adam yürür, hep yürürdü. Öyle alışmış biri değil mi? Onu hep yürürken görmüyor muyuz? Ben yürüyüş alışkını birine uyum sağlayıp, yürüme gücüne güç yetiştirebilir miydim peki? Onun, apartmanından inip; caddelerde, sokaklarda yürüyüşe çıkışı, görenleri etkilerdi kuşkusuz. Herkes yürüyüşe geçebilirdi. İşe merak da karışınca, çevremizde yoğun bir kalabalık oluşurdu. Durmadan yürüyen yüzlerce, binlerce kişi, kentin trafik düzenini altüst ederdi...”(ÖB s.56-57, Yaratıcı Olmak)

“...Yeşil Adam’la bir çocuğun kent içinde geziye çıkışı, gazeteciler için haber değeri taşırdı. Hemen koşar gelirlerdi. Ertesi gün gazete okuyucuları gazetelerinde, şöyle bir yazı okuyabilirlerdi: “Dün kentimizde şaşırtıcı bir olay yaşanmıştır! Yüksekteki evinden inerek, kent içinde yürüyüşe çıkan Yeşil Adam; binlerce meraklı tarafından izlenmiştir. Bu izleniş sonunda kentimizde karışıklıklar doğmuş, trafik altüst olmuştur! “Onu görünce geniş adımlarla yürümeye alışkın kent insanları, gene geniş adımlar atarak yürümüşlerdir. Kendisine yaklaşmak, onu daha yakından incelemek isteği; itişmelere, çarpışmalara neden olmuştur. Yere düşenler, ayaklar altında ezilme tehlikesi geçirenler gözlenmiştir. Bazdan da ağır yaralanmış, hastahanelere götürülmüştür. Ölüm olayı yaşanmayışı sevindiricidir... “Ondan imza almaya çabalayanlar da görülmüştür. Fakat öyleleri amaçlarına erememişlerdir. Çünkü Yeşil Adam durmamış, konuşmamış, yürümüş, hep yürümüştür!...” Direğin üstündeki evinden yere inen, meraklılar arasında kendi bildiğince yürüyen Yeşil Adam’a, gazeteciler sorular sormuşlardır. Yanıtlanmayan sorulardan bazıları şunlardır: “Evinizden inerek, yayalar arasında yürümeye niçin istek duydunuz?” “Yerde olmak, insanlar arasında yürümek, ayağınızın toprağın sertliğine değmesi; sizde nasıl düşünceler, duygular oluşturdu?” “Kırmızı Adam’la komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” “İnsanlar sizi aralarında görünce çok meraka, coşkuya kapıldılar. Bunca merak uyandırdığınızı, bunca ilgi görüşünüzü nasıl açıklarsınız?” “Sizi, yüksekteki evinizde hep yürüyor görüyoruz. Peki dışarıda görünmediğiniz zamanlar nelerle uğraşıyorsunuz?...”(ÖB, s.57, Yaratıcı Olmak)

“...Zamanınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?” “Takımlardan hangisini tutuyorsunuz?” “Yayalara söyleyecekleriniz var mı?” Daha başka sorular da sorulmuş, fakat hiçbirine yanıt alınmamıştır. Yeşil Adam kendi bildiğince adım atmış, yürüyüş hızını hiç bozmamıştır. Peşine takılan büyük kalabalığa, durmadan yeni meraklılar eklenerek, insan sayısı çoğalmıştır da çoğalmıştır! Arabaların, yayaların birbirine girdiği, trafik düzeninin altüst olduğu bu olay karşısında polis seyirci kalmamıştır. Motosikletlerinin, arabalarının kornalarını acı acı çalarak gelmiş; Yeşil Adam’ın çevresini sarmışlardır. Fakat o pelise de aldırmamış; yerine dönmesi için yapılan sert uyarıları, düdük seslerini duymazlıktan gelmiştir! Polisin bu konuda etkin olamayışı; hem kentimizin insanlarını, hem de polisi çok şaşırtmıştır! Sonunda, yanındaki çocuk onun kulağına bir şeyler fısıldamıştır. O zaman Yeşil Adam çocuğun elini bırakmış, çocuğa bir şeyler söyledikten sonra birden görünmez olmuştur. Çok geçmeden de direğin üstündeki dairesinde görülmüştür...”(ÖB s.58-59, Yaratıcı Olmak)

“...Oğlu: “Ben mi?” diye sordu. “Sen ya!” Selami, annesinin sesindeki öfkeden hiç etkilenmemişti. Yatış biçimini bozmadan, bakışlarını tavandan ayırmadan konuştu: “Ben masalları, masallarda yaşanan hoş olayları düşünüyorum anneciğim. Elimden gelseydi, masalların içinde olurdum. Masal kişilerle arkadaşlık kurar, onlarla birlikte çeşitli serüvenler yaşadım. Örneğin, Keloğlanda arkadaşlık yapar, onun sihirli sofrasında yemek yerdim...” “Nasıl bir sofraymış o sofraya?” dedi annesi. Oğlu, açıklamada bulundu: “İlginç bir sofraya! O masal sofrasını ortaya bırakıyorsun. Bir kezcik: ‘Açıl sofram açıl! Türlü yemekler saçıl!’ diyorsun. “Bunca söz yeter! Bakıyorsun ki sofranın üstünde karnıyarıklar, pilavlar, soğuk hoşafılar, taskebabları, tatlılar, kızartmalar dolu dolu! Al eline kaşığı, çatalı, bıçağı. Ye Allah, ye! Kamını tıka basa doyur! Sonra da: ‘Toplan sofram, toplan!’ de. “Böyle deyince, sofraya hemen kalkar ortadan. Evdeki yerine kendiliğinden gider. Ne bulaşık, ne şu, ne bu! Kamın acıkınca gene çağır, gene doyur! Gene onu yerine gönder. Oh ne güzel değil mi?” Annesi yanıt vermedi...”(ÖB, s.60, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Sevil: “Nasıl bir ev yapacağız?” diye sordu ortaya. Necla: “Ev yapmayı, evcilik oynamayı bilmiyor musun yoksa? Hiç evcilik oynamadın mı?” Sevil: “Ben,” dedi. “Bilinen biçimde ev yapmamızı istemiyorum. Değişiklik istiyorum. Dört köşe evlerden usandım doğrusu!...” Deniz, Sevil’den yana oldu: “Evet, öyle. Hep dört köşeli evlerde oturmak, dört köşeli evler yapmak hoş değil, usandırıcı. Yenilikler gerekli. Evlerin biçimini değiştirmeliyiz biraz...” Necla suskunlaştı. Arkadaşlarının “değişiklik isteklerinin” ne anlama geldiğini düşünüyordu... “Peki nasıl olacak da ‘değişik ev’ yapmış olacağız?” diye sordu...”(ÖB, s.32-33, Merak Duyabilmek)

“...Yeşil Adam’la bir çocuğun kent içinde geziye çıkışı, gazeteciler için haber değeri taşırdı. Hemen koşar gelirlerdi. Ertesi gün gazete okuyucuları gazetelerinde, şöyle bir yazı okuyabilirlerdi: “Dün kentimizde şaşırtıcı bir olay yaşanmıştır! Yüksekteki evinden inerek, kent içinde yürüyüşe çıkan Yeşil Adam; binlerce meraklı tarafından izlenmiştir. Bu izleniş sonunda kentimizde karışıklıklar doğmuş, trafik altüst olmuştur! “Onu görünce geniş adımlarla yürümeye alışkın kent insanları, gene geniş adımlar atarak yürümüşlerdir. Kendisine yaklaşmak, onu daha yakından incelemek isteği; itişmelere, çarpışmalara neden olmuştur. Yere düşenler, ayaklar altında ezilme tehlikesi geçirenler gözlenmiştir. Bazdan da ağır yaralanmış, hastahanelere götürülmüştür. Ölüm olayı yaşanmayışı sevindiricidir... “Ondan imza almaya çabalayanlar da görülmüştür. Fakat öyleleri amaçlarına erememişlerdir. Çünkü Yeşil Adam durmamış konuşmamış, yürümüş, hep yürümüştür!...” Direğin üstündeki evinden yere inen, meraklılar arasında kendi bildiğince yürüyen Yeşil Adam’a, gazeteciler sorular sormuşlardır. Yanıtlanmayan sorulardan bazıları şunlardır: “Evinizden inerek, yayalar arasında yürümeye niçin istek duydunuz?” “Yerde olmak, insanlar arasında yürümek, ayağınızın toprağın sertliğine değmesi; sizde nasıl düşünceler, duygular oluşturdu?” “Kırmızı Adam’la komşuluk ilişkileriniz nasıldır?” “İnsanlar sizi aralarında görünce çok meraka, coşkuya kapıldılar. Bunca merak uyandırdığınızı, bunca ilgi görüşünüzü nasıl açıklarsınız?” “Sizi, yüksekteki evinizde hep yürüyor görüyoruz. Peki dışarıda görünmediğiniz zamanlar nelerle uğraşıyorsunuz?...”(ÖB, s.57-58, Merak Duyabilmek)

“...Ben, hiçbir çiçeğin asık yüzü olduğunu görmedim. Sanırım siz de görmemişsinizdir...”(ÖB, s.5, Merak Duyabilmek)

“...Onu görmemiş olanlar için, anlatmaya çalışayım biraz: Genç boğa gri renklidir. Önce sağ bacağından dizden kıvrık tutarak, kamına doğru çekmiştir. Koca gövdesini üç ayağına taşıtmaktadır. Yere doğru eğik, vuruşmaya hazır duruşta. Parlak, uçları sivri boynuzlarıyla toprağı eşelemek, çevreye kesekler fırlatmak isteği içinde olduğunu belli eder. Öne eğik duruşu; boynunu gerginleştirmiş, gerdanında katlanmalar oluşturmıştır. Kuyruğunu kıvrık tutarak, püskül biçimindeki kuyruk ucunu sağ kalçasına iyice yaklaştırmıştır. Tüm görünümüyle öfkeli, vuruşkan, vuruşmak için yaratıldığı düşünürücüdür!...”(ÖB s.5-6, Merak Duyabilmek)

“...On sıralara yakın duran öğretmenimiz, Emel’e doğru yürüdü. Sessizliği onun ayak sesleri bozmuştu. Öğrencisinin yanına varınca sordu: “Ne oldu Emel? Niçin ağlıyorsun kızım?” Arkadaşımız hıçkırdı! Ne acıklı bir yanıt vermişti o!...”(ÖB, s.11, Merak Duyabilmek)

“... “O tatlı uykudan, bir elin yüzüne hafiften vuruşuyla uyanmış. ‘Odanıza gidiyorsunuz. Uyanın Yıldırım Bey, uyanın!’ demiş biri. ‘Babam da: ‘Ameliyat oldum mu?’ diye sormuş. ‘Oldunuz. Çok başarılı bir ameliyat geçirdiniz. Geçmiş . olsun! ’ demiş aynı kişi...”(ÖB, s.15, Merak Duyabilmek)

“...Sağ yanımızda, son bankların biraz ötesinde balonlar vardı. Kalın bir ipe tutturulmuş renk renk balonların sayısı belki beş yüz, belki de daha fazlaydı! Balonlar topluluğu renkliliğiyle, sürekli kıpırdayışıyla, çocukların bayram sevincine katıldığı anlatmaya çalışıyor gibiydi... üstümüzden bir martı sürüşü geçti. Mavi gökyüzüyle bizim aramızdan geçen bu yolculara bakmadan durabilir miydik? Ayakları geriye doğru gergin, gövdelerine yapıştı. Başlarını sağa sola hafiften döndürerek, o güzel siyah gözleriyle aşağıları gözlüyorlardı. Bunca çocuğun burada toplanmış oluşu, kendilerine şaşkınlık veriyordu sanki!...”(ÖB, s.21, Merak Duyabilmek)

“...Ortalardan biri sordu: “Başkan bey de mi oynayacak öğretmenim?” B öylesi soru karşısında, kahkahalar yükselmez de ne olur? Soru sahibine karşı, tek sözcüklü bir konuşma yaptı arkadaşlardan biri: “Deli!” Rehberimiz gene konuştu: “Bayram yerine pek çok okul, pek çok öğrenci gelecek...”(ÖB, s.19, Merak Duyabilmek)

“...Uzakdoğu ülkeleri? Bulabilsem de bir tane de ben edinsem. Söylesine sevimli, mutlu bir Çinliyle birliktelikten hoşlanırdım doğrusu.” “Sevimli olduğu gerçek. Ama mutlu olduğunu nereden bilebiliriz? Her gülümseyen mutluluğundan mı gülümser?” dedi annem...”(ÖB, s.31, Merak Duyabilmek)

“...Önün anılarını yazdığı, kocaman kitaplar oluşturma uğraşı verdiği de söylenenler arasındaydı. Üç kız arkadaş, yaşlı adama ne söyleyeceklerini bilemiyorlardı. Gene o konuştu: “Güzel bir buluşta bulundunuz, güzel bir ev yaptınız. Peki sıra neye geldi? Bana kalırsa; Yürek Ev’in donatımına geldi sıra. Boş bırakılmış, donatmış evleri kediler bile sevmez. Nasıl donatmak istiyorsunuz evinizi? Bunu düşündünüz mü?...” “Onu düşünmedik daha Beyefendi Amca,” dedi Necla...”(ÖB, s.36, Merak Duyabilmek)

“...Sevil girdi söze: “Bunu anladım. Mutluluğu belirlemek için çiçek bulunduracağız evimizin içinde. Ya mutsuzluklarımız? Annemizden, babamızdan, öğretmenimizden azar işitince yüreğimiz burkulmaz mı? Yürek burkulması mutsuzluk verir. Bunu nasıl anlatacağız?...””(ÖB, s.37, Merak Duyabilmek)

“...Dün okula gelmemiştim. Babaannem rahatsız da evde onu bekledim.” Orhan’ın konuşmasının bir etkisi olmadı. Öğretmenimiz arkadaşımızı duymazlıktan geldi. Defterine bakmayı sürdürdü. Bizleri unutmuş, kendisini hepten defterine vermişti. “Kamil de: ‘Ben annemi isterim! Annem de gelsin. Annem yanımda otursun! ’ diye tutturmuş. Hem de İki gözü iki çeşme ağlamış.” Kamil’e bakıp, onu da kızartabilirdik. Fakat konuşmasını hızlandırmıştı öğretmenimiz: “Fusun şiir okumuş. Sami masal anlatmış. Masaldan sonra Hurşit, kalkıp dışarıya yollanmış. Nereye gittiğini sorunca da: ‘Öğrendiğim masalı anneme anlatmaya gidiyorum,’ demiş. “Serap da hemen okuma yazma öğrenme beklentisi içindeymiş meğer. Bana: ‘Bugün okumayı, yazmayı öğrenecek miyiz öğretmenim?’ diye sormuş. “Taner’e gelince... Taner de: ‘Dışarıdaki anneme bakacağım. Beni iyice bekliyor mu?’ diye konuşmuş. “Ben kendisine dışarıya gitme izni vermeyince de ağlamış!...” Sınıfça sessizlik. Adı geçen arkadaşlarımıza bakıp, kızartmaya yönelmiyorduk artık. Böylesi konuşmaların ne zaman yapıldığını düşünüyor, kendimizle ilgili neler söyleneceğini merak ediyorduk...”(ÖB, s.44-45, Merak Duyabilmek)

“... “Yaşlılıkta canavar pençesine düşmek, canavarla pençeleşmek, ondan kaçmak için çaba harcamak hiç de kolay olmuyor Ünal! Kendimi sağ olarak buraya atmış oluşuma seviniyorum şimdi. Evinizin kıyıda oluşu ne güzel! Uzaklıktan yakınmayın. Çünkü...” Dedemin sözünü kesmeden edemedim: “Canavar pençesine mi düştün? Nasıl bir canavardı seni pençesine alan? Nereden kaçıp gelmiş? Yakaladılar mı onu?” dedim...”(ÖB s.46-47, Merak Duyabilmek)

“...Komşularını çekiştirmekten tut da, yemek tariflerine kadar pek çok konuya değindiler. Onlara katlanmak zorundaydık. Başka ne yapabiliirdik ki?.. “Sonunda geldik sizin durağa. Ayağım yere değince: ‘Oh! Şükürler olsun!’ dedim. “Dedem sustu. Ona bakıp duruyordum. Merak ettiğim canavarı anlatmayacak mıydı? Onun pençesine nasıl düşmüş, nasıl kurtarılmıştı?” “Peki, canavar?.. Canavarla karşılaşmanı anlatmayacak mısın dedeciğim?” dedim...”(ÖB, s.53, Merak Duyabilmek)

“...Yeşil Adam gibi geniş adımlar atarak, yolun bu yanından öbür yanına geçerken çok aceleci davranıyorum. Yüzünü yakından incelemek istiyorum. Gülümsediğine, güler yüzlü olduğuna inanıyorum. Gülümseyen yeşil bir yüzün ilginç olacağını düşünüyorum. Fakat bunda başarılı olamadım bu güne kadar. Çünkü ona yaklaştığım sıra, hemen karanlıklara karışıyor, hemen görünmez oluyor! Şimdiye kadar yüzünü inceleme olanağı bulamadım ama; asık yüzlü, kendini beğenmiş, azarlamaya hazır biri olmadığını sanıyorum... Yeşil Adam’la yakından tanışmak, görüşmek, konuşmak isterdim. Bir gün yüz yüze gelsek de bu düşüncemi açıklasam kendisine. Nasıl karşılardı beni bilmem ki?...”(ÖB, s.54, Merak Duyabilmek)

“...Peri’lerin yazlığının girişi geniş, hem de çok kapalıdır. Orada divan, koltuklar, sehpa, çevresinde sandalyelerin sıralandığı oval bir masa vardır. Oval masanın üstünde uzunca, göze hoş görünen mavi kristal bir vazo durur. Ben o vazoyu hep boş görmüş, güzelim vazoya çiçekler konmayışına şaşırırmışım. Arkadaşıma: “Şu vazoyu niçin çiçeksiz bırakıyorsun Peri? Çiçek özlemi çekiyor, çiçeksiz kalmaktan üzülyordur belki?” demek geçer içimden...”(ÖB, s.73, Merak Duyabilmek)

“...Bizim isteğimize göre davranır mı? Gene görünmeyen bir çember üstünde yürür gibi yürümeye koyuldu. Biz de sessiz seyirciliğimizi sürdürdük. Yandan Peri’nin yüzünü gördüm. Gülümseyen bir yüzdü onunki. İki kısa soru tümce, seyirciliğimize son verdi: “Ne var? Ne oluyor burada?” Peri’nin büyükbabasıydı. Kapıyı aralamış, meraklı gözlerle bize bakıyordu. Kısacık beyaz pantolondan başka giysi yoktu sırtında. Bu dinlence köyünde herkes ona “Beybaba” derdi. Geniş, çok geniş hasır şapka taşırdı başında. Çok uzaktan bakınca bile, onu şapkasından tanıyabilirdiniz. Yaşlı adamın göğsü sık, hepten beyazlaşmış kıllarla doluydu. Azalmış saçlarıyla kaşları da beyazdı. O kıllı göğsünün aşağısında; ileriye doğru çıkık, gereğinden de kocaman bir karnı vardı. Karnına göre bacakları incecik görünüyordu...”(ÖB s.75-76, Merak Duyabilmek)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

“...Yeşil Adam gibi geniş adımlar atarak, yolun bu yanından öbür yanına geçerken çok aceleci davranıyorum. Yüzünü yakından incelemek istiyorum. Gülümsediğine, güler yüzlü olduğuna inanıyorum. Gülümseyen yeşil bir yüzün ilginç olacağını düşünüyorum. Fakat bunda başarılı olamadım bu güne kadar. Çünkü ona yaklaştığım sıra, hemen karanlıklara karışıyor, hemen görünmez oluyor! Şimdiye kadar yüzünü inceleme olanağı bulamadım ama; asık yüzlü, kendini beğenmiş, azarlamaya hazır biri olmadığını sanıyorum... Yeşil Adam’la yakından tanışmak, görüşmek, konuşmak isterdim. Bir gün yüz yüze gelsek de bu düşüncemi açıklasam kendisine. Nasıl karşılardı beni bilmem ki?...”(ÖB, s.54, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...düşünenlerin çoğalmasını düşlerim. Fakat insanlar bir telaş, bir koşturmaca içinde akıp giderler yollar boyunca! Kendi telaşları, koşturmacıları sonucu çevredeki birçok güzellikleri görmeden geçip gittikleri gibi, beni bunca etkileyen boğaya karşı da ilgisiz kalırlar! Ona biraz seyirci olup da ustasının ustalığına şaşmazlar!...”(ÖB, s.7, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...O zaman seyirci olun da görün! Kaçan kaçana, yuvarlanan yuvarlanandır! Düşenler, ayaklar altında kalanlar, ezilenler olur! Acı çekenlerin sızlanmaları, çocuk ağlayışları kulakları doldurur. Trafik düzeni de hepten bozulur giderdi! Yıllardır tanıdığım boğanın, bu kentten biri olduğunu, bu kentli sayılması gerektiğini de düşünürüm...”(ÖB s.7-8, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Mikrofonu görevliye uzatıp, çevik adımlarla ayrıldı sahneden. Şişman amca, başkanı selamlayarak almıştı mikrofonu. Elindeki aygıtı ağzına yaklaştırarak dedi ki: “Sevgili çocuklar! “Sıra milli oyunlarımıza gelmiştir. Okulların folklor ekipleri, yurdumuzun dört bir yöresinden güzel

oyunlar sergileyeceklerdir... ” Balonlar uzaklaşmışlardı. İstanbul’un üstünde, ötelere doğru gidiyor, gittikçe de silik görünüyordu. Okullardan gelen ekipler, seyircilerini etkileyen, şaşırtan oyunlar sunmaya, gösteriler yapmaya yöneldiler sırayla. Renk renk yöresel giysileriyle ne güzeldi oyuncular!.. Hele davul zurna eşliğinde çekilen halaylar, oynanan oyunlar herkesi coşturuyordu. Alkışlamaktan ellerimizin sızladığını söyleyebilirim. Oyunlarımızın çokluğunu, çeşitliliğini, insanı böylesine etkileyeceğini düşünmemiştim o zamana kadar. O gün orada, milli oyunlar bilmeyişime çok üzüldüğümü söyleyebilirim. Eğer okulumuzda kurs açılırsa, hemen katılacaktım...”(ÖB, s.25, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Beyefendi öksürdü. Sonra da dedi ki: “Hımmm!.. Çok güzel bir soru doğrusu! Mutsuzluklar, sıkıntılar, kederler yüreğe ağır yükür. Yüğü, ağırlığı belirleyici şeyler de gerekli bizim evin donatımında. Bana kalırsa; hantal yapılı, göze hoş görünmeyen bir taş uygun düşer bu iş için. Siz ne dersiniz peki?..” “Bence uygun olur,” dedi Sevil. “Ya öbür oyun arkadaşlarım ne derler?..” “İyi olur,” dediler Deniz’le Necla...”(ÖB, s.37, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Öğretmenimiz kürsüsüne geçmiş, sandalyesinde yerini almıştı. Sözlüklere, sözcüklere meraklı Serap sordu: “Hengâme ne demektir öğretmenim?..” Serap; her zaman sözlüğü olmakla övünürdü. En sevdiği kitapların sözlükler olduğunu söylerdi...”(ÖB, s.41, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Tüm kitaplar, sözlüklerden çıkmıştı. İleride sözcük kitapları yazacağından söz ederdi...”(ÖB, s.41, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

4.1.6.7 Evrenselcilik

Erdemli Olmak

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Dedem, yere bakarak sürdürdü konuşmasını: “Vapura gelebilmek için, önce minibüse binmem gerektiğini biliyorsun. Üç kişilik koltuklardan birinin kıyısına iliştim. Yarı koltukta, yarı boşluktaım. Hiç rahat değilim. Derken el kaldıranı, durakta bekleyenleri de aldı şoförümüz. İnsanlar ayakta! İnsanlar birbirine yapışık!.. Belki otuz kişi doluştu daracık taşıta! “Arada trafik polisleriyle, polis arabalarıyla karşılaşıyoruz. Şoförümüz: “Oturun! Herkes otursun! Çevirme var. Atlatalım şunları,” diyor. “Ayaktakiler hemen çömeliyorlar. Sıkıntılı yolculuk, daha da sıkıntı verici oluyor! “Böylesi sıkıntılarımız az geliyormuş besbelli! Şoför efendimiz açmasın mı teybi? Yandım Allah’lı, insanı üzen, insana yaşamı kötü gösteren türden sözüm ona ‘müzik!..’ Bir dinle, iki dinle... Dayanamadım. ‘Şoför efendi oğlum! Şu teybini kapatır mısın? Dertlerimiz az mı geliyor ki bize dertli havalar dinletiyorsun?’ dedim. “Şoförün yüzünü aynada görüyorum. Gencecik, ama sakallı biri. Beni küçümsediğini okuyorum yüzünde...”(ÖB, s.47, Erdemli Olmak)

“... “Geldim otobüs durağına. Sıraya girdim. Sıra uzun mu uzun! Bekle babam, bekle! O sıra adamın biri; yerlerin pislği azmış gibi, tam benim yakınım, tam önüme: ‘Haktuu!’ diye tükürmesin mi?” ‘Ne kadar çirkin, ne kadar ayıp bir davranış! ’ dedim. “Çirkin, hem de ayıp olmaz mı Ünal? Midem altüst oldu. Gücüm yetseydi, o pis adamın yüzüne bir tokat çarpardım. Ama neye yarardı ki? İnsanları döverek eğitmek olası mı? İnsanları eğitmeye küçük yaşta başlayacaksın. Bizdeki can sıkıcı durumları düzeltmek için dövmeye, dövüşmeye kalkarsan; işin içinden hiç çıkamazsın...”(ÖB, s.51, Erdemli Olmak)

Doğayla Bütünlük İçinde Olma

Doğayla bütünlük içinde olma, kişinin yaptığı işte doğayla uyum içinde olması demektir.

“...Tarihi parka girdikten sonra, ulu çınarların gölgesinde yürüdük. İşte bayram başlamıştı! Gölge, serinlik; o yolculuktan sonra tam bir “bayram”dı bizler için... Çınarların, pastalardaki mumlara benzeyen çiçekler taşıyan atkestanelerinin altından geçip, hafif bir yokuş tırmandık parkın içerisinde. Önümüz düzlüktü. Bayram kutlama yerine ulaşmıştık işte... Bayram yeri düzlüğü, baştan sona banklarla doldurulmuştu. İlk gelen okullardan biri bizdik. Bu nedenle, öne yakın oturma

olanağı bulduk. Bulunduğumuz yerin çevresi çınarlarla çevriliydi. Üstümüzdeki açıklıkta gökyüzünü görüyorduk. Gökyüzü; sevincimize katıldığını mavi mavi gülümseyişiyle anlatmaya çalışıyor gibiydi. Yeşiller arasında, aydınlık gökyüzü mavisi altında olmak, durmadan çoğalan çocuk kalabalığı içinde bulunmak çok hoştu doğrusu! Geldiğimiz için sevinç duyuyordum. Herkes benim sevincimde birleşmiş görünüyordu...”(ÖB, s.20, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Eğer giriş kapısı açıksa; renk renk güllerin, çiçeklerin bulunduğu bakımlı bahçenin seyircisi olursunuz. Kuşları, uçan çiçekler izlenimi veren kelebekleri görürsünüz. Gördükleriniz arasında, usta elinden çıkma taştan bahçe duvarı, kumsal, deniz de vardır. Marmara, ötelere doğru uzayıp gider. O güzel, bakımlı bahçeden çiçek kokuları yayılır çevreye. Rüzgârlı havalarda denizden gelen yosun kokularıyla çiçeklerin kokusu karışır birbirine. Öylesi zamanlarda yazlıkta bulunmanın, bahçeli bir yazlık evde olmanın mutluluğunu yaşarsınız...”(ÖB, s.73-74, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülü olmak demektir.

“...Yontucusu, kendisini öfkeli olarak oluşturmuş. Hep öfkeli olmaya zorunlu kılmış. Ustasına da öfke duyardı kuşkusuz. Yontucusunun atelyesine yollanır da derdi ki: “Beni öfkeli yapan usta! Öfkenin mutsuzluk kaynağı olacağını düşünemedim mi? Öfkesiz, mutlu bir boğa olarak yapılsaydım olmaz mıydı? Senin atelyeni, tüm araçlarını, gereçlerini, güçlü boynuzlarımla yok edeceğim! Dayan boynuz darbelerime usta, dayan! Böööö!...” Gördünüz mü ya? Öfkenin sonu nerelere vardı? Öfkelinin boynuz darbeleri ne zararlar verdi çevreye? Benim başka biçimde düşündüğüm de olur. Derim ki kendi kendime: “Şu güzel, şu görkemli boğa canlansa... Çevresinde toplanıp onu okşasak, sevssek. Okşayışımızla, sevişimizle öfkelerinden arınsa... “Öfkeden arınınca, dört ayak üstünde dururdu. Hayvanlar, çenelerinin altını kaşımamızdan hoşlanırlar. Biz de onun çenesinin altını kaşısak? Güvenini kazanıp, neşelenmesini sağlasak? Önümüze katıp; kırlara, çayırın çimenin bol olduğu yerlere götürssek? Otlansa? Sonra da yatsa çimenlerin üstüne. Önceden işkembesine indirdiklerinin tadını çıkara çıkara geviş getirir?” Bunları düşünürüm işte... Öyle canlı, öyle etkileyici görünümlüdür ki ona seyirciliğimi sürdürürüm. Yeni düşüncelerim olur. Çünkü bir sanat yapıtı karşımdaki. Sanat yapıtları, insanı sürekli düşündürür. Yeni düşünceler üretmesini sağlar...”(ÖB s.8-9, Açık Fikirli Olmak)

Güzelliklerle Dolu Bir Dünya

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

“...Çinli balıkçı, yassı bir taşın üstünde oturuyordu. Bacaklarından biri yana bükük, öbürü dizden kırık olarak göğsüne doğru çekikti. Sol kolunu, bükük bacağının üstüne bırakmıştı. Gövdesi öne doğru eğikçeydi... Çenesinin ucunda ince, uzun, beyaz, sivri bir sakal taşıyordu. Yalnız sakalı beyaz değildi balıkçının. Kaşları, öne taranmış seyrek saçları da beyazdı. Ayrıca, bacağındaki kısa pantolonunun da beyaz olduğunu söylemeliyim. Sağ elinde olta sopası tutuyordu sımsıkı. Sopaanın ucundaki misinada bir balık sarkıyordu. Yaşlı Çinli gülümsüyordu. Gülümsemek yanaklarını tombullaştırmış, iki yanağında birer çukur oluşturmuştu. Beyaz kaşlarının üstündeki daracık alnında, üst üste sıralanmış derin çizgiler vardı. Öylesi çizgilerden tüm yaşlılarda görmek olasıdır. Çinlinin minnacık siyah gözleri yakalanmış balığa mı bakıyordu, yoksa uzaklara mı? Bu, kesin olarak söylenemezdi. Belki de kendisine balık veren denize bakıyor, ona gülümsüyordu. Bakışları, gülümseyişi sevgi taşıyordu. Denize sevgi duyabilirdi o. Çünkü deniz; balık veren, verdiğiyle mutlu eden bir varlıktı. Bu mutluluk başka diyarlarda yaşayan nice insan için de geçerliydi. Deniz doymasını sağlıyordu insanların. Öylesi varlığa sevgi, saygı duyulur; karşısında gülümser iridi...”(ÖB, s.27-28, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

“...Kadıköy’de son durakta indi. Deniz kıyısına yaklaştı. Marmara, alabildiğine maviydi. Gökyüzünün rengine benzetmişti deniz rengini. Mavinin üstünde beyaz gemiler kayıp gidiyordu. Martılar uçuşuyordu beyaz beyaz. Arada denize iniyor, karınlarını suya değdirip gene yükseliyorlardı. Martı sesini onca sevmeydi. Ama bugün hoşuna gidiyordu o kuşların bağırtkanlıkları. Tümüne gülümseyerek baktı. Çok yakından geçen martılara bakarak dedi ki: “Ben de kuş olsam; böylesi güzel bir günde sürekli uçar, kahkahalar atardım martılar! İyi ediyorsunuz, iyi! Hep böyle şen olmalısınız. Böylesi güzel günlerin tadını çıkarmayı bilmelisiniz... “Özlem’le Onur geldiğinde; onları da getireceğim buraya. Çocuklar çok sever kuşlara yakından bakmayı. Ayaklarınızı geriye gererek kanat çırpışınız, aşağıları gözleyişiniz ilginç gelir çocuklara. Gülümseyerek bakarlar size. Benim torunlarım da gülümseyecek, benim torunlarım da ilginç bulacak sizleri... “Geldiğimizde gene kıyıya yakın uçmalısınız. Torunlarımın ne sevimli çocuklar olduklarını yakından görmelisiniz. Onur’un bana çok benzediğini görüp, şaşacaksınız!...”(ÖB, s.71, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

“...Sıra sıra apartmanların önündeki boş arazi ötelere doğru uzanıyor, tepelerin bulunduğu yere varıyordu. İlkbahar yeşilliği göz dolduruyordu. Renk renk kır çiçeklerinin çevresinde baharı, çiçekleri özlemiş arılar, kelebekler dolaşıyordu. Mavi gökyüzüne yapışık gibi duran güneş, canlılara yaşama sevinci veriyordu. Güzel günler yaşanıyor gökkubbe altında...”(ÖB, s.32, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Kentin, “Altıyol” adıyla anılan alanından geçenler; insan, araba kalabalığının arasında bir de boğa görürler. Tam altı caddenin birleştiği yerde, daire biçiminde bir yer çevrilmiştir o boğa için. Renk renk çiçekler yetiştirilmiştir çevresinde. Çiçekler insanlara, arabalara, kocaman yapılarla, gökyüzüne sürekli gülümsemektedir. Hepsi de güler yüzlüdür...”(ÖB, s.5, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Keşke öfkeli, öfkesiz boğalar; başka sanat yapıtları çoğalsa caddelerde, alanlarda. Onlara baktıkça düşlerim, düşüncelerim daha da çoğalırdı...”(ÖB, s.9, Çevreyi Koruma)

“...O, konuşmasını sürdürüyordu: “Laleyi sevelim çocuklar!..” Peki yalnız laleleri mi sevmeliydik biz? Öbür çiçekler de sevgi istemez miydi? Onlar da bizden korunmayı beklemeyi miydi? Onlar da güzel değil miydi? Niçin yalnız lale önemseniyordu ki? “Bu yıl İstanbul’umuza, bir milyon lale soğanı dikmiş bulunuyoruz. Soğanlar tuttu. Çiçeklerini açtı, büyüttü. Çok mutluyum ki kopartılmadı, yolunmadı. “İşte böyle olmak zorundayız! Çiçekleri sevmeliyiz. Sevgi olmayınca, çiçekler yaşatılamaz...”(ÖB, s.22, Çevreyi Koruma)

“...İşe koyuldular hemen. Elbirliği edince işler çabuk ilerliyordu. Yürek Ev’in yapılması çok fazla zamanlarını almadı. Necla: “Yüreklere ok saplanmış olur hep. Bizim evimize de ok saplanacak mı? Taşımız tükendi. Ona göre taş toplayalım mı?” diye sordu. Deniz, kaşları çatık çatık yanıt verdi: “Hayır! Nereye olursa olsun, ok saplamak iyi değildir. Acı vermeyi düşündürür insana. Evimizi, acı çeken bir ev olmaktan uzak tutmalıyız. Acı çeken bir evde yaşarken, bizim yüreklerimiz de acı çekebilir...” “Evet, evet!” “Çok doğru!” dedi arkadaşları...”(ÖB, s.34, Çevreyi Koruma)

“... “Geldim otobüs durağına. Sıraya girdim. Sıra uzun mu uzun! Bekle babam, bekle! O sıra adamın biri; yerlerin pisliği azmış gibi, tam benim yakınıma, tam önüme: ‘Haktuuu!’ diye tükürmesin mi?” ‘Ne kadar çirkin, ne kadar ayıp bir davranış!’ dedim. “Çirkin, hem de ayıp olmaz mı Ünal? Midem altüst oldu. Gücüm yetseydi, o pis adamın yüzüne bir tokat çarpardım. Ama neye yarardı ki? İnsanları döverek eğitmek olası mı? İnsanları eğitmeye küçük yaşta başlayacaksınız. Bizdeki can sıkıcı durumları düzeltmek için dövmeye, dövüşmeye kalkarsanız; işin içinden hiç çıkamazsınız...”(ÖB, s.51, Çevreyi Koruma)

4.1.6.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Tung Me’nin dedesi; “r” harfini söylemeden, Çinlilere özgü konuşma biçimiyle yanıt verecekti torununa: “Tutmaz oluy muyum Tung Me? Sen dedenin balığa çıkıp da boş döndüğünü ne zaman göydün yavyum?..” “Hepten dolu mu sepetin?” “Hem de nasıl! Ağzına kadar tıka basa dolu balık sepetim!..” Tung Me gülümseyecekti. Öbür çocuklar imrenerek bakacaklardı Dank Dede’nin sepetine. Evinde yaşanacak balık şölenini düşüneceklerdi. Kızartılan balıkların kokusunu duyar gibi olacaklardı, belki de ağızları sulanacaktı... O sıra gene konuşacaktı balıktan dönen adam: “Haydi alın sepetimi. Elbiyliğiyle taşıyın eve. Eve vaymca; beni kayışılamaaya gelen bu aykadaşlayma da balık vey Tung Me. Dağıtımda eşit davyanmalı, heykese düşecek biçimde dağıtım yapmalısın kızım! Avımdan heykesin tatması sevindiyyi beni.”...”(ÖB, s.30, Yardımsever Olmak)

“...Necla’nın; “Beyefendi Amca” deyişi komik gelmişti arkadaşlarına. Sevil: “Pıkh!” Deniz: “Pildi!” etti. Necla, arkadaşları gülünce suçluluk duyarak yere baktı. Yaşlı adam: “Ben. size yardımcı olmak isterim. Böylece oyuna girmiş olurum. Beni de oyununuza almak ister misiniz genç komşularım?” dedi...”(ÖB s.36-37 Yardımsever Olmak)

Dürüst Olmak

“...Güzel çiçekler arasındaki boğanın mutlu biri olduğunu söyleyemem doğrusu. Çünkü öfkeliidir. Öfkenin olduğu yerde, mutluluk olacağı düşünülebilir mi?...”(ÖB, s.5, Dürüst Olmak)

Bağışlayıcı Olmak

Bağışlayıcı olmak, kendi işinde başkalarının özrünü kabul edebilmek demektir.

“...Sevil: “Ben, yuvarlak bir evimiz olsun isterim,” dedi. Deniz, karşı çıktı: “Yuvarlak ev mi? Aman istemem öylesini! Ankara’ya gidiyorduk trenle. O yolculuğumuzda, yuvarlak evlerden gördüm ben. Yüksek, koca karmadılar! Ne versen yutacak gibiydiler! İnsana korkutucu geliyorlardı. Babama sordum onların ne olduğunu? Babam: ‘Onlara ‘silo’ denir. Buğdayların evi yani,’ dedi. “O evlerde duran, minnacık buğdaylara acıdım doğrusu...”(ÖB, s.33, Bağışlayıcı Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inandır kişi olmak demektir.

“... “Karyolayı asansöre çabuk ulaştırmış Feyzullah Onbaşı. Aşağıya, ameliyathanenin bulunduğu kata inmeleri uzun sürmemiş. “Ameliyathane temiz, beyaz boyalı, tavanında kocaman lambalar bulunan aydınlık bir yermiş. Orada yeşil gömlekli doktorlar, hemşireler varmış. Doktorların başı da; Cerrahpaşa Tıp Fakültesi profesörlerinden, Ali Haydar Taşpınar’mış. Babamı, Profesör Taşpınar ameliyat edecekmiş. Öbür görevliler de kendilerine yardımcı olacaklarmış. “Temiz, beyaz, aydınlık ameliyathanede bulunanlar; hastayı güler yüzle karşılamışlar. Profesör Ali Haydar Taşpınar; çocuğunun yüzünü okşar gibi okşamış hastasının yüzünü. Doktorunun öylesi davranışı, babamın rahatlamasını sağlamış. O sıra şöyle düşünmüş: ‘Ameliyatım; insanı, hastayı seven, ona sevecen davranan doktorlarımızca yapılacak. Ne diye korkuya, endişeye kapılayım ki? Güvenli ellerde, güvenilir insanlar arasmdayım...” “Profesör de öbür doktorlar da babamla biraz sohbet etmişler. Kendisine çeşitli sorular sormuşlar. Hangi yemekleri sevdiğini, hangi yemekleri yemediğini öğrenmek istemişler. Sonra da: ‘Sizi şu masaya alalım Yıldırım Bey! Sirtüstü yatın da biraz dinlenin,’ demiş Profesör Taşpınar...”(ÖB, s.14-15, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Belediye otobüsü geldi sonunda. Öğrenciler bilet atmayacaktı kutuya. Biletler öğretmendeydi, o atacaktı bizim yerimize. Bize düşen çabuk davranmak, kuralına uygun biçimde binmek, otobüsün içinde de kurallara uymaktı. Kapı açıldıktan sonra öğretmenimiz, otobüs şoförüne: “Kırk iki

öğrencimiz var şoför bey. Önce çocukları alsak da ben sonra biletleri atsam olmaz mı?" diye sordu..."(ÖB s.19-20, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Aralarından biri, şaşkınlığını anlatır bir ötüşle: "Vah! Vah! Vah!" biçiminde ses verdi. Tam karşımızdaki sahnede; yaşlı, şişman bir amca görüldü. Mikrofonu ağzına yakın tutarak: "Alo, alo! Bir, iki, üç! Alo, alo! Bir, iki, üç!" dedi. Öğrenciler arasında onun söylediğini yineleyenler, gülenler oldu. Sahnedeki biraz sonra da şunları söyledi: "Sevgili çocuklar dikkat! Sayın başkanımız aramıza katılmak, sahneye gelmek üzereler!.." Yaklaşmakta olan birkaç yetişkin kişi arasında başkanı gördüm. Tam televizyonda gördüğüm gibiydi. Onu kendime çok yakın, evimize sık sık gelen biri olarak düşündüm... Başkan sahneye çıkınca, bayrama gelmiş çocuklar bir ağızdan: "A aaaa!.." dediler. Böyle deyişleri, onu tanıdıklarım anlatıyordu..."(ÖB, s.21, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Necla, Sevil, Deniz; apartmanların hemen yakınındaki halı görünümlü çimenli bir yerde birlikteydiler. Evcilik oynamak için orası uygundu. İlk Necla konuştu: "En güzel yer burası. Çimenler yumuşacık. Burada oynayalım. Evimizi buraya kuralım..." İşe koyuldu hemen üç kız arkadaş. Herkes bulduğunu getiriyor, üst üste yığıyorlardı taşları. Taşlarla oluşmuş minicik bir tepe görmeleri uzun sürmedi..."(ÖB, s.32, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Sevil: "Eyyvah! Şimdi ben de çağırılıyorum. Evimizin donatımını tamamlayamadık daha..." Yaşlı adam dedi ki: "Bir evi donatmak öyle kolay olmaz. Zaman ister. Şimdi evlerimize gidelim. Yemek zamanı, evdekileri bekletmeydim. Kendi kendimize de düşünelim evimizin donalım işini. Sonra gene burada buluşabiliriz. Olmaz mı oyun arkadaşlarımız?" Üç kız da kendilerini tutamayıp: "Pıkh!" diye güldüler. iyi ki arkadaşları farkına varmadı gülüşlerinin..."(ÖB, s.38-39, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Dışarıdakilerin seslerini duyuyorduk. Onlar, masmavi gökyüzü altındaki bahçede koşuyor, zıplıyor, oynuyorlardı. Ah biz de aralarında olsaydık!.. Bize sonu gelmeyecekmiş gibi gelen bekleyişin sessizliğini öğretmenimiz bozdu. Önündeki defterden bakışlarını ayırmadan: "Okula başlamadan önce neler düşünmüştünüz?" diye sormuşum herkese. Osman: "Öğretmenim gözlüklü müdür diye düşündüm," demiş." Bakışlarımızı Osman'a yöneltmiştik. Biz gülerken ya da gülümserken; karşımızda şaşkıncı o! Eliyle, koluyla; böyle bir şey söylemediğini anlatmaya çalışıyordu..."(ÖB, s.42, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Yeşil Adam'la el ele tutuşarak yürüyüş yapan çocuğun çevresini saran gazeteciler; çocuğu soru yağmuruna tutmuşlardır. Adının; "Melih Fidan" olduğu öğrenilen çocuk, onunla bir sevgi birlikteliği yaşadıklarını söylemiştir. Öğrenildiğine göre; Melih Fidan, Yeşil Adam'ı çok seviyor, çok merak ediyormuş. Ona hayranlık duyuyormuş. Konuşmak, görüşmek istiyormuş. Yeşil Adam da bu hayranına karşı ilgisiz kalmamayı düşünmüş. Evinden biraz ayrılarak, bilinen olayın yaşanmasına neden olmuş. Melih Fidan, evine dönmek istediğini söyleyince; elini hemen bırakarak şunları söylemiş Yeşil Adam: "Evini, evindekileri özlemiş oluşuna çok sevindim. İnsan evine, evindekilere özlem, sevgi duymalı. Dışarıda ne kadar kalırsa kalsın, kimlerle olursa olsun, evini unutmamalı. Çünkü hiçbir yerde evimizdeki kadar mutlu olamaz, güvencede bulunamayız. Ben de evimi özledim. Ona dönersem herkese yararlı olurum. Şu karmaşıklıkla sona erdiririm..." Gazeteciler, Melih Fidan'dan işte bunları öğrenmişlerdir..."(ÖB, s.59, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"...Parmaklarını kenetleyerek birleştirdiği ellerini başının altına almış, kanepeye sırtüstü uzanmıştı Selami. Bakışlarını tavana dikmişti. Tembel kişilere özgü bir yatış içindeydi şişman çocuk... Annesi Nermin Hanım; birkaç kez salon kapısından baktı oğluna. O çalışkan, temiz, özenli biriydi. Evinde dağınıklık, karışıklık görülmezdi. Zamanını çalışarak, iyi bir şekilde değerlendirerek geçirirdi. Uyuşukluktan, üşengeçlikten hiç hoşlanmazdı..."(ÖB, s.60, Sorumluluk Sahibi Olmak)

"... "Baban her sabah karanlığında evden çıkıp, her akşam karanlığında eve dönüyor. Baban gibi daha niceleri öylesine koşturmacalar içinde! Otobüsler, vapurlar, milyonlarca kişiyi işten eve, evden işe taşıyor... "Milyonlarca insan bu koşturmacaya niçin giriyorlar acaba? Üretmek, ürettiğinin karşılığında evine ekmek getirmek için değil mi? Sofralar, çalışmalar karşılığında kurulmuyor mu evlerde? "Sen çalışmaktan, sofranı kazancınla kurmaktan yana..."(ÖB, s.65, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Özlem’le Onur’un dedesi; o sabah şarkılar mırıldanarak tıraş oldu. Mutfığa girip çay suyu koydu ocağa. Soğutucudan kahvaltılıkçaları çıkardı bir bir. Ekmek kesmeye gelmişti sıra. Ekmek kutusunu açtı. Kutuda bir dilimcik bile ekmek yoktu. Buna canı sıkılmadı. “Olsun. Kapıcımız Haşan Efendi birazdan gelir. Ekmeğimizi, gazetemizi getirir. O zaman keserim. Zaten hanım da uyuyor. Çayın demlenmesi de zaman alır,” diye düşündü...”(ÖB, s.67, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...O sıra zil çalındı. Varıp açtı kapıyı. Haşan Efendi’yle yüz yüze geldiler. O, gazete arasına yerleştirilmiş ekmeği uzatırken: “Buyur bey!” dedi. “Çok çok teşekkür ederim Haşan Efendi oğlum. Zahmet oldu size.” Haşan Efendi biraz şaşıtı. Çünkü Mümtaz Akbulut Bey’i böylesine güleç yüzlü görmemişti. Ayrıca içtenlikle teşekkür ettiğini duymamıştı. O çoğu zaman çatık kaşlı az konuşan, çevresiyle çok fazla ilgilenmeyen biriydi. “Zahmeti mi olurmuş? Görevimiz bey,” dedi. Mümtaz Bey: “Bizlerin rahatı için çalışıyorsun. Herkes evinde, sıcak yatağında, sen sokaklardasın. Rahatımızı sana borçluyuz. Senin değerini bilmeliyiz...” dedi...”(ÖB, s.67, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Dilimleri küçük sepete koyarken, Yasemin Hanım: “Günaydın! O ooo!.. Bu ne hamaratlık Mümtazcığım? Çayı demlemiş, kahvaltıyı hazırlamışsın,” dedi. Dönüp baktı. Karısı, kırmızı sabahlığı içindeydi. Gözleri uykulu uykulu bakıyordu. Ona yanıt verdi: “Günaydın karıcığımı, günaydın! Yıllardır sen yapıyorsun bu işleri. Bugüncük de benden olsun.” “Ellerine sağlık.” “Senin de...” Yatak odasına doğru yürüdü. En yeni giysilerini giyinmiş olarak göründü. Kırmızı sabahlığı içinde, mutfakta oturan karısı onu görünce: “A aaa! Damatlar gibi olmuşsun Mümtazcığım!” dedi. “Bugün güzel bir gün Yaseminciğim. Her şeyi güzel olarak yaşamak istiyorum...” Kahvaltıya oturdular...”(ÖB, s.69, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Mümtaz Bey: “Kadıköy’e gitmek istiyorum. Bizim kuruyemişçiden bir şeyler almalıyım. Gelmelerine iki gün kaldı şuracıkta,” dedi. “Sen bilirsin. İstiyorsan git.” “Özlem, antepfıstığını çok sever...” “Sever ya...” “Onur da ondan geri kalmaz...” “Kalmaz!” “Başka şeyler de almalıyım. Leblebi, incir kurusu, Eğin dutu, çekirdek...” “Eğin dutlarının iyisi eskidendi. Kuru kuru, beyaz beyaz dutların tadına doyum olmazdı! Şimdilerde çok güç öylesini bulmak!...””(ÖB, s.69, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “Sen Kadıköy’deki yemişçiye gitmeyecek misin? Onda bulunacağını sanıyorum. Çünkü onlar eski kuruyemişçi. Her şeyin iyisini satarlar...” “Ben de öyle düşünüyorum. Düşündüğüm “...bir şey daha var. Sen, ev temizliğine özen gösterirsin. Çocuklar fıstık, çekirdek yerlerken; yerlere kabuk falan dökerlerse, sakın onlara bağırma!” “A aaa! Özlem’e, Onur’a mı bağıracağım? Hiç yapar mıyım?” Mümtaz Bey: “Bağırarak olmaz! Rahat olsunlar. Sincaplar gibi yesinler fındıkları, fıstıkları...” Kahvaltıdan sonra gazetesini aceleyle okuyup, evden ayrıldı yaşlı adam...”(ÖB, s.70, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Bir vapur düdüğü çaldı. Gideceği yeri, işini anımsadı yaşlı adam birden! Canı sıkıldı. “Bak şu benim aklıma! İşimi unuttum da martılarla çene çalmaya kalkıştım. Alacaklarımı almalı, eve dönmeliyim hemen. Yapacağım başka işlerim de olacak. İki gün sonra torunları gelecek adam, martılarla çene çalar mı hiç?” Döndü. Kuruyemişçiye alacakları kalmayacakmış gibi acele etti. Adımlarını geniş geniş atıyordu. Yolun arabasız oluşundan yararlandı. Karşıya çabuk ulaştı...”(ÖB, s.72, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Yolculardan biri ünledi: ‘Hey şoför efendi! Müthiş kavga var ortalarda. Durdursana otobüsü!’ “Şoför şöyle yanıt verdi: ‘Kavga olduğunu aynamızdan görüyoruz. Durdurursam daha ileri giderler. Hem ben canımın istediği yerlerde duramam ki...’”(ÖB, s.52, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“... “Sen Kadıköy’deki yemişçiye gitmeyecek misin? Onda bulunacağını sanıyorum. Çünkü onlar eski kuruyemişçi. Her şeyin iyisini satarlar...” “Ben de öyle düşünüyorum. Düşündüğüm bir şey daha var. Sen, ev temizliğine özen gösterirsin. Çocuklar fıstık, çekirdek yerlerken; yerlere kabuk falan dökerlerse, sakın onlara bağırma!” “A aaa! Özlem’e, Onur’a mı bağıracağım? Hiç yapar

mıyım?” Mümtaz Bey: “Bağırmak olmaz! Rahat olsunlar. Sincaplar gibi yesinler fındıkları, fıstıkları...” Kahvaltıdan sonra gazetesini aceleyle okuyup, evden ayrıldı yaşlı adam...”(ÖB, s.70, Olgun Sevgi)

“...Çin evlerinin yapısı, uçmaya hazırlanan kuşlara benzer biraz. Yanlardan çıkıntıları, kendilerine kanat takılmış görünümü verir. Öylesi evlerden oluşmuş köyüne, sevincini çoğaltarak yaklaşıyordu. Güneş son ışıklarını köyün gerisindeki tepelerde görünmez edince, çevre akşamın başlangıcı mavi renge girecekti. O mavilik içinde, köyünün ilk evlerine çok yakın olacaktı Dank Dede. Ev önünde son oyunlarının tadını çıkaran çocuklar, Dank Dede’yi göreceklerdi. Balık avından dönen bir yetişkine karşı ilgisiz kalır mı onlar? Durup bakacaklardı merakla. Torunu Tung Me konuşacaktı: “A aaa! Dedem...” Böyle dedikten sonra, dedesine doğru yönelecekti küçük kız. Öbür çocuklar durur mu? Onlar da Tung Me ile birlikte olacaklardı. Yaşlı balıkçı, meraklı çocukları gülümseyerek karşılayacaktı. İlk som torunundan gelecekti kuşkusuz: “Avlanabildin mi dedeğim? Balık tutabildin mi?...”(ÖB, s.29, Olgun Sevgi)

“...Oluşturdukları evin ortasında oturdular. Dinleneceklerdi besbelli. “Doğrusu bu biçim evi ilk kez görüyorum! Aferin benim akıllı kızlarıma! Aferin benim yapıcı, yaratıcı genç komşularıma!” dedi biri...”(ÖB, s.34, Olgun Sevgi)

“...Öbürü: “Ah beyamcacığım, ah! Herkes böyle düşünmüyor ki. Adımız ‘kapıcıya’ çıkmış bir kez. Ne yapsak beğenilmiyoruz. Hem de çekiştiriliyor, horlanıyoruz!” dedi. “Sen öylelerine bakıp da kendini üzme Haşan Efendi oğlum.” “Nasıl bakılmaz beyamcacığım? Sürekli onlarla birlikteyiz. Her gün yüz yüzeyiz. Ama baksam ne gelir, bakmasam ne gelir elimden? Sözgelimi; herkesin çocuğu ‘çocukluğunu’ yapar. Bu suç değildir. Ama benim çocuklarımdan birazcık aykırı davranışları görülse, hemen derler: ‘ Kapıcı -çocuğu işte!.. ’ Çocuk, dünyanın her yerinde ‘çocuk’ değil midir? Kapıcı çocuğu da olsa çocuk çocuktur, ev sahibinin çocuğu da olsa gene çocuk çocuktur. Ama gel anlat insanlara? İşte bu benim gücüme gidiyor...” “Aldırma sen, hiç aldırma!..” Haşan Efendi yanıt vermedi. Uzun sepetin sapını yakalayıp, bir üst kata giden merdivenlere yöneldi...”(ÖB, s.68, Olgun Sevgi)

“...Yaşlı adam, mutfakta ekmek kesme işine girişti. Taze, yumuşak ekmeği kesmek de kolay olmuyordu. Bıçağı bastırınca, ekmek yassılaşıyordu. Bu işi bitirince, dün Kayseri’den gelen mektubu bir daha okumaya karar verdi. O mektup oğlundandı. Yarıyıl tatilinde İstanbul’a geleceklerini yazıyordu. Kendisine, torunlarına kavuşacağını duyuran mektup çok önemli, çok sevimliydi... Akşam belki beş kez okumuştı. Ama gene okumalıydı...”(ÖB, s.68, Olgun Sevgi)

“...Ama yakından uçmalısınız, yakından! Eğer uzak durursanız bizimkilerinin sevimliliğini, Onur’un bana çok benzediğini göremezsiniz! “İki gün sonra geliyor torunlarım. On beş günlük tatilde birlikte olacağız. Şubat ayı hoş geçecek. Ben sevmem o ayı. Bacak sızılarım çok duyurur kendini şubatta. Ama bu yılın şubatında öyle olmayacak. Yüreğimin sevinci sıcak tutacak beni. Şubat benim için sıcak olacak. Göreceksiniz martılar, göreceksiniz!...””(ÖB, s.71-72, Olgun Sevgi)

Anlamlı Bir Hayat

Anlamlı bir yaşam, kişinin işinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Son saatimiz mi? O saatte herkes anıların anlattı. Beş yılın ne çabuk geçtiğini, okulumuzun bize çok şeyler kazandırdığını düşündük, konuştuk. Her düşünüşte, her konuşmada şaşkınlık vardı! Müdür Yardımcısı İlknur Hanım, karnelerimizi getirdi. Tamamlamıştık bu okuldaki öğrenimimizi işte! On gün sonra mezuniyet günümüz vardı. O zaman bir daha toplanacak, belki de birbirimizi son kez görecektik!...”(ÖB, s.45, Anlamlı Bir Hayat)

4.1.6.9 Geleneksellik

Dindar Olmak

Dindar olmak, işinde dini inanç ve uygulamalara bağlı olmak demektir.

“... ‘Eyvah ya!.. Neredeyse sırtüstü düşüyordum. Düşseydim; o acelecî, o yürüyüşte öfkeli insan selinin ayakları altında ezilirdim. Dedenin ölüsünü almak için iskele meydanına gelmek zorunda kalırdın...” ‘Allah korusun!’ dedim...”(ÖB, s.51, Dindar Olmak)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Merdivenleri çıkmakta zorlanıyordu. Sonunda ameliyat olması gerektiğini öğrendi. Ameliyat oldu da. ‘Babam, ameliyat oluşunu sonradan anlattı bize. Kendisinden dinlediğime göre, ameliyata gireceği gün, kahvaltı yaptırtmamışlar. Saat sekizde, Onbaşı Feyzullah Efendi gelmiş odasına. Uzun, geniş bir gömlek getirmiş. ‘Tüm giysilerini çıkarıp, bu gömleği giyineceksin Yıldırım Bey! Ameliyata ineceğiz,’ demiş. ‘Feyzullah Efendi, hastabakıcı olarak görevliymiş. Cerrahpaşa Hastahanesi’nde hastabakıcı erkeklerle ‘onbaşı’ denirmiş. ‘Babam giysilerini çıkarıp, uzun yeşil gömleği giyindikten sonra şöyle düşünmüş: ‘İşte ameliyata hazırım. Biraz sonra bıçak altına yatacağım. Şu sıra çekinilecek, korkulacak hiçbir şey yok. Çünkü ameliyatta değilim...’ ‘Onbaşı Feyzullah Efendi; tekerlekli karyolayı iterek dışarıya, koridora çıkarmış. Babam da karyolanın içindeymiş. ‘Biri ameliyata götürülüyorsa; hemen odalarından çıkıp, gidene seyirci olurlarmış öbür hastalar. Kapı önlerine yığılıp, kendisine bakan meraklılara el sallamış babacığım...”(ÖB s.13-14, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...‘Özlem’le Onur’un dedesi; o sabah şarkılar mırıldanarak tıraş oldu. Mutfığa girip çay suyu koydu ocağa. Soğutucudan kahvaltılıkaları çıkardı bir bir. Ekmek kesmeye gelmişti sıra. Ekmek kutusunu açtı. Kutuda bir dilimcik bile ekmek yoktu. Buna canı sıkılmadı. ‘Olsun. Kapıcımız Haşan Efendi birazdan gelir. Ekmeğimizi, gazetemizi getirir. O zaman keserim. Zaten hanım da uyuyor. Çayın demlenmesi de zaman alır,’ diye düşündü...”(ÖB, s.67, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

“... ‘Feyzullah Onbaşı, gene itmiş karyolayı. Asansöre götürmüş. Yukarıya varmaları, odasına ulaşması onca zaman almamış. ‘O gün ziyaretine gittik. Karyolasında yatıyordu. Burnundan bir hortum geçirilmişti. Koluna da serum bağlanmıştı. Serum, beyaz bir su. Şişesi yukarıda asılıydı. Serum şişesine bağlı incecik hortumdan; damla damla akan serum, babamın damarından kanına karışıyordu...”(ÖB, s.16, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Gürültü yapmak doğru değildir. Bayramın tadını kaçırır öylesi davranışlar. Tatsızlık yaratmayacağınıza inancımı belirtiyorum... ‘Hemen gidelim. Erken gidersek, önden yer alırız. Gösterileri daha rahat biçimde izleme olanağı buluruz...” Öğretmenimiz önde, biz peşinde yürüdük. Okulun bahçe kapısından çıktık. Otobüs durağı çok yakındı bize. Varıp bekledik...”(ÖB, s.19, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Suyu getirdim. Soluklanmadan içti. Bardağı bana uzatırken: ‘Su gibi aziz ol yavrum!’ dedi...”(ÖB, s.46, Geleneklere Saygılı Olmak)

4.1.6.10 Uyuma

İtaatkâr Olmak

İtaatkâr olmak, vazifelerini yapan ve yükümlülüklerini yerine getiren kimse olmaktır.

“...özür dileyeceğine, dedi ki: ‘Dikkatli yürü babalık! İnsan arasında yürümeyi beceremiyorsan, evinden dışarıya çıkma!..’ ‘Otobüs bileti almak için sıraya girdim. Ağır bir ilerleyiş var. Sonunda yaklaşabildim bilet gişesine. Bir binlik uzatarak, iki bilet istedim. Görevli beni azarlayarak: ‘Bozuk para versene!’ dedi. ‘İnan olsun bozuk param yok memur bey!’ dedim. ‘Herkes uzatır binlik! Herkes uzatır beş binlik! Ben burada bozuk para makinesi miyim? Şu milletle uğraşmaktan bıktım,

usandım! ’ “İşte böyle homurdandı gişedeki memur bey. Ben sesimi çıkarmadım...”(ÖB, s.51, İtaatkâr Olmak)

“...Dedem, yere bakarak sürdürdü konuşmasını: “Vapura gelebilmek için, önce minibüse binmem gerektiğini biliyorsun. Üç kişilik koltuklardan birinin kıyısına iliştim. Yarı koltukta, yarı boşluktaayım. Hiç rahat değilim. Derken el kaldıranı, durakta bekleyenleri de aldı şoförümüz. İnsanlar ayakta! İnsanlar birbirine yapışık!.. Belki otuz kişi doluştu daracık taşıta! “Arada trafik polisleriyle, polis arabalarıyla karşılaşıyoruz. Şoförümüz: “Oturun! Herkes otursun! Çevirme var. Atlatalım şunları,” diyor. “Ayaktakiler hemen çömeliyorlar. Sıkıntılı yolculuk, daha da sıkıntı verici oluyor! “Böylesi sıkıntılarımız az geliyormuş besbelli! Şoför efendimiz açmasın mı teybî? Yandım Allah’lı, insanı üzen, insana yaşamı kötü gösteren türden sözüm ona ‘müzîk!..’ Bir dinle, iki dinle... Dayanamadım. ‘Şoför efendi oğlum! Şu teybini kapatır mısın? Dertlerimiz az mı geliyor ki bize dertli havalar dinletiyorsun?’ dedim. “Şoförün yüzünü aynada görüyorum. Gencecik, ama sakallı biri. Beni küçümsediğini okuyorum yüzünde...”(ÖB, s.47, İtaatkâr Olmak)

“...Hemşire hanımların, doktorların yardımıyla yer değiştirmiş babam. Sırtüstü uzanmış. Gözlerini tavanın aydınlığına dikmiş. O sıra şöyle düşünmüş: ‘Sanırım ameliyat masasına yatırdılar beni. Olsun. Kim bilir bu masaya kaç kişi yattı? Kim bilir doktor beylerin elinden kaç ameliyat geçti? İşini bilen, işini seven insanların elindeyim. Şu sıra acı, ağrı da duymuyorum. Ne diye korkuya, endişeye kapılayım ki?’ “Doktor beylerden biri; elindeki aleti babamın yüzüne yaklaştırarak demiş ki: ‘Ciğerlerinizi, soluklanma yollarınızı açacak bir şey koklatacağım size. Derin derin soluklanın Yıldırım Bey!’ “Babam da soluklanmaya koyulmuş. Soluklanırken de tatlı bir uykuya dalmış...”(ÖB, s.15, İtaatkâr Olmak)

“... Deniz’in annesi Nil Hanım, balkondan seslendi o sıra: “Deniiiiiz!” “Efendim anneciğim?” diyerek ayağa kalktı kızı. “Eve gel kızım, eve gel! Yemek vakti. Yetmez mi oynadığın?” “Peki!”...”(ÖB, s.38, İtaatkâr Olmak)

“...Çatık kaşlarının altındaki siyah gözleriyle, bize kötü kötü bakıp duran öğretmenimizin karşısında sessizleşmiştik. O gene: “Tam bir hengâme!..” dedi. Böyle dedikten sonra, eliyle oturmamızı işaret etti. Ayaktakiler oturdular. Oturanların yapacağı bir şey yoktu...”(ÖB, s.40, İtaatkâr Olmak)

“... “O: ‘Sen de önündekini itiver gitsin!’ demesin mi? ‘Benim terbiyem, öylesi davranışa izin vermez!’ dedim. ‘Sen terbiye meraklısın diye, biz geç kalıp da ayakta mı yolculuk yapalım?’ dedi adam. “Biz böylesine tartışırken, arkadan bağırانlar oldu. Biri de sıtma görmemiş sesiyle: ‘Ne oluyoruz be! Siz kavga edeceksiniz diye, biz gecikip ayakta mı kalalım? Yukarıya çıkın da orada sürdürün kavganızı. Geniş yer varken, merdivende yapılır mı bu iş? Hem de seyirciniz çok olur!’ diye konuştu. “Yürüdüm. Kendimi boş koltuklardan birine atabildim...”(ÖB s.48-49, İtaatkâr Olmak)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...Sevil: “Eyyvah! Şimdi ben de çağırılırim. Evimizin donatımını tamamlayamadık daha...” Yaşlı adam dedi ki: “Bir evi donatmak öyle kolay olmaz. Zaman ister. Şimdi evlerimize gidelim. Yemek zamanı, evdekileri bekletmeydim. Kendi kendimize de düşünelim evimizin donalım işini. Sonra gene burada buluşabiliriz. Olmaz mı oyun arkadaşlarımız?” Üç kız da kendilerini tutamayıp: “Pıkh!” diye güldüler iyi ki arkadaşları farkına varmadı gülüşlerinin...”(ÖB, s.38-39, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Yeşil Adam’la el ele tutuşarak yürüyüş yapan çocuğun çevresini saran gazeteciler; çocuğu soru yağmuruna tutmuşlardır. Adının; “Melih Fidan” olduğu öğrenilen çocuk, onunla bir sevgi birlikteliği yaşadıklarını söylemiştir. Öğrenildiğine göre; Melih Fidan, Yeşil Adam’ı çok seviyor, çok merak ediyormuş. Ona hayranlık duyuyormuş. Konuşmak, görüşmek istiyormuş. Yeşil Adam da bu hayranına karşı ilgisiz kalmamayı düşünmüş. Evinden biraz ayrılarak, bilinen olayın yaşanmasına neden olmuş. Melih Fidan, evine dönmek istediğini söyleyince; elini hemen bırakarak şunları söylemiş Yeşil Adam: “Evini, evindekileri özlemiş oluşuna çok sevindim. İnsan evine, evindekilere

özlem, sevgi duymalı. Dışarıda ne kadar kalırsa kalsın, kimlerle olursa olsun, evini unutmamalı. Çünkü hiçbir yerde evimizdeki kadar mutlu olamaz, güvencede bulunamayız. Ben de evimi özledim. Ona dönersem herkese yararlı olurum. Şu karmaşıklığı sona erdiririm...” Gazeteciler, Melih Fidan’dan işte bunları öğrenmişlerdir...”(ÖB, s.59, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Çin evlerinin yapısı, uçmaya hazırlanan kuşlara benzer biraz. Yanlardan çıkıntıları, kendilerine kanat takılmış görünümü verir. Öylesi evlerden oluşmuş köyüne, sevincini çoğaltarak yaklaşıyordu. Güneş son ışıklarını köyün gerisindeki tepelerde görünmez edince, çevre akşamın başlangıcı mavi renge girecekti. O mavilik içinde, köyünün ilk evlerine çok yakın olacaktı Dank Dede. Ev önünde son oyunlarının tadını çıkaran çocuklar, Dank Dede’yi göreceklerdi. Balık avından dönen bir yetişkine karşı ilgisiz kalır mı onlar? Durup bakacaklardı merakla. Torunu Tung Me konuşacaktı: “A aaa! Dedem...” Böyle dedikten sonra, dedesine doğru yönelecekti küçük kız. Öbür çocuklar durur mu? Onlar da Tung Me ile birlikte olacaktı. Yaşlı balıkçı, meraklı çocukları gülümseyerek karşılayacaktı. İlk som torunundan gelecekti kuşkusuz: “Avlanabildin mi dedeciğim? Balık tutabildin mi?...”(ÖB, s.29, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Sennur söz istemeden, doğrudan girdi konuşmaya: “Benim babam da üç ay önce ameliyat oldu öğretmenim. Babamın ameliyat olacağını duyunca, evcek çok üzülmüştük. Hele annem; sapsarı kesilmişti haberi öğrenince!.. “Babamın ameliyat olacağını duymak beni de çok korkutmuş, çok üzmüştü doğrusu. Ameliyat konusunda şöyle düşünmüştüm: ‘Babamın bedeninde bir yerleri bıçakla kesecekler. Kesilirken kan akacak. Babacığım onca acıya dayanamayıp, bağırarak!..’ “Düşündüklerim bana korkutucu geliyordu, babacığma acıyordum... “Babamın safrakesesinde birçok taş oluşmuş. Kum iriliğindeki safrakesesi taşlan, babacığımın canını acıtıyormuş... “Gerçekten de ameliyat öncesi acılar çektiğine tanık “...oluyorduk. Arada kamı şişiyor, soluklanmakta zorlanıyordu. Kıpırdamıyor, konuşmıyor, çokça terliyordu. Onu öyle görünce ne yapacağımızı bilemiyor, çevresinde şaşkınlıkla dolaşıyorduk... “Sürekli halsizlikten, bitkinlikten yakınıyordu babam...”(ÖB, s.13, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Kızlar, gülümseyerek: “Olur,” dediler. “İyi öyleyse. Derim ki: ‘Bu ev bir ‘Yürek Ev’. Yüreğimizin davranışına göre donatılmalı. Örneğin, öğretmenimiz, annemiz, babamız, arkadaşlarımız bize gülümseyince ne olur? Yüreğimizde sevinç oluşup, mutlu olmaz mıyız? Öyleyse bunu bir çiçekle belli etmeli, evimizin içinde çiçek bulundurmamız. Her gülümseyişi insan yüreğinde açmış bir çiçek bilip, evimizin donatımına çiçekleri de katmalıyız...””(ÖB, s.37, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Ardından da: “Kolonya var mı, kolonya?” diye sordu. Bardağı sehpaıa bıraktın. Kolonya şişesini alıp, avuçlarına bolca döktüm. Bir yandan burnundan derin derin soluklanıyor, bir yandan da: “Oooh! Oooh!” diyerek çekiyordu içine kolonyalı havayı Dedemi böylesine yorgun, böylesine bitkin görüşüm üzmüştü beni. Yüzünde ağlamaklı çizgiler vardı! İyi ki öylesi çizgiler giderek yitiyordu...”(ÖB, s.46, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“... Dikkatsizin biri: ‘Küt! ’ diye çarpmasın mı bana Ünal?” “Eyvah dedeciğimi!” dedim...”(ÖB, s.50, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Bulutsuz gökyüzünde, kendisinin en çok sevdiği mavi vardı. “Ocak ayında böyle bir gün yaşamak ne güzel!” diye düşündü. Otobüs durağı, apartmanının karşısındaydı. Çok beklemedi durakta. Birkaç yolcuyla birlikte bindi otobüse. Koltuklar doluydu. Zorunlu olarak ayakta yolculuk yapacaktı. Kayışlardan birine tutundu. Yakınındaki gençlerden biri ayağa kalkarak: “Buyurun, oturun efendim!” dedi. “Rahatsız olmasaydınız...” Genç adam gene: “Buyurun, oturun efendim!” dedi...”(ÖB, s.70, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin işinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

“...Peri’lerin yazlığının girişi geniş, hem de çok kapılıdır. Orada divan, koltuklar, sehpalar, çevresinde sandalyelerin sıralandığı oval bir masa vardır. Oval masanın üstünde uzunca, göze hoş

görünen mavi kristal bir vazo durur. Ben o vazoyu hep boş görmüş, güzelim vazoya çiçekler konmayışına şaşırıyışımıdır. Arkadaşıma: “Şu vazoyu niçin çiçeksiz bırakıyorsun Peri? Çiçek özlemi çekiyor, çiçeksiz kalmaktan üzülyordur belki?” demek geçer içimden. Ama içimden geçenleri kendime saklarım. Konuk olarak bulunduğumuz evin işlerine karışmak, yakışık almaz ki...”(ÖB, s.73, Kendini Denetleyebilmek)

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...O sıra zil çalındı. Varıp açtı kapıyı. Haşan Efendi’yle yüz yüze geldiler. O, gazete arasına yerleştirilmiş ekmeği uzatırken: “Buyur bey!” dedi. “Çok çok teşekkür ederim Haşan Efendi oğlum. Zahmet oldu size.” Haşan Efendi biraz şaşıtı. Çünkü Mümtaz Akbulut Bey’i böylesine güleç yüzlü görmemişti. Ayrıca içtenlikle teşekkür ettiğini duymamıştı. O çoğu zaman çatık kaşlı az konuşan, çevresiyle çok fazla ilgilenmeyen biriydi. “Zahmeti mi olurmuş? Görevimiz bey,” dedi. Mümtaz Bey: “Bizlerin rahatı için çalışıyorsun. Herkes evinde, sıcak yatağındaiken, sen sokaklardasın. Rahatımızı sana borçluyuz. Senin değerini bilmeliyiz...” dedi...”(ÖB s.67-68, Kibarlık)

“... “Bizi görünce gülümsedi babacığım. Hiç de mutsuz, kötü görünmüyordu. Bize: ‘Hoşgeldiniz!’ dedi. “Ben hemen: ‘Çok acı duydun mu babacığım?’ diye sordum. “Bana şöyle yanıt verdi: ‘Acı, sızı duyurmuyorlar kızım! Belli saatlerde iğne yapıyorlar. Bakım çok iyi, sağ olsunlar. Günümüzde ameliyat; acı verici, korkutucu bir şey değil. Biraz yorgunum, o kadar,’ dedi...”(ÖB, s.16, Kibarlık)

“...Arkadaşımız, kısık bir sesle: “Evet öğretmenim,” dedi. “Baban hangi hastahannede ameliyat olacak?” “Cerrahpaşa’da öğretmenim.” “Cerrahpaşa’da mı? Sennur’un babasının ameliyat olduğu hastahannede, öyle mi? Belki de Profesör Taşpınar’ın hastasıdır. Belki de babanı o profesörümüz ameliyat etmiştir bile...” “Başka hastahenede, başka profesörlerimizin, doktorlarımızın cimde olsa da sonuç değişmez ki... Tıp derlemiş durumda. Hastahanelerimiz yeterli, doktorlarımız bilgili, yetenekli. Sen hiç kederlenme... “Yarın gider, kendisini ziyaret edersin. Sınıfça geçmiş olsun dileklerinde bulunduğumuzu söylemeyi de unutmazsın. Olur mu yavrum?” “Peki öğretmenim.” dedi Emel...”(ÖB s.16-17, Kibarlık)

“...Suskunlaştılar. Herkes Yürek Ev’in donatımı için başka nelerin gerektiğini düşünüyordu. Deniz bozdu sessizliği: “Benim ağabeyim Almanya’da. Onu özleyorum. Peki evimizde yaşarken duyduğumuz özlemleri nasıl belirtmeliyiz?” Eski büyükelçi: “Çok güzel! Çok güzel! Ben de çok çok özlemler çekmiş biriyim. Özlemlerin insanı nasıl etkilediğini bilirim. Evlerde özlemler, beklentiler yaşanır. Bizim evimizde bu durum da belirtilmelidir. Bunu nasıl belirtceğimizi düşünmeliyiz şimdi de...” Düşünmeye daldılar. Herkes yere bakıyor, çimenlerin yeşilliğini görerek düşünüyordu... Deniz: “Ben buldum, buldum!” dedi coşkuyla. “Anlat kızım,” dedi yaşlı kişi...”(ÖB s.37-38, Kibarlık)

“...Dertli müzik, soluk kokusu, darlık sıkıntısı; şükür bitti minibüs yolculuğu... “İnsanlar akın akın! Egsoz borularının yaydığı pis koku! Trafik karmaşası! Sıcak! Kendimi güçlükle atabildim yolun karşı kıyısına. İyi ki cebimde jetonum vardı. O uzun jeton sırasına girmedim. Turnikeden geçip, vapura doğru yürüdüm. “Vapur merdivenlerinden çıkarken, biri arkadan itmesin mi beni? “Dönüp baktım. Beni iten şişman, gür bıyıklı bir adam. ‘Beni niçin itiyorsunuz beyefendi?’ dedim...”(ÖB, s.48, Kibarlık)

“...Coşkuyla, sevinçle yaşadığımız bayram sonunda, gene otobüsle döndük okula. Bindığımız otobüsü tıklım tıklım doldurmuştuk ama, bize sıkıntılı gelmemişti o yolculuk. Güzellikler görmenin, güzelce eğlenmenin sonunda güç kazanmış olmalıydık...”(ÖB s.25-26, Kendini Denetleyebilmek)

“...Arkadaşımıza beklemediğimiz, alışıksız olmadığımız biçimde yanıt verdi bizim öğretmen: “Merak mı ettin bu sözlüğün anlamını?... Hengâmecilik yapacağına, hengâmeye katılacağına; oturup da sözcük çalışması yapsaydın! Şu dersliğin haline bakın hele! Toz bulutu içinde kalmış, toz bulutu!” Geleceğin sözlük yazarı Serap, sustu...”(ÖB, s.41, Kendini Denetleyebilmek)

“... “Kendini beğenmiş, genç, hem de sakallı şoföre yanıt vermedim. Yanıt verseydim; daha çok konuşacak, bana daha çok akıl verecekti. Dinledikçe de canım sıkılacaktı. Onunla mı uğraşayım bu yaşta? “Kuşkusuz öylesi müziği sevmeyenler vardı yolcular arasında. “Ama bizim insanımız, çoğu zaman haksız karşı çıkma tembelliği gösterir. Ya da, ‘Bana dokunmayan yılan bin yaşasın!’ kötü atasözünün nasihatine uyar!...”(ÖB, s.48, Kendini Denetleyebilmek)

“...Sanırım yeşil yüzü gülümsemelerle gerginleşirdi birden. Sonra elini bana uzatırdı. Yürürdük birlikte. Çünkü o bir “yürüyüş adam”dır. Durmak, beklemek sevdiği şeyler değildir... Birlikte yürürken, adımlarımı adımlarına uydurmaya çalışırdım. Elim avcunun içindeyken; ben de yeşile dönuşürdüm belki de? Bizi görenler; yeşil bir babayla yeşil oğlunun birlikte geziye çıktıklarını sanırlardı. Peki nerelere doğru yolculuk yapardık iki yeşil kişi?... Yeşil alanlara, çayırliklara, yeşil kırlara doğru gidebilirdik. O yeşili sever, yeşillikler içinde olmayı ister bence. Böyle düşünmekte yanlışmış da olabilirim. Yeşil Adam, insanların yoğun olduğu yerlerde yürümeye alışkındır. İnsan çokluğu içinde yürütürdü beni. Kendisine dağlara, çayirlara, çimenlerin gür olduğu uzaklara yürüyüş önerseydim öfkelenirdi de: “Yürüyüşler bir amaca yönelik olmalı. Yürüyüşümüz bir işe yarmalı. Dağda bayırda, insan yokluğunda yürüyüşe çıkmak da neymiş çocuk?” diyebilirdi bana...”(ÖB, s.56, Kendini Denetleyebilmek)

“...Ama içimden geçenleri kendime saklarım. Konuk olarak bulunduğumuz evin işlerine karışmak, yakışık almaz ki...”(ÖB, s.73, Kendini Denetleyebilmek)

“...Üçüncü derse isteksiz girdik. Öteki sınıflar bahçedeydi. Gelen giden, giren çıkan; okul karmakarışıkta ders yılının son gününde. İçeride olmak sıkıcı geliyordu bizim sınıf için... Dershaneye biraz gecikmeli gelen öğretmenimizi bekliyorduk. Özünde buna “beklemek” denemezdi. Çünkü kovalamaca oynayan, ortada güreşen, komiklik yapan bir sınıf; öğretmenini bekliyor sayılamazdı. Bu karmaşa içindeyken, öğretmenimizin dersliğı girişinin farkında olamamıştık çoğumuz. Onun beş yıldır alışık olduğumuz incecik sesini duyduk: “Tam bir hengâme!...” Ortadakiler korkuyla yerlerine doğru koşuştular. Sırada olanlardan ayağı kalkanlar oldu. Şaşkınlık içinde ayağı kalkmayı akıl edemeyenler görüldü. Ömer’le Nezir de kötü biçimde çarpıştılar!...”(ÖB, s.40, İtaatkâr Olmak)

“...Dilimleri küçük sepete koyarken, Yasemin Hanım: “Günaydın! O ooo!.. Bu ne hamaratlık Mümtazcığım? Çayı demlemiş, kahvaltıyı hazırlamışsın,” dedi. Dönüp baktı. Karısı, kırmızı sabahlığı içindeydi. Gözleri uykulu uykulu bakıyordu. Ona yanıt verdi: “Günaydın karıcığımı, günaydın! Yıllardır sen yapıyorsun bu işleri. Bugüncük de benden olsun.” “Ellerine sağlık.” “Senin de...” Yatak odasına doğru yürüdü. En yeni giysilerini giyinmiş olarak göründü. Kırmızı sabahlığı içinde, mutfakta oturan karısı onu görünce: “A aaa! Damatlar gibi olmuşsun Mümtazcığım!” dedi. “Bugün güzel bir gün Yaseminciğim. Her şeyi güzel olarak yaşamak istiyorum...” Kahvaltıya oturdular...”(ÖB, s.69, Kibarlık)

4.1.6.11 Güvenlik

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

“...Sihirli değneğı olan masal kahramanlarını bilirsiniz?.. Değneklerini dokundurduklarını değiştirirler! Cansızları canlandırır, canlıları cansızlaştırır. Kırmızıyı beyaza, beyazı kırmızıya dönuştürürler! “O masal kahramanlarından biri gelse de; Altıyol’daki boğaya değneğıyle dokunup onu canlandırırsa? Neler neler olurdu acaba?” diye düşünürüm arada... Sihirli değneğın canlandırdığı boğa, dalardı yollara olanca öfkesiyle! Öfkeli, güçlü bir boğanın kendilerine doğru geldiğini görünce korkuya kapılırdı insanlar. Koşmaya, kaçışmaya çalışırlardı. Korku, bulaşıcı hastalıklara benzer. Hemen yayılır. Korkuya kapılmış olarak kaçışanları görenler; kaçışın, korkunun nedenini öğrenmeden korku yaşarlar...”(ÖB, s.7, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Öğretmenimiz eğildi. Yüzünü arkadaşımıza yaklaştırdı. Alçak sesle sordu: “Niçin ağlıyorsun yavrum? Haydinen ağladığını söyle?” Emel: “Babam bugün ameliyat olacaktı öğretmenim,” dedi.

“Baban ameliyat mı olacak? Olabilir kızım. Her gün kaç baba, kaç anne, kaç kişi ameliyat oluyor kim bilir? Bunun için ağlanır mı hiç?” Emel, masaya eğilerek ağlamasını sürdürdü. Öğretmenimiz bir zaman baktı ağlayan öğrencisine. Sonra da dedi ki: “Herkes, hepimiz ameliyat olabiliriz Emel. Bunca üzülecek, korkulacak bir olay mı ameliyat olmak? Çağanızda tıp bilimi çok ilerledi. Doktorlarımız yeterli bilgiye, beceriye sahip, yetenekli kişiler. Kendini üzmene, gözyaşı dökmene hiç gerek yok yavrucuğum!” Arkadaşımız bir şey söylemedi. Öğretmenimiz sordu: “Ne ameliyatı geçirecekmiş baban?” “Böbreğinde taş yarmış öğretmenim.” “Anladım kızım. Böbrek ameliyatı geçirecek senin baban. Düşündüğün gibi öyle tehlikeli, güç değil artık o ameliyat. Sen gönlünü rahat tut kızım, rahat tut!”...(ÖB, s.11, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Dördüncü sınıflardan birinin öğretmeni olan Nihal Öğretmen, rehberimiz oluyordu. Bizi ikiye ikiye sıraya soktukten sonra, bazı şeyler söyledi: “Çocuklar! “Okulumuzu temsil edecek grup olarak çok dikkatli, düzenli, disiplinli davranmak zorundayız. Grup gezilerinde bu söylediklerime uyulmazsa, insanın başına işler açılır! Aman şu geziyi olaysız bitirelim. Yüz akıyla gidip, yüz akıyla dönelim okulumuza. Bu konuda beni üzmeyeceğinize inanıyorum. Sizlere de güveniyorum. Beni düş kırıklığına uğratmayınız... “Parasal olanaksızlıklarımız nedeniyle, bu gezi için bir taşıt tutulamadı. Bu nedenle belediye otobüsüyle gidip geleceğiz. Güzel şeyler göreceksiniz. Okulların folklor ekipleri milli oyunlar sergileyecekler. Oyuncuları bol bol alkışlamalı, onları alkışlarınızla ödüllendirmelisiniz... “Töreni, anakent Belediye Başkanı açacak. Onu sık sık televizyonda görüyorsunuz. Bu kez kendisini canlı, karşınızda, yakınınızda göreceksiniz. Başkanımızı da alkışlamaksınız. Çiçeği, çocuğu çok seven, çocuklar için bayram düzenleyen bir başkan alkışlanmalıdır...”...(ÖB, s.18-19, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Temiz Olmak

Temiz olmak, işinde düzenli ve titiz olmak demektir.

“...Dönüp baktılar. Biraz ötedeki kocaman taş a sırtını dayayıp oturmuş yaşlı adamı gördüler. Onun oraya gelişinin farkına varmamışlardı. Kendileri ev yapma uğraşı verirken gelip oturmuş olmalıydı... O, sitede ‘Beyefendi’ olarak anılırdı. Asıl adı bilinmezdi yaşlı adamın. Öğrenmek için merak eden de yoktu. Yetmiş yaşını aşmış, dinç görünüşlü biriydi. Her zaman temiz giysiler içinde olur, kravatsız görünmezdi. Başında silindir şapkasını taşırdı...”(ÖB, s.34, Temiz Olmak)

“...Ardından da: “Kolonya var mı, kolonya?” diye sordu. Bardağı sehpaye bıraktın. Kolonya şişesini alıp, avuçlarına bolca döktüm. Bir yandan burnundan derin derin soluklanıyor, bir yandan da: “Oooh! Oooh!” diyerek çekiyordu içine kolonyalı havayı Dedemi böylesine yorgun, böylesine bitkin görüşüm üzmüştü beni. Yüzünde ağlamaklı çizgiler vardı! İyi ki öylesi çizgiler giderek yitiyordu...”(ÖB, s.46, Temiz Olmak)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

“...Deniz’in annesi Nil Hanım, balkondan seslendi o sıra: “Deniiiiiz!” “Efendim anneciğim?” diyerek ayağa kalktı kızı. “Eve gel kızım, eve gel! Yemek vakti. Yetmez mi oynadığını...”(ÖB, s.38, Aile Güvenliği)

“...Nemin Hanım: “Çok endişe ediyorum oğum! Endişeden de öte, korkuyorum!” dedi. Oğlu, kendine güveniyordu: “Korkacak ne var anneciğim? Sihirli başlık görünmez ediyor, herkesten saklıyor beni; Cinler Sultanı da görünmeyen, yalnız sihirli lambayı elinde tutana görünen biri. Görünmeyen kişileri nasıl yakalasın polisler?” “Başlığın seni görünmez edişinden korktuğum yok benim. Korkum; böylesi düşüncelere kendini kaptırarak, masallarda yaşamana ilgili. Böyle düşünce düşünce; aklını oynatmaya vardırırsın, biz nasıl tedavi ettirebiliriz biricik yavrumuzu? “Bedavacılığa heves duyan, hazırlopçuluk düşünen ve düşleyen oğlumun, geleceğinin iyi olmayacağı düşüncesi korkutuyor beni! “Anladığıma göre; benim oğlum çalışmadan yeme heveslisi! Elini sıcak sudan soğuk suya değdirmeden yatmak, hazır bulduğıyla yaşamak isteyen biri!” Annesinin yüzü giderek öfkeli bir görünüme bürünüyor, sesi giderek yükseliyordu...”(ÖB, s.65, Aile Güvenliği)

Birbirimize sarıldık. Güç almış oluyorduk böylece... Yarım metre kadar yol aldıktan sonra durdu. Bizi gözlemeye yönelmişti. İçinde kötülükler taşıyan birinin bakışına benzemiyordu bakışları. İçim rahatladı birden. Onu kendime yakın buluyordum şimdi. Aynı dünyanın canlılarıydık...”(ÖB, s.75, Aile Güvenliği)

“...Divandan aşağı indik. Yaşlı adamın karşısında çekingen, utangaçtık. Bize karşı konuşmasını sürdürdü: “Fareleri korkutmaz, fareleri şımartırsanız; gün gelir her yeri fare sarar! Tüm yiyeceklerimizi onlar tüketir. Fareler için mi çalışıyoruz?.. “Siz onların ne tüketici, ne hırsız biri olduğunu belki de düşünmediniz. Hem de çok hızlı çoğaldıklarını dâ bilmiyorsunuz. Öylelerine karşı yok etme eylemine girmezsek; her yeri sarar; bizim evimizi, köyümüzü elimizden alırlar...”(ÖB, s.78-79, Aile Güvenliği)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

“...Dış ülkelerde elçilik görevinde bulunduğu, yedi yabancı ülkede kaldığı, yedi yabancı dil bildiği söylenirdi. Söylenenler arasında şunlar da vardı: Beyefendinin, kentin en seçkin yerlerinde daireleri vardı. Ama soluk darlığı çekiyordu. O seçkin yerlerin havası iyi gelmemişti kendisine. Doktoru, temiz havalı bir semtte oturmasını öğütlemişti. Aramış, bu semti uygun bulmuş, tepelerin eteklerindeki bu yerleşim yerinde daire kiralamıştı. Kendisine iyi de gelmişti. Çevrenin havası, sessizliği ona yaramış, sağlık kazanmıştı. Başka yere taşınmayı düşünmüyordu. ‘Hanımefendi’ olarak söylenen yaşlı karısıyla yaşayıp gidiyorlardı...”(ÖB, s.34-35, Sağlıklı Olmak)

“... “Otobüs çok hız yapıyordu o sıra. Acı acı korna çalındı. Sert bir fren; insanlar birbirinin üstüne yığıldı! Korkudan yüreklerimiz ağzımıza geldi. Kadınlar çığlık attı, çocuklar ağlaştı gene. Bir tırla çarpışma tehlikesi atlatmıştık! Ucuz kurtulduk... “Otobüste, yüksek sesle konuşan hanımlar da vardı...”(ÖB, s.53, Sağlıklı Olmak)

“...Hayvanseverler olursunuz beni sevindirir ama, fareyi sevişiniz değil! Kedileri sevin! Yılanları da sevebilirsiniz. Çünkü ikisi de fareyi yok edici, tüketicidir...” O sıra Peri’nin annesi odasının kapısını araladı. Meraklı bakışlarla bize bakıyordu. Yanımıza gelmiyor, neler olduğunu sormaya yönelmiyordu nedense? Beybaba’nın son sözleri şunlar oldu: “Haydi denize gidin! Kendinizi suya atın! Su sizi korkularınızdan arındırır, sinirlerinizi dinlendirir. Buraya dinlenmek, güç toplamak için geliyorsunuz. Korkmaya, farelerle arkadaşlık kurmaya gelmiyorsunuz! Bir daha da o pis, o hırsız yaratıklara yumuşak davrandığınıza tanık olmak istemiyorum. Onlara karşı sert, korkutucu, öldürücü olmanızı istiyorum. Haydi denize! Haydi korkulardan, sinirsel gerginliklerden arınmaya!” Odasına geçti. Kapıyı sert bir biçimde kapattı. Onun kapı kapatışı da bizi azarlamaya girerdi...”(ÖB, s.79, Sağlıklı Olmak)

“...“Geldim otobüs durağına. Sıraya girdim. Sıra uzun mu uzun! Bekle babam, bekle! O sıra adamın biri; yerlerin pislği azmış gibi, tam benim yakınıma, tam önüme: ‘Haktuu!’ diye tükürmesin mi?” ‘Ne kadar çirkin, ne kadar ayıp bir davranış! ’ dedim. “Çirkin, hem de ayıp olmaz mı Ünal? Midem altüst oldu. Gücüm yetseydi, o pis adamın yüzüne bir tokat çarpardım. Ama neye yarardı ki? İnsanları döverek eğitmek olası mı? İnsanları eğitmeye küçük yaşta başlayacaksınız. Bizdeki can sıkıcı durumları düzeltmek için dövmeye, dövüşmeye kalkarsan; işin içinden hiç çıkamazsın...”(ÖB, s.51, Sağlıklı Olmak)

“...Ardından da: “Kolonya var mı, kolonya?” diye sordu. Bardağı sehpaye bıraktın. Kolonya şişesini alıp, avuçlarına bolca döktüm. Bir yandan burnundan derin derin soluklanıyor, bir yandan da: “Oooh! Oooh!” diyerek çekiyordu içine kolonyalı havayı Dedemi böylesine yorgun, böylesine bitkin görüşüm üzmüştü beni. Yüzünde ağlamaklı çizgiler vardı! İyi ki öylesi çizgiler giderek yitiyordu...”(ÖB, s.46, Sağlıklı Olmak)

“...Sennur söz istemeden, doğrudan girdi konuşmaya: “Benim babam da üç ay önce ameliyat oldu öğretmenim. Babamın ameliyat olacağını duyunca, evcek çok üzülmüştük. Hele annem; sapsarı kesilmişti haberi öğrenince!.. “Babamın ameliyat olacağını duymak beni de çok korkutmuş, çok üzmüştü doğrusu. Ameliyat konusunda şöyle düşünmüştüm: ‘Babamın bedeninde bir yerleri bıçakla

kesecekler. Kesilirken kan akacak. Babacığım onca acıya dayanamayıp, bağırarak!..’
“Düşündüklerim bana korkutucu geliyordu, babacığma acıyordum... “Babamın safrakesesinde
birçok taş oluşmuş. Kum iriliğindeki safrakesesi taşlan, babacığımın canını acıtıyormuş...
“Gerçekten de ameliyat öncesi acılar çektiğine tanık oluyorduk. Arada kamı şişiyor, soluklanmakta
zorlanıyordu. Kıpırdamıyor, konuşamıyor, çokça terliyordu. Onu öyle görünce ne yapacağımızı
bilemiyor, çevresinde şaşkınlıkla dolaşıyorduk... “Sürekli halsizlikten, bitkinlikten yakınıyordu
babam...”(ÖB, s.13, Sağlıklı Olmak)

4.1.7. Sesini İsteyen Kurbağa

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Sesini İsteyen Kurbağa* 'dır. Özyürek Yayınevi tarafından Çağdaş Çocuk Kitapları Dizisi başlığı altında 2005 yılında basılmış ve 96 sayfadır.

4.1.7.2 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlenmesi

Tablo 4.7'de Sesini İsteyen Kurbağa isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 7 Sesini İsteyen Kurbağa Değer Çözümlemesi

Sesini İsteyen Kurbağa Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	198	9	4,55
Başarı	198	6	3,03
Hazcılık	198	13	6,57
Uyarılma	198	6	3,03
Özyönelim	198	48	24,24
Evrenselcilik	198	11	5,56
Yardımseverlik	198	35	17,68
Geleneksellik	198	27	13,64
Uyum	198	22	11,11
Güvenlik	198	21	10,61

“Güç” değeri 9 sıklıkla %4,55; “başarı” değeri 6 sıklıkla %3,03; “hazcılık” değeri 13 sıklıkla %6,57; “uyarılma” değeri 6 sıklıkla %3,03; “özyönelim” değeri 48 sıklıkla %24,24; “evrenselcilik” değeri 11 sıklıkla %5,56; “yardımseverlik” değeri 35 sıklıkla %17,68; “geleneksellik” değeri 27 sıklıkla %13,64; “uyum” değeri 22 sıklıkla %11,11 ve “güvenlik” değeri 21 sıklıkla %10,61 oranla eserde yer almaktadır. SEİK’da “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “yardımseverlik”, “geleneksellik”, “uyum” ve “güvenlik”tir. “Hazcılık” ve “evrenselcilik” takip etmektedir. En az sıklığa “hazcılık” ve “uyarılma” değerleri sahiptir.

4.1.7.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

“...Diğeri: “Hoppalaaa! Bir de ukalalık ha? Hem ne güzel demokrasiymiş bu böyle? Gel insanların kafasını kazan gibi yap, sonra da bunu ‘demokrasi’ olarak yuttur bize! Haydi! Haydi! Topla pilim pırtını!..” Öfkeli yaşlı adam: “Görüyorsunuz şunun ukalalığını, demokrasi anlayışını! Malını istediği yerde satarmış! Satarsın ya!.. Pabucumu bile satarsın! Yolcu vapurlarında satış yapmanın yasak olduğunu bilmiyorsun galiba? Ben bunu sana öğretmeyi bilirim. İşte kaptana gidiyorum!..” Satıcıya karşı çıkan, ayaktaki orta yaşlı adam: “Siz oturun beybabacığım, oturun! Rahatsız olmanıza, bir yerlere gitmenize gerek yok! Bu adam gidecek buradan. Bu satıcı, hiç satış yapmadan yolcu salonundan çıkacak!” diye konuştu...”(SEİK, s.29, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Kurbağa doğadaki değişikliğin sorumlularının insanlar olduğunu düşünmüş ve bu duruma oldukça kızmıştır.

“...O, öfkeyle girdi söze: “Nee!.. El ele vermek mi? Kuşlar, böcekler, ağaçlar, çiçekler, balıklar, kurbağalar, mandalar, inekler; insanlarla el ele verecekler öyle mi? Onlar doğayı değiştirmez, doğaya uyum sağlarlar. Doğayı değiştiren, değiştirirken de bozan sizlersiniz! Doğaya bunca acımasız davranan, kirleten, zehirleyen, dünyayı hızla yaşanılmaz bir yer haline getiren insandır, insan! Biz ne diye sizinle el ele verecekmiz ki?...””(SEİK, s.20, Otorite Sahibi Olmak)

Yolcu seyyar satıcının yaptığı gürültüden rahatsız olarak onun oradan uzaklaşmasını istemiştir.

“... “Haydi bakalım arkadaş! Topla pilini pırtını! Bak yaşlı beyefendi rahatsız oldu. Adamcağızın bir yerine inme inse, sen çaresini bulabilir misin? Onu sağlığına kavuşturabilir misin? Topla pilini pırtını da git! İnsanların kafasını ütöleyip durma!” dedi...”(SEİK, s.28, Otorite Sahibi Olmak)

Adam meslek erbabı olmanın gerekliliklerini sıralamış ve bu işin düşünüldüğü gibi olmadığını söylemiştir.

“...Babam da dedi ki: “Oğlunu kediye benzetmiyorum hanım! Ama işin gerçeğinden söz ediyorum. Bakmakla işin öğrenilemeyeceğini vurguluyorum. Kedileri kasap dükkânının önünde sıralanmış görürsünüz hep. Bakışları içerideki etlere, kasaba yöneliktir. Bakar durur zavallılar. Ama bu seyircilerden hiçbirinin kasaplık becerisi gösterdiği görülmemiştir. Bakıp durmaları, onlara kasaplık ustalığı kazandırmamıştır. Kazandıramaz da... Çünkü işin içinde değiller. İşin içine girip, o işle ilgili aletleri uzun zaman kullanmadan nasıl öğrenilir bir iş? Söyleyin, yanlış mı konuşuyorum?...””(SEİK, s.70, Otorite Sahibi Olmak)

Caner, Remzi beye karşı oldukça sert tavırlar içerisinde yeni bir divan alırız diye söylenmektedir.

“...Caner; çoğu zaman büyükbabasına ve babaannesine karşı sert davranırdı! Onların kendisini çok sevdiğini biliyordu. Bu sevgiye güveniyordu. Öyle olunca da, alabildiğine özgür davranıyordu!.. Gene sert davrandı: “Bozulur mu divanın şurası, burası? Ne yapalım bozulursa? Gene alırız. Dükkânlarda öyle çok divan var ki!..”...”(SEİK, s.88, Otorite Sahibi Olmak)

“...Caner, sertleşti birden: “Her şey dediğin nedir büyükbaba?..” “Dur koçum, dur! Hemen öfkelenme. ‘Her şey’ derken, sana gerekli olanları anlatmaya çalışmıştım.”...”(SEİK, s.89, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görülmektedir.

Yaşlı kadının torunu ninnisi ile aynı öğretmenden ders almış olmanın onu ninesine eşitleyeceğini düşünmüştür

“...Öğretmenimiz yerini aldıktan sonra, aceleci adımlarla salondan çıktı babaannem. Ben de yürüdüm ardından. Yatak odasına girmeden yakaladım onu. “Sürprizin açığa çıktı babaanne! İkimiz de aynı öğretmende okuyoruz ya...” Sözümü kesti: “Sürprizim bu değil!” dedi. “Peki nedir sürprizin? Bundan daha güzel sürpriz mi olurmuş?” dedim. “Hay deli kız, hay! Tam buldun insanı sıkıştırıcak zamanı! Çekil başımdan da salona git! Belki bir işe yararsın. Belki bir şeyler isteyebilirler senden!..”...”(SEİK, s.57, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Durum karşısında kendisinin üşümediğini hatta oldukça sıcak olduğunu ve kendisine oturarak eşlik etmesi gerektiğini söylemiştir.

“...Kocas, ‘dur’ anlamında elini kaldırdıktan sonra sürdürdü konuşmasını: “Hayır! Hayır! Ne kahve isterim, ne de süt! Üşümüyorum. Üşüme insanın dışında değil de içinde olursa kötü!.. Benim içim sıcacık. İçimde bahar yaşamakta!.. Bak, kuzu kuzu oturuyorum. Sen de otur! Yorulma! Sen çok yorulmuş birisin. Hem de yüce yorgunluklar yaşadın Feyza Hanım, yüce yorgunluklar!.. ‘O da nedir?’ mi diyeceksin?...”(SEİK, s.77, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Yaşlı adam torunu tarafından kabul görmek için ona hediyeler alabileceğini söylemektedir.

“...sordu: “Ne söyleyecektin ki?..” “Yarın seninle birlikte minibüse binelim. Kente gidelim. Sana bir şeyler alalım.” “Kente gidip de bana ne alacağız?” Odadaki tek sandalyeye oturan yaşlı adam: “Her şeyi alırız,” dedi...”(SEİK, s.89, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.7.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Önceki Kadının sürekli zembil üzerine yemin ettirmesi bölgedeki esnaf ve vatandaşlar üzerinde yalana, aldatmacaya ve diğer hilekarlıklara yönelmeyi engellemiş.

“...Mahkemeye gelenler zembilimden korkuyor, yalana, aldatmacaya yönelmiyorlardı. Hiç kimse de merak edip bana; ‘Kadı efendi, bu zembil nedir? İçinde ne vardır? Evime girerse ne olur? Başıma

ne gibi kötülükler gelir?’ diye sormadı. Keşke sorsa, keşke meraklı olsaydı insanlarımız. Ama öyle değiller. Nedir? Niçin? Nasıl? Bu soruları soracak yapıda değiller! Bu da benim işime yaradı. Benim zembil öyküm, zembil gerçeğim budur işte,’ demiş...”(SEİK, s.39, Başarılı Olmak)

Balıkçı öfke ile elindeki taşları kedilere fırlatmış ve kedilerin orayı terk etmesini sağlamıştır.

“...Kedilerin kaçınıcı kez karşı karşıya gelerek öfkeyle miyavlamalarıydı, bilemiyorum. Alt alta, üst üste kavgaya başladıklarında, silindir şapkalı genç balıkçı yere eğildi, avuç dolusu çakıl alıp kedilere fırlattı. Çakıl yağmuru, onların kavgayı bırakıp kaçışmalarına neden oldu. Çevre yeniden sessizliğe kavuşmuştu...”(SEİK, s.44, Başarılı Olmak)

Fatma Hanım takındığı tavır nedeniyle çevresi tarafından hızlıca tanınmış ve olayda şakanın yerinin olmadığı anlaşılmıştır.

“...Onun öğrenciliğini şakaya almaya, alay etmeye kalkışanlar oldu. Öyleleri arasında babam da vardı. Fakat babaannem bu konuda hiç şakaya gelmedi. Kaşları çatık, suratı asık davrandı. Şakacılığıyla, güldürücülüğüyle ünlü Fatma Hanım’ın; bu işe şaka karıştırılmasından hoşlanmadığını hemen öğrendi çevresindekiler...”(SEİK, s.48, Başarılı Olmak)

Yaşlı kadın okumayı hızlıca öğrenmiş ve kitapları, gazeteleri hatasız okur hale gelmiştir.

“...Kurs sonunda su gibi okur oldu! Kitapları, gazeteleri, hiç hatasız okuması herkesi şaşırtıyordu!.. Elinden kitap düşmüyor, zamanını okuyarak geçiriyordu...”(SEİK, s.48, Başarılı Olmak)

“...biraz, çalış! Daha hızlı ol! Şu işin içinden yüz akıyla çıkmamıza yardım et!..” diye yanıt verdi. Yeniden işe koyuldum. Mutfakla yemek salonu arasında gidip geliyordum. Yemek öğlen, saat birdeydi. Bir saat öncesinden işleri bitirmeyi başarmıştık...”(SEİK, s.53, Başarılı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

Yaşlı adam satıcının vermiş olduğu rahatsızlığı dile getirerek tüm diğer yolculardan kendisinin haklı olduğunu onaylamasını istemiştir.

“...Yaşlı adam yeniden öfkeye kapılmıştı. Tüm salonu dolduran sesiyle: “Haklıyım ya!.. Yolcu muyuz, onun davasının dinleyicileri miyiz? Uyduruktan bir dava tutturdu! Huzur içindeki yolculuğumuzu berbat etti çıktı!..” Yaşlı adamı haklı bulan kişi kalktı. Ortada şaşkın, utangaç bir yüzle beklemekte olan satıcının yanına geldi...”(SEİK, s.28, Sözü Geçen Biri Olmak)

4.1.7.4 Hazcılık

Zevk

Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...Dışarıya çıkarılmış yumurtanın üstünde belli bir süre boyunca yatarak, onu ısıtırlar. O devreye ‘kuluçka devresi’ denir. Peki, ‘hamilelik devresi’ diye bir şey duydun mu?..” “Biliyorum. Anneler bebek bekliyorsa, onlara ‘hamile’ denir.” dedim. “Annen bebek doğurduysa, o senin neyin olur?” diye sordu. “Kardeşim...” dedim. “Güzel...” Yanıtımın beğenilmesi hoşuma gitmişti. Onu kendime yakın bulmuştum birden...”(SEİK, s.11, Zevk)

“...Yağmur altında bindiğimiz yolcu vapurunun camlarındaki buharlaşma, dışarıya görmemizi engelliyordu.

Kanepeler doluydu. Ayakta yolcu yoktu. Salon sıcacıktı. İnsanlar çatık kaşlı değildi. Rahat bir yolculuk sürdürdüğümüz söylenebilirdi...”(SEİK, s.23, Zevk)

“...Mavisi bol bir sabahta, mavi bir yazlık kahvehane güzel ve etkileyiciydi. Bana kalsaydı onu, “Yazlık Mavi Kahvehane” olarak adlandırdım. Ama levhasında, “Cold Cafe” yazısı okunuyordu...”(SEİK, s.42, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Gerçeği saklayacak değildim ya! “Ders çalıştığım için biraz geç yattım. Yatmama yakın, kurbağanın biri öttü gür bir sesle. Onun ötüşü beni sevindirdi. Buraya taşındığımız ilk yılın bahar gecelerini düşündürdü bana... Bayırın eteğindeki küçük gölekte ötüşürdü kurbağalar. Hele geceleri; öylesine coşkulu, gür bir sesle öterlerlerdi ki!.. Fakat sonraki yıllarda giderek azalttılar gür seslerini. Hele bu yıl, hepten ötmez oldular! Bahar geçti geçecek. Hiç kurbağa sesi dinleyemedik. Bu gece bir kurbağanın ötüşüne tanık olunca sevindim. Yeniden kurbağa sesleriyle şenlenen, yıldızlı bahar geceleri yaşayacağımızı düşünerek coşku duydum...””(SEİK, s.12, Hayattan Tat Almak)

“...Sen, ‘çevre’ denen şeyin ne olduğunu biliyor musun?..” Yanıt verdim: “Bu konuya hiç de yabancı değilim. Hele son günlerde; hep çevreden, çevre sorunundan söz eder olduk okulda. Gazetelerde, dergilerde çokça yazı yayınlanmakta, çevrenin önemi vurgulanmakta, çevrenin bozulması, kirlenmesi üstüne düşünmemiz istenmekte. Çevreyi hor kullanmanın doğuracağı tehlikelerden söz edilmekte durmadan” “Öyle mi? Neyse ki fark edilmeye başlanmış. Aaah ah!...”(SEİK, s.14, Hayattan Tat Almak)

“...Bu bin kişi, o on kişiye yardımcı olmalı.” O sıra bir duyuru yayıldı ses yayıcıdan: “Sayın yolcular! Rahat bir yolculuk yapmak istiyorsanız, satıcılardan alışveriş yapmayınız. Teşekkür ederiz...” Duyurunun sonunda, salonu kahkaha sesleri doldurdu. Baktım, o yaşlı adam da gülüyor...”(SEİK, s.30, Hayattan Tat Almak)

“...Dinlence köyü Kumla’da geçirdiğim ilk gecenin sabahında erken uyandım. Beşinci kattan aşağıya inerken, merdivenlerde kimseyle karşılaşmadım. Herkes uykudaydı besbelli... Köye gece gelmişim. Bir yerleşim yerine gece gelenler; ilk sabah merakla uyanır; çevreyi görmek, tanımak isteği duyarlar. Ben de öyleydim işte... Kumsala kadar yürüdüm. Kumsal renk renk sandallarla doluydu. Çevrenin sessizliğine uymuş gibiydi sandallar da, hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız sandallar değil; kaldığım Denizkızı Apartmanı da sessiz bir bekleyişteydi. Doksan dairesi olduğunu söyledikleri apartman; Marmara Denizi’nin, mavi gökyüzünün, uzakların seyirciliğini sessizce sürdürüyordu. Kuzeye doğru uzayıp giden kıyı boyunca görkemli apartmanlar sıralanmıştı. Kumla Köyü, kocaman apartmanlardan sonra kendini gösteriyordu. Asıl olarak köyü görmek, yakından tanımak isteğindeydim...”(SEİK, s.41, Zevk)

“...Koca kentlerimizin birinden gelmişim. Sessizliğin böylesi bende hem saygı uyandırıyor, hem şaşkınlık yaratıyordu!.. Deniz, çevrede gördüğüm her şey sessizliğe uymuşken, rüzgâr susmuşken ben nasıl gürültücü olabilirdim? Büyük kentte özlediğim sessizliğe şu anda kavuşan biri olarak, o sessizliği nasıl bozabilirdim?.. Sessizliği bozmak yerine, onun dinleyicisi olmalı, değerini bilmeliydim...”(SEİK, s.42, Hayattan Tat Almak)

“...Hükümetimiz sağolsun. Kurs açtı benim gibi zırcahilleri düşündüğü için. Başımıza öğretmen verdi. Öğretmen ki ne öğretmen!.. Ağzından ballar akıyor! Hem de bilmeyeni küçümsemiyor. Bilmeyene karşı sabır gösteriyor. Korkutmadan, azarlamadan, insanın kendine güvenini yok emeden öğretiyor öğreteceğini. Ben ondan, öğretmenimden öğrenirim. Hiçbirinizin rahatsız olmasına gerek yok yavrucuğum!..”
...”(SEİK, s.48, Hayattan Tat Almak)

“...Bildiğimiz şakacı, güleç yüzlü, güldürücü kişiliğine dönmüştü. Vereceği yemeği konuşuyordu çoğunluk. Hangi yemekleri hazırlamak gerektiğini anneme soruyor, kendi de önerilerde bulunuyor,

bir yandan da eve şunu bunu taşıtıyordu. Bir koşmaca, bir coşku içindeydi ki sormayın!...”(SEİK, s.49, Hayattan Tat Almak)

“...iyice acıkacak. Sonra daha çok tanışır, daha çok kaynaşırız.” Babaannemin sürprizini öğrenmişim işte! Onun öğretmenini benim de öğretmenimdi. Gerçekten güzel bir sürprizdi bu! Bir evin en küçüğüyle en büyüğü aynı öğretmene öğrenci olmuştu!...”(SEİK, s.57, Hayattan Tat Almak)

“...İstiklal Caddesi tıklım tıklımdı insan yoğunluğundan yana! Balkonlar, pencereler dolu doluydu insanla! Meğer bizim ulusumuz ne de düşkünmüş güzelliğe, dostluğa, barışa!.. Onların yüzündeki güleçliği, gözlerindeki mutluluk ışıklarını gören, bunu daha iyi öğrenir, daha iyi anlar... Tüm dünya o cadedeydi bugün!.. Tüm dünya; İstiklal Caddesi’nde toplanmış, dostlaşmış, kardeşleşmişti sanki. Dünyamızda sonsuz barış kurulmuş gibiydi! Bizler de o barışın kutlayıcısı, alkışlayanlarıydık. Çocuklar bu mutlu olayın onuruna gösteriler yapıyor, oynuyor, coşuyor, coşturuyorlardı!.. Mutluların mutlusuydum! Mutluluğum, gözyaşlarına dönüştü karıcığım. Mutlu insan ağlar mı? Ağlar!.. Yanımda olsaydın, bendeki gözyaşı bolluğunu görürdün. Zaten herkes de benim gibi ağlıyordu...”(SEİK, s.82, Hayattan Tat Almak)

“... “Bu iyi işte...” “İyi ya... Yağmur yağarken, kapalı yerde bulunmak çok iyidir. Yağmur sesi dinlersin güzelce. Yağmurun seni ıslatmadığını düşünerek sevinirsin. Yağmur, evimizdeyken yağıyorsa, bundan çok hoşlanırdım ben. Yavru kuşlar da sevinirsin, hoşlansın istiyorum. Tamam mı büyükbabacığım?...””(SEİK, s.93, Hayattan Tat Almak)

4.1.7.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Dinlence köyü Kumla’da geçirdiğim ilk gecenin sabahında erken uyandım. Beşinci kattan aşağıya inerken, merdivenlerde kimseyle karşılaşmadım. Herkes uykudaydı besbelli... Köye gece gelmişim. Bir yerleşim yerine gece gelenler; ilk sabah merakla uyanır; çevreyi görmek, tanımak isteği duyarlar. Ben de öyleydim işte... Kumsala kadar yürüdüm. Kumsal renk renk sandallarla doluydu. Çevrenin sessizliğine uymuş gibiydi sandallar da, hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız sandallar değil; kaldığım Denizkızı Apartmanı da sessiz bir bekleyişteydi. Doksan dairesi olduğunu söyledikleri apartman; Marmara Denizi’nin, mavi gökyüzünün, uzakların seyirciliğini sessizce sürdürüyordu. Kuzeye doğru uzayıp giden kıyı boyunca görkemli apartmanlar sıralanmıştı. Kumla Köyü, kocaman apartmanlardan sonra kendini gösteriyordu. Asıl olarak köyü görmek, yakından tanımak isteğindeydim...”(SEİK, s.41, Cesur Olmak)

“...Okulum, evimize yakındı. Bizim okulda, yaz boyunca yetişkinlere okuma yazma kursu açıldığını duyunca, gidip kursa yazılmış babaannem...”(SEİK, s.47, Cesur Olmak)

“...Söyle de meraktan kurtulalım!” “Söylersem, açıklarsam; sürprizin sürprizliği kalır mı deli kız?” “Peki, hep merak içinde mi kalacağız?” “Kalın! Kalmalısınız! Merak iyidir, iyi! İnsanda öğrenme isteğini kamçılar merak. Meraksız insan neye yarar, ne öğrenir ki?...” Annemle halam, yemek salonuna bir şeyler taşımak için dışarıya çıkmışlardı. Mutfakta ikimizin kalışından yararlanıp: “Haydi, bana söyle babaanneciğim. İnan olsun sürprizini kimseye açıklamayacağım,” dedim...”(SEİK, s.52, Cesur Olmak)

“...O zaman da kendimi gençlerle yaşıt göreceğim besbelli... İnsanın bildiğini kendisine saklaması, bildiğini bilmeyenlere öğretmemesi çok ayıp gibi geliyor bana. Bildiğini bilmeyenlere öğretmek gerek. Ben de öğreteceğim. Canım öğretmenimin yolundan gideceğim. Bildiğimi bilmeyenlere öğretme yolunda yorulacağım Öğretme işine; bizim apartmanın kapıcısı Hüseyin Efendi’nin karısı Eliften başlayacağım. Elif, okuma yazma bilmiyor. Onu dizimin dibine oturtup, okumayı yazmayı

öğreteceğim. Ben kursa giderken, Elif de gelsin istedim. Bunu Hüseyin Efendi'ye de söyledim. 'Başka işin mi yok Fatma Hanım teyze?' dedi canı sağ olasıca..."(SEİK, s.61, Cesur Olmak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

"...Yanıt verdim: "Bu konuya hiç de yabancı değilim. Hele son günlerde; hep çevreden, çevre sorunundan söz eder olduk okulda. Gazetelerde, dergilerde çokça yazı yayınlanmakta, çevrenin önemi vurgulanmakta, çevrenin bozulması, kirlenmesi üstüne düşünmemiz istenmekte. Çevreyi hor kullanmanın doğuracağı tehlikelerden söz edilmekte durmadan..."(SEİK, s.14, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Birden arka ayaklarının üstünde doğruldu. Ellerini yumruk yapmıştı. Öfkeden titriyordu. Bana saldıracağını düşünüyordum. Fakat birden sırtüstü yere düştü. Kıpırtısız yatıyordu! Ölmüş müydü ne?.. Yanına yaklaştım. Dizüstü çöküp, kulağımı göğüs bölgesine yanaştırdım. Soluk almıyordu. Yürek atışları duyulmuyordu. Evet, ölmüştü!.. Ayağa kalktım. Ona bakıp duruyor, yanından ayrılamıyordum. Dünyamızı çok seven bir dünyalıydı yerdeki. Onu kendime çok yakın buluyordum şimdi. Ölümü yüreğimi burkuyordu..."(SEİK, s.21, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.7.6 Özyönelim

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

"...Dış kapının kısa aralıklarla tıklatıldığı duyuyordum. Küçük bir topun çarpışına benziyordu ses. Çocuklardan biri sürekli şut mu çekiyordu ne?.. Varıp kapıyı açtım. Kimsecikler yoktu! Sokak lambasının aydınlatığı çevre, insansız, sessizdi. Evlerin ışıkları sönmüştü. Herkesin uykuda olduğu belliydi. Aşağıımızdaki ünlü yoldan, taşıtların birleşen sesi homurtu gibi duyuluyordu. Ses duyduğum konusunda yanıltmış olduğumu düşündüm. Geri dönecektim ki, boğuk sesli birisi: "Sesim sende mi?" dedi..."(SEİK, s.7, Merak Duyabilmek)

"... "İyi ya... Senin gibi ressam olmak isteyen birinin; dinlence günlerinde de resim yapması gerekir. Bol bol boya kalemin, boyan, fırçan, kâğıdın olmalı. Biz buraya gelirken öyle şeyler getirmedik. Öyleyse yarın birlikte gider, sana resim malzemeleri alırız. Güzel resimler yapmış olarak dönersin İstanbul'a. Gideriz değil mi Canercğim?..."(SEİK, s.9, Merak Duyabilmek)

"...Soru şaşırtıcıydı. Bakındım... Sağımda, solumda, karşımda kimsecikler yoktu. Soru yinelendi: "Sesim sende mi?.." Önüme baktım o zaman. İki üç adım ötemde, yerde bir kurbağa duruyordu. Yüzü bana dönüktü. Elektrik ışığında, patlak gözleri uykulu görünüyordu. "Konuşan sen misin?" dedim. "Kim olacaktı ya?" dedi..."(SEİK, s.7, Merak Duyabilmek)

"...Ne yapacağımı bilmeden, şaşkınlıkla ona bakmaya devam ediyordum. Bir şeyler söylemem gerekirdi ya, ne söyleyeceğimi bilemiyordum... "Eşiniz olmadan çoğalamaz mısınız?" dedim. "Deli!.." dedi..."(SEİK, s.10, Merak Duyabilmek)

"...Bunları bilmiyor musun yoksa?.." "Biliyorum!" dedim. "Bilmelisin! Doğa yasalarını iyi öğrenmelisin! Ateş yakıcı, su boğucu, rüzgâr sürükleyici, soğuk dondurucudur! Bunları bilmeyenler yaşama ayak uyduramaz, yok olup giderler!.." Sustu. Bedenimi bir yorgunluk sarmıştı. Onun da yorgun olduğu belliydi. Belki de uyuyacaktı. Acaba kurbağalar uyurken gözlerini kapatıyorlar mıydı? Yoksa onlar da balıklar gibi hep açık mı tutuyorlardı gözlerini? Bu konuda bilgisizdim. Kendisine sormam yakışık alır mıydı ki?.. "Sesimi duydun mu?" diye sordu..."(SEİK, s.12, Merak Duyabilmek)

"...Ona acımıştım. "Ağrıyan, sızlayan yerin mi var?" diye sordum. "Hayır. Ama gönlüm acı içinde. Bana halkımın mutlu günlerini anımsattın. Bu benim gönlüme acı verdi. Bu acılardan çok yorgun

düşüyorum, çok!.. Halkımı hepten yitirdim. Eşim de yok! Artık çoğaldığımızı göremem ki...”
“Neden? Salgın hastalık mı geçirdiniz?” diye sordum...”(SEİK, s.13, Merak Duyabilmek)

“...Evet, göleğin başında toplanıp kurbağaları taşıyan çocuklar vardı; ama öyleleri sevimsiz bulunur, sevilmezler. Yaptıkları beğenilmez, azar iştirler. Bazı çocuklar yaramazlık, acımasızlık yapıyor diye; niçin tüm insanlardan yüz çevirip, onlara küskünlük duyarsınız?...”(SEİK, s.14, Merak Duyabilmek)

“...Annemin sesi: “Uyan Ünal! Kalk haydi, kalk!” dedi. “O, kapının önünde mi?” diye sordum anneme. “Kim?” diye sordu annem. “Sesini isteyen kurbağanın ölüsünü gördün mü?” Annem, şaşkın şaşkın baktı bana: “O ne demek oluyormuş?.. Eyvah, sen sırlıslıkam ter içindesin! Korkunç bir düş mü gördün? Onun etkisiyle mi terledin? Hemen çamaşırını değiştir! Elini yüzünü de bol suyla yıka! Kahvaltın hazır. Çabuk ol, çabuk! Servisi kaçırsın sonra!” dedi...”(SEİK, s.22, Merak Duyabilmek)

“...Annem odadan çıktı. Öğretmenimiz; “Doğa ve Çevreyi Koruma Konusunda Bir Yazı Yazınız” başlığı altında bütün sınıfa ev ödevi vermişti. Ödevle ilgili olarak dergiler bulmuş, gazetelerden yazılar toplamıştım. Bunları okumuş, ödevimi nasıl yazacağım konusunda çokça düşünmüştüm. Bu uğraşım nedeniyle de geç yatmıştım. Düşüme giren, benden sesini isteyen kurbağanın söylediği gerçeklerin çoğu vardı topladığım yazılarda. Ondan öğrendiklerimle bu yazıları birleştirerek yazsaydım; öğretmenim ödevimi beğenir miydi? En beğendiği yazıyı bir dergiye göndereceğini de söylemişti. Acaba benim yazımı dergiye gönderir miydi?...”(SEİK, s.22, Merak Duyabilmek)

“...yaptı usta...” Anneannemin sözünü merakla kestim: “Çok mu para istedi? Ustayla tartıştınız mı yoksa?...” “Hayır! Çok para istemedi. Başka işler de yaptırtmamız gerektiğini söyledi. Deden de buna üzüldü işte...” “Ne gibi işlerden söz etti ki?...” diye sordum...”(SEİK, s.34, Merak Duyabilmek)

“...Ama böylesi işler, çoğu zaman benim düşündüğüm gibi sonuçlanıyor. İnsanın aklına, ‘Herkesi Korkutan Zembil’ öyküsünü getiriyor!” dedi. Anneannem sordu: “O nasıl bir öykümüş ki?...” Dedem: “Onarım işleri çoğu zaman, ‘Herkesi Korkutan Zembil’ öyküsündeki gibi gerçekleşiyor ne yazık ki!...” dedi. “Sen o öyküyü anlat bakalım. Bize uyar mı, uymaz mı düşünüyoruz...””(SEİK, s.36, Merak Duyabilmek)

“...Emekli olunca da zembili yargı odasından alıp evine götürmüş. Emekliliğini yaşayan kadı efendiye, yakın arkadaşlarından biri demiş ki bir gün: ‘Dürüst çalıştın. Haklıyı, haksıza ezdirtmedin. Ünün memlekete böyle yayıldı. Yıllarca seni saygıyla anacak insanlar. Bunlar benim bildiğim gerçekler. Peki, bilmediğim, çok merak ettiğim şu zembil gerçeğini bana açıklar mısın? O zembil nasıl bir zembildi? İnsanın evine girerse, başına ne gibi kötülükler getirirdi? İçinde sihirli bir şeyler mi vardı? Ne olur açıkla da beni meraktan kurtar!’ demiş...”(SEİK, s.37, Merak Duyabilmek)

“...karımın kötü günler için biriktirdiği hepten biter giderse?.. Ya yaşlılık günlerimizde parasızlığa, sıkıntıya, yokluğa, yoksulluğa düşersek?” Anneannem, koltuğunda devindi. Bir şeyler söyleyecekti besbelli. Ondan çabuk davranıp, ben girdim söze: “Sizin yaşlı günlerinizde ben ne güne duruyorum dedeceğim? Sizin yanınızda olacağımı, size bakacağımı kaç kez söylemedim mi? Yalan söylediğimi mi sanıyorsunuz? Bana güvenmiyor musunuz yoksa?” dedim...”(SEİK, s.40, Merak Duyabilmek)

“...Dinlence köyü Kumla’da geçirdiğim ilk gecenin sabahında erken uyandım. Beşinci kattan aşağıya inerken, merdivenlerde kimseyle karşılaşmadım. Herkes uykudaydı besbelli... Köye gece gelmişim. Bir yerleşim yerine gece gelenler; ilk sabah merakla uyanır; çevreyi görmek, tanımak isteği duyarlar. Ben de öyleydim işte... Kumsala kadar yürüdüm. Kumsal renk renk sandallarla doluydu. Çevrenin sessizliğine uymuş gibiydi sandallar da, hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız sandallar değil; kaldığım Denizkızı Apartmanı da sessiz bir bekleyişteydi. Doksan daireli olduğunu söyledikleri apartman; Marmara Denizi’nin, mavi gökyüzünün, uzakların seyirciliğini sessizce sürdürüyordu. Kuzeye doğru uzayıp giden kıyı boyunca görkemli apartmanlar sıralanmıştı. Kumla Köyü, kocaman apartmanlardan sonra kendini gösteriyordu. Asıl olarak köyü görmek, yakından tanımak isteğindeydim...”(SEİK, s.41, Merak Duyabilmek)

“...Adım attıkça, ayaklarımın altında çakıllar gıcırdayıyordu. Yürümekten, köye ulaşmaktan caydım birden. Her şey soluğunu tutmuş gibi sessizken, benim gürültü yapmam aykırı bir davranış gibi geldi

bana. Sabahın sessizliği içinde, sessizce bekliyordu her şey. Ben bu sessizliği bozmamalıyım. Büyük kentteyken, böylesi bir sessizlik içinde olmayı düşünüp düşlememiş miydim?...”(SEİK, s.42, Merak Duyabilmek)

“...Okulum, evimize yakındı. Bizim okulda, yaz boyunca yetişkinlere okuma yazma kursu açıldığını duyunca, gidip kursa yazılmış babaannem...”(SEİK, s.47, Merak Duyabilmek)

“...O kurs boyunca çok değişti yaşlı öğrenci. Canlı, konuşkan, neşeli, şakacı yapısını yitirmişti. Çevresine karşı ilgisiz olmuştu. Çok sevdiği ev işleriyle uğraşmıyor, örgüler örmüyor, “memleketlim” dediği insanlarla görüşmeye gitmiyordu. Çağırınların evlerine gitmiyor, evine gelenlere de pek sıcak davranmıyordu. Tüm zamanını odasında geçiriyordu. Odasından heceleme, okuma sesleri duyuyorduk. Yüzünü yemekten yemeğe görüyorduk...”(SEİK, s.47, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Güleçliğine alıştığım yüzü asıldı, kaşlarını çatarak yanıtladı beni: “İstemem! İstemem Gülgez, istemem! Bana okuma yazma öğretecektiniz de ne demeye beklediniz . şimdiye dek? Aranızda, elifi görse mertek sanır bir ben vardım. Durumum sizleri hiç rahatsız etti mi?”.”(SEİK, s.47-48, Merak Duyabilmek)

“...Son günlerde gene odasına kapanmaya, ortalıkta görünmemeye başlamıştı. Ne yapıyor, neyle uğraşıyor, bilemiyorduk. Bilemeyince de merakımız artıyordu. Arada yanına uğruyordum, ama pek yüz bulamadığımdan odasından hemen çıkıyordum...”(SEİK, s.48, Merak Duyabilmek)

“...Öyle bir çalışma gücü vardı ki; annemle halam, ona ayak uydurmakta güçlük çekiyorlardı. Öğretmenine yemek verme hevesi, onu daha da gençleştirmiş, daha da dinçleştirmişti görünüşe bakılırsa!.. Mutfakta hep birlikte olduğumuz sıra dedi ki: “Size bir şaşırtmacam var çocuklar, şaşırtmacam! Öyle bir şaşırtmaca yapacağım ki; herkesin parmağı ağzında kalacak...” Sordum: “Yani sürpriz mi yapacaksın babaanne?” “Öyle, öyle!.. Sizin demenizle ‘sürpüriz’, benim dememle de ‘şaşırtmaca’...” Gülmeden edemedim. “Niçin güldün ki Gülgez Hanım?” diye sordu...”(SEİK, s.51, Merak Duyabilmek)

“...Bir ara dışarıya çıkmıştı. Varıp sordum usulca: “Böylesine sık giyinmek miydi sürprizin babaanneciğim?..” Beni, sevecenlikle azarladı: “Haydi oradan deli kız! Sık giyinmenin sürprizi mi olurmuş? Sık giyinmişlerle dolu caddeler, evler. Onlar sürpriz mi yapmış oluyorlar?..”...”(SEİK, s.55, Merak Duyabilmek)

“...Öğretmenimiz yerini aldıktan sonra, aceleci adımlarla salondan çıktı babaannem. Ben de yürüdüm ardından. Yatak odasına girmeden yakaladım onu. “Sürprizin açığa çıktı babaanne! İkimiz de aynı öğretmende okuyoruz ya...” Sözümü kesti: “Sürprizim bu değil!” dedi. “Peki nedir sürprizin? Bundan daha güzel sürpriz mi olurmuş?” dedim. “Hay deli kız, hay! Tam buldun insanı sıkıştırarak zamanı! Çekil başımdan da salona git! Belki bir işe yararsın. Belki bir şeyler isteyebilirler senden!..”...”(SEİK, s.57, Merak Duyabilmek)

“... “Burada. Kendi evimizde öğrendim ben işi. Kâzım Usta çalışırken hep onu izledim, ona baktım. Arada sorular sorduğum da oldu...” “Yaaaa?” dedi babam. Ağabeyim sürdürdü konuşmasını: “Fırçanın sapını bir elinle sımsıkı kavrayacaksın. Öbür elini yarı kapayarak, fırça sapını avucunun içine alacaksın. Sapı tutan elile, fırçayı ileri geri süreceksin. Fırçayı badana kabına çok fazla daldırmak yok! Böyle yaparsan badana dökülür, saçılır! Hem çevreyi kirlletmiş, hem de boşa harcamada bulunmuş olursun. En iyisi az daldırmak, fırça ucunu badana kabının kıyısına hafiften sürmektir... Bir de şu var: Fırça aynı yönde sürülmelidir. Yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya gidip gelmelidir. Böyle yapılmazsa iz oluşur. Duvarın bazı yerleri ince, bazı yerleri kalın sıvanmış olur. Badanacılıkta öylesine ‘dalgalanma’ denir. Badanada dalgalanma olmamalıdır... Duvarların her yeri aynı kirlilikte olmaz. Bazı yerler daha çok kirlenmiş, siyah bir görünüm almıştır. Öylesi yerleri önceden kapatmak gerekir. Fırçayla daireler çizerek çok kirlenmiş yerler kapatılır. Bu işi bitirdikten sonra, tüm duvarın badanalanmasına geçilir...”...”(SEİK, s.68, Merak Duyabilmek)

“...Kâzım Usta yardımcısıyla yaptı işini. Ben tek başıma çıkarım işin içinden. Fırça çok hafif. Ağır bir araçla yapılmıyor ki badana,” dedi. Babam hiç de sevinmiş görünmüyordu. Sordu: “Sen şimdiye

değın kaç evin badanasını gerçekteştirdin Kayhan Ustamız?..” “Hiçbir evin badanasını yapmış değilim. Şimdiye değin de bu işi yakından görmemiştim. İki gün boyunca Kâzım Usta’yı izledim. Ona sorular da sordum. Badanacılığı öğrendim işte...” “Sen ustaya baka baka öğrenmiş oldun, öyle mi?” “Evet babacığım!” dedi ağabeyim...”(SEİK, s.69, Merak Duyabilmek)

“...Yaşlı adam öfkeyle yanıtladı soruyu: “Yok canım! Yemeği, arkadaşlarla olmayı da nereden çıkardın? Böyle bir günde arkadaşlarla, yemekle ne işim varmış benim? Ben parktan geliyorum, parktan!.. Anlayamadın mı parktan geldiğimi?..” Karısı kısık sesle konuştu: “Parktan mı? Parklar açıldı mı ki? Bugün hiç de park günü değil Kerim Bey...” “Park günü! Hem de park günlerinin en güzel günü!” dedi kocası. “Hangi parktaydın peki?..” “Ben; ‘Uluslardan Çiçek Parkı’na gittim bugün, oradan geliyorum. Ah bir görecektin güzelliğini!..” Feyza Hanım; kocasının söylediği parkın nerede, İstanbul’un hangi semtinde olduğunu düşündü. Çıkaramadı bir türlü. Kerim Bey’in soğuktan burnunu mosmor edinceye değin kaldığı o parka, geçmiş günlerde niçin birlikte gitmemişlerdi? Oysa zaman buldukça park gezisi yapmayı çok severlerdi. Kocası niçin Uluslardan Çiçek Parkı’na götürmemiştii kendisini?...”(SEİK, s. 78 Merak Duyabilmek)

“... “Ben buraya sana bir şey söylemeye gelmiştim. Eğer oturursan, söyler giderim,” dedi. Caner, iri siyah gözleriyle, büyükbabasının gözlük camlarının gerisinde küçük görünen gözlerine baktı. Söyleyeceğini merak etmişti. Yavaşça oturdu divana. Ayakları yerden kesilmişti. Bacaklarını oynatarak sordu: “Ne söyleyecektin ki?...”(SEİK, s.89, Merak Duyabilmek)

“...Caner bunları söyledikten sonra, sevecen bir sesle: “Büyükbabacığım...” dedi. “Söyle yavrum...” “Boyalar arasında, beyaz boya da olacak mı?..” “Kuşkusuz olur. Niçin olmasın?..” “Bu çok iyi işte büyükbabacığım. Mavi gökyüzüne, biraz da pamuk beyazı bulutlar yerleştirmek istiyorum. Öyle bulutlar çok güzel süslüyor gökyüzünü. Öyle değil mi ama?..” Büyükbabası: “Doğru... Ben de severim mavi gökyüzünde beyaz bulutlar görmeyi,” dedi...”(SEİK, s.93, Merak Duyabilmek)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

“...Dinlence köyü Kumla’da geçirdiğim ilk gecenin sabahında erken uyandım. Beşinci kattan aşağıya inerken, merdivenlerde kimseyle karşılaşmadım. Herkes uykudaydı besbelli... Köye gece gelmişim. Bir yerleşim yerine gece gelenler; ilk sabah merakla uyanır; çevreyi görmek, tanımak isteği duyarlar. Ben de öyleydim işte... Kumsala kadar yürüdüm. Kumsal renk renk sandallarla doluydu. Çevrenin sessizliğine uymuş gibiydi sandallar da, hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız sandallar değil; kaldığım Denizkızı Apartmanı da sessiz bir bekleyişteydi. Doksan dairesi olduğunu söyledikleri apartman; Marmara Denizi’nin, mavi gökyüzünün, uzakların seyirciliğini sessizce sürdürüyordu. Kuzeye doğru uzayıp giden kıyı boyunca görkemli apartmanlar sıralanmıştı. Kumla Köyü, kocaman apartmanlardan sonra kendini gösteriyordu. Asıl olarak köyü görmek, yakından tanımak isteğindeydim...”(SEİK, s.41, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onun öğrenciliğini şakaya almaya, alay etmeye kalkışanlar oldu. Öyleleri arasında babam da vardı. Fakat babaannem bu konuda hiç şakaya gelmedi. Kaşları çatık, suratı asık davrandı. Şakacılığıyla, güldürücülüğüyle ünlü Fatma Hanım’ın; bu işe şaka karıştırılmasından hoşlanmadığını hemen öğrendi çevresindekiler...”(SEİK, s.48, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Söyle de meraktan kurtulalım!” “Söylersem, açıklarsam; sürprizin sürprizliği kalır mı deli kız?” “Peki, hep merak içinde mi kalacağız?” “Kalın! Kalmalısınız! Merak iyidir, iyi! İnsanda öğrenme isteğini kamçılar merak. Meraksız insan neye yarar, ne öğrenir ki?..” Annemle halam, yemek salonuna bir şeyler taşımak için dışarıya çıkmışlardı. Mutfakta ikimizin kalışından yararlanıp: “Haydi, bana söyle babaanneciğim. İnan olsun sürprizini kimseye açıklamayacağım,” dedim...”(SEİK, s.52, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“... “Boşuna uğraşma Gülgez! Bana şaşırtmacamı açıklatamazsın. Ağzımdan laf almaya çalışmayı bırak da çalış biraz, çalış! Daha hızlı ol! Şu işin içinden yüz akıyla çıkmamıza yardım et!..” diye yanıt verdi. Yeniden işe koyuldum. Mutfakla yemek salonu arasında gidip geliyordum. Yemek öğlen, saat birdeydi. Bir saat öncesinden işleri bitirmeyi başarmıştık...”(SEİK, s.53, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...koşturmacası, kazanma hayhuyu sürüp gitti!.. İlde her yer yazı, her yer kitap! İnsanın gözünün içine bakıp durur o yazılar, o kitaplar. Sen okuma yazma bilmedikten sonra, onlar senin gözünün içine baksalar ne olur ki? Ancak yüreğine yük olur!.. İlde okulluları görünce içim sızlardı. Hele o genç kızları görmüyor muydum? Güzel güzel genç kızlar okula giderken ne imrenirdim, ne imrenirdim!.. Öyle biri olamadığım için, yüreğim yalım yalım yanardı. Onlar gibi olamayışım, mektepli genç kız yaşamı süremeyişim yüreğimi burkardı...”(SEİK, s.59, Kendine Saygısı Olmak)

“...Onların tümü yazılıydı. Yazılarında nereye gittikleri anlatılıyordu. Okumak, öğrenmek istiyordum. Nasıl okur öğrenirsin ki? Bende okuma yazma var mı?.. Otobüslerden utanır olmuştum. Elinde, sırtında çanta taşıyarak okula giden mini mini yavrulardan utanır olmuştum. Elinde gazete, kitap taşıyanlar da utandırıyor beni... Bunca acılı yıldan sonra mutluyum şükür. Yalnızlıktan kurtuldum. Tüm okuyazar olanlarla, elinde kitap, gazete tutanlarla, okula gidenlerle akraba görüyorum kendimi. Yaşamımda hiç kimseye mektup yazmadım. Ama bundan sonra yazacağım. Memleketimdeki hişmım, akrabam; benden gelen mektupları okumaktan usanacaklar. Çünkü yazmadığım yılların acısını çıkarmak için de yazacağım. Öyleyse çok mektup yazmam gerekecek...”(SEİK, s.60, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Torunum Gülgez’in okuduğu okulda açılan kurslara gittim. Onun okuduğu okulda, onun öğretmeninde okudum. Şimdi ben kendimi Gülgez’le yaşıt görüyorum...” Konuklar kahkahayla doldurdu salonu. Fakat babaannem, onların kahkahasını duymamış gibi sürdürdü yazılı konuşmasını: “Artık okuyan, yazan biriyim. Elime ne geçerse okuyorum. Gülgez’in kitaplarına dadandım. Çocukluğumda dinlediğim bazı masallar çıkıyor kitaplarda karşıma. Kendimi çocukluk günlerimin içinde buluyorum öyle olunca. Gençler için yazılmış kitapları da okuyacağım...”(SEİK, s.60, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bizimkilere sürpriz yapacağımı söylemiştim. Gördünüz, dinlediniz işte! Ben de diyeceklerimi kâğıtlara dökabiliyor, kâğıda döktüğüm konuşmayı sizlere dinletebiliyorum. Bu benim gibi birisi için sürpriz yapmak değil de nedir?.. Okumakta hızlıyım, ama yazmakta onca hızlı değilim. Ağır ağır yazıyorum. Aklımdan geçenleri kâğıda dökmek güç oluyor. Zamanla yazmakta da hız kazanacağımı düşünüyorum. Bu konuşmamı kâğıda yazmak günlerimi aldı. Bundan sonra yazmak daha kolay olur belki benim için... Öğretmenim benim kızım yaşımda. Fakat benden bilgili olduğu için, onu kendimden büyük olarak kabul ediyorum. Büyüklük çok yaşamakla kazanılmaz. Asıl büyüklük, çok bilmekle kazanılır. Öğretmenim benim büyüğümdür. Varıp ben de büyüğümün elini öpmek istiyorum...””(SEİK, s.62, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Torunu, divanın üstünde, ayakta idi. Yüzü terden ıslanmıştı, saçları alnına yapışmıştı. Tombul yanakları kıpkırmızı olmuştu. Soluk soluğaydı. “Sen ne yapıyorsun böyle Caner? Terlemişsin! Uyuyacaktın hani?” dedi. Torunu; dedesi suç işlemiş de azarı hak etmiş gibi yanıt verdi: “Uyuyacaktım, ama uykum gelmedi işte! Uykum gelince uyurum. Sen de olsan, uykun gelmediyse uyuyamazsın büyükbaba! Pijamamı giyindim. Oynuyorum ki uykum gelsin...””(SEİK, s.86, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Kapıya yakın kanepelerden birinde oturan beyaz saçlı yaşlı adam öfkeden titrek, sert bakışlarla konuşmasını sürdürdü: “Ne bitmez tükenmez davaymış bu böyle! Bitir artık davayı! Bunu dinlemek zorunda mıyız biz? Şurada başımızı dinleyerek, şu yağmurlu günde, yaşadığımız telaşın yorgunluğundan arınmaya çalışarak, rahat bir yolculuk yapıyorduk. Ama geldin, huzurumuzu bozdun! Dava da dava!.. Batsın şu bitmez davan senin!...””(SEİK, s.26, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Konuk ağırlamayı da çok severim.” dedim. Kurbağa şöyle yanıt verdi bana: “Kapalı yerde yaşamak, yataкта yatmak benim doğama aykırı düşer. Döşeğim toprak, yorganım hava olmalı benim. Gökyüzü çadırının altında bulunmalıyım. Bu nedenle senin yatak odana giremem. Geceyi seninle geçiremem...””(SEİK, s.13, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Önerimi kabul etmemesi üzmüştü beni. Bir zaman suskun durdum karşısında. Ama suskunluk sorunu çözmezdi. Konuşmalı, bir şeyler söylemeliydim. Konuşunca rahatlar, yüreğimizde taşıdığımız acılardan arınırdık. “İnsanlar kurbağalara düşman değil ki. Evet, göleğin başında

toplanıp kurbağaları taşıyan çocuklar vardı; ama öyleleri sevimsiz bulunur, sevilmezler...”(SEİK, s.14, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Sustu. Kesik kesik soluk alıyordu. Çenesinin altındaki sarkık deri titreyip duruyordu. Onu suskun bulmuşken bir şeyler söylemeli, üzüntüden kurtarmalıydım. “Doğanın bozulması, çevrenin kirlenmesi seni çok etkilemiş! İyimserliğini hepten yitirmişsin. Ama bunca umutsuz olma. Korkularından arın. Biz insanlar da düşünüyoruz çevreyi, dünyanın geleceğini. El ele vererek bir şeyler yapabiliriz,” dedim...”(SEİK, s.20, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Beni duymazlıktan geldi. Soluk alıp verişini biraz düzene girmişti. “Sesimi ver, sesimi! Artık bir insanla yüz yüze gel-mek bile istemiyorum. Hemen uzaklaşmak, hemen yanından ayrılmak istiyorum. Sesimi ver de gideyim...”(SEİK, s.20, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“... “Peki bana neler gerekli?..” Büyükbaba konuştu: “Sen, ressam olmak istemiyor musun? Çok güzel resimler yapıyor musun? Anaokulunun birincisiydin. Birinci sınıfta da resim birinciliğini sürdürdün. Öyleyse...” Torunu, dedesinin sözünü kesti: “Evet... Ben hep aferin alıyorum öğretmenimden. Öğretmenim benim ressam olacağımı söylüyor. Ben de ressam olmak istiyorum işte...””(SEİK, s.89, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Caner, büyükbabasını yanıtlamadı. Onun yerine bir soru sordu: “Ben nelerin resmini yapmalıyım burada?” “İstediğin her şeyin resmini yapabilirsin.” “Her şeyin resmini yapmak istemiyorum ki!” “Niçin ama?..” Torunu yanıt verdi: “Ben mavi bir gökyüzü çizeceğim. İnsana denizde yüzmeyi sevdiren mavi gökyüzünün resmi olacak o...”(SEİK, s.90, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Büyükbabasının sözünü kesen Caner: “Niçin olmazmış? Farenin biri kediyi öldürmüş. Bu, tüm farelerin hoşuna gider. Oraya toplanınca da neşeli görülürler. Avcılar da geyikleri öldürüyorlar. Kendin kaç kez söyledin... Geyik avladığınız zaman çok mutlu olurmuşsunuz! Birbirinizi kucaklar, bu olayı kutlarmışsınız! İnsanlar avlanınca seviniyorlar da, fareler avlanınca, av başına toplanınca niçin sevinmesinler?..” Yaşlı adam, çocuğun sözleri karşısında ne söyleyeceğini bilemedi. Böyle olunca konuşamadı...”(SEİK, s.92, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“... “Sesimin sende olduğunu sanıyorum. Senin evin ışıklıydı ben öterken. Onu istemeye geldim. Sesimin bir insanın usunda yaşamasını istemiyorum. Bana sesimi verir misin?..” Yanıt veremedim. Şaşkın şaşkın gözlerine bakıp kaldım!...”(SEİK, s.8, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

“...öğretmenimin onuruna verilen yemekte miyiz hanımlar? Bu durgunluk, bu sessizlik de neyin nesiymiş? Öğretmenimin onuruna, tüm öğretmenlerin onuruna eğlenmeyeceğiz, neşelenmeyeceğiz, oynamayacağız da somurtacak mıyız yoksa? Haydi çalıştırın müzik setini. Gelsin çiftetelliler, gelsin oyun havaları, gelsin halaylar! Öğretmenlerimizin var oluşunun sevincini yaşayalım ayol!..” dedi. Müzik seti çalıştırıldı. Oyun havaları dinlendi. Konuklar da birbirleriyle yarışarcasına oynadılar. Öyle bir şenlik yaşandı ki üfff!.. Feritoğlu Apartmanı, yapıldığı günden bu yana, öylesi şenliğe tanık olmamıştır...”(SEİK, s.64, Yaratıcı Olmak)

“... “Nasıl bir oyunmuş senin oyunun?” Torunu tek sözcükle yanıtladı: “Zıplamaca...” Büyükbaba şaşkın: “Yaaa!.. Salonda duyduğumuz gıcırtilardan, senin divan üstünde zıpladığını anlamalıydık...”(SEİK, s.87, Yaratıcı Olmak)

“... “Vapurun yarattığı dalgaların sesiyle, makine sesleri birbirine karışıyordu. Sessiz, kıpırtısız yolcular, kendilerini vapur yolculuğuna özgü sesleri dinlemeye vermiş görünüyorlardı... İskeleden ayrılalı beş dakika kadar olmuştu. Salona yirmi-yirmi beş yaşlarında bir genç erkek girdi. Kalın kaşlarının altında iri siyah gözleri vardı. Ablak yanakları, biraz önce berber elinden geçmiş gibiydi... Son gelen kişi, elinde taşıdığı lacivert çantayı yere bıraktı. Eğildi. Çantasından bir şeyler alarak doğruldu. Aldıklarını herkesin görebileceği biçimde tutarak konuşmaya başladı: “Sayın büyüklerim! Herkese iyi yolculuklar efendim! Sizleri iki dakikacık rahatsız edeceğim için hepinizden özür

dilerim!.. Sizler için şahane bir dolmakalem getirdim. Senatör marka olan bu dolmakalemin kırtasiyecilerde, kalemcilerde... dinleyenlerim! Benden aldığınız Senatör dolmakalemin yanında, bir adet kırmızı yazan Senatör Jokey dolmakalem, mavi tükenmezkalem, bir adet kurşunkalemle yedek uçları, bir paket Çin malı boy boy dikiş iğnesi almakla dava bitmiyor!...”(SEİK, s. 23, Yaratıcı Olmak)

“...sonra usta evden ayrılıyordu. Onarım araçlarını toplamış, zembiline doldurmuştu. Ona dedim ki; ‘Usta! Şu zembili bana olduğu gibi satar mısın?’ Beni kırmadı. Zembili sattı. Elimdeki avucumdaki son meciyilerim de böylece elden çıkmış oldu!.. Onu satın aldıktan sonra, getirip yargı odasına astım. İnsanlara onun üstüne ant verdirmeye başladım. Çünkü o zembil bir eve girince; az uz harcama yaptırmıyor, insanın elindekini avucundakini silip süpürüyordu. Geçim düzeniniz bozuluyor, rahat yaşamdan güç yaşam biçimine geçiyordunuz! Varsılken yokluğa düşmek insan için kolay mı? Bu yüzden böylesi bir ant verme biçimine yöneldim. Bu iş de tuttu...”(SEİK, s.39, Yaratıcı Olmak)

“... ‘Olmaaaz! Gökyüzü, yeryüzüne dayalıdır. Gökyüzüyle birlikte, yeryüzünü de çizeceğim.’ ‘Doğru!.. Gökyüzü, yeryüzüne dayalı gibi görünür. Sen de gördüğün gibi çizersin onu.’ Caner, konuşmasını şöyle sürdürdü: ‘Yeryüzünü de yaptıktan sonra, dağlar, ağaçlar, bulutlar, insanlar çizeceğim. Bunlar olmadan yeryüzü güzel olur mu?’ ‘Olmaz!’ dedi Remzi Bey. ‘Resmimin bir yerine de, bir kediyle fareleri yerleştirmeyi düşünüyorum. Kedi ölmüş olacak. Hem de farelerden birinin yumruğuyla ölmüş bir kedi yapacağım ben...’”(SEİK, s.91, Yaratıcı Olmak)

“...Torunu:‘Çizmek istediğim başka resimler de var!’ dedi. ‘Onlar nasıl resimler olacak?’ diye sordu büyükbabası. ‘Yuvada yavru kuşlar yapacağım...’ ‘Oh ne iyi! Pek sevimli olur doğrusu!..’ ‘Ama yağmur yağacak. Yavru kuşlar, yağmurun yağışına seyirci olacak...’ Büyükbabası, torununun gözlerinin içine bakarak sordu: ‘İslanmazlar mı?..’ Caner, birden sertleşti: ‘Hayır! Yuvanın üstünü kapalı yapacağım. Yağmur damlaları onları rahatsız etmeyecek. Yavruları yağmur altında bırakır mıymı hiç?..’...”(SEİK, s.92, Yaratıcı Olmak)

4.1.7.7 Evrenselcilik

Güzelliklerle Dolu Bir Dünya

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın içinde sanat olması demektir.

“...Çinli çocuk; o küçümen zurnasıyla ne güzel bir İlgaz Şarkısı dinletti, ah bir tanık olsaydın!.. Vay yavrucuğum, vay! Tüm İstiklal Caddesi’ndeki insanlar avuçları sızlayıncaya değin alkışladılar!.. O Portekizli çocuklar ne de sevimliydi öyle!.. Siyah giysiler içindeydiler. Bizim şalvarımıza, cepkenimize benziyordu giysileri. Başlıkları da bizim Karadeniz yöremizin başlıkları gibiydi; uçları, sırtlarına değin uzanıyordu. O başlıklar, küçümen çocuklara ayrı bir sevimlilik vermişti! Seyircilerden biri de bizi kahkahalarla güldürdü. ‘Bunlar, Portekizli çocuklar değil, şeytanın evden kaçmış çocukları,’ dedi...”(SEİK, s.81, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

“...Yeryüzünde tek bir ulus olmadığına, çok ulustan oluşmuş bir dünyada yaşadığımıza ilk kez bugün sevindim, çünkü her ulus bir güzellik, her ulus bir çiçek! Böyle olunca insanlık daha süslü, daha çekici... Dünyamızda tek tür çiçek olsaydı; dünyamızı bunca güzelleştirir, bunca çekici kılabilir miydi hiç?.. Çocuklar; ulusların en güzel, en çekici çiçekleridir. Anladın mı Uluslardan Çiçek Parkı neredeymiş karıcığım?.. Ben neredeki parka gitmişim bu soğuk günde, anladın mı?..””(SEİK, s.82, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Doğayla Bütünlük İçinde Olma

Doğayla bütünlük içinde olma, kişinin yaptığı işte doğayla uyum içinde olması demektir.

“...“Sen de doğadaki varlıklardan birisin. Doğayı iyi gözlemlemeli, doğa yasalarını iyi öğrenmelisin. Yasalarını bilmeyenleri bağışlamaz o! Öyleleri yaşama ayak uyduramazlar!.. Tüm canlılar yumurtadan oluşur. Yeni canlıların oluşabilmesi için; erkek yumurtasıyla, dişi yumurtasının birleşmesi kaçınılmazdır. Yumurtalar dişi varlığın bedeninde birleşir. Dişi bedenini ona göre oluşturmuş doğa anamız. Bazı varlıklar, birleşen yumurtaları bedenlerinde taşıyarak yeni canlıların oluşmasını sağlarlar. Siz insanlar öylesinizdir. Kuşlar, yumurtayı dışarı çıkarırlar...”(SEİK, s.10, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Beni duymamış gibi sürdürdü konuşmasını: “O pis kokulu, o acı sularda nasıl yaşayabilirdi kurbağalar, dost balıklar? Hızla tükendiler!.. Ağaçsız, çalırsız yerlerde barınabilir miydi kuşlar? Başka diyarlara göçtüler. Artık Kartalkaya tepelerinde, bayırlarında kuşlar yok! Bülbüller ötmüyor! Bir gün onlar da kapınızı çalıp, seslerini isteyebilirler. Çünkü hepsi birer birer hayatınızdan çıktılar. Güzel sesler belleğinizden hepten silinecek. Güzel sesleri anımsamadan yaşayıp gideceksiniz. Güzelliklerden yoksun kalmış belleklerin sahibi kişiler mutlu olurlar mı hiç?.. Yok olan yalnız kuşlar, balıklar, kurbağalar değil ki... Sincaplar, tavşanlar, tilkiler, kirpiller de geçip gidiyor! Onlar yeni yurtlar, yeni barınaklar ararken; belki de hepten yok olmuşlardır.” “Hiç görmedim onları...” “Göremezsin! Çünkü doğada her şey birbirine bağlı, birbirine bağımlıdır. Bu bir doğa yasasıdır. Ağaç olmayınca fıstık, fıstık olmayınca sincap olmaz. Böcek olmayınca kuşlar olur mu? Büyük etçil kuşların var olması da kuşların varlığına, bolluğuna bağlıdır. Denge bir kez bozulmasın! Her şey değişir, her şey altüst olur çevrede!.. Dengeyi bozmak, öfkelenendir doğa anamızı. Onu bozanlardan öcünü acımasızca alır o!.. Peki, karadaki suların denizlere doğru aktığını bilir misin?” “Bilirim...” diyecektim. Fakat karşımdaki, konuşmama olanak tanımadı: “Küçük suların gönlünde, büyük sularla birleşmek yatar. Büyük sular, daha büyük sularla birleşmeyi amaçlar. Sonunda denize ulaşır tüm sular. Kirlenmişliklerini denize ulaştırırlar. Denizlerde kirlenmekten paylarını alırlar böylece!.. Yalnız kendisine ulaşan sularla kirlenmiyor ki deniz. Fabrikalarınızın zehirleri, deniz taşıtlarınızın atıkları da kirliliyor onu. Her yıl yirmi milyon tonluk atığınız, denize armağan ediyorsunuz! Deniz kendisine yabancı maddeleri barındırmayı hiç sevmez. Çalkalanır, yuvarlanır, atıkları dışarıya vermek için devinir durur. Sizin kötü armağanınız olan yüz kiloluk atığın doksan kilosunu karaya atar devinimleriyle. Yani kötü armağanınızı önünüze bırakır. Sizin kıyıların, karaların da kirlenmeye başlar... Kendisine kalan on kiloluk atık var ya, o dibe çöker, deniz suyuna karışır. Dibe çöken atıklar, denizin altında bir balçık tabakası oluşturur. Bu tabaka balıkların, öbür canlıların yuva kurmalarına, çoğalmalarına engeldir. Hem sürekli yığılma ile denizin düzenini bozar balçık tabakası, çevresine dengesizlik getirir Altıdaki balçık tabakası kalınlaşa kalınlaşa, sonunda deniz sularının karaya taşmasına neden olacaktır. O zaman sizin tarlalarınız sular altında kalacaktır. Tarlalar, otlaklar olmayınca nasıl doyacaksınız?.. Denizin bunca yarattığı yok olursa, nasıl besleneceksiniz? Balıklar sizin için çok önemli bir besin kaynağı! Bunları düşünüyor musunuz?.. Bu gidişle denizlerden hoş iyot kokuları da beklemeyin! Kirlenmiş sulardan rahatsız edici kokular yayılmaz da ne olur?..” Ben de bir şeyler söylemek, çevre bilincimizden söz etmek istiyordum. Fakat o bırakmıyordu ki! “Çöp!.. Çöp!.. Çöp!.. Sürekli çöp üretmektesiniz! Dünyada bir yıl içinde ürettiğiniz çöpleri vagonlara doldurmaya kalkışsanız, yirmi sekiz milyon vagon gerekir size. Bu ne demektir?.. Bu; Dünya ile Ay arasında, vagonlardan oluşturulmuş bir köprü kurmak demektir!.. İnsanların bunca çöp ürettiğini düşünürken, sırtıma ağır yükler biner gibi oluyor! O ağır yük altında soluksuz kalacak, ezilecek gibi duyumsuyorum kendimi! Peki siz bu gerçeği niçin düşünmüyorsunuz? Düşünürken korkudan dudağınızın uçuklayacağını bildiğiniz için mi düşünmüyorsunuz?.. Çöplerinizle kentlerin kirlendiği yetmiyormuş gibi; bu kirliliğinizi dağlara, yaylalara bile ulaştırdınız. Uzak uzak dağlar, yaylalar plastik poşetlerden geçilmez olmuş!.. Güzelim yeryüzüne atıklarınızı bulaştırmaya hakkınız var mı? Dünya yalnız insanların mı? Öbür yaratıklar da dünyalı. Onların dünyasını bozamaz, kirlilemezsiniz. Bu haksızca bir davranıştır!.. Her yıl, yüz elli bin kilometrekarelik orman yok ediliyor! Ormanlar dünyamızın akciğerleridir. Akciğersiz bırakılmış bir dünya zehirlenir!.. Bacalarınızdan yükselen, arabalarınızdan çıkan dumanlar, atmosferde tonlarca gaz biriktiriyor. Bu gaz tabakası; güneşten gelen ışınların dünyadan yansıtılarak geri dönmesine engel oluyor. Böylece dünyamız gereğinden çok ısınıyor. Dünyanın üstünde oluşan gaz tabakası bir tür sera oluyor. O sera nedeniyle, güneşin etkisi daha yakıcı oluyor. Bu yakıcılık toprakları kavurup verimsizleştiriyor. Gün gelecek kutuplardaki buz tabakası eriyecek, dünyayı önüne geçilmez seller basacak!.. Atmosferdeki ozon tabakası, dünyamıza şemsiye görevi görür, güneşin yakıcılığına karşı onu korur. Ama siz çeşitli ilaçlarınızla ozon tabakasını deliyorsunuz. Oluşan deliklerden ulaşan sıcak, dünyamızı cayır cayır yakıyor. Bunun sonucunda büyük kuraklıklar bekleyin. Kuraklık yaşam düzeninizi hepten bozacaktır!.. Siz insanlar; bir yandan dünyanın en akıllı canlısı oluşunuzla övünür, bir yandan da

silah yapmak için her dakika sekiz milyar lira harcarsınız! Bu bir saatte ne eder?..” Hemen söze girdim ve: “Dört yüz seksen milyar lira eder,” dedim. “Gördün mü ya? Peki bir günde ne eder?” “Bir günde on bir buçuk trilyon lira eder...” “Aman ne korkunç bir sayı bu böyle!.. Bu sayının ağırlığı altında ezildim. Soluğum kesilir gibi oldu! Bir ayda, bir yılda öldürücü silahlar için ne kadar harcadığınızı hesap etmeyelim, ne olur! Çıldırabilirim!...””(SEİK, s.15-19, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Halkımı hepten yitirdim. Eşim de yok! Artık çoğaldığımızı göremem ki...” “Neden? Salgın hastalık mı geçirdiniz?” diye sordum. “Ondan da kötüsünü yaşadık! Çevremizi bozdular, kirlettiler.”...””(SEİK, s.13, Çevreyi Koruma)

“... “Yaramazlarca taşlanmak kötü! Ama benim düşündüğüm o değil. Çevre meselesinden söz ediyorum dostum, çevre meselesinden! Sen, ‘çevre’ denen şeyin ne olduğunu biliyor musun?..””(SEİK, s.14, Çevreyi Koruma)

“...Buralar böyle miydi eskiden? Çevremiz evsiz, insansızdı. Kartalkaya bayırları ağaçlarla doluydu. Yeşillikler denizi içindeydik. Çimenlerin üstünde, çiçek bolluğu içinde yaşıyorduk ki; aah ah, ne güzeldi. Sonra insanlar dadandı çevremize. Ağaçlara kıymaya, yeşil bayırları altüst etmeye yöneldiler. Evler kurdular bir yığın. Suları kirlettiler. Bülbülderesi’nin ayna gibi suyu artık kirli, yaşanılabilir değil ne yazık ki!.. Bizim göleğimiz, Bülbülderesi’nin sularından oluşuyordu. Suyu kirli derenin oluşturduğu gölek de kirli olmaz mı? Kirlenmiş bir çevrede, mutsuzduk artık!...””(SEİK, s.15, Çevreyi Koruma)

“...Ön sıradaki masalardan birine oturdum. Bulunduğum yerden karşı kıyı görünüyordu. Uzun bir bacadan, gökyüzüne mavi dumanlar yükseliyordu. Demek orada bir fabrika kurulmuştu. Ne diye deniz kıyısında fabrika kurarlar ki? Fabrikanın denizi kirleteceğini düşünmezler mi?.. Fabrikadan sonra da beyaz yapılar sıralanıyordu karşı kıyı boyunca. Demek oralarda da dinlence köyleri, dinlence evleri vardı...””(SEİK, s.43, Çevreyi Koruma)

“...Gerilerde dalgalı dağlar, bayırlar vardı. Her yer yeşildi. Yalnız bazı yerlerde yeşilliğin bozulduğu görülüyor, anızlı tarlalar kendini gösteriyordu. Bu da iyi değildi işte! Ne diye yeşil bayırları bozup buğday tarlaları oluşturmuşlardı? Dağlar, bayırlar yeşilliğiyle kalsa, orman korunsa daha iyi olmaz mıydı?...””(SEİK, s.43, Çevreyi Koruma)

4.1.7.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Konuk ağırlamayı da çok severim.” dedim. Kurbağa şöyle yanıt verdi bana: “Kapalı yerde yaşamak, yatakta yatmak benim doğama aykırı düşer. Döşediğim toprak, yorganım hava olmalı benim. Gökyüzü çadırının altında bulunmalıyım. Bu nedenle senin yatak odana giremem. Geceyi seninle geçiremem...””(SEİK, s.13, Yardımsever Olmak)

“...Yaşlı adamın yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu. Elleri titriyor, gözleri çıkmak çıkmak bakıyordu. Karşısında oturan genç bir hanım, aceleyle çantasından bir kolonya şişesi çıkardı. “Eyvah! Çok sinirlendiniz beyefendi. Biraz kolonya alın. İyi gelir efendim!” dedi...””(SEİK, s.27, Yardımsever Olmak)

“...Ya karımın kötü günler için biriktirdiği hepten biter giderse?.. Ya yaşlılık günlerimizde parasızlığa, sıkıntıya, yokluğa, yoksulluğa düşersek?” Anneannem, koltuğunda devindi. Bir şeyler

söyleyecekti besbelli. Ondan çabuk davranıp, ben girdim söze: “Sizin yaşlı günlerinizde ben ne güne duruyorum dedeceğim? Sizin yanınızda olacağımı, size bakacağımı kaç kez söylemedim mi? Yalan söylediğimi mi sanıyorsunuz? Bana güvenmiyor musunuz yoksa?” dedim...”(SEİK, s.40, Yardımsever Olmak)

“...Tüm zamanını odasında geçiriyordu. Odasından heceleme, okuma sesleri duyuyorduk. Yüzünü yemekten yemeğe görüyorduk. Bir gün kendisine: “Derslerine yardımcı olayım mı babaanneciğim?” dedim...”(SEİK, s.47, Yardımsever Olmak)

“...Bildiğini bilmeyenlere öğretmek gerek. Ben de öğreteceğim. Canım öğretmenimin yolundan gideceğim. Bildiğimi bilmeyenlere öğretme yolunda yorulacağım... Öğretme işine; bizim apartmanın kapıcısı Hüseyin Efendi’nin karısı Eliften başlayacağım. Elif, okuma yazma bilmiyor. Onu dizimin dibine oturtup, okumayı yazmayı öğreteceğim. Ben kursa giderken, Elif de gelsin istedim. Bunu Hüseyin Efendi’ye de söyledim. ‘Başka işin mi yok Fatma Hanım teyze?’ dedi canı sağ olasıca...”(SEİK, s.61, Yardımsever Olmak)

“...Babama yanıt verenimiz olmadı. O sürdürdü konuşmasını: “Mimar Sinan demiş ki: ‘Şehzade Camisi çiraklık, Süleymaniye Camisi kalfalık, Selimiye Camisi de ustalık dönemlerimin eserleridir...’ Gördünüz mü ya?.. Ustalaşınca ya değin yıllarca uğraş vermiş, bir yığın işin içine girmiş Koca Sinan. Şehzade Camisi’ni yapınca ya değin de kim bilir ne yorucu işlerde bulunmuştur? Kim bilir kaç yılını harcamıştır?.. Çamurlar kazmış, kerpiçler dökmüş, taşlar yontmuştur. Ustalara yıllarca çiraklık da yapmıştır... Sen gerçekten badana ustası olmak istiyor musun oğlum? O zaman gidip Kâzım Usta’nın yanında çalışmalısın. İşin içinde yaşayarak, işi yaparak öğrenmelisin. O zaman öğrenmeyi gerçekleştirir, bizim evin badanasını yapmayı başarırısın...”(SEİK, s.70, Yardımsever Olmak)

“...Hangi çocuklardan söz ettiğini, Ankara’ya niçin gitmek istediğini sonra anlatırsın. Bir kahve yapayım mı? İstersen bir bardak sütlü kahve... İçin ısınsın,” dedi...”(SEİK, s.77, Yardımsever Olmak)

“...İşte öyle bir gökyüzü resmi yapacağım. Anladın mı şimdi?” Remzi Bey, torununun buluşunu beğenmişti. Gülümsedi. Sonra da: “Aferin benim Caner koçuma! Masmavi bir gökyüzü resmi ne güzel olur ya!..” “Yalnız gökyüzü çizmekle olmaz büyükbaba!” dedi Caner. “Niçin olmasın ki? Gökyüzü de başlıbaşına bir tablo oluşturabilir...””(SEİK, s.90, Yardımsever Olmak)

Dürüst Olmak

Dürüst olmak, işinde samimiyet demektir.

“...Gerçeği saklayacak değildim ya! “Ders çalıştığım için biraz geç yattım. Yatmama yakın, kurbağanın biri öttü gür bir sesle. Onun ötüşü beni sevindirdi. Buraya taşındığımız ilk yılın bahar gecelerini düşündürdü bana... Bayırın eteğindeki küçük gölekte ötüştürdü kurbağalar. Hele geceleri; öylesine coşkulu, gür bir sesle öterlerlerdi ki!.. Fakat sonraki yıllarda giderek azalttılar gür seslerini. Hele bu yıl, hepten ötmez oldular! Bahar geçti geçecek. Hiç kurbağa sesi dinleyemedik. Bu gece bir kurbağanın ötüşüne tanık olunca sevindim. Yeniden kurbağa sesleriyle şenlenen, yıldızlı bahar geceleri yaşayacağımızı düşünerek coşku duydum...””(SEİK, s.12, Dürüst Olmak)

“...Önerimi kabul etmemesi üzmüştü beni. Bir zaman suskun durdum karşısında. Ama suskunluk sorunu çözmezdi. Konuşmalı, bir şeyler söylemeliydim. Konuşunca rahatlar, yüreğimizde taşıdığımız acılardan arınırdık. “İnsanlar kurbağalara düşman değil ki. Evet, göleğin başında toplanıp kurbağaları taşıyan çocuklar vardı; ama öyleleri sevimsiz bulunur, sevilmezler...””(SEİK, s.13, Dürüst Olmak)

“...Yok olan yalnız kuşlar, balıklar, kurbağalar değil ki... Sincaplar, tavşanlar, tilkiler, kirpiller de gezip gidiyor! Onlar yeni yurtlar, yeni barınaklar ararken; belki de hepten yok olmuşlardır.” “Hiç görmedim onları...””(SEİK, s.16, Dürüst Olmak)

“...Sustu. Kesik kesik soluk alıyordu. Çenesinin altındaki sarkık deri titreyip duruyordu. Onu suskun bulmuşken bir şeyler söylemeli, üzüntüden kurtarmalıydım. “Doğanın bozulması, çevrenin kirlenmesi seni çok etkilemiş! İyimserliğini hepten yitirmişsin. Ama bunca umutsuz olma. Korkularından arın. Biz insanlar da düşünüyoruz çevreyi, dünyanın geleceğini. El ele vererek bir şeyler yapabiliriz,” dedim...”(SEİK, s.20, Yardımsever Olmak)

“... “Bu konu okullarda ele alınıyor. Çevreyle, kirlenmeyle ilgili tehlikeleri anlatan yayınlar yapılıyor ama...” dedim...”(SEİK, s.20, Dürüst Olmak)

“...Beni duymazlıktan geldi. Soluk alıp verişini biraz düzene girmişti. “Sesimi ver, sesimi! Artık bir insanla yüz yüze gel-mek bile istemiyorum. Hemen uzaklaşmak, hemen yanından ayrılmak istiyorum. Sesimi ver de gideyim.” Yıldızları bir daha öylesine titreştiremem. Bir daha öylesine gür sesler çıkaramam. Çıkardığım son seslerin insan belleğinde kalmasını istemiyorum. Yalnız son seslerimi değil, geçmiş zamanlarda duyduğum gür, mutlu seslerimi de ver! Belleğin tamamen yoksun kalsın kurbağa seslerinden...” (SEİK, s.20, Dürüst Olmak)

“... “Yetişir evladım, yetişir!” dedi biri. Tüm bakışlar bu öfkeli senin sahibine yönelmişti...”(SEİK, s.26, Dürüst Olmak)

“...Sonunda babaannem de görüldü. Ay o ne öyle!.. Özenli bir makyaj... Sallantılı küpeler... Yerlere değin inen krem renkli giysi... Boynunda inciler... Parmaklarında yüzükler... İlk görüşte gelinlere benzetiyordu onu insan!.. Görenler: “Aman bu ne güzellik!.. Aman bu ne şıklık Fatma Hanım!” demeden edemiyorlardı...”(SEİK, s.54, Dürüst Olmak)

Bağışlayıcı Olmak

Bağışlayıcı olmak, kendi işinde başkalarının özrünü kabul edebilmek demektir.

“... “Haydi oradan! Caner’i İstanbul’da bırakıp gelseydik içimize sinmez, gözümüz arkada kalırdı. En çok da sen, her dakika anar dururdun onu. Bazı taşkınlıkları, bazı düzensizlikleri oluyor kuşkusuz. Bu yaşlarda böyle davranır tüm çocuklar...””(SEİK, s.86, Bağışlayıcı Olmak)

“...Odayı dolduran bir sesle: “Uykum yooook!” diye bağırdı çocuk. “Uykun yok mu? Öyleyse otur da konuşalım. Artık zıplamayı bırak! Bundan sonra divanın üstünde zıplamaca oynama. Bak, ne diyeceğim sana...” “Ne diyeceksin?” dedi sertçe Caner. “İlkin oturmalısın.” “Oturayım mı? Ben oturmayı sevmiyorum ki?...” Dedesi, torununa karşı hep yumuşak, hep alttan alıcıydı...”(SEİK, s.88, Bağışlayıcı Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inanılır kişi olmak demektir.

“...Onun ölmüş olabileceğini düşünmek beni mutsuz ediyor. Çoğalma umudumu yitiriyorum. Bu umudu yitirmenin ne acılar verdiğini bilir misin sen?.. Bana sesimi verirsen hemen giderim.” O zamana değin kimse benden sesini istememişti. Konuşmasını sürdürdü: “Biz kurbağalar da kuşlar gibiyizdir. Yumurtalarımızı dışarıya çıkarırız. Ben bir su kurbağasıyım. Benim eşim, tespîh taneleri gibi sıralanmış yumurtalar yumurtlar. Onlar güneşten güç alır, içindeki yavru gelişir. Yumurtanın içindeki gelişim tamamlanınca, dışarıya çıkar yavru...”(SEİK, s.8, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Annemin sesi: “Uyan Ünal! Kalk haydi, kalk!” dedi. “O, kapının önünde mi?” diye sordum anneme. “Kim?” diye sordu annem. “Sesini isteyen kurbağanın ölüsünü gördün mü?” Annem, şaşkın şaşkın baktı bana: “O ne demek oluyormuş?.. Eyvah, sen sırlıslıkam ter içindesin! Korkunç bir düş mü gördün? Onun etkisiyle mi terledin? Hemen çamaşırını değiştir! Elini yüzünü de bol suyla yıka! Kahvaltın hazır. Çabuk ol, çabuk! Servisi kaçırsın sonra!” dedi...”(SEİK, s.22, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Annem odadan çıktı. Öğretmenimiz; “Doğa ve Çevreyi Koruma Konusunda Bir Yazı Yazınız” başlığı altında bütün sınıfa ev ödevi vermişti. Ödevle ilgili olarak dergiler bulmuş, gazetelerden

yazılar toplamıştım. Bunları okumuş, ödevimi nasıl yazacağım konusunda çokça düşünmüştüm. Bu uğraşım nedeniyle de geç yatmıştım. Düşüme giren, benden sesini isteyen kurbağanın söylediği gerçeklerin çoğu vardı topladığım yazılarda...”(SEİK, s.22, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Dedem, şöyle sürdürdü konuşmasını: “Yargı işlerine kadıların baktığı yıllarmış. İşine çok bağlı ‘ haktan hukuktan yana bir kadı varmış. Kılı kırk yararcasına verirmiş kararlarını. Halk da onu çok sever, verdiği kararlara saygı duyar ve güvenirmiş...”(SEİK, s.36, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Kurs sonunda su gibi okur oldu! Kitapları, gazeteleri, hiç hatasız okuması herkesi şaşırtıyordu!.. Elinden kitap düşmüyor, zamanını okuyarak geçiriyordu...”(SEİK, s.48, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Uğraşp didinirken bir yandan da: “Ah yüzümüzün akıyla bir çıkabilsek şu işin içinden! Ah öğretmenimi hoşnut edebilsek!” diyordu. Annem, onu yüreklendiriyordu: “Niçin yüzümüzün akıyla çıkmayalım anneciğim? Biz yemek vermemiş, konuk ağırlamamış insanlar mıyız? Sen içini rahat tut, rahat!” “Ama bu yemek başka yemeğe, gelecek insan da başka insanlara benzemez Nilay! Öğretmenimi ağırlayacağız, öğretmenimi!...””(SEİK, s.50, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Kerim Bey, cebinde sürekli taşıdığı anahtarıyla açtı dış kapıyı. İçeriye sessizce girdi. Ayakkabılarını çıkardı. Terliklerini giydi, şapkasını, paltosunu astı yerlerine. Sessiz olmaya özen gösteriyor gibiydi. Salona adım atar atmaz ise coşkulu ve gürültücü oldu birden: “Oh! Oh! Oh! O ne güzellikti, ne güzellik!.. O ne şenlikti, ne şenlik!.. Eğer gelecek yıl; bayramı taa başından izlemezsem, çocuklar gelmeye başlamadan önce Ankara’ya gitmezsem, İstanbul’a geldiklerinde evimde üç dört çocuk ağırlamazsam, bana da Kerim demesinler!...”(SEİK, s.76, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... Fazilet Hanım ayağa kalktı. “Uykum geldi. Ben odama gidiyorum,” dedi. “İyi edersin. Ben Caner’e bakıp geleyim. Güneşte kalmak yordu beni. Ben de uyumak, dinlenmek istiyorum.” Yaşlı adam kısa adımlarla yürüdü. Caner’in odas na yaklaştı. Kapıyı yavaşça açtı. İçeriye girmekten çekiniyor gibiydi...”(SEİK, s.86, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Gerçek Arkadaşlık

Gerçek arkadaşlık, kişinin işinde yakın ve destekleyici dostluk demektir.

“...Feyza Hanım; kocasının neden söz ettiğini, niçin coştüğünü bilmiyordu ki yanıt verebilsin. Onun yaşlılık nedeniyle daha da uzamış, ucu toparlak burnuna bakarak, çok üşümüş olduğunu anladı. Çünkü burnunun uç bölgesi soğuktan morarmış görünüyordu. “Hele otur biraz Kerim Bey! Sokaklarda çok dolaşmışa, çok üşümüşe benziyorsun. Otur da dinlen, ısın...”(SEİK, s.76, Gerçek Arkadaşlık)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“...Beni görünce kollarını açar, uçmaya hazırlanan yaşlı kartalları anımsatırdı dedeciğim bana. Bir yandan beni kucaklar, diğer yandan da görüşmemizden duyduğu mutluluğu belirten sözleri art arda sıralardı...”(SEİK, s.27, Olgun Sevgi)

“...Hükümetimiz sağolsun. Kurs açtı benim gibi zırcahilleri düşündüğü için. Başımıza öğretmen verdi. Öğretmen ki ne öğretmen!.. Ağzından ballar akıyor! Hem de bilmeyeni küçümsemiyor. Bilmeyene karşı sabır gösteriyor. Korkutmadan, azarlamadan, insanın kendine güvenini yok emeden öğretiyor öğreteceğini. Ben ondan, öğretmenimden öğrenirim. Hiçbirinizin rahatsız olmasına gerek yok yavrucuğum!...”(SEİK, s.48, Olgun Sevgi)

“...Herkesin bakışları öğretmenimize yönelmişti. Öğretmenim karşıda bir noktaya bakıyordu. Yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Donmuş kalmış gibiydi. Bakışlarımız konuşmacıda olduğu için onun ağladığının ayırdına varamamıştık. Babaannem, öğretmenin ağladığını görünce dondu kaldı birden. Sonra kurtuldu şaşkınlığından. Koşar adım yürüdü öğretmenine doğru. Yanına varınca, onun

başını kollarının arasına aldı. “Vay kurban olduğum öğretmenim! Ben seni kıracak bir söz mü ettim? Ne diye gözlerin yaşlı, ne diye ağladın?” dedi. iki kadın birbirine sarıldılar. Salon dolusu ağıt sesiydi dinlediğimiz!...”(SEİK, s.63, Olgun Sevgi)

“... “Benim için de elli milyon lira harcansaydı; benim görünümüm, benim kokum da değişirdi Saffet Bey!...” Babam anneme baktı, baktı. Sonra da: “Yapma hanım! Senin her şeyin, elli milyon lira harcamadan da güzel! Para harcamamıza ne gerek var ki?” dedi ve bir kahkaha attı. Fakat annemin yüzünde hiç değişiklik olmadı...”(SEİK, s.66, Olgun Sevgi)

“...Son sözcükleri söylerken, sesi titredi Kerim Bey’in. Ağlamaya yakındı ya, kendini çabuk toparladı. Bir iki öksürdü, sonra da dedi ki: “Sözümü tutacağım. Her ‘Yirmi Üç Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’ haftasının başlangıcında, Ankara’da olacağım. Onlarla birlikte İstanbul’a geleceğim. Önceden yetkililere başvuruda bulunup üç dört çocuğu evimde konuk edip, ağırlayacağım. İstemez misin yoksa?..” Feyza Hanım, kocasının içkili bir lokantaya değil de İstiklal Caddesi’ndeki çocuk şenliğine gittiğini anlamıştı. Çeşitli uluslardan çocuklar; ilkin Ankara’da toplanıyor, şenlik düzenleniyor, oradaki şenlikten sonra da İstanbul’a geliyorlardı. Bunu basından biliyordu. Günlerdir gazeteler, televizyonlar bunu duyuruyordu...”(SEİK, s.83, Olgun Sevgi)

“...Yaşlı adam kendi odasına giderken şöyle düşünüyordu: “Ah Caner, ah! Çok yorucu birisin doğrusu. Seni çok sevmesem, verdiğin yorgunluklara katlanamazdım bu yaşta...” Yaşlı adam yatak odasına gülümseyerek girdi...”(SEİK, s.94, Olgun Sevgi)

4.1.7.9 Geleneksellik

Alçakgönüllü Olmak

Alçakgönüllü olmak, yaptığı işte öne çıkmayı istememek demektir.

“...da rahat geçireceksin. Arada uğrayıp seni avuçlarımin arasına alacağım. Böylece insan sıcaklığı duymuş olacaksın. Çünkü, insan sıcaklığı duymaya alışkın birisin, o sıcaklığa özlem duyabilirsin... O sıra annem sofadan seslendi: “Biri mi var yanında Metin? Kimle konuşuyorsun?..” Suçüstü yakalanmış gibi olmuştum. “Kimse yok anneciğim, kimse yok!” dedim. “Öyle mi? Bana binleriyle konuşuyorsun gibi geldi de...” Anneme yanıt vermedim...”(SEİK, s.74, Alçakgönüllü Olmak)

“...Yüreği rahat, gözleri sevinç ışıklarıyla dolu dolu konuştu: “İstemez olur muyum hiç? En iyi yaptığım yemeklerden yapıp yediririm çocuklara. Dostluk için, barış için gelmiyorlar mı onlar ülkemize? Onlar da bizim yavrularımız, torunlarımız sayılır. Yesinler yavrularım, bol bol yesinler... Yataklar hazırlarım temiz, sıcacık. Yatsınlar yavrularım. Uzaklardan geliyorlar. Yolculuğun yorgunluğu çok olur. Yorgunluklarından arınsınlar hazırladığım temiz, sıcacık, yumuşak yataklarda. Rahat etsin, derin uykulara dalsın, güzel düşler görsünler... Belki de çocuklar öğretecek herkese dostça, kardeşçe yaşamayı... Böyleleri konuk edilmez, istenmez mi Kerim Bey?” Kerim Bey: “Ne olsaydı, biliyor musun hanım?.. Atatürk yaşasaydı da bu şenliği görseydi!.. Bu çocukların coşkusunu izleseydi...” “Ah, keşke görseydi!..” dedi Feyza Hanım...”(SEİK, s.83, Alçakgönüllü Olmak)

“... “Seni anlıyorum. Kirli evlerde yaşamakla eşdeğerdir söylediğin,” dedim...”(SEİK, s.15, Alçakgönüllü Olmak)

Dindar Olmak

Dindar olmak, işinde dini inanç ve uygulamalara bağlı olmak demektir.

“...Babaannem herkese sürekli gülümsüyordu. Ersin’in annesi Sibel teyze: “Bu güzel gelinin yanına, bir de damat gerekmez miydi?” dedi. Babaannem: “Verdiği damadı elimden aldı güzel Allahım. Ama siz gene de beni bugün gelin sayın...”(SEİK, s.54, Dindar Olmak)

“...Kocasının söyledikleri onu neşelendirememiş, kaşlarının çatıklığını boza mamıştı. “Bir de insanla eğlenmez misin?..” “Eğlenmiyorum, inan olsun gerçeği söylüyorum ka-rıcığım. Eğer yalan

söylüyorum, tavukkıran girsin de tüm tavuklarım ölsün!..” “Senin tavukların mı var sanki? Olmayan tavuklar üstüne ant içmek kolay...””(SEİK, s.66, Dindar Olmak)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek

“... “Kim yaptı size bu kötülüğü?..” “Kim yapabilir ki?.. İnsanlardan başka kim bozabilir, kim kirlitebilir, kim değiştirebilir çevreyi? Bizim elimizden gelmez öylesi. Biz ancak çevreye uyar, doğa yasaları gereğince yaşarız. Ama insanlar!.. İnsanlar, çevreyi değiştirme gücüne sahip varlıklardır! Ben şimdi onlar yüzünden yalnız, mutsuz, yorgun, çoğalma umudunu yitirmiş bir kurbağayım!..” “Yorgunluktan arınmak için en iyi yer yatak odasıdır. Dinlenmek, uyumak güç kazandırır herkese. İçeriye gel. Geceyi benim yatak odamda geçir. Yorgunluğun dinlenir. Hem biriyle arkadaşlık kurmak, gönendiricidir. Konuk ağırlamayı da çok severim.” Dedim...””(SEİK, s.13, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Kedilerin kaçınıcı kez karşı karşıya gelerek öfkeyle miyavlamalarıydı, bilemiyorum. Alt alta, üst üste kavgaya başladıklarında, silindir şapkalı genç balıkçı yere eğildi, avuç dolusu çakıl alıp kedilere fırlattı. Çakıl yağmuru, onların kavgayı bırakıp kaçışmalarına neden oldu. Çevre yeniden sessizliğe kavuşmuştu. Çakılı fırlatan balıkçı şöyle konuştu: “Sizin hırlaşmanızı mı dinleyeceğiz sabah sabah? İşimiz gücümüz yok gibi kavganıza seyirci mi olacağız? Önünüze hazır yiyecek gelmişken, kardeş kardeş yiyerek karnınızı doyursanız kötü mü olurdu akılsızlar? Siz öyle davranırsanız, ben de böyle davranırım işte!..” Arkadaşı da dedi ki: “İyi ettin İhsan! Denize ağ mı döktüler, yoksa denizden ağ mı çektiler? Sulara, dalgalara karşı kürekle direndiler mi? Şuracıkta önlerine gelmiş hazır yiyeceği adam gibi yemeyi beceremediler! Öyleleri hak etmişti çakıl bombalarını! Oh kurtulduk kavgacıların çirkin seslerinden!..” Onlar işine, ben de onları ve çevreyi seyrime devam ettim bir zaman daha...””(SEİK, s.44-46, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

“...Ne yapacağımı bilmeden, şaşkınlıkla ona bakmaya devam ediyordum. Bir şeyler söylemem gerekirdi ya, ne söyleyeceğimi bilemiyordum... “Eşiniz olmadan çoğalamaz mısınız?” dedim. “Deli!..” dedi.Karşısında utanmıştım. Yüzümü sıcak bir rüzgâr yalayıp geçti!..”(SEİK, s.10, Geleneklere Saygılı Olmak)

“... “Aaah ahi” diye içini çekti. Sesi iniltiye benziyordu. Bir yeri acıyordu sanki. Ona acımıştım. “Ağrıyan, sızlayan yerin mi var?” diye sordum. “Hayır. Ama gönlüm acı içinde. Bana halkımın mutlu günlerini anımsattın. Bu benim gönlüme acı verdi. Bu acılardan çok yorgun düşünüyorum, çok!..”(SEİK, s.13, Geleneklere Saygılı Olmak)

“... “Seni anlıyorum. Kirli evlerde yaşamakla eşdeğerdir söylediğin,” dedim Güler yüzlü, neşeliydi. Mutfakta biraz işinin olduğunu, hemen geleceğini söyleyerek, beni dedemin yanına göndermişti. Dedemle baş haşaydık işte. Ama hiç konuşmuyorduk. O, yerde bir noktaya bakarak sessizliğini, dalgınlığını sürdürüyordu. Sıkıcı bir sessizlik içindeydik. “Bir yerin mi ağrıyor? Yine bacakların mı sızlıyor dedeceğim?” diye sordum...””(SEİK, s.15, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Duvarda asılı, içinde bir şeylerin olduğu belli, kabarık zembili görenler; bunun anlamını sormadan: ‘Yalan beyanda bulunur, sizi aldatırsam; bu zembil evime girsin’ diye ant içmeye başlamışlar. Kadı efendi zembil üstüne ant içiriyor ya, o zembil herkeste korku uyandırır olmuş. Evine girmemesi için herkes doğruyu söylüyor, kimse yalancılığa, kandırcılığa sapmıyormuş. İnsanlar, kendi aralarında bile, kadı efendinin zembili üstüne ant içmişler. Bu zembil korkusu, zembil üstüne ant içiş yıllarca sürmüş gitmiş. Sonra kadı efendi emekliye ayrılmış...””(SEİK, s.36, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Bir gün anneme: “Öğretmenimi eve çağırmak, onuruna yemek vermek istiyorum. Sen ne dersin bu işe Nilay’ım?” dedi. “İstiyorsanız niçin olmasın? Biz yemek vermemiş insanlar mıyız? Şu evde kaç kişi ağırlandı anneciğim?” dedi gelini. Bu karardan sonra iyice canlandı babaannem. Artık aramızdaydı...”(SEİK, s.49, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Annemin, babaanneme göstermeden gülümsediğine tanık oluyordum. Bizim evde gerçekten de çok yemek verilir, çok yemekli toplantı yapılır. Babamın “hemşeri”, babaannemin “memleketlim” dediği insanlar yemeğe çağırılır. Öylesi günlerde çoğunlukla yöresel yemekler hazırlanır. Çeşit çok olmaz da, hazırlanan yemek çokça olur. İçliköfte, mantı, çiğköfte, keşkek gibi yemeklerden tencereler, tepsiler dolusu yapılır. Konuklar da istekle, beğenilerini belli ede ede tüketirler yemekleri. Bu arada babaanneme övgüler yağdırılır. O, tam bir konukseverdi. Konuğun yediğine, içtiğine sevinir, yorgunluktan hiç yüksünmez. Hem de; “Konuk, kısmetini birlikte getirir. Yenen yerde bereket olur” der. Konuğu seven, konuk için çalışmaktan yakınmayan babaannem; bu kez daha değişik bir coşku içindeydi...”(SEİK, s.50, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Çok misafir vardı. Apartman komşularımız da gelecekti. Babaannem birkaç ahabını, memleketlisini de çağırmıştı. Onca kalabalık tek masada toplanacak değildi ya! Evdeki tüm masaları kullanmıştık. Geniş salonumuz, büyük bir lokanta görünümü almıştı...”(SEİK, s.53, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Masaları bir bir gözden geçiren babaannem: “Her şey tamam! Her şey güzel oldu, şükürler olsun! Haydi Zehra, durma! Atla arabana da öğretmenimi almaya git! Ben de giyinmek için hemen odama gidiyorum. Geç kaldım, geç! Siz de giyinin Gülay’ım, Gülgez’im! Ah bir yüzümüzün akıyla ağırlasak öğretmenimi!...” Halam ayrıldı evden. Annemle babaannem odalarına çekildiler. Ben de kendi odama girdim. Onlardan önce hazırlanmıştım. İlk annem görüldü. Derken zil çalınmaya, apartman komşularımız birer ikişer görünmeye başladılar. Onları annem karşılıyor, salona buyur ediyordu...”(SEİK, s.53, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Zaman zaman anlatılanlardan öğrendiğime göre, babaannemin babasıyla, babamın dedesi; asker arkadaşı oluyorlarmış. Babamın dedesi; babaannemin köyüne gidiyormuş koyun, kuzu, sığır satın almaya. Gittiğinde de asker arkadaşının evinde konuk oluyormuş. Evin becerikli, güzel kızı beğenisini kazanmış. Oğluyla evlendirilmesini istemiş, isteği geri çevrilmemiş. Böylece de köyden ilçeye, bir güzel gelin gelmiş...”(SEİK, s.54, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Babaannem herkese sürekli gülümsüyordu. Ersin’in annesi Sibel teyze: “Bu güzel gelinin yanına, bir de damat gerekmez miydi?” dedi.Babaannem: “Verdiği damadı elimden aldı güzel Allahım. Ama siz gene de beni bugün gelin sayın...”(SEİK, s.54, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...girince, diğer konukları başıyla selamladı. Babaannem: “Buyurun öğretmenim, şeref köşesine buyurun!” dedi. Öğretmenim gösterilen yere otururken, utangaç bir hali vardı. Yaşlı öğrencisi, konuşmasını sürdürdü. “Buradaki hanımlar komşum, ahabım, dostum. Aramızda hiç yabancı yok. Tümünü sizi tanıyıp biliyorlar. Çünkü sizden çok söz ettim...”(SEİK, s.56-57, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Bizimkilere sürpriz yapacağımı söylemiştim. Gördünüz, dinlediniz işte! Ben de diyeceklerimi kâğıtlara dökabiliyor, kâğıda döktüğüm konuşmayı sizlere dinletebiliyorum. Bu benim gibi birisi için sürpriz yapmak değil de nedir?.. Okumakta hızlıyım, ama yazmakta onca hızlı değilim. Ağır ağır yazıyorum. Aklımdan geçenleri kâğıda dökmek güç oluyor. Zamanla yazmakta da hız kazanacağımı düşünüyorum. Bu konuşmamı kâğıda yazmak günlerimi aldı. Bundan sonra yazmak daha kolay olur belki benim için... Öğretmenim benim kızım yaşında. Fakat benden bilgili olduğu için, onu kendimden büyük olarak kabul ediyorum. Büyüklük çok yaşamakla kazanılmaz. Asıl büyüklük, çok bilmekle kazanılır. Öğretmenim benim büyüğümdür. Varıp ben de büyüğümün elini öpmek istiyorum...””(SEİK, s.62, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Yemekten sonra biraz ağırlaşmış, durgunlaşmıştı herkes. Öylesini ister mi Fatma Feritoğlu? “Ölü evinde miyiz, yoksa öğretmenimin onuruna verilen yemekte miyiz hanımlar? Bu durgunluk, bu sessizlik de neyin nesiymiş? Öğretmenimin onuruna, tüm öğretmenlerin onuruna eğlenmeyeceğiz, neşelenmeyeceğiz, oynamayacağız da somurtacak mıyız yoksa? Haydi çalıştırın müzik setini.

Gelsin çiftetelliler, gelsin oyun havaları, gelsin halaylar! Öğretmenlerimizin var oluşunun sevincini yaşayalım ayol!..” dedi. Müzik seti çalıştırıldı. Oyun havaları dinlendi. Konuklar da birbirleriyle yarışarcasına oynadılar. Öyle bir şenlik yaşandı ki üfff!.. Feritoğlu Apartmanı, yapıldığı günden bu yana, öylesi şenliğe tanık olmamıştır...”(SEİK, s.64, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Annem, homurdanır gibi: “Elli milyon lirayı da alıp götürdü senin ustan!” dedi. “İyi etti, iyi! Güle güle harcasın. O parayı vermeseydin, evin bu duruma gelir miydi hiç? Ustamız, işini bilen biri çıktı. Ne demişler? ‘Ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver’ Bu atasözü, işini iyi yapanın, ustalığın önemini vurgular. Evimizin görünümünün değişmesi bir yana, kokusu bile değişti, kokusu! Burnumu, ciğerlerimi okşayan bir hava var şimdi bu evde! Ellerin dert görmesin Kâzım Ustacığım!..”...”(SEİK, s.66, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Konuşmalarımı öğütçülük olarak düşünme. İş öğrenmenin, ustalaşmanın gerçeğini öğretmek istemem olarak düşün. Ben çocukların, hele gençlerin; öğüt dinlemeyi sevmediklerini bilirim. Sana öğüt vermiyor, işin gerçeğini söylüyorum. Anlaştık mı oğlum?..” Ağabeyim, ‘evet’ anlamında başını salladı. Babam: “Bu işe ilgi duyuşuna, ustadan bir şeyler soruşuna sevindim. Çünkü öğrenmek ilgiyle başlar. İlgi duymadığımız işi öğrenemez ya da güç öğreniriz. Senin iyi bir badana ustası olacağına inanıyorum. Çünkü bu işe ilgi duyduğunu anlıyorum...”(SEİK, s.71, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Dedemin ölümünden iki ay sonra, tüm giysilerini yoksullara dağıttı annem. Şimdilerde benzeri pek görülmeyen demir karyolasını da, üç tekerlekli arabasıyla arada bir bizim sokağa gelen hurdacıya sattı. Böylece odası hepten boşalmış oldu. Duvarın birindeki kalın, paslı çiviye asılı bastonu, ondan kalan tek andaç eşya olarak duruyor şimdi odasında...”(SEİK, s.72, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Belki de çocuklar öğretecek herkese dostça, kardeşçe yaşamayı... Böyleleri konuk edilmez, istenmez mi Kerim Bey?” Kerim Bey: “Ne olsaydı, biliyor musun hanım?.. Atatürk yaşasaydı da bu şenliği görseydi!.. Bu çocukların coşkusunu izleyeydi...” “Ah, keşke görseydi!..” dedi Feyza Hanım. O sıra, Kerim Bey’in gözlerinden iri birer damla yaş aceleyle aktı, yanaklarından yuvarlandı aşağılara...”(SEİK, s.84, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Büyükbabası karşı çıktı buna: “Olmadı işte! Hiç fare yumruğu kediyi öldürebilir mi? Nerede duyulmuş, görülmüş bu?..” “Amaaan! Şimdiye dek, hep kediler fareleri öldürdü. Benim resminde de fare kediyi öldürmüş olacak.” Yaşlı adam gülümsedi. Torununu dinlemeyi sürdürdü: “Hem de kedinin çevresindeki fareleri güleç yüzlü yapacağım. Ölmüş kedinin çevresinde mutlu fareler görülecek. İyi olmaz mı?..” Remzi Bey: “Olur mu canım? Ölü başında gülünür, mutlu olunur mu hiç? Yanlış bir çizerlik seninki. Bence...”...”(SEİK, s.91, Geleneklere Saygılı Olmak)

Mahremiyet

Mahremiyet, kişinin işinde özel bir dünyaya sahip olmak istemesidir.

“...dedi. “Biraz biliyorum...” dedim. “Bildiklerinin üstünde düşünmelisin!..” “Böyle şeyler çok konuşulmaz bizde,” diye yanıt verdim...”(SEİK, s.10, Mahremiyet)

“... “Sözcüğü yanlış söyledin, “sürpüriz’ denmez, ‘sürpriz’ denir,” dedim. “Zamanında mektep medrese görmemiş, okumayı sonradan sökmüş birinin o kadar kusuru olabilir. Bu da yüze vurulmaz Gülgez Hanım!..” Gülüştük. Sormadan edemedim: “Peki nasıl bir sürpriz yapmayı düşünüyorsun?...”(SEİK, s.52, Mahremiyet)

4.1.7.10 Uyma

“...Onu güçlükle duyuyordum. Gözleri uykulu görünen kurbağanın sesi yorgundu. Ne söyleyeceğimi bilmez bir haldeydim. Tek sözcük döküldü ağızımdan: “Anlayamadım!..”...”(SEİK, s.8, Kendini Denetleyebilmek)

“...Onun ölmüş olabileceğini düşünmek beni mutsuz ediyor. Çoğalma umudumu yitiriyorum. Bu umudu yitirmenin ne acılar verdiğini bilir misin sen?.. Bana sesimi verirsen hemen giderim Şaşkındım. Şimdiye değin kimse benden sesini istememişti. Birinin sesinin nasıl geri verileceğini bilmiyordum. O benim kurbağa seslerini hatırlayıp mutlu olmamı istemiyordu besbelli. Geçmişte, belleğime yerleştirmiş olduğu mutluluğu benden geri istiyordu, ama ben bu isteği yerine getiremezdim. “Ses elle tutulmaz, gözle görülmez. Ancak duyumsanır, düşünülür. Ben öylesini size nasıl verebilirim? Bunu yapamam!” dedim...”(SEİK, s.8, Kendini Denetleyebilmek)

“...Adım attıkça, ayaklarımın altında çakıllar gıcırdayıyordu. Yürümekten, köye ulaşmaktan caydım birden. Her şey soluğunu tutmuş gibi sessizken, benim gürültü yapmam aykırı bir davranış gibi geldi bana. Sabahın sessizliği içinde, sessizce bekliyordu her şey. Ben bu sessizliği bozmamalıyım. Büyük kentteyken, böylesi bir sessizlik içinde olmayı düşünüp düşlememiş miydim?...”(SEİK, s.42, Kendini Denetleyebilmek)

“...Öfkeli adam, elini uzatmadı. Kesik kesik konuşarak, bazı sözcükleri yanlış söyleyerek şöyle konuştu: “Nasıl sinirlenmezsiniz hanımefendi! Sessiz, sakın, huzurlu bir yolculuk yapıyorduk sıcacık vapurumuzda. Çıkageldi bu satıcı efendi. Güzel yolculuğumuzu hepten berbat etti! Dava bitmemiş de bitmemiş! Bitsin efendim! Hep onun davasını mı dinleyeceğiz? Biz mi açtık bu davayı onun başına?” “Hoşgörün efendim!” dedi genç hanım. Orta yaşlı, saçları hafiften kırışmış bir erkek girdi söze: “Vallahi haklısınız! Benim de şurama gelmişti beyefendiciğim,” dedi...”(SEİK, s.28, İtaatkar Olmak)

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...Söyleyeyim: O; ‘anne olma yorgunluğu’dur karıcığım! Öylesi yorgunluk, yorgunlukların en yücесidir...” Yaşlı kadın sessizleşmişti. Kocasını dinliyordu. “İki çocuk getirdin dünyaya Feyza Hanım. Onları büyütmek için az mı yoruldu? Anne olma yorgunluğunun, çok yüce bir yorgunluk olduğunu bugün daha iyi anladım. Anneler olmasaydı; ‘çocuk’ denen o güzel varlık olur muydu hiç?.. Sen iki çocuğunu büyüttükten sonra, torunlarını büyütmek için de az yorulmadın. Torun büyütme yorgunluğuna da; ‘yücenin yücесi yorgunluk’ demeliyiz bence...”(SEİK, s.77, Kibarlık)

“...Remzi Bey öfkelenmeden, alttan alarak konuştu: “Bak Canercığım, bak! Zıplamak seni terletmiş! Yorulmuşsundur da... Yat koçum, yat! Yat da uyu. Uyu ki dinç olasın. Gün boyunca bol bol denize girip yüzesin. Uyu ki çabuk büyüyesin.”...”(SEİK, s.88, Kibarlık)

“...Caner esnedi birden. Remzi Bey: “Senin uykun geldi yavrum. Uyumalısın. Yarın erken gideceğiz sana boya, fırça, kalem, kâğıt almaya.” “Ama daha yapmak istediğim resimlerin tümünü anlatmadım ki,” dedi Caner. “Geri kalanı da minibüste konuşalım. Haydi uzan koçum, uzan! Ben pikeni örteyim üstüne. Deliksiz bir uyku çekmelisin.” Caner uysal davrandı. Divana uzandı. Dedesi pikeyi özenle örttü onun üstüne. İyi geceler diledi torununa. Dedesi odanın ışığını söndürüp çıktı. Caner uyumuştı bile!...”(SEİK, s.94, Kibarlık)

“...Emekli olunca da zembili yargı odasından alıp evine götürmüş. Emekliliğini yaşayan kadı efendiye, yakın arkadaşlarından biri demiş ki bir gün: ‘Dürüst çalıştın. Haklıyı, haksıza ezdirtmedin. Ünün memlekete böyle yayıldı. Yıllarca seni saygıyla anacak insanlar. Bunlar benim bildiğim gerçekler. Peki, bilmediğim, çok merak ettiğim şu zembil gerçeğini bana açıklar mısın? O zembil nasıl bir zembildi? İnsanın evine girerse, başına ne gibi kötülükler getirirdi? İçinde sihirli bir şeyler mi vardı? Ne olur açıkla da beni meraktan kurtar!’ demiş...”(SEİK, s.37, Kibarlık)

“...Gene zil çalınmıştı. Kapıya doğru koştu. Açar açmaz da: “Aman buyursunlar efendim! Hoşgeldiniz, sefalar getirdiniz. Başımızın gözümüzün üstünde yeriniz var öğretmenim!” dedi. “Çok zahmetler oldu size Fatma Hanım!..” AaaaL Bu benim öğretmenimin sesiydi!.. Kapıya iyice yaklaştım. Eşikteki öğretmenimi gördüm o zaman. Elinde pembe karanfillerden oluşmuş bir buket tutuyordu. Şaşmış kalmıştım!.. Öğretmenimiz içeriye girer girmez; “Buyurun Fatma Hanım!” diyerek buketi babaanneme uzattı. Öğretmeninin uzattığını alırken: “Aman öğretmenim! Niçin

zahmetlere girdiniz? Gelişiniz yetmez miydi?” dedi öğrencisi. “Rica ederim. Bu kadarcık şeyin zahmeti mi olurmuş?..” O sıra öğretmenimle göz göze geldik. Şaşıрма sırası ondaydı şimdi: “Aaaa! Gülgez!..” dedi...”(SEİK, s.55, Kibarlık)

“...Benim bir şey söylememe zaman bırakmadan, babaannem girdi söze: “Gülgez benim torunum olur öğretmenim. Ben onun babaannesiyim...” “Ah, bunu düşünmeliydim, soyadı benzerliğinden!..” Öğretmenimiz salona girince, diğer konukları başıyla selamladı. Babaannem: “Buyurun öğretmenim, şeref köşesine buyurun!” dedi...”(SEİK, s.56, Kibarlık)

“...Odasına girmesiyle çıkması bir oldu. Elinde beyaz dosya kâğıtları tutuyordu. Salona aceleyle girdi. Herkesi selamladıktan sonra, kâğıda yazdığı konuşmasını okumaya yöneldi. Aklımda kaldığı kadarıyla, babaannemin konuşması şöyleydi: “Sayın öğretmenim! Kıymetli komşularım, arkadaşlarım! Sizlere bir şeyler söylemek için karşınızdayım. Daha önce yazdığım konuşmamı okumak istiyorum: Kursumu bitirip, okuma yazma öğrenmiş biriyim. Bu nedenle, öğretmenimin onuruna verdiğim yemeğe katıldığınız için başta öğretmenime ve hepinize teşekkürler ederim...”(SEİK, s.56, Kibarlık)

“...Herkesin bakışları öğretmenimize yönelmişti. Öğretmenim karşıda bir noktaya bakıyordu. Yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Donmuş kalmış gibiydi. Bakışlarımız konuşmacıda olduğu için onun ağladığının ayırına varamamıştık. Babaannem, öğretmenin ağladığını görünce dondu kaldı birden. Sonra kurtuldu şaşkınlığından. Koşar adım yürüdü öğretmenine doğru. Yanına varınca, onun başını kollarının arasına aldı. “Vay kurban olduğum öğretmenim! Ben seni kıracak bir söz mü ettim? Ne diye gözlerin yaşlı, ne diye ağladın?” dedi. iki kadın birbirine sarıldılar. Salon dolusu ağıt sesiydi dinlediğimiz!...”(SEİK, s.63, Kibarlık)

“...Öğrencisinin kollarından sıyrılan öğretmen, konuşmaya başladı titrek bir sesle: “Ah Fatma Hanım! Siz beni çok mutlandırdınız! Benimki mutluluk gözyaşlarıydı. Siz niçin ağlıyorsunuz? Öbür hanımlar niçin ağlıyorlar ki? Duygusallığa kapıldım. Bu güzel topluluğun neşesini bozdum, beni bağışlayın!” dedi...”(SEİK, s.63, Kibarlık)

“...Sonra neler mi oldu? Üzüntülü havadan çabucak uzaklaşıldı. Yemeğe başlandı. Babaannem “ölüyü güldürür” dedikleri kişilik yapısına kavuştu. Konuşmaları kahkahalarla karşılandı. Kendisine üniversiteye gidip gitmeyeceği, kitap yazıp yazmayacağı, milletvekili olmayı düşünüp düşünmediği soruldu. Yöneltilen başka sorular da oldu. Her sorunun yanıtında kahkaha üretmeyi başardı babaanneciğim...”(SEİK, s.64, Kibarlık)

“...Beni çok konuşturdunuz. Karnım da zil çalıyor! Eğer yemek hazırsa, el birliğiyle sofrayı hazırlayıp, şu güzel kokulu evde bir güzel karın doyuralım. Olmaz mı hanım?” “Olur!” dedi annem gülümseyerek...”(SEİK, s.71, Kibarlık)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...Dedemlere her gidişimde coşkuyla karşılanırdım...”(SEİK, s.32, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Bu kez durgun, coşkusuz, küskün bulmuştum onu. Şimdilerde mağazalarda bir benzerini göremediğimiz eski tip koltuklardan birinde oturuyordu. Ayağa kalkıp kollarını açmadığı gibi, mutluluğunu ifade eden sözler de söylemedi. Yanına gidip elini öptüm, kucakladım. O hiçbir devinimde bulunmadı! Beni kucaklamadı da. Şaşkınlık içindeydim. Artık sevilmiyor muydum? Sık sık gelişimle rahatsız mı etmişim onu?.. “Nasılsın dedeciğim?” dedim. “İyiyim. Sen nasılsın? Annen, baban nasıllar?” diye yanıt verdi. “İyiler. Selamları, saygıları var,” dedim...”(SEİK, s.32, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Bizim evin odalarından biri; “bebek odası” adıyla anılır. Bu, yanlış bir adlandırmadır bence. Evimizde bebek yok ki odası olsun. Bana göre, “dedemin odası” olmalıdır onun adı. Çünkü dedeciğimin odasıydı o oda. Hastalanıncaya değin gecelerini, gündüzlerinin büyük bölümünü

sözünü ettiğim odada geçirirdi. Dedem, yakalandığı hastalıktan kurtulamadı. Evde iyileşip sağlığına kavuşamadı. Günlerce yataktan çıkamadı. Sonra beyaz bir araba getirtti babam. Babasını hastaneye götürdü. O da babasının yanında kaldı. Üç gün sonra telefonla babasının öldüğünü duyurdu bize...”(SEİK, s.72, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...O kahverengi bastonu gördükçe dedeciğimi anımsarım hep. Bir yana eğik yürüyüşü, yuvarlak gözlüğü, silindir şapkası, kısa kesilmiş beyaz sakalıyla; dedem yürür gider usumda... Dün, dedemden kalan tek anı eşya olan bastonu aldım yerinden. Onu inceledim. Yuvarlak kısmı parlak, ıslıl ıslıl, kaygandı. Yere değen ucuna kamyon lastiği takılmıştı ortasından tek çiviyle. Bir zaman elimde tuttuğum anı bastonu, yerine, duvardaki o kalın çiviye astım yeniden. Dengeli biçimde takamamış olmalıyım ki, duvar saati sarkacı gibi gitti geldi bir zaman. Sonra durdu. Kıpırtısızdı... Onu şimdiye dek elime almamış, dedemden anı kalan tek eşyayla yakından ilgilenmemiş olmama şaşıtm doğrusu!.. Utanç duydum. Böyle bir anı eşya ile ilgilenilmez, bu kadar yalnız bırakılır mıydı hiç? Artık onunla ilgilenmeye söz verdim kendi kendime. Hem de dedim ki ona: “Sen dedemin ağırlığını yıllarca taşıyıp, yürümesine yardımcı oldun sevgili baston! Dedemin en yakın arkadaşıydın son yıllarında. Senin arkadaşını çok seviyordum ben. O da beni çok seviyordu. Şimdi dedeciğim yok artık! Bu odada, en yakın arkadaşı olarak sen varsın. Dostluk gösteren, yardımcı olan, yükünü çeken biri olmuştun o yaşlı insan için. Seni hiç kimseye vermeyeceğim! Seni başka ağırlıklara, yüklere katlanmak zorunda bırakmayacağım! Sen hep burada kalacak, dinleneceksin. Çünkü sen bir emeklisin. Bu oda senin odan artık. Emeklilik günlerini burada rahat geçireceksin. Arada uğrayıp seni avuçlarımin arasına alacağım. Böylece insan sıcaklığı duymuş olacaksın. Çünkü, insan sıcaklığı duymaya alışkın birisin, o sıcaklığa özlem duyabilirsin...”(SEİK, s.73, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Bunu bir kez, iki kez söylemedi. Saymadım ya, belki on kez söyledi anneciğim. Eşyaları yerleştirirken, şurayı burayı silerken neşesizdi gün boyu. Apartmandan meraklı komşular gelip gittiler evin badanasını görmek için. Annem aynı sözcükleri kullanarak, aynı konuşmayı onlara da yaptı!...”(SEİK, s.65, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“... “Olunca ölsün. Emekliye ayrılınca tavuk çiftliği kuracağımı, binlerce tavuk yetiştireceğimi düşünüp düşlemiyor muyum? İşte o tavuklarımin üstüne şimdiden ant içiyorum ben...” Annem yanıt vermedi. Sessizliği ağabeyim bozdu: “Sen hiç üzülme anneciğim! Bundan sonra, badana ustalarına para kaptırmayız. Evin badanası için elli milyon lira ödemeyiz.” Babam, sordu: “Bu ne demek oluyor? Badanasız, ıslı, kirli, pis kokan bir evde mi oturacağız paramız gitmesin diye?..” “Hayır! Öyle yapmayacağız. İsterseniz yılda bir kez, isterseniz altı ayda bir badana edilebilir evimiz.” “Nasıl olacak bu iş Kayhan Bey? Yılda iki kez badana edilince, yüz milyon liramız elden çıkar. O zaman da annenin can sıkıntısı ikiye katlanır oğlum. Ustalar huyunu mu değiştirecek? Onlar parasız mı çalışacaklar bizim için?” “Nalburdan alacağımızın dışında kimseye para ödememiz gerekemeyecek. Evin badanasını ben yapacağım.”...”(SEİK, s.67, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin işinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

“...Bir görmeliydin Feyza Hanım, bir görmeliydin!.. Ah sen de orada, onların yanında, İstiklal Caddesi’nde olmalıydın!.. Çocuklar ne kadar becerikli, başarılı oluyormuş Allahım!.. Görseydin, beni yürekten onaylardın. Çocukları küçük görmek, beceriksiz olduklarını düşünmek, akılsızlıkmiş meğer!.. O oyunlar!.. O danslar!.. O akrobatik hareketler!.. Üf! Üf! Üf! İyi ki şaşkınlıktan parmağımı ısırp da kanatmadım!...”(SEİK, s.81, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.7.11 Güvenlik

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

“...Yine konuştu: “Eşim beni duysun diye tüm gücümle bağırılmışım. Olanca ses gücümü kullanarak; sağlıklı, mutlu, birlikte olduğumuz günlerde olduğu gibi gür bir sesle bağırmayı başarmışım.

Bağırırken; yıldızların daha hızlı, daha canlı titreştiklerini görmüştüm. Bu hep böyledir... Eşim çağırımı duysun, bana gelsin istiyordum. Çok yorgun, çok bitkin düştüm bağırmanın sonunda. Kapınızın önüne güçlükle gelebilirdim. Bir daha öylesine gür ses çıkaramam belki. Sanırım eşim yaşamıyor! Kurbağa: “Kendi başıma çoğalmayı nasıl sağlayabilirim? Dişisi olmadan, hiçbir erkek çoğalma yapamaz. Tüm canlılar için geçerlidir bu kural. Erkekle dişi birlikte başarılılar çoğalmayı. Sana bunları öğretmediler mi?...”(SEİK, s.8, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Konuşmasını sürdürdü: “Biz kurbağalar da kuşlar gibiyizdir. Yumurtalarımızı dışarıya çıkarırız. Ben bir su kurbağasıyım. Benim eşim, tespih taneleri gibi sıralanmış yumurtalar yumurtlar. Onlar güneşten güç alır, içindeki yavru gelişir. Yumurtanın içindeki gelişim tamamlanınca, dışarıya çıkar yavru. Yumurtadan yeni çıkmış yavrumuz, kepçeye benzer. Değişikliklere uğrar zaman geçtikçe. Sonunda da bildiğin kurbağalar gibi olur. Doğadaki, her canlının yavrusu kendisine benzer. Yani her canlı kendi benzerini üretir. Canlı varlıklar yeryüzünde kalmayı, türlerini sürdürmeyi böyle sağlarlar...”(SEİK, s.11, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Bunları bilmiyor musun yoksa?...” “Biliyorum!” dedim. “Bilmelisin! Doğa yasalarını iyi öğrenmelisin! Ateş yakıcı, su boğucu, rüzgâr sürükleyici, soğuk dondurucudur! Bunları bilmeyenler yaşama ayak uyduramaz, yok olup giderler!...” Sustu. Bedenimi bir yorgunluk sarmıştı. Onun da yorgun olduğu belliydi. Belki de uyuyacaktı. Acaba kurbağalar uyurken gözlerini kapatıyorlar mıydı? Yoksa onlar da balıklar gibi hep açık mı tutuyorlardı gözlerini? Bu konuda bilgisizdim. Kendisine sormam yakışık alır mıydı ki?; “Sesimi duydun mu?” diye sordu...”(SEİK, s.12, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin işinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir

“...Kapiya yakın kanepelerden birinde oturan beyaz saçlı yaşlı adam öfkeden titrek, sert bakışlarla konuşmasını sürdürdü: “Ne bitmez tükenmez davaymış bu böyle! Bitir artık davayı! Bunu dinlemek zorunda mıyız biz? Şurada başımızı dinleyerek, şu yağmurlu günde, yaşadığımız telaşın yorgunluğundan arınmaya çalışarak, rahat bir yolculuk yapıyorduk. Ama geldin, huzurumuzu bozdun! Dava da dava!.. Batsın şu bitmez davan senin!...”(SEİK, s.26, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Aynı adam, satıcıya dönüp: “Öyle değil mi aslanım?” diye sordu. Satıcı sert bakışlarını ona yöneltmişti. Ayaktaki iki kişi, olanca sertlikleriyle bakışıyorlardı. Kavga öncesi birbirlerini gözleyen horozlar gibiydiler. Yaşlı adama kolonya ikram ederek, onu yatıştırmaya çalışan genç hanım öfkeli, titrek, incecik sesiyle konuştu: “Çık dışarıya, çık! Hem suçlusun, hem güçlüsün aklınca! Senden alışveriş etmeyecek kimse, çık!...” Hanımın işe karışması insanları canlandırmıştı birden. Homurdananlar, salondan çıkması için uyarılar çoğalmıştı. Satıcı, öfkeli kalabalık karşısında telaşa kapıldı. Elinde tuttuğu kalemleri cebine indirdi. Yerdeki çantasını kapamasına aldı. Başı önde, kimseyle göz göze gelmemeye özen göstererek kaçmasına ayrıldı salondan. “İşletme, işletme değil ki!” dedi biri. Bir başkası onayladı onu: “Haklısınız efendim, çok haklısınız! İşletme, vapurlarına sahip çıkmıyor! Koyduğu kuralların çiğnenmesine aldırış etmiyor! Bu arada, biz yolcular da suçluyuz bence. Dinlemesek, alışveriş yapmasak, satıcılara karşı çıksak; onlar böyle yapabilir mi? Her şeyi işletmeden beklemek de yanlış bence. İşletme on kişiden oluşuyorsa, biz yolcular bin kişiden oluşuyoruz...”(SEİK, s.29, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin işinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir

“...Babam: “Bakmakla olsaydı, kediler kasap olurdu. Kedilerden kasap gördünüz mü hiç?...” Ağabeyim, ummadığı bu sözler karşısında irkilir gibi oldu. Kaşları çatılmış, yüzü asılmıştı. Annem: “Aaaa! Söylediği söze bak! İş öğrendiği için övgüde bulunacağına, benim akıllı oğlumu kimlere benzetiyor?...” diyerek söze girdi...”(SEİK, s.70, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Oda karanlıktı, ama sessiz değildi. Fazilet Hanım yüksek sesle horluyordu. Kaşları çatılan Remzi Bey: “Eh, bir bu eksikti! Koskoca kadının gürültüsüne, horlama sesine de katlanılamaz ki bu yaşta!” diye söylendi...”(SEİK, s.94, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik, kişinin içinde vatani düşmanlardan koruması ve bu yönde fikirler ve eyleler içine girmesi demektir.

“...Ona acımıştım. “Ağrıyan, sızlayan yerin mi var?” diye sordum. “Hayır. Ama gönlüm acı içinde. Bana halkımın mutlu günlerini anımsattın. Bu benim gönlüme acı verdi. Bu acılardan çok yorgun düşünüyorum, çok!.. Halkımı hepten yitirdim. Eşim de yok! Artık çoğaldığımızı göremem ki...”
“Neden? Salgın hastalık mı geçirdiniz?” diye sordum...”(SEİK, s.13, Ulusal Güvenlik)

Temiz Olmak

Temiz olmak, içinde düzenli ve titiz olmak demektir.

“...Babam iş dönüşü eve gelince her yeri gözden geçirdi. Duvarlara, tavana bakarken yüzü gülüyordu. “İyi oldu, iyi! Ellerine sağlık Kâzım Usta’nın. Evin bir eski durumunu düşün, bir de şimdiki görünümüne bak! Ah canım insan eli, emeği! Ah canım temizlik! Bunlar, güzelleştirici şeyler,” diye konuştu...”(SEİK, s.65, Temiz Olmak)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

“...Annemin sesi: “Uyan Ünal! Kalk haydi, kalk!” dedi. “O, kapının önünde mi?” diye sordum anneme. “Kim?” diye sordu annem. “Sesini isteyen kurbağanın ölüsünü gördün mü?” Annem, şaşkın şaşkın baktı bana: “O ne demek oluyormuş?.. Eyvah, sen sırlısıklam ter içindesin! Korkunç bir düş mü gördün? Onun etkisiyle mi terledin? Hemen çamaşırını değiştir! Elini yüzünü de bol suyla yıka! Kahvaltın hazır. Çabuk ol, çabuk! Servisi kaçırırsın sonra!” dedi...”(SEİK, s.22, Aile Güvenliği)

“...Eğer iş uzarsa harcama nasıl karşılanıp, altından nasıl kalkılacak?” Anneannem: “Bilezik bozduracağız işte efendi!” dedi. “Ah hanım, ah! Sen bir bilezikle, iki üç bilezikle işin sonuçlanacağını düşündüğün için rahatsın. Ya bileziklerin tümünü harcamak gerekirse? Kötü günler için kolunda taşıdıklarının tümü elden çıkarsa?..” “Onca da gözünde büyütüp kötümserliğe kaptırma kendini!..” Dedem: “Kötümser yaratılıştaki biri olmadığımı biliyorsun...”(SEİK, s.35, Aile Güvenliği)

“...Evimizin badanası için elli milyon lira vermemiz, annemin hiç hoşuna gitmedi. Usta parasını alıp evden ayrıldıktan sonra: “Geçim zorlaştı ki zorlaştı! Şuracıkta iki oda, bir salon; ufacık mutfak, ufacık banyo. Ev değil, ‘evcik’ bizimki. Yetmiş metrekairelik evin badanasına elli milyon lira alınır mı? Pahalılık, geçim güçlüğü yordukça yoruyor artık!” dedi...”(SEİK, s.65, Aile Güvenliği)

“...Torunlarının odasından duyulan seslere önceleri aldırış etmedi yaşlı insanlar. Ama sonraları sıkıldılar sürekli gıcırtıdan... “Caner gene bir şeyler yapıyor ya, ne?.. Ben bir bakayım,” dedi Remzi Bey. “...Fazilet Hanım, homurdanır gibi konuştu: “Kim bilir hangi yaramazlık içindedir canı sağ olasıca çocuk! Bunu yanımızda getirmekle iyi etmedik...” Ayaktaki Remzi Bey, azarlayıcı konuştu: “Deli olma hanım! Yanımızda getirmeyecektik de İstanbul’un yaz sıcağında haşlanmaya mı bırakacaktık yavrucuğu? Apartmanın dördüncü katında, kafeste kuşlar gibiydi! İyi ettik de getirdik.”...”(SEİK, s.85, Aile Güvenliği)

“... “Aman bey! Cıva gibi biri bizimki!.. Çok hareketli, çok yorucu! Ben ona ayak uyduramıyorum. Kaçıp kaçıp kendi başına denize gidiyor. Kim olduğu belirsiz çocuklarla arkadaşlık kuruyor. Başına bir şeyler gelecek diye ödüm kopuyor! Annesinin babasının gözü önünde olmalı bu yaştaki çocuk.”...”(SEİK, s.85, Aile Güvenliği)

“... “Tamam yavrucuğum, tamam! İstesen yavruların anneleri de olsun yuvada. Öylesi daha iyi olmaz mı?..” Caner, biraz düşündükten sonra: “İyi ki söyledin büyükbaba! Yağmuru seyrettiğim zaman, annem, babam evde değillerse, o kadar hoşuma gitmiyor yağmurun yağışı. Onların yağmur

altında kalacağını düşünerek üzüliyorum. Anneleri babaları yanında olsun ki üzülmesin küçük kuşlar. Ben de mutlu kuşların resmini yapmış olayım...””(SEİK, s.93, Aile Güvenliği)

İyiliğe Karşılık Vermek

“...Dedem birden canlandı. Ayağa kalktı. Kollarını, yine kartallar gibi açtı. Bana doğru bir adım attı. Kendimi onun kolları arasında buldum birden. Beni kolları arasında sıkarken, “Ah yavrum! Ah Ünal’ım!” diyordu sürekli...””(SEİK, s.40, İyiliğe Karşılık Vermek)

“...Asıl koşmacayı, koşturmacayı; yemeğin verileceği o cumartesi günü yaşattı. Zehra halama telefon ederek eve çağırılmıştı. Annem, ben, halam ve o, yoğun çalışmalar içindeydik... Tatlılar, pastalar, bazı salatalar bir gün öncesinden yapıp hazırlanmıştı. Dışarıdan hazır yemek, tatlı alınmasına karşıydı babaannem. Her şey kendi elimizden geçmeli, evde yapılmalı, çeşit bolluğu olmalıydı. Bilinen yemeklerin dışında; çocukluğunun, gençliğinin geçtiği kendi yöresinin ünlü yemeklerinden de hazırlıyordu. Yöresel yemekler yapmada, babaannem tam bir usta aşçıdır. Ustalığını göstermek için kolları sıvamış, kendini içtenlikle işe vermişti...””(SEİK, s.49, İyiliğe Karşılık Vermek)

“...Duvarların her yeri aynı kirlilikte olmaz. Bazı yerler daha çok kirlenmiş, siyah bir görünüm almıştır. Öylesi yerleri önceden kapatmak gerekir. Fırçayla daireler çizerek çok kirlenmiş yerler kapatılır. Bu işi bitirdikten sonra, tüm duvarın badanalanmasına geçilir...” Oğlunu dinlerken, annemin gözleri sevinçle parlıyordu. Coşkuyla girdi söze: “Oh gördünüz mü? Benim akıllı oğlum neler neler öğrenmiş! Artık elin ustalarına para kaptırmayız. İşte usta evimizde. Kayhan’ım yapar bu işi. Biz ikimiz birlikte çalışır, evimizi badanalarız. Aferin sana akıllı oğlum!..” Ağabeyim kendine güvenliydi: “Senin yorulmana gerek yok anneciğim...””(SEİK, s.68, İyiliğe Karşılık Vermek)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

“...Feyza Hanım; kocasının neden söz ettiğini, niçin coştuğunu bilmiyordu ki yanıt verebilsin. Onun yaşlılık nedeniyle daha da uzamış, ucu toparlak burnuna bakarak, çok üşümüş olduğunu anladı. Çünkü burnunun uç bölgesi soğuktan morarmış görünüyordu. “Hele otur biraz Kerim Bey! Sokaklarda çok dolaşmışa, çok üşümüşe benziyorsun. Otur da dinlen, ısın...””(SEİK, s.76, Sağlıklı Olmak)

“... Feyza Hanım’ın aklından şöyle düşünceler geçti: “Acaba Kerim Bey, eski arkadaşlarıyla mı karşılaştı? İçkili bir yere gidip, koku yaymayan içkilerden mi içti? Bazen içkili olduğunda böylesi coşkunluğa kapılır benim bey...” Elli yıldır beraber olduğu kocasına, çekingence sordu: “Arkadaşlarınla miydin? Yemeğe mi gittiniz?”...””(SEİK, s.78, Sağlıklı Olmak)

“...Ama olmaz ki köç! Divanın yayları bozulur. Sen de üstünde rahat rahat yatıp uyuyamazsın. Yatağın çukurlaşır. Divanın yayları hep gıcırdayacağı için, seni tatlı uykundan uyandırır...””(SEİK, s.87, Sağlıklı Olmak)

4.1.8. Özgürlüğün En Yücesi

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Özgürlüğün En Yücesi*’dir. Morpa Kültür Yayınları tarafından 2014 yılında basılmış ve 72 sayfadır.

4.1.8.2 Schwartz Değerler Listesi’ne göre eserin çözümlemesi

Tablo 4.8’de Özgürlüğün En Yücesi isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 8 Özgürlüğün En Yücesi Değer Çözümlemesi

Özgürlüğün En Yücesi Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	147	10	6,80
Başarı	147	9	6,12
Hazcılık	147	7	4,76
Uyarılma	147	10	6,80
Özyönelim	147	41	27,89
Evrenselcilik	147	6	4,08
Yardımseverlik	147	24	16,33
Geleneksellik	147	13	8,84
Uyum	147	20	13,61
Güvenlik	147	7	4,76

“Güç” değeri 10 sıklıkla %6,80; “başarı” değeri 9 sıklıkla %6,12; “hazcılık” değeri 7 sıklıkla %4,76; “uyarılma” değeri 10 sıklıkla %6,80; “özyönelim” değeri 41 sıklıkla %27,89; “evrenselcilik” değeri 6 sıklıkla %4,08; “yardımseverlik” değeri 24 sıklıkla %16,33; “geleneksellik” değeri 13 sıklıkla %8,84; “uyum” değeri 20 sıklıkla %13,61 ve “güvenlik” değeri 7 sıklıkla %4,76 oranla eserde yer almaktadır. ÖEY’de “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “yardımseverlik” ve “uyum” değerlerini “geleneksellik” değeri takip etmektedir. “Güç” ve “uyarılma” değerlerini eşit sıklığa sahiptir. Değer sıklığı çoktan aza doğru “başarı”, “hazcılık” ve “güvenlik”tir. En az sıklığa “evrenselcilik” değeri sahiptir.

4.1.8.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Muhtar yeni gelen öğretmenin ihtiyaçlarını karşılama yeterliliğini taşımış olduğu muhtarlık sıfatından almaktadır.

“...Muhtarın evinde konuk oldu ilk günler. İlçeye ya da kente gidip yatak yorgan almaktan söz etmiş. Buna karşı çıkmış köy büyükleri. “Koskoca köy; bir öğretmeni yataksız, yorgansız mı bırakacak? Koca köy bunca güçsüz mü öğretmenim?” demişler. Ona yatak yorgan verme işini muhtar üstlenmiş...”(ÖEY, s.7, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Hüseyin Ali'nin kendisini onaylayıp onaylamadığını ve söyledikleri bilgileri anlayıp anlamadığını kontrol istemektedir. Bu hakkı kendi bilgi üstünlüğüne ve yaşına dayandırmaktadır.

“...Uydurulan öykülerden akılcı olanları da vardır, olmayanları da... Bak, karşımızda iriliğiyle, parlaklığıyla öbürlerinden ayrılan bir yıldız var. Onu görüyor musun? Dedemin söylemek istediğini görmek kolaydı. — Evet, görüyorum. — İşte o yıldızın adına “Çulpan” derler. Bir başka adının da “Zühre” olduğunu biliyorum. Bizim köyde onun adı “Kervankıran'dır...”(ÖEY, s.52, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görülmektedir.

Kara Bey, adamın söyledikleri karşısında canı sıkılmış ve kendisinin bir tutsak olmadığını söyleyerek geri kaleye hapishaneye gitmek istemiştir.

“...Tan yeri ağarmaya, dünya karanlıktan aydınlığa geçmeye başlamış. Günlerdir kapalı yerde, karanlıklarda yaşayan Bey, bol ışığa kavuşmanın mutluluğunu duymuş yüreğinde. Tan yerine gülümseyerek bakarken, konuşmuş adamı: — Biliyor musun Beyim? Ben seni kurtarmasaydım; bu ışık bolluğunda olmayacak, karanlığın sıkıntılarını duyacaktın. Güneşe, aydınlığa özlem duya duya yaşayacaktın... Ne desin bey? — Evet. Bu ışık bolluğundan uzak olacaktım, demiş. Adamın çenesi düşmüş! Susmak, durmak bilmiyor: — Evini, yurdunu, yuvanı göremeyecektin! — Evet. Göremeyecektim. — Rahat yataklarda yatamayacaktın!... — Yatamayacaktım... — Belki de idam edilecektin!... — Evet! Belki de idam edilecektim... Kara Bey; birden atının başını ters yöne çevirmiş de demiş ki: — Ben, tutsak ediliğim yere dönüyorum arkadaş!...”(ÖEY, s.35, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Senin gibi birinin kurtarıcılığında yaşayacağıma, beni tutsak edenlerin tutsaklığında yaşarım daha iyi. Orada bedenim tutsak olsa da, gönlüm özgür olur. Senin gibi biri; bedenimi özgürlüğe kovuşlarsa da, gönlümü hep tutsaklıkta tutar. Tutsaklığın en kötüsü, gönül tutsaklığıdır. Özgürlüğün en yücesi, gönül özgürlüğüdür. Gönlü özgür olmayan, özgür sayılmamalıdır. Senin tutsağın olmak, gönlümü senin tutsaklığında yaşatmak istemiyorum. Haydi sana iyi yolculuklar. Benim Rus Kalesinde bulunduğumu da kimselere söylemeni istemiyorum!...”(ÖEY, s.36, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Kara Bey dörtlüğü çok beğenmiş ve bunu Kale Komutanının da öğrenmesini istemiştir.

“...Ozanların arasındaki bir yörük ozan; şöyle demiş sazıyla, sözüyle:

“Yiğit attan iner, gene atlanır.

Yiğit olan, her cefaya katlanır.

Yiğit duldasında, yiğit saklanır.

Kötülerin duldası olmaz, dalı olmaz.” Kara Bey, bu dörtlüğü çok beğenmiş. Kalem kâğıt istemiş. Kendi eliyle yazmış. Süvarilerin komutanına vermiş de demiş ki: — Bu dörtlüğü kale komutanınıza yolluyorum. Bunu, kendisine bir selâmım olarak kabul etsin. Hem de herkesin öğrenmesi, bu dörtlüğü söyleyip düşünmesi için, kendi diline çevirtirsin...”(ÖEY, s.39, Otorite Sahibi Olmak)

Hüseyin Ali'nin dedesi bu bilgiyi öğrenmesi için torununa kendisini dikkatlice dinlemesini istemiştir.

“...Evet Hüseyin Ali. Gelelim onunla ilgili öyküye... Niçin o yıldızın adı "Kervankıran" olarak söylenmekte? Uykun var mı? Yok!... — Öyleyse dinle: Geçmiş devirlerde, geçmiş yıllarda taşıma işi kervanlarla yapılırdı. Şimdiki gibi trenler, kamyonlar yoktu. Taşımalar, hayvan gücüne dayanıyordu...”(ÖEY, s.52, Otorite Sahibi Olmak)

“...Onun uyumuş olabileceğini düşündüğümünden, usulca sordum: — Uyudun mu dede? — Uyumadım Hüseyin Ali. Şu senin "Yıldız Tarlası" düşüncen takıldı aklıma... — Ne güzel olurdu, değil mi? — Hayır! — Niçin? Güzel olmaz mıydı, bir yıldız tarlasına sahip olmak? — Hayır. Bizim şimdi içinde bulunduğumuz tarlamız, köyümüzün Kantarla Sementi'ndedir. Eskiden bu semtin adı "Kanlı Tarla" olarak söylenirmiş. Niçin mi böyle söylenirmiş? Anlatayım da dinle: Buralar hepten ormanlıkmiş yıllar öncesi. Kesmişler ağaçları. Ekilir toprak elde etmek için yapmışlar bu işi...”(ÖEY, s.60, Otorite Sahibi Olmak)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Tevfik öğretmen bulunduğu ortamda açılan sohbet üzerine devlet hakkında ki kendi görüşlerini aktarmıştır.

“...Refik Öğretmenin anlattıkları, öğrettikleri nelerdi? Onun anlattığına, öğrettiğine göre; yeryüzünde iki tür devlet vardı. Bunlar; çok gelişmiş devletlerle az gelişmiş devletlerdi. Çok gelişmiş olanlar, tüm fabrikalarını kurmuş, hızlı üretime geçmişlerdi. Az gelişmişler öyle değildi. Fabrikasızdılar. Dışarıya ham madde satıyor; işlenmiş olarak hem de pahalıya alıyorlardı. Böyle olunca yoksullukları sürüyordu. Çok gelişmişlerin de varsıllığı, çoğalıyordu da çoğalıyordu. Böylece çok gelişmişler, az gelişmişler karşısında sürekli güç kazanıyorlardı. Güç kazanınca da daha çok söz sahibi oluyorlar; isteklerini kabul ettirecek bir durumda bulunuyorlardı...”(ÖEY, s.8-9, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Bakkal kendi çocuğu ve orada bulunan diğer kişilerce borç almanın zararları konusundaki düşünceleri nedeniyle kabul görmek istemektedir

“...Gördün mü ya? ikimiz de güç duruma düştük! Öyle değil mi çocuklar? Yanıt verenimiz olmadı. Gene, bakkal amca konuştu: — Benim çocuğum, benden habersiz borçlanırsa üzülürüm. Hele

bilmediğim, tanımadığım kişilere borçlanmışsa, iyice üzülürüm. Annelerini, babalarını üzme istemeyen çocuklar, borç heveslisi olmamalı. Hele sokak satıcılarına, okul çevresinde satış yapanlara hiç borçlanmamak Böylesi borçlanmaların çok sakıncaları vardır...”(ÖEY, s.67, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

Bakkal anlattığı hikayenin hoş ve güzel olduğunu iddia ederek çocuklardan kabul görmek istemekte hatta bu isteğini öğretmene ve diğer okuldaki öğrencilere de onaylatmaya çalışmaktadır.

“...Öğretmeniniz geç kalışınızın nedenini sorarsa, deyin ki ona: "Öğretmenim! Geç kaldık, ama zamanımızı boşa harcamadık. Bizim bir pos bıyık bakkal amcamız var. O bize Lâle kuşunun öyküsünü anlattı. Eh, onun dersi de fena sayılmazdı, isterseniz, ondan öğrendiğimiz dersi, sınıf arkadaşlarımıza da anlatalım.” Böyle söylemeniz uygun düşer bence...”(ÖEY, s.71, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.8.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Sınıf arkadaşı önemli bir göreve getirilmiş işte işin de başarılı idi.

“...Bir gün; bu çokça mektup yazan, gazete getirten, sık sık radyo dinleyen, gece yarılarında sonra bile okuduğu söylenen, köyümüzün insanlarınca çok sevilen öğretmenimizi, sevindiren bir şey oldu Bizim eve akşam yemeğine çağrılıydı. Yemek sonrası büyükler toplanmışlardı gene. Bir ara radyosunu açtı. Haber okuyucusu bir ad söyledi. Sevinçle zıpladı o zaman yerinden. — Oh yaşasın! Arkadaşım önemli bir göreve getirildi, dedi...”(ÖEY, s.10, Başarılı Olmak)

“...Derken, sessizleşti oda. Herkesin bakışları öğretmenin üstündeydi. Sanki biraz sonra kalkıp gidecek, sanki onu bir daha göremeyeceklerdi. Bu sessizlik, bu bakışlar; Refik Öğretmenin kendini ne kadar sevdirdiğine tanıklık ediyordu...”(ÖEY, s.16, Başarılı Olmak)

Refik öğretmen okulu için köyden kalkıp arkadaşının odasına kadar gitmiştir

“...Konuğumuz isteksizce girdi söze: — Buradan doğruca başkente gittim. Arkadaşımın çalıştığı yere vardım. Görüşmecileri bir salona alıyorlardı. Beni de aldılar görüşmecilerin arasına. Bizim arkadaş karşıda, masada oturuyordu. Kimimiz ayakta, kimimiz sandalyedeyiz. Dediğim gibi o karşıda. Birbirimizi rahatça görebilmekteyiz... Onunla göz göze geldik bir ara. Ben gülümsemeden edemedim. Onun yüzünde bir değişiklik olmadı. Bunu doğal karşılıyorum. Makam koltuğunda otururken gülümsemeyi, başkasıyla ayrı biçimde ilgilenmiş olduğunu düşündürtmeyi istememiş olabilir. Öyle ya? — Doğru, dedi dedem. — Beklemeyi sürdürdük. O, görüşmecileri dinliyordu. Bazısına bir şeyler yazdığı kartını veriyor, bazısını azarlıyor, bazılarıyla çok saygılı biçimde konuşuyordu. Bir ara saatine baktı. "Saat on bir buçuk olmuş! Benim toplantım var. Öbürleri yarın gelsinler.” diyerek ayağa kalktı. O kalkınca, herkes ayağa kalktı. Saygı gösterdi halk kendisine yani. Ben de kalktım. Ayakta, ön sıradaydım. Bana doğru yürüdü. Sandım ki; "Hoş geldin.” diyecek. Sandım ki; elimi sıkacak. Ama ne gezer? — Ya ne yaptı, dedi dedem. Öğretmenimiz yanıtladı: — İyice yakınım geldi. Gözlerimin içine baktı. Bakışlarıyla demek istiyordu ki: "Gördün mü oğlum Refik? Ben nerelerdeyim, sen nerelerdesin?" Sonra da hızla yürüdü gitti...”(ÖEY, s.18, Başarılı Olmak)

Üçüncü gün ve üç kez kapıya gitmiş ve artık içeri alınmış.

“...Adamcağız şaşmış, ama bir daha denemenin iyi olacağını düşünmüş. Üçüncü gün, üçüncü kez varmış sarayın kapısına. Bildiğimiz yazının yazılı olduğu kâğıdı uzatmış ilgiliye. Bu kez çok

beklememiş. Padişah'tan yanıt gelmiş. Padişahın, gönderdiği kâğıtta, "Ben, 'o' değilim." diye yazıyormuş..."(ÖEY, s.28, Başarılı Olmak)

Rus köylüsü gibi giyinmiş, iş bulmuş, kaçış yollarını öğrenmiş ve arkadaşını alarak köyden hızlıca uzaklaşıp kaçmışlardır.

"...Rus köylüsü gibi giyinip kaleye varmış. İş istediğini söylemiş. Ona uygun iş de varmış. Hemen işe alınmış. İşe alınıp kaleye girdikten sonra, araştırmaya başlamış. Sonunda öğrenmiş öğreneceğini. Beyi kurtarma yollarını araştırmış. Başarılı da olmuş. Bir gece, ikisi birlikte çıkmışlar kaleden. Bizim olan sınır köylerinden birine varıp iki at edinmişler. Durulur mu? Atlara atlayıp sürmüşler doludizgin..."(ÖEY, s.35, Başarılı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

İnsanlar ve devletler zenginleştikçe daha çok güçlenir daha çok sözünün geçmesini ister hale gelmektedir

"...Refik Öğretmenin anlattıkları, öğrettikleri nelerdi? Onun anlattığına, öğrettiğine göre; yeryüzünde iki tür devlet vardı. Bunlar; çok gelişmiş devletlerle az gelişmiş devletlerdi. Çok gelişmiş olanlar, tüm fabrikalarını kurmuş, hızlı üretime geçmişlerdi. Az gelişmişler öyle değildi. Fabrikasızdılar. Dışarıya ham madde satıyor; işlenmiş olarak hem de pahalıya alıyorlardı. Böyle olunca yoksullukları sürüyordu. Çok gelişmişlerin de varsıllığı, çoğalıyordu da çoğalıyordu. Böylece çok gelişmişler, az gelişmişler karşısında sürekli güç kazanıyorlardı. Güç kazanınca da daha çok söz sahibi oluyorlar; isteklerini kabul ettirecek bir durumda bulunuyorlardı..."(ÖEY, s.8-9, Sözü Geçen Biri Olmak)

Refik öğretmen, mektup yazma da o kadar ustalaşmıştı ki kim olursa olsun onunla mektup gönderebiliyor ve Gazete getirtirebilir hale gelmişti.

"...Refik Öğretmen, köyden ilçeye her gidenle mektup gönderir, gazete getirtirdi. Öyle çok mektup gönderirdi ki, uf! Bir gün içinde ayrı ayrı zamanda üç kişi ilçeye gitse, üçüyle de mektup gönderebilirdi!..."(ÖEY, s.10, Sözü Geçen Biri Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Kurtarıcısı Kara Beyi Zekice bir plan ile başarılı bir şekilde kurtarmıştır

"...Kara Bey çok mutluymuş. Kendini at üstünde değil, bulutların üstünde sanıyormuş. Ne var ki, çok sürmemiş mutluluğu. Kurtarıcısı, — Beyim! Rusların elinden seni ben kurtardım, demiş. Ne desin Bey? — Evet aslanım. Benim kurtarıcım oldun, demiş. At koşturmaya sürdürmüşler. Gene konuşmuş yanındaki: — Beyim! Ben olmasaydım, kimse senin Rus kalesinde tutsak olduğunu düşünemezdi. Adamlarının en akıllısı benim, demiş. — Söylediklerin çok doğru, demiş Bey de..."(ÖEY, s.35, Zeki Olmak)

Dünyada çok insanın olabildiğini hayal etmiş ve bunun milyonlarca ya ulaşabileceğini söylemektedir.

"...— Şimdi dünyada biri ölmüş müdür acaba? — Anladım ne demek istediğini! "Her yıldız kayışta bir insan ölür!" dediklerini düşündün. Böyle söylerler ya, bunun gerçek olacağını sanmıyorum ben. Neden mi? Bir gece boyunca gökyüzünü gözlesek; ya üç yıldızın ya da beş yıldızın kaydığını görürüz. Her yıldız kayışında bir insanın öldüğünü varsaymak, yanlışla götürür bizi. Çünkü dünyada bir gece içinde yüzlerce insan ölür. Dünya; yalnız bizim köyden, bizim yöreden oluşmuş değil ki.

Nice ülkeler, nice diyarlar var!... Milyonlarca insan yaşamakta yeryüzünde. Bunca insan çokluğunda, bir gecede üç kişi, beş kişi mi ölür? Her gece yüzlerce yıldızın kaydığını görürdük öyle olsaydı...”(ÖEY, s.49, Zeki Olmak)

4.1.8.4 Hazcılık

Zevk

Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...öğretmen. — Efendim! Anlatılagelmiştir ki; Erzurum yöresinde Karabey adında ünlü bir bey yaşamış. Uçsuz bucaksız toprakların, topraklar üstünde kurulu köylerin sahibiymiş adı geçen bey. Varsıllardan varsıl, ünlülerden ünlü biriymiş yani. Atlarının, koyunlarının, ineklerinin, öküzlerinin sayısı bilinmezmiş. Binlerce kişi buyruğunda yaşamış. Devlet gibi; toprak, mal mülk sahibi biriymiş işte... Kara Beyin öbür tutkuları nelerdi? Bunu bilmiyoruz. Yalnız bildiğimiz tutkusu av tutkusudur. Av denince, damarlarındaki kan kaynar, coşkun bahar selleri gibi akar gidermiş. Kendisini bu tutkudan kurtaramaz, sürüyle at, sürüyle köpek beslermiş av için, avlanmak için... Bir gün geyik avına çıkmışlar. Herkes bir yana dağılmış av bulmak için. Kara Bey, gördüğü bir geyiğe doğru at sürmüş. Onun izinden gitmiş. Ha yakaladım, ha yakalayacağım derken, atını koşturmuş da koşturmuş! O koşma kovalamaca dalgınlaştırmış adamı. Uzaklaşmış da uzaklaşmış. O zamanlar, Rus topraklarıyla Erzurum toprakları sınır oluyormuş. Kendi topraklarını geçtiğinin, Rus topraklarına girdiğinin ayırdına varamamış. Birden, atlı askerlerin çemberi içinde olduğunu görünce, anlamış anlayacağını ya, iş işten geçmiş ola!...”(ÖEY, s.31, Zevk)

“...Sabahın alaca karanlığında başlamış, akşamın alaca karanlığına dek orak sallamıştık. Güneş, parlak bir top olarak görünmüştü tepemizde gün boyu. Bolca su içmiş, çokça ter dökmüştük. Uzun temmuz gününde, ekin tarlasında çalışmak, ekin biçmek yorucudur. Böylesi yorgunluğun tadını, yaşamayan bilemez... Önceleri horultuya benziyordu tencereden duyulan ses. Giderek incelemeye, neşeli bir ısığa benzemeye başladı. Hem de hoş bir koku yayılır oldu tencereden tarlaya. Bekleme gücümün giderek azaldığını duyumsuyordum. Karnım gurulduyor, ağzım sulanıyordu yemeğin hoş kokusunu aldıkça. Can sıkıntısı veriyordu yemeğin geç pişirilişi...”(ÖEY, s.41, Zevk)

“...Dedem güldü. — Masaldır bunun adı, inanırsan çıkar tadı. Gökyüzündeki yıldız çokluğunu, sıklığını bir nedene bağlamak için uydurulmuş bir masal bu kuzu, dedi...”(ÖEY, s.57, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Dedem; ona gittiği her gece, dönüşünde şöyle konuşmadan edemezdi: — Öyle bir adam, öyle akıllı bir kişi ki sormayın!... Ağzından bal akıyor, bal! Bir dinleyen, bin dinlemek istiyor. O konuşurken, tümümüz ağzının içine bakıyoruz. Bilgi gölü!... Öyle rahat anlatıyor, öyle güzel öğretiyor ki!... Hem de ne kibir, ne kendini beğenmişlik... Biz köylülerle kardeş gibi kaynaştı. Yanında olunca, zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyor insan!...”(ÖEY, s.8, Hayattan Tat Almak)

“...Evimizde bir kaynaşma, bir telâş oldu. Sedire döşek serildi. Ayakkabıları ayağından alındı. Soba biraz daha canlandırıldı. Dedem, ne yapacağını, nasıl davranacağını bilmezliğe düşmüştü. Yüzü sürekli gülümsüyordu. Birlikte sofraya oturduk. Öğretmenimiz de aramızdaydı. Bizim gibi kaşık uzatıyordu yemek tabağına. Birlikte doyunduk yani...”(ÖEY, s.16, Hayattan Tat Almak)

“...Ne demek canım, demiş. Padişah olduk diye birbirimizi sevmez, birbirimizi tanımaz olur muyuz hiç? Biz gene dost, gene arkadaş, gene kardeşiz. Elbette görüşeceğiz de, konuşacağız da... Arkadaşı mutlu olmuş bu yanıtın...”(ÖEY, s.26, Hayattan Tat Almak)

“...Tan yeri ağarmaya, dünya karanlıktan aydınlığa geçmeye başlamış. Günlerdir kapalı yerde, karanlıklarda yaşayan Bey, bol ışığa kavuşmanın mutluluğunu duymuş yüreğinde. Tan yerine gülümseyerek bakarken, konuşmuş adamı: — Biliyor musun Beyim? Ben seni kurtarmasaydım; bu

ışık bolluğunda olmayacak, karanlığın sıkıntılarını duyacaksın. Güneşe, aydınlığa özlem duya duya yaşayacaksın...”(ÖEY, s.35, Hayattan Tat Almak)

4.1.8.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Gelişmişlerin isteklerine karşı çıkışlar da vardı dünyamızda. Bizim Kurtuluş Savaşımız, öylelerinin isteğine karşı çıkış savaşıydı. Bu savaşın lideri Atatürk de, dünyadaki büyük adamlar arasındaydı. Bizi parçalamak, tutsak etmek isteyen, gelişmiş devletlerin oyunlarını bozmuştu ulusuyla binleşerek...”(ÖEY, s.9, Cesur Olmak)

“...— Efendim! Zamanın birinde, ülkelerden birinin padişahı sizlere ömür... O ülkede padişah ölünce; yerine oğlu, akrabası geçmezmiş! “Talih Kuşu” dedikleri bir kuş uçururlarmış. Kimin başına konarsa, o padişah olurmuş. Talih Kuşu seçermiş yani... Yeni padişah seçilecek ya; ülkenin her yanında duyurular yapılmış: “Şu tarihte, şu yerde Talih Kuşu uçurulacaktır. Talihini denemek, sınamak isteyen buyursun.” İnsanlar öteden beri yönetmeye, yöneticiliğe, yöneticinin de en büyüğü olmaya heves duymuşlardır. Şah olmak, kral olmak, hakan olmak, padişah, cumhurbaşkanı olmak çekici gelmiştir insanlara. O ülkeden de çok hevesli çıkmış bu işe. Memleketin dört bir yanından yürüyüp yola çıkmış padişah olma heveslileri. Akın akın toplanmışlar başkentte. Kentlerden birinde, iki işçi arkadaş varmış. Bunlar gündüzleri işçilik yapar, işlerde, inşaatlarda çalışırlarmış. Akşam olunca da, gelirlermiş bir han odasına. Geceyi han odasında geçirirlermiş. Arkadaşlardan biri demiş ki uyku öncesi: — Arkadaş! Herkes talihini denemeye gidiyor. Biz ikimiz insan değil miyiz? Bizim de talihimizi denemeye hakkımız yok mu? Biz niçin gitmiyoruz? Yarın biz de düşelim yola. Başkente gidip o günü bekleyenlerin arasına katılalım. Arkadaşı olumlu bulmuş bu düşüncüyü. Ertesi gün işbaşı yapmamışlar. Başkente gitmek üzere, yola koyulmuşlar...”(ÖEY, s.23, Cesur Olmak)

“...Aradan zaman geçmiş. Ay mı? Yıl mı? Orası bizce bilinmez. Bilinen şu ki: Padişah olamayan kişi, eski arkadaşı, şimdiki padişahı görme hevesine kapılmış. Yollanmış başkente doğru. Başkente ulaşınca da, varmış saray kapısına. Küçük bir kâğıda, “Ben oyum.” yazmış. Kâğıdı saray görevlisine verip beklemiş. Bir bekle, iki bekle, üç bekle. Sonunda gece bastırmış. Bekleyenlerin dağılmasını söylemişler. Oradan uzaklaşmış padişahın arkadaşı. Geceyi geçireceği yere gelmiş. Gece boyunca, düşünüp durmuş niçin yanıt alamadığını. Kendi kendine demiş ki: “Herhâlde padişahın adamları o küçük kâğıdı önemsemediler. Bugün daha büyük bir kâğıda yazar veririm...” Ertesi gün, gene varmış saray kapısına. Vermiş vereceğini. Fakat gene yanıt yok! Gene padişah tarafından kabul görmemiş...”(ÖEY, s.27, Cesur Olmak)

“...Kara Beyin adamlarından biri, iyi Rusça biliyormuş. “Acaba bizim bey, Ruslara tutsak düşmüş olabilir mi?” diye düşünmüş. Bu düşünce, adamı çokça sarmış. Hep onun etkisindeymiş. Bir süre sonra, kaleye gitmeye karar vermiş. Rus köylüsü gibi giyinip kaleye varmış. İş istediğini söylemiş. Ona uygun iş de varmış. Hemen işe alınmış. İşe alınıp kaleye girdikten sonra, araştırmaya başlamış. Sonunda öğrenmiş öğreneceğini. Beyi kurtarma yollarını araştırmış. Başarılı da olmuş. Bir gece, ikisi birlikte çıkmışlar kaleden. Bizim olan sınır köylerinden birine varıp iki at edinmişler. Durulur mu? Atlara atlayıp sürmüşler doludizgin...”(ÖEY, s.33, Cesur Olmak)

Değişken Bir Hayat Yaşamak

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Öğretmenimiz biraz sonra da ertesi günlerde de yola çıkmadı. İki üç hafta sonra ayrıldı köyden. Eşyasını götürmedi giderken. Radyosunu da dedeme bıraktı. Bir haftalık izinle ayrıldığını

öğrendik... Akşam yemeği için soframız hazır. Köy, alaca karanlıktan koyu karanlığa yeni yeni geçiyordu. Öğretmenimiz çıkıp geldi..."(ÖEY, s.16, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

"...Bir ara saatine baktı. "Saat on bir buçuk olmuş! Benim toplantım var. Öbürleri yarın gelsinler." diyerek ayağa kalktı. O kalkınca, herkes ayağa kalktı. Saygı gösterdi halk kendisine yani. Ben de kalktım. Ayakta, ön sıradaydım. Bana doğru yürüdü. Sandım ki; "Hoş geldin." diyecek. Sandım ki; elimi sıkacak. Ama ne gezer? — Ya ne yaptı, dedi dedem. Öğretmenimiz yanıtladı: — İyice yakınım geldi. Gözlerimin içine baktı. Bakışlarıyla demek istiyordu ki: "Gördün mü oğlum Refik? Ben nerelerdeyim, sen nerelerdesin?" Sonra da hızla yürüdü gitti... Başımdan aşağı kaynar sular dökülmüş gibi oldum..."(ÖEY, s.19, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

"...Sonunda başkente ulaşmışlar. Kuşun uçacağı, daha doğrusu uçurulacağı günü beklemeye başlamışlar. Sonunda, gelmiş beklenen gün. Uçurulmuş Talih Kuşu. Siz şu işe bakın ki, bizim öyküde geçenlerden birinin başına konmuş! Olur mu, olur... Yeni padişah alkışlanmış. Omuzlanmış. Tahtına kadar omuzlarda taşınmış. Hemen şenliklere, şöenlere başlanılmış. Bu sevinç, bu coşku günlerce sürmüş..."(ÖEY, s.27, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

"...Rus askerleri, tutsak ettikleri Kara Beyi alıp götürmüşler Rus kalesine. Kale komutanı, onu zindandaki odalardan birine kapatmaları için buyruk vermiş. Kara Bey, "Eh, bunu da görmek, yabancı diyarlarda tutsak olmak da varmış." diye düşünmüş kendi kendine. Onun Ruslara tutsak olduğunu, kale zindanına atıldığını bilen gören yok. Günlerce aramışlar sağı solu. Bulmak, haber almak olur işlerden değil..."(ÖEY, s.33, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

"...öğretmen. — Efendim! Anlatılagelmiştir ki; Erzurum yöresinde Karabey adında ünlü bir bey yaşamış. Uçsuz bucaksız toprakların, topraklar üstünde kurulu köylerin sahibiymiş adı geçen bey. Varsıllardan varsıl, ünlülerden ünlü biriymiş yani. Atlarının, koyunlarının, ineklerinin, öküzlerinin sayısı bilinmezmiş. Binlerce kişi buyruğunda yaşamış. Devlet gibi; toprak, mal mülk sahibi biriymiş işte... Kara Beyin öbür tutkuları nelerdi? Bunu bilmiyoruz. Yalnız bildiğimiz tutkusu av tutkusudur. Av denince, damarlarındaki kan kaynar, coşkun bahar selleri gibi akar gidermiş. Kendisini bu tutkudan kurtaramaz, sürüyle at, sürüyle köpek beslermiş av için, avlanmak için... Bir gün geyik avına çıkmışlar. Herkes bir yana dağılmış av bulmak için. Kara Bey, gördüğü bir geyiğe doğru at sürmüş. Onun izinden gitmiş. Ha yakaladım, ha yakalayacağım derken, atını koşturmuş da koşturmuş! O koşma kovalamaca dalgınlaştırmış adamı. Uzaklaşmış da uzaklaşmış. O zamanlar, Rus topraklarıyla Erzurum toprakları sınır oluyormuş. Kendi topraklarını geçtiğinin, Rus topraklarına girdiğinin ayırdına varamamış. Birden, atlı askerlerin çemberi içinde olduğunu görünce, anlamış anlayacağını ya, iş işten geçmiş ola!..."(ÖEY, s.31, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

"...Kara Beyin adamlarından biri, iyi Rusça biliyormuş. "Acaba bizim bey, Ruslara tutsak düşmüş olabilir mi?" diye düşünmüş. Bu düşünce, adamı çokça sarmış. Hep onun etkisindeymiş. Bir süre sonra, kaleye gitmeye karar vermiş. Rus köylüsü gibi giyinip kaleye varmış. İş istediğini söylemiş. Ona uygun iş de varmış. Hemen işe alınmış. işe alınıp kaleye girdikten sonra, araştırmaya başlamış. Sonunda öğrenmiş öğreneceğini. Beyi kurtarma yollarını araştırmış. Başarılı da olmuş. Bir gece, ikisi birlikte çıkmışlar kaleden. Bizim olan sınır köylerinden birine varıp iki at edinmişler. Durulur mu? Atlara atlayıp sürmüşler doludizgin..."(ÖEY, s.33, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.8.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

"...Üçüncü sınıf yeni gelen öğretmene verildi. Okulda bir başka dersane yoktu. Köyde boş bir ev bu iş için kullanıldı. Sahibi kente göçtüğünden, kimsesizdi ev. Geniş odalarından biri derslik olarak kullanılacak, küçüğünde de öğretmen kalacaktı..."(ÖEY, s.6, Yaratıcı Olmak)

“...Kara Ali, konuşmaya başladı: — Seni çok sevdik öğretmenim. Senden çok şeyler öğrendik. Hep toplandık başına. Anlattın, öğrettin, yoruldun bizim için. Ben senden şunu öğrendim ki; gelecek günlerde dünyamız, insanlar daha iyi olacak. Herkes daha mutlu yaşayacak. Yüreğime umut oldun. Yolum açık olsun. Yalnız bir şey var öğretmenim: Yazın bekleyeceğiz seni. Ama tek gelmek yok hal Yeğenlerimizi, yengemizi de getireceksin. Ayranımızı içip bulgur pilâvımızı yiyecekler onlar. Eğer dediğimi yapmazsan, ben kendim gücenirim. Komşular da gücenir, bilesin!...”(ÖEY, s.15, Yaratıcı Olmak)

“...— Dediklerin hoşuma gitti, ama nasıl tanıtacağız kendimizi? Devlet işlerine dalmış ya da çevresini bir yığın adam sarmış padişah unutkan olmaz mı? Öyle bir haberleşme yolu bulalım ki, birbirimizi anımsayıp sahip çıkalım. Bunu şimdiden belirlememiz gerekir. Sözü uzatıp baş ağrıtmak neye yarar? Sonunda, anlaşmaya varmış arkadaşlar. Şöyle anlaşacaklarmış: Padişah olamayan, padişah olana bir yazılı kâğıt gönderecekmış. O yazılı kâğıda da, "Ben oyum." yazacaktı. Bu yazıyı alınca da, padişah arkadaşını çağıracaktı. Böylece anlaşmaya varmışlar...”(ÖEY, s.27, Yaratıcı Olmak)

“...Adamcağız şaşmış, ama bir daha denemenin iyi olacağını düşünmüş. Üçüncü gün, üçüncü kez varmış sarayın kapısına. Bildiğimiz yazının yazılı olduğu kâğıdı uzatmış ilgiliye. Bu kez çok beklememiş. Padişah'tan yanıt gelmiş. Padişahın, gönderdiği kâğıtta, “Ben, ‘o’ değilim.” diye yazıyormuş...”(ÖEY, s.28, Yaratıcı Olmak)

“...Kara Beyin adamlarından biri, iyi Rusça biliyormuş. "Acaba bizim bey, Ruslara tutsak düşmüş olabilir mi?" diye düşünmüş. Bu düşünce, adamı çokça sarmış. Hep onun etkisindeymiş. Bir süre sonra, kaleye gitmeye karar vermiş. Rus köylüsü gibi giyinip kaleye varmış. İş istediğini söylemiş. Ona uygun iş de varmış. Hemen işe alınmış. İşe alınıp kaleye girdikten sonra, araştırmaya başlamış. Sonunda öğrenmiş öğreneceğini. Beyi kurtarma yollarını araştırmış. Başarılı da olmuş. Bir gece, ikisi birlikte çıkmışlar kaleden. Bizim olan sınır köylerinden birine varıp iki at edinmişler. Durulur mu? Atlara atlayıp sürmüşler doludizgin...”(ÖEY, s.33, Yaratıcı Olmak)

“...Yanılığının nedenini öğrenince de, bu yıldıza, “Zühre” ya da “Çulpan” dememiş. Ona, “Kervankıran” adını koymuş. Hem de başına gelen bu korkunç olaya bir türkü yakmış. Mutsuzluğunu, yüreğindeki acıyı bir türküyle anlatmış. O türküyü sen de bilirsin. Hani bizim köyde çağırırlar ya:

Yıldız erkenden doğarsın.

Ben gibi boyun eğersin.

Kervan kıran, beller büken.

Ah, niye doğdun sarı yıldız?

Yıldızlardan iri şansın.

Benim gibi perişansın.

Kervan kıran, beller büken.

Ah, niye doğdun sarı yıldız?”

Dedem, ara vermeden sürdürdü konuşmasını: — Yıldızların minik minik, yıldızların çok çok olduğu şu yeri görüyor musun? Oraya “Samanyolu” derler. Samanyolu’nun da bir masalı vardır... -..”(ÖEY, s.55, Yaratıcı Olmak)

“...Belki oradaki yıldızların birçoğunu kendim için ayırırdım. Çevrelerine sınır taşları koyar, belli bir sahanın benim olduğunu duyururdum herkese. Şu tarlamızın karşısında, bir de yıldız tarlam olurdu. Ekin tarlamdbn bakınca, yıldız tarlamı görürdüm...”(ÖEY, s.60, Yaratıcı Olmak)

“...Okul yolumuzdaki bakkallardan birinin sahibi, aramızda Pas bıyık bakkal” olarak anılır. Bu söyleyiş, bizim arkadaşlarca uydurulmuştur. Onun dükkânının levhasında, "Sevgi Bakkaliyesi" yazılıdır oysa. Sevgi Bakkaliyesinin sahibi kır saçlı, ablak yüzlü, şişman görünümlüdür. Çenesinin altında, etten oluşmuş küçümen bir çenesi daha vardır. Şişman kişiler ağırca olur. Ama o, çevik biridir. Kendisini tıraşsız görmedik hiç. Her sabah özenle tıraş olduğu bellidir. Ama bıyıklarına dokunmaz. Öyle ki, bıyık gürlüğünden üst dudağı görünmez. Aramızda “Pos bıyık bakkal” olarak ünlenişinin nedeni, bıyığının söylediğim gibi oluşandır besbelli... Şimdiye kadar dükkân

levhasında yazılı adını öğrenme merakımız çıkmadı. Onu bıyığına göre anma yanlışını sürdürür gideriz...”(ÖEY, s.64, Yaratıcı Olmak)

“...Şimdiye kadar dükkân levhasında yazılı adını öğrenme merakımız çıkmadı. Onu bıyığına göre anma yanlışını sürdürür gideriz...”(ÖEY, s.66, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Söylediklerine göre, valizlerin biri tıka basa kitap doluymuş. Öbür valizde de giysileri varmış. Onunla ilgili olarak ilk edinilen bilgiler bunlardı. Sonraları başka bilgiler de edinildi. Bunlar kısaca şöyleydi: Yeni öğretmenimiz büyük kentlerimizden birinden gelmiş. Evliymiş. Üç çocuğu varmış. Çocukları ortaokulda, lisede okuyorlarmış. Okul müdürü olarak görev yapıyormuş. Yöneticilerle anlaşmazlığa düşmüş. Onu bizim kente vermişler. Bizim kent in yetkilileri de köyümüzde öğretmenlik yapmasını uygun görmüşler. O da valizlerini aldığı gibi, ver elini bilip tanımadığı köyümüz!...”(ÖEY, s.6, Merak Duyabilmek)

“...Odada bulunanlardan Memik dayı, — Arkadaşın önemli bir göreve geldiğine göre, sana bir yararı dokunur mu öğretmen bey, diye sordu. O, şöyle yanıtladı: — Yararı mı? Arkadaşımdan beni vali yapmasını isteyecek, bekleyecek değilim. Biliyorsunuz ki bir atama çıkardılar benim için. Evimden, çocuklarımdan, eşimden ayrı düştüm. Sizler bana yakınlık, dostluk gösterdiniz. Beni yalnız bırakmadınız. Yalnızlık, acı vericidir insana...”(ÖEY, s.12, Merak Duyabilmek)

“...Yemekten sonra, sedirdeki köşeye çekildi konuğumuz. Sofra ortadan kaldırıldıktan sonra konuştu dedem: — Eh, yeniden hoş geldin, safalar getirdin öğretmenim. Uzun yollardan, uzun yolculuklardan döndün. Yorgunsundur. Ama gene de anlat hele! Ne gördün, neler yaşadın? Yerine, yuvana dönebilecek misin? Dilerim iyi haberlerin vardır...”(ÖEY, s.16, Merak Duyabilmek)

“...Dedem üsteledi: — Konuşmak, anlatmak; insanın yürek yükünü yeğnileştirir. Anlat hele!...”(ÖEY, s.18, Merak Duyabilmek)

“...Uzun süren sessizlikten sonra, — Onca insan çokluğunda, seni tanımamış olabilir mi öğretmenim, dedi dedem...”(ÖEY, s.21, Merak Duyabilmek)

“...Giderken arkadaşın biri, demiş ki öbürüne: — Bunca yıllık arkadaşlığımız, dostluğumuz var. Talih denemeye de birlikte gidiyoruz. Talih Kuşu ikimizden birinin başına konarsa... İkimizden biri padişah olursa... Bu dostluk, bu arkadaşlık gene sürer mi? Söz gelimi, sen benimle görüşmek, konuşmak ister misin? Padişah olunca beni tanır mısın?...”(ÖEY, s.26, Merak Duyabilmek)

“...Dedemin sözleri şaşkınlık verici olmuştu bizlere. Kendisine bakmadan edemedik. Bakışlarımızı kendisine dönük gören dedem, gülümsedi hafiften. Dedi ki: — Sözlerim garibinize gitti, biliyorum. Ama Kara Beyin Öyküsünü anlatsam anlarsınız ne demek istediğimi. Eğer başınızı ağrıtmıyorsam, eğer yorgunluk üstüne yorgunluk katmıyorsam, anlatayım öğretmenim... — Benim için söylüyorsan; benim başım ağrımaz...”(ÖEY, s.30, Merak Duyabilmek)

“...Gece içinde sırt üstü yatan biri neler görür? Kuşkusuz yıldızları... Yıldızlar; ay dedesiz gecede, gökyüzünün koyu maviliğinde ısl ısl ısl. Acaba sayıları kaçtı? Hiç yıldız sayma işine girişmemiştim. Şimdi böyle bir iş yapmaya yönelsem, yıldız saymanın sonuna varabilir miydim? Gökte kaç tane yıldız olduğunu öğrenebilir miydim?...”(ÖEY, s.45, Merak Duyabilmek)

“...Gene yıldızlara takıldı bakışlarım. Işıl ışıl, mavi, sarı, ateş renkli yıldızları seyretmeye başladım. Yıldızlar olmasa, gecelerin bunca güzel olmayacağını ilk kez düşünüyordum. — Uyudun mu Hüseyin Ali, diye sordu dedem. — Uyumadım. Yıldızlara bakıyorum. Onların gökyüzüne ne güzel süs olduklarını düşünüyorum. — Öyle ya... Yıldızlı olunca gökyüzü güzel olur. Yıldızları silip süpürsek, geceler bunca güzel olmazdı. Üstümüzde güzel bir gökyüzü göremezdik. Acaba gökyüzünde kaç tane yıldız vardı? Bizim köyde, her insanın bir yıldızı olduğu söylenirdi. O insan

ölünce, yıldızı düşürmüş. Arada gördüğümüz, kayıp giden, sonra da sönen yıldızlar, yeryüzünde birinin öldüğünün belirtisiymiş. Bunlar gerçek miydi ki? — Acaba, yıldız sayımı yapılmış mıdır dede? Gökyüzünde kaç tane yıldız vardır ki?...”(ÖEY, s.48, Merak Duyabilmek)

“...O sıra, ateşten kuyruk yaparak bir yıldız kaydı. Sonra da söndü kayan yıldız. — Yıldız kaydı dede! Sen de gördün mü? . — Gördüm ya. Çok uzun bir kuyruk yaparak kaydı yıldız...”(ÖEY, s.49, Merak Duyabilmek)

“...Dedemin söylemek istediğini görmek kolaydı. — Evet, görüyorum. — İşte o yıldızın adına “Çulpan” derler. Bir başka adının da “Zühre” olduğunu biliyorum. Bizim köyde onun adı “Kervankıran’dır. Coşkuya kapılmıştım: — Kervankıran bu mu dede, diye sordum. — Evet Hüseyin Ali. Gelelim onunla ilgili öyküye...”(ÖEY, s.52, Merak Duyabilmek)

“...Ne var ki, çuvalın ağız ucundan tutacağına, alt ucundan tutmuş. Çuvalı sürüklerken de yıldızlar çevreye saçılmaya başlamış. Böylece, gördüğümüz yol oluşmuş işte. Saman çuvalından dökülen yıldızların oluşturduğu yola da “Samanyolu” denmiş; insanlar, onu böyle adlandırmışlar... — Peki, ama gökyüzüne nasıl çıkmış Uğru Abbas?...”(ÖEY, s.57, Merak Duyabilmek)

“...Dedem güldü. — Masaldır bunun adı, inanırsan çıkar tadı. Gökyüzündeki yıldız çokluğunu, sıklığını bir nedene bağlamak için uydurulmuş bir masal bu kuzu, dedi...”(ÖEY, s.57, Merak Duyabilmek)

“...Ne var ki, çuvalın ağız ucundan tutacağına, alt ucundan tutmuş. Çuvalı sürüklerken de yıldızlar çevreye saçılmaya başlamış. Böylece, gördüğümüz yol oluşmuş işte. Saman çuvalından dökülen yıldızların oluşturduğu yola da “Samanyolu” denmiş; insanlar, onu böyle adlandırmışlar... — Peki, ama gökyüzüne nasıl çıkmış Uğru Abbas?...”(ÖEY, s.57, Merak Duyabilmek)

“...Ne var ki, çuvalın ağız ucundan tutacağına, alt ucundan tutmuş. Çuvalı sürüklerken de yıldızlar çevreye saçılmaya başlamış. Böylece, gördüğümüz yol oluşmuş işte. Saman çuvalından dökülen yıldızların oluşturduğu yola da “Samanyolu” denmiş; insanlar, onu böyle adlandırmışlar... — Peki, ama gökyüzüne nasıl çıkmış Uğru Abbas?...”(ÖEY, s.57, Merak Duyabilmek)

Özgür Olmak

Özgür olmak, kişinin işinde özgürce düşünüp hareket edebilmesidir

“...Senin gibi birinin kurtarıcılığında yaşayacağıma, beni tutsak edenlerin tutsaklığında yaşarım daha iyi. Orada bedenim tutsak olsa da, gönlüm özgür olur. Senin gibi biri; bedenimi özgürlüğe kovuşlarsa da, gönlümü hep tutsaklıkta tutar. Tutsaklığın en kötüsü, gönül tutsaklığıdır. Özgürlüğün en yücesi, gönül özgürlüğüdür. Gönül özgür olmayan, özgür sayılmamalıdır. Senin tutsağın olmak, gönlümü senin tutsaklığında yaşatmak istemiyorum. Haydi sana iyi yolculuklar. Benim Rus Kalesinde bulunduğumu da kimselere söylemeni istemiyorum!...”(ÖEY, s.36, Özgür Olmak)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

“...Gelişmişlerin isteklerine karşı çıkışlar da vardı dünyamızda. Bizim Kurtuluş Savaşımız, öylelerinin isteğine karşı çıkış savaşıydı. Bu savaşın lideri Atatürk de, dünyadaki büyük adamlar arasındaydı. Bizi parçalamak, tutsak etmek isteyen, gelişmiş devletlerin oyunlarını bozmuştu ulusuyla binleşerek...”(ÖEY, s.9, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Refik Öğretmen, köyden ilçeye her gidenle mektup gönderir, gazete getirtirdi. Öyle çok mektup gönderirdi ki, uf! Bir gün içinde ayrı ayrı zamanda üç kişi ilçeye gitse, üçüyle de mektup gönderebilirdi!...”(ÖEY, s.10, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Odada bulunanlardan Memik dayı, — Arkadaşın önemli bir göreve geldiğine göre, sana bir yararı dokunur mu öğretmen bey, diye sordu. O, şöyle yanıtladı: — Yararı mı? Arkadaşımdan beni vali

yapmasını isteyecek, bekleyecek değilim. Biliyorsunuz ki bir atama çıkardılar benim için. Evimden, çocuklarımdan, eşimden ayrı düştüm. Sizler bana yakınlık, dostluk gösterdiniz. Beni yalnız bırakmadınız. Yalnızlık, acı vericidir insana...”(ÖEY, s.12, Kendine Saygısı Olmak)

“...Aranızda, köyünüzde bu acıyı tatmadım sağ olun. Ama gene de içimde bir sızı var. "Çocuklar nasıl? Dersleri iyi mi? Sağlıkları iyi mi? Anneleri çok yoruluyor mu? İşleri derleyip toparlıyor mu?" Bu soruların yanıtlarını arayıp duruyorum. Çocuklarımı da çok severim. Aralarında olmak, yanlarında bulunmak istiyorum. Arkadaşım beni bu ayrılıktan kurtarabilir. Bana uyguladıkları yanlış işlemi durdurabilir. Sevincimin nedenini öğrendiniz mi?...”(ÖEY, s.12, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Refik Öğretmen, dedeme yöneltti bakışlarını. Bir zaman, onun gözlerinin içine baktı, baktı. Sonra da olumsuzluk anlamında oynattı başını. — Gidişin boşa mı çıktı yani? Öbürü, üzüntüyle gülümsedikten sonra, — Gitmez olaydım dayı can, dedi. — Olmaz öylesi. Evine, yuvana dönebilmen için gitmen gerekliydi. Sen de yaptın gerekeni. Bu senin için bir görevdi öğretmenim. — Can sıkıcı bir görev oldu ama... — Nasıl oldu ki? Öğretmenimiz, konuşmaya istekli görünmüyordu...”(ÖEY, s.18, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Dedemin sözleri şaşkınlık verici olmuştu bizlere. Kendisine bakmadan edemedik. Bakışlarımızı kendisine dönük gören dedem, gülümsedi hafiften. Dedi ki: — Sözlerim garibinize gitti, biliyorum. Ama Kara Beyin Öyküsünü anlatsam anlarsınız ne demek istediğimi. Eğer başınızı ağrıtmıyorsam, eğer yorgunluk üstüne yorgunluk katmıyorsam, anlatayım öğretmenim... — Benim için söylüyorsan; benim başım ağrımaz. Şimdiden yatağa girecek kadar da yorgun değilim...”(ÖEY, s.30, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onun Ruslara tutsak olduğunu, kale zindanına atıldığını bilen gören yok. Günlerce aramışlar sağı solu. Bulmak, haber almak olur işlerden değil. Sonunda demişler ki: — Besbelli bir uçurumdan düştü. Cesedini kurt kuş yedi tüketti. Artık Kara Bey, dünyamızın yaşayan kişisi değil!... Ondan umut kesilince türküler yakılmış, ağıtlar söylenmiş. Kara Beyin adamlarından biri, iyi Rusça biliyormuş. "Acaba bizim bey, Ruslara tutsak düşmüş olabilir mi?" diye düşünmüş. Bu düşünce, adamı çokça sarmış. Hep onun etkisindeymiş. Bir süre sonra, kaleye gitmeye karar vermiş...”(ÖEY, s.33, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Tan yeri ağarmaya, dünya karanlıktan aydınlığa geçmeye başlamış. Günlerdir kapalı yerde, karanlıklarda yaşayan Bey, bol ışığa kavuşmanın mutluluğunu duymuş yüreğinde. Tan yerine gülümseyerek bakarken, konuşmuş adamı: — Biliyor musun Beyim? Ben seni kurtarmasaydım; bu ışık bolluğunda olmayacak, karanlığın sıkıntılarını duyacaktın. Güneşe, aydınlığa özlem duya duya yaşayacaktın... Ne desin bey? — Evet. Bu ışık bolluğundan uzak olacaktım, demiş. Adamın çenesi düşmüş! Susmak, durmak bilmiyor: — Evini, yurdunu, yuvanı göremeyecektin! — Evet. Göremeyecektim. — Rahat yataklarda yatamayacaktın!... — Yatamayacaktım... — Belki de idam edilecektin!... — Evet! Belki de idam edilecektim... Kara Bey; birden atının başını ters yöne çevirmiş de demiş ki: — Ben, tutsak edildığım yere dönüyorum arkadaş!...”(ÖEY, s.35, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...— Belki de idam edilecektin!... — Evet! Belki de idam edilecektim... Kara Bey; birden atının başını ters yöne çevirmiş de demiş ki: — Ben, tutsak edildığım yere dönüyorum arkadaş!...”(ÖEY, s.35, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Oysa, gerçek hiç de öyle değil. Uç yıldız, bilemedin on yıldız görebiliyoruz kayanlardan. Gökyüzünde yıldızların art arda kaydığını görebiliyor muyuz biz? Savaş yıllarında, binlerce insan ölür. O yıllarda, kayan yıldız sayısında çoğalma mı oluyor sanki? Sanmıyorum. Öyle olsaydı; bizim Çanakkale, Kurtuluş Savaşlarımız yıllarında, yıldızların daha çok kaydığını görürdük. Hiç de öyle olmamıştır oysa. Savaş yıllarıyla barış yılları, birbirine benzerlik göstermiştir yıldız kaymalarında. Ben her iki zamanı da bildiğimden, bu konuda kesin konuşuyorum Hüseyin Ali... — Öyleyse yanlış bir düşünce bu, dedim. — Düşüne düşünce yanlış olduğu sonucuna varıyoruz. Bilginler de böyle yapıyor olmalılar. Düşüne düşünce, araştıra araştıra gerçekleri ortaya çıkarıyorlar...”(ÖEY, s.51, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Uykun var mı? Yok!... — Öyleyse dinle: Geçmiş devirlerde, geçmiş yıllarda taşıma işi kervanlarla yapıldı. Şimdiki gibi trenler, kamyonlar yoktu. Taşımalar, hayvan gücüne dayanıyordu. Bu diyardan öbür diyara götürülecek mallar, hayvan sırtında götürülüyordu. Çoğunlukla deve, at, eşek kullanılıyordu. Böylesi işler için oluşturulan taşımacılığa "kervan" deniliyordu. Kervanlar, daha çok develerden oluşturuluyordu. Çünkü develer güçlü, uzak yerlere gitmeye, susuzluğa dayanıklı hayvanlardır...”(ÖEY, s.52, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bir türkü çığırıyor, duyan herkes katılmalıdır buna... — Yıldızlar da türkü çığırırlar mı? Dedem şaşkın konuştu: — Yıldızlar mı? Çok ilginç sorular soruyorsun bu gece!... Ben şimdiye değin, bunu hiç düşünmemiştim. Başakların türkü söylediklerini de düşünmemiştim. Hiç bilemem, yıldızların türkü çığırıp çığırmadıklarını... — Keşke aralarına katılabilseydik, yanlarına varabilseydik yıldızların. O zaman, bu soruma yanıt bulabilirdim. — Yoksa Uğru Abbas’a mı özendin Hüseyin Ali? — Hayır! Ben yıldız çalmazdım...”(ÖEY, s.60, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onun uyumuş olabileceğini düşündüğümünden, usulca sordum: — Uyudun mu dede? — Uyumadım Hüseyin Ali. Şu senin "Yıldız Tarlası" düşüncen takıldı aklıma... — Ne güzel olurdu, değil mi? — Hayır! — Niçin? Güzel olmaz mıydı, bir yıldız tarlasına sahip olmak? — Hayır. Bizim şimdi içinde bulunduğumuz tarlamız, köyümüzün Kantarla Sementi'ndedir. Eskiden bu semtin adı "Kanlı Tarla" olarak söylenirmiş. Niçin mi böyle söylenirmiş? Anlatayım da dinle: Buralar hepten ormanlıkmiş yıllar öncesi. Kesmişler ağaçları. Ekilir toprak elde etmek için yapmışlar bu işi...”(ÖEY, s.60, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...— Annenden, babandan gizli iş yapmak mı? Hiç doğru olmaz öylesi. En iyisi açık olmak, gerçeği kendilerine söylemektir. Söylemelisin. Bundan sonraki günlerde de borçlanmamaya özen göstermelisin. Niçin özen göstermelisin? Borçlu olmak iyi değildir de ondan. Borçlu kişi, alacaklısına karşı eziklik duyar. Borcunu anımsadıkça canı sıkılır. Geceleri uykusu bile bölünür. İş yerinde, evinde kaşları çatık, canı sıkın olur. Bunlar insanı mutsuz eden olaylardır... Ben hiç sevmem borcu, borçlanmayı. Şu dükkânda gördüklerinin tümü, peşin para ödenerek alınmıştır. Alışverişlerimi gücüme göre yaparım. Param çıkıyorsa iki çuval almam, bir çuval alırım pirinci. Satıcı sonra ödememi önerse bile, yanaşmam. Peşin almayı yeğlerim. Bunun içindir ki gönlüm rahat, uykularım deliksizdir. Ya bir de borçlu olsaydım? Ufff! Sıkıntılı düşünceler, bahar selleri gibi coşkunlaşırdı gönlümde. Niçin gönül rahatımı bozayım? Tatlı uykular varken, niçin acı uyanıklıklar yaşayayım?...”(ÖEY, s.68, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

Kendine Saygısı Olmak

Kendine saygı olmak, kişinin yaptığı işte kendini değerli bulması demektir.

“...Özgürlüğün en yücresi, gönül özgürlüğüdür. Gönül özgür olmayan, özgür sayılmamalıdır. Senin tutsağın olmak, gönlümü senin tutsaklığında yaşatmak istemiyorum. Haydi sana iyi yolculuklar. Benim Rus Kalesinde bulunduğumu da kimselere söylemeni istemiyorum!... Böyle söyledikten sonra, atını kamçılamiş. Doludizgin gelmiş Rus Kalesinin önüne...”(ÖEY, s.37, Kendine Saygısı Olmak)

“...Kara Bey, kalenin önünde attan inmiş. Onun döndüğünü görünce, askerler, yaka paça yakalamaya girişmemişler. Saygılı bir yaklaşımla yaklaşıp komutana götürmüşler. Komutan şaşır kalmış. Kendilerini Türkçe bilen biriyle bırakıp çekilmelerini istemiş askerlerinden. Bey, kaçış öyküsünü başından sonuna dek anlatmış. Sözlerini de şöyle bitirmiş: — Gönlünde iyilik etmenin rahatsızlığını duyan, yaptığını ikide bir başa kakan birinin gönül tutsağı olmaktansa, sizin tutsağınız olmayı yeğledim. Çünkü sizin karşınızda eğilip bükülmem. Gönlüm özgür, başım dik dururum. Adamım beni sürekli, gönül tutsağı edeceğe benziyordu. Bu nedenle, kendi istencimle döndüm. Beni zindanınıza, gönlümün özgür olacağı yere atınız. Kendi gücümle kaçabilirsem, kaçarım. Çünkü özgürlüğüm her şeyden üstündür. Özgürlüğümü elde etmek için, ölünceye değin uğraş vereceğim. Beni daha iyi denetletirsen iyi edersin...”(ÖEY, s.37, Kendine Saygısı Olmak)

4.1.8.7 Evrenselcilik

“...Odadakiler düşüncelerini belirttiler: — Haklısın. Çok haklısın... — Gerçeği söyledin öğretmen bey. — Kim olsa, senin gibi düşünür. Dedem de şöyle dedi: — Kolay mı seninki öğretmenim? Bu yaşta bekâr yaşamak, çoluk çocuğundan ayrı düşmek kolay mı? Gene iyi dayanıyorsun! Gene de neşeni yitirmedin. Aşkolsun sanal Çok güçlü bir insansın!...”(ÖEY, s.14, Açık Fikirli Olmak)

“...Okul açılalı haftalar olmuştu. Sonbaharın bitimine az bir zaman kalmıştı. Çok geçmez, dağlarımızın başına kar düşerdi. Kar sonra ağır ağır ilerler; bizim köyü, köyümüzün tüm çevresini kaplardı. Ondan sonra aylarca sürecek beyazın seyircisi ederdi bizleri...”(ÖEY, s.5, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Hafiften rüzgâr esmeye başlamıştı. Başakların birbirine çarpmasından oluşan sesler doldu kulaklarıma. Olgun başakların hışırtısı dinlendirici, güven verici, kulağa hoş geliyordu. O sesi, tarlamızın öğüncü olarak düşündüm. Kendisine verilen tohumları yeşertmiş, ekini büyütmüş, başakları olgunlaştırmıştı. Başaklar, tarlanın çocukları sayılmalıydı. Çocuklarının sesini duydukça da mutlu olurdu tarla ana...”(ÖEY, s.58, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Toplumsal adalet, kişinin işindeki adaletsizliğin düzeltilmesi ve sosyal adalet demektir.

“...Refik Öğretmenin anlattıkları, öğrettikleri nelerdi? Onun anlattığına, öğrettiğine göre; yeryüzünde iki tür devlet vardı. Bunlar; çok gelişmiş devletlerle az gelişmiş devletlerdi. Çok gelişmiş olanlar, tüm fabrikalarını kurmuş, hızlı üretime geçmişlerdi. Az gelişmişler öyle değildi. Fabrikasızdılar. Dışarıya ham madde satıyor; işlenmiş olarak hem de pahalıya alıyorlardı. Böyle olunca yoksullukları sürüyordu. Çok gelişmişlerin de varsıllığı, çoğalıyordu da çoğalıyordu. Böylece çok gelişmişler, az gelişmişler karşısında sürekli güç kazanıyorlardı. Güç kazanınca da daha çok söz sahibi oluyorlar; isteklerini kabul ettirecek bir durumda bulunuyorlardı...”(ÖEY, s.8-9, Toplumsal Adalet)

“...Gelişmiş devletlerin zararı yalnız bize olmuyordu. Az gelişmişleri zaman zaman birbirine düşürüp onları savaşa tutuşturuyorlardı. Savaş, kendi işlerine geliyordu. Çünkü silâh satıp para kazanıyorlardı, işte bu oyuna gelmemek gerekirdi. Böylesi oyunları bozmanın yolu da, az gelişmişlerin birleşmesi, kendi aralarında birlik kurmasıyla olabilirdi. Her yoksul ulus, her yoksul devlet birbirine dostça, kardeşçe yaklaşıp kaynaşmak zorundaydı...”(ÖEY, s. 9, Dünyada Barış İstemek)

“...Çok gelişmişlerin korkulacak bir yanı daha vardı: Onlar çok güçlü silâhlara sahiptiler. Böyle olunca, ikisi arasında çıkacak savaşta dünyamız, bir saate bile varmadan hepten yok olurdu! Dünyada tek canlı kalmazdı. Herkesin akıllanması, böylesi tehlikelere karşı çıkmaya kendini hazırlaması gerekirdi...”(ÖEY, s.9-10, Çevreyi Koruma)

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

“...Dedem usulca sordu: — Uykun mu geldi Hüseyin Ali? — Hayır. Hiç uykum yok dede. — Neler düşünüyorsun öyleyse? — Başakların sesini dinliyorum. Ne güzel sesi... — Bu ses hoştur, hoş! Olgun başakların rüzgâr elinde söylediği türküdür bu ses! — Başaklar neler söyler türkülerinde dede? — Başak türkülerinin sözcükleri mi? İşin gerçeği, bunu bilmiyorum ben. Belki çoğalmanın sevincinden, yaşamaktan, yaşatmaktan söz ediyor olabilirler. Başaklar kardeşler. Birlikte söylerler türkülerini. İşin en güzel yanı da bu... Türküler birlikte söylenmeli. Birinin türkü çıkıp öbürünün katılmayı iyi değil bana göre...”(ÖEY, s.58, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

4.1.8.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Yasal yollara başvurmuşken ne diye gittim onun yanına? Ne diye bana arka olmasını bekledim? Kişiyi güvenmek, dayanmak yerine, yasaya güvenmeli, yasaya dayanmalıydım. Öyleyse, açtığım davanın sonucunu sabırla beklemeyi bilmeliydim. İyi etti, hoş etti de yüzüme bakmadı! Hem yasal yollara başvuran, hem de sonucu beklemeyen benim gibi bir suç işlemişe böyle yapılır!... Aferin benim eski arkadaşına, aferin!... — Kendini suçlama öğretmenim! Çoluk çocuğun başka yerde, sen başka yerdesin. Kolay mı bu? Kim olsa, arkadaşından sorununa eğilmesini beklerdi. Senin arkadaşın devletin yüksek görevlisi olmuş bugüne bugün. Senin işin de devlet işi değil mi? Hiç kuşkusuz, tanıdığın devlet görevlisine durumunu söylemen gerekirdi. Senin yerinde o olsaydı, aynı davranmaz mıydı? Kendini suçlama!...”(ÖEY, s.22, Yardımsever Olmak)

“...Öğretmeniniz geç kalışınızın nedenini sorarsa, deyin ki ona: “Öğretmenim! Geç kaldık, ama zamanımızı boşa harcamadık. Bizim bir pos bıyık bakkal amcamız var. O bize Lâle kuşunun öyküsünü anlattı. Eh, onun dersi de fena sayılmazdı, isterseniz, ondan öğrendiğimiz dersi, sınıf arkadaşlarımıza da anlatalım.” Böyle söylemeniz uygun düşer bence. Sen, canım yavrum! Borcunu yarın getirirsin. Bundan böyle de Lâle kuşunu unutmaz, onun gibi ölçülü davranırsın. Borçlandığını annene babana duyurmayı da unutma. Haydi, saadetle...”(ÖEY, s.71, Yardımsever Olmak)

“...Öteki komşular da başka eşya vermişler. Dedem de bizim evden iki kilim götürdü... Biri yer, biri duvar kilimiydi. Kilimleri omuzladıktan sonra dedi ki: — Kilimim eskiyecekse, böyle bir adamın hizmetinde eskisin. Kilimim ezilecekse, böyle bir adamın ayakları altında ezilsin. Çok değerli biri. Sözü sohbeti dinleniyor. Ağzından bal akıyor, bal!... Elimizden geldiğince böylesine yardımcı olmak, yalnız bırakmamak görevimiz olmalı. Bir iştir gelmiş başına. Hangimizin hangi zamanda, başına ne işler geleceğini bilebilir miyiz? Dağ başına kış gelir, insan başına iş gelir... ’...”(ÖEY, s.7, Yardımsever Olmak)

“...Demem o ki öğretmenim; senin arkadaşın da büyük makamlara geçince, büyük koltuklara oturunca değişmiş. Aynı çatı altında yaşamışlığı, aynı öğretmenlerden ders almışlığı unutmuş!... Geçmiş, geçmişteki kişiliğini unutmuş. Kendini yeni koltuğundaki kişiliğiyle, yeni durumuyla görür, düşünür olmuş...”(ÖEY, s.30, Yardımsever Olmak)

“...Refik Öğretmen yalnız bırakılmadı. Her akşam, o neredeyse oraya gidiyordu köyümüzün yetişkin erkekleri. Evindeyse evine, bir komşuda yemeğe çağrılıysa, çağrılı olduğu yere gidiyordu...”(ÖEY, s.8, Yardımsever Olmak)

Dürüst Olmak

Dürüst olmak, işinde samimiyet demektir.

“...Dedem güldü. Sonra da dedi ki: — Yıldız sayımı mı? Onlar koyun sürüsü mü ki, sayımı yapılabilirsin? Hiç sanmıyorum sayılmış olacaklarını. Sayıya vurulacaklarını da aklım kesmiyor. Baksana, ne kadar çoklar! Saymakla baş edilmez gibime geliyor...”(ÖEY, s.49, Dürüst Olmak)

“...Onun uyumuş olabileceğini düşündüğümünden, usulca sordum: — Uyudun mu dede? — Uyumadım Hüseyin Ali. Şu senin “Yıldız Tarlası” düşüncen takıldı aklıma... — Ne güzel olurdu, değil mi? — Hayır! — Niçin? Güzel olmaz mıydı, bir yıldız tarlasına sahip olmak? — Hayır. Bizim şimdi içinde bulunduğumuz tarlamız, köyümüzün Kantarla Senti'ndedir. Eskiden bu sentin adı “Kanlı Tarla” olarak söylenirmiş. Niçin mi böyle söylenirmiş? Anlatayım da dinle: Buralar hepten ormanlıkmiş yıllar öncesi. Kesmişler ağaçları. Ekilir toprak elde etmek için yapmışlar bu işi...”(ÖEY, s.60, Dürüst Olmak)

“...— Annenden, babandan gizli iş yapmak mı? Hiç doğru olmaz öylesi. En iyisi açık olmak, gerçeği kendilerine söylemektir. Söylemelisin. Bundan sonraki günlerde de borçlanmamaya özen göstermelisin. Niçin özen göstermelisin? Borçlu olmak iyi değildir de ondan. Borçlu kişi, alacaklısına karşı eziklik duyar. Borcunu anımsadıkça canı sıkılır. Geceleri uykusu bile bölünür. İş yerinde, evinde kaşları çatık, canı sıkın olur. Bunlar insanı mutsuz eden olaylardır...”(ÖEY, s.68, Dürüst Olmak)

“...Niçin gönül rahatımı bozayım? Tatlı uykular varken, niçin acı uyanıklıklar yaşayayım? Sizlere sevimli bir kuştan söz etsem dinler misiniz? Yanıt vermedik. Yanıtsızlığımız "olur" anlamındaydı. Bakkal amca da anlattı: — Ben doğu illerimizden birinden olurum. İstanbul'a sonradan gelip yerleştim. Bizim yörede “Lâle kuşu” derler, bir kuş yaşar. Okula gitmiş, öğrenim görmüş değilim. Bu nedenle Lâle kuşundan söz eder mi kitaplar, bilemem. Söz ediyorsa kitaptaki adı nedir? Bunu da bilmiyorum. Okumayı yazmayı askerlikte öğrendim. Kitap bilgilerinden yoksun biriyim...”(ÖEY, s.69, Dürüst Olmak)

“...Lâle kuşunun bu özelliği, atasözü olarak söylenir yöremizde. Der ki yöremizin insanları: "Lâle kuşu bile, çöpü ölçüp biçerek yutar." Bakın hele! Lâle kuşu, “Lâle kuşu iken” ölçülü oluyor; varlığına uygun parça koparmaya özen gösteriyor. Peki biz insanken, bunca akıl gücümüz varken, nasıl olur da ölçsüz davranırız? Nasıl olur da, cebimizdeki paraya göre mal seçimi yapmaya özen göstermeyiz? Olur mu bu? Olur. Ama bizi güç duruma düşüren bir şeydir bu... Eyvah! Sizleri konuşmalarımınla oyaladım. Derse geç kalmış olabilirsiniz. Bu davranışınızla öğretmeninizi üzebilirsiniz. Derstekilerin de dikkatini dağıtabilirsiniz. Bunlar, hiç iyi değildir...”(ÖEY, s.71, Dürüst Olmak)

“...Odada bulunanlardan Memik dayı, — Arkadaşın önemli bir göreve geldiğine göre, sana bir yararı dokunur mu öğretmen bey, diye sordu. O, şöyle yanıtladı: — Yararı mı? Arkadaşımdan beni vali yapmasını isteyecek, bekleyecek değilim. Biliyorsunuz ki bir atama çıkardılar benim için. Evimden, çocuklarımdan, eşimden ayrı düştüm. Sizler bana yakınlık, dostluk gösterdiniz. Beni yalnız bırakmadınız. Yalnızlık, acı vericidir insana...”(ÖEY, s.12, Dürüst Olmak)

Bağışlayıcı Olmak

Bağışlayıcı olmak, kendi işinde başkalarının özrünü kabul edebilmek demektir.

“...Kale komutanı, Kara Beyin davranışını çok soylu bulmuş. Onun elini sıkmış. Saygı göstermiş. Zindana yollamamış. Konuğu olarak ağırlamış. Yemişler, içmişler. Ertesi gün, bir süvari takımıyla Kara Beyi evine, memleketine yolcu etmiş kale komutanı...”(ÖEY, s.39, Bağışlayıcı Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inanılır kişi olmak demektir.

“...Geçenlerde, üç kişi olarak girdik dükkânına, ilkin ben söyledim alacağımı: — Bisküvi verir misiniz amca? — Hay hay, dedi. Raftan aldığı bisküvi paketini tezgâha bıraktı. Parasını verdim. Aldığımı çantama yerleştirdim. Benden sonra Esin aldı alacaklarını. Sıra Hakan'a gelince, beklememiz gerekti. Hakan çeşitli şeyler aldığından, iş uzadı. Sonunda, cebinden çıkardığı kâğıt yüz liralığı uzattı. Bakkal amca; önce paraya, sonra da tezgâhtaki bir noktaya yöneltti bakışlarını. Düşündü. Düşünmekle yetinmedi. Kalem aldı eline. Önündeki deftere bir şeyler yazdı. Sonunda dedi ki: — Senin paran, aldıklarını karşılamıyor canım yavrum. Yirmi beş lira daha vermen gerekiyor...”(ÖEY, s.66, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Lâle kuşunun bu özelliği, atasözü olarak söylenir yöremizde. Der ki yöremizin insanları: "Lâle kuşu bile, çöpü ölçüp biçerek yutar." Bakın hele! Lâle kuşu, “Lâle kuşu iken” ölçülü oluyor; varlığına uygun parça koparmaya özen gösteriyor. Peki biz insanken, bunca akıl gücümüz varken, nasıl olur da ölçsüz davranırız? Nasıl olur da, cebimizdeki paraya göre mal seçimi yapmaya özen göstermeyiz? Olur mu bu? Olur. Ama bizi güç duruma düşüren bir şeydir bu... Eyvah! Sizleri konuşmalarımınla oyaladım. Derse geç kalmış olabilirsiniz. Bu davranışınızla öğretmeninizi üzebilirsiniz. Derstekilerin de dikkatini dağıtabilirsiniz. Bunlar, hiç iyi değildir...”(ÖEY, s.71, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Dışarıya attım herkesle birlikte kendimi. Beynim uyuşmuştu. Usumu toparlayamıyordum. Ne yapıp ne edeceğim sonucuna varamıyordum. Çömeldim duvar dibine. Öyle kaldım bir zaman. Sonra sonra, toparladım kendimi. Garaja gittim. Bilet alıp beni çocuklarıma kavuşturacak otobüse bindim. Üç gün kalabildim evimde. Bugün iznimin son günü. Geldim görev yerime. Yarın görevimin başında olacağım...”(ÖEY, s. 21 Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Sınıfların öğrenci durumu yeniden düzenlendi...”(ÖEY, s.6, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Bir de küçük radyosu vardı. Onu yanından hiç ayırmaz, haberleri dinlemeden edemezdi. Haberleri dinledikten sonra, ya gülümser ya da yerde bir noktaya bakarak dalgınlardı. Çevresindeki insanlara haberlerle ilgili açıklamalarda bulunduğu da olurdu...”(ÖEY, s.10, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Ozanların arasındaki bir yörük ozan; şöyle demiş sazıyla, sözüyle: “Yiğit attan iner, gene atlanır. Yiğit olan, her cefaya katlanır. Yiğit duldasında, yiğit saklanır. Kötülerin duldası olmaz, dalı olmaz.”...”(ÖEY, s.39, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Bizim eve akşam yemeğine çağrılıydı. Yemek sonrası büyükler toplanmışlardı gene. Bir ara radyosunu açtı. Haber okuyucusu bir ad söyledi. Sevinçle zıpladı o zaman yerinden. — Oh yaşasın! Arkadaşım önemli bir göreve getirildi, dedi. Hep gülümsüyordu. İri siyah gözleri ısıltı ısıldı. Esmer tombul yüzü gülümseyişin gerginliği içindeydi. Dedem, — Arkadaşının önemli göreve getirilişi, seni pek sevindirdi öğretmen bey. Onu çok seviyorsun besbelli, dedi. Öğretmenimiz açıkladı: — Severim ya. Yıllarca birlikte okuduk yatılı okulda. Yıllarca aynı masada yemek yedik. Sonraki yıllarda da sürdürdük arkadaşlığımızı... — Eh, hayırlı olsun arkadaşının yeni görevi...”(ÖEY, s.10, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Gerçek Arkadaşlık

Gerçek arkadaşlık, kişinin işinde yakın ve destekleyici dostluk demektir.

“...Bu dostluk, bu arkadaşlık gene sürer mi? Söz gelimi, sen benimle görüşmek, konuşmak ister misin? Padişah olunca beni tanır mısın? Öbürü, — Ne demek canım, demiş. Padişah olduk diye birbirimizi sevmez, birbirimizi tanımaz olur muyuz hiç? Biz gene dost, gene arkadaş, gene kardeşiz. Elbette görüşeceğiz de, konuşacağız da... Arkadaşı mutlu olmuş bu yanıtta...”(ÖEY, s.26, Gerçek Arkadaşlık)

“...Bizim eve akşam yemeğine çağrılıydı. Yemek sonrası büyükler toplanmışlardı gene. Bir ara radyosunu açtı. Haber okuyucusu bir ad söyledi. Sevinçle zıpladı o zaman yerinden. — Oh yaşasın! Arkadaşım önemli bir göreve getirildi, dedi. Hep gülümsüyordu. İri siyah gözleri ısıltı ısıldı. Esmer tombul yüzü gülümseyişin gerginliği içindeydi. Dedem, — Arkadaşının önemli göreve getirilişi, seni pek sevindirdi öğretmen bey. Onu çok seviyorsun besbelli, dedi. Öğretmenimiz açıkladı: — Severim ya. Yıllarca birlikte okuduk yatılı okulda. Yıllarca aynı masada yemek yedik. Sonraki yıllarda da sürdürdük arkadaşlığımızı... — Eh, hayırlı olsun arkadaşının yeni görevi...”(ÖEY, s.10, Gerçek Arkadaşlık)

“...Dedem üsteledi: — Konuşmak, anlatmak; insanın yürek yükünü yeğnileştirir. Anlat hele!...”(ÖEY, s.18, Gerçek Arkadaşlık)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“...Refik Öğretmenin gülümseyen gözlerindeki ışıltı azaldı birden. Yüzüne ağlamaklı bir görünüm geldi. Titrek bir sesle konuştu: — Sizleri unutmak mı? Sizlerden kötülük görmek mi? Olası mı bunlar dostlarım? Beni, dostluk sıcaklığınızla ısıttınız köyünüze geldiğimden beri. Bu sıcaklık içinde gücümü yitirmedim. Yalnızlık acısı duymadım, sizlerin yakınlığınız nedeniyle. Yüreğimde sizlere saygı, sevgi duyarak ayrılacağım köyünüzden giderken. Bu sevgi, bu saygı da benimle birlikte yaşayacak sağ olduğum süre boyunca...”(ÖEY, s.14, Olgun Sevgi)

Anlamlı Bir Hayat

Anlamlı bir yaşam, kişinin işinde yaşam amacına sahip olması demektir.

“...Dedem güldü. — Masaldır bunun adı, inanırsan çıkar tadı. Gökyüzündeki yıldız çokluğunu, sıklığını bir nedene bağlamak için uydurulmuş bir masal bu kuzu, dedi...”(ÖEY, s.57, Anlamlı Bir Hayat)

4.1.8.9 Geleneksellik

Dindar Olmak

Dindar olmak, işinde dini inanç ve uygulamalara bağlı olmak demektir.

“...Yemekten sonra bir sigara aldı tabakasından dedem. Ocaktaki giderek küllenmekte olan ateşte yaktı sigarasını. Üst üste soluk çek tikten sonra dedi ki: — Tarlamızda yorulduk. Tarlamızda acıktık. Tarlamızdan çıkanla, tarlamızda doyurduk karnımızı. Tüm tarlalara selâm, doymuşluğumuza da şükürler olsun. Açlık güç iş doğrusu! Yeryüzünde aç insan kalmasın. Aç insanın mutluluğu olmuyor. Tüm neşesini yitiriyor. Aç insan, yorgunluğunu daha çok duyumsuyor. Çevresini sevimli bulmuyor. Öfkeli de oluyor...”(ÖEY, s.43, Dindar Olmak)

Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek

Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, hayatın kadere getirdiklerini kabul etmek demektir.

“...Öteki komşular da başka eşya vermişler. Dedem de bizim evden iki kilim götürdü... Biri yer, biri duvar kilimiydi. Kilimleri omuzladıktan sonra dedi ki: — Kilimim eskiyecekse, böyle bir adamın hizmetinde eskisin. Kilimim ezilecekse, böyle bir adamın ayakları altında ezilsin. Çok değerli biri. Sözü sohbeti dinleniyor. Ağzından bal akıyor, bal!... Elimizden geldiğince böylesine yardımcı olmak, yalnız bırakmamak görevimiz olmalı. Bir iştir gelmiş başına. Hangimizin hangi zamanda, başına ne işler geleceğini bilebilir miyiz? Dağ başına kış gelir, insan başına iş gelir...”(ÖEY, s.7, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Odadakiler düşüncelerini belirttiler: — Haklısın. Çok haklısın... — Gerçeği söyledin öğretmen bey. — Kim olsa, senin gibi düşünür. Dedem de şöyle dedi: — Kolay mı seninki öğretmenim? Bu yaşta bekâr yaşamak, çoluk çocuğundan ayrı düşmek kolay mı? Gene iyi dayanıyorsun! Gene de neşeni yitirmedin. Aşkolsun sanal Çok güçlü bir insansın!...”(ÖEY, s.14, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Refik Öğretmen elerin derin soluklandı. — Bir yanlış iş yaptık işte dayı can! — Canını sıkma da anlatacağımı dinle öğretmenim. Her zaman sen mi anlatacak, öğreteceksin? Bizim de bildiklerimiz olabilir. Bizim bildiklerimiz de senin işine yarayabilir...”(ÖEY, s., Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Adamcağız şaşmış, ama bir daha denemenin iyi olacağını düşünmüş. Üçüncü gün, üçüncü kez varmış sarayın kapısına. Bildiğimiz yazının yazılı olduğu kâğıdı uzatmış ilgiliye. Bu kez çok beklememiş. Padişahın yanıt gelmiş. Padişahın, gönderdiği kâğıtta, “Ben, ‘o’ değilim.” diye yazıyormuş. Bizimki anlamış anlayacağını. Sessizce ayrılmış sarayın kapısından. Sessizce uzaklaşmış...”(ÖEY, s.28, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Refik Öğretmen gülümsedi: — Bir selâmı, bir merhabayı da çok göreceğ biçimde değişmiş değil mi dayı can? — Çok görür ya. Çünkü senin arkadaşın artık “o” değil... — Eh sağlık olsun!... — İyi olmuş ama. Dönüp gelişine, işinin öyle binisince yapılmamış oluşuna sevindim...”(ÖEY, s.30, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Ozanların arasındaki bir yörük ozan; şöyle demiş sazıyla, sözüyle:

“Yiğit attan iner, gene atlanır.

Yiğit olan, her cefaya katlanır.

Yiğit duldasında, yiğit saklanır.

Kötülerin duldası olmaz, dalı olmaz.” Kara Bey, bu dörtlüğü çok beğenmiş. Kalem kâğıt istemiş. Kendi eliyle yazmış. Süvarilerin komutanına vermiş de demiş ki: — Bu dörtlüğü kale komutanınıza yolluyorum. Bunu, kendisine bir selâmım olarak kabul etsin. Hem de herkesin öğrenmesi, bu dörtlüğü söyleyip düşünmesi için, kendi diline çevirtirsin...”(ÖEY, s.39, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Demem o ki öğretmenim; kentteydin, müdürdün. Öğretmenlerin, öğrencilerin başıydın, büyüğüdün. Elektrik ışıkları içinde, çamursuz yollardaydın. Şimdi de karanlığı koyu, çamuru bol bizim köydesin. Gün hep böyle mi sürer? Gene müdür olur, gene kente kavuşursun. Senin o, Ben o değilim.” havalarında olan arkadaşın Mehmet Bey mi, Mahmut Bey mi, Murat Bey mi... Her ne ise... O arkadaşın iyi yürekli değilmiş. Senin gibi birinin ondan iyilik görmesi, yorucu olurdu. Kara Beyin adamı gibi, seni iğneler dururdu öylesi... Ben, işte bunları düşündüğümünden, işinin yapılmadığına sevindim. Ben bunları düşündüğümünden, ' İyi olmuş da işin yapılmamış.’ dedim. Gün ola, harman ola. Bu günler de gelir geçer. Sen gene yuvana kavuşur, gene müdürlüğünü ele alırsın. Yeter ki canın sağ olsun. Yeter ki gönül özgürlüğün incinmeye uğramasın öğretmenim...”(ÖEY, s.40, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

“...Yanıt vermedim. Gene o konuştu: — Hele ekinciliğin ilk yılında, iyice usandırıcıdır bel ağrısı. Sen, bu yıl başladın ekine. Ama önümüzdeki günlerde azalacak bel ağrın. Şöyle üç dört hafta geçsin, göreceksin... — Senin belin de ağrıyor mu? — Ağrıyor ya... Benimki, "ekinciliğe alışma ağrısı" değil. Benimki doğrudan, "yaşlılık ağrısı". Bundan sonra benim ağrılarım azalmaz, daha da çoğalır. Yaşlı mısın; belin ağrıyacak, dizlerin, sırtın ağrıyacak. Yıldan kıla çoğalacak ağrılar. Onun için, sen aldırış etme bendeki ağrılara. — Senininki de can değil mi? Ağrın olur da, nasıl aldırış etmez olurum? — Yaşlılık, önüne geçilmez bir hastalıktır Hüseyin Ali. Yaşlanmanın önü alınamayacağı gibi, getirdiği ağrıların da önü alınamaz. Kendine özgü ağrıları sürer gider. İnsanlar niçin yaşlandıkça hep gençliklerini arar, hep gençliklerinden söz ederler? O güzel yaşam dilimi, ağrısız acısızdır da ondan... Gençliği arayıp anışımız; ağrısız, acısız mutlu günlerimizi aradığımızdandır. İstedigince ara. Boşunadır bu arayış. Elinden uçurduğun bir kuş, bir daha döner mi senin eline? Gençlik bir kuştı. Uçtu gittii! Bilinmeyen, bulunmayan diyarlardadır şimdi benim gençliğim...”(ÖEY, s.45, Hayatın Bana Verdiklerini Kabullenmek)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

“...Hakan bana, Esine baktı. Bizden para istediğini anlatıyordu bakışlarıyla. Paramızın olmadığını omuz oynatarak belli ettik arkadaşımıza. — Aldıklarından bazılarını geri vereyim öyleyse, dedi Hakan. Pos bıyık bakkal, siyah gözlerini Hakan’a çevirdi: — Aldıklarını geri vermek mi? Tümünü yerleştirdin çantana ama. Sizler benim sürekli müşterilerinsiniz. Çantaya girmiş malları çıkarttırmam yakışsız olur. Senin borçlu olarak ayrılman da iyi olmaz. Çünkü annenin babanın bundan haberleri yok. Onlar, tanımadıkları birisine çocuklarının borçlanmasını istemezler...”(ÖEY, s.67, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Sen, canım yavrum! Borcunu yarın getirirsin. Bundan böyle de Lâle kuşunu unutmaz, onun gibi ölçülü davranırsın. Borçlandığını annene babana duyurmayı da unutma. Haydi, saadetle...”(ÖEY, s.72, Geleneklere Saygılı Olmak)

İlimli Bir Hayat

İlimli bir hayat, işinde aşırı duygu ve hareketlerden kaçınmak demektir.

“...Yeni öğretmen, dalgalı kır saçlıydı. Yüzü esmer, tombuldu. İri siyah gözlerinin ışığı bol boldu. Yaşlılar hemen beğenmiş, sevmişlerdi onu. “Bu öğretmen, çok akıllı bir adama benziyor.” diyorlardı...”(ÖEY, s.6, İlimli Bir Hayat)

“...Sessizlik oldu. Durmuş Ali dayı bozdu sessizliği: — Anlaşıldı!... Öğretmenimiz, köyümüzden gidici! Hıdır dayı, — Yolu açık olsun. Güle güle gitsin. Yüzü diye söyleyiyorum, çok iyi bir insan.

Biz kendisinden çok hoşnutuz. Gittikten sonra da bizleri unutmasın. Kötülüğümüzü gördüyse de iyiliğimizi söylesin, dedi...”(ÖEY, s.14, ılımlı Bir Hayat)

4.1.8.10 Uyma

İtaatkâr Olmak

İtaatkâr olmak, vazifelerini yapan ve yükümlülüklerini yerine getiren kimse olmaktır.

“...Öteki komşular da başka eşya vermişler. Dedem de bizim evden iki kilim götürdü...”(ÖEY, s.7, İtaatkâr Olmak)

“...Refik Öğretmen kahkahayla güldü. — Sizleri gücendirmemek için her şeyi göze alırım ben. Yengenizi de, yeğenlerinizi de köyde bilin okullar kapanınca. — Başımızın, gözümüzün üstünde yerleri var. — Hoş geldiler, safalar getirdiler. — Köy bizim değil. Ev bizim değil, onların...”(ÖEY, s.15, İtaatkâr Olmak)

“...Rus askerleri, tutsak ettikleri Kara Beyi alıp götürmüşler Rus kalesine. Kale komutanı, onu zindandaki odalardan birine kapatmaları için buyruk vermiş. Kara Bey, "Eh, bunu da görmek, yabancı diyarlarda tutsak olmak da varmış." diye düşünmüş kendi kendine. Onun Ruslara tutsak olduğunu, kale zindanına atıldığını bilen gören yok. Günlerce aramışlar sağı solu. Bulmak, haber almak olur işlerden değil...”(ÖEY, s.33, İtaatkâr Olmak)

“...Ocak başına oturduğundan bu yana, ilk kez konuştu dedem: — Yığının dibinde ekmek torbası var. Onu, bir de su testisiyle maşrapayı al da gel Hüseyin Ali. Gece esintisiz. Yığın duldasında olmak gerekmez. Burada, ateşin yanında doyuralım karnımızı. Kalktım. Akşama değin biçtiklerimizin bir araya toplanmasından oluşan yığının yanına vardım. Dedemin söylediklerini alıp döndüm. Açlığın etkisinden olmalı; adımlarım aceleliydi...”(ÖEY, s.42, İtaatkâr Olmak)

“...Sigarasını yarılamaştı. Ayağa kalktı. — Sen şunları yığın dibine taşı. Ben de yataklarımızı sereyim. Yataklarda uyuyalım. İyi dinlenelim ki, sabaha dinç kalkalım. Baksana, bunca ekin biçilmek için bizi bekliyor. Testiyi, tencereyi, öbürlerini yığın dibine taşıdım...”(ÖEY, s.44, İtaatkâr Olmak)

“... Onu görüyor musun? Dedemin söylemek istediğini görmek kolaydı. — Evet, görüyorum. — İşte o yıldızın adına "Çulpan" derler. Bir başka adının da "Zühre" olduğunu biliyorum. Bizim köyde onun adı "Kervankıran'dır...”(ÖEY, s.56, İtaatkâr Olmak)

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...Refik Öğretmen yalnız bırakılmadı. Her akşam, o neredeyse oraya gidiyordu köyümüzün yetişkin erkekleri. Evindeyse evine, bir komşuda yemeğe çağrılıysa, çağrılı olduğu yere gidiyordu...”(ÖEY, s.8, Kibarlık)

“...O, şöyle yanıtladı: — Yararı mı? Arkadaşımdan beni vali yapmasını isteyecek, bekleyecek değilim. Biliyorsunuz ki bir atama çıkardılar benim için. Evimden, çocuklarımdan, eşimden ayrı düştüm. Sizler bana yakınlık, dostluk gösterdiniz. Beni yalnız bırakmadınız. Yalnızlık, acı vericidir insana. Aranızda, köyünüzde bu acıyı tatmadım sağ olun...”(ÖEY, s.12, Kibarlık)

“...Refik Öğretmen elerin derin soluklandı. — Bir yanlış iş yaptık işte dayı can! — Canını sıkma da anlatacağımı dinle öğretmenim. Her zaman sen mi anlatacak, öğreteceksin? Bizim de bildiklerimiz olabilir. Bizim bildiklerimiz de senin işine yarayabilir. Dinler misin anlatsam? Öğretmenimiz toparlandı birden. — Ne demek? Buyurun!... — Efendim!...”(ÖEY, s.23, Kibarlık)

“...Az konuşan biridir pos bıyık bakkal. En çok “hay hay” sözcüğüyle, “saadetle” sözcüğünü kullanır. İsteğimizi söyleyince, “Hay hay.” der. Dükkânından ayrılırken de, “Saadetle.” diye geçirir

bizi. Uçerli, dörderli gireriz dükkânına. Bizi bekletmez. Aceleci davranır isteklerimizi karşılarken. Sırası gelmeden istek bildirenlere karşı aldırışsızdır. Geçenlerde, üç kişi olarak girdik dükkânına, ilkin ben söyledim alacağımı: — Bisküvi verir misiniz amca? — Hay hay, dedi...”(ÖEY, s.66, Kibarlık)

“...Sen, canım yavrum! Borcunu yarın getirirsin. Bundan böyle de Lâle kuşunu unutmaz, onun gibi ölçülü davranırsın. Borçlandığını annene babana duyurmayı da unutma. Haydi, saadetle...”(ÖEY, s.72, Kibarlık)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...Önceleri horultuya benziyordu tencereden duyulan ses. Giderek incelmeye, neşeli bir ısığa benzemeye başladı. Hem de hoş bir koku yayılır oldu tencereden tarlaya. Bekleme gücümün giderek azaldığını duyumsuyordum. Karnım gurulduyor, ağzım sulanıyordu yemeğin hoş kokusunu aldıkça. Can sıkıntısı veriyordu yemeğin geç pişirilişi. Ama bunu dedeme söyleyemez, belli edemezdim. Ne yapsındı adamcağız? Onca dikkat harcıyor, ateşle sürekli ilgileniyordu işte...”(ÖEY, s.42, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Hele sokak satıcılarına, okul çevresinde satış yapanlara hiç borçlanmamak Böylesi borçlanmaların çok sakıncaları vardır. Hakan, — Olsun. Ben yarınki harçlığımdan öderim bunu. Anneme babama da söylemem. Böylece, onları üzmemiş olurum, dedi...”(ÖEY, s.68, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Yıldız saymak üstüne düşüncelerimi, dedemin sorusu sona erdirdi: — Belin ağrıyor mu Hüseyin Ali? Ah dedeciğim, ah! Ne iyi insandı ol... Beni anlardı. Bir çocuğun mutlulukları, mutsuzlukları nelerdir, bilirdi. Ben de, beni anlayan o yaşlı insanı severdim. Hem de çok, çok severdim. — Biraz ağrıyor dede, dedim. — Biraz mı? Biraz ağrımaz Hüseyin Ali. Çocukların beli çok ağrır...”(ÖEY, s.45, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin içinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

“...Dışarıya attım herkesle birlikte kendimi. Beynim uyuşmuştu. Usumu toparlayamıyordum. Ne yapıp ne edeceğim sonucuna varamıyordum. Çömeldim duvar dibine. Öyle kaldım bir zaman. Sonra sonra, toparladım kendimi. Garaja gittim. Bilet alıp beni çocuklarıma kavuşturacak otobüse bindim. Üç gün kalabildim evimde. Bugün iznimin son günü. Geldim görev yerime. Yarın görevimin başında olacağım...”(ÖEY, s.21, Kendini Denetleyebilmek)

“...Öğretmen gülümsedi: — Sokakta, kalabalıkların olduğu konuşma alanlarında değildik ki dayı can. Şu senin odanın iki ya da üç büyüklüğünde bir salondaydık. Hem, gelenler arasında konuştukları, hâl hatır sordukları da oldu. Onları tanıyabiliyor da; beni, iki yıl önce görüştüğü arkadaşısı Refik Tekini nasıl tanıyamıyor?Biz çok eskiden tacı çocukluktan arkadaşız... Dediğim gibi, iki yıl önce de görüşmüşüz, iki yılda insan tanınmayacak denli değişemez ki... Peki, ben kendisini nasıl tanıdım? Öyle ya... Refik Öğretmen, çok öfkeliyle özgü boğuk sesle konuştu: — Ama suç bende! Suçlu olan o değil, benim ben!...”(ÖEY, s.21, Kendini Denetleyebilmek)

“...— Benim için söylüyorsan; benim başım ağrımaz. Şimdiden yatağa girecek kadar da yorgun değilim. Dinledikçe dinçlik kazandığımı duyumsuyorum, dedi...”(ÖEY, s.30, Kendini Denetleyebilmek)

“...Sabahın alaca karanlığında başlamış, akşamın alaca karanlığına dek orak sallamıştık. Güneş, parlak bir top olarak görünmüştü tepemizde gün boyu. Bolca su içmiş, çokça ter dökmüştük. Uzun

temmuz gününde, ekin tarlasında çalışmak, ekin biçmek yorucudur. Böylesi yorgunluğun tadını, yaşamayan bilemez... Önceleri horultuya benziyordu tencereden duyulan ses. Giderek incelmeye, neşeli bir ısığa benzemeye başladı. Hem de hoş bir koku yayılır oldu tencereden tarlaya. Bekleme gücümün giderek azaldığını duyumsuyordum. Karnım gurulduyor, ağzım sulanıyordu yemeğin hoş kokusunu aldıkça. Can sıkıntısı veriyordu yemeğin geç pişirilişi..."(ÖEY, s.41, Kendini Denetleyebilmek)

"...Bana kalırsa; insanlar çevrelerinde gördükleri olaylara şaşmışlar. Olaylara neden aramış, öyküler uydurmuşlar. Şu yıldız kaymasının da bir nedeni vardır. Bunu bilginler, okumuş kişiler bilirler ya, biz bilemiyoruz..."(ÖEY, s.51, Kendini Denetleyebilmek)

"...Bir türkü çıkartıyorsa, duyan herkes katılmalıdır buna... — Yıldızlar da türkü çıkırırlar mı? Dedem şaşkın konuştu: — Yıldızlar mı? Çok ilginç sorular soruyorsun bu gece!... Ben şimdiye değin, bunu hiç düşünmemiştim. Başakların türkü söylediklerini de düşünmemiştim. Hiç bilemem, yıldızların türkü çıkırıp çıkırmadıklarını... — Keşke aralarına katılabilseydik, yanlarına varabilseydik yıldızların. O zaman, bu soruma yanıt bulabilirdim. — Yoksa Uğru Abbas'a mı özendin Hüseyin Ali? — Hayır! Ben yıldız çalmazdım..."(ÖEY, s.60, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.8.11 Güvenlik

"...Refik Öğretmenin gelişi, köyümüzde şaşkınlık yarattı. Çünkü o zamana değin, onun yaşında öğretmenler verilmemişti köyümüze. Genç, saçına ak düşmemişlerden olmuştu öğretmenlerimiz. Saçında kırlar çoğalmış birinin öğretmen olarak gelişi, yadırganmıştı..."(ÖEY, s.5, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

"...Köyümüzün okulu iki dershaneliydi. İki de genç öğretmenimiz vardı. Onlar, sınıfları kendi aralarında üleşmişlerdi. Sınıflar biraz kalabalıkçaydı; ama gene de işler sürdürülüyordu..."(ÖEY, s.5, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

"...Gelişmişlerin isteklerine karşı çıkışlar da vardı dünyamızda. Bizim Kurtuluş Savaşımız, öylelerinin isteğine karşı çıkış savaşıydı. Bu savaşın lideri Atatürk de, dünyadaki büyük adamlar arasındaydı. Bizi parçalamak, tutsak etmek isteyen, gelişmiş devletlerin oyunlarını bozmuştu ulusuyla binleşerek..."(ÖEY, s.9, Ulusal Güvenlik)

"...Kale komutanı, Kara Beyin davranışını çok soylu bulmuş. Onun elini sıkmış. Saygı göstermiş. Zindana yollamamış. Konuğu olarak ağırlamış. Yemişler, içmişler. Ertesi gün, bir süvari takımıyla Kara Beyi evine, memleketine yolcu etmiş kale komutanı. Kara Bey, konağında konuk askerlere büyük bir şölen vermiş. Koçlar kesilmiş. Etli pilâvlar, etli yemekler pişirilmiş. Yenilmiş, içilmiş. Ozanlar saz çalmışlar..."(ÖEY, s.39, İyiliğe Karşılık Vermek)

"...Bir türkü çıkartıyorsa, duyan herkes katılmalıdır buna... — Yıldızlar da türkü çıkırırlar mı? Dedem şaşkın konuştu: — Yıldızlar mı? Çok ilginç sorular soruyorsun bu gece!... Ben şimdiye değin, bunu hiç düşünmemiştim. Başakların türkü söylediklerini de düşünmemiştim. Hiç bilemem, yıldızların türkü çıkırıp çıkırmadıklarını... — Keşke aralarına katılabilseydik, yanlarına varabilseydik yıldızların. O zaman, bu soruma yanıt bulabilirdim. — Yoksa Uğru Abbas'a mı özendin Hüseyin Ali? — Hayır! Ben yıldız çalmazdım..."(ÖEY, s.60, Aile Güvenliği)

"...Niçin mi böyle söylenirmiş? Anlatayım da dinle: Buralar hepten ormanlıkmiş yıllar öncesi. Kesmişler ağaçları. Ekilir toprak elde etmek için yapmışlar bu işi... Komşumuz Çukur Köy ile bizim köyün insanları, bu çevrede anlaşmazlığa düşmüşler. "Sen kestir, ben açtım." derken toprağı üleşme tartışması çıkmış aralarında. Sonunda, çok kanlı bir kavga olmuş. Kırk kişi ölmüş bir gün içinde. Buraların adı, "Kanlı Tarla" olarak söylenmiş o nedenle. Zaman içinde, o söyleyiş biçimi değişmiş de "Kantarla" olmuş. insanların arasındaki yeryüzünü üleşme kavgaları bitip tükenmez. Kişi kişiyle, köy köyle kavgaya tutuşur. Bu, işin küçüğüdür gene de. Uluslar, devletler bile kavgaya girirler. Onun adına, "savaş" denilmiştir. Vatanlar da birer tarladır... Üstünde köyler, koca kentler bulunan uzun, geniş birer tarladır vatanlar... Biz niçin Kurtuluş Savaşı verdik? Kemal Paşa niçin ulusun başına geçti de ulusumuzu yönetti, yönlendirdi? "Türkiye" adlı tarlayı başka uluslar üleşmeye kalkışmıştı da onun için Hüseyin Ali!..."(ÖEY, s.61, Ulusal Güvenlik)

“...Hakan bana, Esin’e baktı. Bizden para istediğini anlatıyordu bakışlarıyla. Paramızın olmadığını omuz oynatarak belli ettik arkadaşımıza. — Aldıklarından bazılarını geri vereyim öyleyse, dedi Hakan. Pos bıyık bakkal, siyah gözlerini Hakan’a çevirdi: — Aldıklarını geri vermek mi? Tümünü yerleştirdin çantana ama. Sizler benim sürekli müşterilerinsiniz. Çantaya girmiş malları çıkarttırmam yakışsız olur. Senin borçlu olarak ayrılman da iyi olmaz. Çünkü annenin babanın bundan haberleri yok. Onlar, tanımadıkları birisine çocuklarının borçlanmasını istemezler...”(ÖEY, s. , Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

4.1.9. Yaramazlar Kuyusu

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Yaramazlar Kuyusu* 'dur. Özyürek Yayınevi tarafından Çağdaş Çocuk Kitapları Dizisi başlığı altında Şubat-2018 yılında basılmış ve 112 sayfadır.

Cılga, A. (2018), *Yaramazlar Kuyusu*-Şubat, Özyürek Yayınevi

4.1.9.2 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlemesi

4.9'da Yaramazlar Kuyusu isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 9 Yaramazlar Kuyusu Değer Çözümlemesi

Yaramazlar Kuyusu Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	354	56	15,82
Başarı	354	22	6,21
Hazcılık	354	27	7,63
Uyarılma	354	18	5,08
Özyönelim	354	105	29,66
Evrenselcilik	354	9	2,54
Yardımseverlik	354	50	14,12
Geleneksellik	354	8	2,26
Uyum	354	38	10,73
Güvenlik	354	21	5,93

“Güç” değeri 56 sıklıkla %15,82; “başarı” değeri 22 sıklıkla %6,21; “hazcılık” değeri 27 sıklıkla %7,63 “uyarılma” değeri 18 sıklıkla %5,08; “özyönelim” değeri 105 sıklıkla %29,66; “evrenselcilik” değeri 9 sıklıkla %2,54; “yardımseverlik” değeri 50 sıklıkla %14,12; “geleneksellik” değeri 8 sıklıkla %2,26; “uyum” değeri 38 sıklıkla %10,73 ve “güvenlik” değeri 21 sıklıkla %5,93 oranla eserde yer almaktadır. YK’de “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “güç” ve “yardımseverlik”tir. Diğer “uyum”, “hazcılık”, “başarı”, “güvenlik” ve “uyarılma” takip etmektedir. En az değer sıklığına “geleneksellik” daha sonra “evrenselcilik” yer almaktadır.

4.1.9.2 Güç

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

Noyan'ın anneannesi Noyan'ın okula gitmediğini fark ettikten sonra öfkelenmiş ve kızını hemen yanına çağırmıştır.

“...Sonra yine işine devam etmek istedi. Gözlüğüne uzandı. Daha gözlüğünü gözüne takmamıştı ki, karşı divanın köşesinde hafif bir kıvrıklık dikkatini çekti. Kıvrık yerin gerisinde kırmızı çantanın ucu görünüyordu. Baktı! Baktı! Kaşları çatılmıştı. Sevimsiz bir böceğe bakar gibi bakıyordu. Yerinden kalktı. Ağır yürüyüşle karşı divana gitti. Şişman vücudunu zor taşır, her zaman ağı ağır yürürdü zaten... Gördüğü torunu Noyan'ın okul çantasıydı. Çantadan tiksiniş gibi bıraktı örtünün ucunu. Örtü, düzgün biçimde sarktı. Çanta görünmez oldu. Anneanne, doğrulduğu zaman tombul yüzü öfkeden morarmıştı. “Hay Allah cezanı vermesin çocuk! Yine mi?” diye homurdandı. Yavaş yavaş yürüyerek kapıyı araladı. “Meliha!” diye ünledi. Karşılık veren olmadı. Ünlemesini yineledi: “Melihaa! Meliha huu!..” Kızı mutfakta yemek pişiriyordu. İlk çağrışı duymamıştı. İkinciye duydu. Elini kurulaşıp annesinin yanına gelmeye hazırlanıyordu. Fakat yaşlı kadının canı iyice sıkıldı. “Duymaz ki. Sanki elli fersah ötede. Yoksa anneyi adam yerine mi koymuyor?” “Huu Meli...” Kızı görüldü. Sözü yarım kaldı yaşlı kadının. Onun kalın sesine kızının daha ince sesi karşılık verdi: “Ne var anne?” “Duymuyor musun ayol? Sabahtanberi seni çağırıyorum.” “Geldim işte.” Annesi: “Gel buraya,” dedi. “Ne oldu? İlacımı mı bulamadın?” Annesi: “Sana ilaç soran var mı kızım? Gel de şu divanın altına bak bakalım.” Divanın yanına geldiler. Meliha Hanım: “Ne var divanın altında anne?” diye sordu. “Eğil de bak! Kendin gör, kendi gözünle gör divanın altındakini!..” Kızı, divan örtüsünün eteğini kaldırıp baktı. Sonra da bırakıp hemen doğruldu. “Aaa! Bu çocuk yine mi?” diye sordu...”(YK, s.5, Otorite Sahibi Olmak)

“...Annesi: “Yine ya! Bu senin oğlun adam olmayacak a kızım! Çantayı divanın altına sokup sıvışmış!” Meliha Hanım üzgün, şaşkıncı. “Kahvaltısını yaptı. Önlüğünü giyindi. Ben, bardakları mutfaka taşıırken o da gitmeye hazırlanıyordu,” dedi. “Ah o ne yamandır o! O, insanın gözünden sürmeyi çeker! Demek ki çantayı, kaşla göz arasında divanın altına sokuşturdu. Ondan sonra da pırrr!.. Ona iyi bir ders vermek benim boynumun borcu olsun...”(YK, s.7, Otorite Sahibi Olmak)

“...Bu nasıl çocuk? Hem kızım, birinci sınıftan kaçan çocuk, öteki sınıfları nasıl başarır? Bir sürü sınıfı nasıl bitirir? Hani kocan ikide bir: ‘Noyan çok akıllı. Onu okutacağım. Büyük adam olacak.’ der durur ya. Hani? Böyle okuldan kaç kaç mı büyük adam olacak? Benim bir Nuriye Hanım arkadaşım vardı. Deli bir oğlu vardı da, ‘Ben okumadan subay olacağım,’ derdi. Sizin oğlunuz da galiba Nuriye Hanım’ın deli oğlu gibi olacak...”(YK, s.8, Otorite Sahibi Olmak)

Yaşlı kadın Noyan'ın yaramazlıkları karşısında çekidüzen verilmesi gerektiğini bunun için de Noyan'ı dövülmesini istemektedir

“...Ama suç sizde Meliha! Suç babasıyla sende kızım.” Meliha Hanım: “Aaa! Aşkolsun anne! Bizim ne suçumuz var?” diye sordu. “Ayol bir de, ‘Ne suçumuz var anne?’ diyorsun. Oğlunuzu hiç dövüyor musunuz? Çocuk dediğin arada bir dövülmeli ki korksun. Ana korkusu, baba korkusu olmayan çocuk serseri olur. Başboş olur. Söyle bakalım? Hiç dövdünüz mü oğlunuzu?” “Dövmedik. ‘Alışır’ dedik. ‘Daha küçük’ dedik.” “A kızım küçük olur mu? Ondan daha küçükler gidiyor okula. Kaçıyorlar mı? Sizin çocuğunuz gibi yaramazlık ediyorlar mı? Sizin çocuğunuz fino köpekleri gibi. Koşsun sağa, koşsun sola! Her şeytanlığa aklı erer. Ancak sıra okula gelince pırrr! Suç sizde kızım, suç sizde. Senin gibi gevşek ana, kocan gibi de gevşek baba bulursa işte böyle olur! Öyle değil mi?” Meliha Hanım: “Aşkolsun! Biz Noyan’ı azarlayınca en çok sen arka çıkarsın. Şimdi de bizi mi suçluyorsun?” diye sordu...”(YK, s.8, Otorite Sahibi Olmak)

Noyan'ın yaptığı bütün haylazlıkların sebebinin Sıska Hasan olduğunu düşündüğü için Sıska Hasan'ı iki elinin arasına alıp hırpalamak istemektedir.

“...Şimdi Noyan nerededir? Nerede olacak? Sıska Hasan'ın yanındadır. Gitsem de sıska boynunu iki elimin arasına alıp güzelce bir sıksam! O zaman aklını başına toplar da okula giden çocuğu ayartmaz. Okula gidecek çocuğu tavşanlarının başına toplamaz. Babası bir de tavşan aldı. Önce kendi karnınızı doyurun be mübarek adamlar. Tavşanı ne yapacaksınız? Ne yapacaklar? Mahallenin çocuklarını toplayıp okula gitmesini önleyecekler. Pisler! Akılsızlar! Böylelerini gidip polise bildireceksin. Ah şu bacaklarımda ağrı olmasa ben bilirim yapacağımı. Doğru polise giderim.”...”(YK, s.11, Otorite Sahibi Olmak)

Mahinur Hanım polisi bir otorite olarak görmekte ve bazı işleri polise yaptırmak istemektedir.

“...Kulağından tutar, doğru öğretmenine: “Al öğretmen evladım. Eti senin, kemiği benim. Bunu adam et.” derim...”(YK, s.12, Otorite Sahibi Olmak)

Sıska Hasan'ın annesi onun okula gitmemesine kızmış ve onu ite kaka okula götürmek istemiştir.

“...İyi bir koşucu olduğundan, kolay kolay yakalanamazdı da... Annesi, okula gitsin diye Hasan'ı çok dövmüş, birkaç kez bileğinden tutup çeke çeke, döve döve okula götürmüştü...”(YK, s.13, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen, müdür beyi gördüklerinde öğrencilerin neler yapması gerektiğini onlara aktarmış ve yönlendirmiştir.

“...Derslikten sessizce çıkmışlardı. Önce okul müdürünün odasına uğramışlar, öğretmenlerinden şöyle bir konuşma dinlemişlerdi: “Burası okul müdürümüzün odası. Bu bey de bildiğiniz gibi okul müdürümüz Sayın Nail Duru. Kendilerini görünce selam vereceksiniz. Kendilerine ‘Müdür Bey’ diyeceksiniz...”(YK, s.16, Otorite Sahibi Olmak)

Öğretmen öğrencileri sınıflar arasında gezdirmiş ve kütüphaneye götürmüştür. Öğrencilere okuma sonrası tüm kitapları okuyabilecekleri ne söylemiştir.

“...Sonra öteki dershaneleri gezmişler, sıralar dolusu öğrenci görmüşlerdi. Tümü de kıpırtısız, sessiz oturuyordu. Noyanlar'a bakıyorlardı. Gözlerini kırpmasalar, onlar da müdür bey gibi “donup kalmış” sanılacaktı. Okul kitaplığına da uğramışlardı. Sayılmayacak çoklukta kitap vardı kitaplıkta. Öğretmen demişti ki: “Görüyorsunuz. Okul kitaplığımız çok zengin. Sevinmelisiniz. Okuma yazma öğrenince bütün bu kitapları okuyacaksınız...”(YK, s.18, Otorite Sahibi Olmak)

Mahinur Hanım torununun yapmış olduğu davranışa canı sıkılmış ve onu susturmak istemiştir.

“...Torununun, kendisiyle alay edişine canı sıkıldı. “Sus terbiyesiz!” diye bağırdı...”(YK, s.20, Otorite Sahibi Olmak)

Mahinur Hanım Noyan'ın davranışları karşısında canı sıkılmış ve ondan bugün neler yaptığını anlatmasını istemiştir.

“...Noyan, susacağına bir daha güldü. O zaman anneannesinin aklına çanta, okuldan kaçış, kızıyla konuşmaları, Sıska Hasan geldi. “Sen, benim ağzımın açıklığını, kapalılığını, sineği, sinek kaçacağını bırak da söyle bakalım, neredeydin?” “Ben mi?” “Yok ben! Elbette sen. Şeytanla konuşmuyorum galiba. Sen Noyan değil misin? Sana soruyorum, neredeydin?” “Okuldaydım.” “Okulda miydin?” “Evet.” “Şuna bak şuna. Öyle de ciddi ki. Peki ne öğrendiniz bugün?” Noyan:

“Ne mi öğrendik? Şey... ‘Ali okula koş’ öğrendik,” dedi. “Onu geçen hafta öğrenmemiş miydiniz?”
“Hayır. Bugün öğrendik.” Anneanne, beklenmedik bir çeviklikle ayağa fırladı...”(YK, s.20, Otorite Sahibi Olmak)

Mahinur Hanım dayanamamış ve üzerine yürümüştür.

“... “Seni pis yalancı! Seni utanmaz seni!” diyerek Noyan’a doğru yürüdü...”(YK, s.21, Otorite Sahibi Olmak)

Anneanne öfkelenmiştir.

“...Anneanne sendeledi. Dengesini yitirdi. Divanın üstüne sırtüstü düştü. Noyan, anneannesinin düşüşünden yararlanıp kapıdan çıktı. Anneanne doğruldu. Ayağa kalktı. Bir yandan da söyleniyordu: “Pis evlat seni! Pis utanmaz. Ben de seni eşek sudan gelinceye dek dövmezsem bana da Mahinur demesinler. Okul kaçkını serseri.”...”(YK, s.21, Otorite Sahibi Olmak)

Noyan, küçük farenin davranışına çok kızmış ve ona fena şeyler yapacağını söylemiştir.

“...Noyan, dişlerini sıkarak: “Ah pis, ah! İnsanları kötülerken ne de mutlu görünüyordu. Seni öldürmeliyim. Eğer bir gün elime geçersen, öldüreceğim seni. Hele dur bakalım!” dedi...”(YK, s. 30, Otorite Sahibi Olmak)

Kaplumbağanın sözleri onu kızdırmış ve onu susturmak istemiştir.

“...Noyan, Kaplumbağa’nın sözünü kesti: “Sus diyorum sana akılsız kaplumbağa, sus! Sana kalsın dedenden dinlediklerin. Ben dinlemek istemiyorum onları.”...”(YK, s.34, Otorite Sahibi Olmak)

“...Noyan iyice öfkelenmişti: “İnsanlar hakkında böyle konuşamazsın sersem kaplumbağa!” diye bağırdı. Kaplumbağa: “Konuşurum işte!” dedi. Noyan olanca gücüyle bir tekme savurdu kaplumbağaya. Kaplumbağa, karanlığın içine doğru takır tukur yuvarlandı gitti. “Pis seni! İnsanları kötüliyor. Sen insanların tırnağı bile olamazsın,” dedi. İnsanların kötülenmesi çok gücüne gidiyordu...”(YK, s.37, Otorite Sahibi Olmak)

Noyan kuyuda karşılaştığı küçük köpeğin anlattıklarına öfkelenmiş ve onun karşısında çekilmesini uzaklaşmasını şiddetle dile getirmiştir.

“...Dedikoduculuk insanların yuvalarını dağıtmıştır. Kahvehaneler yaparsınız. Siz insanlar bir araya gelince, yanınızda olmayanları çekiştirirsiniz. Hep kötülüklerini anlatırsınız. Mahallenizdeki iyi insanları, iyi davranışlıları anlatmazsınız. Hep birbirinizin kötülüklerini görür, kötülüklerini anlatırsınız. Bir de tutuyorsun da, benim yaptığımı kötü diyorsun öyle mi? Hev hev hev!” Noyan: “Şuna bak hele. Köpekliğine de bakmıyor da, insanları kötüliyor. Çekil karşımdan sersem!” diye bağırdı...”(YK, s.40, Otorite Sahibi Olmak)

Peri, Noyan'a kendisine nasıl hitap etmesi gerektiğini söylemiştir.

“...Abla: “Hayır! Bunu da nereden çıkardın?” “Sesin bizim öğretmenin sesine benziyor. Bir de hep kitapları konuşuşun ona benziyor. Belki sen de öğretmensindir.” Abla gülümsedi: “Ben sizin öğretmeninizin kızı değilim. Öğretmen de değilim. Ben, iyi çocukların ‘İyilik Perisi’yim. Bana ‘Peri Abla’ diyeceksin bundan sonra.”...”(YK, s.48, Otorite Sahibi Olmak)

Peri Noyan'a sert bir dille kendisine itaat etmesini söylemiştir.

“...Peri Abla acımasız: “Götüremem. Seni bir başka yere götürmem. Benimle ya kitaplar arasına gelirsın ya da burada kalırsın,” dedi...”(YK, s.51, Otorite Sahibi Olmak)

Peri söylediklerini uymayan çocuğu orada terk etmiştir.

“...Noyan inanmıyordu. Omuz silkti. Yere baktı. Aralarında sessizlik oldu bir zaman. Sessizliği Peri Ablâ bozdu. “Ben gitmeliyim. Şu sırada yardımımı gereksinen birçok çocuk var. Herkes gibi benim de zamanım kıymetlidir. Hoşça kal Noyan.” Peri Ablâ yürüdü. Işığı, aydınlığı beraberinde götürüyordu. Noyan’ın çevresi de gittikçe karanlıklaşıyordu. Yaramazlar Kuyusu’ndaki hayvanlar geldi aklına. Biraz sonra yine gelirler, kendisiyle eğlenirler, gülerlerdi. Nemli gözlerle Peri Ablâ’ya baktı. Hızla uzaklaşıyordu. Karanlıkların içinde beyaz bir güvercin büyüklüğünde görünüyordu. Olanca gücüyle bağırdı: “Peri Ablâ! Peri Ablacığım, beni de al Peri Ablacığım! Kitaplar arasında gezeceğim. Kitapların yanına gideceğim. Beni de al!” Uzaktaki beyazlık birden durdu. Noyan olanca gücüyle ona doğru koşmaya başladı. Peri Ablâ’nın yanına gelince aydınlığa kavuştu yine. Ablâ güleryüzle beklemişti Noyan’ı...”(YK, s.53, Otorite Sahibi Olmak)

Noyan isteğinin giderilmesi için periye kendisini oraya götürmesini istemiş ama peri bu duruma karşı çıkmıştır.

“... Daha başkalarına da bakacaktı. Ama Atatürk’ü gördü. Kalbi heyecanla çarptı Noyan’ın. “Peri Ablacığım beni oraya götür. Atatürk’ün yanına götür!” diyerek yalvaran bir sesle konuştu. “Götüremem!”...”(YK, s.58, Otorite Sahibi Olmak)

Balıkçı Keloğlan’ın söylediklerine çok kızmış ve ona tokat atmıştır.

“...Bir derenin kıyısına gelmişlerdi. Dere, çok yavaş akıyordu. İnsan iyice bakmasa, onun hiç akmadığını sanırdı. Birkaç amca, oltalarını suya sarkıtmış, balık tutmaya çalışıyorlardı. Öteden bir çocuk geldi koşarak. Kara kaşlı, kara gözlü, başı kavukluydu. Kavuğunun örtmediği kulak çevresi saçsızdı. Ensesinin üst yanları saçsızdı. Güneşte pırıl pırıl parlıyordu. Çok sevimli, çok cana yakın bir çocuktü. Hem koşuyor, hem de: “Hiç! hiç! hiç!” diyordu. Balıkçı amcalardan biri öfkeyle döndü. Onu bileğinden yakaladı. Kocaman eliyle zavallı çocuğun ensesine bir tokat şaplattı...”(YK, s.63, Otorite Sahibi Olmak)

“...Peri Ablâ: “Hayır. Oğlu değil!” Bu sırada, çocuğun ensesine tokat vuran adam, onu bileğinden daha da kuvvetlice tuttu. Gür kalın bıyıkları öfkeden titriyordu. “Sersemi!” diye bağırdı...”(YK, s.64, Otorite Sahibi Olmak)

“...Adam: “İkisi üçü birden! İkisi üçü birden! denir. Bilmiyorsan bil sersem!” Adam çocuğu bıraktı...”(YK, s.64, Otorite Sahibi Olmak)

“...Adam: “Sersem kel! Cenaze görünce, ‘İkisi üçü birden, ikisi üçü birden’ mi denir?”...”(YK, s.65, Otorite Sahibi Olmak)

“...Oradan geçmekte olan bir adam Keloğlan’ı ensesinden yakaladı. Havaya kaldırdı. Keloğlan’ın ayakları yerden kesildi. Sonra yine yere bıraktı. Ayakları yere değince de adamdan okkalı bir şaplak yedi...”(YK, s.66, Otorite Sahibi Olmak)

Peri Keloğlan masallarından ders çıkarması gerektiğini ve zahmetsiz bir bilginin öğrenmemek gerektiğini Noyan’a söylemiştir.

“...“Meraklı olmak iyi. Ama zahmet çekmeden öğrenmek iyi değil. Zaten böyleleri çok bir şey de öğrenemezler ya. Neyse. Hadi gidiyoruz...”(YK, s.70, Otorite Sahibi Olmak)

Peri Noyan’ın kendisine uyumasını ve söylediklerini yapmasını istemiştir. Bu sayede iyiye, güzele, doğruya erişebileceğini; başarılı ve mutlu birisi olabileceğini söylemiştir.

“... “Gidiyor muyuz? Ya Boğaç Han? Onu burada yalnız bırakamayız.” “Söz dinle Noyan! Ben senin şimdi öğretmeninin durumundayım. Öğretmeni dinlemeyenler iyiye, güzele, doğruya erişemezler. Başarılı, mutlu olamazlar...” “Merak ettiğim için...” dedi. “Biliyorum merak ediyorsun. Bunları öğreneceksin...”(YK, s.70, Otorite Sahibi Olmak)

“...Ders kitaplarında yazılıdır bu olaylar. Sana öğretirler. Ders kitaplarında, daha başka bilgiler de var. Ders kitaplarını çok, hem de çok sevmelisin. Onlarda yazılı bilgileri öğrenmek için yorulmaktan kaçınmamalısın. Gidiyoruz, yürü benimle.”...”(YK, s.70, Otorite Sahibi Olmak)

Sinbad kuşunun yumurtalarına zarar vermek isteyen diğer arkadaşlarını durdurmak istemiştir.

“...Karaya çıktılar. Ruh Kuşu’nun yumurtasının yanına geldiler. Yumurtanın yanında ne kadar da küçük kalmıştı insanlar. Bir zaman yumurtaya bakıp durdular. Sonra da kocaman kocaman taşlarla yumurtaya vurmaya başladılar. Aralarından biri, yumurtayı taşlamıyordu. Korkuyla, telaşla ötekilerinin yanına koşuyor: “Dostlarım etmeyin! Ruh Kuşu’nun yumurtasını kırmayın! Şunu unutmayın ki: Ruh Kuşu bizden öç alır. Yaptığımızı yanımıza bırakmayacaktır. Hiçbirimiz onunla başa çıkamayız. Mahvoluruz! Çıldırdınız mı?” diyordu. Ancak, hiçbiri aldırımıyordu. Durmadan yumurtayı taşıyorlardı. Fırlatılan kocaman taşlar yumurtaya gürültüyle çarpıyor, onda hiçbir çatlak, hiçbir kırık yapamıyordu. Sonunda adamlar yoruldu. Terlerini silmeye başladılar. Aralarından biri: “Taşlar bu yumurtayı kıramayacak! Haydi gemiye gidin. Kazma, balta getirin. Bu yumurta ancak kazmayla, balta ile parçalanabilir!” dedi...”(YK, s.72, Otorite Sahibi Olmak)

Peri Noyan'ın merakını gidermesi için kitapları okuması gerektiğini söylemiştir.

“...Noyan: “Sinbad iyi insandı. Keşke bunlarla yolculuğa çıkmasaydı. O da boğulup gitmiştir, değil mi?” diye sordu. Peri Abla gülümsedi. “Sinbad denizlerde ölmedi.” “Kurtuldu mu, yani? Nasıl kurtuldu?” “Onu da kendin öğren. ‘Denizci Sinbad’ın Yolculukları’ kitabını oku!” dedi...”(YK, s.75, Otorite Sahibi Olmak)

Peri çocuğun gökyüzüne bakmasını söylemiş onu yönlendirmiştir.

“... “Hayır hayır! Kitabın bir başka sayfasındayız. Başka sayfalarda olup bitenleri göreceğiz. Sen şimdi gökyüzüne bak!”...”(YK, s.80, Otorite Sahibi Olmak)

Lambacı, Cin’e uyması gereken emirleri vermiştir,

“...Lambacı: “Sen ve lambanın öteki cinleri!.. Bu kentte Alâaddin için kurulan sarayı alıp Afrika’ya götüreceksiniz. Beni de birlikte taşıyacaksınız!” dedi...”(YK, s.82, Otorite Sahibi Olmak)

Bakması gereken yönü söylemiştir.

“...Noyan, kendini sırtüstü yatan bir adamın yanında buldu. Adamın gözleri kapalıydı. Uykudaydı besbelli. Hiç kıpırdamıyordu. Çizmelerine, öteki giysilerine bakılırsa denizci olmalıydı bu. Peri Abla, Noyan’ın kulağına eğilerek: “Gülliver işte bu,” dedi. “Uyuyor mu?” diye sordu Noyan. “Evet uyuyor. Birazdan uyanacak. Ama sen üstünde gezenlere bir bak hele.”...”(YK, s.84, Otorite Sahibi Olmak)

Peri, çocuğun söylediklerine karşı çıkmış ve ona tepki göstermiştir.

“... “Böyle kent mi olur Peri Ablacığım? Gülliver bu kentin üstünde bir yürüse tuzla buz eder! Edemez mi?” Peri Abla’nın kaşları çatıldı: “Aklını kötü şeylere kullanmaya başladın Noyan! Unutma ki cüceler de insandır. Onlar da can taşıyorlar. Onlar da bizim gibi acı duyan, sevinen yaratıklardır. Bak vatanlarına gelmiş koskocaman bir devle savaşa tutuşmuşlar...”(YK, s.86, Otorite Sahibi Olmak)

Peri, çocuğun merakını gidermesi için diğer kitapları da okuması gerektiğini söylemiş ve acele etmesi gerektiğini söylemiştir.

“... “Şimdi devler ülkesine mi gidiyoruz?” “Hayır. Sen bunu ‘Cüceler ve Devler Ülkesi’nde Gülliver’in Yolculukları’ adlı kitabından oku. Şimdi “Kelile ve Dimne” adlı kitapta geçen bazı

olayları görmeye gidiyoruz." "O da ne demek?" "Yürü! Yolda anlatırım!"...(YK, s.87, Otorite Sahibi Olmak)

Kırk Haramiler aç gözlü Kasım'ı dört parçaya bölüp mağaranın girişine asmışlardır. Bunu yapmalarındaki amaç gelebilecek diğer kişileri önlemek ve güç gösterisi yapmaktır.

"...Dışarıdan bir ses duyuldu: "Açıl susam açıl!" Duvar hemen kıpırdadı. Kasım kılıcını çekti. Çuvallarının yanına koştu. Duvar iyice açılıp da dışarıda adamlar görününce hemen fırladı. Adamlardan birine çarpıp yere yuvarlandı. Ancak ötekiler kılıçlarıyla Kasım'ı delik deşik ettiler. Peri Ablâ, "İşte bunlar Kırk Haramiler," dedi. Kırk Haramilerin en iri vücutlusu, en koca bıyıklısı: "Bu adamın vücudunu dört parçaya ayırıp mağaranın dışına asın. Mağaramızı öğrenen başkaları varsa görsün de ders alsın!" diye bağırdı..."(YK, s.94, Otorite Sahibi Olmak)

Peri Noyan'ı yönlendirmektedir.

"...Noyan gördükleri karşısında epeyce heyecanlanmış, korkmuştu da. Peri Ablâ, "Haydi gidiyoruz Noyancığım!" dedi..."(YK, s.95, Otorite Sahibi Olmak)

Noyan Geppetto ustanın da kendisine bir kukla yapmasını istemiş lakin buna karşı çıkan Peri ablâya kızmıştır.

"...Noyan: "Ne iyi! Peki o Geppetto Amca'ya söylesek bana da bir Pinokyo yapar mı? Tıpkı bu Pinokyo gibi olmalı. Fıldır fıldır gözlü, kâğıttan ceketli, hamurdan şapkalı bir Pinokyo?" Peri Ablâ: "Yapmaz!" dedi. "Yapmaz mı? Elinden geliyormuş. İyi kalpli bir adammış. Niçin yapmasın?" "Elinden gelmesine geliyor. İyi kalpli olmasına da iyi kalpli. Ancak, ağaçtan bir çocuk yaptıktan, onun babası olduktan sonra zavallı ihtiyar Geppetto'nun ne üzüntüler çektiğini biliyor musun?" "Bilmiyorum. Ben daha Pinokyo'nun neler yaptığını öğrenmedim ki!.." "Öğrenirsin bir gün. 'Pinokyo' adlı kitabı baştan sonuna dek okursan öğrenirsin. Pinokyo'nun yaramazlığı, akılsızlık yapışı, kötü arkadaşlarına uyuşu..." Noyan, Peri Ablâ'nın sözünü kesti. Öfkelenmişti..."(YK, s.96, Otorite Sahibi Olmak)

Peri çocuğun sözlerine hiddetlenmiş ve ona uyması gereken bazı kuralları söylemiştir.

"...Bağırarak konuştu: "Hayır hayır! Bunca sevimli, bunca güzel, bunca cana yakın olan bir çocuk kötü olamaz! Babasını üzemez!" Peri Ablâ'nın kaşları çatıldı. Azarlayıcı sesiyle: "Konuşurken biraz daha kibar olmalısın Noyan! Bir kişiyle, hele bir büyükle bağırarak konuşmak hiç yakışıklı konuşma değildir. Anladın mı?" dedi..."(YK, s.97, Otorite Sahibi Olmak)

Peri Noyan'ın özür dilemesi gerektiğini söylemiştir.

"...Noyan çok utandı. Yere baktı. Başını kaldırıp Peri Ablâ'nın yüzüne bakamıyordu. Peri Ablâ, "Benden özür dilemelisin!" dedi..."(YK, s.97, Otorite Sahibi Olmak)

Han sahibi çıkan kargaşada kendisinin maddi zarara uğradığını söyleyerek Don Kişot'un ve yardımcısının bir daha hanında bulunmamasını istemektedir.

"...Yine Sanşo Pansa'nın sesi duyuldu: "Hancı efendimiz böyle konuşacağınıza odaya girip savaşımları ayırınız. Daha doğrusu efendimin yardımına koşunuz. Gerçi efendim güçlüdür. Yardımınızı gereksinmez, ama olsun. Dev şimdi gebermiştir de. Günahlarının..." Hancı: "Sersem Sanşo Pansa! Sen, efendin Don Kişot mudur? Yoksa Don Serseri midir nedir? Onun gerçekten devle dövüştüğünü mu sanıyorsun? O odada şarap tulumları var. Senin akılsız efendin dev'e değil, şarap tulumlarına kılıç sallıyor olmalı. Akılsız adamlar. Beni mahvettiniz. Bir daha bu handa yatamayacaksınız!" diye bağırdı..."(YK, s.104, Otorite Sahibi Olmak)

Han sahibi zararının karşılanması için öfke ile bağırmaktadır.

“...Peri Abla daha da konuşacaktı. Ancak hancının sesi odayı doldurdu: “Eyvaaah! Ben demedim mi? Bu adamın şarap tulumlarını delip aklınca devle savaştığına inandığını söylemedim mi ben? Ah sersem şövalye bozuntusu, ah! Bunca zararı ödemedi bir adım bile attırmayacağım sizlere. Akılsız Sanşo Pansa iyi dinle. Geçen gelişinizde senin eşeğin Karakaçan, Don Kişot mudur, Don Serseri midir, senin efendin olacak bu başbelası adamın kemikleri sayılan atı Rosinante. İki de siz dört kişi. Hanımda yediniz, içtiniz. Beş para vermeden defolup gittiniz. Bu gelişinizde de bir yığın zarar verdiniz. Ama tümünü ödeyeceksiniz, tümünü!”(YK, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“...Anladın mı akılsız Sanşo Pansa? Anladın mı sersem şövalye Don Kişot?” Hancı böyle konuştu. Sonra da olanca öfkesiyle kapalı gözde dolaşp sağa sola kılıç sallayan Don Kişot’a saldırdı. Olanca gücüyle onu yumruklamaya, tekmelemeye başladı...”(YK, s.107, Otorite Sahibi Olmak)

“...Şanso Pansa yere eğilmişti. Ayak bileklerini geçen şarap gölünün içinde bir şeyler arıyor gibi yürüyordu. Hancı bunu görünce: “Ne yapıyorsun akılsız Sanşo Pansa?” diye bağırıldı...”(YK, s.107, Otorite Sahibi Olmak)

“...Hancı iyice öfkelenmişti. Gözleri sanki göz çukurundan fırlayacaktı. “Hay akılsız Sanşo Pansa, hay! Sen eşeğin Karakaçandan, efendinin atı Rosinante’den daha da akılsız bir adamsın. Görmüyor musun ki senin kan sandığın bu sıvı şaraptır. Akılsız efendin benim şarap tulumlarımı dev sanıp delik deşik etti. Senin aklına öyle bir ada sevinci sokmuş ki, zaten akılsız olan başında aklın damlası bile kalmamış.”...”(YK, s.107, Otorite Sahibi Olmak)

Peri, Noyan’a gideceklerini söylemiştir. Kitap seçerken de aynı insanlar gibi iyi kitapları seçmesi gerektiğini Noyan’a söylemiş uyuması için de tembihlemiştir.

“...Peri Abla, Noyan’a: “Gidiyoruz Noyan,” dedi. Yürüdüler. Peri Abla’nın adımları aceleliydi. Noyan da ondan geride kalmamak için adımlarını sıklaştırıyor, bir yandan da Peri Abla’yı dinliyordu: “İşte böyle, Noyancığım! İnsan kitaplarla arkadaşlık kurar, istediğimiz her kitabı arkadaşlığa alabiliriz. Ne var ki kötü insanları arkadaşlığından kaçındığımız gibi kötü kitapların arkadaşlığından da kaçınmalıyız. Kötü kitaplar da bize kötülükler kazandırır. Onun için iyi kitaplarla arkadaşlık kurmaya çok önem vermeliyiz. Bunu sakın unutma. Unutmazsın, değil mi?” Noyan: “Unutmam,” dedi. “Ben de çok sevinirim.”...”(YK, s.108, Otorite Sahibi Olmak)

Aslan, kaplana kurbağa avlama buyruğu vermiştir.

“...Bir kocaman ağacın altında filler yatıyordu. Tümünün gözleri kapalıydı. Uykuda oldukları belliydi. Onları geride bıraktılar. Ağaçların seyrekleştiği bir yere gelince, birbirlerine öfke ile bakan aslanla kaplanı gördüler. Aslan, kaplana dedi ki: “Sen git derelerde kurbağa avla!”...”(YK, s.110, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görülmektedir.

Noyan kendisine alaycı bir şekilde gülen kaplumbağaya kızmıştır.

“...Kaplumbağa birden güldü: “Hi hi hi! Yaramazlar Kuyusu’na niçin düştün ki?” diye sordu. Bu gülüş Noyan’ın çok gücüne gitti...”(YK, s.33, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

“...Koronun söylediği şarkıyla, biraz önce Küçük Fare ile yaptığı konuşmayı ansıdı. Buraya niçin düştüğünü anlıyordu. Bunu Kaplumbağa’ya söylemek gücüne giderdi. Hem de kendisine gülerken soran birine. “Sana ne?” dedi...”(YK, s.33, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Küçük köpek, Mahallerler arasındaki kavgadan yararlanarak kendi sevimli görünümünü onlara kabul ettirmiş ve bu sevimli görünümünden istifade ederek iki mahallenin köpeklerini birbirine kıyasıya bir kavgaya tutuşmasını neden olmuştur.

“...Bu iki mahallenin köpekleri birbirini hiç sevmeyiz, hep kavgalı olurlardı. Ben, iki mahallenin köpeği arasında söz taşıdım. Aşağıdakiler, yukarıdakilere ne söylediyse bunu yukarıdakilere; yukarıdakiler, aşağıdakiler için ne söyledilerse, bunu aşağıdakilere götürürdüm. Bu söz taşıyıcılığı ortalığı iyice kızıştırdı. Koca köpekler bir gün kıyasıya boğuştu! Hem ne boğuşma! Görseydiniz saklanacak yer arardınız. ‘Kan gövdeyi götürdü’ desem yalan söylememiş olurum. Yaralanmamış köpek kalmadı. Ölen köpekler bile vardı...”(YK, s.40, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Küçük pire bacağının sakatlanması nedeniyle eski şan şöhretini kaybedeceğini düşünerek dert yamaktadır.

“...Ufacık bir şey dokundu parmaklarına. Biraz sonra yerden ince bir ses yükseldi. Sesin sahibini göremiyordu. Ses: “Ah bacağım ah! Bacağım kırıldı bacağım. Bir yudum kan için bir bacadan oldum. Ben artık sakatlanmış, sakat kalmış bir pireyim. Topal bir pireyim. Bundan sonra yüksek atlama yapamayacağım. Ah bacağım ah! Ben, boyunun uzunluğunun iki yüz katı yüksekliğe atlayan pire, artık atlayamayacağım. Çekirge benimle boy ölçüşecek. Çekirge yüksek atlamada beni geçecek. Benimle alay edecek. Ah bu ne kötü! Birisinin benimle alay etmesi ne kötü! Ah bacağım! İiii! Çekirge beni geçecek! İiii! İnsanlar çok kötü! İi ii!”...”(YK, s.41, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

Peri abla sözleri ile kötü arkadaşlara uymuş kişilerin gülünç durumlara düşeceğini bu durumlara düşmemek için ise bu kişilerden uzak durulması gerektiğini söylemektedir.

“...Peri Abla gülümseyerek: “Evet!” dedi. Noyan el çırpı. “Yaşasın! Yaşasın! Bu kitabı hemen okumalıyım.” Peri Abla: “Haydi gidiyoruz, Noyancığım! Seni şimdi de başka kötü arkadaşlara uymuş, bu nedenle başına çok garip olaylar gelmiş, gülünç durumlara düşmüş birine götüreyim. Sözünü ettiğim adamın adı ‘Don Kışot’tur. Şimdi de Don Kışot’u tanıyacaksın...”(YK, s.103, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

İnsanlar Tarafından Benimsenmek

Bir kişinin toplumda başkaları tarafından saygı görmesi ve kabul edilmesidir.

Mahinur Hanım polisler tarafından onaylanmak ve kabul görmek istemektedir.

“... “Tak! Tak! Tak!” “Ne var Mahinur Hanım?” “Polis evladım. Şu bizim mahallenin bir baş belası var: Sıska Hasan! Okul kaçkınının biri. Kendisi okul kaçkını. Bizim çocukları da okul kaçkını yapmak istiyor. Tutun kulağından da atın ıslahevine. Mahalle temizliğe kavuşsun. Biz her gün bu pis Hasan’la mı uğraşalım?” “Başüstüne Mahinur Hanım. Hiç merak etmeyiniz. Biz iki memur gönderir aldırırız.” “Ondan sonra da gelsin iki polis memuru. Sıska Hasan’ın sırtına tekmeleri vura vura götürsünler. Hem de tüm mahallenin çocuklarına bunu göstere göstere yapsınlar...”(YK, s.11,)

Pinokyo elindeki altının kendisi ve babası için oldukça kıymetli olduğunu göstermek istemektedir.

“...Pinokyo: “Niçin gülüyorsun kedi kardeş? İşte avucumun içinde beş tane altın var. Bu altınlar, beni de, babacığımı da zengin etmeye yetmez mi? İşte altınlarım. İstersen görebilirsin?”...”(YK, s.99, İnsanlar Tarafından Benimsenmek)

4.1.9.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Peri çocuğun kendisine tabi olmasında başarılı olmuştur

“...Noyan inanmıyordu. Omuz silkti. Yere baktı. Aralarında sessizlik oldu bir zaman. Sessizliği Peri Ablâ bozdu. “Ben gitmeliyim. Şu sırada yardımımı gereksinen birçok çocuk var. Herkes gibi benim de zamanım kıymetlidir. Hoşça kal Noyan.” Peri Ablâ yürüdü. Işığı, aydınlığı beraberinde götürüyordu. Noyan’ın çevresi de gittikçe karanlıklaşıyordu. Yaramazlar Kuyusu’ndaki hayvanlar geldi aklına. Biraz sonra yine gelirler, kendisiyle eğlenirler, gülerlerdi. Nemli gözlerle Peri Ablâ’ya baktı. Hızla uzaklaşıyordu. Karanlıkların içinde beyaz bir güvercin büyüklüğünde görünüyordu. Olanca gücüyle bağırdı: “Peri Ablâ! Peri Ablacığım, beni de al Peri Ablacığım! Kitaplar arasında gezeceğim. Kitapların yanına gideceğim. Beni de al!” Uzaktaki beyazlık birden durdu. Noyan olanca gücüyle ona doğru koşmaya başladı. Peri Ablâ’nın yanına gelince aydınlığa kavuştu yine. Ablâ gülüyle beklemişti Noyan’ı...”(YK, s.53, Başarılı Olmak)

Sıksa Hasan taş atma da oldukça başarılı biri olmuştur.

“...Evet, Mahinur Hanım, şu “Sıksa Hasan” konusunda yanılıyordu. O, çocukları okuldan kaçmaya zorlamıyordu. Kendisi okula gitmiyordu, ama hiç kimseye de: “Okula gitmeyin. Okulu sevmeyin! Okuldan kaçın!” dememişti. Hasan, bir yıl önce başlamıştı okula. Siyah önlüğünü, beyaz yakalığını sevinerek giyinmiş, çantasını sevinçle taşıyordu. Okulunu, öğretmenini, arkadaşlarını sevmişti. Ne yazık ki, arkadaşları Hasan’a sevgi göstermemişlerdi. Onun zayıflığıyla alay etmişler, ince boynuna, ince bileklerine, ince parmaklarına bakarak ona: “Sıksa Hasan,” demişlerdi. “Sıksa” sözcüğü Hasan’ı üzüyordu. Can sıkıntısı veriyordu. Sonunda kavgacı biri oldu. Herkesle kavga ediyordu. Herkese taş fırlatıyordu. Taş fırlatmada, taş vurmada öyle ustaydı ki, istediğinin istediği yerine taş “şıp” diye yapıştırıyordu...”(YK, s.13, Başarılı Olmak)

Noyan anneannesinden kaçmayı başarmıştır.

“...Noyan, anneannesini böylesine çevik, böylesine öfkeli görmemişti hiç. Hemen odanın öteki köşesine fırladı. Anneanne de peşinden koştu. Noyan, daha çevik davranarak öteki köşeye gitti. Yine peşinden anneanne. İkisi arasında bir “köşe kapmaca” oyunu oynanıyordu. Bir ara anneanne, Noyan’ı yakalayacak gibi oldu, ama çocuk çevik bir eğilişle yaşlı kadının elinden kurtuldu...”(YK, s.21, Başarılı Olmak)

Peri çocuğun kendisine tabi olmasında başarılı olmuştur

“...Ben gidiyorum. Gelirsen seni de kitaplar arasına götürürüm.” Peri Ablâ dönüp yürüdü. Onun her adım atışında Noyan’ın çevresinde karanlık koyulaşıyordu. Noyan bağırdı: “Dur Peri Ablâ, dur!” Peri Ablâ durdu. Noyan koşup yanına vardı. Yine ışığın, aydınlığın içindeydi. “Gelecek misin benimle?” Noyan: “Sen gidersen burası yine kapkaranlık olacak. Ben, yine karanlıklar içinde kalacağım. Bu kuyudaki hayvanlar yine benimle eğlenecekler. Yine insanları kötüleyecekler. Ne olur beni de götür?” “Seni de götürmek isterdim ya... Ama sen gelmiyorsun!” “Ben kitapların arasına gitmek istemiyorum Peri Ablâ. Beni bir başka yere götür. Anneme götür. Bizim mahalleye götür. İstersen bizim kente götür. Ben gider evimi bulurum.”...”(YK, s.50, Başarılı Olmak)

Sinbad kuşunun yumurtalarının varlığını inandırmak için adaya götürmüş ve arkadaşlarını göstermiştir

“...Sinbad, bu kez daha da çok yalvarıyor, daha da çok onun bunun yanına koşup duruyordu. Ama kimsenin ona aldırış ettiği yoktu. Sinbad’a karşı tümü sağırlaşmıştı sanki!.. Sinbad: “Dostlarım yapmayın, dostlarım! Ruh Kuşu’nun yumurtasını kıracaksınız da elinize ne geçecek? Ancak kırarsanız başımıza felaketler gelecek. O kocaman Ruh Kuşu’yla hangimiz başa çıkabiliriz?”

Acıyınız! Kendinize acıımıyorsanız, çocuklarınıza acıyınız. Çocuklarınız, çocuklarınızın anaları şimdi döneceğiniz günü sevinçle bekliyorlar. Yapmayın dostlarım yapmayın! Benim gururumla oynadınız. ‘Tepe büyüklüğünde yumurta olmaz’ dediniz. Ben de size yalancı olmadığımı anlatmak için sizi buraya getirdim. Denizci dostunuz Sinbad’ı niçin güç duruma sokuyorsunuz? Ne olur yapmayın! Geldik, gördük. Yalan söylemediğimi anladınız. Şimdi de dönelim. Sevgili yurdumuza, sevgili çocuklarımıza, sevgili eşlerimize, dostlarımıza dönelim. Eğer bu yumurtayı kırarsanız sevdiklerimizi bir daha göremeyiz. Ne olursunuz yapmayın!” Kimsenin aldıracağı yoktu. Baltalarla, kazmalarla yumurtaya vurup duruyorlardı. Sonunda insan gücü yumurtanın gücünden üstün çıktı. Ruh Kuşu’nun yumurtası parçalanmıştı. İçinden deve büyüklüğünde bir civciv çıkıverdi...”(YK, s.73, Başarılı Olmak)

“...Adamlardan biri: “Haydi bunu parçalayıp kendimize iyi bir şölen çekelim!” dedi. Herkes sevinçle bağırırdı. Söyleneni olumlu bulmuşlardı...”(YK, s.74, Başarılı Olmak)

Lamba değiştirici aradığı lambayı bulmuştur.

“...Lamba değiştirici biraz ötedeydi. Ayışığı olduğundan onu rahatlıkla görebiliyordu. Çok neşeliydi. Kocaman dişlerini göstere göstere gülümsüyordu. Seleyi, heybeyi omzundan indirdi. Heybeden lambaları birer birer çıkarıyordu. Çıkardığı lambaya bakıyor, gereksiz bir şeymiş gibi fırlatıp atıyordu, lambanın biri çıkınca iş değişti. Onu göğsüne bastırdı. Öptü: “Kavuştum sana. Sahip oldum sana. Artık ben herkesten güçlüyüm. Alâaddin’den de güçlüyüm. Seni elime geçirdim artık. Çok mutluyum” dedi...”(YK, s.81, Başarılı Olmak)

“...Sarayın içinden ağlayan kadınların sesleri duyuluyordu: “Nereye götürülüyoruz? Alâaddin kurtar bizi! Kurtar bizi Alâaddin! Bizi kaçırıyorlar!” Balkondaki adam, bu sesleri duydukça neşeleniyor: “Hah hah hah! Alâaddin gel kurtar bunları!” diyordu...”(YK, s.82, Başarılı Olmak)

“...Peri Ablâ: “Evet kurtulacak. Devler Ülkesi’ne gidecek.” “Devler mi? Devler çok büyüktür, öyle değil mi?” “Çok büyüktür ya. Cücelerin yanında Gülliver nasıl dev gibiyse, devlerin yanında da cüce gibi kalacaktır! Devler ülkesi cüceler ülkesine hiç benzemez. Fareler çoban köpeği kadardır. Fındıklar, karpuz kadardır. Ötekilerin büyüklüğünü de artık sen düşün!...””(YK, s.86, Başarılı Olmak)

Beraber çalışarak üzerlerindeki tuzaktan kurtulmuştur.

“...Güvercinler umutsuz çırpınmaları bıraktılar. Kanatlarını vücutlarına yapıştırdılar. O güvercin, yine konuştu: “Uçmaya, hep birlikte uçmaya hazırız! Bir! İki! Üç!...” Tümü birden kanat çırpı. Ağ ayaklarına takılı olduğu hâlde havalandılar!...”(YK, s.88, Başarılı Olmak)

Hırslı Olmak

Hırslı olmak kişinin yaptığı işte çalışkan ve istekli olmasıdır.

Fare açgözlülüğü nedeniyle üstteki farenin tüm deposunu boşaltmış ve kendisine mal etmiştir. Her gün biraz biraz yemi yemiştir.

“...Sahibi yaptığımı anlar da yuvama gelir, benimle kavgaya tutuşur, yiyeceklerimden ister korkusuyla hemen deliği kapattım. İyi de etmişim. Çünkü çok geçmedi, yukarıdaki yiyeceksiz kaldığımı, açlık çektiğini söylemeye başladı. Hem konuşuyor, hem ağlıyor, hem de yazın az yiyecek toplamış oluşuna kızıyordu. Hi hi hi! Yiyeceklerini benim çaldığımı bilmediğinden kendisini suçluyor, az çalıştığını, az kazandığını sanıyordu. O ağladıkça ben gülüyordum. Kendi yiyeceklerim de olduğu gibi duruyordu. Benden daha mutlu kim olabilirdi? Sonra kendi yiyeceklerimi yemeye başladım. Her gün birkaç gram daha alıyordum. Her gün biraz daha tombullaşan bir fare oluyordum.”...”(YK, s.28, Hırslı Olmak)

Kaplumbağa tüm küçük kaplumbağaları bir gün kendisine zarar vereceğini düşünerek onları yok etmiştir.

“...Kıskanç Kaplumbağa: “Niçin mi? Onlar doğunca yaşamak isteyeceklerdi? Yaşamak isteyince de yemek isteyeceklerdi. Yemek isteyince de, bizim kırlardaki üç yapraklı yoncaları, kekikleri, öteki otları yiyeceklerdi. Onlar bu söylediklerimi yedikçe azaltacaklardı. Azaltınca da benim yavrularım iyi beslenmeyince de küçük kalacaklardı. Küçük kalınca da kartal kapıp havalanacaktı. Havalanınca da...””(YK, s.36, Hırslı Olmak)

Ali Baba'nın kardeşi Kasım Ali Baba'ya oyun ederek zenginliğin kaynağı öğrenmiş ve tümünü almak istemişti.

“...Peri Abla: “Hayır. Harami değil. Bu adamın adı Kasım'dır. Ali Baba'nın ağabeyi Kasım.” Noyan başka soru sormadı. Çünkü Kasım'ın davranışları öylesine dikkat çekici olmaya başlamıştı ki, konuşmak, başka şey düşünmek olanaksızdı. Adam öküz böğürtüsüne benzeyen sesiyle konuşmaya başlamıştı: “Aman Allah'ım! Aman Allah'ım! Bu ne güzel bir görüntü?! Bu ne varsılık? Bu ne altın bolluğu? Bu gümüşler, bu pırlantalar, bu kumaşlar, bu halılar!!! İşte gerçek varsılık diye buna derler! İşte ben şimdi varsılım. Bugüne dek herkes beni varsıl sanıyordu. Meğer ne de yoksul bir adammışım ben! Şimdi bunları gördükten sonra yoksulluğumdan utanıyorum.. Benim varsılığım bir hiçmiş, hiç! İşte yoksul Kasım şimdi varsıl oldu. Ah altınlar ah! Pırlantalar ah! Ah halılar, ah! Ah kumaşlar ah! Küpeler! Bilezikler! Altın kaplar! Tümünüz tümünüz çok güzelsiniz. Çok çoksunuz. Yığın yığınsınız! Çuval çuvalsınız! Sandık sandıksınız! Tümünüz burada toplanmışsınız. Beni, bu yoksul Kasım'ı varsıl etmek için buraya gelmişsiniz! Hoş geldiniz! Hoş geldiniz! Hoş geldiniz! Kardeşim Ali Baba! İyi ki öğrettin burayı bana... Söylediklerin yalan değilmiş. Bunların tümü benim artık. Tümü, tümü! Benim! Benim! Benim! Benim!””(YK, s.91, Hırslı Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Acımasız fare üst komşusunun ambarını delmiş ve onun yiyeceklerini tırtıklamaya başlamıştır.

“... “Anlatayım öyleyse. Benim yuvam, bir başka farenin yuvasının altındaydı. Yani, o üstte oturuyordu, ben de altta. Bir kurnazlık düşündüm. Onun yiyecek deposunun altında bir depo açtım. Kendi yiyecek depoma yiyecek toplamaktan da geri kalmadım. Boş zaman buldukça o söylediğim depoyu genişletip duruyordum. Sonra kış geldi. Kimse evinden dışarı çıkmıyordu. Ben de çıkmıyordum. Bu kez de, boş depomun tam ortasından bir delik açmaya uğraştım. Başardım da... Kuyruğumla yiyeceklere dokundukça, yuvama yukarıdan yiyecekler dökülüyordu. Hi hi hi!””(YK, s.27, Zeki Olmak)

“... “Hi hi hi! Dinle öyleyse: Kuyruğumla dokundukça, yukarıdakinin yaz boyunca topladığı nohutlar, mercimekler, fındıklar benim yuvama dökülüyordu. Onlar döküldükçe ben yiyor, semiriyordum. Kendi topladıklarım olduğu gibi duruyordu. Onları gelecek yıl yiyeceğimi düşünüyordum. Sonra yiyecekler azar azar dökülmeye başladı. Anladım ki yukarıda yiyecek azaldı...””(YK, s.28, Zeki Olmak)

“...Sahibi yaptığımı anlar da yuvama gelir, benimle kavgaya tutuşur, yiyeceklerimden ister korkusuyla hemen deliği kapattım. İyi de etmişim. Çünkü çok geçmedi, yukarıdaki yiyeceksiz kaldığını, açlık çektiğini söylemeye başladı. Hem konuşuyor, hem ağlıyor, hem de yazın az yiyecek toplamış oluşuna kızıyordu. Hi hi hi! Yiyeceklerini benim çaldığımı bilmediğinden kendisini suçluyor, az çalıştığını, az kazandığını sanıyordu. O ağladıkça ben gülüyordum. Kendi yiyeceklerim de olduğu gibi duruyordu. Benden daha mutlu kim olabilirdi? Sonra kendi yiyeceklerimi yemeye başladım. Her gün birkaç gram daha alıyordum. Her gün biraz daha tombullaşan bir fare oluyordum.””(YK, s.28, Zeki Olmak)

Noyan kaplumbağanın anlattıkları karşısında hızlıca kavramış ve onun acımasız olduğuna karar vermiştir

“...Noyan, Kaplumbağa’nın sözünü kesti: “Anlaşıldı, anlaşıldı. Ne kötü kalplinin biri olduğun anlaşıldı.”...”(YK, s.36, Zeki Olmak)

“... “Daha ne yapsınlar? Doğup büyüdükten, yaşamın tadını, yeryüzünün güzelliğini öğrendikten sonra öldürüyorlar. Biz dört ayaklılar, iki ayaklıların yaptığı savaşları yapıyor muyuz? Sizi biriniz büyütüyor. Seve seve, okşaya okşaya büyütüyor. Öteki de birinin büyüttüğünü öldürüyor. Birbirinizin elinden tarlaları, evleri almak için öldürüyorsunuz. Bu da bir otlak kavgasıdır. Sonra bir de bununla övünüyorsunuz. Kim kimden çok adam öldürmüşse o utku kazanıyor. Çok öldürene ‘kahraman’ deniliyor. Sizlerin öldürücülüğünüz bizden öyle çoktur, öyle çoktur ki... Anlatılamaz!”...”(YK, s.36, Zeki Olmak)

“...Peri Abla da güldü. “Başkasının evini dinleyen, başkasının özel yaşantısına karışan birine ne güzel, ne hoş, ne kibarca azarlayıcı bir yanıt verdi, değil mi Noyancığım?” Noyan: “Evet. Çok güzel bir yanıt verdi. Hem bizi güldürdü, hem de beyaz takkeliyi susturdu...”(YK, s.61, Zeki Olmak)

Noya sohbeti değiştirmek için zekice davranarak farklı bir konu hakkında soru sormuştur.

“...Sözü değiştirmek için: “Gülliver buradan kurtulacak mı Peri Ablacığım?” diye sordu...”(YK, s.86, Zeki Olmak)

Tilki saf Pinokyo'nun kendisine daha çok para kazandıracağını düşünerek onu kandırmıştır.

“...Tilki, Pinokyo’nun avucuna ilgiyle baktı. “O görmez Pinokyo kardeş. O kör bir kedir. Aaa! Gerçekten de beş altın. Ay ne güzel!” dedi. Kedi de bu ara gözlerini açıp Pinokyo’nun avucuna baktı. Sonra gözlerini yine kapadı. Pinokyo bunu anlayamadı. Pinokyo: “Bu altıncıkları bir gece içinde kuklaların sahnesinde kendimi göstererek kazandım.” Tilki, “Peki altınlarını çoğaltmak ister misin Pinokyo kardeş?” diye sordu. “Altınlarımı çoğaltmak istemek mi? Elbette çoğaltmak isterim.” “Öyleyse bizimle gelmelisin.”...”(YK, s.99, Zeki Olmak)

“...Pinokyo, sevindi birden: “Haydi yürüyelim. Altın ağacından toplayacağım altınlardan size de vereceğim.” Tilki: “Olmaz! Biz iyiliği iyilik olsun diye yaparız. Yaptığımız iyilikten karşılık beklemeyiz!” dedi. Kedi de söze karıştı: “Biz iyilik yaptığı için, iyilik bekleyenlerden değiliz. İyiliği iyi olduğumuz için yaparız!” dedi. Üç arkadaş yola koyuldular. Tilki, topallaya topallaya, kedi, tilkiye yaslıya yaslıya, Pinokyo da tahta bacıklarını sonuna dek açmış, kollarını sallaya sallaya gidiyorlardı...”(YK, s.102, Zeki Olmak)

4.1.9.4 Hazırlık

Zevk

Zevk, kişinin yaptığı işten kaynaklı istek ve arzuların giderilmesi, doyurulmasıdır.

“...Gözlerini yeniden ovuşturdu. Göz yorgunluklarının sonunda çoğunlukla baş ağrısı duyardı. Bu kez duymadı. Yalnız hafiften bir baş dönmesi duydu. Başını geriye doğru düşürdü. Duvara dayadı. Bir zaman öylece bekledi. Kömür sobası yanıyordu. Sobanın üstündeki çaydanlık cızırdıyordu. Odanın sessizliği içinde cızırdayan çaydanlık odayı daha da sevimli, daha da hoşla gider yapıyordu. Bir zaman dinlendi anneanne...”(YK, s.5, Zevk)

“...Ses kesildi. Noyan, yalnız olmadığına sevindi...”(YK, s.24, Zevk)

“...Bir arkadaş bulmuşluğuna sevineceğine, canı sıkıldı. “Gözyaşlarını gözlerini acıttıysa burada durma. Çek git!” dedi. Küçük Fare: “Niçin gidecek mişim? Beni arkadaşlar gönderdiler. Seninle konuşmak istedim. Geldiğimde ağlıyordun. Ağlayışını seyretmek hoşuma gitti. İstersen biraz daha ağla. Benim için çok eğlenceli oluyor!”...”(YK, s.25, Zevk)

“...Daha fareye duyduğu öfke geçmemişti ki, bir kaplumbağanın kendine doğru yaklaştığını gördü. Yeniden sevindi. Konuşacak birini bulmak Noyan’a sevinç veriyordu. Küçük Fare’yi unutmuştu...”(YK, s.31, Zevk)

“...Bir ses düşüncelerinden uzaklaştırdı onu. Ses, “Hev hev!” dedi, Noyan, başını kaldırıp baktı. Dik kulaklı, beyaz tüylü, kara gözlü küçük bir köpek duruyordu yanında. Zaten köpekleri çok sevdi. Onu görünce sevindi. “Ah ne güzelsin Fino. Seni gördüğüm için çok sevinçliyim,” dedi...”(YK, s.37, Zevk)

“...Köpek kuyruğunu salladı. “Demek burada da bir insanla karşılaşmak varmış! Hev hev! Ben de seni gördüğüm için sevinçliyim. Hev hev!” Noyan, onu okşamak için elini uzattı. Köpek, okşanmaktan korkuyormuş gibi geri çekildi...”(YK, s.38, Zevk)

“...Fındık: “Senin adın Noyan mı?” diye sordu. Noyan da: “Evet. Benim adım Noyan,” dedi. Noyan, gülümseyerek beyaz köpeğin kara gözlerine baktı...”(YK, s.38, Zevk)

“...Koro şöyle okuyordu şarkısını:

Bizi kovdu yanından.

Şimdi çok yalnız Noyan.

Anlaşmak isteseydi, Yalnızlığa düşmezdi.

Bu, insanın huyudur: Kendini güçlü bulur.

İnsan yalnız kalınca: Karıncadan güçsüzdür.

Karıncalar yalnız kalsa, Oturup da ağlamaz Fakat ağlar insanlar!

Yeryüzünde insanlar, Birlikten güç bulurlar.

Güçlerini insanlar, Birbirinden alırlar.

Şimdi Noyan, insansız, Bu kuyuda pek yalnız.

Belki de ağlıyordur, Gözyaşı akıyordur!..

Haydi, haydi gidelim!

Şu Noyan’ı görelim.

Eğer o ağlıyorsa: Bakıp bakıp gülelim.

Ha ha ha!

Hi hi hi!

Ha ha ha!

Hi hi hi!... ”(YK, s.43-44, Zevk)

“...Bir el omuzunu sarsıncaya dek sürdürdü ağlayışını. Başını yavaşça kaldırdı. Yukarı baktı. Şaşılacak bir şey olmuştu. Yanında bir abla duruyordu. Çevre aydınlanmıştı. Abla da ne güzel ablaydı! Beyaz giysiliydi. Uzun sarı saçları vardı. Gözleri, iki mavi yıldız gibi ışıltıyordu. Pembe dudakları gülümseyişin gerginliği içindeydi. İnci beyazı dişleri ne güzel sıra olmuşlardı...”(YK, s.44, Zevk)

“... “Niçin?” “Okulda kitaplar var da onun için. İnsanı kitapların başına oturtuyorlar. Kıpırdamak yasak! Konuşmak yasak! Hoplamak yasak! Zıplamak yasak! Okulun en iyi yanı dinlenme saatleri. En iyi yeri okul bahçesi. Ama dinlenme saatleri o kadar az ki. İnsanı bahçeye o kadar az çıkarıyorlar ki! Sevdiğimiz şeyler az, sevmediğimiz şeyler çok okulda.” Abla kıkır kıkır güldü. Gülerken inci beyazı dişleri daha güzel göründü. Yüzünde gül pembesi bir renk doğmuştu...”(YK, s.48, Zevk)

“... “Peri Abla mı?” “Evet. Peri Abla, diyeceksin. Ben ‘Peri Abla’yım. Güç durumda kalmış iyi kalpli çocuklara yardım ederim.” Bu sözler Noyan’ı sevindirmişti. Peri Abla’ya da epeyce ısıtmıştı...”(YK, s.49, Zevk)

“...Noyan Peri Abla’nın bu davranışı karşısında daha da mutlu, daha güven içinde düşündü kendini. “Haydi gidiyoruz Noyancığım!” Noyan’ın elini avucunun içine aldı. Peri Abla’nın eli, tıpkı Noyan’ın annesinin eli gibi sıcaktı...”(YK, s.54, Zevk)

“...Karşıda bir tepe vardı. Kendilerini, her şeyi aydınlatan ışık o tepeden yayılıyordu. Bilgi Yolu bir sürü kapının arasından geçerek tepeye ulaşıyordu. Kapılar kitap biçimindeydi. Noyan, bu kapıları

hiç sevmeydi. Ayrı ayrı renkteydiler. Üzerinde resimler vardı. Bunlar biraz hoşuna gitti, ama kitap bileşimindeki kapılar ona kitapları ansıtmış, neşesini azaltmıştı...”(YK, s.56, Zevk)

“... “Türk Tarihi mi? Okuma yazmayı öğrenirsen, okula devam edersen bunun ne demek olduğunu öğrenirsin...” Peri Ablâ’nın konuşması Noyan için hiç de iç açıcı değildi ya, Yaramazlar Kuyusu’nu ansıyınca bir şey söyleyemedi. At bir daha kişnedi. Sesi, dağlarda yankı yaptı. Noyan bakışlarını yüzükoyun yatan Boğaç Han’a çevirdi. Boğaç Han kıpırdadı. Bacağının birini hafifçe oynattı. Noyan sevinmiş, heyecanlanmıştı: “Ölmemiş! Ölmemiş!” diye bağırıldı...”(YK, s.69, Zevk)

“...Sinbad, sivri sakallı, sevimli yüzlü, insana güven veren bakışlı biriydi. Onu sevmiş, cana yakın bulmuştu Noyan...”(YK, s.73, Zevk)

“...İkisi de ortadan kayboldu. Çok geçmedi, gökyüzünde çılgınlıklar duyuldu. Noyan başını kaldırıp baktı. Çocuklarla birlikte önünde durduğu o güzelim saray uçuyordu. Dört köşesinde birer cin vardı. Eğilmişler, köşeden kucaklamışlardı. Sarayın balkonunda lambacı duruyordu. Kahkahayla gülüyordu. Gülerken dişlerinin tümü görünüyordu, keskinliği, sağlamlığı bile belli oluyordu...”(YK, s.82, Zevk)

“...Uzun bir yolda durup dinlenmeden koştular. Peri Ablâ’nın uzun sarı saçları rüzgârda savruluyor, onu daha da güzel gösteriyordu...”(YK, s.89, Zevk)

“...Peri Ablâ: “Şöyle, şu halının üstüne oturalım Noyan! ‘Ali Baba ile Kırk Haramiler’ kitabında geçen olaylardan birini görelim,” dedi. Oturdular. Peri Ablâ anlatmasını sürdürdü. “Burası Kırk Haramilerin mağarası. Çevrene iyice bak bakalım, neler göreceksin?” Noyan çevreye bakındı. Baktıkça bakası geliyor, baktıkça şaşıyordu. Duvarlarda birbirinden güzel halılar vardı. Yan yana sandıklar dizilmişti. Göz kamaştırıcı altınlarla, gümüşlerle pırlantalarla doluydu sandıklar. Pahalı cinsten kumaşlar, süslü ev eşyaları doluydu her yer...”(YK, s.89, Zevk)

“...Üstünde, uzun sivri burunlu bir çocuk resmi olan kapının önüne geldiler. Noyan resme bakıp bakıp güldü. Kapıdan içeri girerken hâlâ gülüyordu. Bir yolun kıyısında durdular. Bulundukları yer, yoldan biraz yüksekçe olduğundan aşağıda olup bitenleri rahatça izleyebiliyorlardı...”(YK, s.95, Zevk)

“...Yolda tek bir yolcu vardı. Noyanlara doğru geliyordu. Noyan bu yolcuya şaşkınlık içinde baktı. Uzun sivri burunlu. Kapının üstündeki resimdeki gibiydi yüzü. Yürürken takır tukur sesler çıkarıyordu. Bacakları, gövdesi, başı tahtadandı çocuğun. Ama çok sevimliydi. Noyan her şeyi, kendini bile unutmuş ona bakıyordu...”(YK, s.95, Zevk)

“...Topal Tilki: “Babacığma bol giysiler mi alacaksın? Nasıl?” Bu konuşmaları gözleri kapalı olarak dinleyen kedi sinsi sinsi gülümsedi...”(YK, s.99, Zevk)

“...Büyük bir ormanın içindeydiler. Dallarda kuşlar ötüşüyordu. Yeşillikler içinde beyaz tavşanlar zıplıyordu. Bir pınardan iki yavru ceylanla ana babası su içiyordu. Öyle sevimliydi ki yavrular...”(YK, s.109, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Hasanlar’ın evinin bahçesinde bir tavşan kulübesi vardı. Beyaz tüylü, kırmızı gözlü tavşanlar besliyorlardı kulübede. Tavşanları severdi. Hele okulu bıraktıktan sonra onları daha çok sever oldu. Çünkü tavşanlar, kendisine “Sıksa Hasan” demiyorlardı. Ayakkabısının, giysilerinin eskiliğiyle eğlenmiyorlardı. Önlerine yiyecek koyduğu zaman sevgiyle bakıyorlardı Hasan’a. Bir de pati pati zıplayışları vardı ki, insanı güldürüyordu. Ya arkadaşları ne yapıyordu? Hasan’ı kızdırmaya, ağlatmaya çalışıyorlardı. Hasan, mutluluğu tavşanlarında buluyordu...”(YK, s.14, Hayattan Tat Almak)

“...Koro susunca Noyan çömeldi. Belini duvara dayadı. Annesi, babası, anneannesini, arkadaşları geldi aklına. Onlarla olunca, onların arasında bulununca ne kadar mutlu olduğunu şimdi anlıyordu. Yalnızlığı, mutsuzluğu olmuştu...”(YK, s.44, Hayattan Tat Almak)

“... “Atatürk çok güzel. Öyle değil mi Peri Ablacığım.” “Evet güzel. Zaten, Türkler çok güzel bir millettir.” Noyan öyle sevinmişti ki... Atatürk geri dönüp ötelere doğru gitti. Artık görünmüyordu...”(YK, s.57, Hayattan Tat Almak)

“...Beyaz takkeli adam, başını camdan dışarı uzattı: “İlahi Hocam! Hiç cübbe gürültü yapar mı?” Nasrettin Hoca: “Uzatma komşucuğum. Cübbe yuvarlanırken, ben de içindeydim!” diye karşılık verdi. Aceleci bir yürüyüşle, cübbesini daha da çok savurarak uzaklaştı. Görünmez oldu. Noyan, kıkır kıkır gülüyordu...”(YK, s.61, Hayattan Tat Almak)

“... “Yürüyelim, lambayı da, olup bitenleri de göreceksin!” Yürüdüler. Geniş caddeden dar bir sokağa saptılar. Güzel evler yan yana dizilmişti. Sokaklar da temizdi. İnsanlar güleç bir görünüş içindeydiler. Noyan, kendini çocukların arasında buldu. Çocuklar, top sakallı, kara suratlı, iri dişli, kurnaz bakışlı bir adamın peşine takılmışlardı. Onun peşinde gülerek, koşarak, yürüyorlardı. Bir omuzunda heybe, bir omuzunda da sele asılıydı. Selenin içinde birçok yeni lamba vardı. Evlerin önünden geçerken: “Eski lambalar alıyorum! Eski lambalar alıp yeni lambalar veriyorumuuuuuum!” diye bağırıyordu. Çocuklar onun sözlerine gülüyor, adamla eğleniyorlardı. Bazen pencereler açılıyor bu adama merakla bakanlar oluyordu. Eski lamba verip yeni lamba alanlar da görülüyordu. Top sakallı adam, eski lambayı heybesine yerleştiriyor, seleyi de lamba değiştirenin önüne bırakıp istediğini almasını söylüyordu. Çocuklar: “Aaaa! Kırık lamba aldı, yepyeni lamba verdi!” “Bu top sakallı adam deli. Hiç yeni lamba verilip eski lamba alınır mı?” “Hey amca! Bizim de eski lambamız var. Yeni lamba verip, eski lambamızı alır mısın?” “Amca! Altı delik, içinde yağ durmayan lamba da alır mısın?” diyorlardı. Ama top sakal adam, çocuklara hiç aldırmıyordu. Çocuklar sevinçliyidiler. Çünkü gülünç birini bulmuşlardı. -..”(YK, s.77, Hayattan Tat Almak)

4.1.9.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Anladın mı akılsız Sanşo Pansa? Anladın mı sersem şövalye Don Kişot?” Hancı böyle konuştu. Sonra da olanca öfkesiyle kapalı gözde dolaşıp sağa sola kılıç sallayan Don Kişot’a saldırdı. Olanca gücüyle onu yumruklamaya, tekmelemeye başladı...”(YK, s.107, Cesur Olmak)

“...Meliha Hanım gürültüyü duymuş, oturma odasına gelmişti. Öfkeyle bağırarak annesine: “Ne oldu anne?” diye sordu. Annesi yanıt vermeden kapıya gitti. Kolu tutup çevirdi. Kapıyı açmak istedi, ama açamadı. Torunu, dışarıda iki eliyle asılıyordu kapı koluna...”(YK, s.21, Cesur Olmak)

“...Ah bu Hoca Amca ne iyi insan. Haydi peşinden gidelim. Yine güldürücü konuşmalar yapar. Yine dinleyelim, yine gülelim.”...”(YK, s.62, Cesur Olmak)

“...Ağaçlı bir yolda ilerliyorlardı. Peri Ablası: “Kelile ve Dimne iki çakal kardeştir. Bu kitapta iki çakal kardeşle başkalarının başından geçenler anlatılmıştır. Olanlardan bazılarını görebilirsin artık.” Bir ses: “Gaaak!” dedi. Noyan başını kaldırıp baktı. Ağaç dallarının birindeki yuvasında bir karga yatıyordu. Boynunu uzatmış, aşağılara bakıyordu. Başını geri çekti. Sonra yine uzattı. Birilerine baktığı belliydi. Noyan bakışlarıyla çevreyi araştırdı. İleride, açık bir yer vardı. Avcı giysili bir adam, omuzundan indirdiği ağı oraya sermeye uğraşıyordu. İşini bitirdi. Torbasından avuç avuç mısır serpti ağın üstüne. Sevinerek uzaklaştı oradan. Yakın bir ağacın altına oturup saklandı. Çok geçmedi, gökten bir sürü güvercin geldi. Ağın üstüne kondu. Mısırları iştahla yemeye koyuldular. Avcı saklandığı yerden yavaşça çıktı. İçlerinden biri onu görmüştü. Hemen uçmak istedi. Ama ayağı ağa takılmıştı. Uçamadı. Avcı koşmaya başladı. Öteki güvercinler de uçmak istediler. Uçamadılar. Güvercinlerden biri, şöyle konuştu: “Bir aldatılma içindeyiz!.. Tuzağa düşürüldük!.. Herkes kendini

düşünmesin. Yiğit olalım. Korkaklığımız felaketimiz olur. Birlik olalım. Hiçbir şey olmamış gibi uçmaya hazırlanın. Herkes kendi canını başkasından üstün tutmasın!”...(YK, s.87, Cesur Olmak)

“...Adamlardan biri: “Haydi bunu parçalayıp kendimize iyi bir şölen çekelim!” dedi. Herkes sevinçle bağırды. Söyleneni olumlu bulmuşlardı...”(YK, s.74, Cesur Olmak)

Değişken Bir Hayat Yaşamak

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...Herkes birbirini iterek, birbirini devirerek Sanşo Pansa’nın çıktığı odaya koştu. Noyan da kendisini onların arasında, herkesin girdiği odada buldu. Keskin bir koku burnunu yaktı. Ortada çok garip görünümlü bir adam vardı. Beyaz bir gömlek giyinmişti. Beyaz gömleği kalçalarının yarısını bile örtmüyordu. İncecik bacakları hem kıllı hem de kirliydi. Başında yağlı bir takke vardı. Kırmızı renkli bir takke. Kuru, esmer yüzünde kırışmış, seyrek sakal taşıyordu. Sağ elinde tuttuğu kılıcı, gerçek bir dev’e saldırıyormuş gibi sağa sola sallıyordu. Durmadan da bağırıyordu. İki gözü de kapalı olan bu uyur gezer adama gülmek mi, yoksa acımak mı gerekirdi? Noyan bunu düşündü. Ama bir sonuca varamadı...”(YK, s.105, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Anneanne de çabuk uyanacağı benzemiyordu. Noyan durup baktı. Anneanesi gözlerini yavaş yavaş açtı. Yine yavaş yavaş doğruldu. Kendisine gülerken bakan torununa: “Ne gülüyorsun?” diye sordu. “Uyurken ağzın açık kalmıştı da ona gülüyorum anneanne!” “Ne?” “Ağzın açık kalmıştı da...” “Eee ne olur ağzım açık kaldıysa?” Noyan: “Odada sinek olsaydı ağzına kaçardı,” dedi...”(YK, s.19, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Noyan’ın sesi duyuldu: “Nen nen nen!” Anneanne: “Bak terbiyesize! Bir de “Nen nen nen!” yapıyor. Ah şımarık ah! Seni bir elime geçirsem!...” Meliha Hanım: “Noyan!” diye bağırды...”(YK, s.22, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Sonra da olanca gücüyle kola bastırды. Hızla çekti. Kapı açıldı. Noyan, öfkeli iki büyüğü karşısında görünce çıkar yolu kaçmakta buldu. Hızla yürüdü merdiven başına. Dış kapıya gidebilmek için yirmi basamaklı bir merdiven inmesi gerekiyordu. Merdiven epeyce dikti: Noyan, daha ikinci basamağa adımını atmamıştı. Dengesini yitirdi. Anneanesiyle annesinin korku dolu bakışları karşısında merdivenlerden paldır küldür yuvarlandı. Aşağılarda, karanlık bir yerde buldu kendini...”(YK, s.22, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Noyan, fareye bir yumruk savurdu. Fare çevikti, öteye sıçradı. Noyan’a gülerken baktı. Sonra da: “Beni öldürmek istedin, değil mi? Beni öldürmen yaramazlık olurdu. Zaten Yaramazlar Kuyusu’na düşmüşsün...”(YK, s.25, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Peri Abla gülümseyerek: “O tüm insanların dostu, tüm insanları kardeş bilen, tüm insanlık da kendisini kardeş olarak seven ozanlar ozanı yüce Yunus Emre’dir. Herkesi sevebilmek, Yunus’un şiirlerini okumakla öğrenilir. Yeryüzüne gelmiş en büyük ozanlardan biri de Yunus’tur.” Daha başkalarına da bakacaktı. Ama Atatürk’ü gördü. Kalbi heyecanla çarptı Noyan’ın. “Peri Ablacığım beni oraya götür. Atatürk’ün yanına götür!” diyerek yalvaran bir sesle konuştu...”(YK, s.58, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Noyan denize baktı. Beyaz yelkenli bir gemi yavaş yavaş adaya doğru yaklaşıyordu. Çok geçmedi, ada yakınlarında durdu. Gemideki adamlar denize sandallar indirmeye başladılar. Çok çabuk yapıyorlardı işlerini. Zaten, Peri Abla’nın gösterdiği her şey çok çabuk olup bitiyordu...”(YK, s.72, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Sinbad: “Amanın dostlarım yapmayın! İşi bu kabarcığıyla bırakıp gidelim. Belki Ruh Kuşu’nun öfkesinden kurtulabilirsiniz. Gidelim. Hemen gidelim.” Sinbad’a karşı yine herkes sağdı. Cıvciv’i parçaladılar. Ateş yaktılar. Pişirip yemeye başladılar. Sinbad bir kıyıda sessizce duruyordu. Onu unutmuşlardı bile... Yemek bitmişti. Herkes yerinden kalktı. Neşeli görünüyorlardı. Denize doğru yürümeye hazırdılar besbelli. Ama adayı koyu bir gölge kapladı. Tümü başını kaldırıp gökyüzüne baktı. Bakan denize doğru koşmaya, kayıklara binmeye başladı. Çünkü gökte büyüklüğünü anlatacak söz bulunamayan bir kuş adaya doğru geliyordu. Aşağılara doğru yaklaştıkça kanat sesleri insanı ürpertecek sesler çıkarıyordu. Ruh Kuşu adaya indi. Olanlara baktı. Sonra da insanın yüreğini korku, acıma, merak dolduran çığlıklar attı peşpeşe. Sinbad’la arkadaşları gemiye binmişler, gemilerini de yüzdürmeye başlamışlardı. Ruh Kuşu havalandı. Ada’nın ötelere doğru uçu. Oralarından bir yere konmuş olmalıydı. Görünmez olmuştu. Ama çok geçmedi, havalandı. Pençesinde apartman büyüklüğünde bir kaya taşıyordu. Ruh Kuşu! Gemiye doğru süzüldü. Kocaman kayayı geminin üstüne bıraktı. Hızla havalandı. Noyan, gördükleri karşısında dayanamayıp gözlerini kapattı. “Ah hepsi öldü!” dedi. -..”(YK, s.74, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Noyan başka şeyler de gördü. Gülliver’in saç tellerine iplikler bağlamışlar, ipliğin ucunu da yere çakmışlardı. Kollarında, bacaklarında da sayılamayacak çoklukta iplik sargıları vardı. Küçük adamlar belli ki çok uğramışlar, büyük adamı sımsıkı bağlamayı başarmışlardı. Gülliver gözlerini açtı. Güneş gözlerini kamaştırmıştı. Hemen kapattı. Doğrulmaya çalıştı. Doğrulamadı. Gözlerini yeniden açtı. Çenesinin üstüne dek çıkma yiğitliği gösteren bir cüceyle göz göze geldiler. Bu Gülliver’i o kadar şaşırttı ki şaşkınlığından olanca gücüyle bağırdı. Vücudunda gezinen cüceler öyle korktular, öyle korktular ki, apar topar aşağı atıldılar kendilerini. Onu bağlayan ipliklerden çatırtılar duyuldu. Kollarını, bacaklarını kıpırdatabilecek duruma gelmişti. Bu kez cüceler, toplu iğneden daha küçük oklarını fırlatmaya koyuldular. Gülliver hareketsiz, kıpırtısız durdu. Ok yağmuru da durdu. Peri Abla: “Gidiyoruz Noyan!” dedi. “Peki, Gülliver ne olacak?” “Çok geçmez, iplerinden kurtulur. Üzülme onun için.” Yürüdüler. Peri Abla yere eğilerek: “Bak cücelerin evlerinin büyüklüğünü görüyor musun?” dedi. Noyan eğilip baktı. “Aaa! Bunlar ev mi? Bunlar ev değil! Kibrit kutusunun biraz büyüğü.” “Evet, bunlar ev Noyancığım. Biz şimdi ‘Cüceler Kenti’nden geçiyoruz.” Noyan güldü: “Ne kent, ne kent!” dedi. “Kimsenin kentini, yurdunu küçümseme Noyan. Memleket sevgisi insanların yüreğinde önemli bir yer tutar!”...”(YK, s.84, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Aşağıdaki avcı baktı onların uçup uzaklaşmalarına. Güvercin yakalamak isterken, ağdan da olmuş bu avcının üzerine iyice bir tuhaflik çökmüştü. Kıpırdamadan duruyor, geçip giden, gökte görünmez olan güvercinleri görüyormuş gibi gökyüzüne bakmayı sürdürüyordu. Karga, yuvasından fırladı: “Gaaaak! Birlikten güç doğar! Yuvarımda oturacağıma gidip onların kurtulmaları için yardımcı olmalıyım!” dedi. Ağacın üstünde bir daire çizerek uçtuktan sonra yön değiştirdi. Güvercinlerin gittiği yöne doğru uçmaya başladı. Noyan: “Gittiler!” dedi. Peri Abla: “Evet gittiler. Biz de gidelim.” “Güvercinlerin yanına mı?” Peri Abla: “Hayır. Bir başka yere,” dedi...”(YK, s.88, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Ağaçların gölgelendiği yollardan, güneşin ışıklандırdığı tepelerden, suların şırıl şırıl aktığı derelerden geçtiler. Her şey hızla olup bitiyor, her şey hızla gerilerde kalıyordu. Kapalı bir yere girdiler. Tepeden açılmış geniş pencereden aydınlanıyordu bulundukları yer. İçerisi serindi. Sessizdi. İnsanın içini merak sarıyordu nedense...”(YK, s.89, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Kasım’ın böğürtülü sesi mağarada yankı yapıyor, çirkin adamı delirmişe benzeyen davranışları korkunç gösteriyordu. Kasım, ellerini altınlara daldırıyor, halılara, kumaşlara sürüyordu. Altınları avuçluyor, sonra parmaklarının arasından yere döküyordu. “Ah ne güzel ses! Ah ne güzel ses! Altın sesi. Canımın içinin içi... Bu sestten daha güzel bir ses olabilir mi yeryüzünde? Hı? Olabilir mi? Altının yüzünden daha güzel yüz bulunur mu? Hı? Bulunur mu? Bulunmaaaaz! Bu güzellik, başka bir şeyde bulunmaz,” diye haykırıyordu. Sandıktan sandığa, halıdan halıya, kumaştan kumaşa koşuyordu. Onu gören hepten delirmiş sanırdı. Her şeyi seviyor, her şeye koşuyor, sakalını altınlara, halılara, kumaşlara sürüyordu. Kasım, mağarada bir aşağı, bir yukarı koşarken ayağı yerdeki çuvala takıldı. Yere yuvarlandı. Hemen doğruldu. Çuvalın yanına geldi. “Çuvalarım! Ah canım çuvalarım! Hemen işe başlamamı söylüyorsunuz, değil mi? Kaç çuval getirmiştin? Altı. Kaç katır getirmiştin? Yedi. Ah akılsız kafam ah! Başına güçlü bir yumruk vurdu. Ben ne demeye bir çuval daha getirmedim? Bir çuval fazla altın götürseydim de şu kırılasıca ayaklarımla yürüyerek gitseydim olmaz mıydı? Ey akılsız Kasım! Sende bu akılsızlık varken bu yoksulluktan

kurtulamazsın. Kırılması ayakların mı kıymetli, yoksa bir çuval dolusu altın mı? Al bir yumruk daha ye akılsız kafam!” Yerden bir çuval aldı. “Seni altınla dolduracağım çuvalım. Gırtlığına kadar, doyuncaya kadar altınla dolduracağım seni. Çil çil, şıkır şıkır altınlarla dolduracağım seni. Sizleri de dolduracağım çuvalarım. Tümünüzü, tümünüzü dolduracağım!” Altın dolu sandıkların birinden çuvalını doldurdu. İhlaya tıslaya çekip duvarın açılan yanına getirdi. Ötekileri de doldurdu. Onları bir araya topladı. Sonra da mağaranın giriş yönüne dönüp: “Açıl!” diye bağırdı. Bir kıpırdanış olmadı duvarda. “Ay ne diyecektim. ‘Açıl’ dedikten sonra bir şey daha diyecektim. Dur bakalım?” Gezinmeye başladı. Yüzü sapsarı olmuştu. Ağlamaklı bir sesle konuştu: “Ya o sihirli sözcük aklıma gelmezse? Yoo! Gelir, gelir. Dur bakalım. Ne diyecektim? Aman Allah’ım ne diyecektim? Bir tohum adıydı. Hah buldum!” Çuvaların yanına koştu: “Açıl arpa açıl!” diye bağırdı...”(YK, s.92, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Birden tüm ağaçlar, tüm aydınlık silindi gitti. Başında dayanılmayacak bir ağırlık vardı. Yine karanlıklar içinde kalmıştı. Göz kapaklarını aralayıp karanlık da olsa bir şeyler görmek istedi. Ancak göz kapaklarında bir ağırlık vardı. Gözlerini açamıyordu. Yüreği küt küt vurmaya başladı...”(YK, s.110, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.9.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

“...İyi bir koşucu olduğundan, kolay kolay yakalanamazdı da... Annesi, okula gitsin diye Hasan’ı çok dövmüş, birkaç kez bileğinden tutup çeke çeke, döve döve okula götürmüştü. Babası da okumasını çok istemişti. Ona güzel şeyler alacağını söylemişti...”(YK, s.13, Yaratıcı Olmak)

“...Anneanne de çabuk uyanacağa benzemiyordu. Noyan durup baktı. Anneanesi gözlerini yavaş yavaş açtı. Yine yavaş yavaş doğruldu. Kendisine gülerken bakan torununa: “Ne gülüyorsun?” diye sordu. “Uyurken ağzın açık kalmıştı da ona gülüyorum anneanne!” “Ne?” “Ağzın açık kalmıştı da...” “Eee ne olur ağzım açık kaldıysa?” Noyan: “Odada sinek olsaydı ağzına kaçardı,” dedi...”(YK, s.19, Yaratıcı Olmak)

“...Siz de okursanız, bu okuldan sonra başka okulları da bitirirseniz benim gibi öğretmen olabilirsiniz. Sayın müdürümüz gibi, müdür olabilirsiniz.” Okul müdürü, yüzü kırışıklarla dolu, gözlüklü, hiç gülmeyen, başında hiç saç kalmamış bir adamdı. Odasında birkaç dolap vardı. Dolapların içi tıklım tıklım kitap doluydu. Kitaplar camlı dolaplarda kıpırtısız duruyordu. Okul müdürü de kitapların sözünü tutuyormuşçasına kıpırtısızdı. Noyan kendi kendine şöyle düşünürdü: “Bu okul müdürü hiç de sevimli değil. Öyle de hareketsiz ki. Gözlerini de kırpmasa, masada donup kalmış sanılacak. Demek onu kitaplar böyle yapmış...”(YK, s.16, Yaratıcı Olmak)

“...Gördüklerini hiç beğenmemişti. Hele bu kitaplık iyice canını sıkıyordu. Noyan’a göre: Kitap demek, hareketsiz kalmak demekti. Bu da işine gelmez, hoşuna gitmezdi. Kendisine: “Yeryüzünde en kötü şey nedir?” deseler. Hiç çekinmeden: “Kitaptır!” diye karşılık verebilirdi. AAah aceleci Noyan ah!.. Okudukça okul müdürü gibi gözlüklü, hareketsiz, saçsız biri olacağını sanıyordu...”(YK, s.18, Yaratıcı Olmak)

“...Noyan, okuldan dönen çocukları görünce hemen evine geldi. Böylece okula gitmemişliğini gizleyecekti. Kapıları yavaşça açtı. Oturma odasına yavaşça girdi. Anneanesi divanda uyuyordu. Başını geriye doğru dayalı, ağzı açıktı. Daha yavaş bir yürüyüşle öteki divana yaklaştı. Divanın altındaki çantayı yine yavaşça aldı. Odadan çıktı. Yeniden girdi oturma odasına. Ama girişi gürültülü olmuştu. Ayak sesleri anneanesini uyandırsın, kendisini elinde çantasıyla görsün istiyordu...”(YK, s.19, Yaratıcı Olmak)

“...Bacakları kendisini taşıyamayacak kadar yorgundu. Olduğu yere çömeldi. Sırtını duvara dayadı. Ötelerden, zifiri karanlığın içinden bir ses duydu. Ama şaşılacak bir sestir bu. Ne çocuk sesine benziyordu, ne büyük sesine. Hep birlikte söylenen bir şarkının sözleri şeyledi:

Koro:

No, no, Noyan!

No, no, Noyan!

Okuldan kaçan!

Derslerini bilmiyor.

Gözyaşını silmiyor.

Büyükleri dinlemiyor.

Kitapları sevmiyor. iyi etti, hoş etti.

Bizim kuyuya geldi.

Noyan 'la görüşelim.

Bize başkan seçelim.

Bir ses: Niçin başkan seçelim?

Koro:

O bir insanoğludur.

Kurnazlığı çok boldur.

Eğer Noyan baş olur, Başımıza geçerse, Bu kuyuyu deleriz, Başka yere gideriz.

Bir ses: Nereye?

Koro:

Yemyeşil çayirlara.

Bol rüzgârlı kırlara.

Işığa, aydınlığa Mavi kubbe altına.

Bir ses:

Bir arkadaş yollayalım.

Ne düşünüür? Anlayalım?...”(YK, s.23-24, Yaratıcı Olmak)

“...Ama sevinci uzun sürmedi. “Burada çok kötü yaratıklar var galiba. Onlarla dost olacağımı sanmıyorum. Benim buraya düşüşüme sevindiler. Belki devlerle karşılaşacağım. İnsan sesine hiç benzemiyordu sesleri. İnsan sesi ne güzeldir, ne hoştur. Onların sesinde güzellik, hoşluk göremedim.” Böyle düşündü. Kendini çok yalnız, çok güçsüz buldu...”(YK, s.24, Yaratıcı Olmak)

“...Noyan: “Bu kuyudan kim kurtulmak istemez? Elbette isterim.” “İyi öyleyse. Seni buradan çıkaracağım.” Noyan sevinçle: “Hemen gidelim ablacığımı! Hemen gidelim! Beni bizim eve götür. Bizim eve gidince sana çikolata bile veririm,” diye bağırdı. “Evine gitmeyeceğiz. Seni kitaplar arasında gezdireceğim.”...”(YK, s.46, Yaratıcı Olmak)

“...Orta boylu, hafiften çatık kaşlı, düzgün burunlu, sakallı biri çıktı. Başında kavuk, sırtında cübbe vardı. Yürürken cübbesi hafiften savruluyordu. Bu, sevimliliğini artırıyordu onun. Bitişik evin önünden geçerken, başında beyaz takke olan bir adam seslendi: “Hocam! Biraz önce sizin evde bağırımlar duyuldu. Sonra da bir gürültü oldu? O gürültü neyin nesiydi?” Nasrettin Hoca: “Hanımla çekiştik komşu. Öfkeye kapıldı. Cübbeme bir tekme attı. Cübbem merdivenlerden yuvarlandı. O duyduğun gürültü, cübbemin gürültüsüydü,” dedi...”(YK, s.61, Yaratıcı Olmak)

“... “Elbette sığar.” Noyan yine güldü: “Cebimiz küçücük, Nasrettin Hoca büyük. Büyük şey küçük şeye sığar mı hiç?” Peri Abla: “Cebimiz büyük, kitaplar küçüktür. Çantamız büyük, kitap küçüktür. Evimiz büyük kitap yine küçüktür. Ufacık bir ‘Nasrettin Hoca Kitabı’ taşırsan yanında o zaman Hoca hep seninle olur,” dedi...”(YK, s.85, Yaratıcı Olmak)

“... “Evet. Gerçekten yumurta. ‘Ruh Kuşu’nun Yumurtası’ o. Bunun içinden çıkan yavru, bir fil yavrusunu yer de ancak doyabilir.” “Bir fil yavrusunu yiyecek büyüklükte bir kuş yavrusu, öyle mi?” “Evet!”...”(YK, s.71, Yaratıcı Olmak)

“... “Ancak ben evime gidiyorum. Babam soğuktan titriyorsa...” Tilki, “Sen bilirsin,” dedi. Körmüş gibi davranan kedi: “Sen bilirsin. Bizimki bir dostluk önerisi,” diye konuştu. Pinokyo, “Peki sizinle gelirimse altınlarım nasıl çoğalacak? Kaç tane çoğalacak?” Tilki, “Senin beş altının mı var?”

Pinokyo: “Evet!” dedi. “Bu beş altın, bir gecede beş bin altın olur...”(YK, s.99-100, Yaratıcı Olmak)

“...Topal Tilki, “Dur anlatayım...” Kedi de söze karıştı: “Dur da Tilki kardeş anlatsın!” Tilki: “Biz ‘Salaklar Memleketi’ diye bir memleket biliyoruz.” Kedi de: “Biz ‘Salaklar Memleketi’ni biliyoruz,” dedi. Topal Tilki: “İşte bizim bildiğimiz o ‘Salaklar Memleketi’ var ya... Orada ‘Mucizeler Tarlası’ diye bir tarla vardır. Seni o tarlaya götürürüz. Sen o tarlada küçücük bir kuyu açarsın. Altınlarını o küçücük kuyuya gömersin. Üstünü güzelce kapatır, düzlersin. Sonra da biraz su getirir sularsın. Suladıktan sonra biraz da tuzlarsın. Tuzladıktan sonra gider uyursun. Sabahleyin uyanır uyanmaz tarlaya gelir bakarsın ki kocaman bir ağaç bitmiş. Dallarında çil çil altınlar sallanıyor o ağacın. Artık yapılacak şey, ağaçtaki altınları toplamaktır. Altın toplamak seni yorarsa biz de sana yardım ederiz.”...”(YK, s.100, Yaratıcı Olmak)

“...Kedi, “Hiç de yazık olmadı. İyilik yapmak isteyenlere engel olan kötü kalpli birisine iyi bir ders oldu!” Tilki: “İyi etti! İyi etti! Kötüler cezalanmalı. Karatavuklar hep böyle kötü düşünceli olurlar. Sizin zengin olmanızı, babanız Geppetto Amca’nın soğuktan tiril tiril titremekten kurtulmasını istemezler! Haydi durmayalım. Zenginliğe doğru yürüyelim!”...”(YK, s.101, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Ocaktaki yemeği aklına geldi. Mutfığa gitmek için odanın kapı koluna uzandı. Annesi: “Peki nerede şimdi senin oğlun?” diye sordu. Meliha Hanım: “Ben ne bileyim anne? İkimiz de evdeydik. Bize sorup gitmedi ki.” “Ben biliyorum.” Meliha Hanım, şaşkın: “Biliyor musun? Nerededir öyleyse?” diye sordu...”(YK, s.10, Merak Duyabilmek)

“...Bunca sıkıntı niçin çekiliyordu sanki? İnsan okuma bilmeseydi, yazma bilmeseydi de yaşayabiliyordu? Kitapların başında sessiz, kıpırtısız, hareketsiz yaşamının ne gereği vardı? Noyan böyle düşünüyordu...”(YK, s.15, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bunca sıkıntı niçin çekiliyordu sanki? İnsan okuma bilmeseydi, yazma bilmeseydi de yaşayabiliyordu? Kitapların başında sessiz, kıpırtısız, hareketsiz yaşamının ne gereği vardı? Noyan böyle düşünüyordu...”(YK, s.15, Merak Duyabilmek)

“...Ama sevinci uzun sürmedi. “Burada çok kötü yaratıklar var galiba. Onlarla dost olacağımı sanmıyorum. Benim buraya düşüşüme sevindiler. Belki devlerle karşılaşacağım. İnsan sesine hiç benzemiyordu sesleri. İnsan sesi ne güzeldir, ne hoştur. Onların sesinde güzellik, hoşluk göremedim.” Böyle düşündü. Kendini çok yalnız, çok güçsüz buldu...”(YK, s.24, Merak Duyabilmek)

“...Gözyaşlarını tutamadı. Boncuk boncuk gözyaşları ıslak toprağa dökülüyordu. Yakınında bir ses: “Ufff! Ne de tuzlu gözyaşların varmış! Gözyaşların gözlerime döküldü. Gözlerim yanıyor!” dedi. Noyan, ağlamayı bıraktı. Önüne bakarak sesin sahibini görmeye çalıştı. Önünde küçücük bir fare vardı. Ön ayaklarıyla gözlerini ovuşturuyordu. Fareleri de hiç sevmezdi...”(YK, s.25, Merak Duyabilmek)

“...Bir yaramazlık daha yaparsan daha da derinlere doğru inersin. Daha karanlık kuyulara gidersin. Anladın mı? O zaman yeryüzünün bol ışığını, güneşini göremezsin. Hele gökyüzünün maviliğine iyice uzak olursun! Ben maviyi çok severim. Mavi ne güzeldir, öyle değil mi?” dedi. Noyan, Küçük Fare’nin anlattıklarını ilginç bulmuştu. “Burası ‘Yaramazlar Kuyusu’ mu?” diye sordu...”(YK, s.25, Merak Duyabilmek)

“...Küçük Fare, bilgiç bilgiç: “Ne sandındı ya? Elbette Yaramazlar Kuyusu’ndasın!” dedi. “Ne olursun bana buradan nasıl çıkabileceğimi söyle?”(YK, s.26, Merak Duyabilmek)

“...Noyan sustu. Küçük Fare’yle konuşmak iyi gelmiş, üzüntülerinden kurtarmıştı onu. “Niçin bu kuyuya düştün?” diye sordu. Küçük Fare: “Ben mi?” diye sordu...”(YK, s.26, Merak Duyabilmek)

“...Çok kurnazmışım, değil mi?” “Kurnazmışsın ya!” dedi. “Sonra neler oldu, biliyor musun?” “Bilmiyorum.” “Nereden bileceksin? Sen yanımda değildin ki!” “Anlatsam dinler misin?” “Dinlerim.”...”(YK, s.27, Merak Duyabilmek)

“...Kaplumbağa: “Ya ne anlatmamı istiyorsun Noyan Kardeş?” diye sordu. “Ne anlatmanı isteyecektim? Buradan kurtulmanın yolunu biliyor musun? Biliyorsan onu anlatmanı istiyorum.”...”(YK, s.34, Merak Duyabilmek)

“... “Ben mi? Ah ben bunu bilebilsem? Hiç burada durur muyum? Hemen çıkar giderim tıpış tıpış. Şimdi yeryüzü ne güzeldir, kim bilir? Üç yapraklı yoncalar gürleşmiştir. Kekik yaprakları yumuşamıştır. Çam ağaçlarından ne güzel kokular dağılır her yana. Yıldızlar güzeldir. Gökyüzü güzeldir. Mavi güzeldir. Güneş güzeldir. Sen bu Yaramazlar Kuyusu’na niçin düştün? Anlatmayacak mısın?”...”(YK, s.34, Merak Duyabilmek)

“...Kaplumbağa: “Dur da anlatayım. Ben buraya ‘kıskançlık’ yüzünden düştüm. Siz insanlar meraklı yaratıklarsınız.” ‘Neyi kıskandın?’ diyebilirsin. Şeyi kıskandım!.. Başkalarının yavru sahibi olmalarını kıskandım. Bizim otlukta başka kaplumbağalar da yaşıyordu. Onlar da üremek, çoğalmak istiyorlardı. Ben de onların yuvalarını buluyor, yumurtalarını kırıyordum. Çünkü, her yumurta bir kaplumbağa demektir. Bir yumurtayı kırmak, bir kaplumbağayı öldürmekten daha kolaydır. Ben bu kolay işi kolayca yapıyordum. Böylece bir günde bir sürü kaplumbağanın doğmasını önliyordum.” Noyan meraklanmıştı: “Niçin başka kaplumbağaların doğmasını istemiyordun?” diye sordu...”(YK, s.35, Merak Duyabilmek)

“...Kaplumbağa, başını iyice ileriye uzattı. “Sanki insanlar daha iyi kalpli mi oluyorsunuz?” dedi. “Elbette. Senin yaptığını hangi insan yapmış?” Kaplumbağa: “Doğru. Çok doğru. Benim yaptığımı yapmaz insanlar. Ama daha korkuncunu yaparlar! Ben doğmadan, yaşamın güzelliğini öğrenmeden öldürüyordum. Ya insanlar ne yapıyor?” “Ne yapıyor insanlar?” diye sordu Noyan...”(YK, s.36, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, kaplumbağaya tekme savurup onu ötelere fırlattıktan sonra yine oturdu. Bu karanlık, nemli yerden nasıl kurtulacağını düşünüyordu...”(YK, s.37, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, “Nasılsın güzel Fino?” diye sordu...”(YK, s.38, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, “Doğru söylüyorsun Fındıkçığım,” dedi. Fındık: “Beni beğendiğin için sevindim. Seninle arkadaş olurum. Seninle arkadaş olduğumuz için, buraya niçin düştüğümü de anlatırım. Dinlemek ister misin?”...”(YK, s.39, Merak Duyabilmek)

“...Nereye gideceğimi, onları nasıl bulacağımı bilemiyorum ki,” diye düşündü...”(YK, s.43, Merak Duyabilmek)

“...Abla: “Bu kuyu, mutluluk veren tüm şeylerden uzaktır. İstersen seni bu kuyudan kurtarabilirim. Bu kuyudan kurtulmak ister misin?” Noyan, hem sevinç, hem de şaşkınlık içinde kaldı. Sevinci bir kurtarıcı buluşandı. Şaşkınlığını da bu ablanın sesinin tıpkı öğretmenin sesine benzeyişindendi. Bunu şimdi anlıyordu. Karşısındakinin öğretmeni olup olmadığını merak etti. Olanca dikkatiyle baktı ona. Hayır, değildi...”(YK, s.45, Merak Duyabilmek)

“...Bu çok genç, çok güzel bir ablaydı. Öğretmeni yaşlıydı. Saçları beyazlamıştı. Ancak sesi? Aynı öğretmenin sesi idi!.. Abla: “Söylesene Noyan? Bu kuyudan kurtulmak ister misin?” diye sordu...”(YK, s.46, Merak Duyabilmek)

Ancak Noyan bu güzellikleri anlayamadı. Çünkü abla gülerken o öfkeliydi. “Okulda hep dinlenme saati olsa? Hep bahçede gezseniz? Hep oynasanız? Okuma yazma öğrenebilir misiniz, peki?” Noyan: “Okuma yazma bilmesek ne olur sanki?” diye sordu...”(YK, s.48, Merak Duyabilmek)

“... “Kitap okuyamazsınız. Örneğin sen, okuma bilmediğinden kitap okuyamıyorsun!” Noyan sordu: “Yoksa sen bizim öğretmeninin kızı mısın?”...”(YK, s.48, Merak Duyabilmek)

“... “Çok cici bir ablasın. Fakat öteki büyüklere benziyorsun yine de. Onlar da hep kitaptan, okumaktan söz eder dururlar. Okuyunca ne olacak? İnsan kıpırdamadan duracak. Kıpırtısız durmaktan daha kötü, daha zor ne var? Niçin çocuklara bu zor işleri yaptırmak istersiniz?” dedi...”(YK, s.49, Merak Duyabilmek)

“...Noyan şaşkın, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Peri Ablâ’nın yüzüne baktı durdu. Peri Ablâ: “Bak Noyan! Ben sana, senin yaptığın bir iyiliği anlatacağım. Zaten o iyiliğin olmasaydı sana gelmezdim. Seni buradan kurtarmak istemezdim!” dedi. Noyan meraklanmıştı...”(YK, s.51, Merak Duyabilmek)

“... “Bana, benim yaptığım bir iyiliği mi anlatacaksın? Ben ne zaman iyilik yapmışım ki?” diye sordu...”(YK, s.52, Merak Duyabilmek)

“...Yaramazlar Kuyusu’ndan çıkmışlardı. Daha aydınlık, daha rahat nefes alınacak bir yere gelmişlerdi. Düzgün, temiz, herkesin her şeyin rahatça yürüyebileceği bir yol üstündeydiler. Peri Ablâ: “İşte bol ışığa, bol güneşe, temiz havaya kavuştuk Noyancığım. Güzele, iyiye, doğruya giden bir yola çıktık. Bu yolun adı nedir biliyor musun?” diye sordu...”(YK, s.55, Merak Duyabilmek)

“...Her taraf zifiri karanlık içindeydi. İnsanı korkutacak, insanı rahatsız edecek bir karanlık!.. Hemen geri döndü Noyan. Geceyle gündüzün yan yana oluşu şaşırtmıştı onu. “Bu karanlığa doğru gitsek, yine Yaramazlar Kuyusu’na mı düşeriz?” diye sordu...”(YK, s.55, Merak Duyabilmek)

“...Can sıkıntısını unutturan bir şey oldu. Işıklı tepede birçok insan gördü. Yürüyorlardı. Ayakta durup konuşanlar da vardı. Bazısı da sandalyede, koltukta oturuyordu. Tümünün yüzü aydınlıktı. Bakışları ışıktıydı. Sanki her biri bir ışık kaynağı, aydınlatıcıydı. Noyan heyecanla bağırdı: “Peri Ablâ! Peri Ablâ!” “Efendim Noyan?” “Görüyor musun?” “Neyi yavrucuğum?” “İşte işte! O tepenin üstünde. Her gün resmini gördüğümüz! Sınıfımızda resmi asılı olanı, Atatürk’ü görüyor musun?”...”(YK, s.56, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, dolgun yüzlü, beyaz seyrek saçlı birini tanıyacak gibi oldu. Parmağıyla göstererek: “Şu kim peki?” diye sordu...”(YK, s.57, Merak Duyabilmek)

“...Noyan: “Bu sazlı adam kim Peri Ablâ?” diye sordu...”(YK, s.58, Merak Duyabilmek)

“... “Niçin?” diye sordu Noyan...”(YK, s.58, Merak Duyabilmek)

“...Kitap biçimli bir kapıdan içeri girdiler. Evler, insanlar, at arabaları, eşekler gördüler. Küçük bir kasabaydı Noyan’ın karşısındaki. İnsanları acelesiz, gürültü etmekten çekinirmişçesine yürüyorlardı. Evler birbirine yapışmış, yan yana sevimli bir biçimde sıralanmıştı. Uzun bir sokağın kıyısında duruyorlardı. Noyan, birdenbire karşılaştığı bu şeyler karşısında şaşı epeyce. İnsanların giysileri şimdiki giysilere benzemiyordu da. Peri Ablâ: “Nereye geldiğimizi biliyor musun?” diye sordu...”(YK, s.59, Merak Duyabilmek)

“...Noyan: “Hayır. Bilmiyorum. İlk kez gördüğüm bir yer burası!” dedi. “Evet. İlk kez görüyorsun. Burası Akşehir. Nasrettin Hoca’yı biliyor musun?”...”(YK, s.60, Merak Duyabilmek)

“...Peri Ablâ: “Nasrettin Hoca’ya doyum olmaz. Ne kadar yanında dursak, ne kadar konuşmalarını dinlesek, yine doyamayız. Her zaman da Nasrettin Hoca’nın peşinde gezemeyiz. Ancak Hocamızı her gün yanımızda bulundurabiliriz. Hatta onu cebimizde taşıyabiliriz.” Noyan, yeni bir Nasrettin Hoca fıkrası duymuş gibi güldü. Gülmesi geçince de: “Hiç kocaman Nasrettin Hoca cebimize sığarmı?” diye sordu...”(YK, s.62, Merak Duyabilmek)

“...Peri Ablâ: “Evet, çocukların dövülmesine hiç dayanmam!” diye söylendi. Noyan: “Bu çocuk onun oğlu mu?” diye sordu...”(YK, s.64, Merak Duyabilmek)

“...Çocuk: “Efendi, canım kurban sana. Niçin vurdun bana?” dedi...”(YK, s.64, Merak Duyabilmek)

“...Koca elli, kalın bıyıklı adam: “Sersemin birisin de ondan vurdum. Balık tutanların yanından geçerken ‘Hiç’ denir mi?” Çocuk: “Ya ne denir?” diye sordu...”(YK, s.64, Merak Duyabilmek)

“...Adamın biri koşup Keloğlan’ı bileğinden yakaladı. Çıplak ensesine kuvvetli bir tokat indirdi. Zavallı Keloğlan: “Efendi, canım kurban sana. Niçin vurdun bana?” dedi...”(YK, s.65, Merak Duyabilmek)

“...Keloğlan: “Efendi, canım kurban sana. Niçin vurdun bana?” dedi...”(YK, s.65, Merak Duyabilmek)

“...Adam: “Akılsız!” diye bağırdı. Keloğlan: “Akılsızlığım ne efendi?” “Bir köpek leşi görünce öyle mi denir?” “Ya ne denir?”...”(YK, s.66, Merak Duyabilmek)

“...Haksızlığa karşı bir başkaldırı vardı sesinde. “Dalgınlığı çok sopa yedirdi zavallıya.” Noyan: “Hangi dalgınlık?” diye sordu...”(YK, s.66, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, Peri Ablanın yanında zavallı Keloğlan’ın her karşılaştığı yetişkinden tokat yişişini düşünerek yürüyordu. Kendi kendine: “Şu yetişkinler küçüklere çok haksızlık yapıyorlar, ama bunu kendilerine kabul ettiremezsin. Acaba, şimdiki büyükler de küçükken büyüklerinden dayak yiyorlar mıydı? Eğer yiyorlardıysa, büyüyünce bunları niçin anımsazlar? Bunun çok kötü bir şey olduğunu niçin düşünmezler?” diyordu...”(YK, s.67, Merak Duyabilmek)

“...Öten kuşların, havlayan tazıların, kişneyen atın sesleri onu düşüncelerinden uzaklaştırdı. Renk renk çiçekler açmış bir yerde yürüyorlardı. Gür ağaçlarla dolu dağlar uzayıp gidiyordu. Büyük bir ağacın çevresinde kargalar, kuzgunlar, başka kuşlar ötüşüp duruyorlardı. Yere inmeye çalışıyordu kuşlar. Ama iki tazi durmadan koşuyor, onlara keskin dişlerini göstererek hırlıyor, havlıyordu. Biraz ötede doru bir at durmadan kişniyor, ön ayağıyla yerleri eşeliyordu. Hayvanların böylesine telaş içinde oluşu Noyan’ı şaşırttı. “Burada ne oluyor Peri Abla?” diye sordu...”(YK, s.67, Merak Duyabilmek)

“...Uzun boylu, güçlü görünümlü bir adam yüzükoyun yatıyordu. Sırtının ortasına bir ok saplanmıştı. Giysileri kan içindeydi. Kuşların bu yaralı gence saldırmak istediği, tazıların da kuşlara karşı onu korumaya çalıştıkları anlaşılıyordu. Noyan: “Bu yaralı kim?” diye sordu...”(YK, s.68, Merak Duyabilmek)

“...Peri Abla: “Bu yaralı adama ‘Boğaç Han’derler. Dirse Han Oğlu Boğaç Han,” dedi. “Sırtına ok saplanmış.” “Evet.” “Düşmanları mı ok atmış ona? Çok da güçlü bir adama benziyor.” “Güçlüdür. Bir yumrukta bir boğayı öldürmüştür. Onun için adına ‘Boğaç’ demişler. Oku da düşmanları atmadı ona. Babası attı.” “Babası mı? Yanlışlıkla mı?” “Hayır. Bile bile.” Noyan, şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı neredeyse... “Neee?” dedi...”(YK, s.68, Merak Duyabilmek)

“...Noyan: “Türk Tarihi ne demektir?” diye sordu...”(YK, s.69, Merak Duyabilmek)

“...Sonra da: “Kurtulacak mı acaba? Biz şu oku çekip çıkarsak onu kurtarabilir miyiz? Haydi yapalım bu işi Peri Ablacığım. Haydi!..” dedi...”(YK, s.69, Merak Duyabilmek)

“...Peri Abla: “Biz burada hiçbir şey yapamayız. Yalnız olup bitenlere bakarız. Elimizden başkası gelmez ki.” “Peki, Boğaç Han ölecek mi? Bu kuşlar onu yiyecek mi? Bu güzel at hep böyle acıklı acıklı kişneyecek mi? Bu oku bir çıkaran olamayacak mı?”...”(YK, s.70, Merak Duyabilmek)

“...Yeni bir kapıdan geçtiklerini anlayamadı bile. Peri Abla: “Bak Noyan! Şu adayı görüyor musun?” dedi...”(YK, s.71, Merak Duyabilmek)

“... “Gibisi fazla. O, yumurtadır Noyancığım.” ' Noyan şaşırmıştı iyice. “Yumurta mı? Gerçekten yumurta mı?” diye sordu...”(YK, s.71, Merak Duyabilmek)

“...Kapıdan içeri girdiler. Tertemiz sokaklar, güzel evler, zengin dükkânlar vardı karşılarında. Caddeden bazen at arabaları geçiyor, şehrin sessizliğini bozuyordu. Araba uzaklaşınca da yine eski sessizlik başlıyordu. Peri Ablâ: “Alâaddin’in kentindeyiz. Burası Bağdat!” dedi. “Alâaddin kim?”...”(YK, s.77, Merak Duyabilmek)

“... “Sihirli lambasıyla ün yapmış bir genç. Önceleri haylaz, annesini üzen, tembel bir çocukken, sonraları iyi kalpli, çalışkan, herkesin sevgisini kazanan biri. Sihirli lambaya sahip olduktan sonra cinleri buyruğunda çalıştırmıştır.” “O lambayı biz de görebilir miyiz?”...”(YK, s.77, Merak Duyabilmek)

“...Gülünç şeyler, dünyanın neresinde olursa olsun, çocukların hoşuna gider. Gide gide çok büyük bir evin önünde durdular. Bu ev öteki evlere hiç benzemiyordu. Buna ev değil, “saray” demek daha uygun düşerdi. Noyan, çocukları da, top sakallı adamı da unuttu. Olanca dikkatiyle karşıdaki saraya bakıyordu. Pencerelerde göz kamaştırıcı güzellikte perdeler asılıydı. İçeriden şarkı sesleri, müzik aletiyle çalınan güzel ezgiler geliyordu. Sarayın kapısında kılıçlı askerler nöbet bekliyordu. Dik duruşluydu askerler. Kılıçlarını omuzlarına dayamışlardı. Noyan kendi kendine: “Ne güzel bir saray! Bu sarayda yaşayanlar kim bilir ne kadar mutlu insanlardır?...”(YK, s.78, Merak Duyabilmek)

“...Adam, yüklerini omuzladıktan sonra: “Yeni lambalarla eski lambaları değişiyoruuuuuum! Eskiği alıp, yeniği veriyoruuuuuum!” diyerek yürümeye başladı. Çocuklar da peşindeydi. Ona öykünüp duruyorlardı. Birden ortalık karardı. Noyan heyecanlanmıştı. Peri Ablâ’ya iyice yaklaştı. Onu kolundan yakaladı. “Ne oldu Peri Ablâ? Yine mi Yaramazlar Kuyusu’na düştük?” diye sordu...”(YK, s.80, Merak Duyabilmek)

“...Seni, Lilliputlar Ülkesi’ne götüreyim.” “Lilliputlar Ülkesi mi? O da ne demek?”...”(YK, s.83, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, bu adamı hiç sevmemişti. “Bu adam harami mi?” diye sordu...”(YK, s.91, Merak Duyabilmek)

“... “Nee?” “Bir gecede beş bin altın olur, diyorum.” Pinokyo şaşmış kalmıştı: “Beş altın nasıl olur da beş bin altın olur? Benim matematik bilgime göre beş altın beş altındır. Beş altından beş bin altın olmaz ki?” dedi...”(YK, s.100, Merak Duyabilmek)

“...Pinokyo’nun gözleri sevinçten fıldır fıldır döndü: “Bu söyledikleriniz doğru mu?” diye bağırıldı...”(YK, s.101, Merak Duyabilmek)

“...Pinokyo’nun iyi bir çocuk hâline gelişini de öğrenirsin.” Noyan’ın içi umutla, sevinçle dolmuştu. “Demek sonunda Pinokyo iyi bir çocuk olabiliyor öyle mi?”...”(YK, s.103, Merak Duyabilmek)

“...Kocaman kapısı olan geniş salonlu bir yapının içindeydiler. Buraya nasıl geldiklerini anlayamamıştı Noyan. Geniş salona başka kapılar açılıyordu. Birçok kapı göze çarpıyordu. Kapıların tümü kapalıydı. Kapının biri hızla aralandı. Kısa boylu, yuvarlak vücutlu, sevimli görüşünüşlü bir adam salona çıkmıştı. Elini kolunu sallayarak konuşuyordu: “Koşun efendiler! Koşun Tanrı’nın iyilik seven kulları koşun! Efendim Don Kişot görülmemiş bir savaşa girişti, devle savaşıyor. Devi öldürüyor.” Uzun, siyah pelerinli adam, okumakta olduğu kitabı masanın üstüne bırakıp ayağa kalktı. “Ne diyorsunuz siz dostum? Sizin aklınız başınızda mı?” dedi...”(YK, s.103, Merak Duyabilmek)

“...Noyan: “Bu Don Kişot deli miydi?” diye sordu...”(YK, s.109, Merak Duyabilmek)

“...Kaplan, daha da öfkeyle bakmaya, dişlerini daha da çok göstermeye başladı. Aslan da ondan geri kalmıyordu. Korkunç bir kavgaya girişmeye hazırdı ikisi de. Noyan: “Aslan mı yener, kaplan mı yener Peri Ablacığım?” diye sordu...”(YK, s.110, Merak Duyabilmek)

“...Peri Ablâ yanıt vermedi. Noyan çevresine bakındı. Peri Ablâ yoktu!.. Korkuya kapıldı Noyan. Bunca hayvanın arasında ne yapacaktı şimdi? Tümü kocaman kocamandı. Gelip insanları kötülerse? Onlarla nasıl başa çıkacaktı? Yaramazlar Kuyusu’nda gördükleri küçüktü. Ya bunlar? Bunlarla

büyükler bile başa çıkamazdı. Hem Peri Abla'ya öylesine alışmıştı ki... Onun yokluğuna dayanamazdı. Olanca gücüyle bağırdı: “Peri Ablacığım! Peri Ablacığım! Neredesiniz?”...(YK, s.110, Merak Duyabilmek)

“...Noyan, bunu anlayamadı. Ablanın sesi değişti. Buna da çok şaşıtı. Aslanla kaplanın kavgalarını ansıdı. Merak ediyordu. “Aslan mı yenecekti, kaplan mı Peri Abla?” diye sordu...”(YK, s.111, Merak Duyabilmek)

Özgür Olmak

Özgür olmak, kişinin içinde özgürce düşünüp hareket edebilmesidir.

“...“Haklısın. Hiç kimse burada kalmak istemez.” “İstemez ya! Ah ben buradan kurtulabilsem. İşığa, aydınlığa kavuşabilsem! Gökyüzünün maviliğine doya doya bakabilsem! Nasıl sevinirim, nasıl oynarım. Göreceksin bir...””(YK, s.26, Özgür Olmak)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

“...Allah canını alsın. Ne demeye bacaklarıma sızı geldi bilmem ki? O kadar da iğne, ilaç, banyo. Hiçbiri fayda etmedi. Hele kışın azıyor. Sızım sızım sızlıyor bacaklarım. Zaten bacak ağrılarım olmasa ben sokak sokak dolaşır, o Noyan bücürünü bulurum...”(YK, s.12, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Fakat Hasan, soğumuştı arkadaşlarından. Onlarla kaynaşamıyordu. Daha hakçasını söylersek: Sınıf arkadaşları Hasanla kaynaşmak istemiyorlardı. Yine onun sıksıklığıyla eğleniyorlar, yine ayakkabılarının eskiliğine gülüyorlardı. Sonunda Hasan okulu bıraktı. Öldürseler okula gitmeyecekti...”(YK, s.13-14, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Hasan’ın babası hem yaşlı, hem de topaldı. Ev yapım işlerinde çalışıyor, çok az para kazanıyordu. Bu parayla ona güzel ayakkabılar alamıyordu. Hasan’ı şişmanlatacak, sıksıklıktan kurtaracak yiyecekler alamıyordu. Arkadaşları Hasan’ın fukaralığıyla eğleniyorlardı. Hasan bunu ne annesine, ne de babasına söyledi. Yalnız okula gitmemekte direndi. Azarlara, sopalara katlandı durdu...”(YK, s.13, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Noyan, okulda değildi. Hasan’ın yanında da değildi. Kaldırımlarda geziyor, arabalara, satıcılara bakıyordu. Çünkü onun için hareketli, canlı şeyler önemliydi. Hele kendisine hiç karışılmamalıydı. Sıralarda oturmak, sessiz durmak birisi tarafından yönetilmek hoşlanmadığı şeylerdi. Hele kitaplar!.. Hiç ilgisini çekmiyordu. Kitapların resimleri biraz hoşuna gidiyordu, ama bir zaman sonra hep aynı biçimde duran resimlerden de bıkmış, hoşlanmaz olmuştu. Kitaptaki yazılar da Noyan’a göre, eciş bücüş bir sürü karınca ölüsü gibi şeylerdi. En sevdiği, dinlenme saatleriydi. Ancak bu dinlenme saatleri de öyle az, öyle çabuk bitiyordu ki... Dinlenmeye başlayışla bitiş, şaşılacak kadar kısa sürdüğü için ayrıca, can sıkıcıydı. Ama ders saatleri mi? Bitmek bilmiyor, tükenmek bilmiyordu!.. Öğretmen de durmadan: “Susun çocuklar!” “Sessiz olun çocuklar!” “Kıpırdayıp durma Noyan!” “Kitaplarınızı çıkarın çocuklar!” “Çok gürültü yapıyorsunuz!” “Gürültü istemiyorum çocuklar!” diyordu. Bunlar da hoş gitmeyen, can sıkıcı şeylerdi Noyan için!...”(YK, s.15, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Noyan’ın babası eve geç gelir, erken giderdi. Bazen gazete getirdiği de oluyordu. Gazetesini kendi kendine okurdu. Bir gün Noyan: “Baba bana da okusuna...” demişti. Babası: “Sen daha küçüksün. Anlayamazsın,” diye karşılık vermişti. Annesi hiç kitap okumazdı. Gazete de okumazdı. Anneannesinin kitap okuduğu oluyordu. Hep aynı kitabı okur, sessizlik isterdi. Noyan’ın konuşmasına, dayanamaz kızardı. Okumasını bitirince kitabı beyaz çantasına yerleştirir, duvardaki çiviye asardı. Noyan, okula gitmeden önce kitaplarla, okumayla bir yakınlık, bir ilgi kuramamıştı. Ayrıca okuyanlar ona ya anlayamayacağını söylemişler ya da azarlamışlardı. Şimdi okulu da, okuldaki kitapları da sevmiyordu. Hele hareketsizliği, okulunu, dershaneyi sevmiyordu. Bu olup

bitenlerin Hasan'la hiç ilgisi olamazdı. Anneanne hepten yanılığ içindeydi..."(YK, s.18, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Gözyaşlarını tutamadı. Boncuk boncuk gözyaşları ıslak toprağa dökülüyordu. Yakınında bir ses: "Ufff! Ne de tuzlu gözyaşların varmış! Gözyaşların gözlerime döküldü. Gözlerim yanıyor!" dedi. Noyan, ağlamayı bıraktı. Önüne bakarak sesin sahibini görmeye çalıştı. Önünde küçücük bir fare vardı. Ön ayaklarıyla gözlerini ovuşturuyordu. Fareleri de hiç sevmezdi..."(YK, s.25, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Yeryüzüne, ışığa, evime döneyim. Eğer hep burada kalırsam sıkıntıdan patlarım!".."(YK, s.26, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"... "Ooo! Hepimiz buradan kurtulmak, hepimiz ışığa, aydınlığa çıkmak istiyoruz. Sanki biz sıkıntı içinde değil miyiz? Sanki, buradayız diye seviniyor muyuz. Ama hiçbirimiz buradan nasıl çıkacağımızı bilmiyoruz..."(YK, s.26, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Noyan: "Evet," dedi. Küçük Fare: "Ben hırsızlığı çok severim. Zaten siz insanlar da bizi böyle bilirsiniz ya! Sevdiğim şeyi yaptım. Sonunda da buraya düştüm," dedi..."(YK, s.26, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Noyan: "Nasıl bir hırsızlıktı?" "Nasıl bir hırsızlık mı? Anlatmamı istiyorsun galiba? Dur anlatayım: Başkasının yuvasından yuvama yiyecek indirme hırsızlığı yaptım. Peki bunu nasıl yaptığımı da merak ediyor musun? Eğer merak ediyorsan anlatayım?" Noyan: "Anlat. Merak ediyorum," dedi..."(YK, s.27, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"... "Üff! Ben bir kara kaplumbağasıyım. Kuru yerlerde yürümeye alışkınım. Bu ıslak yerlerde gezmek de hiç hoşuma gitmiyor. Burada hoşuma gitmeyen daha pek çok şey var... "...Gündüz güneşe, gökyüzünün maviliğine, bulutlara bakmaya alışkınım. Püfür püfür esen rüzgârların yüzümü okşayışına alışmışım..."(YK, s.32, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Noyan, Kaplumbağa'nın sözünü kesti: "Sus diyorum sana akılsız kaplumbağa, sus! Sana kalsın dedenden dinlediklerin. Ben dinlemek istemiyorum onları..."(YK, s.34, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Sen bu Yaramazlar Kuyusu'na niçin düştün? Anlatmayacak mısın?" Noyan kararlı: "Hayır!" dedi..."(YK, s.35, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Köpek kuyruğunu salladı. "Demek burada da bir insanla karşılaşmak varmış! Hev hev! Ben de seni gördüğüm için sevinçliyim. Hev hev!" Noyan, onu okşamak için elini uzattı. Köpek, okşanmaktan korkuyormuş gibi geri çekildi..."(YK, s.38, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"... "Hep buradaysan arkadaş olalım seninle?" Fındık: "Buradan kurtuluncaya dek buradayım. Arkadaş olabiliriz. Zaten insanların en eski arkadaşı köpeklerdir. Atlara bakarsan, en eski insan arkadaşı kendileriymiş. Doğrudan doğruya yalan. Biz onların yalancılığına kızarız. Kızdığımız için de nerede at görsek hemen kovalarız. Koskocaman atlar bizden korkar. Hev hev hev!"..."(YK, s.38, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Noyan: "Elbette isterim. Arkadaş arkadaş dinlemez mi?" "Dinle öyleyse: Ben, dedikodu suçlusu olarak burada bulunuyorum. Bizim köy iki mahalledir. Biri 'Aşağı Mahalle', öteki 'Yukarı Mahalle' olarak adlandırılmıştır. Bu mahallelerde kocaman kocaman çoban köpekleri yaşar. Ayakları iri, bacakları kalın, ağızları geniş, dişleri de uzun, sivri ve keskindir. Ben tümünden korkuyordum doğrusu. Onun için de tümü beni beğensin, sevsin istiyordum. Elimden geldiğince tümüne yaranmak istedim..."(YK, s.39, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

"...Noyan, şaşkın düşünürken uzaktan birlikte şarkı söyleyenlerin sesi duyuldu. Hayvanlar yanına gelmeden de aynı seslerin söylediği koroyu dinlemişti... "Anladım. Biraz önce şarkı söyleyenler de bunlarmış. Bunlar benimle iyi uğraşacaklar. Karanlık olmasa, gözüm görse tümünü birer birer cezalandırdım ya, çok karanlık..."(YK, s.42, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Noyan’ın kaşları çatıldı birden: “Kitaplar arasına mı? Hayır! Kitaplar arasında götürme. Beni evime götür. Evimi istiyorum ben. Annemi istiyorum!” “Seni evine götüremem. Kitaplar arasına götürürüm.” “Gitmiyorum!” “Öyleyse okuluna götüreyim...” Noyan: “Okula da gitmek istemiyorum!” dedi...”(YK, s.46, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bir de okuma yazma öğrenirsen... Bir de kitapları seversen... Daha da bilgili olursun.” Noyan: “Hayır! Ben kitapları sevmeyeceğim!” dedi. “Yani, sen, benimle kitaplar arasında gezmeye gelmeyecek misin?” “Hayır, gelmeyeceğim.” Peri Ablâ: “Peki, öyleyse! Sen bilirsin...”(YK, s.50, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Noyan, kendi kendine: “Bu okuma çok gerekli bir şeye benziyor galiba...” diye düşündü...”(YK, s.76, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Dar bir yolda ilerliyorlardı. Peri Ablâ: “Yoruldu mu?” diye sordu. “Hayır. Yorulmadım!” “Usandın mı?” Noyan: “Usanmak mı? Gördüklerim öylesine ilginç ki... Gördükçe göresim geliyor!”...”(YK, s.76, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Peri Ablâ gülümsedi: “Öyledir ya. Kitaplar usandırmaz, sevdirebilir her şeyi. Kendilerini sevdirmekle kalmazlar, başka şeyleri de sevdirebilirler. Bunu sonra daha iyi anlayacaksın. Şimdi şu kapıdan girince bir kentle karşılaşacağız. Kentin sokaklarında gezeceğiz. İster misin?” Kent sokaklarında gezmeyi çok seven Noyan, sevinçle: “İstemez olur muyum ablacığım?” dedi...”(YK, s.76, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Peri Ablâ’nın eli, omuzunu sarsmasaydı daha başka şeyler de düşünecekti. Peri Ablâ: “Bak Noyan! Şimdi sarayın kapısı açılacak. Bir genç kız çıkacak kapıdan. Eski lambayla yeni lamba değişecek!” dedi. Peri Ablâ’nın söyledikleri hemen oldu: Kapı açıldı. Güzel giysiler içinde, giysilerinden çok daha güzel bir genç kız görüldü. Elinde, kayık biçiminde bir lamba tutuyordu. Genç kız gülererek: “Hey lambacı! Eski lamba alıp yeni lamba veren!.. Al şu eski lambayı da yeni bir lamba ver.” Top sakallı, kurnaz bakışlı adam: “Buyur hanım kızım. İşte yeni lambalarım selededir. Hangisini beğenirsen onu al...” dedi. Genç kızın elindeki lambayı alıp heybesine yerleştirdi. Genç kız, seleden yeni bir lamba seçmeye uğraşırken: “Senin gibi taciri de yeni görüyoruz! Eski lambayı alıp, yeni lamba veriyorsun. Sultanımız Hanım senin aklına öyle güldü, öyle güldü ki, neredeyse bayılacaktı. İyi ki geldin. Sultanımız Hanım’ı hiç kimse böylesine neşelendiremezdi,” dedi...”(YK, s.79, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Peri Ablâ: “Biz kitaplarda olup bitenleri değiştiremeyiz Noyancığım. Sarayın kurtulması işini Alâaddin’e bırakalım da bir başka yere gidelim...”(YK, s.83, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Noyan: “Bu evin sahibi çok zenginmiş!” dedi. “Burası ev değil ki. Mağara. Kırk Haramilerin mağarası. Hırsızlık, zorbalık yaparak başkalarının malını alanlara ‘harami’ denir. Soyguncu, hırsız takımındır haramiler.” Peri Ablâ daha da konuşacaktı. Ancak dışarıdan duyulan ses konuşmasını yarıda bıraktı. Dışarıdaki ses: “Açıl susam açıl!” diye bağırıyordu. Hemen bir gürültü oldu. Karşıdaki duvar oynadı. Yavaş yavaş dışarıya doğru açıldı. Duvar açılır açılmaz bir adam koşarak girdi içeriye. Koltuğunda dürülüp bükülmüş çuvallar vardı. Belinde kılıç asılıydı. Kalın kaşlı, kırmızı yanaklı, top sakallı biriydi içeriye giren adam. O girdikten sonra karşı duvar yavaş yavaş içeriye doğru geldi. Kapandı. Eski hâline döndü. Mağaranın içinde kalan adam çevreye bakınmaya başladı. Her gördüğü onu şaşırtıyordu. Gittikçe şaşkınlığı artıyor, gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi oluyordu. Sakallı yüzünün ortasındaki ağzı, bir köstebek yuvasının deliği gibi yuvarlak, karanlık, açık kalıyordu. Kendini unutmuştu. Koltuğunun altındaki çuvallar yere düştü. O, bunu anlayamadı bile...”(YK, s.90, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Sanşo Pansa: “Senin söylediklerine benim aklım ermez dostum. Ben devin kellesini bulup adama sahip olmalıyım,” dedi...”(YK, s.108, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Noyan, “Anneciğim!” dedi. Annesi, “Yavrum...” diye karşılık verdi. “Bana okul çantamı getirin. Alfabemi, fişlerimi, kalemimi, defterimi de getirin. Öğretmenime de hasta olduğumu söyleyin. İyileşir iyileşmez okula geleceğimi de söyleyin,” dedi...”(YK, s.112, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

4.1.9.7 Evrenselcilik

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülü olmak demektir.

“...Noyan ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Küçük Fare konuştu: “Böyle bir şeyi biz fareler yapmayız. Çünkü fareler tecimle uğraşmazlar. Tecim, insana özgü bir uğraşıdır. Bu örneklerden yalnız biri. Ben, insanların hırsızlıklarını anlatsam akşama dek, sabaha dek bitiremem. Yeryüzünün en hırsız yarattığı insandır. Tavukların yumurtasını, ağaçların meyvesini, denizlerin balığını çalan insanlardır. Hi hi hi! İnsan gibi hırsız az bulunur yeryüzünde. Hi hi hi!” Küçük Fare, gülererek, zıplayarak uzaklaştı...”(YK, s.30, Açık Fikirli Olmak)

“...Noyan: “Senin gibi güzel bir köpek görmedim Fındık. Niçin buraya düştün?” diye sordu. Fındık: “Hev hev! Sen çirkin misin sanki? Tombul beyaz yüzün, kara kara gözlerin, sıra sıra inci gibi dişlerin, ufak sivri burnun var. Seni her gören sevimli bulur. Sevimlisin, güzelsin diye bu kuyuya düşmekten kurtuldun mu sanki? Hev hev hev!”...”(YK, s.39, Açık Fikirli Olmak)

“...Fındık kulaklarını dikti: “Ne dedin?” diye sordu. “Çok kötü bir şey yapmış olduğumu söyledim.” Fındık: “Sanki siz insanlar daha mı az dedikodu yaparsınız? Ben dedikoduculuğu insanlar arasında yaşadığım için öğrendim. İnsanlar bu konuda daha da korkunçtur. Bu yüzden birbirlerini öldürmüşler, çocukları mutsuz etmişlerdir...”(YK, s.40, Açık Fikirli Olmak)

“... “Gelişine sevindim Noyancığım! Burası Yaramazlar Kuyusu. İyiliği sevmeyenlerin, iyi olmaya çalışmayanların, cahillerin kaldığı yer. Ben seni şimdi kitap sayfalarında olup biten şeyleri göreceğin bir geziye götüreceğim. Çok beğeneceksin gezimizi. Kitapları da çok seveceksin bundan böyle. Şunu da unutma: Zaman en kıymetli varlığımızdır. Onu iyi kullanmalı, iyi işler için harcamalıyız,” diye konuştu...”(YK, s.54, Açık Fikirli Olmak)

“...Noyan, “Biz de gidelim mi?” diye sordu. Peri Ablâ, “Nereye?” “Pinokyo”’nın gittiği yere.” “Pinokyo kötü arkadaşlara uydu. Başına çok işler açacak. Pinokyo cahilin biri. Cahillerin peşinden gidilmez. Bilginlerin peşinden gitmeyi severim ben.”...”(YK, s.102, Açık Fikirli Olmak)

“...Bu sözler Noyan’ın içini burkuyordu. Peri Ablâ, sanki Pinokyo’yu değil de kendisini kötülüyordu. “Sonunda neler olacağını merak ettiğim için böyle konuştum Peri Ablacığım!” dedi. “Sonunda neler olduğunu ‘Pinokyo’ kitabını okuyunca öğrenirsin. Cahilliğin, okuldan kaçmanın, kötü arkadaşlara uymanın, insanın başına ne dertler açtığını görür anlarsın...”(YK, s.103, Açık Fikirli Olmak)

Erdemli Olmak

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“...Peri Ablâ: “Orada gördüğün kimseler insanlara yararlı işler yapmış olanlardır. Onları herkes, tüm insanlık sever,” dedi...”(YK, s.57, Erdemli Olmak)

“...Noyan: “Pinokyo cahil, ama çok sevimli bir yaratık.” Peri Ablâ: “Dışımızdaki sevimlilikler, içimizdeki çirkinlikleri yok edemezler. Pinokyo istediği kadar sevimli olsun. Cahilin biridir. Okul kaçkıdır. Okulu seveceğine başıboş gezmeleri sevmiştir. O, zavallı babası yoksul Geppetto’yu az mı üzmüştür?”...”(YK, s.102, Erdemli Olmak)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Noyan ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Küçük Fare konuştu: “Böyle bir şeyi biz fareler yapmayız. Çünkü fareler tecimle uğraşmazlar. Tecim, insana özgü bir uğraşıdır. Bu örneklerden yalnız biri.

Ben, insanların hırsızlıklarını anlatsam akşama dek, sabaha dek bitiremem. Yeryüzünün en hırsız yarattığı insandır. Tavukların yumurtasını, ağaçların meyvesini, denizlerin balığını çalan insanlardır. Hi hi hi! İnsan gibi hırsız az bulunur yeryüzünde. Hi hi hi!” Küçük Fare, gülererek, zıplayarak uzaklaştı...”(YK, s.30, Çevreyi Koruma))

4.1.9.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Mahalleden çocuklar tavşanları görmek isteyince kıskanmaz, gösterirdi. Başka çocukların da sevinmesini, mutlu olmasını isterdi. Onları, okuldan kaçsınlar diye toplamazdı tavşanlarının başına. Hem artık okul Hasan’ı ilgilendirmiyordu. İsteyen gitsin, istemeyen gitmesin. Okuldan Hasan’a ne sanki?...”(YK, s.14, Yardımsever Olmak)

“...Noyan: “Bu kuyudan kim kurtulmak istemez? Elbette isterim.” “İyi öyleyse. Seni buradan çıkaracağım.” Noyan sevinçle: “Hemen gidelim ablacığımlı Hemen gidelim! Beni bizim eve götür. Bizim eve gidince sana çikolata bile veririm,” diye bağırды. “Evine gitmeyeceğiz. Seni kitaplar arasında gezdireceğim.”...”(YK, s.46, Yardımsever Olmak)

“...Bir de okuma yazma öğrenirsen... Bir de kitapları seversen... Daha da bilgili olursun.” Noyan: “Hayır! Ben kitapları sevmeyeceğim!” dedi. “Yani, sen, benimle kitaplar arasında gezmeye gelmeyecek misin?” “Hayır, gelmeyeceğim.” Peri Ablâ: “Peki, öyleyse! Sen bilirsin...”(YK, s.50, Yardımsever Olmak)

“...Cebinden beyaz bir mendil çıkarıp Noyan’ın yüzünü, gözlerini sildi. Gözyaşlarını kuruladı...”(YK, s.54, Yardımsever Olmak)

“...Peri Ablâ: “O mu? Onun adı Edison’dur. Elektrik lambasını bulan, karanlıkları aydınlatan, geceleri gündüzleştiren adam,” dedi...”(YK, s.57, Yardımsever Olmak)

“...İnce, zayıf yapılı, avurtları çökük, başkalarını rahatsız etmekten çekiniyormuş gibi yürüyen bir yaşlı adama bakıp duruyordu. Nedense ona acımişti. Sevimli, canayakın bir adamdı. Peri Ablâ: “O baktığın adamın adı Pestalozzi’dır. ‘Kimsesiz Çocukların Babası’ da derler ona. Çok büyük bir öğretmendir. Kimsesiz çocukları çevresine toplamış, onlara iş öğretmiş, herkese bir iş yapmasını öğütlemiştir.” Yanık yüzü, dost bakışlı, zayıfca biri dikkatini çekti Noyan’ın. Omuzuna bağlamasını dayamış, herkese, her şeye sevgiyle bakıyordu...”(YK, s.57, Yardımsever Olmak)

“...Peri Ablâ: “Üzıldün biliyorum. Bundan sonra okuldan kaçmazsın. Böylesi üzüntülere de düşmezsin. Haydi bakalım gidiyoruz. Kitap sayfalarında gezdireceğim seni,” dedi. Yürüdüler...”(YK, s.59, Yardımsever Olmak)

“...Noyan: “Yine olmaz. Sen beni kandırıyorsun!” “Olmaz mı? Niçin?” “Çünkü Nasrettin Hoca büyük, kitap küçük. Nasrettin Hoca kitabın içine nasıl sığsın?” Peri Ablâ, kendini tutamadı. Güldü... Güldü... Biraz durdu, yine güldü. “Ah Noyan ahi Çok hoşsun doğrusu! Ama biz bu tartışmaları bırakalım da buradan gidelim. Sana başka şeyler göstereyim.” Kapıdan çıktılar. Bir başka kapının önündeydiler. Peri Ablâ kapıyı açtı. İçeri girdiler...”(YK, s.62, Yardımsever Olmak)

“...Peri Ablâ: “İşte bu çocuk, tüm çocukların sevdiği ‘Keloğlan’dır Noyan,” dedi...”(YK, s.65, Yardımsever Olmak)

“... “Annesi, Keloğlan’ı tuz almaya göndermişti. Onların zamanında tuza ‘hiç’ derlermiş. Alacağı şeyi unutmamak için, adını söyleyerek gidiyordu bakkala. Balıkçılar tuza hiç dendiğini bilmiyorlardı. ‘Öyle denmez,’ dediler. Keloğlan da alacağı şeyi söylüyorlar sandı zavallı. Kötü rastlantılar oldu. ‘Hiç’ yüzünden dayak yedi durdu. Keloğlan bu. Başına çok garip olaylar gelmiş biri. Sevimli, cana yakın, çocukların sevgilisi. Haydi gidelim!”...”(YK, s.67, Yardımsever Olmak)

“... “Ana Ruh Kuşu da bir fili bir oturuşta yiyip bitiriyor!” “!!!!?” “Bunlar ‘Denizci Sinbad’ın Yolculukları’ adlı kitapta vardır. Sinbad, birbirinden heyecanlı yedi yolculuğa çıkmıştır. Ünü, tüm dünya çocukları arasında yayılmıştır. Şimdi yolculuklarından birini göreceğiz. Bak, onun gemisi yaklaşıyor.”...”(YK, s.72, Yardımsever Olmak)

“...Peri Abla: “O, ‘Yumurtayı parçalamayın,’ diyen adam Denizci Sinbad’dır,” dedi...”(YK, s.73, Yardımsever Olmak)

“...Peri Abla: “Adını ettiğim ülke ‘Cüceler ve Devler Ülkesi’nde Gülliver’in Yolculukları’ adlı kitapta sözü edilen ülke,” dedi. “Orada cüceler mi yaşar, devler mi?” “Cüceler yaşar. Gülliver’in ilk yolculuğu, Lilliputlar Ülkesi’ne olmuştur.” “Cüceler çok mu küçük?” “Çok küçüktür. Bu ülkenin her şeyi cücedir. Söz gelimi kazları serçe kuşu büyüklüğündedir.”...”(YK, s.83, Yardımsever Olmak)

“...Peri Abla gülümseyerek: “Ne oldu Noyan?” diye sordu. “Bir çocuk!!!” “Olabilir?” “Ama tahtadan bir çocuk! Aaaa ceketini kâğıttan yapmışlar! Şapkası da nasıl bir şapka öyle? Tamam! Anladım. Şapkası hamurdan!..” Peri Abla, “Onun adı ‘Pinokyo’dur!” dedi. “Pinokyo mu?” “Evet.” “Ayy! Ne güzel de adı var? Pinokyo! Tahtadan yapılmış çocuk. Pi-nok-yo!” “Evet. Tahtadan yapılmış Pinokyo! Onu Geppetto adlı, iyi kalpli, elinden iş gelir, ihtiyar, yoksul bir adam yapmıştır.”...”(YK, s.95, Yardımsever Olmak)

“...Tilki, “Elbette doğru,” dedi. Kedi, “Biz hiç yalan konuşmayız,” dedi. Bu sırada, yolun çitine konup onları dinlemekte olan karatavuk söze karıştı: “Pinokyo kardeş! Pinokyo kardeş! Sakın kötülerin sözüne uyma!” diye bağırdı...”(YK, s.101, Yardımsever Olmak)

“...Peri Abla Noyan’a eğilerek: “İşte Don Kişot bu. Kötü kitaplar okuyarak aklını bozan adamdır. Don Kişot! Başından birbirinden gülünç, birbirinden tehlikeli bir yığın olay geçmiştir. Kötü kitaplar aklını öylesine bozmuş ki, uykuda bile rahat değil. Bak gözleri kapalı. Uyku hâlinde. Yine de rahat değil. Düşünde uydurduğu bir devle dövüşüyor. Onu bu duruma kötü kitaplar getirdi. Uyanırken de mutsuz, uyurken de,” dedi...”(YK, s.106, Yardımsever Olmak)

“...Ötekiler araya girip beyaz gömlekli, kırmızı takkeli şövalyeyi hancının elnden kurtardılar. Ama bunca tokat, tekme, yumruk az gelmişti. Şövalyeliğe özenmiş yaşlı Don Kişot uyanmamıştı. Adamın biri bir kova dolusu suyu şövalyenin başından aşağı boca etti. Don Kişot ancak o zaman gözlerini açabildi. Onu yatağına götürüp yatırdılar...”(YK, s.107, Yardımsever Olmak)

“...Peri Abla: “Önceleri deli değildi. Kendi hâlinde yaşayan bir insandı. Ama sonra kendini kötü kitaplar okumaya verdi. Ondan sonra da çok gülünç bir insan oldu. Yani kitapları onu ‘bir çeşit deli’ ettiler. Ben de sana bunu göstermek, anlatmak için seni Don Kişot adlı kitabın sayfalarında gezdirdim.”...”(YK, s.109, Yardımsever Olmak)

“...Noyan: “Şimdi nereye gidiyoruz?” diye sordu. “Şimdi mi? Çok sevmemiz gereken yaratıkları, çok çok görebileceğin bir yere gidiyoruz. İşte kapıdan geçtik bile.”...”(YK, s.109, Yardımsever Olmak)

“...Peri Abla: “Hayvanları sevmeliyiz. Dünyamızı güzelleştiren, bize mutlu bir yaşam sağlayan onlardır. Seni şimdi Rudyard Kipling adlı yazarın kitapları arasında gezdireceğim. Konularını hayvanların yaşayışından alan çok güzel kitaplar yazmıştır Rudyard Kipling,” dedi...”(YK, s.109, Yardımsever Olmak)

“...Çok geçmedi. Yine açtı gözlerini. Oh ne iyi. Peri Abla karşısındaydı. Giysisini değiştirmişti. Başında kırmızı aylı bir şapka vardı. Noyan’ın bileğinden tutmuştu. Kolundaki saate bakıyor, dudaklarını kıpırdatıyordu. Noyan: “Sizi ormanda yitirdim diye çok üzüldüm Peri Ablacığım,” dedi. Abla gülümseyerek, “Ben hemşire ablayım,” dedi...”(YK, s.111, Yardımsever Olmak)

“...Hemşire Abla: “Burada aslan, kaplan yok. Hemşire ablalar var, doktor amcalar var. Burası hastahane Noyancığım. Merdivenlerden yuvarlandın. Başın yarıldı. Epeyce de sayıkladın durdun. Konuşma. Dinlenmen gerekiyor!” dedi...”(YK, s.111, Yardımsever Olmak)

Dürüst Olmak

Dürüst olmak, işinde samimiyet demektir.

“...Noyan: “Peki öteki fare ne oldu? Hep ağladı mı?” diye sordu. “Öteki mi? Ağlayışı gittikçe azaldı. Sesini duymaz oldum sonunda!” “Öldü mü yani?” “Ölmüş! Keşke ölmeseydi. O öldü diye beni buraya attılar. Birisini ağlatmayı suç saymıyorlar da, öldürmeyi suç sayıyorlar. Onun ölümünden beri buradayım...”(YK, s.28, Dürüst Olmak)

“...Kurtulmaya çalışıyorum. Tümümüz kurtulmaya çalışıyoruz. Ama kimse kimseye yardım edecek güçte değil. Acaba sen buradan kurtulmama yardım eder misin?” Noyan: “Etmem!” dedi...”(YK, s.29, Dürüst Olmak)

“...Küçük Fare: “Niçin etmezsin?” diye sordu. Noyan: “Sen çok kötü kalpli, çok hırsızın birisin de ondan yardım etmem. Öyle hırsızın ki, başkasını öldürecek kadar hırsızın!” Fare, arka ayaklarının üstüne oturdu. Kuyruğuyla yarım daire çizmişti. Bir zaman Noyan’a baktı...”(YK, s.29, Dürüst Olmak)

“...Ancak Küçük Fare hiç oralı olmadı. “Kızma bakalım. Kızma da beni dinle. Dinle de onları tanıyıp tanımadığımı anla. Pirincin içine beyaz taş karıştırıp, taşı pirinç diye satan kim?” Sorusunu kendisi yanıtladı Küçük Fare: “Elbette ki insanlar!” dedi...”(YK, s.30, Dürüst Olmak)

“...Noyan şaşkın, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Peri Ablâ’nın yüzüne baktı durdu. Peri Ablâ: “Bak Noyan! Ben sana, senin yaptığın bir iyiliği anlatacağım. Zaten o iyiliğin olmasaydı sana gelmezdim. Seni buradan kurtarmak istemezdim!” dedi...”(YK, s.51, Dürüst Olmak)

“...Kaplumbağa: “Anlaşıldı. Anlatmayacaksın... Ben niçin düştüğümü anlatayım mı?” “İster anlat, ister anlatma!...”(YK, s.35, Dürüst Olmak)

“...Küçük köpek, “Adım Fino değil, Fındık!” dedi. “Fındık mı? Daha da güzel bir ad.” “Güzeldir ya. Herkesin adı kendine güzel gelir, hoş gelir. Onun için herkesin adını yanlışsız öğrenmeli. Herkesi adıyla çağırma.” Noyan: “Ben de senin gibi düşünüyordum,” dedi. -..”(YK, s.38, Dürüst Olmak)

“...Sonunda bu kuyuya atıldım. Güneşli günler, bol yiyecekler uzaklarda kaldı. Hev hev hev!” Noyan: “Çok kötü bir şey yapmışsın!” dedi...”(YK, s.40, Dürüst Olmak)

“...Noyan kendi kendine: “Hay Allah! Nedir bu başıma gelenler? Ne kadar kötü bir yere düşmüşüm ben? Buradaki tüm hayvanlar insanları kötülüyor. Hâlbuki ben, hayvanları çok sevimli bulurdum. Onları çok severdim. Onların yüzünü yüzüme dayardım. Tüyleri ne kadar yumuşaktı?” Ne yapacağını bilemiyor, ayakta bekliyordu Noyan...”(YK, s.42, Dürüst Olmak)

“...İnsanları kötüleyenler yine gelecekler, kendisiyle eğleneceklerdi. Onlarla dövüşemeyeceğini anlıyordu. Çünkü karanlıktı her taraf. Ötekiler karanlığın içinde kaçıp kaybolmayı biliyorlardı. Gözlerinden boncuk boncuk yaşlar akmaya başladı. Sonra ağlayışını daha da artırarak hıçkırmaya, başladı...”(YK, s.44, Dürüst Olmak)

“...Öyleyse beni de sevdiğim şeylere kavuştur!” “Kavuşturacağım.” “Öyleyse kitaplara götürmek istemezsin, değil mi Peri Ablacığım?” Peri Ablâ gülümsedi: “Sandığımdan da zekisin Noyan. Kitaplardan kaçma yolunu nasıl da beceriyorsun! Ancak şunu unutuyorsun: İyi şeylerin yolu kitaplardan geçer!” “O sessiz, hareketsiz kitaplardan mı geçer her iyi yol?” “Evet!” “Beni kandırıyorsun. Ben kitaplara bilmem mi hiç? Hepsi can sıkıcı.” Peri Ablâ: “Sen yanıliyorsun Noyan! Hem de çok yanıliyorsun...”(YK, s.52, Dürüst Olmak)

“...Onlardaki güldürücü insanlar, merak edilecek olaylar, düşündürücü konular kimde var? Öyle kitaplar vardır ki, okurken acıktığını bile anlayamazsın. Öyle kitaplar vardır ki, başından ayrılıp da oynamaya gidemezsin,” dedi...”(YK, s.53, Dürüst Olmak)

“... ‘Atatürk’ün yanına gidebilmek için bilgi yolundan geçmek gerekir. Görüyorsun ki, bu yol kitaplardan geçer. İlk işin kitapları tanımak olmalı. Bilgini çoğaltmak olmalı. Hem bir şey daha söyleyeyim mi?..” “Evet?” “Şimdi Atatürk’ün yanında olsak bile Atatürk seni sevmez!”...”(YK, s.58, Dürüst Olmak)

“...Peri Abla: “Olup bitenleri ‘Dede Korkut Masalları’ kitabından öğrenebilirsin. Okumayı öğrenirsen bu sorularının yanıtını bulabilirsin,” dedi. “Ancak çok merak ediyorum. Söylerseniz meraktan kurtulurum.” “Meraklı olmak iyi. Ama zahmet çekmeden öğrenmek iyi değil. Zaten böyleleri çok bir şey de öğrenemezler ya...”(YK, s.70, Dürüst Olmak)

“...Fındık kulaklarını dikti: “Ne dedin?” diye sordu. “Çok kötü bir şey yapmış olduğumu söyledim.” Fındık: “Sanki siz insanlar daha mı az dedikodu yaparsınız? Ben dedikoduculuğu insanlar arasında yaşadığım için öğrendim. İnsanlar bu konuda daha da korkunçtur. Bu yüzden birbirlerini öldürmüşler, çocukları mutsuz etmişlerdir...”(YK, s.40, Dürüst Olmak)

Bağışlayıcı Olmak

Bağışlayıcı olmak, kendi işinde başkalarının özrünü kabul edebilmek demektir.

“...E... burada söylediklerim var mı? Yok! Yaşamak güçleşti. Üfff! Terledim. Güneş altında da terliyordum. O terle bu ter bir mi? Burada sıkıntıdan terliyorum. Üfff! Yaramazlar Kuyusu’na düşmanım kartalın bile düşmesini istemem.”...”(YK, s.33, Bağışlayıcı Olmak)

“...Balıkçı amcalardan biri öfkeyle döndü. Onu bileğinden yakaladı. Kocaman eliyle zavallı çocuğun ensesine bir tokat şaplattı. Noyan: “Ay yazık!” dedi...”(YK, s.64, Bağışlayıcı Olmak)

“...“Tu, ne de pis pis kokuyor! Tuu, ne de pis pis kokuyor!” denir. Noyan dayanamadı artık: “Aman Peri Ablacığım. Bu Keloğlan hep böyle dayak mı yiyecek? Çocuk diye herkes bunu dövecek mi?” diye bağırdı...”(YK, s.66, Bağışlayıcı Olmak)

“...Noyan hem yürüyor, hem Boğaç Han’ı düşünüyordu. Onu orada yaralı olarak bırakıp ayrılmak üzmüştü kendisini...”(YK, s.71, Bağışlayıcı Olmak)

“...Noyan, sarayın içinde ağlayanlara çok acımişti: “Sarayın içinde ağlayanlara çok acıyorum Peri Ablacığım! Onlara yardım edemeyiz mi? Şu pis adamdan kurtaramaz mıyız? Haydi biz de Afrika’ya gidelim. Belki bir şeyler yapabiliriz. Ne kötü kalpli bir adamın eline düştüler! Başkası ağlarken o gülüyor!” dedi...”(YK, s.82, Bağışlayıcı Olmak)

“... “Ben de seni bağışlıyorum.” Peri Abla gülümsedi. Bu gülümseyiş Noyan’ın içini sevinçle doldurdu...”(YK, s.98, Bağışlayıcı Olmak)

“...Kedi, umut edilmeyecek biçimde bir sıçrayış yaptı. Karatavuğu yakalayıp parçaladı. Çabukça da yedi. Pinokyo bu olaya çok üzülmüştü. Titreyen sesiyle dedi ki: “Niçin yaptın bunu kedi kardeş? Yazık oldu zavallı karatavuğa?”...”(YK, s.101, Bağışlayıcı Olmak)

Sadık Olmak

Sadık olmak, kişinin yaptığı işte arkadaşlarına ve çevresine bağlı olması demektir.

“...Sonra da: “Hırsızlık kötü mü yani?” diye sordu. “Elbette kötü. İyi mi sanıyordun?” “Peki hırsızlık kötü de niçin insanlar hırsızlık yapıyorlar?” Noyan: “İnsanlar hırsızlık yapmaz,” dedi...”(YK, s.29, Sadık Olmak)

“...Bir de tekme savurdu. Fındık, kuyruğunu bacaklarının arasına saklayarak hızla uzaklaştı. Karanlığın içinde görünmez oldu. Noyan öfkeyle soluyor, insansız kaldığı bu yerde, insanlarla birlikte olduğu zamanlar çok mutlu olduğunu ancak anlıyordu. Bir şey daha anlıyordu: İnsanları çok seviyordu. Sevdiği bir yaratık için söylenen kötü sözlerden öfkeye kapılıyordu...”(YK, s.41, Sadık Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inandır kişi olmak demektir.

“...Küçük Fare: “Vay beyim vay! İnsanlara çok güveniyor, onları çok savunuyorsun! Biz fareler çoğunlukla insanlar arasında yaşıyoruz. Onları çok iyi tanırız. Belki de hırsızlığı bize insanlar öğretmiştir.” Noyan öfkeleni: “Çekil karşımdan pis fare! İnsanları kötüleyemezsin!”...”(YK, s.29, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Hemşire Abla, “Hanım yavaş olunuz lütfen! Hastayı sarsmayınız. Heyecanlandırmayınız,” dedi...”(YK, s.112, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Gerçek Arkadaşlık

Gerçek arkadaşlık, kişinin işinde yakın ve destekleyici dostluk demektir.

“...Neşeli çocuklar grubundan uzak kalıp, geceyle karşılaşan Noyan sessizleşmişti. Birden sınıf arkadaşları aklına düştü. Onlar da şendi. Onlar da neşeliydi. Tümünü çok sevdiğini şimdi anlıyordu. İçinde ağlamaklı düşünceler büyüdü birden. Onları görmek, onların arasında bulunmak istiyordu...”(YK, s.80, Gerçek Arkadaşlık)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“...Kendisini gülümseyerek dinleyen Peri Abla sordu: “Hepsi bu kadar mı bildiklerinin?” “Niçin bu kadar olsun? Başka şeyler de bilirim. İğneyle dikiş dikilir. İğnenin çeşitleri vardır. Hangi çeşitleri olduğunu da söyleyeyim mi?” “Söyle!” “Dikiş iğnesi, nakış iğnesi, yorgan iğnesi, topluiğne, çataliğne. Bir de doktor iğnesi. İğnelerin en kötüsü doktor iğnesidir.” Peri Abla: “Aferin, Noyan! Sen gerçekten çok şey biliyormuşsun...”(YK, s.50, Olgun Sevgi)

4.1.9.9 Geleneksellik

Dindar Olmak

Dindar olmak, işinde dini inanç ve uygulamalara bağlı olmak demektir.

“...Noyan’ın okul çantasıydı. Çantadan tiksiniş gibi bıraktı örtünün ucunu. Örtü, düzgün biçimde sarktı. Çanta görünmez oldu. Anneanne, doğrulduğu zaman tombul yüzü öfkeden morarmıştı. “Hay Allah cezayı vermesin çocuk! Yine mi?” diye homurdandı...”(YK, s.5, Dindar Olmak)

“...Allah canını alsın. Ne demeye bacaklarıma sızı geldi bilmem ki? O kadar da iğne, ilaç, banyo. Hiçbiri fayda etmedi. Hele kışın azıyor. Sızım sızım sızıyor bacaklarım. Zaten bacak ağrılarım olmasa ben sokak sokak dolaşır, o Noyan bücürünü bulurum...”(YK, s.12, Dindar Olmak)

“...Okuldan kaçmak, bir karış bacağıyla bizi kandırmak neymiş, anlasın. Bu, bir değil, iki değil, üç değil!..” “Ayol Meliha! Sabahat Hanım’ın torunu okumayı sökmeye başlamış. Ya bizimki? Elifi görse mertek sanır. Okulda da akşama dek yaramazlık yapıyormuş. Sabahat Hanım’ın torunu anlattı. Dinlenme saatlerinde yapmadığı yaramazlık kalmıyormuş. Herkese çelme atıyormuş! Onun bunun sırtına sıçırıyormuş! Böyle çocuk görülmemiştir ayol! Evde yaramazlık!.. Okulda yaramazlık!.. Mahallede yaramazlık! İşi gücü didişmek, boğuşmak, koşuşmak! Böyle çocuk olmaz kızım. Böyle çocuk olmaz! Allah, böylesini düşman başına bile vermesin...”(YK, s.7, Dindar Olmak)

“...Keloğlan: “Ya ne denir?” diye sordu. “Allah rahmet etsin! Allah rahmet etsin!” denir...”(YK, s.65, Dindar Olmak)

“...Lambacı: “Öyle mi? Ah buna çok sevindim. Allah, Sultanımız Hanım’a uzun ömürler versin. Allah, Sultanımız Hanım’ı başımızdan eksik etmesin! Her zaman kendilerinin hürmetkârıyız ve de kuluyuz.” Genç kız beğendiği lambayı alıp çevik adımlarla saray kapısından içeri girdi. Kapı hemen kapandı...”(YK, s.80, Dindar Olmak)

“...Sesi duvarlarda yankı yaptı. Ancak hiçbir kıpırdama olmadı duvarlarda. “Vah! Bu da değilmiş!” dedi. Yeniden bağırdı: “Açıl mısır açıl!” Yine olmadı. Bir sürü taneli adımı söyledi peşpeşe: “Açıl pirinç açıl!” “Açıl buğday açıl!” “Açıl mercimek açıl!” “Açıl nohut açıl!” Boşunaydı bağırımları. Hiçbir kıpırdanış olmuyor, duvar açılmıyordu. Korkudan titremeye başladı Kasım. “Hay Allah cezasını versin! Neydi o sihirli sözcük? Niçin aklıma gelmiyor? Ya şimdi Kırk Haramiler gelirse? Ya beni öldürürlerse? Ya bu varsılığa konamazsam? Allah’ım büyüksün! Kurtar beni Allah’ım kurtar!”...”(YK, s.94, Dindar Olmak)

“...Annesi eğilip yanaklarından öptü oğlunu. “Allah’a şükürler olsun! Allah’a şükürler olsun!” dedi...”(YK, s.112, Dindar Olmak)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

“...Annesi: “Noyan şımarma! Döverim oğlum!” diye bağırdı...”(YK, s.22, Geleneklere Saygılı Olmak)

4.1.9.10 Uyma

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...Kendisini gülümseyerek dinleyen Peri Ablâ sordu: “Hepsi bu kadar mı bildiklerinin?” “Niçin bu kadar olsun? Başka şeyler de bilirim. İğneyle dikiş dikilir. İğnenin çeşitleri vardır. Hangi çeşitleri olduğunu da söyleyeyim mi?” “Söyle!” “Dikiş iğnesi, nakış iğnesi, yorgan iğnesi, topluiğne, çataliğne. Bir de doktor iğnesi. İğnelerin en kötüsü doktor iğnesidir.” Peri Ablâ: “Aferin, Noyan! Sen gerçekten çok şey biliyormuşsun...”(YK, s.50, Kibarlık)

“...Kaplumbağa: “Günaydın iki ayaklı!” dedi. Noyan: “Ne dedin?” diye sordu. Kaplumbağa: “Günaydın iki ayaklı dedim,” dedi. Noyan: “İki ayaklı denmez!” “Ya ne denir?” “İnsan denir.” “İnsan mı? İki ayaklı demek, insan demektir. Yine de senin dediğin olsun. Günaydın insan!” “Günaydın! Ama böyle de söylenmez!” “Öyle mi? Demek yine yanlış konuştum. Günaydın insanın küçüğü!” Noyan: “O nasıl söz? İnsanın küçüğü, diye bir şeyi yeni duyuyorum.” Kaplumbağa: “Yine mi yanlış konuştum? Yani sen küçük insan değil misin?” “Küçük insan denmez benim gibilere ‘çocuk’ denir.” “Aaa! Sahi. Çocuk ya. Ben bu sözcüğü biliyordum. Günaydın çocuk!” Noyan, kendisine “çocuk” denmesini de hoş karşılamadı. “Bir çocuğun yüzüne karşı ‘çocuk’ denmesi, çocukların hoşuna gitmez!” dedi. Kaplumbağa sordu: “Ne demeli, ne söylenmeli öyleyse?” “Herkesin en hoşlandığı sözcük kendi adıdır. Benimle konuşurken adımı söylemelisin. Başkalarıyla konuşurken de böyle yapmalısın.” “Hımm anladım. Senin adın Noyan olmalı. Öyle değil mi?” Noyan: “Evet,” dedi. Kaplumbağa: “Günaydın Noyan!” “Günaydın!” Kaplumbağa, biraz daha yaklaştı...”(YK, s.31, Kibarlık)

“...Noyan, dinlemekten usanmıştı. Olanca gücüyle bağırdı: “Yeter be! Dedenden amma da çok şey dinlemişsin!” Kaplumbağa, sanki bir başkasına bağrılmış gibi: “Haklısın Noyan Kardeş, haklısın. Üç asırlık büyük dedem derdi ki...””(YK, s.34, Kibarlık)

“...Noyan gülümsedi: “Nasrettin Hoca’yı mı? Bilmez olur muyum hiç?” “Onunla ilgili bir şey anlat öyleyse...” Noyan anlattı. “Bir gün Nasrettin Hoca pazara gitmiş. Adamın biri: ‘Hocam bugün ayın kaç?’ diye sormuş. Nasrettin Hoca da: ‘Ben ay, alıp satmıyorum,’ demiş.” Peri Ablâ güldü: “Çok güzel bir fıkra,” dedi...”(YK, s.60, Kibarlık)

“...Peri Ablâ: “Kırgınlıklar çabuk unutulmalı. Artık unutamam bunu. Sen şimdi yolda neler olup bitiyor, ona bak.” Pinokyo sevinçle yürüyor, takır tukur sesler çıkarıyordu her adım atışta. Topal bir tilkiyle, ona yaslanarak yürüyen bir kedi de Pinokyo’ya doğru yürüyorlardı. Karşılaştılar. Fakat Pinokyo onlara aldırış etmeden geçti yanlarından.
Topal Tilki: “Günaydın Pinokyo kardeş!” diyerek onu selamladı...”(YK, s.98, Kibarlık)

İtaatkâr Olmak

İtaatkâr olmak, vazifelerini yapan ve yükümlülüklerini yerine getiren kimse olmaktır.

“...Bir bu bilgi de olmasın sanki.” “Demek her şeyi biliyorsun? Bildiklerini anlat bakayım öyleyse.” “Anlatırım.” “Anlat.” Noyan, övünçle konuştu: “Geceden sonra gündüz gelir. Gündüzden sonra da gece gelir. Gündüzleri herkes uyanıktır. Geceleri de herkes uyur. Gece yıldızları, Aydede’yi görürüz. Aydede büyüktür. Yıldızlardan da büyüktür.” Noyan sustu...”(YK, s.49, İtaatkâr Olmak)

“...Peri Ablâ: “Bir gün okula giderken, küçücük bir çocuğa iyilik yaptın sen.” “Nasıl bir iyilikti bu?” “Çocuk küçümen bir şeydi. Çizme giyinmişti. Çamurlu bir yere girmişti. Çamurlar, çizmesine sakız gibi yapışmıştı? Ayaklarını çekiyor, çekiyor kurtulamıyordu. Bir yandan da iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Sen, onun elinden tuttu. Çamurdan çıkardın. Evinin kapısına kadar götürdün. Kapıyı çalıp, küçüğü annesine kavuşturdun.” Noyan, olayı anıdı. Sevinçli bir sesle: “Tamam tamam! Çok küçüktü. Çizmeleri vardı. Lastik çizmeli. Galiba yeni alınmıştı. Yeni çizmelerin sevinciyle dışarı çıkmış olmalıydı,” dedi. “İşte o günkü iyilikseverliğin için ben geldim buraya. Ben, iyilik yapmayı seven, iyilik yapan çocukların ‘İyilik Perisi’yim. İyi çocukları iyi şeylere, mutluluklara kavuşturmak benim görevimdir. Eğer iyi çocuk bunu isterse... Anladın mı?” Noyan: “Anladım...”(YK, s.52, İtaatkâr Olmak)

“...Noyan: “Bilmiyorum,” diye konuştu. “Ben söyleyeyim öyleyse: Bu yolun adı, ‘Bilgi Yolu’dur.” “Bilgi Yolu mu?” “Evet. Bilgi Yolu.” Biraz daha yürüdüler. Peri Ablâ durdu. “Bir kez geri dönüp bak bakalım ne göreceksin?” dedi. Noyan söyleneni yaptı...”(YK, s.55, İtaatkâr Olmak)

“...Peri Ablâ: “Elbette!” dedi. “Durmayaalım ablacığım. Hep bu yolda ilerleyelim.” “Zaten öyle yapacağız. Yalnız çevreye dikkatlice bak bakalım?” Noyan bakındı çevreye...”(YK, s.55, İtaatkâr Olmak)

“...Başını kaldırıp yukarıya, Peri Ablâ’ya bakamıyordu. Atatürk’le göz göze geleceğini sanıyor, bundan çekiniyordu...”(YK, s.59, İtaatkâr Olmak)

“...Gelip geçen acelesiz insanlara, sahiplerinin önünde acelesiz giden sevimli eşeklere biraz daha baktılar. At arabası geçince sokak birden gürültüyle doluyordu. Peri Ablâ: “Nasrettin Hoca, çok zekidir. Zekiliğiyle herkesi güldürüyor. Ünü, tüm dünya çocukları, tüm dünya insanları arasına yayılmıştır. Hocamızı en kederli zamanlarımızda anımayı unutmayaalım. Her sabah uyanınca Nasrettin Hoca gelsin aklımıza. Böyle yaparsak akşama dek mutlu olur, gülümseriz. Neyse; bak şimdi şu karşı kapı açılıyor. Oradan Nasrettin Hoca çıkacak.” Noyan, gösterilen yere dikkatle baktı. Kapı hızla açıldı...”(YK, s.60, İtaatkâr Olmak)

“...Yerdeki olta sopasını aldı. Yine işine devam etti. Çocuk da: “İkisi, üçü birden!” diyerek yola koyuldu. Sanki hiç tokat yememiş gibiydi. Sanki tokata, dövülmeye alıştırmıştı...”(YK, s.64, İtaatkâr Olmak)

“...Noyan: “Keloğlan mı? Ayyy! Ben anneannemden Keloğlan masalları dinlemiştim. Çok işleri vardır Keloğlan’ın.” “Vardır ya. Hadi biraz yürüyelim.” Yürüdüler. Karşıdan cenaze taşıyanlar görüldü. Keloğlan yanlarından geçerken: “İkisi üçü birden, ikisi üçü birden!” dedi...”(YK, s.64, İtaatkâr Olmak)

“...Keloğlan: “Allah rahmet etsin! Allah rahmet etsin!” diyerek koşmaya başladı...”(YK, s.65, İtaatkâr Olmak)

“...Peri Abla, Noyan’a yürümesini işaret etti. Bir adım atmıştı Noyan. İkinciye atmaya kalmadı, Keloğlan’ı bir köpek ölüsünün yanından geçerken gördü. Keloğlan: “Allah rahmet etsin! Allah rahmet etsin!” dedi...”(YK, s.65, İtaatkar Olmak)

“... “Bak şu ağacın dibinde yatana,” diye karşılık verdi Peri Abla. Noyan, gösterilen yere baktı...”(YK, s.68, İtaatkar Olmak)

“...Noyan baktı. Karşısında mavi bir deniz vardı. Denizin ortasında büyükçe bir ada. Adada da tepe büyüklüğünde kocaman bir beyazlık. Tıpkı bir yumurtaya benziyordu beyaz tepe. “Aaa, yumurta gibi bir tepe!” dedi...”(YK, s.71, İtaatkar Olmak)

“...Kendi kendine: “Demek ki, kitaplarda çok sevimli insanlar yaşıyor!” diye düşündü. Kayıklar gemiye gidip gelmişlerdi. Kazmalarla, baltalarla tepe büyüklüğündeki yumurtaya saldırı başlamıştı yeniden...”(YK, s.73, İtaatkar Olmak)

“...Noyan gökyüzüne baktı. Gökyüzünde yıldızlar pırıl pırıldı. Kuşlar sesleriyle cıvıldaşırken, yıldızlar da renkleriyle cıvıldaşıyorlardı sanki. Karşıda sıradağlar vardı. Dağların üstünden aydede bu tarafa doğru geliyordu. Kocamandı aydede. Yorgun bir yürüyüş içinde gibiydi...”(YK, s.73, İtaatkar Olmak)

“...Peri Abla yavaşça: “Bak karşımızda kim var,” dedi. Noyan, gösterilen yere baktı...”(YK, s.81, İtaatkar Olmak)

“...Onun sevip okşadığı lambayı tanıdı Noyan. Bu, saraydan değiştirilen, o güzel kız tarafından verilen lambaydı. Topsakal, lambanın kıyısına elini sürdü birkaç kez. Birdenbire nereden çıktığı anlaşılamayan iri vücutlu, kapkara bir adam beliriverdi lambacının karşısında. Lambacı onun yanında cüce bir adam gibi kalmıştı. İri adam, yerlere dek eğilerek: “Emrediniz efendimiz! Sizin hizmetinizdeyim. Bu lambayı elinde tutanın kölesi tüm cinler gibi ben de sizin kölenizim. Ben de sizin emrinizdeyim!” dedi...”(YK, s.81, İtaatkar Olmak)

“...Kara Cin: “Emredersiniz efendimiz! Alâaddin’in sarayını alıp Afrika’ya götüreceğiz. Siz de içinde bulunacaksınız!” dedi...”(YK, s.82, İtaatkar Olmak)

“...Noyan şaşırılmıştı: “Aaa! Olur mu öylesi? Serçe kuşu büyüklüğünde kaz olur mu hiç?” “Olmuş işte!” “Peki insanların büyüklüğü?...” “Orta parmağım kadar!” “Vayyy! Orta parmağımızın büyüklüğünde insan öyle mi? İnanılacak gibi değil!” “Gidelim de gör. Haydi yürüyoruz!” “Peki ablacığım. Hemen gidelim.”...”(YK, s.83, İtaatkar Olmak)

“...Noyan eğilip iyice baktı. Üstünde küçümen küçümen adamlar geziyordu. Bunlara nerdeyse “böcek” denilebilirdi. Gülliver’in karnında, bacaklarında geziyorlardı. Kendi boylarına uygun merdivenlerle çıkmaya uğraşanlar da vardı. Biraz öteye bakınca bu böcek sanılacak küçüklükteki adamlardan pek çok olduğunu gördü Noyan. Buna epeyce şaşıtı. Cüceler kalabalık bir toplum olmalıydı...”(YK, s.84, İtaatkar Olmak)

“...Gülliver onlar için bir dev. Vatan sevgisi insanları büyük cesaretlere, büyük kahramanlıklara sürükler. Çok küçük devletler, vatanlarına saldıran çok büyük devletleri yenmişlerdir. Bunu sana tarih öğretecektir. Şunu da öğren: Gülliver iyi kalpli bir denizcidir. Cücelerin kentini yerle bir etmeyecektir. Onlarla dost olacak, onlara yardım edecektir. Güçsüzleri ezmeyecektir.” Noyan, Peri Abla’nın söylediklerini utanarak dinledi...”(YK, s.86, İtaatkar Olmak)

“...Noyan, başını yavaş yavaş kaldırıp: “Özür dilerim ablacığım!” dedi...”(YK, s.97, İtaatkar Olmak)

“...Sanşo Pansa: “Devin kanı içinde kaybolan başını arıyorum,” dedi. “Hangi dev? Hangi kan?” “Odanın efendimin öldürdüğü devin kanıyla dolu olduğunu görmüyor musunuz? Devin başı bu kan gölünün içinde. Onu bulmalıyım. Devin başını kralımıza götürebilsek efendimin bana vermeyi söylediği adaya sahip olacağım.”...”(YK, s.107, İtaatkar Olmak)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...Annesi: “Aaa! Üstüme iyilik sağlık! Demek ben arka çıkıyorum? Demek ben ‘Okuldan kaç’ diyorum öyle mi? Yani şimdi de kendi suçunuzu bana mı yüklemeye çalışıyorsun kızım? Ayol Meliha sen ne konuştuğunun farkında mısın?” Meliha Hanım: “Anneciğim öfkelenme. Onu demek istemedim. Biz azarlayınca...” “Sus kızım sus! Artık ben sizin çocuğunuza karışmıyorum. Ne hâli varsa görsün. Sizin de ne hâliniz varsa görün...”(YK, s.9, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...İşte siz, işte çocuğunuz. Aaa! Yüreğime incek ayol! Şimdi de suçlu ben oldum!..” “Anneciğim, yanlış anlıyorsun.” “Yanlış mı anlıyorum? Ayol ben yaş yaşamış, diş dişemiş bir kadını. Leb demeden leblebiyi anlarım. Suç sende değil, oğlunda değil de bende öyle mi?” “Anneciğim...” “Sus kızım sus! Bundan sonra işinize karışmam. Tövbe olmasın sabrolsun ki işinize karışmam.” Meliha Hanım, annesiyle tartışmanın gereği olmadığını düşündü. Çünkü o, bir şeye öfkelenince aldırış etmezdi...”(YK, s.9-10, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Keşke ben de, annemle, babamla, anneannemle bu sarayın içinde olsaydım,” diye düşündü...”(YK, s.79, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Pinokyo durdu. Ona bakarak. “Demek adımı biliyorsun bay Tilki,” dedi. Topal Tilki: “Ooo! Elbette biliyorum. Ben de biliyorum, şu yanımdaki kör kedi kardeş de biliyor. Senin adını bilmeyeceğiz de kimin adını bileceğiz? Hatta, baban Geppetto Amca’yı bile tanırız. Dün, evinizin önünden geçerken gördük. Soğuktan tiril tiril titriyordu.” Pinokyo iç çekti: “Ah zavallı babacığım! Çok yoksul bir adam. Artık onu yoksulluktan kurtaracağım. Bol giysiler alacağım babacığıma,” dedi...”(YK, s.98, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Noyan gözlerini kapatarak düşündü. Olup bitenler bir bir aklına geliyordu. Gözlerini yeniden açtı. Hemşire Abla’yla göz göze geldiler. Hemşire Abla gülümsedi. Noyan da gülümsedi. Başını oynattı. Başında canını yakıcı bir ağrı duydu. “Annem nerede?” diye sordu...”(YK, s.111, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin işinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

“...Bu karanlık yer hem soğuk, hem de pis kokuluydu. Çevresine bakındı. Kirli, nemli, yuvarlak taşlardan yapılmış bir duvarın dibindeydi. Hiçbir yerden ışık sızılmıyordu. Güneş görünmüyor, gökyüzü görünmüyordu. Ötelere baktı. Karanlık daha da koyuşalıyordu. Yukarılara baktı. Yukarılar da zifiri karanlıktı. Gözleri karanlığa alışmıştı. Yalnız çok yakınlarını görebiliyordu. Islak, kirli hoş gitmeyecek bir görünüş içindeydi görebildiği yerler de... “Galiba anneannemin masallarındaki yerlerden birine düştüm ben. Acımasız kralların insanları hapsedtiği bir zindan da olabilir burası. Buradan nasıl çıkabilirim? Belki de hiç çıkamayacağım! Yapayalnızım burada.” diye düşündü...”(YK, s.22, Kendini Denetleyebilmek)

“...Güzel Abla: “Ağlıyor musun Noyan?” diye sordu. Noyan, hemen gözyaşlarını sildi. Hiçbir şey söylemedi...”(YK, s.45, Kendini Denetleyebilmek)

“...Abla: “Niçin Yaramazlar Kuyusu’na düştün?” diye sordu... Noyan omuz silkti. Sonra da, “Bilmiyorum,” dedi. Abla gülümseyerek: “Sen okul kaçagısın, öyle değil mi?” diye sordu... Noyan, yanaklarında, kulaklarında bir yanına duydu. Kırpırmızı olmuştu. Hiçbir soru onu böylesine utandırmamıştı o zamana dek. Niçin utandığını bilmiyordu ya, yine de utanmıştı. “Biliyorum. Biliyorum. Okulu sevmediğin, okuldan kaçtığın için düştün sen bu kuyuya.” Noyan, hiçbir şey söylemedi...”(YK, s.45, Kendini Denetleyebilmek)

“... “Bilgi edinesiniz, bilgili olarsınız diye Noyancığım.” “Okumayanlar bilgisiz mi? Ben hiçbir şey bilmiyor muyum yani? İnsan okumadan da bilgili olabilir...” Peri Abla gülümsedi: “Peki neler

biliyorsun sen?” dedi. “Ben mi? Her şeyi biliyorum. Yalnız okuma bilmiyorum...”(YK, s.49, Kendini Denetleyebilmek)

“... “Sevmez mi? Niçin sevmesin! Atatürk çocukları çok severdi. Öğretmenimiz söyledi.” “Okul kaçını çocukları da sever miydi acaba?” Noyan yanıt vermedi. Önüne baktı. Yüzü, alnı, kulakları ateşler içinde kalmıştı. Yaramazlar Kuyusu’nda da utanmıştı, ama böylesine değil. Her yanı ateşler içinde yanıyordu gittikçe. Terledi. Başında dayanılmaz bir ağrı duydu...”(YK, s.59, Kendini Denetleyebilmek)

“...Noyan çok utandı. Yere baktı. Başını kaldırıp Peri Abla’nın yüzüne bakamıyordu...”(YK, s.97, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.9.11 Güvenlik

Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik, kişinin içinde vatani düşmanlardan koruması ve bu yönde fikirler ve eylemler içine girmesi demektir.

“... “Evet. Babası attı oku. Boğaç’ı öldürmek için...” “Ne diyorsun Peri Abla? İnsanın babası kendi çocuğunu öldürmek ister mi hiç? Babalar bazen ‘Seni öldürürüm!’ derler, ama yalan söylerler. Öldüremezler işte!...” “Doğru, ama araya kötüler girerse, baba oğlunu, oğlu babasını, kardeş kardeşi öldürür. Türk tarihinde yücelikler doludur. Ne yazık ki, işte böylesi tüyler ürpertici olaylar da vardır. Böylesi olaylar olmasaydı kurulan o koca Türk devletleri yıkılamazdı.”...”(YK, s.69, Ulusal Güvenlik)

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

“...Bakalım o zaman okuldan kaçan olur mu? Üzülen anneanne, üzülen anne kalır mı? Ama şu bacağımdeki sızılar!...”(YK, s.11, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Ancak şimdiki öğretmenler de ayrı türlü: Dövmezler. Falakaya yatırmazlar. Bizim zamanımızda öğreticiden korku vardı. Şimdi çocuklar öğretmenden korkmuyor ki. Bir gün okul bahçesinde gördüm: Koskoca öğretmenler, ufak çocuklarla bir olmuş, onlarla oyun oynuyorlar. Ayol çocuklar sizin akranınız mı? Bu çocukları şımartmaya mı, adam etmeye mi alıyorsunuz? Siz çocukla oynarsanız, siz çocuğun yüzüne gülerseniz, o çocuk sizden çekinir mi? Korkar mı? Sonuç ne olur? Okuldan kaçır. Serseriler, Sıska Hasanlar çoğalır! İyi mi ediyorsunuz sanki? Ah Sıska Hasan sen yok musun, sen?” Anneanne, daha başka şeyler söyledi. Sonra da uyuyakaldı...”(YK, s.12, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“...Hele bir gün öyle sıkılmış, öyle üzülmişti ki... Öğretmeni: “Çocuklar bugün okulumuzun bölümlerini gezeceğiz. Sessizce dışarı çıkacağız. Hiç gürültü yapmayacağız. Ayaklarımızın ucuna basarak yürüyeceğiz. Gülmeyeceğiz. Konuşmayacağız. Anlaşıldı mı?” demişti...”(YK, s.16, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin içinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir

“...Kaplumbağa: “Üç asırlık büyükbabam derdi ki: Sakın başkasının işine karışma. Sen, başkasının işine karışırsan başkası da senin işine karışır. Başkası senin işine karışırsa, senin canın sıkılır. Canın sıkıldıkça iştahın kesilir. İştahın kesildikçe de üç yapraklı yoncaları az yersin. Sen, üç yapraklı yoncaları yemedikçe onları tavşanlar yer. Üç yapraklı yoncaları tavşanlar yedikçe de, sana bir şey kalmaz. Sana bir şey kalmayınca da senin canın sıkılır. Hem de karnın doymaz. Karnın doymayınca da zayıflarsın. Zayıflayınca da sağlıklı olamazsın. Sağlıklı olmayınca da ufak tefek kalırsın. Ufak tefek kalınca da hafif olursun. Hafif olunca da kartal tarafından havaya kaldırılırsın! Havaya kaldırılınca da aşağıya bırakılırsın. Aşağıya bırakılınca da paramparça olursun. Paramparça olunca da asırlarca yaşayamazsın. Yaşamayınca da: Güneşi, ayı, yıldızları, gökyüzünü, kuşların ötüşünü,

dalların rüzgârda sallanışını, kaval sesini, kuzu meleyişini, çingirak seslerinin vadide...””(YK, s.33, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

“... “Tak! Tak! Tak!” “Ne var Mahinur Hanım?” “Polis evladım. Şu bizim mahallenin bir baş belası var: Sıska Hasan! Okul kaçkınının biri. Kendisi okul kaçkını. Bizim çocukları da okul kaçkını yapmak istiyor. Tutun kulağından da atın ıslahevine. Mahalle temizliğe kavuşsun...””(YK, s.11, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Temiz Olmak

Temiz olmak, işinde düzenli ve titiz olmak demektir.

“...Can sıkıntısını unutturan bir şey oldu. Işıklı tepede birçok insan gördü. Yürüyorlardı. Ayakta durup konuşanlar da vardı. Bazısı da sandalyede, koltukta oturuyordu. Tümünün yüzü aydınlıktı. Bakışları ışıklıydı. Sanki her biri bir ışık kaynağı, aydınlatıcıydı. Noyan heyecanla bağırdı: “Peri Abla! Peri Abla!” “Efendim Noyan?” “Görüyor musun?” “Neyi yavrucuğum?” “İşte işte! O tepenin üstünde. Her gün resmini gördüğümüz! Sınıfımızda resmi asılı olanı, Atatürk’ü görüyor musun?” “Evet görüyorum.” “Ah ne güzel. Yürüyen, gezen, canlı bir Atatürk!..” “Evet, öyle...” Noyan, hep tepeye bakıyordu. Atatürk yürüyor, uzaklara gülümseyerek bakıyordu. Saçlarının rengi ne kadar güzeldi. Gözlerinin ışığı ne de parlaktı. Temiz giysiler içindeydi. Temiz, güzel bir yüzü vardı. Yanından geçenler Atatürk’ü selamlıyorlardı...””(YK, s.56, Temiz Olmak)

“...Cebinden beyaz bir mendil çıkarıp Noyan’ın yüzünü, gözlerini sildi. Gözyaşlarını kuruladı...””(YK, s.54, Temiz Olmak)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

“...Peri Abla, Noyan’a: “Gidiyoruz Noyan,” dedi. Yürüdüler. Peri Abla’nın adımları aceleciydi. Noyan da ondan geride kalmamak için adımlarını sıklaştırıyor, bir yandan da Peri Abla’yı dinliyordu: “İşte böyle, Noyancığım! İnsan kitaplarla arkadaşlık kurar, istediğimiz her kitabı arkadaşlığa alabiliriz. Ne var ki kötü insanları arkadaşlığından kaçındığımız gibi kötü kitapların arkadaşlığından da kaçınmalıyız. Kötü kitaplar da bize kötülükler kazandırır. Onun için iyi kitaplarla arkadaşlık kurmaya çok önem vermeliyiz. Bunu sakın unutma. Unutmazsın, değil mi?” Noyan: “Unutmam,” dedi. “Ben de çok sevinirim.”...””(YK, s.108, Aile Güvenliği)

“... “Nerede olacak? Şu pis Sıska Hasan’ın yanındadır.” “Bilmiyorum. Nasıl olsa dönüp dolaşıp eve gelir. Sorarız.” Genç kadın odadan çıktı. Annesi de dönüp divana oturdu...””(YK, s.10, Aile Güvenliği)

“...Kaplumbağa: “Üç asırlık büyükbabam derdi ki: Sakın başkasının işine karışma. Sen, başkasının işine karışırsan başkası da senin işine karışır. Başkası senin işine karışırsa, senin canın sıkılır. Canın sıkıldıkça iştahın kesilir. İştahın kesildikçe de üç yapraklı yoncaları az yersin. Sen, üç yapraklı yoncaları yemedikçe onları tavşanlar yer. Üç yapraklı yoncaları tavşanlar yedikçe de, sana bir şey kalmaz. Sana bir şey kalmayınca da senin canın sıkılır. Hem de karnın doymaz. Karnın doymayınca da zayıflarsın. Zayıflayınca da sağlıklı olamazsın. Sağlıklı olmayınca da ufak tefek kalırsın. Ufak tefek kalınca da hafif olursun. Hafif olunca da kartal tarafından havaya kaldırılırsın! Havaya kaldırılınca da aşağıya bırakılırsın. Aşağıya bırakılınca da paramparça olursun. Paramparça olunca da asırlarca yaşayamazsın. Yaşamayınca da: Güneşi, ayı, yıldızları, gökyüzünü, kuşların ötüşünü, dalların rüzgârda sallanışını, kaval sesini, kuzu meleyişini, çingirak seslerinin vadide...””(YK, s.33, Aile Güvenliği)

“...Anneanne, sabahlığının cebinden tespihini aldı. Can sıkıntısından boğulacak gibi oluyordu. Başka zaman tespih çekerken dua ederdi. Şimdi öyle yapmıyor, hem tespih çekiyor, hem söyleniyordu: “Şu Sıska Hasan yok mu, şu Sıska Hasan? Mahallenin çocuklarını o pis baştan çıkarıyor. Kendisi okumayacak, adam olmayacak. Başkalarını da kendisine benzetmeye çalışıyor...””(YK, s.10, Aile Güvenliği)

“...Peri Abla: “Anaların yüreklerinde sonsuz yavru sevgisi doludur. O yürekteki sevgiye dokunanların uğrayacağı felaket büyük olur Noyancığım!” diye konuştu...”(YK, s.75, Aile Güvenliği)

“...Hemşire Abla, “Bekle de çağırayım!” dedi. Çevik adımlarla yürüdü. Her adım atışta ayakkabısından tıkr tıkr sesler duyuluyordu. Çok geçmedi. Annesiyle babası geldiler. Annesinin gözleri ıslaktı. Kıpırmızı olmuştu. “Nasılın yavrum?” dedi...”(YK, s.111, Aile Güvenliği)

“...Babası da sararmış, yorgun görünümlü olmuştu. “İyi misin oğlum?” diye sordu...”(YK, s.112, Aile Güvenliği)

Bağılılık Duygusu

Bağımlılık duygusu, kişinin yaptığı işte başkalarının beni düşündüğü duygusudur.

“...Annesiyle babası birbirlerine baktılar. Noyan’ın söylediklerine bir anlam verememişlerdi...”(YK, s. 112 Bağılılık Duygusu)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

“...Allah canını alsın. Ne demeye bacaklarıma sızı geldi bilmem ki? O kadar da iğne, ilaç, banyo. Hiçbiri fayda etmedi. Hele kışın azıyor. Sızım sızım sızlıyor bacaklarım. Zaten bacak ağrılarımla olmasa ben sokak sokak dolaşır, o Noyan bücürünü bulurum...”(YK, s.12, Sağlıklı Olmak)

“...Kaplumbağa: “Üç asırlık büyükbabam derdi ki: Sakın başkasının işine karışma. Sen, başkasının işine karışırsan başkası da senin işine karışır. Başkası senin işine karışırsa, senin canın sıkılır. Canın sıkıldıkça iştahın kesilir. İştahın kesildikçe de üç yapraklı yoncaları az yersin. Sen, üç yapraklı yoncaları yemedikçe onları tavşanlar yer. Üç yapraklı yoncaları tavşanlar yedikçe de, sana bir şey kalmaz. Sana bir şey kalmayınca da senin canın sıkılır. Hem de karnın doymaz. Karnın doymayınca da zayıflarsın. Zayıflayınca da sağlıklı olamazsın. Sağlıklı olmayınca da ufak tefek kalırsın. Ufak tefek kalınca da hafif olursun. Hafif olunca da kartal tarafından havaya kaldırılırsın! Havaya kaldırılınca da aşağıya bırakılırsın. Aşağıya bırakılınca da paramparça olursun. Paramparça olunca da asırlarca yaşayamazsın. Yaşamayınca da: Güneşi, ayı, yıldızları, gökyüzünü, kuşların ötüşünü, dalların rüzgârda sallanışını, kaval sesini, kuzu meleyişini, çingirak seslerinin vadide...””(YK, s.33, Sağlıklı Olmak)

“...Anneanne, gözlerinde yorgunluk duyunca örgüsünü bıraktı. Gözlüklerini çıkardı. Gözlerini ovuşturdu. Takma dişli ağzını sonuna dek açarak esnedi. “Gözlerim, çabuk yoruluyor. Bugünlerde doktora görünsem hiç de fena olmayacak!” diye düşündü...”(YK, s.5, Sağlıklı Olmak)

“...Noyan, ayakta şaşkın duruyor, ne yapacağını bilemiyordu. Birden boynuna iğne gibi bir şey battı. Canı yanmıştı. Elini hızla acıyan yere sürdü...”(YK, s.41, Sağlıklı Olmak)

“...Çevik adımlarla yürüdü. Her adım atışta ayakkabısından- dan tıkr tıkr sesler duyuluyordu. Çok geçmedi. Annesiyle babası geldiler. Annesinin gözleri ıslaktı. Kıpırmızı olmuştu. “Nasılın yavrum?” dedi.

Babası da sararmış, yorgun görünümlü olmuştu. “İyi misin oğlum?” diye sordu. Noyan, “İyiyim!” dedi ikisine birden. Başı sargılar içindeydi...”(YK, s.112, Sağlıklı Olmak)

4.1.10. Yavru Yunuslar Ekibi

İncelenen eser Abbas Cılga tarafından kaleme alınan *Yavru Yunuslar Ekibi*'dir. Özyürek Yayınevi tarafından Çağdaş Çocuk Kitapları Dizisi başlığı altında 2017 yılında basılmış ve 127 sayfadır.

4.1.10.2 Schwartz Değerler Listesi'ne göre eserin çözümlenmesi

4.10'da Yavru Yunuslar Ekibi isimli eserde tespit edilen değerlerin dağılımı sunulmuştur.

Tablo 4 10 Yavru Yunuslar Ekibi Değer Çözümlemesi

Yavru Yunuslar Ekibi Değer Çözümlemesi

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	355	18	5,07
Başarı	355	13	3,66
Hazcılık	355	46	12,96
Uyarılma	355	31	8,73
Özyönelim	355	98	27,61
Evrenselcilik	355	25	7,04
Yardımseverlik	355	42	11,83
Geleneksellik	355	14	3,94
Uyum	355	43	12,11
Güvenlik	355	25	7,04

“Güç” değeri 18 sıklıkla %5,07; “başarı” değeri 13 sıklıkla %3,66; “hazcılık” değeri 46 sıklıkla %12,96; “uyarılma” değeri 31 sıklıkla %8,73; “özyönelim” değeri 98 sıklıkla %27,61; “evrenselcilik” değeri 25 sıklıkla %7,04; “yardımseverlik” değeri 42 sıklıkla %11,83; “geleneksellik” değeri 14 sıklıkla %3,94; “uyum” değeri 43 sıklıkla %12,11 ve “güvenlik” değeri 25 sıklıkla %7,04 oranla eserde yer almaktadır. YYE’de “özyönelim” değer sıklığı en yüksek olandır. İlişkili diğer yüksek değer boyutları “hazcılık”, “uyum”; “yardımseverlik”, “uyarılma”; “evrenselcilik” ve “güvenlik”tir. “Başarı” değerinin sıklığı en az olandır daha sonra “geleneksellik” ve “güç”tür.

4.1.10.2 Güç

Sosyal Güç Sahibi Olmak

Dikkatin davranışa yoğunlaştırılması, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Sosyal güce sahip olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Sosyal güce sahip olanlar, başkalarını kontrol edebilmeli ve bir sebeple onlardan üstün olabilmelidir.

Babası Demet'in yaptıklarını denetlemekte ve ona kendi bilgisi dâhilinde bazı deneyimlerini aktarmaktadır.

“...Babamın atölyeme kazandırdıklarından bir de mini pavurya var. Onu midye ayıklarken midyenin içinden çıkardı. İncir ağacının karşısındaki kayalardan midye toplamıştı o gün. Getirdiklerini acelesiz ayıklıyordu balkonda. Beni yanına çağırdı: “Gel Demet, gel! Şuna bak, şuna!”...(YYE, s.70, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Demet'in babası onu denetlemektedir. Yeni bilgiler vermektedir. Bu bilgileri verirken sosyal gücünden faydalanmaktadır.

“...Bana: “Gel! Gel! Mutfığa gel de yapacaklarını gör!” diye seslendi. Çakıyı tezgâh üstüne bıraktıktan sonra, cezveye su doldurdu. Ocağı yakıp cezveyi yanan gözün üstüne yerleştirdi. “Niçin su kaynatıyorsun?” diye sordum. “Birazdan görürsün,” dedi. Su kaynayınca, onu bir tabağa döktü. Çakının ucunu suya daldırdı. Minicik pavurya; çakıdan ayrılıp suyun yüzünde kaldı. Yeşilimsi rengi değişmiş, birden kırmızılaşmıştı. Onu sudan aldı çakıyla. Atölyeye indik birlikte. Beyaz fayanslardan birinin tam ortasına yapıştırdık...”(YYE, s.71, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

“...Yalnız bir şeyi unuttun. Burada hiç okumuyorsun. Bu işlere başlayalı, okumayı bir kıyıya ittin. Ne olursak olalım, hangi işi yaparsak yapalım; okumalıyız. Okumayanın düşünsel yanı cılız kalır. Düşünsel yanı cılız kalanlar da belli bir yere kadar başarılı olurlar. Doğru değil mi söyledğim?” Babacığma hak verdim. Şu işlerde biraz daha ilerleyeyim, yeniden başlayacağım okumaya. Getirdiğim kitaplar beni bekliyor...”(YYE, s.75, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Demet yaptıklarını kontrol etmesi için Nadide Teyze'ye gitmiştir. Nadide Teyze'nin bilgi ve birikiminden istifade etmek istemektedir. Nadide Teyze, Demet için sosyal güç sahibi bir kişidir.

“...İnsan oluşturduğu, güzel bulduğu yapıtını birileri görsün istiyor. Babam Avşa'ya gitmişti Memduh Amca'yla. Nadide Teyze'den başka kim var gösterebileceğim? Doğru ona gittim...”(YYE, s.77, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Memduh Bey zeytin meyveleri hakkında çeşitli bilgiler vermekte onun bu bilgileri biliyor olup olmadığını kontrol etmektedir. Bunu yaparken de sosyal gücünden faydalanmaktadır.

“...Zeytin meyvelerini büyüdükten sonra da rahatsız edenleri, tahribata uğratanları vardır. Öylesi böcek, sinek, haşereler için de zaman zaman ilaçlamak gerekir. Uzmanların yaptığı araştırmalara, incelemele göre; zeytinlerin her yirmi günde bir ilaçlanması kaçınılmazdır. Eğer bu konuda bilgini çoğaltmak istersen dergiler, kitaplar okumalı, uzmanlarla görüşmelisin Demet kızım. Anlaştık mı?” “Evet,” dedim. “İyi öyleyse. Ben işime devam edeyim.”...(YYE, s.79, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Koyunların sahibi küçük kızın önünden çekilmesi gerektiğini söylemektedir. Bunu söylerken yapmakta olduğu işin bilgilerinden, sosyal gücünden ve kızıdan büyük olmasından faydalanmaktadır.

“...Koyunların sahibi: “Çekil sürünün önünden küçük kız, çekil! Nereye gidiyorsun?” diye sordu. Hemen döndüm. Aceleci geçtim zor geçit veren yerlerden. İncir önü düzlüğe çabuk ulaştım...”(YYE, s.83, Sosyal Güç Sahibi Olmak)

Otorite Sahibi Olmak

Dikkati davranışa yoğunlaştırmak, değer-davranış ilişkilerini de ortaya çıkarır. Yetki sahibi olmak, gücün işlevselliğini göstermeyi de içerir. Yetki sahibi olanlar başkalarını yönetme ve yönlendirme hakkını kendi üzerinde toplayabilmektedir.

“... “Ben de ev işleri, yemek telaşı içinde olacağım çocuklar. Sizlerle ilgilenemem. Hem de sizin telaşınız, tartışmanız, gürültünüz içinde işlerimi sürdüremem. Toplantınızı bir ağaç altında yapsanız iyi edersiniz...” Hemen indik aşağıya. Armut ağaçlarının altından geçerek, yandaki açık araziye çıktık...”(YYE, s.93, Otorite Sahibi Olmak)

“...Alkışımızın sonunda Fuat: “Hey! Dedeme bakın, dedeme! Ağacın arkasına saklanmış da bize bakıyor,” dedi. Gösterdiği yöne baktık. Ağacın birini kendine korumalık yaparak, bize bakıyordu Memduh Bey Amca. Fuat, dedesine seslendi: “Saklanma dedeciğim, gel! Ekibimize güze! bir ad bulduk. Bundan sonra, ‘Yavru Yunuslar Ekibi’yiz biz, Yavru Yunuslar Ekibi’nin yanına gel!”...”(YYE, s.95, Otorite Sahibi Olmak)

“...Fuat, “Biz buraya oturduğumuzda gölgelikti babaanneciğim.” “Ağaçların gölgesi hep aynı yerde durmaz ki. Siz bunu bilmiyor musunuz? Gölge yer değiştirdikçe, siz de yer değiştirmeliydiniz. Şimdi evlere! Herkes karnını doyursun. Ondan sonra oynarsınız.”...”(YYE, s.101, Otorite Sahibi Olmak)

“...Ulu ağaçlar altında, hoş bir serinlik içindeydik. Deniz, soluklanır gibi sesler çıkarıyordu. Dallar arasında incecik sesli sakaların ötüşlerini duyuyorduk. Oturdukça oturası gelirdi insanın. Ama bizim işimiz vardı. Karargâhta ilk toplantımızı yapacaktık. Orada olmalı, günlük çalışmalarımıza yönelmeliydik. “Karargâha gidiyoruz arkadaşlar!” dedim...”(YYE, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“... “Bu haftaki parolamızın ‘Dügmeli Düzenek’ olduğunu bir daha hatırlayalım. Parolayı aklınızda iyi tutun. Parolayı bilmeyenler, karargâhtan içeri adım atamaz!” “Peki,” diyenler oldu...”(YYE, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“...Birlikte yürüdük. Ağaçlardan uzaklaşınca, adımlarımı sıklaştırdım. Herkesten önce, karargâhımız çardakta olmak istiyordum. Çardağa ulaşınca elimle “dur” işareti yaptım...”(YYE, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“...Şöyle konuştum: “Yoklama yapılacaktır. Bundan böyle herkes, gruptaki adıyla çağrılacaktır. Adını okuduklarım; ‘Buradayım!’ diyecek. Sonra da parolamızı söyleyerek, karargâha girecektir. Parolayı bilemeyenler, toplantıya alınmayacaklardır. Tamam mı arkadaşlar?”...”(YYE, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“...Olduğu yerde bekliyor, yanımıza gelmek için harekette bulunmuyordu. “Parolayı söyleyip gir içeriye!” dedim. Arkadaşımız, “Dügmeli,” dedi. “Tam söyle! Noksan söylenmiş parola kabul edilmez!” diye uyardım...”(YYE, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“...Fuat kendini tutamadı: “Dügmeli Düzenek, desene Sevgi!” Fuat’ı uyardım: “Onun adı; grup toplantısı sırasında Sevgi değil, Melisa. Yardım etmeye yönelirken, yanlışlıklar yapmayalım Tarzan arkadaş!” Sevgi, parolayı söyledi, “Dügmeli Düzenek.” “Haydi sen de geç içeriye!”...”(YYE, s.106, Otorite Sahibi Olmak)

“...Rambo da coşkuya kapılmıştı: “Yaşasın karargâh yapmak! Yaşasın kendi karargâhımızda toplanmak!” Coşkulu olmak, coşku duymak iyiydi ama; toplantı bir düzen içinde sürdürülmeli, konuşmalar kesilmemeliydi. Herkes başkandan söz istemeli, bu bir sıraya uymak şeklinde

yürütülmeliydi. Uyarıda bulundum: “Söz isteyerek konuşalım arkadaşlar! Herkes aklına gelenikendi bildiğinçe söylemesin. Konuşmalar bir düzen, bir sıra içinde sürdürülsün...””(YYE, s.109, Otorite Sahibi Olmak)

“...Bugün bir öneri geldi. ‘Tepelere tırmanalım,’ diyor bir arkadaşımız. Ne dersiniz?” “İyi olur, iyi!” dediler. “Tepelere tırmanacağımız bugün; ben yalnızken yanına gitmeyi isteyip de gidemediğim, gitmeyi de çok istediğim burundaki ağaca da uğrasak, olur mu?” “Uğrayalım! Uğrarız,” dediler. Konuşmamı sürdürdüm. “Etkinliklerimiz çok çeşitli olabilmeli. Ben, yalnızlık günlerinde elişleri yaptım. Deniz ürünleri kullanarak, güzel yapıtlar oluşturdum. Dikkatli bir seçici, usanmaz bir toplayıcı olunca; kıyıları bize çok ilginç deniz ürünleri veriyor. Sizin de böylesi etkinliklere yönelmenizi isterim. Çok yararlı bir uğraş...” “Biz de yapalım! Biz de yaparız,” dediler...””(YYE, s.111, Otorite Sahibi Olmak)

Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek

Kişinin toplum içindeki konumunu koruyabilmesi, başkalarından utanmaması ve var olan konumunu ve itibarını muhafaza edebilmesi olarak görülmektedir.

“... “Kuşkusuz bu savaşta yenen ben, yenilen otlar olacak. Çünkü ben insanım. Akıl gücüm var. Hem de alet kullanma becerisine sahibim. Alet kullanma becerisini kazandıktan sonra; tüm varlıkları yenmeyi, tümünden üstün olmayı başarmıştır insanlar...” “Peki kılıcın var mı?” diye sordu Fuat. “Kılıcım, çapam,” dedi Fuat’ın dedesi...””(YYE, s.92, Toplumdaki Konumunu Koruyabilmek)

4.1.10.3 Başarı

Başarılı Olmak

Başarılı olmak kişinin amaçlarına ulaşabilmesini ifade etmektedir.

Şiiri dergide yayınlanmıştır.

“...Bir sandalye çekip oturdum masaya. İşsiz, uğraşsızım şu sıra. Çoktandır yazmak istediğim, adını da: “Kristalden Çıkan İnsanlar” koymayı düşündüğüm öykümü yazamaz mıyım? Yazmak, çok sevdiğim bir uğraş benim için. Üçüncü sınıfta başladım yazmaya. İlk şiirler yazdım. Okulumuzun duvar gazetesinde çıkıyordu şiirlerim. Bizim gazetenin adı, “Cıvıltı”dır. Cıvıltı, ayda bir çıkar. Şiirlerimi, çocuklar için çıkan dergilere de gönderiyordum. “Çiçekler” adındaki şiirimi yayımladı derginin biri. Bu benim dergide yayımlanan ilk şiirim oldu. Fotoğrafımla birlikte yayımlandı “Çiçekler” şiirim. Bundan çok coşku duymuştum. Annem babam da coşku duydu, çok çok sevindiler. Hele babam; dergideki şiirimi belki on kez okudu. Gülümseyerek dolaştı evin içinde...””(YYE, s.5, Başarılı Olmak)

Salonda artık sinek yoktur.

“...Divana uzandım ama yaramaz sinekler rahat bırakmıyor insanı. Avşa, sineği bol bir ada! Kalkıp şaplağı aldım elime. Duvarlarda gördüklerime yaklaşıyorum. “Çat!” Plastik silah, her savuruştan onlardan birini düşürüyordu yere. Kıpırtısız, sessiz kalıyorlardı yerde. Salonu sineklerden arındırmıştım. Uçuşan, sesini duyuran, yüzüme konan yoktu...””(YYE, s.47, Başarılı Olmak)

Bebek Nadide teyze tarafından beğenilmiş.

“...Oh ne güzel! Bembeyaz bir yuvaydı işte... Oluşturduğumuz işleri başkasına göstermenin hoş, mutluluk verici bir yanı var. Bebeğimle yuvamı Nadide Teyze’ye götürdüm. Teyze, bebeğimi beğendi...””(YYE, s.73, Başarılı Olmak)

“...Babama da gösterdim onu. Babam da beğendi. Sonra da dedi ki: “Güzel işler üretiyorsun...”(YYE, s.75, Başarılı Olmak)

Yavru Yunuslar Ekibi, karargah kurmuş ve karargahta artık bazı kurallar işlemeye başlamıştır.

“...Bir adım sonra, çardak altında olabilirdi Oğuz Bey Amca. Ama torunu ayağa fırlayıp: “Dur dede, dur! Bizim karargâhımıza giremezsin. Sen bizim ekipten değilsin,” dedi. Yaşlı adam, “zınk” diye kaldı olduğu yerde. Ağzından şaşkınlık belirtisi sözler çıktı: “Aaa! Bu da neyin nesi ki? Ne ekibi? Ne karargâhı?” Karate Kid: “Burası bizim Yavru Yunuslar Ekibi Karargâhı,” dedi. “Ekip karargâhına parolasız girilemez. Yabancılar kabul edilemez...””(YYE, s.109, Başarılı Olmak)

Sözü Geçen Biri Olmak

Sözü geçen biri olmak çevresindeki insanlar ve olaylar üstünde etkili olmak şeklindedir.

Şiirinin dergide yayımlanmasından sonra diğer öğrenciler tarafından artık bir işbilen olarak karşılarına çıkmıştır.

“...İlk şiirimini çıktığı dergiyi okula da götürmüştüm. Arkadaşlarım ilgilenmişlerdi. Bana çeşitli sorular sormuş, dergiye şiir göndermek için neler yapmaları, nasıl davranmaları gerektiği konularında benden bilgi almaya çalışmışlardı...”(YYE, s.6, Sözü Geçen Biri Olmak)

Nadide teyze yapmış olduğu bebeği gösterebileceği tek kişidir.

“...İnsan oluşturduğu, güzel bulduğu yapıtını birileri görsün istiyor. Babam Avşa’ya gitmişti Memduh Amca’yla. Nadide Teyze’den başka kim var gösterebileceğim? Doğru ona gittim...”(YYE, s.77, Sözü Geçen Biri Olmak)

Söylediklerinin mantıklı olduğunu düşünerek kabul edilmesi gerektiğini düşünmüştür

“... “İzlenceli olmamız çok iyi olur bence de,” dedim. “O zaman, okuldaki gibi oluruz. Burası okul değil ki,” dedi Fuat. Dedesi: “Herkes hangi saatte nerede olacağını bilirse; zaman yitirmemiş olursunuz. Zamanınızı daha iyi değerlendirir, dinlenceyi yararlı şekilde yaşarsınız. Kötü mü olur Fuat Beyimiz?” O sıra Onur da geldi yanımıza...””(YYE, s.90, Sözü Geçen Biri Olmak)

Dedesinin vermiş olduğu bilgiler arkadaşları arasındaki popülaritesini ve seviyesini arttırmıştır.

“...Karate Kid: “Bu kuru çöpler var ya... Bu kuru çöpler, karıncaların çok işine yarıyormuş. Dedemin söylediğine göre; bunları yuvada depoluyorlarmış. Kuru çöpler bekleye bekleye çürüyormuş. çürüdükten sonra da mantar oluyormuş. O mantarları yiyerek, karıncalar ailesi yaşayabiliyormuş. Kış boyu taze, yumuşak bitki bulmak; karıncalar için mutluluk oluyormuş.” Bu yeni bilgi karşısında şaşkınlanmışlık. “Aaaa!” dedik...”(YYE, s.122, Sözü Geçen Biri Olmak)

Zeki Olmak

Zeki olmak, yaptığı işte mantıklı, zeki bir insan gibi davranmaktır.

Çocuk, mevsimlere göre elbiselerin değişebileceğini fark etmiştir.

“...Baston tutmayan elini, baston tutan elinin üstüne koymuştu. Kıpırtısızdı. Heykel gibi duruyordu. Canlılığını yitirmiş küçümen gözleri, yerde bir noktaya dönüktü. İki üç gündür tıraş olmadığı, yüzünün beyaz kıllarının uzamışlığından belli oluyordu. Başında hasırdan silindir şapka taşıyordu. Şapkasını çok zamandır kullandığını, sararmışlığı ele veriyordu. O dede; sıcak yaz günlerine uygun düşecek bir şapka giyinmişti ama, giysileri için aynı şey söylenemezdi. Siyah kumaştan yapılmış

kışlık giysi içindeydi. Mavi çizgili beyaz gömleği çok temiz, kravatı düzgün bağlanmıştı. Böyle giyinmesi mevsimle çelişiyordu. Bu sıcak günde niçin serinletici, hafif bir giysi içinde değildi dede? -..”(YYE, s.10-11, Zeki Olmak)

İki farklı evi karşılaştırmış ve hangisinin daha güzel olduğuna karar vermiştir.

“...Yukarıya doğru yürüdük. Ağaçların sonunda beyaz boyalı, ufacık bir ev görüldü. Nasıl, beğendin mi?” diye sordu babam. “Bizimki gibi büyük değil ama sevimli bir ev,” dedim...”(YYE, s.22, Zeki Olmak)

Kuşlar kendilerine zarar verebilecek veya farklı durumlarda daha önce gittiği yere bir daha gitmemektedir.

“...Memduh Amca, buradaki yaşamıyla ilgili olarak şöyle konuştu: . “Aman Aziz! Bu yıl kargalar bir kudurgan, bir kudurgan! Çok zarar verdiler armutlara, çok zarar! Meyve daldayken gelip hâlimi görecektiniz!.. Sürü hâlinde gelip konuyorlardı ağaçlara. Konukları yerden hayır bekleme. Çünkü meyveyi delik deşik ederek ayırıyorlardı ağaçtan. Öylesi meyvenin alıcısı olur mu? Elimde silah, nöbet tuttum bahçe boyunca. Onlardan birkaçını da ‘benzettim’ ama. Benzettiklerimi, ayaklarından sallandırdım. Bunun çok yararını gördüm. Çünkü karga; ölüm olayını anlayan bir kuş. Kendinden birisini ya da binlerini sallanır görünce; böylesi bir sonla yüz yüze gelmekten korkup, yaklaşmıyor...”(YYE, s.24, Zeki Olmak)

Kuşlar insanları ayırt edebilmekte ve hangisinin eski-yeni kişi olduğuna karar vererek yiyecekleri çalabilmektedirler.

“...Ben de bastım durdum tetiğe.” Babam: “Hah hah haaa! Amma da serüvenli geçmiş meyve zamanın!” dedi. “Serüven ki ne serüven! O serüvenleri yaşarken şunu öğrendim: Aynı giysi içinde olacaksın silah patlattığın gün. Demem o ki; beyaz gömlekli olarak silah patlattınsa, gün boyu o gömleği sırtından çıkarmayacaksın. Çünkü tanıyorlar. Seni beyaz gömlekli olarak görünce, elinde silah olmasa bile kaçıyorlar. Eğer o gün başka renkte giyindinse; seni başkası sanıp aldırış etmiyorlar. Böyle olunca da ben; elimde silah, aynı giysili olarak görüldüm kargalara. Beni gören sürü, huraaa uzaklaşmakta!..”...”(YYE, s.25, Zeki Olmak)

4.1.10.4 Hazcılık

Zevk

“...Biraz önce bu kareli defteri buldum babamın kitapları arasında. Bir defterle karşılaşmak, sevindirmişti beni. Kendimi tutamadım: “İşte bana bir defter!” diye bağırdım. Yanımda kimse yoktu. Sevincime kimse tanık olmadı...”(YYE, s.5, Zevk)

“...Bir sandalye çekip oturdum masaya. İşsiz, uğraşsızım şu sıra. Çoktandır yazmak istediğim, adını da: “Kristalden Çıkan İnsanlar” koymayı düşündüğüm öykümü yazamaz mıyım? Yazmak, çok sevdiğim bir uğraş benim için. Üçüncü sınıfta başladım yazmaya. İlk şiirler yazdım. Okulumuzun duvar gazetesinde çıkıyordu şiirlerim. Bizim gazetenin adı, “Cıvıltı”dır. Cıvıltı, ayda bir çıkar. Şiirlerimi, çocuklar için çıkan dergilere de gönderiyordum. “Çiçekler” adındaki şiirimi yayımladı derginin biri. Bu benim dergide yayımlanan ilk şiirim oldu. Fotoğrafımla birlikte yayımlandı “Çiçekler” şiirim. Bundan çok coşku duymuştum. Annem babam da coşku duydu, çok çok sevindiler. Hele babam; dergideki şiirimi belki on kez okudu. Gülümseyerek dolaştı evin içinde...”(YYE, s.5, Zevk)

“...Babam: “İstersen yukarıya, güverteye çıkalım. Bol hava alalım. Güneş görelim, ister misin?” Hemen kalktım. Babam önde, ben peşinde yürüdük. Dik bir merdivenden çıkıp güverteye ulaştık. Güverteye çıkınca; oh canım, oh! Sonsuz bir mavilik vardı çevrede. Hem de güneş bolluğu altında,

pırıl pırıldı deniz. Vapur bacasından yanıt mazot kokusu yayılıyordu. Ben öylesi kokudan çok hoşlanırım...”(YYE, s.15, Zevk)

“...Ayaklarım yere değince, sevinç duydum birden. Toprağın sertliği, sağlamlığı güven vericiydi. Günlerce denizde kalan denizciler, karaya çıkınca çok seviniyorlardı besbelli... Sordum babama: “Evimiz hangi yönde babacığım? Yakında mı?” “Bizim ev buralarda değil kızım. Biz adanın arka kısmına, ‘Kumburnu’ denilen yere gideceğiz.” İnsan çokluğunu geçtik. Bir ara sokağa kadar yürüdük. O sıra mavi bir araba durdu önümüzde. Sürücüsü: “Yazlığa mı Aziz Bey?” diye sordu...”(YYE, s.20, Zevk)

“...Babamla ikisi taşıdılar yüklerimizi. Bagaj kapağını gürültülü bir kapatışla kapattı arabanın sahibi. Bindik. Ben arkaya oturmuştum. Babam önde, tanıdığı sürücünün yanındaydı. Yüksek yapıların sıralandığı uzunca bir caddeyi geride bıraktık çabukça. Evler seyrekleşmişti. Tamamlanmamış, yapımı sürdürülen yapılar görüyordum. Yeni bitirildiği belli olan bir yapı çok hoşuma gitti. Belki de bu yapı Sururi Bey’indi. Nurettin Bey’i buraya getiriyor olabilirdi...”(YYE, s.20, Zevk)

“...Bana da iyi bir “Evliya Çelebi okuyucusu” olmamı öğütler. Arada benim de Evliya Çelebi’nin ciltlerinden birini alıp okuduğum olur. Gezginklik coşkusuyla yaşamış gezginimizin kendine özgü bir anlatımı vardır. Etkilenir, sever, sevinerek okurum. Öğrendiklerimden şaşkınlık yaşarım çoğu zaman...”(YYE, s.30, Zevk)

“... Baraj işlerinde, yol yapımlarında çalışarak kazanmış ekmeğini. Şimdilerde emekli olup, hak ettiği dinlenme yıllarını yaşamaktadır. Avşa’nın Kumburnu semtinin Somak koyunda, rahat bir yaşam içinde bulunmaktadır. Sessiz, rahat, dinlendirici yaşamına ziyadesiyle imrendiğim Oğuz Bey; üç dönümlük arazisinin çevresini tellerle, duvarlarla çevirip koruma altına almıştır. Toprağını bir güzel şenlendirmiştir. Bir toprağın şenliğini; yeşillikler, ağaçlar, iyi bakım oluşturmaz mı? Onun toprağında ağaçlar, sebzeler yetiştirilmiş...”(YYE, s.31, Zevk)

“...Ballı yemişleri, o dev söğütler altında yemenin tadını; bunca diyar gezmiş Evliya Çelebi olarak, hiçbir yerde bulamadığımı söylemekten alamam kendimi! Günlük sebzesini bahçesinden çıkaran, kışlık soğanını, fasulyesini, havucunu bile buradan götüren cömert kişi Oğuz Beyin evi; denizin tam kıyısındadır. İki kat olarak kurulmuş sevimli yapının alt katını şöyle bir gördüm...”(YYE, s.32, Zevk)

“...Yıldızlara bakarak, denizin sesini dinleyerek o yatakta dinlenmek, uykuyu beklemek ne tatlı olurdu ya?...”(YYE, s.42, Zevk)

“...Yaşamım kentte geçtiği için; hayvanları yakından tanıyamıyor, onlarla yüz yüze gelemiyorum. En çok gördüklerim; başıboş köpekler, çöp bidonlarında bir şeyler aramaya çalışan bakımsız, kirli, zavallı kediler. Arada sahibinin dolaştırmaya çıkardığı süs köpekleri de görüyorum. Onlar bakımlı, temiz hayvanlar. Sevmek isteği duyuyorum ama tanımadığım insanları durdurup köpeklerini nasıl sevebilirim? Yalnız süs köpeklerine değil, tüm hayvanlara karşı sevgi duyan biriyimdir. Sahipsiz kedilere, köpeklere de yakınlık duyuyor, sevgi besliyorum. Onlara karşı içimde acıma duygusu doğuyor. Tüm hayvanlar acınacak durumdan kurtarılmalıdır bence. Karınları doymalı, barınakları olmalıdır. Onlarda mutlu yaşamaları dünyamızda. İlk kez burada keçilerle karşılaştım. Keçileri fotoğraflarda, resimlerde öğrenmiş biriyim. Kendileriyle yüz yüze geldiğim yer burası oldu...”(YYE, s.42, Zevk)

“...Onur düşünüyü anlattıktan sonra, ayağa kalktı. Ben de ona uydum. Oturmaktan usanmış olmalıydık. Yan yana yürüdük uca kadar. Denizin seyircisi olduk biraz. O sıra cırcırböceklerinin sesi geliyordu zeytinlikten. Onlara, “ağustosböceği” dediğini de biliyorum. Ama “cırcırböceği” adında daha bir sevimlilik buluyorum...”(YYE, s.55, Zevk)

“...Cırcırböcekleri kalabalık, şen bir aile. Birlikte koro oluşturlar. Bu davranışları çok hoşuma gidiyor. Keşke dünyamızdaki diğer aileler de koro yapsalar arada. Daha mutlu, daha şen olurdu yaşamları...”(YYE, s.56, Zevk)

“...Biraz dinlenmek isteğiyle dik, kısa yokuşu tırmanıp eve geldim. Gözlerimde uyku öncesi ağırlık duyumsuyordum. Salona geçip divana uzandım. Günün diğer olaylarını, başka başlıklar altında yazmalıyım...”(YYE, s.47, Zevk)

“...Şile’yi anlatmayı sürdürdü arkadaşım: “Biz bir gün yürüyüşe çıkmıştık. Mendirek boyunca yürüyorduk, annem, babam bir de ben. Martılar uçuşuyordu üstümüzde. Martılar çoğunlukla adalarda, mendirek çevresinde bulunuyorlardı. Hele sabahları; tarihî kulenin çevresinde uçuşuyor, çok güzel bir görünüm oluştuyorlardı. Şile’nin martıları; buradaki martılar gibi küçümen değildir. İri yapılı, süt beyazıdır. Gözleri zeytin siyahlığındadır. Bence en güzel martılar, Şile martılarıdır...”(YYE, s.47, Zevk)

“...Çalışmalarını sürdürdükçe; bahçenin şenliği, canlılığı çoğalıyordu. Baktıkça bakasım geliyordu. “Ne güzel yapıyorsunuz!” dedim. “Beğendin demek?” “Çok güzel, çok!” dedim...”(YYE, s.61, Zevk)

“...Deniz, güçlü bir varlıktır. Sürekli devinir. Onun için de kalabilmek, devinimine ayak uydurabilmek için; canlı olmak gerekir. Gücsüzler ölür. Ölüyü, gücsüzü istemez deniz. Öylelerini kendinde saklamayı sevmez. Hep dışarı atar. Canlılığını yitirmiş olanları, kendisine fazlalık bulur. Fazlalıklardan hoşlanmaz. Onları karaya ulaştırmak ister. Kara da kendisindeki fazlalıkları denize yollar akarsularla. Deniz öylelerini de istemez. Hem kendisinin ürettiği hem karanın gönderdiği fazlalıklardan arınmak için uğraş verir. Buna ‘denizle karanın birbirine karşı fazlalık yollama savaşı’ da diyebiliriz. Rüzgâr; fazlalıklardan arınması için, denize yardımcı olur. Denizin çok çalkalandığı, çok dalgalandığı zamanların sonunda git de bak kıyıya... Neler, ne atıklar görürsün!..” Onun sevimli işi, beni de öylesi çalışmalara heveslendi...”(YYE, s.62, Zevk)

“...Bugün yazmaya çok özlem duydum. Bu nedenle kalemimi elime aldım. Defterimi önüme açtım. Bunları yazdım. Yazmaya başlamışken; topladıklarımı da biraz olsun yazsam iyi olacak... Aynı kaplardan, aynı büyüklükteki kırk sekiz kutuyu; alt kattaki bölmenin duvarları boyunca sıraladım. Artık ben oraya; “atölye” diyorum. Orayı atölyem olarak görüyorum. Kardeş kutularda midye kabukları var. Beyaz, mor, siyah kabuklar ayrı ayrı kutularda bulunuyor. Portakal rengindeki kabukları topladığım kutum, gözümde en değerli olanı. Dörtte birine kadar bile dolduramadım onu. Öylelerini bulmak çok güç. Çünkü renkliler, çekici olanlar az bulunuyor doğada. Ayrıca; kanarya sarısı, pembe, kırmızı renkli istiridye kabuklarının bulunduğu kutularım da malzeme çok az. Çok çekici renklileri az ürettiği için, denize şaşıyorum. Ama bunları çoğaltacağıma umudum var. Çeşitli irilikte, çeşitli renkteki taşlar için de kutular ayırdım. Denizminareleri; uzunluklarına, kalınlıklarına göre üç kutuda bulunuyor. Kutulardan birinde pavurya kollarını, birinde pavurya bacaklarını, birinde gövdelerini, birinde de dişlerini biriktirdim. Pavuryalar önemli benim için. Onlardan ne görsem, ne bulsam alıp atölyeme getiriyorum. Çünkü çok işe yarıyor, çeşitli yerlerde kullanılıyor. “Taş” deyip geçmeyelim! Hele deniz taşları; öyle değişik, öyle ilginç ki! Kırmızı, siyah, beyaz, mavi taşlar toplayıp; onları da ayrı kutularda biriktirmiş bulunuyorum. Tümü güzel, tümü sevimli, tümü cana yakın taşlarımın. Hele biri var ki; onu her gün elime alıp bakmadan, seyircisi olmadan duramıyorum...”(YYE, s.68, Zevk)

“...Çakıyı tezgâh üstüne bıraktıktan sonra, cezveye su doldurdu. Ocağı yakıp cezveyi yanan gözün üstüne yerleştirdi. “Niçin su kaynatıyorsun?” diye sordum. “Birazdan görürsün,” dedi. Su kaynayınca, onu bir tabağa döktü. Çakının ucunu suya daldırdı. Minicik pavurya; çakıdan ayrılıp suyun yüzünde kaldı. Yeşilimsi rengi değişmiş, birden kırmızılaşmıştı. Onu sudan aldı çakıyla. Atölyeye indik birlikte. Beyaz fayanslardan birinin tam ortasına yapıştırdık yapıştırıcıyla. Aman ne güzel bir görünüm oluşmuş, fayans ne büyük değer kazanmıştı gönlümde! Kıyıda büyük istiridye kabukları buldukça çok seviniyorum. İçi kavlayıp sedefleri dökülmüş olanları almıyorum. Sedefleri dökülmemiş olanlar değerli çünkü. Onların sedefleri bal renginde, şeftali renginde, kırmızı oluyor. Üstüne bir şeyler işlenince; o renkler çarpıcı bir fon oluşturuyor...”(YYE, s.71, Zevk)

“...Onun seyircisi oldum karşısında. Bakarken gülümsemeden edemiyordum. Bana neşe, bana mutluluk kaynağı olmuştu bebekciğim. Arkadaş bile sayılabilirdi benim için. Ben burada benimle yaşıt olan bir arkadaştan yoksunum. Geldikten sonra ayrıldı Onur. Bir süre Avşa’da, halasının evinde kalacakmış. O gitmeseydi daha iyi olurdu benim için. Bunca yaşıtsız kalmazdım. Ama olsun. Bir şeyler yaparak, bir şeyler üreterek, zamanın nasıl geçtiğini anlayamıyorum. Yalnızlara en iyi

arkadaş, çalışmak, iş, uğraştırm bence... İkinci işim de kuş yuvası oldu. Tırtıklı, ortası çukur bir mercan kalkırım; tam kuş yuvasına benziyor. Taş kabımdan beyaz, yuvarlak, yumurta görünümlü taşlar seçtim. Üç tanesini uygun bulmuştum yumurta olarak kullanmaya. Onları koydum mercan kalkırının içine. Oh ne güzel! Bembeyaz bir yuvaydı işte... Oluşturduğumuz işleri başkasına göstermenin hoş, mutluluk verici bir yanı var. Bebeğimle yuvamı Nadide Teyze'ye götürdüm..."(YYE, s.72, Zevk)

"...Bugün yazmaya çok özlem duydum. Bu nedenle kalemimi elime aldım. Defterimi önüme açtım. Bunları yazdım. Yazmaya başlamışken; topladıklarımı da biraz olsun yazsam iyi olacak... Aynı kaplardan, aynı büyüklükteki kırk sekiz kutuyu; alt kattaki bölmenin duvarları boyunca sıraladım. Artık ben oraya; "atölye" diyorum. Orayı atölyem olarak görüyorum. Kardeş kutularda midye kabukları var. Beyaz, mor, siyah kabuklar ayrı ayrı kutularda bulunuyor. Portakal rengindeki kabukları topladığım kutum, gözümde en değerli olanı. Dörtte birine kadar bile dolduramadım onu. Öylelerini bulmak çok güç. Çünkü renkliler, çekici olanlar az bulunuyor doğada. Ayrıca; kanarya sarısı, pembe, kırmızı renkli istiridye kabuklarının bulunduğu kutularında da malzeme çok az. Çok çekici renklileri az ürettiği için, denize şaşıyorum. Ama bunları çoğaltacağıma umudum var. Çeşitli irilikte, çeşitli renkteki taşlar için de kutular ayırdım. Denizminareleri; uzunluklarına, kalınlıklarına göre üç kutuda bulunuyor. Kutulardan birinde pavurya kollarını, birinde pavurya bacaklarını, birinde gövdelerini, birinde de dişlerini biriktirdim. Pavuryalar önemli benim için. Onlardan ne görsem, ne bulsam alıp atölyeme getiriyorum. Çünkü çok işe yarıyor, çeşitli yerlerde kullanılıyor. "Taş" deyip geçmeyelim! Hele deniz taşları; öyle değişik, öyle ilginç ki! Kırmızı, siyah, beyaz, mavi taşlar toplayıp; onları da ayrı kutularda biriktirmiş bulunuyorum. Tümü güzel, tümü sevimli, tümü cana yakın taşlarımın. Hele biri var ki; onu her gün elime alıp bakmadan, seyircisi olmadan duramıyorum..."(YYE, s.68, Zevk)

"...Teyze, bebeğimi beğendi. Yuvam için de dedi ki: "Hem yuvanın hem yumurtaların beyaz oluşu uygun düşmemiş. Yumurtalar için mavi taşlar kullanmalısın. Çünkü mavi renkli yumurtalar da olur. Kuş yumurtalarının tümü beyaz değildir. Maviyle beyaz çelişir. Daha çarpıcı, canlı bir görünüm oluştururlar.." Bana yeniden iş çıkmıştı. Eve dönüp taş kutumdan mavi taşlar aradım. Ama büyüklükte uygun taşlar bulamadım. Kıyıya inmeliydim. Önümde mavi deniz uzayıp gidiyordu. Adalar mavi mavi görünüyordu. Kapıdağı Yarımadası'nın görkemli dağları da maviydi. Gökyüzünde mavi bulutlar sıvalıydı. Avşa'nın mavi bir ada olduğunu düşündürdü bana tüm gördüklerim. Yürüdüm. İncir ağacının oralarda olmak çekici geliyordu..."(YYE, s.73, Zevk)

"...Bu adı çok beğenmiştik. Herkes: "Yaşasın!" diyerek alkışladı. Böylece oybirliğiyle ekibimizin adını kabul etmiş oluyorduk. Alkış tuttuk: "Yaşasın Yavru Yunuslar Ekibi, yaşasın!"..."(YYE, s.94, Zevk)

"...Ben, "Şu Somak burnundaki tek ağaç var ya, hep ona gitmeyi düşündüm siz yokken. Bugünkü yürüyüşümüzde ilkin tek ağaca uğrayamaz mıyız? O, yalnız biri. Yalnızları ziyaret etmek, kendilerine gönül şenliği verir. Yavru Yunuslar Ekibi olarak; yalnız yaşayan bir ağaca gönül şenliği kazandırmak hoş bir davranış olurdu..." Onur da dedi ki, "Ağaçlar çok severmiş birlikteliği. Onların bu sevgisinden oluşuyor ormanlar." Onur'un sözleri içimde coşku yaratmıştı. "Aaa! Bu doğru işte. Ben bunu hiç düşünmemiştim," dedim..."(YYE, s.103, Zevk)

"...Şu Onur hoş çocuk doğrusu. Hele gülümsemesi yok mu? O gülümserken; tombul yanaklarından insana doğru ılık bir hava eser gibi oluyor. O ılık havada dinlendiricilik duyumsuyorsunuz..."(YYE, s.104, Zevk)

"...Salatalık tabağı ortaya konunca, elleri acele uzandı. Çekirdekleri iyice belirginleşmemiş, tuzlu yiyeceği acele tüketmeye yöneldik. Yine cömert davranmıştı Oğuz Bey Amca. Bizi iyice doyuracak çoklukta yapmıştı ikramını. Yaşasın!..."(YYE, s.110, Zevk)

"...Şıpdık ayakkabılar içinde güçlükle yürüyen küçük arkadaşımıza yardımcı oluyorduk. Arada elinden tutarak gücümüzden yararlanmasını sağlıyorduk. Yükseldikçe bizim Tarzan daha bir coşkulu olmuştu. Arada avcunu ağzının kıyısına dayıyor, Tarzan gibi: "Uuuuu uuu!" diyordu..."(YYE, s.120, Zevk)

“...Arkadaşım: “Hayvanların yaşamıyla ilgili çok ilginç bilgileri var dedemin. Karıncalar için; böcekleri yuvalarına kaçırdıkları, kışın sütünü emerek beslendikleri bilgisi de ilginç geldi bana.” Yine, “Aaaa!” demekten kendimizi alamadık...”(YYE, s.122, Zevk)

“...Bizi görebiliyor muydunuz buradan Zehra Abla?” diye s ordum. “Görmez olur muyum? Bayırda böcekler gibiydiniz,” dedi. Üç arkadaş gülüştük...”(YYE, s.124, Zevk)

“...Babam kahkahayla gülüyordu kollarımın arasında. “Dur kızım, dur! Çok sıkıyorsun. Kulaklarımı ezeceksin! Nedir bunca coşkuya kapılmanın nedeni? Burada, benim yanımda mutsuz muydun yoksa?” dedi. Babamın yüzüne öpücükler kondurdum. “Mutluydum babacığım, mutluydum. Zamanın nasıl geçtiğini anlayamadım. Ama annemi de çok özlemişim. Üçümüz birlikte olunca daha da güzel olduğunu öğrendim,” dedim. “Haklısın kızım. Annemi ben de çok özledim.” Babam kalktı. “Ben Oğuz Bey’e uğrayıp döneceğim. Avşa’ya gidecekse arabasına bizi de alsın. Eğer gitmeyecekse biz yaya gideriz...”(YYE, s.126, Zevk)

Hayattan Tat Almak

Hayattan tat almak, yemek yemek, içmek, müzik, cinsellik vs. zevk almak demektir.

“...Bugün 6 Temmuz 1991. Günlerden Cumartesi. Yılımızı çok sevimli buluyorum. İki tane “1”, iki tane de “9” rakamı kullanarak yazıyoruz adını. Bu görünümde bir sevimlilik buluyorum...”(YYE, s.8, Hayattan Tat Almak)

“...Evimizin alt katında büyük bir salonda, sağda bir mutfak vardı. Merdivenlerle üstteki kata çıkılıyordu. Merak ettiğim için aceleci dolaşım. Üst balkonlardan deniz, Adalar ne güzel görünüyordu. Birden çok sevdim buraları. Gürültüden uzak olmak hoşuma gitmişti. Yolda yemek yememiştik. Zeytinyağlı dolma, sigara böreği, peynir koymuştu anneciğim bize yolluk olarak. Salondaki masada yemeğe oturduk baba kız. Yemekler öyle hoşuma gitti, öyle istekle yedim ki!...”(YYE, s.21, Hayattan Tat Almak)

“...Birer sandalye çekip oturduk. Önümüzde ağaçlı bahçe uzayıp gidiyordu denize kadar. Yeşilliğin sonunda pırıl pırıl maviyi görmek çok hoştu doğrusu. Zeytinlikle armut bahçesi arasındaki boşluk, yol olarak kullanıma bırakılmıştı. O yol boyunca da şeftali ağaçları dikilmişti. Onlar küçümen, yeni yetişmekte olan ağaçlardı ama büyüttükleri meyveleriyle dolu doluydular. Küçük ağaçların büyük işler başarmışlığı hem şaşırtıcı hem sevimli geldi bana. Teyzeyle babam şuradan buradan konuşmaya daldılar hemen. Konuşma konuları beni ilgilendirmiyordu. Ben; karşımdaki yeşilin, mavinin seyircisi olmayı yeğliyordum. Bu güzelliğe bakmaya doyamıyordum. Böylesi güzel bir çevrede pek çok gün geçireceğimi düşünerek, için için sevinliyordum...”(YYE, s.23, Hayattan Tat Almak)

“...Çam, kavak, zeytin ağaçları boy vermiş. Bu çalışkan kişi, toprağını çok iyi işlemiştir. Bahçesindeki meyve ağaçlarını, her tür sebzeyi kendi gözlerimle gördüm. Toprağına bakımda özenli davrandığı için, toprak da ona cömert davranmış. Onu bol ürünle ödüllendirmiş. O domates, o soğan, patlıcan, fasulye, kabak, bamy bolluğu!.. Üf! Üf! Üf!.. Gözlüklü, yanık yüzlü, ağırbaşlı görünümlü bu adam; ziyaretine gelenlere, komşularına ziyadesiyle cömert davranmaktadır. Poşetler dolusu sebze, meyve ikram eder evine gelenlere. Oğuz Bey’in cömertliğinden bu fakir Çelebi de yararlandı. Koca bir tabak dolusu yemiş getirdi önüme...”(YYE, s.31, Hayattan Tat Almak)

“...Penceresinden bakıp da adımını dışarıya atınca, pırıl pırıl mavi denizle yüz yüze gelinen o evde insan çok dinlenir. Dünyaya gelmişliğine çok çok sevinir. Bu temiz, bu derli toplu evde sürekli deniz sesi, denizin soluklanmasını dinlersiniz. Bu, kişiye gönül rahatlığı vermez de ne verir? Arada denizin coştığı, kabardığı da olur. O zaman sesi insana korkutucu gelebilir. Eh ne yapalım? Dikensiz gül olmaz. Güllü sevenin, dikenine katlanması gerekir...”(YYE, s.32, Hayattan Tat Almak)

“...Bu sözü sohbeti tatlı adamın bahçesinin içinde gördüğüm çardak da çok ilgilendirdi beni. İki katlı çardak, sevimli, özenli hazırlanmıştı doğrusu. Ahşap kullanılmış, keresteler verniklenerek hem güzel görünüm kazandırılmış hem de dayanıklı olmaları sağlanmıştı. Çardağın alt katında oturulur, yemek yenir, dinlenilir biçimde düzenleme çok hoşuma gitti. Üst kata merdivenle çıkılıyordu. Orada

küçük bir çadır kurulmuş, çadırın içine de yatak hazırlanmıştı. Postlarla da döşenince; güzel dir oda görünümü kazanmıştı...”(YYE, s.41, Hayattan Tat Almak)

“...Onlar bakımlı, temiz hayvanlar. Sevmek isteği duyuyorum ama tanımadığım insanları durdurup köpeklerini nasıl sevebilirim? Yalnız süs köpeklerine değil, tüm hayvanlara karşı sevgi duyan biriyimdir. Sahipsiz kedilere, köpeklere de yakınlık duyuyor, sevgi besliyorum. Onlara karşı içimde acıma duygusu doğuyor. Tüm hayvanlar acınacak durumdan kurtarılmalıdır bence. Karınları doymalı, barınakları olmalıdır. Onlarda mutlu yaşamaları dünyamızda. İlk kez burada keçilerle karşılaştım. Keçileri fotoğraflarda, resimlerde öğrenmiş biriyim. Kendileriyle yüz yüze geldiğim yer burası oldu...”(YYE, s.42, Hayattan Tat Almak)

“...Biz hep mendirek boyunca yürüyüşe çıkardık. Uçtaki deniz fenerine kadar gider, dönerdik. Tunceliler’in işlettiği 'Liman Restoran’da yemek yer, çay içerdik. O restoranda çok güzel tandır kebabı yaparlar...”(YYE, s.51, Hayattan Tat Almak)

“...Biz hep mendirek boyunca yürüyüşe çıkardık. Uçtaki deniz fenerine kadar gider, dönerdik. Tunceliler’in işlettiği 'Liman Restoran’da yemek yer, çay içerdik. O restoranda çok güzel tandır kebabı yaparlar...”(YYE, s.51, Hayattan Tat Almak)

“...Birlikte yürüdük. Zeytinliğe gelince ayrıldım. Babam çeşme yapım işi için incir ağacının oraya yollandı. Nadide Teyze’yi evinin yan tarafında, ağaç altına koyduğu masada çalışır buldum. Deniz ürünlerini kullanarak, mukavva üstüne okul bahçesi yapıyordu. Kendisi emekli öğretmendir. Demek okul sevgisini yine yaşıtıyordu içinde. Yanındaki boş sandalyeye oturup, seyircisi oldum. Okul binası, bayrak, bahçede ip atlayan, koşan çocuklar yapmıştı. Ne sevimli, ne canlı bir yapıt oluşturmuştu! İnsanın baktıkça bakası, sevdikçe sevesi geliyordu...”(YYE, s.60, Hayattan Tat Almak)

“...Babam Avşa’dan bir ağ parçası da getirmişti. Onu atölyemde iki duvar arasına germiştik. Çeşitli deniz hayvanları asıyorum ağıma arada. Avuç içine sığacak büyüklükte birkaç pavurya astım ilkin. Onlar hiç zedelenmemiş, tüm organları tamam pavuryaların. Deniz benim için dev bir pavurya atsa keşke kıyıya. Onu ortaya asardım. Küçükler de çevresinde yavruları gibi toplanırdı. Ne güzel bir görünüm olurdu köşemde...”(YYE, s.73, Hayattan Tat Almak)

“... “Bugün neler yapacaksınız bakalım?” diye sordu. Küçük torunu Fuat yanıt verdi: “Her şeyi yaparız.” Dedesi: “Senin ‘her şey’ dediğin nedir ki?” “Yüzeriz. Gezeriz. Oynarız. Keçiler gelecekmış. Keçilere bakarız, keçilere...” “Peki bunları hangi saatlerde, ne kadar zamanda yapmayı düşünüyorsunuz?” “Saate bakarak yapmıyoruz biz,” dedi torunu. “Saate bakmadan yaşayanlar; oğlaklar gibi bir yaşam biçimine girmiş olurlar. Oğlaklar da saate bakmadan, haydana hoydana yaşar giderler. Oysa uygar insanların saati vardır. Günlük yaşamlarını saat düzeni içinde sürdürürler...” Memduh Amca’nın söyledikleri bize gülünç gelmişti. Üçümüz de kendimizi tutamayıp yüksek sesle güldük. O, şöyle sürdürdü konuşmasını:...”(YYE, s.89, Hayattan Tat Almak)

“...Oğuz Bey Amca: “Altmış yaşıma daha geldim doğrusu!” dedi. Ekip üyeleri bakışıp gülüştük. Elindeki tepsinin bizim için geldiği belliydi. Ama hiçbirimiz yaklaşıp almayı, bize hizmet için gelmiş bu sevimli insana yardımcı olmayı düşünememiştik...”(YYE, s.110, Hayattan Tat Almak)

“...Biz de döndük. Tepelere doğru yürüdük. Yokuş yukarı tırmanmak, taşlara çarpmadan yol almak, dikenlerden korunmak kolay olmuyordu. Karşılaştığımız güçlükler karşısında gerileyecek, dönecek de değildik. Güçlüklerin üstüne üstüne gitmek gerekirdi. Bizim ekip “dağcı” sayılırdık. Dağcılar; güçlükler karşısında geri dönmeyen sporcular değil miydi? Yürüyüş güçlüğü içindeydik ama her adım atışımız bizi biraz daha yükseğe ulaştırıyor, yüksekte aşığılara bakmanın tadına doyumazlığımı yaşıttırıyordu...”(YYE, s.119, Hayattan Tat Almak)

“...Yürüyüş güçlüğü içindeydik ama her adım atışımız bizi biraz daha yükseğe ulaştırıyor, yüksekte aşığılara bakmanın tadına doyumazlığımı yaşıttırıyordu...”(YYE, s.119, Hayattan Tat Almak)

“...Hele deniz, deniz! Kendisine yükseklerden bakmak çok mutluluk vericiydi. Biz yukarıya doğru çıktıkça o ötelere doğru maviliğini genişletiyordu. Mavinin sonsuzluğu karşısında seviniyordu insan. Uzayıp giden mavi çarşaf; dalgasız, pürüzsüz, güneşin altında pırıl pırıldı. Uçmak, o maviliğin derinliklerine kendimi bırakmak, denizi kucaklamak istiyordum. İyi ki denizler vardı. Denizden yoksun olsaydı, dünyamız bu kadar ilginç olmazdı. Aşağıdaki ağaçları, denizi, evleri kuşbakışı gördükçe; kendime güvenim çoğalıyordu. Daha çok ilerlemek, daha yükseğe çıkmak isteği doluyordu içime. Dağcılar sevmeye başlamıştım. Onlar yokuş tırmanan, doğanın güçlükleriyle savaşıyorlardı. Ben de dağcılığa yönelecektim. Bu sporu yapan ekiplere katılacak, dağcı olacaktım. Babamla bunu hiç zaman yitirmeden konuşmalıydım...”(YYE, s.119, Hayattan Tat Almak)

“...Karate Kid ile bizim evin önüne gelince babamı kahvaltı eder bulduk. “Buyurun gezginler, buyurun! Çok gezen çok acıkır, buyurun!” dedi. Oturduk. Ekmek, domates, peynir vardı sofrada. Meğer çok acıkmışız. Yerken anladım bunu. O kahvaltının tadını hiç unutamam!...”(YYE, s.125, Hayattan Tat Almak)

4.1.10.5 Uyarılma

Cesur Olmak

Cesaret, yiğitlik, kararlılık, ataklık, ve dayanıklılık özelliklerini de içeren, korku, acı, risk, belirsizlik veya tehdit ile başa çıkabilme yeteneğidir.

“...Evin duvarlarına tırmanıyor pisler. Kaç tanesini de evin içinde öldürdüm. Geçen yıllar böyle miydi?” “Yılanlar, fareleri öldürüyor muydu?” diye sordum. “Öldürüyorlar. Daha doğrusu; avlıyorlardı onları. Avlayarak fareleri yok ediyorlardı. Avlanmaktan kurtulanlar da korkuyor, saklanıyor, açığa çıkmıyorlardı. Biz de onların pis yüzlerini görmüyor, rahat ediyorduk. Ya bu yıl?.. Bu yıl çok korkunç oldu, çok korkunç!” Sormadan duramadım: “Peki siz yılanlardan korkmuyor muydunuz? Onlar sizi ısırıyor muydu?”...(YYE, s.27, Cesur Olmak)

“... “Hiç durma! Hiç zaman yitirme! Burada zamanı en iyi değerlendirme yolu, böylesi işlere yönelmektir kızım,” dedi. “Hemen işe koyulsam olur mu?” “Niçin olmasın?” dedi. İzin isteyip ayrıldım yanından. Koşarak eve geldim. Bir çinko kova alıp indim kıyıya. İlk midye kabukları toplamalıydım. Kıyıda midye kabuğu çoktu. Onlardan beğendiklerimi alıp atıyordum kovaya. Kısa zamanda kovanın yarısından çoğu doldu. Topladıklarımı Nadide Teyze’ye göstermem iyi olurdu. Koşar adımlarla tükettim yolu...”(YYE, s.63, Cesur Olmak)

“...Yakınıımızdaki o beyaz ev sessizlik içindeydi. Çevre sessizdi ama onun sessizliği etkileyici geldi bana. Evlerin şenliği insanlar. İnsansız evleri düşünceli, unutulmuşluğuna üzüldü düşünüyorum ben. İncirin oralara vardım. Hep kıyıda yürümek, bu kıyının görmediğim uzak yerlerini görmek istiyordum. Kumsaldaki kocaman kayaları geçtim. Deniz iyice karaya yaklaşıyordu ilerledikçe. Bazı yerlerde suya düşme tehlikesi bile vardı ya; dikkatli yürüyüşümle öylesi tehlikeyi atlatıyordum. İlerlediğim yerlerde kıyı çok girintili çıkıntılıydı. Kocaman kayalar yan yana duruyordu. Bakalım ilerler nasıldı? Nasıl görünümde karşılaşacaktım! Karanın denize son sivri girintisini geçince; karşılaştıklarımınla ben, çok şaşkınlık yaşadık birden! Bir koyun sürüsüyle yüz yüze gelmişim!...”(YYE, s.82, Cesur Olmak)

“...İnsansızlık, gecenin yalnızlığı usanç vermişti besbelli hayvancağıza. Bir insan görmek, tanıdığı insanla karşılaşmak da mutlu etmişti kendisini. Demek ki köpekler; insanlarla olmayı çok seviyor, insanlarla olunca mutlu oluyorlardı. “Senin karnın açtır Boncuk. Haydi bize gidelim. Sana bir şeyler yedireyim,” dedim. Çevremde hoplamaya zıplamaya, karnını yere değdirecek kadar eğilip sonra doğrulmaya yöneldi. Yürüdüm. O da benimle sürdürdü yürümeyi. Arada koşup beni geride bırakıyordu. Geride kalıp dönüp kendisine bakmama neden oluyordu. Beş altı adım ötede duruyorken dönüp bakıyordum. Baktığımı görünce de hızla koşuyor, yanıma geliyor, neşeli sesler çıkarıyordu. Ne iyi etmişim de erken kalkıp geziye çıkmışım. Boncuk’un mutlu olmasını sağlamıştım...”(YYE, s.85, Cesur Olmak)

“...Karar defterimizi de yanıma alarak, Onurlar’a yolladım. Onu ağaç altında bankta oturur buldum. Beni gülümseyerek karşıladı. “Hoş geldin! Diğerleri de gelirler mi ki?” dedi. “Saat on beşte burada bulunacaktık. Gelmeleri gerekir,” dedim. Oturdum. Arkadaşım: . “Ne yapalım biliyor musun?” diye sordu. “Söyle?” dedim. “Biz bugün, toplantıdan sonra tepelere tırmanalım. Tepelerin en yüksek yerlerinden denizin, adaların, aşağıların seyircisi olalım. Çevremizi kuşbakışı görelim. Çok eğlenceli olur.”...”(YYE, s.102, Cesur Olmak)

“...Rambo, “Sergi açtığınız zaman, onu gazeteler yazıyor,” dedi. Karate Kid: “Gazete ne ki? Televizyon bile gösteriyor, televizyon! Ekibimizin adı televizyonda duyulur. Bizi de görüntülerler. Ünleniriz. Yaşasın!” Zaman ilerliyordu. Gelecekte yapacaklarımızla ilgili konuşmalar yeterliydi bence. “İsterseniz kalkalım. Yürüyüşe, tırmanışa geçelim arkadaşlar,” dedim. Herkes bunu bekliyormuş meğer. Birden ayağa kalktı grup üyeleri...”(YYE, s.112, Cesur Olmak)

Değişken Bir Hayat Yaşamak

Değişken bir hayat yaşamak, kişinin işinin rekabet içinde yeniliklerle dolu olması demektir.

“...kıpırdı şimdi. Ayın tam karşısında, ışıktan bir yol oluşmuştu denizde. O yol; güzel bir süstü gece içinde kendisine. Annemi anımsamıştım birden...”(YYE, s.7, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

“...Babamla ikisi taşıdılar yüklerimizi. Bagaj kapağını gürültülü bir kapatışla kapattı arabanın sahibi. Bindik. Ben arkaya oturmıştım. Babam önde, tanıdığı sürücünün yanındaydı. Yüksek yapıların sıralandığı uzunca bir caddeyi geride bıraktık çabukça. Evler seyrekleşmişti. Tamamlanmamış, yapımı sürdürülen yapılar görüyordum. Yeni bitirildiği belli olan bir yapı çok hoşuma gitti. Belki de bu yapı Sururi Bey’indi. Nurettin Bey’i buraya getiriyor olabilirdi...”(YYE, s.20, Değişken Bir Hayat Yaşamak)

Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak

“...Yapılar geride kalmıştı. Arabamız yokuş yukarı tırmanan toprak yoldaydı şimdi. Yokuş bitti. Düzlüğü çıktık. Çevre hepten yapısızdı, evsizdi. Tarlalar uzuyordu sağımızda, solumuzda. Düzlüğü ortasında, yolun hemen altında uzunca bir yapıyla karşılaştık. Önünden geçerken, kocaman bir köpek fırladı birden. Öfkeli görünüyor, dişlerini gösterip havlıyordu. Isırmak, parçalamak istiyordu arabayı, bizi. Görünüşü çok korkutucuydu. Bir süre izledi. Sonra geride kaldı, görünmez oldu öfkeli yaratık...”(YYE, s.20, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Ana bunun farkına varınca; öfkeli bir yüzüğe geçti. Yüzmek değil, uçmaktı onunki. Kanatlarını hızla çırparak, ayak uçlarıyla sudan destek alarak vardı yavrusunun yanına. Varınca homurdanarak yüzdü yavrusunun çevresinde, sonra yaklaştı. Olanca öfkesiyle, küçüğün başını gagalamaya başladı. Hem gagalıyor hem söyleniyordu. Ben kendi kendime: “Eyvah! Öldürecek yavrusunu. Beyin kanamasından gidecek zavallı! Bunca darbeye bu küçük dayanamaz,” dedim...”(YYE, s.35, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Babamla Memduh Amca, bir çeşme yapmayı düşünüyorlarmış. İncir ağacının bu tarafında, kıyıya yakın, yaşlı bir kavak ağacı yükselir. O kavağın bulunduğu yerde su kaynağı var. Kazılmış, iki metre derinliğinde, geniş kuyu oluşturulmuş. O kuyuyu suyla dolu görüp yanına gidenler, suyu borularla aşağıya akıtıp çeşme gövdesine ulaştıracaklarmış. Komşumuzu kaynağın yanında gördük. Babam ona doğru yürüdü. Ben gitmedim. Çünkü incir ağacının altında keçiler görmüştüm. Kitaplarda, dergilerde resimlerini, fotoğraflarını gördüklerim, canlı olarak karşımdaydı işte! Onlara yaklaşımadan durabilir miydim? O incir ağacı, çok ilginç bir ağaçtır doğrusu! Uzaktan onu, tek gövdeden oluşmuş sanırsınız. Oysa topraktan birbirine yakın, yapışık çıkan birçok gövdeden oluşmuştur. Bu nedenle ben onu; dev bir bukete benzetirim... Gövdelerden en dışakiler; yapraksız, çıplaktır. Yeşilden yoksun olanlar, göze güzel görünmüyorlar... Gövdelerin bazılarının yapraksız oluşlarının nedenini sormuştum babama. Babam demişti ki: “Buraya bazı günler keçi sürüsü getirirler. Öğle sıcakını incir altında geçirir sürü. Gövdeler toprağa doğru eğik büyümüşler ya?

Yapraklarına ulaşabilir keçiler. Keçi uzanabildiği, ağzını değdirebildiği yeşilliğin yerinde yeller estirir! Diğer gövdelerin yapraklarına da ulaşabilseydi, onları da çıplaklıktan yana bunlara benzetirdi.”...”(YYE, s.43, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“... “Ağaçlara zararlı olmuyor mu böylesi davranışları?” demiştim. “Keçi, karnını doyurmaya bakar. Ağaca zararı, yararı düşünmez ki...” Dev bir bukete benzettiğim ağacın önü taşlıktır. Düzensiz yığılmış, birçoğu kum, toprak altında kalmış taşlar, ortada bir çukur oluşturmuştur. Oranın bir bina yıkıntısı olduğu hemen anlaşılır. Kalın bir de zincir görürsünüz orada. Halkaları aşınmış paslı zincirin, uçlarından biri yere tutturulmuştur. Çekmekle, asılmakla onu yerinden sökemezsiniz. Babamdan öğrendiğime göre orası şaraphane yıkıntısıymış. Üzümlü bol Avşa Adası’nın üzümleri geçmiş yıllarda buradaki şaraphanede işlenir, şaraba dönüştürülmüş. Gemilere yüklenerken, başka yerleşim yerlerine taşınmış. Yerde gördüğümüz eskimiş, paslı zincir de, gemi bağlamakta kullanılmış. Yaklaşık sürünün seyircisi oldum. Ne çok keçi vardı karşımda! Bunca keçiyi bir araya nasıl getirmişlerdi böyle? Çoğu siyah tüylü, boynuzluydu keçilerin. Arada boynuzsuzlar, sarı tüylüler de görüyordum. Bazısı ufak yapılydı. Bazısı da çok gelişmiş, kocaman gövdeliydi. Boynuzlar keçilere görkem kazandırıyor. Keçilerin gözbebekleri bana şaşırtıcı geldi. İnsanların gözbebekleri yuvarlaktır. Kedilerinki yukarıdan aşağıya dikey çizgi olarak görülür güçlü ışık içindeyken. Keçilerin gözbebekleri ise yatay çizgi olarak, gözü iki eşit parçaya bölüyordu. Vücutları kıllarla kaplı bu sevimli yaratıkların çenelerinin altında uzun ince sakal sarkıyordu. Kuyrukları kısa, küçümdi.”(YYE, s.44, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Dalgınlamışım iyice. Bir soru tümcesi beni dalgınlığımdan sıyrıldı: “Ne yapıyorsun burada küçük kız?” Korkmuş, irkilmişim. Başımı çevirince, soru soranı gördüm. Gür saçlı, tombul yanakları güneş yanığı, patlak mavi gözlü biriydi gördüğüm. Elinde kalın, uzun bir sopa taşıyordu...”(YYE, s.46, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Dalgın sessiz yürürken, birden silah sesi duyduk. Annem çok korkmuş olarak: “Eyvah, eyvah!” dedi. Babama tutunmuştu. Babam: “Korkma hanım, korkma! Avcının biri işte,” dedi. Dönünce, avcıyı da avını da gördük. Eli silahlı bir adamın önünde martının biri yerde çırpınıp duruyordu. Bir yandan da kendisini kurşunlayana gagasıyla vurma girişimlerinde bulunuyordu. Ama kırık kanadı ilerlemesine, avcısına yaklaşmasına engeldi. Adam saldırmaya çalışan martıya, tüfeğin dipçiğiyle vurdu. Boynunu hedeflemişti vururken. Birden kıpırdamaz oldu martı. Ölmüştü!...”(YYE, s.52, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Çabukça görünmez oldular. Yapayalnız kalmıştım orta yerde. Yalnızlıktan kurtulmak için koşmaya başladım. Uyandım o sıra. Soluk soluğaydım... “Çok ilginç bir düş görmüşsünüz,” dedim. “Evet öyle. Ben arada ilginç düşler görürüm,” dedi arkadaşım...”(YYE, s.55, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...O: “Hayır,” dedi. “Ben de görmedim. Görmek istiyorum ama bir türlü göremiyorum onları. Merak da çoğalıp duruyor!” dedim. “Ötüşüyorlar işte. Gidip ağaçlarda onları görmeye çalışalım.” Yürüdük zeytinliğe doğru. Boy atmış, çoğu kurumuş ot gürlüğünde ilerledik. Üç çatal bir ağacın altında durduk. Çünkü o ağaçtan sesler çok gür duyuluyordu. Ağacın dallarında, yapraklarında gezdiriyorduk bakışlarımızı. O sıra böcekler ötmeyi bırakmışlardı ama ağaçta oldukları kesindi. Uçup gitselerdi, görebilirdik kendilerini. Dört göz başarısız oldu. Cırcırlardan bir tane bile göremedik...”(YYE, s.56, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Onur dedi ki: “Ben bir keresinde, burnumun ucunda ötüyormuş gibi bana yakın birini görmeye çalıştım ama göremedim. Bu böcekler böyledir işte!” Ağaçtakiler yeniden ötmeye koyuldular. “Cır cır cır cır!” Tüm dikkatimizle ağacın dallarına, yapraklarına bakıyorduk. Her dalı, her yaprağı santim santim gözden geçirmeye çalışıyordum. Ötüşlerini birden, “Cırk!” diye kesmesinler mi! “Niçin sustular?” dedim. “Bilmem...” “Gitmeyelim. Bekleyelim. Yine ötmeye başlar onlar. Ne yapıp yapıp onlardan birini görmeli, merakı kurtulmalıyız,” dedim...”(YYE, s.57, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Biraz yürüdükten sonra; kıyıya yakın motorlu enkazını gördük. Kocaman motorlu iskeleti, suyun içinde sessiz, kıpırtısızdı. Keresteler birbirine dev çivilerle tutturulmuştu. Çivi başlarında iri somunlar vardı. Enkazdaki madeni parçalar paslanmıştı. Ama ağaç kısmı su içinde kalmışlıktan hiç

de etkilenmemişti. Sağlam, parlak görünümliydi. Demek deniz taşıtlarını suya, ıslaklığa dayanıklı ağaçlardan yapıyorlardı...”(YYE, s.117, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Yarım kiloluk plastik yoğurt kutuları sıralıydı duvar boyunca. Saymadım ama belki yüz kutu vardı. Kutularda midye kabukları, denizkestaneleri, pavuryalar, pavurya ayakları, taşlar, istiridye kabukları, daha neler neler vardı. Denizin ürettiklerinin çeşitliliği, çokluğu şaşırtıcıydı doğrusu! Midye kabukları için birçok kutu ayırmıştı. Her kutuya aynı renkleri koymuştu. Örneğin; beyazlar için ayrı kutu, siyahlar için ayrı kutu, morlar için ayrı kutu. Pavurya bacakları, gövdeleri için de ayrı kutular kullanmıştı. Ortada kocaman istiridye kabukları boy sırasına göre dizilmişti. Ne olduğunu bilemediğim başka şeyler de vardı. Mal çoktu ama odası karmakarışık değildi. Her şey düzenli şekilde sergilenmiş olduğundan; rahatlık vericiydi. Orası karmakarışık olsaydı, insanın başı dönerdi...”(YYE, s.64, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“... “Nereden buldun? Midyenin içinden mi çıktı?” diye sordum. “Ya ne?” dedi. “Pavurya yavrusu, midyenin içine nasıl girmiş olabilir ki?” “Midye, denizden beslenmez mi? Beslenebilmek için, arada kabuğunu açıp kapatması, yiyecekleri böylece alması gerekir. Demek ki bir açış kapanış sırasında, bu yavru da içeride kalmış. Sindirmeye zaman kalmadan ben bu midyeyi koparmışım kayadan. Şimdiye değin, hiç kimse bu küçüklükte bir pavurya yavrusu yakalayamamıştır kızım. Bu bir rekordur. Ben rekor sahibiyim şu sıra. Ama rekorumu dünyaya duyurma olanağım yok...” Böyle konuştuktan sonra, mutfağa gitti...”(YYE, s.70, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Nadide Teyze’ye gidiyorum öğle yemeğinden sonra. Zeytinliğe yaklaşıncı, burnuma ağır bir koku geldi. Deniz kokusu, yanık çiçek kokuları duyulur burada öğlen sıcaklarında. O sırada duyduğum koku, tanıdığım kokulardan değildi. İlgilendikçe koku daha da ağırlaşmaya, etkisini daha da duyurmaya başlamıştı. Bir de duman yükseliyordu ağaçların üstünden. Bu ne demektir? Neler oluyordu zeytinlikte? Adımlarımı sıklaştırıp daldım ağaçların arasına. Memduh Amca’yla karşılaşmam uzun sürmedi. Plastikten kocaman bir kutu taşıyordu sırtında. Sırlandığının bir ucundan hortum uzanıyordu. Diğer ucuna da madeni bir kol bağlıydı. Yaşlı adam kola bastıkça elinin biriyle; diğer elinde tuttuğu hortumun ucundan duman fışkırıyordu çevreye. Koku işte o dumandan yayılıyordu. Böylesi aracı, aleti ilk kez görüyordum...”(YYE, s.78, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Sürünün önündekiler beklemedikleri biriyle karşılaşınca “zınk” diye durdular birden. Kulaklarını dikmiş, şaşkın bakışlarla bana bakıyordu. Ben de beklenmedik bir sırada karşıma çıkan koyunlara şaşkın bakıyordum o sırada. Öndekiler durunca, arkadakiler de durmuş, tüm sürü bekler olmuştu. Nereden çıkmıştı bunca koyun? Peki sahipleri yok muydu? Barınaklarından mı kaçıp gelmişlerdi buralara? O sıra bir insan sesi duydum: “Duş! Duş! Duuş!” Başımı kaldırıp baktım. Sesin sahibi yukarıdaydı. Demek sürü kıydan ilerlerken, o yukarıdan onu izliyordu. Şaşkınlığım biraz daha çoğalmıştı...”(YYE, s.82, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Yokuşu şaşkın çıktım. Evin bahçesine geldiğimde, gökyüzündeki mavi bulutları kızarmış gördüm. Yatağa girecek değildim ya? Kahvaltı hazırlamalı, babacığımı hazır sofraya çağırmalıydım. Giriş kapısı sonuna değin açıldı. Daha içeriye adım atmadan, babamla yüz yüze geldik...”(YYE, s.86, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Sarışın Fuat çok sevinmişti buna. “Demek keçi sürüsü göreceğiz öyle mi? Yaşasın!” diyerek el çırpı. Aynı gün Onurlar’a da uğradık. Arkadaşımızın çardağını çok beğendi yeni gelenler. O gün, güneş batıncaya değin birlikteliğimizi sürdürdük...”(YYE, s.88, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“... “Kuşkusuz iyi olur. Aldığınız kararları uygulamak koşuluyla kararlar almalısınız.” Benim Memduh Amca’nın önerilerine aklım iyice yatmıştı. Dedim ki: “Ekibimizin adını, kararlarımızı bir deftere yazmalıyız. Ama bizim böyle bir defterimiz yok...” “Bende defter var. Size defter verebilirim.” Fuat: “Kararlara uymayanlar cezalandırılmalıdır bence,” dedi. “Ekibin aldığı kararlara, ekibin üyesi kişiler uymak zorundadırlar. Uymayanlar için bazı yaptırımlar uygulanır kuşkusuz. Bu, dünyanın her yerinde böyledir. Sizin ekibiniz, dünyanın dışında oluşmuş bir ekip olmadığına göre...” En küçüğümüz Sevgi de aramıza katılmıştı biz söyleşideyken. Ekibimiz tamamlanmış oluyordu. Dar balkon iyice daralmıştı...”(YYE, s.91, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Adlarımız da belirlendikten sonra, sıra ant içmeye gelmişti. Kurallarımızı düşünerek, andımızı oluşturduk. İlk ant içen ben oldum. Ayakta, sağ elimi yukarıya kaldırarak içtim andı- mı: “Günlük programa uyacağıma, büyüklere yardımcı, küçüklere koruyucu olacağıma, ekibime her konuda yardımdan kaçınmayacağıma, üye olarak sigara içmeyeceğime, bunu büyüyünce de sürdüreceğime, çevremi temiz tutacağıma, Yavru Yunuslar Ekibi’nin bir üyesi olarak çevreci, yeşilci olduğumu unutmayacağıma, alınan kararların gizliliğine uyarak kimseye söylemeyeceğime, parolayı aklımda tutarak sorulduğu zaman söyleyeceğime, grup içindeyken arkadaşlarımı gerçek adıyla değil, ekip üyesi adıyla çağıracağıma; namusum, şerefim üzerine ant içerim!” Diğer üyeler de benim gibi ant içtiler...”(YYE, s.98, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Ekip olarak ikinci günümüzü daha canlı, daha neşeli yaşadık. Saat on otuzdu; büyük kayanın yanında toplanıp oradan denize girdik. Ebelemece oynadık. Çeşitli yarışmalar yaptık. Kuma uzanıp güneşlendik. Öğle yemeği için ayrılırken de saat on beşte karargâhta ilk toplantı için söz birliği ettik...”(YYE, s.102, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Karargâhımızda Yavru Yunuslar Ekibi üyelerine karşı şöyle konuştum: “Artık ekip çalışması içinde bulunuyoruz arkadaşlar. Arkadaşımız Karate Kid, yerini ekibimize vermekle, bizleri sevindirdi. Kendimiz için bir karargâh kuruncaya kadar burada toplanacağız, burayı karargâh olarak kullanacağız. Ekip adına, arkadaşımıza çok teşekkür ederim.” İyi ettiler de alkışladılar. Bu alkış, Karate Kid’i gülümsetti. “Ekibimizin en kısa zamanda karargâhında olmasını çok istiyorum. Bunu sizler de...” “Yaşasın! Yaşasın, kendimiz için karargâh kuracağız. Yaşasın!”...”(YYE, s.108, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...İlk şaşkınlık belirten Tarzan oldu: “Üff! Burada bir gemi kalıntısı var, gemi!” Ağabeyi: “Bu gemi kalıntısı değil. Deniz motorlusu akıllım!” diye düzeltmede bulundu. Kardeşi, “... “...“Olsun. Oda denizlerde yüzmüyor mu? Ömer Kaptan’ın yolcu taşıyan motorluları gibi bir şeymiş bu da. Her gün Avşa’dan kalkıp Erdek’e gidiyor Ömer Kaptan. Sabahları görüyoruz onu. Sizler de görmüşsünüzdür mavi motorluyu. Görmüyor musunuz?” Söylediği gerçektir. Her sabah saat sekizde, karşımızdan geçiyordu Ömer Kaptan’ın motorlusu. Karate Kit: “Ben bu motorlu iskeletini söküp tüm kerestesini dışarıya taşımayı düşünüyorum. Birlikte yapalım mı bu işi?” diye sordu...”(YYE, s.117, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Tarzan bağırdıkça, Boncuk da havlamayı unutmuyordu. Aşağılara, denize doğru bakıyor: “Hev! Hev! Hev! Hev!” diye havlıyordu. Sevimli köpeğin davranışı hoşumuza gidiyor, kendimizi kahkaha atmaktan alamıyorduk. Onun bize aldırdığı yoktu. Kendisine gülüşümüze gücenmiyordu. Bizimle gelişi çok iyi olmuştu doğrusu. Bayır boyunca belenmiş, işlenmiş yerler vardı. Oralarda bağ fideleri dikmişlerdi. O fideler büyüyecek, yakın gelecekte bu bayırlar yeşile kavuşacaktı. Yeşil, çevreyi daha da güzelleştirecekti...”(YYE, s.120, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

“...Kaplumbağanın yanından da ayrıldık. Birkaç adım atmıştık ki Tarzan: “Şimdi ne bulsak, biliyor musunuz?” diye sordu. Ona baktık. Bakışlarımız “soru” yerine geçiyordu. Arkadaşımız şöyle yanıt verdi: “Şimdi bir kurt bulsak. Kuyruğuna asılıp çeke çeke götürsek. Çok eğlenceli olurdu bence.” Melisa korkuyla baktı yüzüme. Aman Tanrı’m! Bu çocuk niçin çekingendi? Yüreklendirmek için: “Hayır canım, hayır! Buralarda kurt olmaz. Tarzan konuşuyor işte,” dedim. Şu Tarzan da hep serüvenler düşünüyor, düşlüyordu. Çok değişik bir arkadaşımızdı doğrusu!...”(YYE, s.123, Heyecanlı Bir Yaşantı Sahibi Olmak)

4.1.10.6 Özyönelim

Yaratıcı Olmak

Yaratıcı olmak, işinde özgün olmak ve hayal gücünü kullanmak demektir.

“...Ne iyi etmiş de yazmış Evliya Çelebi’miz gezilerini. Yazmasaydı bize böyle değerli bir yapıt kalır mıydı? Nadide Teyzelerle tanışmamı daha önceki sayfalara yazmış bulunuyorum. Şimdi de aynı gün tanıştığımız Oğuz Beyleri yazmak istiyorum. Elime kalem alıp defterimi önüme açınca, şöyle bir soru geçti aklımdan: “Acaba Evliya Çelebi, Oğuz Beyler’e uğrasaydı, onları nasıl yazar,

nasıl anlatırdı?..” Bu soru beni düşündürdü biraz. Onun yazma biçimiyle yazmayı, sanki onları Evliya Çelebi anlatıyormuş gibi, anı defterime geçirmeyi uygun buldum. Şimdi öyle yapacağım...”(YYE, s.30, Merak Duyabilmek)

“...Silindir şapkasının yanlarından görünen saçları hepten beyazdı. Kaşları da beyazlaşmıştı. Acaba çocukken saçları siyah mıydı, sarı mıydı? İnce, uzun, genç bir hanım da unutamadıklarım arasında olacak sanırım... Beyaz pantolon, beyaz bluz giyinmişti o hanım. Ayakkabıları da beyaz renkliydi. Denizcilere özenmiş, onun için beyaz giyinmiş olacağını düşündürdü bana...”(YYE, s.11, Yaratıcı Olmak)

“...Onun yazma biçimiyle yazmayı, sanki onları Evliya Çelebi anlatıyormuş gibi, anı defterime geçirmeyi uygun buldum. Şimdi öyle yapacağım. Evliya Çelebi görmüş de Oğuz Beyleri anlatıyormuş gibi yazacağım:...”(YYE, s.30, Yaratıcı Olmak)

“...Köylülerimizin bazıları; evlerinin çevresine mazot döker, kapılarına sarımsak asarlar. Yılan bu iki nesnenin kokusundan hoşlanmaz. Böylece yılan tehlikesini önlemiş olurlar. Evlerinde rahatça yaşarlar. “Ne gereksiz bir önlem! Ne gereksiz rahatlama bu!” “Yılan tehlikeli değil ki böylesi önlemlere başvuruyorlar...”(YYE, s.40, Yaratıcı Olmak)

“...“Hiç kuşkusuz öyle. Ben de çok seviyorum denizde adaları. Bu adalardan en çok da Yer Adası’nı seviyorum. Ona, yakın komşusu Nohut Adası’na uygun ad vermek daha iyi olurdu. Onun adı da ‘Mercimek Adası’ olmalıydı. Böyle söyleyenler de var zaten.” “Evet, ona ‘Mercimek Adası’ demek uygun düşer.” O sıra bir martı yaklaştı bize doğru. Ayaklarını geriye doğru gergin uzatmıştı. Siyah gözleriyle aşağılara bakıyordu. Yerde bir şeyler aramaktaydı sanki. Onurla ben, martıyı o kadar ilgilendirmiyorduk. Havada birkaç çember çizip uzaklaştı...”(YYE, s.50, Yaratıcı Olmak)

“...Arkadaşım, “Biz geçen yıl nereye gittik biliyor musun?” diye sordu. “Bilmem,” dedim. “Biz geçen yıl Şile’ye gittik, Şile’ye.” Bir bayram dinlencesinde; annem, babam, ben Şile’deydik. Orada da adalar var. Ama Şile’nin adaları, kıyıya bitişik gibi. Birbirine de çok yakın. Adadan adaya atlanabilir. O adalardan birinin üstünde kule var. Kulenin duvarlarından biri ortadan delinip kocaman bir pencere açılmış nedense. Dediğim kuleden gözetleme yapırlarmış Cenevizliler. Onlar denizci bir ulus oldukları için, hep kıyılara yerleşmişler. Cenevizli gemicilerin korsan olanları da varmış. Korsanlar, soyguncu gemicilermiş. Şile’deki o kule; korsanların gelip geçen yabancı gemileri gözetleme kulesiymiş. Kuleden gözleyip başkalarının gemilerini beklerlermiş. Geçen gemileri görünce de haydaaa! Gemilerine biner, kılıçları çeker, yaklaşip onları soyarlarmış. Karşı koymazlarsa bir şey yok. Ama karşı koyunca; kılıçlar şakırdar, başlar kollar kesilir, insan kanı akarmış... Arkadaşım çok coşkulu anlatıyordu. Onu dinlerken korkunç çarpışmaları görür gibi olmuştum...”(YYE, s.50, Yaratıcı Olmak)

“...Martılar, birbirine bitişik gibi oluşmuş adaların üstünde, bağırış çığırış uçuşuyordu. Çok öfkeliydi sesleri. Arkadaşlarının öldürülüşüneydi kuşkusuz öfkeleri...”(YYE, s.53, Yaratıcı Olmak)

“...Pansiyona geldik. Sandalye alıp dışarıya oturdum. Martılar uçuşmayı, öfkeli ötmeyi bırakmış, kuleli adaya konmuşlardı. Uzaktan birer kartopu gibi görünüyordlardı. Sessiz, suskundular. Ölen arkadaşlarını yasını tutuyor olmalıydılar...”(YYE, s.54, Yaratıcı Olmak)

“...O gece garip bir düş gördüm. Düşümde Şile’nin adaları küsmüş, denizi yara yara gidiyorlardı! Birden gemiler çıktı adaların karşısına. Gemilerde elleri kılıçlı insanlar vardı. Uzun bıyıklı, uzun sakallı biri; kılıcını havaya kaldırarak: “Heeey! Nereye gidiyorsunuz adalar, nereye?” diye bağırdı. Kule ada yanıt verdi: “Martımızı öldürdüler. Her martı bizde doğar, büyür, yaşar. Onları kendi çocuğumuz biliriz. Çocuğumuzun öldürüldüğü yere sevgimiz kalmadı. Küstük. Başka yere göçüyoruz!” Denizcilerin başı: “Gidemezsiniz! Hele sen hiç gidemezsin. Bizim gözetleme kulemizi başka yere götüremezsin!” dedi. Kule şöyle yanıt verdi: “Küstük. Gidiyoruz. Gideriz işte. Okyanuslara açılacağız. Avcıların ulaşamayacağı yerlerde, kuşlarımızı güvenceye alacağız.” Kılıcını çekti herkes. Adalar da kılıç savurmaya başladı. Çevre kılıç seslerinin gürültüsüyle dolmuştu. O sıra martılar çığlık çığığaydı. Yere inip ayaklarıyla taşları kaldırmaya, gemilerin üstüne üstüne bırakmaya yöneldiler. İnsanlar şaşkınlaşmıştı. Kılıçlarını bırakıp kollarıyla başlarını korumaya çalışıyorlardı. Sonra gemiler uzaklaşmaya başladı. Savaşı adalar kazanmıştı. Denizde

hızlı ilerleyişini sürdürdüler. Çabukça görünmez oldular. Yapayalnız kalmıştım orta yerde. Yalnızlıktan kurtulmak için koşmaya başladım...”(YYE, s.54, Yaratıcı Olmak)

“...Malzeme olarak; midye kabukları, denizminareleri, pavurya bacakları, kiremit parçaları, salyangozlar, taşlar kullanıyordu. Daha başka şeyler de vardı malzemeleri arasında. Denizin bunca çeşitli ürünlere sahip oluşu çok şaşırtıcıydı doğrusu! Malzemelerini çok ustaca kullanmıştı. Tam bir şenlik oluşturmuştu. Öyle küçük salyangozlar bulmuştu ki Nadide Teyze; göz yapmakta kullandıkları olmuştu. Bayrağı kırmızı istiridye kabuğundan, ayla yıldızı minicik küçük taşlardan yapmıştı. Kabuğun, bayrak kırmızısında oluşu çok şaşırtıcıydı. Demek iyi bir arayıcıydı. Öylesini bulabilmek için aramaya çok zaman ayırmak gerekirdi. Denizminareleri çocuklara kollar, bacaklar olmuştu. Onlardan yaşlı bir adam başı yaparken, iyi palabıyıklar yapılmaz mıydı?...”(YYE, s.61, Yaratıcı Olmak)

“...Bu arayış beni çok oyaladı. Mavi taşlar bulmak kolaydı ama yumurtaya benzeyen, irilikleri birbirine yakın taş bulmak güçtü. Taşlar, benim gereksinmemi düşünerek oluşmamış ki... Arayan bulurmuş. Ben de dört tane uygun taş bulmayı başardım. Nadide Teyze’ın haklıydı. Beyaz yuvada mavi yumurtalar daha çekici olmuş, yuva gerçeğini daha iyi vermişti...”(YYE, s.73, Yaratıcı Olmak)

“...Ağımda yalnız pavuryalar yok ki... Denizkestaneleri, denizyıldızları, balık kanatları da takılı. Kocaman bir salyangozum var. Günlerdir bahçede, açıkta duruyordu. İçi iyice kurusun diye bırakmıştım dışarıya. Bugün onu bol suyla yıkadım. Silip parlattım. İri salyangozun üstünde çiviler gibi çıkıntılar var. Babam onun için: “Padişahımız efendimizin kürzü,” diyor. Kürz salyangozu ağa astım. Diğerleri arasında daha dikkat çekici oldu. Köşeme de zenginlik kazandırdı. Bugün taşlardan, minik salyangozlardan, denizminarelerinden yararlanarak; oturan bir tavşan yaptım. Tavşanımın başı gri bir taştan. Kulakları denizminarelerinden. Gözleri salyangozdandı. Bacakları için de denizminareleri kullandım. Pavurya parçalarından ağzına bir de kırmızı havuç tutuşturdum. Aman ne güzel oldu, ne güzel! Nadide Teyze’nin büyük istiridye kabuğu üstünde çalışmasını çok beğendim. Kabuğun üstüne çiçekler işledi. Herkes onu sevine sevine evinin duvarına asardı...”(YYE, s.74, Yaratıcı Olmak)

“...Atölyeme indim. Denizkestanelerinin dikensizleştirilmişlerinden (Ay bunlar ne çok harfli sözcükler böyle? Hele sonuncusu!) ayırdım. Büyük bir denizyıldızı seçtim. Gövdesinin tam ortasına bir denizkestanesi yapıştırdım. Çevresine de salyangoz kullanarak, çiçek oluşturdum. Bununla yetinmemeliydim. Çiçeğimin çevresinde kelekler uçmalıydı. Öylesi daha şenlik, daha canlılık verirdi yapıtıma. Ufak sarı midye kabuklarından yararlanıp denizyıldızının kollarına kelekler işledim. Yaptığımı beğenmişim, onu da astım ağıma...”(YYE, s.75, Yaratıcı Olmak)

“...Nadide Teyze’yi, böyle işler arasında bir okul bahçesi yapma içindeyken görmüştüm sanırım. Bugün kendim de bir okul bahçesi yapmaya yöneldim. Bakalım benimki de iyi olacak mıydı? Testi, kiremit parçalarını doldurduğum kutuyu boşalttım. Okul binası için uygun bir parça aradım. Beşgen bir parça, bina için uygundu. Onu mukavvaya yapıştırdım. Okul binasının kapısını, pencerelerini oluşturmak için denizminarelerinden yararlandım. Okul bayraksız, bayrak direksiz olur muydu hiç? Pavurya bacaklarının en incelerinden direkt yaptım. İstiridye kabuklarının en kırmızısı, bayrak için uygundu. Onu özenle yapıştırdım. Ay ve yıldız için minik beyaz taşlar işe yaradı. Okul, öğrencisiz olacak değildi ya. Okul bahçesinde öğrenciler sıralanmalıydı. Öğrencilerin salyangozlardan olmasını düşündüm birden. Bu düşünce çekici geldi bana. Kutudan salyangozlar seçtim. Onları boy sırası dizdim tahta üstüne. Büyükten küçüğe doğru sıraladım salyangozları, o sıraya uygun yapıştırmaya başladım. İki sıralı, her sırada on öğrenci bulunmalıydı. Öğrencileri tamamladım. Sıra öğretmene gelmişti. Orta büyüklükte bir salyangoz seçerek, sıraların karşısına yerleştirdim. Salyangozlar Okulu, sevimli olmuştu...”(YYE, s.76, Yaratıcı Olmak)

“...Ama biraz da çevreye bir şeyler yapmam gerekirdi. Çevreye uçuşan kelekler yaptım. Bahçeye birkaç çiçek yerleştirmeyi unutmadım. Peki gökyüzünde bulut olmaz mıydı? Olurdu. Niçin olmayacaktı. Mavi midye kabukları seçerek, onlarla mavi bir bulut yaptım...”(YYE, s.76, Yaratıcı Olmak)

“...İki beyaz istiridye kabuğunu içleri birbirine karşı durur şekilde yapıştırdı. “Kuş oluşturacağım. İşte kuşumun gövdesi,” diye açıklamada bulundu. Dar bölümün sonuna bir kabuk ekledi. “İşte

kuyruğu da oldu Demet kızım. Gelelim buna baş yapmaya.” Çabuk yapıyor, hızlı ürettiyordu. Ah ben de onun gibi olabilseydim... Küçük bir kabuk daha seçti. Onu gövdenin önüne, iki kabuğun birleştiği çizginin üstüne yapıştırdı. Son kabuğa minicik iki salyangoz ekleyince; olanca dikkatiyle bize bakan bir serçe çıktı ortaya. Midye kabuklarından birini masa üstüne koydu. Ortasına serçeyi tutturdu. Serçe taşa konmuş gibi olmuştu. Eve dönerken düşündüğüm şey; Nadide Teyze gibi hızlı üretmek, o hıza ulaşabilmek oldu...”(YYE, s.77, Yaratıcı Olmak)

“...Koyunlar; eğilmiş kişiler gibi düzenli bir sıralanışla, art arda dizilmiş, o dar yerleri öylece geçip geniş kumsala ulaşmışlardı. Kumsala ulaşanlar incir ağacına doğru yöneliyor, oradan yukarıdaki tarlaya varıyorlardı. Demek onlar buraların yabancıları değildi. Her zaman yaptıkları yolculuğu nasıl sürdüreceklerini biliyorlardı. Son koyunlar da geldi. Tüm sürü yukarıda, tarladaydı şimdi. Çobanları aşağıya inmemiş, benim yanımda bulunmamıştı. Sürüsüyle birlikteydi artık. O yöne gitmekten vazgeçtim. Onurlar’a doğru gitmeyi yeğledim. Onların evinin ötesinde, denize sivri şekilde giren son burnun ucunda tek bir ağaç görünür. O ağacın yalnızlığına acır durumum nedense. İsterim ki yanında başka ağaç kardeşleri de olsun, yalnız ağaç, yalnızlığından kurtulsun. Acaba o ağaca kadar yürüyüp onun yanına varsaydım, onu yalnızlığından kurtarsaydım, olmaz mıydı? Niçin olmasındı? Buna hiçbir engel yoktu yürüdüm...”(YYE, s.83, Yaratıcı Olmak)

“... “Kuşkusuz iyi olur. Aldığınız kararları uygulamak koşuluyla kararlar almalısınız.” Benim Memduh Amca’nın önerilerine aklım iyice yatmıştı. Dedim ki: “Ekibimizin adını, kararlarımızı bir deftere yazmalıyız. Ama bizim böyle bir defterimiz yok...” “Bende defter var. Size defter verebilirim.” Fuat: “Kararlara uymayanlar cezalandırılmalıdır bence,” dedi. “Ekibin aldığı kararlara, ekibin üyesi kişiler uymak zorundadırlar. Uymayanlar için bazı yaptırımlar uygulanır kuşkusuz. Bu, dünyanın her yerinde böyledir. Sizin ekibiniz, dünyanın dışında oluşmuş bir ekip olmadığına göre...” En küçüğümüz Sevgi de aramıza katılmıştı biz söyleşideyken. Ekibimiz tamamlanmış oluyordu. Dar balkon iyice daralmıştı...”(YYE, s.91, Yaratıcı Olmak)

“...Küçük torunu sordu: “Otlarla mı savaşacaksın dedeciğim? Hanginiz yenersiniz peki?”...”(YYE, s.92, Yaratıcı Olmak)

“... “Kuşkusuz bu savaşta yenen ben, yenilen otlar olacak. Çünkü ben insanım. Akıl gücüm var. Hem de alet kullanma becerisine sahibim. Alet kullanma becerisini kazandıktan sonra; tüm varlıkları yenmeyi, tümünden üstün olmayı başarmıştır insanlar...” “Peki kılıcın var mı?” diye sordu Fuat. “Kılıcım, çapam,” dedi Fuat’ın dedesi...”(YYE, s.92, Yaratıcı Olmak)

“...Yine konuşmaya, tartışmaya yöneldik. Düşünerek, konuşarak neler yapacağımızı saptıyorduk. Bir ekip çalışması sürdüreceğimize göre; ekibimizin bir adı olmalıydı. Ekibimize ad olarak neler neler önerildi! “Atmacalar, Evliya Çelebi’nin Torunları, Yunuslar, Martılar, Denizler Fatih, Küçük Yunuslar” önerilen adlardı. Sonunda aradığımızı bulduk. Herkesin beğendiği ad; “Yavru Yunuslar Ekibi” oldu...”(YYE, s.94, Yaratıcı Olmak)

“...Seçime gitmeliydik, seçime... Seçim işini de sonuçlandırdık. En yaşlıları olarak beni başkanlığa uygun buldu arkadaşlar. Benim yardımcım da Nihat’tı. Ben olmadığım zamanlarda ekibin yönetiminden Nihat arkadaşımız sorumlu olacaktı. Seçim sonucuna göre, görev bölümü şöyle yapılmıştı: Bence, bizim ekip içindeki adlarımız da gizli olmalı. Defterimizi bir gün ele geçirenler, bizi gerçek adlarımızla öğrenmemeli. Öyleyse ekiptekiler kendilerine birer ad bulmalı. Ekip çalışmaları içindeyken de birbirimizi ekipteki adlarla çağırmalıyız. Konuşulacak, tartışılacak yeni bir konu çıkmıştı işte. Bu iş önce uzun sürmedi. Çünkü herkes kendi beğendiği bir adı çabuk seçti. Sonuç şöyleydi: Demet : Denizkızı. Nihat : Rambo. Fuat : Tarzan. Onur : Karate Kid. Sevgi : Melisa. '...”(YYE, s.97, Yaratıcı Olmak)

“...Bizim evin bodrumundaki, benim atölyemi önerdim arkadaşlara. Ama Onur’la Nihat buna yanaşmadılar. Onlara göre, orada gizlilik sürdürülemezdi. Nihat dedi ki: “En iyisi bir mağara bulup, mağaraya yerleşmektir. Bir de flama hazırlarız. Flamamıza yavru yunuslar işleriz. Onu uzun bir sırığa takarız. Mağaramızın önüne dikeriz. Rüzgâr vurdukça, dalgalanır ekibimizin flaması. Üstündeki yavru yunuslar gökyüzünde yüzüyormuş, ileriye doğru atılıyormuş gibi görünürler. Ne görkemli olur, değil mi arkadaşlar?” Bu iyi bir buluştu ama mağarayı nerede bulacaktık? Çevrede mağara var mıydı, yok muydu? Bunu bilmiyorduk işte...”(YYE, s.99, Yaratıcı Olmak)

“...Sıra geldi parola saptama işine. Herkes kendince parolalar söyledi. Parolamız her hafta değişmeliydi. Böyle olacağına göre, birçok parola bulmalıydık. Bulduğumuz parolalar karar defterimize yazılmalı, her hafta başında parolamızın ne olduğu ekibe duyurulmalıydı. Şu parolaları kabul ettik: “Düğmeli Düzenek” (Bu parolayı kısaca söylemek isteyenler; DD diyebilecekti.) “İncir Altındaki Zincir.” “Islak Irmak.” “Yıldızlar Gülümserken Gecedir.” “Söğüt Ağacının Dalları.” Deniz ürünlerinden işler yapmak, resim çalışmalarına yönelmek, dağa tırmanmak, uzun yürüyüşlere çıkmak, yüzmek, jimnastik yapmak, org eşliğinde şarkılar söylemek, müzik dinlemek gibi etkinliklere yönelmemiz gerektiğini de ayrıca konuştuk...”(YYE, s.99, Yaratıcı Olmak)

“...Ben, “Şu Somak burnundaki tek ağaç var ya, hep ona gitmeyi düşündüm siz yokken. Bugünkü yürüyüşümüzde ilkin tek ağaca uğrayamaz mıyız? O, yalnız biri. Yalnızları ziyaret etmek, kendilerine gönül şenliği verir. Yavru Yunuslar Ekibi olarak; yalnız yaşayan bir ağaca gönül şenliği kazandırarak hoş bir davranış olurdu...” Onur da dedi ki, “Ağaçlar çok severmiş birlikteliği. Onların bu sevgisinden oluşuyor ormanlar.” Onur’un sözleri içimde coşku yaratmıştı. “Aaa! Bu doğru işte. Ben bunu hiç düşünmemiştim,” dedim...”(YYE, s.103, Yaratıcı Olmak)

“...Dedim ki: “Burundaki tek ağaç, çam ağacı değil. Çam olsaydı; yalnızlığa, kardeşsizliğe dayanamaz, çoktan kurur giderdi demek?” “Ben de öyle düşünüyorum. O, yabani armut türünden bir ağaç. Yalnızlığa aldırış ettiği yok. Kendi bildiğince yaşayıp gidiyor işte.”...”(YYE, s.104, Yaratıcı Olmak)

“...Rambo, “Sergi açtığınız zaman, onu gazeteler yazıyor,” dedi. Karate Kid: “Gazete ne ki? Televizyon bile gösteriyor, televizyon! Ekibimizin adı televizyonda duyulur. Bizi de görüntülerler. Ünlendirir. Yaşasın!” Zaman ilerliyordu. Gelecekte yapacaklarımızla ilgili konuşmalar yeterliydi bence. “İsterseniz kalkalım. Yürüyüşe, tırmanışa geçelim arkadaşlar,” dedim. Herkes bunu bekliyormuş meğer. Birden ayağa kalktı grup üyeleri...”(YYE, s.112, Yaratıcı Olmak)

“...Tarzan, “Ama sökemezsin. Baksana kocaman kocaman somunlara! Onları kerpetenle nasıl çevirip çıkaracaksın?” “Kerpetenle, penseyle olmaz ki. Bunları sökmek için İngiliz anahtarı gerekir.” “Peki, suyun içinde nasıl yapacaksın bunu?” “Bir yolunu buluruz. Büyüklerimizden yardım isteyebiliriz,” dedi Karate Kid. Rambo: “Bence de sökülmeli bu enkaz. Tüm kereste dışarıya taşınmalı. Çok işine yarar bizim ekibin.” “Ne yapabiliriz?” diye sordum. “Karargâha gereksinmemiz yok mu? Bu keresteleri kullanıp herkesten uzakta bir karargâh kurardık.” Gerçekten yerinde bir düşünceydi. Nasıl etsek de bu batığı söksek, kerestesini karargâh için kullansaydık? Tarzan: “Karargâhımızı kurduktan sonra, bir de bayrak asardık. Bayrağımızın üstünde, beş tane yavru yunus olurdu. Rüzgâr vurdukça, ekip bayrağı dalgalanırdı. Bayrak dalgalandıkça yavru yunuslar gökyüzünde yüzüyor gibi görünürlerdi...” Batığın seyircisi olduk sessizce. Boncuk da ona bakıyordu bizimle birlikte. Sanki enkaz kendisini de çok ilgilendirmişti. Birkaç kez de havladı incecik sesiyle: “Hev! Hev! Hev! Hev!”...”(YYE, s.118, Yaratıcı Olmak)

“...Melisa, “Anneciğim! Biz kaplumbağa gördük. Ama o bizi görünce tortop oldu. Bize hiç bakmadı,” dedi. Annesi: “Kendisini rahatsız ettiğiniz için küsmüştür.” Kızı: “Rahatsız etmedik ki. Ben ona parmağımla dokunmadım hiç,” dedi...”(YYE, s.124, Yaratıcı Olmak)

Merak Duyabilmek

Merak duyabilmek, yaptığı işe ilgi duyan ve her şeyi araştıran biri olmak, işle ilgili sorular sorabilen demektir.

“...Annemi anımsamıştım birden. Şimdi ne yapıyordu anneciğim evimizde? O da bizim gibi sessiz miydi? Yıldızlara, aya mı bakıyordu? Ama o birbirine yapışık yapılar bolluğunda ayı, yıldızları göremezdi ki...”(YYE, s.7, Merak Duyabilmek)

“...Onlar bana annemi düşündürüyorlardı. Anneciğim de İstanbul’da kalıyordu. On beş gün sonra izne çıkacak, Avşa’ya bizim yanımıza gelecekti. Bu on beş gün çabuk geçer miydi? Yoksa adada geçireceğim günler, bana bitip tükenmez mi gelecekti? Peki annem nasıl katlanacaktı bunca gün yalnızlığa? Gündüzleri işinde olacaktı ya, geceleri ne yapacaktı yalnız başına? Ben bunları düşünüp,

insanlara seyirciyken; babam kendini gazetelerine vermişti. Gözlüğünü takmış, gazete okuyordu kıpırdamadan...”(YYE, s.9, Merak Duyabilmek)

“...O genç hanımın karnının kocamanlığının nedenini biliyordum. Maviş Mümtaz, ağabey olacaktı yakında. Oh ne güzel! Benim annemin de öylesi bir olay yaşamasını çok isterdim doğrusu. Çünkü kardeşsizliğe üzüldüyor, kardeşi olanlara imreniyorum...”(YYE, s.12, Merak Duyabilmek)

“...Güverte kalabalıktı insandan yana. Mümtazla babası da oradaydılar. Oğlunu omzuna oturtmuştu genç baba. Bacaklarını iki yana sarkıtmış çocuk, herkesten yüksekte bulunuyordu. İki eliyle babasının başını yakalamıştı. Huysuzluk yapmıyordu. Yaşamından memnun görünüyordu. Ötelerde, sisler gerisinde kocaman bir dağ gördüm. İşaret parmağımı gördüğümde yana doğrultarak: “Bir dağ görünüyor babacığım,” dedim...”(YYE, s.16, Merak Duyabilmek)

“...Babam, gösterdiğim yöne bakarak: “O mu? O dağ değil kızım, ada ada. Marmara Adası senin ‘dağ’ dediğin. Gemimiz oraya da uğraşacak,” dedi. “Dağ görünümlü, çok görkemli bir adayımış Marmara Adası,” dedim. “Evet, öyledir...” Sordum: “Marmara Denizi, bu adadan mı almış adını?” Babam, gülümsedikten sonra yanıt verdi bana: “Hayır. Marmara Adası adını; Marmor’dan alır. Marmor’a biz, ‘mermer’ diyoruz. Bizans devrinde, İtalyan gemicilerince bu adaya ‘Marmaros’ dendiğini okumuştum bir yerde...”(YYE, s.16, Merak Duyabilmek)

“...Bu, geyikten verilen bir ad. ‘Geyiği bol ada, Geyik Adası’ anlamlı bir sözcük Elefonessos.” “Şimdi de geyikler var mıdır adada?” Babam, üzüntülü bir gülümseyişle: “Geyikler mi? Ne gezer? Ormanları yok ede ede, avlaya avlaya geyik mi bıraktı insanlar? Geyiklerden geçtim, Marmara Adası’nda tavşanların yaşadığından bile kuşkuluyum...” Yine babamı dinledim: “Bizim Evliya Çelebi’miz de Marmara Adası’ndan söz eder. Çok güzel kiliselerinin bulunduğu, halkının Rumlardan oluştuğunu anlatır Seyahatname’sinde.” “Türk denizcisi Piri Reis, Marmara Köyü için; ‘Lodos’a karşı bir köydür. Güzel bir pınarı, ak kumları vardır,’ der ünlü eseri, Kitab-ı Bahriye’sinde.”...”(YYE, s.17, Merak Duyabilmek)

“...Salona indik. Ağır bir havayla karşılaştım. O bastonlu dedenin yerinde olmadığını gördüm. Neredeydi acaba? Vapurumuz Marmara Adası’na uğrayınca yine güverteye çıktık. İnenler ince, uzun bir kuyruk oluşturarak ayrıldılar vapurdan. Sağda ulu çınarlar vardı. Masalar, masalarda insanlar görüyordum. Sol yanımızda beyaz, sevimli bir minare dikkat çekiyordu. Marmara Adası’yla Avşa Adası arasındaki yolculuğumuz uzun sürmedi. Yüklerimizi aldık. Ağır adım ilerleyerek indik yolcu vapurundan. İskeleye şaşkınlık yaşadım insan çokluğundan yana. Burası da İstanbul kadar kalabalıktı!...”(YYE, s.19, Merak Duyabilmek)

“...Sordum babama: “Evimiz hangi yönde babacığım? Yakında mı?” “Bizim ev buralarda değil kızım. Biz adanın arka kısmına, ‘Kumburnu’ denilen yere gideceğiz.” İnsan çokluğunu geçtik. Bir ara sokağa kadar yürüdük. O sıra mavi bir araba durdu önümüzde...”(YYE, s.20, Merak Duyabilmek)

“...Düzlüğün sonuna gelince; denizi gördüm. Yokuş aşağı iniyordu arabamız. Yol boyunca bağlar vardı yeşii yeşil. Kocaman kayalar şaşırtıcıydı çevrede. Denize çok yakın, kırmızı bir yapının yanında durdu arabamız. Sıvası yapılmadığı için, tuğla kırmızılığındaydı yeni yapı. İndik. Ayağım yere değer değmez babam: “İşte bizim evimiz kızım!” dedi. Sonra ikinci kez konuştu: “Beğeneceğini umarım. Nasıl, beğendin mi?” “Beğendim ama buralarda başkasının evi niçin yok?” diye sordum...”(YYE, s.21, Merak Duyabilmek)

“...adamızda nedense? Can sıkıcı bir olay! Can sıkıcı bir olay da; yılan yokluğu...” İlgiyenmeden edemedim. Çünkü son tümcesi beni şaşırtmıştı. “Efendim!” dedim. Memduh Amca: “Bu yıl yılan yok çevremizde kızım, yılan yok! Bunun sıkıntısını çok çekiyoruz. Yılan olmadığı için; fare bolluğuyla karşılaştık...” Nadide Teyze girdi söze: “Yılanların olmayışı, çok kötü oldu çok! Onlar varken, biz fare yüzü görmezdik. Şimdi fareler her yanımızda cirit atıyor!...”(YYE, s.27, Merak Duyabilmek)

“...Nadide Teyze girdi söze: “Yılanların olmayışı, çok kötü oldu çok! Onlar varken, biz fare yüzü görmezdik. Şimdi fareler her yanımızda cirit atıyor!...”(YYE, s.27, Merak Duyabilmek)

“...Evin duvarlarına tırmanıyor pisler. Kaç tanesini de evin içinde öldürdüm. Geçen yıllar böyle miydi?” “Yılanlar, fareleri öldürüyor muydu?” diye sordum. “Öldürüyorlar. Daha doğrusu; avlıyorlardı onları. Avlayarak fareleri yok ediyorlardı. Avlanmaktan kurtulanlar da korkuyor, saklanıyor, açığa çıkmıyorlardı. Biz de onların pis yüzlerini görmüyor, rahat ediyorduk. Ya bu yıl?.. Bu yıl çok korkunç oldu, çok korkunç!” Sormadan duramadım: “Peki siz yılanlardan korkmuyor muydunuz? Onlar sizi ısırmıyor muydu?”...(YYE, s.27, Merak Duyabilmek)

“...Kalktık. Bizim evin önünden geçerek, kıyıya indik. Doğu yönünde, denizin içine doğru uzanmış bir burun vardı. O burunda tek bir ağaç görünüyordu. Oraya gidiyorduk. Gittiğimiz evi bizim evden görebiliyorduk. Yürüdüğümüz kıyının siyah topraklı oluşu dikkatimi çekti. Öylesini hiç görmemiştim. “Burası niçin siyah topraklı böyle?” diye sordum babama. “Buraya özgü bir durum işte,” dedi...”(YYE, s.29, Merak Duyabilmek)

“...Öğlen yemeğinden sonra, Memduh Bey’le görüşeceğimi, istiyorsam birlikte çıkabileceğimizi söyledi babam. Evde yalnız kalmak yerine babamla olmayı yeğledim...”(YYE, s.42, Merak Duyabilmek)

“...Sürüyü bir zaman gözledikten sonra, birine takıldı bakışlarım. O; sarı tüylü, kırmızı gözlü, boynuzları sırtına doğru uzamış biriydi. Çukurun üst yanındaki duvar yıkıntısının en yüksek yerinde bulunan mavi renkli taşın üstünü çıkmıştı. Taşın üstünde, herkesten yukarıda oluşundan hoşnut görünüyordu. Sürekli çene oynatıyor (Buna, “geviş getiriyor” demem daha uygun düşerdi.) Avurtlarında hafif şişkinlik oluşuyordu. Geniş kulakları sarkık duruyordu. Geviş getirmekten haz duyduğunu düşündürdü bana. Gözlerimizi birbirimize dikmiştik. Sarı keçiyile sürekli bakışıyorduk. Ben mi çok meraklıydım, o mu? O mu beni ilginç buluyordu, beni mi onu? Bunları bilemem işte...”(YYE, s.45, Merak Duyabilmek)

“...Tümü ölmüş olabilir miydi? Belki de korkudan saklanmışlardı bir yerlere. Öldürdüklerimi düştükleri yerde bırakamazdım. Süpürge, faraş aldım elime. Tüm ölüleri faraşa topladım. Evin uzağına atmalıydım. Dışarıya yürüyeceğim sıra, kaç sinek öldürmüş olduğumu merak ettim birden. Faraşı yere bırakıp başına çömeldim. Gözümle izleyerek saydım kıpırtısız sinekleri. Tam yirmi dört sinek öldürmüştüm...”(YYE, s.47, Merak Duyabilmek)

“...Eve doğru yöneldim. Daha üç adım bile atmamıştım ki biri seslendi. “Heeey!” Dönüp baktım. Onur’du, Onur! “Ne yapıyorsun?” diye sordu aşağıdan. “Sinekleri gömdüm,” dedim. İnanmamış mıydı? Yoksa deniz hışırtısından beni duymamış mıydı? Sordu: “Efendim?” “Sinekleri gömdüm, sinekleri! Tam yirmi dört tane sinek öldürdüm şaplaqla.” Onur, birden aceleci yürüyüşe geçti. Kısa, dik bayırı çabuk çıkıp bana ulaştı. Yanıma gelir gelmez de sordu: “Sinek mi öldürmüştün?” “Evet. Hem de yirmi dört tane,” dedim. “O sinek ölülerini toprağa mı gömdün gerçekten?” Yanıt vermeme zaman bırakmadan yine Onur konuştu: “Niçin toprağa gömüyorsun? Bizim ördeklerin sineksavar olduklarını unuttun mu?” dedi...”(YYE, s.48, Merak Duyabilmek)

“...Cırcırböcekleri kalabalık, şen bir aile. Birlikte koro oluştururlar. Bu davranışları çok hoşuma gidiyor. Keşke dünyamızdaki diğer aileler de koro yapsalar arada. Daha mutlu, daha şen olurdu yaşamları. Cırcırböcekleri gırtlaklarını yırtarcasına öterken, birden susarlar da. O zaman derin bir sessizliğe gömülür çevre. Sese alışmış kulaklarımız, bu sessizliği yadırgar. Geldiğimden bu yana, bu şen böcekleri merak ediyordum hep. Kendilerini tanımak, yakından görüp incelemek istiyordum. Ötüşükleri ağaçlara kaç kez yaklaşıp olanca dikkatimle baktım ya, onlardan bir tanecigini bile göremedim. Acaba Onur görmüş, onları incelemiş miydi? “Sen hiç cırcırböceği gördün mü Onur?” diye sordum...”(YYE, s.56, Merak Duyabilmek)

“... “Göremez miyiz? Bu ağaçta onlardan çok var. Hem de çok yakınımızda ötüyorlar. Görmeyi başaracağız,” dedim. “Burnunuzun ucunda ötseler bile göremezsiniz ağustosböceklerini.” Onur sordu: “Niçin böyle oluyor peki Aziz Bey Amca?” Babam anlattı: “Onlar, bulundukları yerin rengine uyum sağlarlar. Buna kamuflaj denir. Kendini bulunduğu çevrenin rengine uydurarak, yani kamuflle ederek güvenliğini sağlar doğadaki bazı yaratıklar. Bir çeşit korunma önlemi işte...” “Peki cırcırböcekleri de mi bulundukları yerin rengine uyuyorlar?” diye sordum...”(YYE, s.58, Merak Duyabilmek)

“... “Gördün mü ya?” “Demek göremeyeceğiz! Oysa biz bu mutlu böcekleri, mutluluklarını herkese duyuran yaratıkları yakından görmek, yakından tanımak istiyoruz Aziz Bey Amcacığım...” Babam gülümsedikten sonra konuştu: “Onlarıki mutluluk ötüşmesi değil Onurcuğum. Vücutlarında yumurta taşıyorlar şu sıra. Yumurtadan yavru çıkabilmesi için, sıcağa gereksinimleri vardır. Tavuklar, kuşlar niçin yatarlar yumurtalarının üstüne? Yumurtayı ısıtarak, içindeki tohumu canlandırmak için değil mi? Yumurtanın tohumu canlanmazsa, civciv olmaz. Bu nedenle kuluçka dönemi boyunca ısıtır dururlar yumurtayı. Gezmeyi, eğlenmeyi unuttur zavallılar. Şimdi bunlar da kuluçka dönemi içindeler. Gövdelerindeki halkaları birbirine sürtüp dururlar. Sürtünmeden hem ısı hem de sos oluşur. Isı, yumurtadaki tohumu canlandırır. Sürtünme sırasındaki sesi duyuyoruz biz. Böceklerin mutluluk ötüşmesi içinde bulunduğunu sanıyoruz ama değil. Bu ses; yavru çıkarma görevinde çalışmanın, uğraş vermenin sesidir. Öğrendiniz mi?”...(YYE, s.58, Merak Duyabilmek)

“...Babam: “Cırcırböcekleri; tohum olgunlaşmayı tamamlayıp yavrunun çıkmasına yakın, kendi vücut ısıyla yanar yok olur,” dedi. “Ölürler mi yoksa?” diye sordum...”(YYE, s.59, Merak Duyabilmek)

“... “Sen de böylesi güzellikler üretebilirsin,” dedi. “Başarabilir miyim ki?” diye sordum. “Niçin başaramayacaksın? Güzellikleri sevdiğin belli. Bu işler, sevmek işidir. Seven başarır. Ben, bir şeyler yapıp ortaya koymayı severim. Sevgi de beni üretkenliğe, başarıya götürür. Geçen yıl sergi açtım Balıkesir’de. İşlerimin tümü satıldı, tümü kapışıldı. Yaptıklarım insanların beğenisini kazandı.” “Çok para kazandınız mı?” diye sordum. “Fiyatları düşük tutmuştum. Salon, taşıma, malzeme giderlerim çıktıktan sonra, bana yine de getiri bıraktı. Kazanmaz olur muyum hiç?” “Hep deniz ürünleriyle ilgili işler mi yaparsınız?” “Evet. Ben denizi çok sever, onun ürettiklerini çok ilginç bulurum. Denizin ürünleriyle, benim emeğim birleşince; ortaya beğeni kazanan yapıtlar çıkar. Bunların tümü deniz ürünleri. Denizin kıyıya attıklarını alırım. Canlı varlıkları alıp kurutarak, onlardan işler yapmam. Bu kötülük olur canlıya, yaşayana...”(YYE, s.62, Merak Duyabilmek)

“...Kendisine iyice yaklaşarak sordum: “Ne yapıyorsunuz böyle Memduh Bey Amca?” Yüzü, boynu terden ıpsıslak komşumuz, tek sözcükle yanıt verdi: “İlaçlama...” . “Niçin ilaçlama yapıyorsunuz peki?” Durdu. Pomba kolundan çekti elini. O zaman duman fişkırmaz oldu hortumun ucundan. Bana şunları söyledi: “Bu alet, ilaçlama aletidir Demet kızım. Yaptığım iş de ilaçlama işidir...”(YYE, s.79, Merak Duyabilmek)

“...Ötelerden, bayırdan bir kuş sesi geldi kulaklarıma: “Cıvkl Cıvkl!” diyordu kuş. Ne demek istiyordu acaba? Eşine uyanmasını mı söylüyordu? Çocuklarına yeni bir güne başlamanın sevincinden mi söz ediyordu? Bilemezdim ki...”(YYE, s.82, Merak Duyabilmek)

“...Uykudan yeni uyanmışlara özgü bir kısıklık vardı gözlerinde. “Yatak odanın kapısı açık, yatağın boştu kızım! Ağşağılarda da bulamadım, göremedim seni. Nerelerdeydin?” diye sordu. “Sabah yürüyüşü yaptım babacığım,” dedim. Bir şey söylemedi. Sordum: “Kahvaltı hazırlığına başlayayım mı?” “İyi olur. Ben Avşa’ya ineceğim. Sen de gel. Her gidişimde telefon görüşmesi yapıyorum annenle. Bir de sen konuş. Sesini duyur, sesini duy. Olmaz mı kızım?” dedi. “Peki,” dedim. “Yaya gidip belki yaya döneceğiz. Var mısın?” diye sordu. “Evet,” dedim. Babamla Avşa’ya indik. İnsan çokluğunu, annemi, dondurmayı çok özlemiş olduğumu anladım oraya varınca. Annemle konuştuk. Öğle yemeğimizi Avşa’da yedik. İkindiden sonra yine yaya olarak evimize döndük...”(YYE, s.86, Merak Duyabilmek)

“...Memduh Amca: “İşte bir kişi daha geldi ekipten. Sizin ekibinizin bir adı, günlük izlencesi olmalı. Bunu zaman yitirmeden, hemen bugün gerçekleştirmeniz yararınıza olur. Benden söylemesi. İster uyarınız, istemezseniz uymazsınız. Bana göre hava hoş!” Nihat söze girdi: “Bazı kararlar almamız da iyi olmaz mı dedeceğim?”...”(YYE, s.90, Merak Duyabilmek)

“...Sevgi ufak yapıda bir kız. Saçları uzun, sarı. İri gözlerinde zeytin yeşili renklerin ışıldadığını görürsünüz. İkinci sınıfa “pekiyi” ile geçmiş. Beyaz pantolon, beyaz tişörtü içinde, çok sevimli görünüyordu Sevgi. “Hemen işe başlayıp günlük izlencemizi hazırlayalım mı Memduh Amca’cığım?” dedim. “Çok iyi olur. Niçin zaman yitiresiniz?” dedi. “Siz de aramızda olur musunuz?” diye sordum...”(YYE, s.91, Merak Duyabilmek)

“... ‘Haydi gidiyoruz arkadaşlar!’ dedim. ‘Nereye gideceğiz peki?’ diye sordu Fuat. ‘İlkin buradan inelim aşağıya. Sonra da uygun bir yer arayalım. Olmaz mı?’ dedim...”(YYE, s.93, Merak Duyabilmek)

“...O sırada Oğuz Bey Amca göründü. Elinde yuvarlak bir tepsi taşıyordu. Gümüş renkli tepsi; uzun uzun kesilip soyulmuş salatalıklarla doluydu. ‘Ne oluyorsunuz, neler yapıyorsunuz çocuklar? Çok heyecanlı görünüyorsunuz. Alkışlar kimin için? Alkış sesiniz, denizin derinliğindeki balıklarca bile duyuluyor! Onları da merakta bıraktınız!’ dedi...”(YYE, s.109, Merak Duyabilmek)

“...O, herkesin yüzüne baktı dudağı sarkık olarak. Karate Kid ilkin gülümsedi. Sonra da: ‘Hayır canım, hayır! Korkma Melisa, korkma! Avşa Adası’nda kurt olmaz.’ Karate Kid’in dedesi: ‘Onun adı ‘Sevgi’ değil mi? Niçin ‘Melisa’ diyorsun?’ diye sordu...”(YYE, s.113, Merak Duyabilmek)

“...Kıyı boyunca yürüdük. Boncuk da bize katılmıştı. Yanımızda çok mutlu görünüyordu. Uzun boylu otların yanına gelince, Karate Kid: ‘Biliyor musunuz? Bizim ördek buralarda bir yere yattı, civciv çıkardı. Sonra da civcivlerini eve getirdi,’ dedi. Rambo sordu, ‘Kendi kendine mi yapmış yuvasını?’ ‘Evet. Biz hiç karışmadık işine. Onu kayıp biliyorduk. Kayıp sandığımız ördek; bir ay sonra çıkıp geldi. Yedi tane yavru vardı ardında. Sarı sarı yavrular, annelerinin izleyicisi olarak art arda dizilmişlerdi. Mavi denizde sarı yavruların görünüşleri öyle güzel, öyle güzel ki!..’ Tarzan, ‘Bu otlardan hangisinin altına yapmış olabilir yuvasını?’ ‘Bilmiyoruz. Bu işi gizli tuttu bizden.’ ‘Öğrenebiliriz ama...’ ‘Nasıl?’ ‘Buraları bir bir arayalım. Onun yuvasını bulalım.’ Melisa karşı çıktı buna: ‘Ben, otların arasına elimi uzatmam. Anneciğim beni yılanların ısıracağını, otlardan uzak durmam gerektiğini söyledi bana.’ ‘Yılan ısırıcı değildir. Akrepler ısırır insanı. Tehlikeli olanlar akrep. Dedem öyle söylüyor,’ dedi Karate Kid. Tarzan, ‘Haydi arayıp da bulalım. Ördeklerin nasıl yuva yaptığını görelim,’ diye konuştu...”(YYE, s.116, Merak Duyabilmek)

“...Çevrede kocaman kocaman kayalar doluydu. Onların yanında biz ‘çocuk gibi’ kalıyorduk. Yanında çocuk gibi kaldığımız kayalara, şaşkın seyirciler oluyorduk. O ulu kayalardan birinin dibinde gördüğümüz karınca yuvası, bizim ekibi çok etkiledi. Öyle olunca, karşısında oturduk. Bir zaman karıncalara baktık durduk. Yuvanın ağzı, başparmağım girecek genişlikteydi. Deniz yönüne bakıyordu. Birden karanlıklaştıran yuva ağzından, karıncalar girip çıkıyordu. İçeriden dışarıya çıkan karıncaların çoğu, ağızlarında minicik toprak parçası taşıyorlardı. Yüklerini yuva önüne bırakıp geri dönüyor, karanlık yuva kapısından girip görünmez oluyorlardı. Taşıdıkları toprak parçacıklarıyla yuva önünde bir düzlük oluşmuştu. Karıncalar kendilerine göre bir çevre düzenlemesi mi yapmışlardı ne?...”(YYE, s.121, Merak Duyabilmek)

“...Bazı karıncalar da ötelerden, uzaklardan geliyorlardı. Bir ucundan ağızlarıyla yakaladıkları kuru çöpü yuvaya doğru götürüyorlardı. Yuva deliğinin önüne gelince de; kimseden yardım görmeden yüklerini içeriye sokuyor, onlar da görünmez oluyorlardı. Çöpler kuru, kısıydı ama taşıyanların güçlük çektikleri, ağır yük altında oldukları; yürüyüşlerinden belli oluyordu. Tarzan: ‘Şu karıncalar da çok akılsız hayvanlar!’ dedi. ‘Nereden biliyorsun?’ diye sordu Karate Kid. ‘Baksana taşıdıklarına! Ufacık, kurumuş çöp parçaları ne işe yarar ki onları taşımak için direnip duruyorlar? İncecik incecik bacaklarını, ne diye kendilerine göre çok ağır yük altında yoruyorlar sanki?’...”(YYE, s.121, Merak Duyabilmek)

“...Karate Kid, kendine daha güvenli konuştu: ‘Evet. Bunu bana dedem öğretti. Dedem, böyle şeyleri çok iyi bilen biridir.’ ‘Dedenden karıncalarla ilgili başka neler öğrendin Karate Kid?’ diye sordum...”(YYE, s.122, Merak Duyabilmek)

“...Bizi görebiliyor muydunuz buradan Zehra Abla?’ diye sordum. ‘Görmez olur muyum? Bayırda böcekler gibiydiniz,’ dedi. Üç arkadaş gülüştük...”(YYE, s.124, Merak Duyabilmek)

Özgür Olmak

Özgür olmak, kişinin işinde özgürce düşünüp hareket edebilmesidir.

“...Böyle dedikten sonra, bana bakarak konuştu: “Siz kendiniz yapın kendi izlencenizi. Ekibinizin üyeleri öneriler getirsin. O önerilere göre kararlar alırsınız. Yetişkinler uzak durmalı bu işten. Hem siz sevmeyen yetişkinlerin, işinize karşmasını. En iyisi baş başa vererek; buradaki dinlence günlerinizi belli bir düzende yaşamayı sağlamanızdır. Ben size bir defterle kalem verip gideyim hemen. Sabah serinliğinde iyi çapa sallanır, iyi iş üretilir.” Org çalmak, kaset dinlemek, şarkı söylemek düşünülemezdi artık. Ekip olarak çalışmalı, günlük izlencemizi hazırlamalıydık. Hem çalışma yerimiz de yetişkinlerin dışında bir yer olmalıydı. Burada, bu dar balkonda işimizi sürdüremezdik. Memduh Amca, defterle tükenmezkalem getirdi içeriden. Bana uzattı. Teşekkür ederek aldım. O hemen indi merdiveni...”(YYE, s.92, Özgür Olmak)

Özgür olmak, kişinin işinde özgürce düşünüp hareket edebilmesidir.

“...Diğer günlere göre çok erken uyanmıştım. Yatakta sağa sola dönerek zaman geçirmeyi hiç sevmem uyandıktan sonra. Yatağımdan ayrıldım hemen. Odam, koyu mavi bir aydınlık içindeydi. O aydınlıkta giyindim. Terliklerim elimde, merdivenleri çıplak ayaklarla indim. Babamın uykusunu bölmek istemiyordum. Giriş kapısının anahtarını yavaşca çevirdim. Kapıyı yavaşca açtım. Dışarının sonsuz boşluğuyla yüz yüze geldim birden! Bu boşlukta serinlik, özgürlük vardı. Hele özgürlük; ne güzel bir olaydı...”(YYE, s. 81 Özgür Olmak)

Kendi Amaçlarını Seçebilmek

“...Bir sandalye çekip oturdum masaya. İşsiz, uğraşsızım şu sıra. Çoktandır yazmak istediğim, adını da: “Kristalden Çıkan İnsanlar” koymayı düşündüğüm öykümü yazamaz mıyım? Yazmak, çok sevdiğim bir uğraş benim için. Üçüncü sınıfta başladım yazmaya. İlk şiirler yazdım. Okulumuzun duvar gazetesinde çıkıyordu şiirlerim. Bizim gazetenin adı, “Cıvıltı”dır. Cıvıltı, ayda bir çıkar. Şiirlerimi, çocuklar için çıkan dergilere de gönderiyordum...”(YYE, s.5, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Şimdi bu kareli deftere bunları yazarken, şöyle düşündüm: “İstanbul’daki yaşamıma benzemeyen bir yaşam içindeyim burada. Yeni yaşamım ilginç geliyor bana. Öyküler yazmayı sonraya bırakıp burayı, buradaki yaşamımı yazamaz mıyım?” Peki nereden başlasam yazmaya? Güneşin batışıyla, ayın doğuşu çok ilginç gelmişti bana. İlk onu mu yazsam? Denize yaklaştıkça, bizden uzaklaşıyordu güneş. Kocaman, kırmızı bir top görünümündeydi. Uzun uzun ışıklar yayıyordu. Sonunda denizle birleşti. Acelesiz, isteksiz, ağır ağır gömüldü denizin maviliğine. Son ışıkları da çekilince; koyu bir maviliğe büründü deniz. Yeryüzü esmerleşti güneş ışığından yoksun kalınca. Çevredeki ağaçlar yalnızlık çekiyor, binlerini düşünüyor gibiydiler. Bayırdaki kayalar; hantal, uyusuk bir görünüme girmişlerdi. Yaklaşan gece; çevremizde sessizlik, durgunluk getirmişti. Babamla ben de bu durgunluktan, sessizlikten etkilenmiştik. Balkonda yan yana otururken konuşmuyorduk. Gecenin sessizliğini dinliyor gibiydik. Gecenin karanlığı bastırınca, siyah bir renk almıştı deniz. Öyle görünüşü korkutucu geliyordu insana! Gökyüzünde yıldızlar hızla çoğalıyordu. Kırmızı, sarı, mavi renkli olarak; yeryüzünü sessizce gözlüyorlardı. Onlar, gecemizin en güzel varlıklarıydı doğrusu! Paşalimanı Adası’nın üzüntüsünden ay görünmüştü sonra. Turuncu renkte, kocaman bir topa benziyordu. Sisler gerisinde göstermişti kendini. Ayı öylesi rengiyle, öylesi büyüklüğüyle ilk kez görüyordum. Gördüğüm karşısında şaşkın bir seyirciydim. Bakışlarımı ondan ayıramıyordum. Kentte böylesi seyircilikten uzak yaşadığımı düşündüm... İlerleyişini, devinimini hiç belli etmiyordu. Aynı yere asılıp kalmış gibiydi. Dünyamızı görünce şaşkınlık yaşamıştı da, şaşkınlığının geçmesini bekliyordu sanki turuncu renkli kocaman ay! Devinimini belli etmeden, giderek küçülerek bize doğruyaklaşmaya başladı sonunda. Rengi; turunculuktan sarıya dönüşüyordu. Hem de küçülüyordu. Küçüldükçe ışığı bollaşıyordu. Ay ışığı bolluğunda; uzaktaki adalar, tepeler, dağlar daha da belirginleşiyordu. Deniz de o korkutucu siyah renginden arınmıştı. Işıltılı, neşeli, kıpır kıpırdı şimdi. Ayın tam karşısında, ışıktan bir yol oluşmuştu denizde. O yol; güzel bir süstü gece içinde kendisine...”(YYE, s.6, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Olsaydı da telefon etseydim anneciğime. Bugün bu kadar yazmakla yetiniyorum. Bundan sonraki günlerde de yazacağım. Yazıma başlık koymadığımı gördüm. “İşte Bana Bir Defter” başlığını uygun buldum. Yarın, İstanbul’dan buraya kadar süren yolculuğumuzu yazmaya başlamalıyım...”(YYE, s.7, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bu sözleri kendisinden çokça dinlediğim için, şimdi yazıya geçerken hiç zorlanmadım. Yerimden insanları gözlüyordum. O telaşlı, gürültücü davranışlarından arınmışlardı. Herkes yerine oturmuştu. Yolculuğu gürültüsüz, sessiz sürdürüyorlardı. Gördüğüm onca insan yüzü aklımda değil şimdi. Ama bazılarını hiç unutamadım. Anı defterime yazmak istediklerim var...”(YYE, s.10, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...de sürdürülmektedir. Adanın köylerinden olan, Saraylar Köyü’nde dünyanın en saf, en aranan mermerleri çıkmaktadır. Köy halkının hemen tümü mermer işletmeciliğiyle uğraşmaktadır. Saraylar Köyü’nü görmeyi çok istiyorum ama gidemedim. Mermer işletmelerini, Romalılardan kalma tarihî yapıları çok merak ediyorum. Bir gün birlikte gideriz. Tarihî yapıtları inceler, köylülerin mermer uğraşlarını görürüz...”(YYE, s.17, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Romalılardan kalma tarihî yapıtları çok merak ediyorum. Bir gün birlikte gideriz. Tarihî yapıtları inceler, köylülerin mermer uğraşlarını görürüz...”(YYE, s.17, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Olmaz mı kızım?” “Annem de yanımızda olmalı,” dedim. “Kuşkusuz annen de olacak aramızda.” Babam, Marmara Adası’yla ilgili konuşmasını şöyle sürdürdü:...”(YYE, s.17, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Ne iyi etmiş de yazmış Evliya Çelebi’miz gezilerini. Yazmasaydı bize böyle değerli bir yapıt kalır mıydı? Nadide Teyzelerle tanışmamı daha önceki sayfalara yazmış bulunuyorum. Şimdi de aynı gün tanıştığımız Oğuz Beyleri yazmak istiyorum. Elime kalem alıp defterimi önüme açınca, şöyle bir soru geçti aklımdan: “Acaba Evliya Çelebi, Oğuz Beyler’e uğrasaydı, onları nasıl yazar, nasıl anlatırdı?...” Bu soru beni düşündürdü biraz. Onun yazma biçimiyle yazmayı, sanki onları Evliya Çelebi anlatıyormuş gibi, anı defterime geçirmeyi uygun buldum. Şimdi öyle yapacağım...”(YYE, s.30, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Oğuz Bey’in söylediğine göre, bu çardak Onur’unmuş. Şişman, güzel yüzlü, sevimli Onur’un yerinde olmak isterdim...”(YYE, s.42, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Biraz dinlenmek isteğiyle dik, kısa yokuşu tırmanıp eve geldim. Gözlerimde uyku öncesi ağırlık duyumsuyordum. Salona geçip divana uzandım. Günün diğer olaylarını, başka başlıklar altında yazmalıyım...”(YYE, s.47, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onur düşünüyü anlattıktan sonra, ayağa kalktı. Ben de ona uydum. Oturmaktan usanmış olmalıydık. Yan yana yürüdük uca kadar. Denizin seyircisi olduk biraz. O sıra cırcırböceklerinin sesi geliyordu zeytinlikten. Onlara, “ağustosböceği” dendiğini biliyorum. Ama “cırcırböceği” adında daha bir sevimlilik buluyorum...”(YYE, s.55, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onur: “Öyle yapalım ya,” dedi. Babamın sesi: “Hayrola çocuklar? Ne yapıyorsunuz burada böyle?” Babamın yaklaştığının farkına varamamışız! Suçüstü yakalanmış gibi olmuştuk. Açıklamada bulunmalıydım: “Cırcırböceklerini görmeye çalışıyoruz. Onları görmek istediğimiz hâlde göremiyoruz. Ama bu kez görmekte kararlıyız,” dedim...”(YYE, s.57, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Onun sevimli işi, beni de öylesi çalışmalara heveslendirmişti. “Ben de böylesi çalışmalar yapmak istiyorum,” dedim...”(YYE, s.63, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Duvarın yüzünü okşuyor gibi yapmıştı bu işi. “Bana malzemeler gerekli babacığım,” dedim. “Ne gibi malzemelermiş gerekli olanlar?” “Kutular... Yapıştırıcı... Karton... Mukavva... Çakı... Nadide Hanım Teyze’nin malzemelerinden işte...” “Demek sen Nadide Hanım’ın öğrencisi olmaya kesin karar verdin! Alırız kızım, alırız. Yarın Avşa’ya inmek istiyorum...”(YYE, s.66, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Getiririm istediklerini.” Kıyıya indim. Kovamı boşalttım. Onları yeniden elden geçirdim bir bir. Dört beş tane sütbeyazı, iki tane de koyu siyah kabuğu yeniden kovama aldım. Böylece ben; Avşa’da

iş yapma; deniz ürünleriyle çalışarak güzel yapıtlar üretme çalışmalarına başlangıç yapmış oluyordum...”(YYE, s.66, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Günlerdir elime kalemimi almadım. Kendimi hepten toplayıcılığa vermiş bulunuyorum. Kırk sekiz tane kutum var. Onların dolmasını, hiçbirinin boş kalmamasını istiyorum...”(YYE, s.67, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Teyze, bebeğimi beğendi. Yuvam için de dedi ki: “Hem yuvanın hem yumurtaların beyaz oluşu uygun düşmemiş. Yumurtalar için mavi taşlar kullanmalısın. Çünkü mavi renkli yumurtalar da olur. Kuş yumurtalarının tümü beyaz değildir. Maviyle beyaz çelişir. Daha çarpıcı, canlı bir görünüm oluştururlar..” Bana yeniden iş çıkmıştı. Eve dönüp taş kutumdan mavi taşlar aradım. Ama büyüklükte uygun taşlar bulamadım. Kıyıya inmeliydim...”(YYE, s.73, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Babam Avşa’ya gitmişti Memduh Amca’yla. Nadide Teyze’den başka kim var gösterebileceğim? Doğru ona gittim. “Aman ne buluş! Aman ne canlılık! Sen bu işte yenisin. Ama çok başarılısın. Beni çok kısa zamanda geçeceksin Demet. Geçtin bile,” dedi. Bir zaman yanında kalıp çalışmalarını izledim...”(YYE, s.77, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Koyunlar; eğilmiş kişiler gibi düzenli bir sıralanışla, art arda dizilmiş, o dar yerleri öylece geçip geniş kumsala ulaşmışlardı. Kumsala ulaşanlar incir ağacına doğru yöneliyor, oradan yukarıdaki tarlaya varıyorlardı. Demek onlar buraların yabancısı değildi. Her zaman yaptıkları yolculuğu nasıl sürdüreceklerini biliyorlardı. Son koyunlar da geldi. Tüm sürü yukarıda, tarladaydı şimdi. Çobanları aşağıya inmemiş, benim yanımda bulunmamıştı. Sürüsüyle birlikteydi artık. O yöne gitmekten vazgeçtim. Onurlar’a doğru gitmeyi yeğledim. Onların evinin ötesinde, denize sivri şekilde giren son burnun ucunda tek bir ağaç görünür. O ağacın yalnızlığına acır dururum nedense. İsterim ki yanında başka ağaç kardeşleri de olsun, yalnız ağaç, yalnızlığından kurtulsun. Acaba o ağaca kadar yürüyüp onun yanına varsaydım, onu yalnızlığından kurtarsaydım, olmaz mıydı? Niçin olmasındı? Buna hiçbir engel yoktu yürüdüm...”(YYE, s.83, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Ertesi gün, kahvaltıdan sonra Nihatlar’da toplanacaktık. Org çalacak, şarkılar söyleyecektik. Yatağıma sevinçle girdim o gün. Sevinçle de uyandım. Sevincimin nedeni; bir arkadaş grubu içinde olacağımı düşünüşümdü...”(YYE, s.88, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Memduh Amca: “İşte bir kişi daha geldi ekipten. Sizin ekibinizin bir adı, günlük izlencesi olmalı. Bunu zaman yitirmeden, hemen bugün gerçekleştirmeniz yararınıza olur. Benden söylemesi. İster uyarınız, istemezseniz uymazsınız. Bana göre hava hoş!” Nihat söze girdi: “Bazı kararlar almamız da iyi olmaz mı dedeceğim?”...”(YYE, s.90, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“... “Kuşkusuz iyi olur. Aldığımız kararları uygulamak koşuluyla kararlar almalısınız.” Benim Memduh Amca’nın önerilerine aklım iyice yatmıştı. Dedim ki: “Ekibimizin adını, kararlarımızı bir deftere yazmalıyız. Ama bizim böyle bir defterimiz yok...” “Bende defter var. Size defter verebilirim.” Fuat: “Kararlara uymayanlar cezalandırılmalıdır bence,” dedi. “Ekibin aldığı kararlara, ekibin üyesi kişiler uymak zorundadırlar. Uymayanlar için bazı yaptırımlar uygulanır kuşkusuz. Bu, dünyanın her yerinde böyledir. Sizin ekibiniz, dünyanın dışında oluşmuş bir ekip olmadığına göre...” En küçüğümüz Sevgi de aramıza katılmıştı biz söyleşideyken. Ekibimiz tamamlanmış oluyordu. Dar balkon iyice daralmıştı...”(YYE, s.91, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...O: “Ben sizin aranızda bulunamam. İşim var, işim. Yaban otlar sarmış zeytinliği. Otlardan arındırmam gerekiyor bahçeyi. Çapamı alıp yaban otlarıyla savaşıcağım. Bir de; ben sizin yaşınızda değilim. Siz bir; ‘çocuklar ekibi’ olarak kalmalısınız,” dedi...”(YYE, s.91, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Çapamı alıp yaban otlarıyla savaşıcağım. Bir de; ben sizin yaşınızda değilim. Siz bir; ‘çocuklar ekibi’ olarak kalmalısınız,” dedi...”(YYE, s.92, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Oturur oturmaz hemen konuya girdik. İlk günlük izlencemizi oluşturmaktan başladık. Herkes düşüncesini söylüyordu. Konuşmalarda zaman kısıtlaması uygulamıyorduk. Sonunda günlük

yaşayış çizelgemizi oluşturduk. Buna göre: 09.00 09.30 : Kalkış, temizlik, kahvaltı. 09.30 10.20 : Okuma. 10.30 12.30 : Kıyıda toplanıp birlikte denize girme, ebelemece oynama. 12.30 14.00 : Öğle yemeği, dinlenme, uyku. 14.00 15.00 : Okuma. 15.00 18.00 : Kıyıda toplanıp birlikte yüzme, oyun, eğlence. Çizelge yapmak da o kadar kolay değilmiş meğer! Uzun konuşmalar, tartışmalar gerekti. Birinin önerisi, diğerininkine uymuyordu. İşimizi bitirdiğimizde; saat on ikiyi on geçiyordu. Evlere dağılmalı, sonra da saat on dörtte aynı yerde toplanmalıydık. Ağaçların altından geçerken; cırcırböcekleri avaz avaz bağırışıp duruyorlardı. Öğleden sonra, belirtilen yerde, belirtilen saatte bir aradaydık. Herkes ekip çalışmasını benimsemişti. Gecikmesiz toplanışımız bunu kanıtlıyordu...”(YYE, s.93, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Ekibimiz oluşmuş, günlük çizelgemiz belirlenmiş, kurallarımız saptanmış, ant içilmişti. Bundan sonraki çalışmalarımız, toplantılarımız için bize gerekli olan karargâhımızı nerede kurmalıydık? Bunu konuştuk. Hep bu ağacın altında olamazdık. Sesimiz çevreye taşabilir; kararlarımızı, konuşmalarımızı ekip dışındaki kişiler öğrenebilirdi. Oysa biz, işlerimizi gizlilik içinde sürdürmek istiyorduk. Tüm etkinliklerimizin duyulmasını istemiyorduk...”(YYE, s.98, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...En küçüğümüz Sevgi: “Ben acıktım. Evimize gidiyorum,” dedi...”(YYE, s.100, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Karşı çıktım Tarzan’a: “Ördek yuvasını bulacağız da ne olacak? Bizim gezi amacımız yuva aramak mı? Şu ağacın yanına gideceğiz. Sonra da gördüğümüz tepelere tırmanacağız. Burada yuva aramak için zaman geçiremeyiz. Sonra gezimiz yarım kalır.” Yürüdüm. Beni izledi arkadaşlarım...”(YYE, s.117, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Bugün çok geç uyandım. Ne oldu? Denizin sesi uyutmadı mı seni? Gece bir ara rüzgâr vardı. Deniz çalkantılıydı,” dedi. Ona yazma işimin beni çok oyaladığını, bu nedenle geç yattığımı söylemedim...”(YYE, s.125, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“...Sen kahvaltını yap. Beni hazırlanmış olarak bekle,” diyerek uzaklaştı. Babam uzaklaşınca kahvaltıya oturmadım. Merdivenleri koşar adım çıkarak odama geldim. Bu satırları yazmaya koyuldum. Acele yazdığım için, yazım çok çirkin oluyor. Bilmem ileride okurken güçlük çeker miyim? Peki ben niçin yazmaya oturdum? Yazmakta niçin aceleci davranıyorum? Şöylesi düşüncelerin etkisindeyim de ondan: “Annemsiz geçen günlerde yazdıklarım bir bölüm oluştursun. Yazacağım başka anılarım da var. Bundan sonrası için de yazacaklarım olacak. Onlara da ayrı bir defterde, ayrı bir bölüm oluşturmaliyim.” “Kristalden Çıkan İnsanlar” adını vermeyi düşündüğüm öykümü de yazmam gerekiyor artık...”(YYE, s.127, Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

“... “Haydi gidiyoruz arkadaşlar!” dedim. “Nereye gideceğiz peki?” diye sordu Fuat. “İlkin buradan inelim aşağıya. Sonra da uygun bir yer arayalım. Olmaz mı?” dedim...”(YYE, s. 93 Kendi Amaçlarını Seçebilmek)

Kendisine Saygısı Olmak

“...Uymayanı cezalandırmak gerekir. Örneğin, oyunlara almama, aranızdan çıkarma cezaları verebilirsiniz öylelerine.” Yanıt vermedik. Suskunluk yaşadık. Memduh Amca dedi ki: “Ekip kararlarına uymayı antla pekiştirmelisiniz.” Biz bunu düşünmemiştik işte... Yaşlı adam dönüp, aceleci yürüdü. O gözden yitinceye değin baktık ardından. Onu gözden yitince, ant konusu geldi gündeme. Hangi kurallarımız olacaktı ki o kurallara uymak için ant içelim? Konuşarak, tartışarak şu kuralları saptadık: 1. Tüm üyeler; Yavru Yunuslar Ekibi’nin tüm kararlarına uymayı baştan kabul ederler. 2. Uymamız gereken kurallarımız şunlardır: a. Günlük çizelgeye her üye uymak zorundadır. b. Büyüklere yardımcı, küçüklere koruyucu olunacaktır. c. Ekip içinde her türlü etkinliklerde yardımcı olunacaktır. ç. Üye olarak sigara içilmeyecektir. Büyüyünce de sigara içmemek sürdürülecektir. d. Çevre kirlenmeden kaçınılacak, çevre korunmasına özen gösterilecektir. e. Yavru Yunuslar Ekibi’nin her üyesi; bir çevreci, bir yeşilci olduğunu unutmayacaktır. f. Alınan kararlar gizli tutulacak, ekip dışındakilere söylenmeyecektir. g. Yavru Yunuslar Ekibi’nin parolası

olacaktır. Sorulduğu zaman üyeler, parolayı söyleyeceklerdir...”(YYE, s.96, Kendine Saygısı Olmak)

4.1.10.7 Evrenselcilik

Açık Fikirli Olmak

Açık fikirli olmak, işinde farklı inanç ve fikirlere hoşgörülü olmak demektir.

“...“Cenevizliler de çok kötü insanlarmış!” dedim. “Evet, kötü. Ama yaşamları coşkulu, değil mi?” dedim. “Coşkulu yaşamak için insanların birbirini öldürmesi iyi değil ki...” “Öldürmenin kötü olduğunu ben de biliyorum. Ama Cenevizliler çok serüveni! yaşamışlar doğrusu...” Anladığıma göre Onur, serüven meraklısı biriydi...”(YYE, s.51, Açık Fikirli Olmak)

“...Böyle dedikten sonra, bana bakarak konuştu: “Siz kendiniz yapın kendi izlencenizi. Ekibinizin üyeleri öneriler getirsin. O önerilere göre kararlar alırsınız. Yetişkinler uzak durmalı bu işten. Hem siz sevmezsiniz yetişkinlerin, işinize karşmasını. En iyisi baş başa vererek; buradaki dinlence günlerinizi belli bir düzende yaşamayı sağlamanızdır. Ben size bir defterle kalem verip gideyim hemen. Sabah serinliğinde iyi çapa sallanır, iyi iş üretilir.” Org çalmak, kaset dinlemek, şarkı söylemek düşünülemezdi artık. Ekip olarak çalışmalı, günlük izlencemizi hazırlamalıydık. Hem çalışma yerimiz de yetişkinlerin dışında bir yer olmalıydı. Burada, bu dar balkonda işimizi sürdüremezdik. Memduh Amca, defterle tükenmezkalem getirdi içeriden. Bana uzattı. Teşekkür ederek aldım. O hemen indi merdiveni...”(YYE, s.92, Açık Fikirli Olmak)

“...Onur ötelere, bizim evin oraları işaret etti: “İşte bak, bak! Geliyorlar. Üçü birlikteler,” dedi. Baktım. Üç arkadaşımız kıyıda. Uzak oldukları için küçümen görünüyordular. Sevgi yine beyaz giysiliydi. Beyaz giyinmeyi o mu çok istiyordu, annesi mi? Bunu bilemezdim. Onu hep beyazlar içinde görüyorduk. Çamlarla ilgili bir düşüncemi açıklamadan duramadım: “Ama Onur; çamlar böyle davranmakla iyi etmiyor. İnsan, kardeşiz de olsa, yaşayabilmeli. Örneğin, şenle ben... İkimiz de kardeşiz ama yaşayabiliyoruz. Bundan mutsuz olmuyoruz. Bir kardeşim olsun isterdim doğrusu. Ama yok. Şimdi benim sararıp solmam mı gerekir? Yaşamaya çalışmam, gelişmem, büyümem daha uygun düşmez mi? Bence çamlar böyle davranmamalı.” “Biz böyle düşünüyoruz ama çamlar bizim gibi düşünmüyorlar besbelli. Kardeşsizlik, yalnız kalmak; çok üzücü, korkutucu geliyor olmalı onlara. Belli ki diğer ağaçları kardeşleri kadar önemsemiyor, onlarla birliktelikten o kadar mutlu olmuyorlar.” “Bundan zararlı çıkıyorlar,” dedim. “Evet...” Konuşmasını sürdürmedi...”(YYE, s.104, Açık Fikirli Olmak)

Erdemli Olmak

Erdemli olmak, yaptığı işte olgun bir hayat anlayışı demektir.

“... “Her karşıma çıkana satış yapayım da; sizin gibi, diğer müşterilerim gibi kibar insanları rahatsız mı etsinler? Olmaz efendim, olmaz! Ben müşterilerimin rahatını düşünürüm.” “Aman efendim, aman! Sizininki çok yüce bir düşünce!” “Görünce çok beğeneceksiniz Nurettin Bey’ciğim. Planı, resimlerini görüp beğendiniz. Ama asıl siz kendisini görünce, ne kadar yerinde bir karar verdiğinizi anlayacaksınız.” “Hiç kuşkusuz inanıyorum size Sururi Bey’ciğim!” “Her zaman para kazanılmaz. Dost kazanmak da gerekir...”(YYE, s.14, Erdemli Olmak)

Güzelliklerle Dolu Bir Dünya

Güzelliklerle dolu bir dünya, tabiat güzelliği ve insanın işinde sanat olması demektir.

“...Bir ara, dallar, yapraklar arasından incecik kuş sesleri duydum. Başımı kaldırıp baktım ya, göremedim ötüşenleri. Ev sahibim bunu anlamıştı. Bana açıklamada bulundu: “Sesini duyduğun kuşları mı merak ettin Çelebi? O incecik sesliler, yavru sakalardır, yavru sakalar. Onlar daha çocuk

kuşlar. Ötmeyi yeni öğreniyor, ötme yetilerini geliştirmeye çalışıyorlar. Zamanla sesleri daha da kalınlaşacak. Daha uzun ötüşlerde bulunup, büyüklerine benzeyecekler.” Doğayı seven, doğanın bozulmasına üzülen, doğaya saygılı bu kişiden başka şeyler de dinledim. Salkımsöğüt gölgesinde, eşinin getirdiği çaylarımızı yudumlarırken dedi ki: “Doğayı acımasızca tahrip etmekteyiz Çelebi. Böyle yaparak insanlar olarak kendimize çok kötü bir dünya, çok kötü bir gelecek hazırlıyoruz. Hayvanları yok edişimize, bazı hayvanların türlerinin silinip süpürülmesine çok çok üzülüyorum. Ben; İzmir Aliğa Barajı yapımında altı yıl çalıştım. Orası bir vadi içidir. Sıcaklık derecesi yüksektir. Sıcak yerler; yılanların çok sevdiği, yaşamayı yeğledikleri yerlerdir. Baraj yeriyse Aliğa arası on kilometredir. Bu arada gidip gelirken yollarda yılanlar görürdüm. Sürücüye durmasını, yılanın geçmesini beklemesini söylerdim. Çünkü yılanların ölmeleri, telef olmaları bana acı verir. ; Nasıl acı vermez Çelebi? Yılanlar zararlı yaratıklar değil ki. Bize yararları vardır onların. Çünkü fare temizleyicisi, sıçan avcısıdır onlar. Fareler, sıçanlar tarlalarımızdaki ürünlere dadanan, bize ortak olan yaratıklardır. Bin bir emekle ürettiklerimizi çalar götürürler. Kazancımızın yarısını onlar yer! Fareler için mi çalışıyoruz? Yazık değil mi bizim emeklerimize? Herkes zehirleyici, öldürücü bilir zavallı yılanları. Oysa gerçek öyle değildir. Öldürücü zehir taşıyan yılanların sayısı çok azdır. Az yüzünden çoğu kötülemek, tüm yılanları düşmanımız bilmek haksızlıktır. İnsanlar haksızlık yapmamalı...”(YYE, s.38, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

“... ‘İyi öyleyse...’ Birlikte eve geldik. Balkonda divana oturduk yan yana. Arkadaşım uzakların seyircisi oldu bir zaman. Sonra da sordu bana: “Sen şu karşıdaki adaların adlarını biliyor musun?” “Bir kez söylemişti babam. Şu küçümen adanın adını unutmamış. Onun adı ‘Yer Adası’ öyle değil mi?” “Evet. Küçümen adanın adı ‘Yer Adası’ olarak verilmiş. Onun karşısındaki de ‘Nohut Adası.’ Şu uzunca görülen ada da ‘Koyun Adası.’ En büyük adanın adı da ‘Paşalimanı Adası.’ Paşalimanı Adası’nın gerisinde görülen kara ‘Kapıdağı Yarımadası.’ Eskiden, Osmanlı Devleti zamanında; Paşalimanı Adası’nda beklermiş savaş gemileri. Savaşa gidecek gemiler buradan kalkar, savaş sonunda yine buraya dönerlermiş. Ben bunları dedemden öğrendim.” Ona dedim ki: “Denizin ortasında adaların bulunması güzel oluyor, değil mi? Deniz mavisinin içinde, toprak rengiyle karşılaşmak da iyi.”...”(YYE, s.49, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

“...Tepenin en yüksek yerinde bulunuyorduk. Artık dönmeliydik. Bu kez iniş aşağı başlıyordu yürüşümüz. Çukur, derin bir yere indik. Orada çeşitli meyve ağaçları vardı. Kayısılar sararmıştı. Yeşil yapraklar arasında, güzel bir süs oluşturunca ağacına. Onlara seyirci olduk ama, koparmaya, toplamaya yönelmedik. Öylesi zarar vericilik olurdu...”(YYE, s.124, Güzelliklerle Dolu Bir Dünya)

Doğayla Bütünlük İçinde Olma

Doğayla bütünlük içinde olma, kişinin yaptığı işte doğayla uyum içinde olması demektir.

“...Şimdi bu kareli deftere bunları yazarken, şöyle düşündüm: “İstanbul’daki yaşamıma benzemeyen bir yaşam içindeyim burada. Yeni yaşamım ilginç geliyor bana. Öyküler yazmayı sonraya bırakıp burayı, buradaki yaşamımı yazamaz mıyım?” Peki nereden başlasam yazmaya? Güneşin batışıyla, ayın doğuşu çok ilginç gelmişti bana. İlk onu mu yazsam? Denize yaklaştıkça, bizden uzaklaşıyordu güneş. Kocaman, kırmızı bir top görünümündeydi. Uzun uzun ışıklar yayıyordu. Sonunda denizle birleşti. Acelesiz, isteksiz, ağır ağır gömüldü denizin maviliğine. Son ışıkları da çekilince; koyu bir maviliğe büründü deniz. Yeryüzü esmerleşti güneş ışığından yoksun kalınca. Çevredeki ağaçlar yalnızlık çekiyor, binlerini düşünüyor gibiydiler. Bayırdaki kayalar; hantal, uyusuk bir görünüme girmişlerdi. Yaklaşan gece; çevremizde sessizlik, durgunluk getirmişti. Babamla ben de bu durgunluktan, sessizlikten etkilenmiştik. Balkonda yan yana otururken konuşmuyorduk. Gecenin sessizliğini dinliyor gibiydik. Gecenin karanlığı bastırınca, siyah bir renk almıştı deniz. Öyle görünüşü korkutucu geliyordu insana! Gökyüzünde yıldızlar hızla çoğalıyordu. Kırmızı, sarı, mavi renkli olarak; yeryüzünü sessizce gözlüyorlardı. Onlar, gecemizin en güzel varlıklarıydı doğrusu! Paşalimanı Adası’nın üzüntüsünden ay görünmüştü sonra. Turuncu renkte, kocaman bir topa benziyordu. Sisler gerisinde göstermişti kendini. Ayı öylesi rengiyle, öylesi büyüklüğüyle ilk kez görüyordum. Gördüğüm karşısında şaşkın bir seyirciydim. Bakışlarımı ondan ayıramıyordum. Kentte böylesi seyircilikten uzak yaşadığımı düşündüm... İlerleyişini, devinimini hiç belli etmiyordu. Aynı yere asılıp kalmış gibiydi. Dünyamızı görünce şaşkınlık yaşamıştı da, şaşkınlığının geçmesini bekliyordu sanki turuncu renkli kocaman ay! Devinimini belli etmeden, giderek küçülerek bize doğru yaklaşmaya başladı sonunda. Rengi; turunculuktan sarıya

dönüşüyordu. Hem de küçülüyordu. Küçüldükçe ışığı bollaşıyordu. Ay ışığı bolluğunda; uzaktaki adalar, tepeler, dağlar daha da belirginleşiyordu. Deniz de o korkutucu siyah renginden arınmıştı. Işıltılı, neşeli, kıpır kıpırdı şimdi. Ayın tam karşısında, ışıktan bir yol oluşmuştu denizde. O yol; güzel bir süstü gece içinde kendisine...”(YYE, s.6-7, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“... “Biz yılanlardan korkmuyorduk Demet kızım. Çünkü bize karşı zararlı, saldırgan değillerdi. Fareleri yok ettikleri için, bize yararlı oluyorlardı. Biz de onları dost buluyorduk kendimize. Kendilerine iyilikte bulunuyorduk. Nasıl mı? Bizim adamız susuz bir ada. Hayvanlar susuzluklarını gidermekte zorlanıyorlardı. Çevreye su kapları kuyuyorduk içsinler diye. Onların susuzluk çektiklerini öğrendikten sonra yapmaya başladık o işi. Bir gün Memduh Amca’nla ben baktık ki çatıdaki su deposunun üstünde iki yılan dolaşıyor. Beyaz plastik deponun içindeki suyu görmüş. Susuzluğunu gidermek için çıkmışlar yukarıya. Ama ağzı kapalı. Nasıl içsinler... Bunu gözlerimizle gördükten sonra; sağa sola su koymaya başladık. Kendilerine böyle yardımcı olduk...”(YYE, s.28, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...birlikte yaşadılar. Yüzdüler. Dinlendiler. Yaşamlarını öylece sürdürüp gidiyorlardı. Bir gün baktık ki dişi ördek yok! İkinci, üçüncü gün yine yok! Onun binlerince çalındığını, belki de yırtıcı kuşlara yem olduğunu düşünerek üzüldüm. Ona çok alışmıştık. Hem de erkek ördeğin yalnızlığı bize dokunuyordu. Böylece günler geçti. Yitiğimizin yokluğuna alışmış, onu unutmuştuk bile. Ama bir ikinci sırası ne görelim? Bizimki aşağıdan beri gelmiyor mu? Hem de nasıl bir geliş? Kendisi önde, yedi tane sarı yavru peşinde; uyumlu, düzenli, sanki önceden çizilmiş bir çizgi üstünde yüzerek gelmekte. Ana ördek; zafer kazanmış bir komutan gibi kendine güvenli, gururlu görünmekte! Ah bir kameram olsaydı da; o sevimli, o güzel, o şaşırtıcı görünümü kayda geçseydim Çelebi! Meğer bizim ördek; şu bayırın eteğindeki uzun boylu, yeşil otlar arasına yumurtlamış. Yavru çıkarma uğraşı vermiş meğer! Yavrularını çıkarınca da onları peşine takıp zafer kazanmış komutan görünümüyle, doğru eve! O gün ailece çok mutlu olduk. Bayram sevinçleri yaşadık...”(YYE, s.36, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

“...Bize katılabilirdi Boncuk. O da bu çevrede yaşayan bir canlıydı. Kendisiyle aynı çevreyi paylaştığımızı göre; onu yabancı sayamazdık. Kendisinden başka köpek yoktu. Arkadaşsızlığını bizimle giderecek, arkadaşla birlikte olma mutluluğunu aramızda yaşayacaktı. “Boncuk’u da geziye götürelim Karate Kid,” dedim. “Bizim götürmemize gerek yok. O zaten gelir bizimle.” “Gerçek mi?” “Elbette...” Demek Karate Kid köpeğini iyi tanıyor, onun huyunu biliyordu. Birlikte yaşayanlar, birbirlerini tanımaz olurlar mı hiç?...”(YYE, s.113, Doğayla Bütünlük İçinde Olma)

Çevreyi Koruma

Çevreyi korumak, yapılan işlerde doğayı korumak demektir.

“...Bu, geyikten verilen bir ad. ‘Geyiği bol ada, Geyik Adası’ anlamlı bir sözcük Elefonessos.” “Şimdi de geyikler var mıdır adada?” Babam, üzüntülü bir gülümseyişle: “Geyikler mi? Ne gezer? Ormanları yok ede ede, avlaya avlaya geyik mi bıraktı insanlar? Geyiklerden geçtim, Marmara Adası’nda tavşanların yaşadığından bile kuşkuluyum...” Yine babamı dinledim: “Bizim Evliya Çelebi’miz de Marmara Adası’ndan söz eder. Çok güzel kiliselerinin bulunduğu, halkının Rumlardan oluştuğunu anlatır Seyahatname’sinde.” “Türk denizcisi Piri Reis, Marmara Köyü için; ‘Lodos’a karşı bir köydür. Güzel bir pınarı, ak kumları vardır,’ der ünlü eseri, Kitab-ı Bahriye’sinde.”...”(YYE, s.17, Çevreyi Koruma)

“...Lozan Antlaşması ile karşılıklı insan değiştirme yürürlüğe girince, Rumlar Yunanistan’a gönderilmiştir. Yerlerine Karadeniz bölgesinden, Girit Adası’ndan Türkler getirilmiştir. “Rumlar varken, bağcılığa önem verilir, bolca üzüm yetiştirilmiş. Üretilen üzümler şaraba dönüştürülmüş. Dünyanın en ünlü, en önemli şarabı bu adada elde edilmiş. Rumlar gittikten sonra Türkler şarapçılığı önemsememiş. Bağa, bağcılığa gereken önem verilmemiş. O güzelim bağlar bakımsız kalmış. Kuruyup gitmiş...”(YYE, s.18, Çevreyi Koruma)

“...Marmara Adası şimdiki gibi çıplak değilmiş. Ulu çam ağaçlarının oluşturduğu çam ormanlarıyla kaplıymış. Yağlı türden, çıra yapmaya uygun çamlar, sürekli kesilmiş. Kıymık kıymık parçalanıp satışa sunulmuş. Soba, ocak tutuşturmakta kullanmak için alınır, evlerde, işyerlerinde harcanmış.

O harcanma, o tüketim sonunda; çamlar, çam ormanı yok olmuş gitmiş! Şimdilerde adanın bazı yerlerinde yer yer çamlıklar varsa da; çam ormanı olduğu söylenemez. Adada seyrek, bodur bitkiler görülebilir. Burası 1987 yılından beri ilçedir.” Babam işte bunları anlattı. Bizim doğaya çok zarar verdiğimizizi, onu bozgunlara uğrattığımızı düşündüm. Herkes çevreci olmalı, doğaya verilen kötülüklerin önüne geçmeliydik. “Bunca açık havada, güneşte durmamız yetişir kızım...”(YYE, s.19, Çevreyi Koruma)

“...Oğuz Bey’in ördekleri, bir de köpeği vardı. Köpeğin adı; “Boncuk”muş. Boncuk; küçük yapılı, kara gözlü, gözlerinin üstünde kara benekleri olan, bej renkli tüylere sahip, sevimli bir köpekti. Sahibine yakın olarak, yerde yüzükoyun yattı. Kara gözlerini hep Oğuz Bey’e dikti durdu. Onunla hep göz göze gelmeye çalışıyordu. Düşündüm de; köpekler iyilikten hoşlanan, kendisine iyi davrananlara bağlılık gösteren yaratıklardı. Besbelli ona iyi bakılıyor, aç bırakılmıyor, sevgi gösteriliyordu. Boncuk da evin insanlarına karşı sevgisini, bağlılığını belli ediyordu. İnsan olarak yüceliklerimizden biri de; hayvanlara iyi davranmak, sevgi göstermek, koruyucu olmak değil midir? Ev sahiplerimde insani yüceliğin bulunduğunu; Boncuk’un davranışlarına bakarak anlamak hiç de güç değildi...”(YYE, s.33, Çevreyi Koruma)

“...vermiş meğer! Yavrularını çıkarınca da onları peşine takıp zafer kazanmış komutan görünümüyle, doğru eve! O gün ailece çok mutlu olduk. Bayram sevinçleri yaşadık. Hemen yiyecekler hazırladık. Bol bol yediler. Hele ana ördek, kıtlıktan çıkmış gibi yiyordu. Çok zayıflamıştı zavallı, çok! Her gün bol yiyeceklerle besledik. Kendini çabuk toparladı.” Söyleşimizi hemen kıyıda, önü taşla duvarla çevrilip korumaya alınmış iki ulu ağaç altında yapıyorduk. O ağaçlar, salkımsöğüt türünden ağaçlardı. Birbirlerine üç ya da dört metre uzaklıktaydı. Kalın gövdelerinden, dörder tane kalın dal ayrılıyordu. Kalın dallar da kendi aralarında dallara sahipti. Böylece birbirlerine yaklaşıyor, kocaman bir doğal şemsiye oluşturmuyorlardı. Biz gölgesi çok dinlendirici, çok serin o doğal şemsiye altındaydık...”(YYE, s.36, Çevreyi Koruma)

“...O iki kardeş ağacın bunca gelişmişliğine şaşıtım diye söyledim bir ara. Oğuz Bey dedi ki bana: “Ben on iki yıl önce satın aldım burayı. O zaman bu ağaçlar cılız birer fidandı. Ön tarafı taş duvarla çevirip el ayak altından kurtardım. Korumaya aldım iki fidanı. Dışarıdan gelen keçilerin, insanların rahatsız ediciliğinden kurtuldular. Rahatsız edeni olmayınca; çabuk büyür, çabuk gelişir bitkiler. Koruma, bakım her ağacı geliştirir, güçlendirir. Benimkiler de gelişti, büyüdüler. Dallarını birbirlerine doğru uzatarak; bol yapraklarıyla dev bir şemsiye görünümüne ulaştılar...”(YYE, s.37, Çevreyi Koruma)

“...Bir ara, dallar, yapraklar arasından incecik kuş sesleri duydum. Başımı kaldırıp baktım ya, göremedim ötüşenleri. Ev sahibim bunu anlamıştı. Bana açıklamada bulundu: “Sesini duyduğum kuşları mı merak ettin Çelebi? O incecik sesliler, yavru sakalardır, yavru sakalar. Onlar daha çocuk kuşlar. Ötmeyi yeni öğreniyor, ötme yetilerini geliştirmeye çalışıyorlar. Zamanla sesleri daha da kalınlaşacak. Daha uzun ötüşlerde bulunup, büyüklerine benzeyecekler.” Doğayı seven, doğanın bozulmasına üzülen, doğaya saygılı bu kişiden başka şeyler de dinledim. Salkımsöğüt gölgesinde, eşinin getirdiği çaylarımızı yudumlarırken dedi ki: “Doğayı acımasızca tahrip etmekteyiz Çelebi. Böyle yaparak insanlar olarak kendimize çok kötü bir dünya, çok kötü bir gelecek hazırlıyoruz. Hayvanları yok edişimize, bazı hayvanların türlerinin silinip süpürülmesine çok çok üzülüyorum. Ben; İzmir Aliğa Barajı yapımında altı yıl çalıştım. Orası bir vadi içidir. Sıcaklık derecesi yüksektir. Sıcak yerler; yılanların çok sevdiği, yaşamayı yeğledikleri yerlerdir. Baraj yeriyle Aliğa arası on kilometredir. Bu arada gidip gelirken yollarda yılanlar görürdüm. Sürücüye durmasını, yılanın geçmesini beklemesini söylerdim. Çünkü yılanların ölmeleri, telef olmaları bana acı verir. ; Nasıl acı vermez Çelebi? Yılanlar zararlı yaratıklar değil ki. Bize yararları vardır onların. Çünkü fare temizleyicisi, sıçan avcısıdırılar onlar. Fareler, sıçanlar tarlalarımızdaki ürünlere dadanan, bize ortak olan yaratıklardır. Bin bir emekle ürettiklerimizi çalar götürürler. Kazancımızın yarısını onlar yer! Fareler için mi çalışıyoruz? Yazık değil mi bizim emeklerimize? Herkes zehirleyici, öldürücü bilir zavallı yılanları. Oysa gerçek öyle değildir. Öldürücü zehir taşıyan yılanların sayısı çok azdır. Az yüzünden çoğu kötülemez, tüm yılanları düşmanımız bilmek haksızlıktır. İnsanlar haksızlık yapmamalı...”(YYE, s.38, Çevreyi Koruma)

“...Bu onların insanlığına yakışır mı? Asıl zehirli olanlar, asıl tehlikeliler; akreplerdir, akrepler! Parmak kadar bir akrep; koskocaman insanı ısırsa zehirler, öldürür. Onlar çarşaf aralarına saklanmayı bilen, tehlikeli böceklerdir. Saklandığı yerde, uygun zaman kollar. İğnesini batırıp

zehirini akıtır yataktakine. Aliğa'da çok işçi arkadaşımı zehirledi akrepler. Öylelerini hemen arabaya alır, hastaneye ulaştırırdık. Kurtulan da olurdu, ölen de. Ama hiçbir zaman yılan zehirlenmesinden ölenimiz olmadı baraj çalışmaları sırasında. Çünkü bizim memleketimizin yılanlarının büyük çoğunluğu zehirsizdir. Gereksiz bir korku, gereksiz bir soğukluk duyar bizim insanlarımız yılanlarımıza karşı. Aliğa'da, baraj çalışmalarımız sırasında, koca bir çevrenin toprağını altüst ettik. Yılanların yurdunu yuvasını bozduk! Mutsuz oldu yılanlar. Yine de insanlarımızı zehirlemedi, kimseyi mutsuz etmedi hayvancıklar. Bizde koca koca insanlar bile; küçücük yılanlardan korkar, kaçarlardı. Ne gereksiz bir korku, ne gereksiz bir kaçış! Bir gün Avşa'nın Yiğitler Köyü'nde bir kahvehanedeyiz..."(YYE, s.39, Çevreyi Koruma)

"...Adam saldırmaya çalışan martıya, tüfeğin dipçığıyle vurdu. Boynunu hedeflemişti vururken. Birden kıpırdamaz oldu martı. Ölmüştü!.. "Ah yazık!" dedim. "Yazık ya... Bembeyaz tüylü, kara gözlü, bizlere hiçbir zararı olmayan martıya yazık olmaz mı? Denizlerin üstünde beyaz mendiller gibi süzülüp geçer martılar, ne güzel süs oluşturlar çevremizde, değil mi?" "Kuşkusuz öyle," dedim..."(YYE, s.52, Çevreyi Koruma)

"...Dönüp adama doğru yürüdü babam. Biz de onunla birlikteydik. Yanına varınca avcıya: "Niçin vurdun? Niçin öldürdün hayvanı? Yazık değil mi?" dedi. Öfkeli babama karşı sırtıttı avcı. Sırtınca, sararmış dişlerini gördüm. "Tüylerinden çaparı yapacağım, çaparı," dedi. "Bir avuç tüy için, bir can yok edilir mi?" dedi babam. Avcı: "Ne yaparsın bey? Yaşamak için, öldürmek gerekiyor," diye yanıt verdi..."(YYE, s.53, Çevreyi Koruma)

"...Kemikler için de ayrı bir kutu ayırdım. Yenilerini bulursam, onları da getiririm. Onlardan da bir şeyler yapabilirim kuşkusuz. Onurlar'dan gelirken; kıydan gelmemiş, tarlalardan yürümüş babam. Küçümen mi küçümen bir kaplumbağa bağı bulmuş. İçi boşalmış bağı bana uzattı. Aldım. Çok hafıftı. Arka bacakları geriye kıvrık olarak kurumuş kalmıştı. Ayak uçlarında iğne inceliğinde dörder tırnak vardı. Ön bacakları yoktu. "İyi ki önüme çıktı. Ne güzel, ne sevimli değil mi? İstanbul'a götürelim. Ben güzelce verniklerim. Hoş bir süs olur evimizde," dedi sevinçle babam. Babamın sevinci, kaplumbağanın ölmüş oluşundan kaynaklanıyordu. Keşke kaplumbağacık ölmeseydi de babam da bu sevinci yaşamasaydı. Doğanın en uysal, en sessiz, sevimli varlıklarından biri; gökyüzünün maviliğine seyirci, denizin sesine dinleyici olsaydı..."(YYE, s.69, Çevreyi Koruma)

"...Uymayanı cezalandırmak gerekir. Örneğin, oyunlara almama, aranızdan çıkarma cezaları verebilirsiniz öylelerine." Yanıt vermedik. Suskunluk yaşadık. Memduh Amca dedi ki: "Ekip kararlarına uymayı antla pekiştirmelisiniz." Biz bunu düşünmemiştik işte... Yaşlı adam dönüp, aceleci yürüdü. O gözden yitinceye değin baktık ardından. Onu gözden yitirince, ant konusu geldi gündeme. Hangi kurallarımız olacaktı ki o kurallara uymak için ant içelim? Konuşarak, tartışarak şu kuralları saptadık: 1. Tüm üyeler; Yavru Yunuslar Ekibi'nin tüm kararlarına uymayı baştan kabul ederler. 2. Uymamız gereken kurallarımız şunlardır: a. Günlük çizelgeye her üye uymak zorundadır. b. Büyüklere yardımcı, küçüklere koruyucu olunacaktır. c. Ekip içinde her türlü etkinliklerde yardımcı olunacaktır. ç. Üye olarak sigara içilmeyecektir. Büyüyünce de sigara içmemek sürdürülecektir. d. Çevre kirletilmeden kaçınılacak, çevre korunmasına özen gösterilecektir. e. Yavru Yunuslar Ekibi'nin her üyesi; bir çevreci, bir yeşilci olduğunu unutmayacaktır. f. Alınan kararlar gizli tutulacak, ekip dışındakilere söylenmeyecektir. g. Yavru Yunuslar Ekibi'nin parolası olacaktır. Sorulduğu zaman üyeler, parolayı söyleyeceklerdir..."(YYE, s.96, Çevreyi Koruma)

"...Hayvancık yürümeye son verdi. Sonra da başını, ayaklarını yavaşça gövdesine çekerek, tortop oldu. Korkmuş, kendince korunma önlemi almış olmalıydı. Başını gövdesine çekerek saklamış kaplumbağanın, burnunun ucu birazcık dışarıda kalmıştı. Burun ucunun iki yanında, iğneyle delinmiş gibi burun delikleri seçiliyordu. "Bunu alıp bizim bahçeye götürelim mi ağabey?" diye sordu Tarzan. Rambo: "Olmaz! Yuvası buralardadır. Belki yavruları da vardır. Onu yuvasından, yavrularından ayırmak hiç iyi olmaz. Hem kaplumbağalar da bildikleri, tanıdıkları çevrede yaşamalıdır," dedi. Karate Kid: "Zaten kaplumbağalar korunmaya alınıyor. Bizim de onları korumamız, rahatsız etmememiz gerekir," diye konuştu..."(YYE, s.123, Çevreyi Koruma)

İç Uyum

İç uyum, kişinin içinde kendisiyle barışık olması demektir.

“...Babam: “Cırcırböcekleri; tohum olgunlaşmayı tamamlayıp yavrunun çıkmasına yakın, kendi vücut ısıısıyla yanar yok olur,” dedi. “Ölürler mi yoksa?” diye sordum. Babam: “Evet. Ölür giderler!” “Ah cırcırböcekleri, ah! Onca uğraştan sonra, yavrularını görmeden ölüyorlar, öyle mi?” “Acısan da, acımasan da bu böyle kızım. Bazılarının yaşaması için, bazılarının ölmesi gerekir. Doğada yasalar böyle işler.” Onur: “Doğa yasaları çok acımasız öyleyse,” dedi. “Acımasızdır ya... O başkalarını düşünmeden, kendi kurallarına göre davranır. Onun yasalarına uyamayanlar, yasalarıyla uyşamayanlar; yok olup giderler... Suyun boğuculuğu, ateşin yakıcılığı, rüzgârın sürükleyiciliği her zaman, her yerde geçerlidir. Doğa başkalarına acıyarak, yasalarında değişiklik yapmaz...”(YYE, s.59, İç Uyum)

4.1.10.8 Yardımseverlik-İyilikseverlik

Yardımsever Olmak

Yardımsever olmak, kendi işinde başkalarının iyiliği için çalışmak demektir.

“...Beni yüreklendirici sözler söyledi. Gelecekte iyi bir yazar olabilirmişim. Bunu başarmak için çok okumalıymışım. Çok okumayanlar, okumayı sevmeyenler, yazmada başarılı olamazlarmış...”(YYE, s.6, Yardımsever Olmak)

“...Babam, gösterdiğim yöne bakarak: “O mu? O dağ değil kızım, ada ada. Marmara Adası senin ‘dağ’ dediğin. Gemimiz oraya da uğraşacak,” dedi. “Dağ görünümlü, çok görkemli bir adaymış Marmara Adası,” dedim. “Evet, öyledir...” Sordum: “Marmara Denizi, bu adadan mı almış adını?” Babam, gülümsedikten sonra yanıt verdi bana: “Hayır. Marmara Adası adını; Marmor’dan alır. Marmor’a biz, ‘mermer’ diyoruz. Bizans devrinde, İtalyan gemicilerince bu adaya ‘Marmaros’ dendiğini okumuştum bir yerde...”(YYE, s.16, Yardımsever Olmak)

“...“Biz yılanlardan korkmuyorduk Demet kızım. Çünkü bize karşı zararlı, saldırgan değillerdi. Fareleri yok ettikleri için, bize yararlı oluyorlardı. Biz de onları dost buluyorduk kendimize. Kendilerine iyilikte bulunuyorduk. Nasıl mı? Bizim adamız susuz bir ada. Hayvanlar susuzluklarını gidermekle zorlanıyorlardı. Çevreye su kapları kuyuyorduk içsinler diye. Onların susuzluk çektiklerini öğrendikten sonra yapmaya başladık o işi. Bir gün Memduh Amca’nla ben baktık ki çatıdaki su deposunun üstünde iki yılan dolaşıyor. Beyaz plastik deponun içindeki suyu görmüş. Susuzluğunu gidermek için çıkmışlar yukarıya. Ama ağzı kapalı. Nasıl içsinler... Bunu gözlerimizle gördükten sonra; sağa sola su koymaya başladık. Kendilerine böyle yardımcı olduk...”(YYE, s.28, Yardımsever Olmak)

“...Şakacının biri; bir kibrit kutusunun içine, minnacık bir yılan yavrusu koymuş. Kutuyu birazcık açık bırakarak, masanın üstüne bırakmış. Açıklıktan yararlanıp dışarıya çıkmaya yönelmiş yavrucuk... Çünkü o, doğanın içinde yaşar. Doğanın içinde yaşayan tüm yaratıklar gibi, özgürlüğüne düşkündür. Başını çıkarıp kendini bir iki santim gösterince; masadakiler korkuyla kaçışmasın mı? Olayı öğrenen diğer masadakiler, diğer insanlar da aynı davranışta bulunmasınlar mı? Herkes kaçıştı, herkes kahvehanenin dışına attı kendini. “Aman Çelebi!...” “Kocaman kocaman, otuz kırk erkeğin yedi sekiz santim uzunluğundaki bir küçümen yılandan korkması, kaçması beni şaşkın etti. Bana çok gülünç geldi.” Ben karşısında bekledim. Kendini kutudan çıkarmayı başardı. Masanın üstünde yürüdü. Ayaklardan birinden aşağıya dikkatlice inip yere ulaştı. “Yaklaşıp elime aldım onu. Dışarıya çıktım. Elimde yavruyu görünce; kocaman insanlar benden de kaçıştılar!” Onu köyün dışına götürdüm. Güvencede olacağına inandığım bir yerde toprağa bıraktım. Dilerim büyümüştür? Dilerim kocaman bir yılan olarak, yaşamını sürdürüyordur...”(YYE, s.40, Yardımsever Olmak)

“...Asıl tehlikeli olan akreptir, akrep! Bence akreplere karşı önlem almaya yönelmeli insanlar.” Geçen yıl çok yağmur yağmıştı bu bölgemize. Daha çok da Karabiga çevresi yağış almıştı. Şiddetli yağıştan, bazı ağaçlar sökülmüş, denize sürüklenmişti. Bizim buralarda da kıyıya atılmış ağaçlarla karşılaşmıştık. Denizin huyudur bu. Kendisindeki tüm fazlalığı, tüm yabancı maddeleri, yaşamaya dayanmayıp ölenleri dışarıya atar. Karaya vurmuş ağaçlardan birinde bir yılan gördüm. Dala sarılarak gelmiş olmalıydı buralara kadar. İriceydi. Baygındı zavallı. Hemen ateş yaktım. Onu getirip ateşin karşısına bıraktım. Isındıkça kendine geldi. Canlandı, çevikleşti. Sonra da geçip gitti.

Belki şu bayırda, belki bayırın üstündeki çevrede yaşıyordun “Yaşasın Çelebi, yaşasın. Çünkü onlar zararsız, çünkü onlar bizim için yararlı yaratıklardır...””(YYE, s.41, Yardımsever Olmak)

“...“Midye kabukları topladım. Topladıklarımı göstermeye getirdim,” dedim. Kovanın içindekilere baktı. “Oooo! Sen her gördüğünü almışsın Demet. Böyle yapmayacaktın.” “Bunlarla iş yapılmaz mı?” diye sordum. “Yapılır yapılmasına ama emek harcayacağız. Emegimizi, güzel yapıtlar oluşturmak için harcamalıyız. Her gördüğümüz deniz atığını kullanmak yerine; en değerlilerini, en güzellerini seçmemiz gerekir. Gel benimle birlikte. Neler toplamış, neler biriktirmişim gör bakalım.” Evin alt katının, bahçeye açılan kapısından girdik. Girişe açılan sağdaki odaya geçince; gördüklerim karşısında şaşım kaldım!...””(YYE, s.64, Yardımsever Olmak)

“...Deniz ürünlerinin seyirciliğine kapılıp dalıp gitmişim. Nadide Teyze: “Çıkalım mı kızım?” deyince dalgınlığımdan arındım. İstemeyerek ayrıldım odadan. Ama neler toplamam gerektiğini öğrenmişim. Biraz önce çabukça topladıklarımın da o kadar önemli olmadıklarını biliyordum artık. Kovaya yaklaşırken: “Ben bunları dökmeye götürüyorum,” dedim. “Dökmelisin. Çok şeyi karıştırarak, çok azını alacaksın. Senin işin; en güzellerini bulup seçmektir. En güzel olanlar da; çoğun içinde az bulunur. Bir de evine getirdiklerini hemen odana almayacaksın. Çeşme suyunda bolca yıkayacaksın ki deniz kokusu, malzemenin kendine özgü kokuları çıksın. Eğer temizlemezsen, kokulardan rahatsız olursun. İçi dolu denizkestanelerini önce dışarıda bırakırsın. Onlar dışarıda kurur. Kuruduktan sonra ovar, dikenlerini dökersin. Bir yorgan iğnesiyle içlerini ayıklarsın. Sonra da onları bol sudan geçirirsin.” Kovamı alıp yürüdüm...””(YYE, s.65, Yardımsever Olmak)

“...Yalnız bir şeyi unuttun. Burada hiç okumuyorsun. Bu işlere başlayalı, okumayı bir kıyıya ittin. Ne olursak olalım, hangi işi yaparsak yapalım; okumalıyız. Okumayanın düşünsel yanı cılız kalır. Düşünsel yanı cılız kalanlar da belli bir yere kadar başarılı olurlar. Doğru değil mi söylediğim?” Babacığımın hak verdim. Şu işlerde biraz daha ilerleyeyim, yeniden başlayacağım okumaya. Getirdiğim kitaplar beni bekliyor...””(YYE, s.75, Yardımsever Olmak)

“...Anlamış olmalıydı. Başı yere yakın olarak ilerledi. Ayaklarının önüne değin yaklaştı. Eğildim. Sırtını sıvazladım. Birden yere yattı. Sırtı yerde, karnı gökyüzünü görür biçim aldı. “Kalk Boncuk, kalk! Sırtına kumlar dolar,” dedim. Karnı yukarıda olarak, sağa sola debeleniyordu. Sesimi sertleştirerek: “Kalk ayağa, kalk Boncuk!” dedim. Boncuk birden fırladı. Dört ayağının üstünde, yakınımında durdu. Sürekli kuyruk sallıyor, gözlerimin içine bakıyordu. Ben de onun kara, sevimli gözlerinin seyircisiydim. “Karnın aç mı? Yalnızlıktan usandın mı Boncuk?” diye sordum. Kuyruğunu daha hızlı sallayarak bana bakmayı sürdürdü...””(YYE, s.84, Yardımsever Olmak)

“...İnsansızlık, gecenin yalnızlığı usanç vermişti besbelli hayvancağıza. Bir insan görmek, tanıdığı insanla karşılaşmak da mutlu etmişti kendisini. Demek ki köpekler; insanlarla olmayı çok seviyor, insanlarla olunca mutlu oluyorlardı. “Senin karnın açtır Boncuk. Haydi bize gidelim. Sana bir şeyler yedireyim,” dedim. Çevremde hoplamaya zıplamaya, karnımı yere değdirecek kadar eğilip sonra doğrulmaya yöneldi. Yürüdüm. O da benimle sürdürdü yürümeyi. Arada koşup beni geride bırakıyordu. Geride kalıp dönüp kendisine bakmama neden oluyordu. Beş altı adım ötede duruyorken dönüp bakıyordum. Baktığımı görünce de hızla koşuyor, yanıma geliyor, neşeli sesler çıkarıyordu. Ne iyi etmişim de erken kalkıp geziye çıkmışım. Boncuk’un mutlu olmasını sağlamıştım...””(YYE, s.85, Yardımsever Olmak)

“...Onun türlü oyunları ile bizim evin karşısına geldik. Bayırın etegindeydik. “İşte geldik Boncuk. Şimdi seni doyuracağım,” dedim. Gözlerimin içine baktı bir zaman. Sonra kısa havlayışlarda bulundu. “Yürü! Birlikte çıkalım yokuşu!” dedim. Boncuk birden geri döndü. Sanki korkunç köpeklerce kovalanıyormuş gibi koşmaya, uzaklaşmaya yönelmesin mi? Seslendim: “Boncuk! Boncuk! Ne yaptın böyle? Gel buraya, gel!” Ama Boncuk giderek küçüldü, giderek uzaklaştı. Şaşkın bakışlarım karşısında görünmez Oldu sonunda...””(YYE, s.85, Yardımsever Olmak)

“...Böyle dedikten sonra, bana bakarak konuştu: “Siz kendiniz yapın kendi izlencenizi. Ekibinizin üyeleri öneriler getirsin. O önerilere göre kararlar alırsınız. Yetişkinler uzak durmalı bu işten. Hem siz sevmezsiniz yetişkinlerin, işinize karşmasını. En iyisi baş başa vererek; buradaki dinlence günlerinizi belli bir düzende yaşamayı sağlamanızdır. Ben size bir defterle kalem verip gideyim hemen. Sabah serinliğinde iyi çapa sallanır, iyi iş üretilir.” Org çalmak, kaset dinlemek, şarkı

söylemek düşünülemezdi artık. Ekip olarak çalışmalı, günlük izlencemizi hazırlamalıydık. Hem çalışma yerimiz de yetişkinlerin dışında bir yer olmalıydı. Burada, bu dar balkonda işimizi sürdüremezdik. Memduh Amca, defterle tükenmezkalem getirdi içeriden. Bana uzattı. Teşekkür ederek aldım. O hemen indi merdiveni...”(YYE, s.92, Yardımsever Olmak)

“...Yaşlı adam, gülümseyerek gösterdi kendini. Bize yakınlaştı acelesiz adımlarla. “Demek ‘Yavru Yunuslar Ekibi’ oldunuz, öyle mi? Çok güzel bir adı var ekibinizin. Bu ekibin güzel şeyler yapacağına, güzel işler başaracağına, dinlence günlerini çok yararlı şekilde geçireceğine inanıyorum.” “Evet dedeciğim, evet. Çok güzel işler başaracak bizim ekibimiz.” Memduh Amca: “Günlük çalışma çizelgenizi de oluşturabildiniz mi Demet?” diye sordu. “Yaptık,” dedim. “Güzel,” dedi. Fuat, konuşmadan duramıyordu: “Yaptık dedeciğim, yaptık.” “Peki, hazırlanan çizelgeye uyulacak mı?” Birlikte yanıtladık: “Uyulacak.” “Uyulmalı ya. Uyarsanız rahat eder, başarılı olursunuz...”(YYE, s.95, Yardımsever Olmak)

“...Şimdiye değin büyüklerimizin bir mağaradan söz ettiklerini de duymamıştık. Sonunda Onur: “Bakın nasıl yapalım arkadaşlar? Şimdilik benim çardağımı kullanalım karargâh olarak. Bir yandan da mağara araştıralım. Olmaz mı sanki?” dedi. “Olur! Olur!” “Çok iyi olur!” dedi ekip arkadaşlarımız...”(YYE, s.99, Yardımsever Olmak)

“...Karar defterimizi açtım. Yoklama, içeriye alma işini başlattım. “Rambo!” Nihat arkadaşımız: “Buradayım!” diyerek ilerledi. Çardağın iyice önüne gelince: “Parola!” dedim. “Düğmeli Düzenek,” dedi. “Geç!” Rambo girip karşıma oturdu. “Tarzan?” “Burada!” dedi Fuat. “Parola!” “DD,” deyip parolamızı kısaltılmış olarak söyledi. Karate Kid?” “Buradayım!” dedi Onur. “Parola!” “Düğmeli Düzenek.” “Geç!” En sona en küçüğümüz Sevgi kalmıştı. Ekipteki adını söyledim. “Melisa?” Sevgi, çevresine bakındı. Bu arkadaşımız, öğrenmekte biraz ağır davranıyordu. Çoğunlukla sessiz oluşu da sanırım bunu gösteriyordu. Onur, dayanamamış olmalıydı. Fısıldar şekilde: “Buradayım, de Sevgi, ‘Buradayım’ de. Senin gruptaki adın Melisa.” Sevgi, “Buradayım!” dedi...”(YYE, s.106, Yardımsever Olmak)

“...O da bizi utandırıcı konuştu: “Ekibinize yabancı almadığınızı, karargâhınıza parola söyleyerek girileceğini anladık. Burada toplantı halinde olduğunuz da belli. Bari biriniz karargâhtan çıkıp şu elimdekini alsaydınız! Sizin için getirdim. Eğer istemiyorsanız, ben de götürüp Çoban Mehmet’le yardımcısına veririm. İstiyor musunuz?” Karate Kid, fırlamasına çıktı çardaktan. “Ver dedeciğim, ver!” dedi. “İşte böyle yapmalısınız. Sizi düşündüğüm için salatalık soydum, tuzladım.”...”(YYE, s.110, Yardımsever Olmak)

Dürüst Olmak

Dürüst olmak, işinde samimiyet demektir.

“...Oval, yeşil renkte, başparmağım iriliğinde bir taş sözünü ettiğim. Ortasında kır çiçeği oluşarak, güzel taşımı iki eşit parçaya bölmüş durumda! Nadide Teyze; böyle bir taş buluşuma çok şaşı. Dikkatli oluşumu beğendi. Hem de dedi ki: “Sakın bunu yitirme. Böylesi her zaman ele geçmez. İstanbul’a götür. Kuyumcuya ver de kendine bir kolye yaptır. Görenler imrenir öylesi bir kolyeye.” İki tane kuş kemiği buldum incir ağacının oralarda. Düşüne düşüne; onlardan birinin martı, birinin de karga başı iskeleti olduğu sonucuna vardık babamla. Kuş kemiklerinin bunca beyaz olduğunu bilmiyordum bunları görünceye dek...”(YYE, s.69, Dürüst Olmak)

“...Düzlüğün sonuna gelince; denizi gördüm. Yokuş aşağı iniyordu arabamız. Yol boyunca bağlar vardı yeşii yeşil. Kocaman kayalar şaşırtıcıydı çevrede. Denize çok yakın, kırmızı bir yapının yanında durdu arabamız. Sıvası yapılmadığı için, tuğla kırmızılığındaydı yeni yapı. İndik. Ayağım yere değer değmez babam: “İşte bizim evimiz kızım!” dedi. Sonra ikinci kez konuştu: “Beğeneceğini umarım. Nasıl, beğendin mi?” “Beğendim ama buralarda başkasının evi niçin yok?” diye sordum...”(YYE, s.21, Dürüst Olmak)

Sorumluluk Sahibi Olmak

Sorumluluk sahibi olmak, yaptığı işte güvenilir ve inanılır kişi olmak demektir.

“...Babam: “Günaydın kızım,” dedi. “Günaydın,” dedim. “İyi uyudun.” Çaycı girdi o sırada. Elindeki tepsi, çay bardaklarıyla dolu doluydu. Saçlarını özenle tarayıp yandan ayırmış genç adam: “Çaylarınız! Çaylarınız!” diyordu. Babam, yaklaşması için işaret verdi. Hemen geldi yanımıza. Birer bardak uzattı bize. İyi olmuştu çay içmek. Uyku sonrası uyuşukluğumdan arındırmıştı beni...”(YYE, s.15, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Memduh Amca, buradaki yaşamıyla ilgili olarak şöyle konuştu: . “Aman Aziz! Bu yıl kargalar bir kudurgan, bir kudurgan! Çok zarar verdiler armutlara, çok zarar! Meyve daldayken gelip hâlimi görecektiniz!.. Sürü hâlinde gelip konuyorlardı ağaçlara. Kondukları yerden hayır bekleme. Çünkü meyveyi delik deşik ederek ayırıyorlardı ağaçtan. Öylesi meyvenin alıcısı olur mu? Elimde silah, nöbet tuttum bahçe boyunca. Onlardan birkaçını da ‘benzettim’ ama. Benzettiklerimi, ayaklarından sallandırıdım. Bunun çok yararını gördüm. Çünkü karga; ölüm olayını anlayan bir kuş. Kendinden birisini ya da binlerini sallanır görünce; böylesi bir sonla yüz yüze gelmekten korkup, yaklaşmıyor...”(YYE, s.24, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Babam, Evliya Çelebi okuyucusudur. Büyük gezginimizin sıralanmış ciltleri, kitaplığında en çok övündüğü, en çok elini uzattığı kitapların başında gelir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi’ni okurken; notlar aldığını, şaşkınlıklar yaşadığını görürüm. Bana da iyi bir “Evliya Çelebi okuyucusu” olmamı öğütler...”(YYE, s.30, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...birlikte yaşadılar. Yüzdüler. Dinlendiler. Yaşamlarını öylece sürdürüp gidiyorlardı. Bir gün baktık ki dişi ördek yok! İkinci, üçüncü gün yine yok! Onun binlerince çalındığını, belki de yırtıcı kuşlara yem olduğunu düşünerek üzuldüm. Ona çok alışmıştık. Hem de erkek ördeğin yalnızlığı bize dokunuyordu. Böylece günler geçti. Yitiğimizin yokluğuna alışmış, onu unutmuştuk bile. Ama bir ikinci sırası ne görelim? Bizimki aşağıdan beri gelmiyor mu? Hem de nasıl bir geliş? Kendisi önde, yedi tane sarı yavru peşinde; uyumlu, düzenli, sanki önceden çizilmiş bir çizgi üstünde yüzerek gelmekte. Ana ördek; zafer kazanmış bir komutan gibi kendine güvenli, gururlu görünmekte! Ah bir kameram olsaydı da; o sevimli, o güzel, o şaşırtıcı görünümü kayda geçseydim Çelebi! Meğer bizim ördek; şu bayırın eteğindeki uzun boylu, yeşil otlar arasına yumurtlamış. Yavru çıkarma uğraşı vermiş meğer! Yavrularını çıkarınca da onları peşine takıp zafer kazanmış komutan görünümüyle, doğru eve! O gün ailece çok mutlu olduk. Bayram sevinçleri yaşadık...”(YYE, s.36, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Uymayanı cezalandırmak gerekir. Örneğin, oyunlara almama, aranızdan çıkarma cezaları verebilirsiniz öylelerine.” Yanıt vermedik. Suskunluk yaşadık. Memduh Amca dedi ki: “Ekip kararlarına uymayı antla pekiştirmelisiniz.” Biz bunu düşünmemiştik işte... Yaşlı adam dönüp, aceleci yürüdü. O gözden yitinceye değin baktık ardından. Onu gözden yitirince, ant konusu geldi gündeme. Hangi kurallarımız olacaktı ki o kurallara uymak için ant içelim? Konuşarak, tartışarak şu kuralları saptadık: 1. Tüm üyeler; Yavru Yunuslar Ekibi’nin tüm kararlarına uymayı baştan kabul ederler. 2. Uymamız gereken kurallarımız şunlardır: a. Günlük çizelgeye her üye uymak zorundadır. b. Büyüklere yardımcı, küçüklere koruyucu olunacaktır. c. Ekip içinde her türlü etkinliklerde yardımcı olunacaktır. ç. Üye olarak sigara içilmeyecektir. Büyüyünce de sigara içmemek sürdürülecektir. d. Çevre kirletilmeden kaçınılacak, çevre korunmasına özen gösterilecektir. e. Yavru Yunuslar Ekibi’nin her üyesi; bir çevreci, bir yeşilci olduğunu unutmayacaktır. f. Alınan kararlar gizli tutulacak, ekip dışındakilere söylenmeyecektir. g. Yavru Yunuslar Ekibi’nin parolası olacaktır. Sorulduğu zaman üyeler, parolayı söyleyeceklerdir...”(YYE, s.96, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Adlarımız da belirlendikten sonra, sıra ant içmeye gelmişti. Kurallarımızı düşünerek, andımızı oluşturduk. İlk ant içen ben oldum. Ayakta, sağ elimi yukarıya kaldırarak içtim andımı: “Günlük programa uyacağıma, büyüklere yardımcı, küçüklere koruyucu olacağıma, ekibime her konuda yardımdan kaçınmayacağıma, üye olarak sigara içmeyeceğime, bunu büyüyünce de sürdüreceğime, çevremi temiz tutacağıma, Yavru Yunuslar Ekibi’nin bir üyesi olarak çevreci, yeşilci olduğumu unutmayacağıma, alınan kararların gizliliğine uyarak kimseye söylemeyeceğime, parolayı aklımda

tutarak sorulduğu zaman söyleyeceğime, grup içindeyken arkadaşlarımı gerçek adıyla değil, ekip üyesi adıyla çağıracağıma; namusum, şerefim üzerine ant içerim!” Diğer üyeler de benim gibi ant içtiler...”(YYE, s.98, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...O zaman başkan olarak dedim ki: “Şimdi evlere dağılalım. Karnımızı doyurduktan sonra deniz kıyısında toplanalım. Toplanacağımız yer Onurlar’a giderken gördüğümüz kocaman kayanın yanı olacak. Orası sığ. Yüzmek, ebelemece oynamak için en uygun yer.” O sıra Nadide Teyze’nin sesini duyduk: “Heey Nihat, Fuat! Acıkmadınız mı? Kahvaltı hazır. Hemen gelin.” Arkadaşlarımızın babaannesi ötede, ağaçların altındaydı. Boyu olduğundan da kısa görünüyordu. Fuat yanıt verdi: “Acıktık babaanneciğim, acıktık.” “Gelin öyleyse. Hem siz güneş altında kalmışsınız. Sürekli güneşte kalmak, hasta eder insanı.” Fuat, “Biz buraya oturduğumuzda gölgelikti babaanneciğim.”...”(YYE, s.100, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Arkadaşımız, babaannesine güvence verdi: “Hiç korkma babaanneciğim, hiç korkma! Biz denizin sığ yerlerinde oynayacağız. Su, göbeğimizi geçiyorsa hemen döneceğiz.” “Olsun. Yine de tehlikeli.” İki kardeş babaannelerine doğru yürüdüler. Üç kişi birlikte geçtik armut ağaçlarının, zeytin ağaçlarının altından. Yürürken Fuat’ın oyunumuzu açıklamakla iyi yapmadığını düşündüm. Etkinliklerimizi başkalarına duyurması; gizliliğe aykırı düşmez miydi? Başkan olarak kendisini uyarmalıydım...”(YYE, s.101, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “Arkadaşlara da söyleyeyim de... Kabul ederlerse niçin olmasın? Tırmanmak da güzel bir spordur. Günümüzde dağ sporları çok önemseniyor. Bizler de dağcılığa yönelebiliriz.” “İyi öyleyse,” dedi...”(YYE, s.102, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Kendilerine baktığımızı görünce, el kaldırdı Nihat. Biz de el kaldırarak kendisine karşılık verdik. Yanımıza gelmeleri zaman almadı. Nihat siyah kayışlı, beyaz kadranlı saatine baktı. “Tam bir dakika önce geldik,” dedi. “İyi ettiniz,” dedim. Onur, “Oturun,” dedi...”(YYE, s.105, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “Bu haftaki parolamızın ‘Düğmeli Düzenek’ olduğunu bir daha hatırlayalım. Parolayı aklınızda iyi tutun. Parolayı bilmeyenler, karargâhtan içeri adım atamaz!” “Peki,” diyenler oldu...”(YYE, s.106, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Olduğu yerde bekliyor, yanımıza gelmek için harekette bulunmuyordu. “Parolayı söyleyip gir içeriye!” dedim. Arkadaşımız, “Düğmeli,” dedi. “Tam söyle! Noksan söylenmiş parola kabul edilmez!” diye uyardım...”(YYE, s.108, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Bir adım sonra, çardak altında olabilirdi Oğuz Bey Amca. Ama torunu ayağa fırlayıp: “Dur dede, dur! Bizim karargâhımıza giremezsin. Sen bizim ekipten değilsin,” dedi. Yaşlı adam, “zınk” diye kaldı olduğu yerde. Ağzından şaşkınlık belirtisi sözler çıktı: “Aaa! Bu da neyin nesi ki? Ne ekibi? Ne karargâhı?” Karate Kid: “Burası bizim Yavru Yunuslar Ekibi Karargâhı,” dedi. “Ekip karargâhına parolasız girilemez. Yabancılar kabul edilemez...”...”(YYE, s.109, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Son parçaları da tükettikten sonra dedim ki: “Grup çalışmalarımızda dikkatli, özenli olacağız arkadaşlar. Tüm kararları birlikte alacağız, aldığımız kararları da özenle uygulayacağız. Çeşitli etkinliklerimiz olacak. Arada eğlenceler de düzenleyeceğiz. Böylece hem kendimiz eğlenmiş hem de büyüklerimizi eğlendirmiş olacağız...”(YYE, s.110, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Arkadaşımız yanıt vermedi. Yalnızca gülümsedi. Onun gülümsemesine biz de katıldık. Yaşlı adam: “Sizin aranızda bir şeyler var ya, ne? İşte bunu merak ediyorum,” dedi. Oh ne güzel! Ekibimiz merak uyandırmıştı. Biz zaten ekip dışındakiler bizi merak etsinler istiyorduk. Her şeyimizi gizli tutmaya bunun için önem veriyorduk. Tüm işlerimizi, etkinliklerimizi gizlilik içinde sürdürecektik. Tarzan’ın dağlara tırmanacağımızı söylemesi bile yanlış bir davranıştı. Planlarımızı açıklamaması için onu uyarmalıydım. Ben böyle düşünürken, Tarzan arkadaşımız bir başka yanlışlık yaptı. Karate Kid’in bisikleti, duvara dayalı duruyordu. Kalın tekerlekli, mavi bir bisikletti gördüğümüz. Sahibine söylemeden, kullanma izni istemeden, koştu araca doğru...”(YYE, s.114, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Karşı çıktım Tarzan’a: “Ördek yuvasını bulacağız da ne olacak? Bizim gezi amacımız yuva aramak mı? Şu ağacın yanına gideceğiz. Sonra da gördüğümüz tepelere tırmanacağız. Burada yuva aramak için zaman geçiremeyiz. Sonra gezimiz yarım kalır.” Yürüdüm. Beni izledi arkadaşlarım...”(YYE, s.117, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“... “Dedemle konuşacağım,” dedi Karate Kid. “Ben de dedemle konuşurum. Onun elinden ustalık gelir. Bu keresteleri söker, karaya çıkarırız,” dedi Tarzan da. Somak burnuna doğru yürüdük. Taşların, kayaların, sert yapılı bitkilerin arasından geçmek dikkat istiyordu. Böyle olunca hızlı ilerleyemiyorduk. Hele Melisa; o en ağır ilerleyenimizdi. Çünkü hem küçüktü hem de ayağında tokyo terlikler vardı. Bunlar onun hızlı ilerlemesine engeldi. Bayırın dibine varınca tırmanmanın çok güç olacağını anladık. En küçük arkadaşımızın yukarıya çıkabilmesi iyice olanaksızdı. Onu aşağıda bırakıp diğerleri çıkamazdı. Böyle davranmak, “küçükleri korumak” düşüncemize aykırı düşerdi...”(YYE, s.119, Sorumluluk Sahibi Olmak)

“...Onlara seyirci olduk ama, koparmaya, toplamaya yönelmedik. Öylesi zarar vericilik olurdu. Bizim ekip başkaları için zararlı olmamalıydı...”(YYE, s.124, Sorumluluk Sahibi Olmak)

Gerçek Arkadaşlık

Gerçek arkadaşlık, kişinin işinde yakın ve destekleyici dostluk demektir.

“...Nihat bol oyuncakla gelmiş. Hem de org getirmiş. Org dersleri aldığı için, güzel parçalar seslendirebiliyor. Bildiğimiz şarkıları onun orgunun eşliğinde söyledik. Çok eğlendirici, çok coşku verici oldu doğrusu. Bir müzik aleti, bizi birbirimize çabuk ısındırdı, kaynaşmamızı hızlandırdı. Yaşasın tüm müzik aletleri! Beş arkadaş geldikleri gün birlikte denize girdik. Kıyı boyunca yürüyüşler yaptık. İncir ağacını inceledik. Onun birçok gövdeden oluşmuşluğuna şaşıtı yeni gelenler. Kendilerine keçilerden, keçi sürüsünden söz ettim. Bu ağacın gölgesinde keçilerin öğle sıcaklığını mutlu şekilde geviş getirerek geçirdiklerini anlattım. Yerdeki keçi gübresi çokluğuna bakarak, sürüde pek çok keçinin bulunduğunu anladı Nihat. Onların ne zaman geleceklerini sordu Fuat. Ben de: “Her gün gelmiyorlar. Bazı günler geliyorlar,” dedim. “Pek çok keçiyi bir arada görmek, çok eğlenceli oluyordur, değil mi?” dedi. “Eğlenceli oluyor,” dedim...”(YYE, s.87, Gerçek Arkadaşlık)

“...Tarzan: “Benim babaannem, çok güzel şeyler yapıyor. Yaptıklarını Balıkesir’de sergiledi. Sergisine biz de gittik. Balıkesir’de gezdik. Öyle değil mi ağabey?” “Evet!” diye yanıt verdi Rambo. “Ben de her şeyi Nadide Hanım Teyze’den öğrendim. Öğrendiklerimi size de öğretirim. Gruptaki herkes, bildiğini birbirine öğretmelidir. Yavru Yunuslar Ekibi olarak sergi bile açabiliriz,” dedim. Arkadaşlarım çok sevinmişti. “Ah ne güzel olur!” diyerek el çırpıldılar...”(YYE, s.111, Gerçek Arkadaşlık)

Olgun Sevgi

Olgun sevgi, kişinin işinde derin duygusal ve ruhsal yakınlık demektir.

“...Oğuz Amcalar’ın evinin bu tarafında, onlara yüz metre uzaklıkta kocaman bir kaya vardır kıyıda. O kayanın bulunduğu yerde kumlar bol, deniz sığdır. Denize girmeye çok uygun bir yerdir orası. Oraya varınca yürüyüşümün ikinci şaşkınlığını yaşadım. Boncuk, öteden beri koşarak geldi yanıma. Sürekli sesler çıkarıyor, çevremde koşuyor, daireler çiziyordu. Arada ön ayaklarını ileriye koyarak, gövdesini geriye çekiyor, gergin bir duruşa geçiyordu. Boğazından anlamsız sesler çıkarmayı sürdürüyordu. O sesler benim için anlamsızdı ama, hiç kuşkusuz Boncuk için mutluluk anlatan seslerdi. Beni gördüğü için çok sevindiğini belli ediyordu: “Günaydın Boncuk!” dedim ona. “Gel! Gel! Gel de seni biraz seveyim,” dedim...”(YYE, s.84, Olgun Sevgi)

“...Arkadaşım gülümsedikten sonra sordu: “Birlikteliği en çok seven, kardeşlerine en düşkün olarak ağaç hangisidir peki?” Düşündüm. Her ağaç birlikteliği seviyor, kardeşleriyle bir arada olmak istiyordu kuşkusuz. Onlar birbirleriyle geçimsizliğe düşmezler, birbirini ısırılmaz, kavgaya tutuşamazlardı. Hiç “ağaçlar savaşı” duyulmuş muydu şimdiye değin? Tüm ağaçlar seviyordu birlikteliği ama “en çok seven” ağaç hangisiydi? “Bilemeyeceksin. Ben de bilmiyordum ama,

dedemden öğrendim... Çamlarmış, çamlar... Onlar birlikte olmak, birbirlerine yakın bulunmak isterlmiş. Bulundukları yer gelişmeye uygun olmasa bile çevrelerinde kardeşleri varsa gelişir, büyüyüp yaşamaya çalışırlarmış. Kardeşleriyle olmanın mutluluğu sonucu; diğer ağaçların tutunamayacağı, yaşayamayacağı en dik bayırlarda bile çoğalırlarmış. Çevresindeki çam kardeşleri kesilip kendisi yalnız bırakılan çam ağacı; yalnızlığa dayanamaz solar, sonra da kurumuş! "Çok ilginç!" dedim. "Ben de dedemden öğrendim," dedi arkadaşım. Böyle söyledikten sonra da gülümsedi..."(YYE, s.103, Olgun Sevgi)

"...Sevgili anı defterim! İçimdekileri sana döktüm. Çok sevdiğim yazma işini senin sayfalarında gerçekleştirdim. Sen hep benimle olacaksın. Birlikteliğimiz sonsuz olacak. Bugün Avşa'dan yeni bir defter alacağım. Ona da anılarımı yazacağım. Yeni bir defter alacağım için gücenme bana. O senin kardeşin olacak. Benim kardeşim olmadı. Ama ben seni kardeşsiz bırakmayacağım..."(YYE, s.127, Olgun Sevgi)

Anlamlı Bir Hayat

Anlamlı bir yaşam, kişinin işinde yaşam amacına sahip olması demektir.

"...Babamla Memduh Amca'nın çalıştıkları yere vardım. Babam tekne içinde harç karıyordu. Beni görünce şakacı konuştu: "Hoş geldin kızım. Yardıma geleceğini biliyordum." Kırmızı tuğlaları üst üste koyarak duvar oluşturan Memduh Amca da: "Yardım etmesi gerekir. Bu çeşmenin suyundan, Demet bizden daha çok içecek. Önünde uzun bir yaşam var. Bizim kaç yılımız kaldı şuracıkta?" dedi. Babam yine şakacı: "Bizim şuracıkta bir asırlık ömrümüz var," diye konuştu. İkisi de güldüler..."(YYE, s.65, Anlamlı Bir Hayat)

4.1.10.9 Geleneksellik

Alçakgönüllü Olmak

Alçakgönüllü olmak, yaptığı işte öne çıkmayı istememek demektir.

"...Babama da gösterdim onu. Babam da beğendi. Sonra da dedi ki: "Güzel işler üretiyorsun..."(YYE, s.75, Alçakgönüllü Olmak)

Geleneklere Saygılı Olmak

Geleneklere saygılı olmak, kişinin işinde eski değer ve geleneklere saygı duyması demektir.

"...Sonunda vapur düdüğü duydum. Ayaktakilerin bazıları koşarcasına uzaklaştılar. Hafif bir sarsıntıdan sonra, hareket etti Avşa Vapuru.Babam, başını gazeteye eğmişliğini bozmadan: "İyi yolculuklar kızım!" dedi. "Sana da iyi yolculuklar babacığım," dedim..."(YYE, s.9, Geleneklere Saygılı Olmak)

"...Yemekten kalkar kalkmaz babam: "Haydi bakalım Demet. Komşularımızı görelim ilkin. Onlara geldiğimizi gösterelim," dedi. Evden çıktık. Evimizin kuzey yönünde yürüdük. Zeytin ağaçlarının arasından geçtik. Bir boşluğa ulaştık. Orası yoldu. Toprak yolun alt yanında armut ağaçları sıralanmıştı. Hafif çukur arazi baştan sona ağaçlıktı. Yukarıya doğru yürüdük. Ağaçların sonunda beyaz boyalı, ufak bir ev görüldü. "İşte Memduh Beyler'in evi..."(YYE, s.22, Geleneklere Saygılı Olmak)

"...Küçük evin önüne gelince: "Heey! Kimse yok mu?" diye seslendi babam. Çok geçmedi, yaşlı bir hanım görüldü balkona açılan açık kapıda. Ufak yapılı, şişmanca, saçlarının çoğu beyazlamış hanım bizi görünce: "Oooo! Siz miydiniz Aziz Bey? Bu da kim? Bize sözünü ettiğin kızın mı yoksa?" diye konuştu. Babam yanıt verdi: "Evet. Kızım." "Gelin. Buyurun. Oturun." "Memduh Bey nerede Nadide Yenge?" "O biraz uzandı. Neredeyse kalkar. Buyurun siz." Babam şakacı: "Güzellik uykusuna mı yattı yoksa?" "Uyuyor. Güzellik uykusu mu, yorgunluk uykusu mu? Bunu bilemem." Merdivenleri çıktık. Küçük evin balkonunda masa, sandalyeler vardı. Eşyalar balkonu daraltmıştı. Babamla Nadide Teyze el sıkıştılar. Ben el öptüm. O da beni iki yanağımdan öperek: "Hoş geldin

kızım, hoş geldin! Beğendin mi bizim buraları?” diye sordu. “Evet. Çok beğendim teyzeciğim,” dedim...”(YYE, s.22, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Çok geçmedi, kapıda uzun boylu, yaşlı bir bey görüldü. Onun Memduh Bey olduğunu anladım. “Oooo Aziz Bey! Geldiniz demek? Hoş geldiniz!” Böyle konuştu Memduh Amca. Babam hemen ayağa kalktı. Sarılıp öpüştüler. Birbirlerini özlemiş benziyorlardı. Ben de ayağa kalktım. “Bu da hanım kızımız Demet mi?” diye sordu. “Evet amcası,” dedi babam. Onun da elini öpmek istedim. Ama Memduh Amca el sıkıştı benimle. ‘ Dört kişi olarak oturduk yeniden...”(YYE, s.24, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Besbelli bu yıl da yılankıran uğradı buralara. Hayvanları öldürdü bir bir. Şimdi de pis fareler cirit atıp duruyor çevremizde. Ah ne kötü, ne kötü!..” Başka şeylerden söz edildi. İstanbul’u sordular. Babam kentin gürültüsünden, trafiğinden söz etti. Onlar gülümseyerek dinlediler babamın anlattıklarını. Burada oldukları için seviniyor gibiydiler. “Bize izin verin. Biraz da Oğuz Beyler’e uğrayalım. Kendimizi onlara da gösterelim,” diyerek kalktı babam...”(YYE, s.29, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Nadide Teyze: “Çay demleseydim de içseydiniz. Çay içtikten sonra gitseydiniz?” dedi. “Başka zaman içeriz..?”...”(YYE, s.29, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Gözlüklü, yanık yüzlü, ağırbaşlı görünümlü bu adam; ziyaretine gelenlere, komşularına ziyadesiyle cömert davranmaktadır. Poşetler dolusu sebze, meyve ikram eder evine gelenlere. Oğuz Bey’in cömertliğinden bu fakir Çelebi de yararlandı. Koca bir tabak dolusu yemiş getirdi önüne. “Buyur Evliya Çelebi! Bahçemizin meyvesinden sen de tat,” dedi...”(YYE, s.31, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Onur’un dedesi şaplakla sinek avlarken; şaplak sesi duyar duymaz, kapıda toplanıyormuş amerikanlar. Önerine atılan sineklere doğru hemen koşuyor, sinek tüketmekten mutlu görünüyorlarmış. Onlara sinek götürse miydim?.. Bu düşünce bana çekici geldi ilkin. Ama sonra vazgeçtim. Üstünü de toprakla kapattım ölümler...”(YYE, s.48, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Kahvaltıdan sonra babam Avşa’ya yollandı. Ben sofrayı toplayıp bulaşıkları yıkadım. Sıra Nadide Teyzeler’e gitmeye gelmişti. Nihat’la Fuat balkonda kahvaltı yapıyorlardı. “Gel sen de otur. Sen de kahvaltı yap kardeşlerinle Demet,” dedi Nadide Teyze. “Biz kahvaltımızı yaptık,” dedim. “Öyleyse bir çay vereyim sana?” “Çay içmek istemiyorum,” dedim. “İçersin, içersin,” dedi...”(YYE, s.88, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Atatürk de ‘Savanora’ adlı gemiyle Marmara Adası’na gelmiştir. Bu adanın önemini belirten sözler söylemiştir. ‘Marmara Adası, çevrenin merkezi olarak ele alınmalı,’ demiştir. 15. yüzyıldan itibaren, adaya Türkler de yerleşmeye başlamıştır. Türklerle Rumlar; burada yan yana, iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşamışlardır. Dostça komşuluk sürdürmüşlerdir...”(YYE, s.18, Geleneklere Saygılı Olmak)

“...Ben, “Şu Somak burnundaki tek ağaç var ya, hep ona gitmeyi düşündüm siz yokken. Bugünkü yürüyüşümüzde ilkin tek ağaca uğrayamaz mıyız? O, yalnız biri. Yalnızları ziyaret etmek, kendilerine gönül şenliği verir. Yavru Yunuslar Ekibi olarak; yalnız yaşayan bir ağaca gönül şenliği kazandırmak hoş bir davranış olurdu...” Onur da dedi ki, “Ağaçlar çok severmiş birlikteliği. Onların bu sevgisinden oluşuyor ormanlar.” Onur’un sözleri içimde coşku yaratmıştı. “Aaa! Bu doğru işte. Ben bunu hiç düşünmemiştim,” dedim...”(YYE, s.103, Geleneklere Saygılı Olmak)

İlimli Bir Hayat

İlimli bir hayat, işinde aşırı duygu ve hareketlerden kaçınmak demektir.

“...Kaplardan su içtiklerini gözlerimle de gördüm. Ondan sonra da su deposuna tırmandıklarına tanık olmadık. Öyle değil mi Memduh?” “Evet hanım,” dedi kocası. Babam: “Bu yıl bir yılın hastalığı mı var yoksa?” diye sordu. Memduh Amca: “Bilmem ki Aziz. Hastalık mı var, yoksa burası çok kurak da onun için mi geçip gitti hayvanlar?” “Nereye gidebilirler ki?..” “Kim bilir? Adanın daha sulu

yerlerini aramak için geçip gitmiş olabilirler.” Nadide Teyze de şöyle konuştu: “İki yıl önce, tavşanlar öldü bir bir. Bu ada, hele bizim buralar; hoplayan, zıplayan tavşanlardan geçilmiyordu. Onlar bizim ektiklerimize zarar veriyor, sebzelerimizi yiyorlardı ama olsun. Sevimliydim. Şenliktiler çevremizde. Ama birden öldü zavallılar. Her yerde tavşan ölüleriyle karşılaştık. Sanki bir ‘tavşankıran’ girmişti Avşa Adası’na! Hani köylere arada tavukkıran hastalığı girer, tüm tavukların ölümüne neden olur ya? Tavşanlar da, tavşankıran hastalığına yakalanıp tükenip gittiler!...”(YYE, s.28, İlimli Bir Hayat)

İlimli bir hayat, işinde aşırı duygu ve hareketlerden kaçınmak demektir.

“...Burada günlerdir yetişkin kişilerle arkadaşlık yapıyordum. Gelişimin ikinci günü müydü ne, Onur ayrıldı. Çocuk olarak bir ben kaldım yetişkin kişiler arasında. Şimdi durum değişik. Onur, Memduh Amca’nın torunları Nihat’la Fuat, bize bitişik bahçe içindeki beyaz evin kızı Sevgi geldi. Hem de tümü aynı günde! Bu benim için hem şaşırtıcı hem sevindirici oldu. İnsan kendi yaşındaki, kendi yaşına yakın yaştakilerle birlikte olmayı daha çok seviyor...”(YYE, s.87, İlimli Bir Hayat)

4.1.10.10 Uyma

Kibarlık

Kibarlık, yaptığı işte nazik ve nezaketli olmak demektir.

“...Küçük evin önüne gelince: “Heey! Kimse yok mu?” diye seslendi babam. Çok geçmedi, yaşlı bir hanım göründü balkona açılan açık kapıda. Ufak yapılı, şişmanca, saçlarının çoğu beyazlamış hanım bizi görünce: “Oooo! Siz miydiniz Aziz Bey? Bu da kim? Bize sözünü ettiğin kızın mı yoksa?” diye konuştu. Babam yanıt verdi: “Evet. Kızım.” “Gelin. Buyurun. Oturun.” “Memduh Bey nerede Nadide Yenge?” “O biraz uzandı. Neredeyse kalkar. Buyurun siz.” Babam şakacı: “Güzellik uykusuna mı yattı yoksa?” “Uyuyor. Güzellik uykusu mu, yorgunluk uykusu mu? Bunu bilemem.” Merdivenleri çıktık. Küçük evin balkonunda masa, sandalyeler vardı. Eşyalar balkonu daraltmıştı. Babamla Nadide Teyze el sıkıştılar. Ben el öptüm. O da beni iki yanağımdan öperek: “Hoş geldin kızım, hoş geldin! Beğendin mi bizim buraları?” diye sordu. “Evet. Çok beğendim teyzeciğim,” dedim...”(YYE, s.22-23, Kibarlık)

“...Memduh Amca göründü merdivenlerde. Balkona. çıkar çıkmaz: “Günaydın gençler!” dedi. “Günaydın!” diyerek yanıtladık kendisini. Yanımdaki sandalyeye oturdu. Ter kokuyordu yine. Ona her yakın duruşumda ter kokusu duyuyordum. Gün boyu durmadan çalışan bu çalışkan insanın; ter kokusu yayışı çok doğaldı...”(YYE, s.89, Kibarlık)

“... “İzlenceli olmamız çok iyi olur bence de,” dedim. “O zaman, okuldaki gibi oluruz. Burası okul değil ki,” dedi Fuat. Dedesi: “Herkes hangi saatte nerede olacağını bilirse; zaman yitirmemiş olursunuz. Zamanınızı daha iyi değerlendirir, dinlenceyi yararlı şekilde yaşarsınız. Kötü mü olur Fuat Beyimiz?” O sıra Onur da geldi yanımıza...”(YYE, s.90, Kibarlık)

“...Karate Kid ile bizim evin önüne gelince babamı kahvaltı eder bulduk. “Buyurun gezginler, buyurun! Çok gezen çok acıkır, buyurun!” dedi. Oturduk. Ekmek, domates, peynir vardı sofrada. Meğer çok acıkmışız. Yerken anladım bunu. O kahvaltının tadını hiç unutamam!...”(YYE, s.125, Kibarlık)

İtaatkâr Olmak

İtaatkâr olmak, vazifelerini yapan ve yükümlülüklerini yerine getiren kimse olmaktır.

“...İstanbul’u, İstanbul’da kalan anneciğimi hızla geride bırakıyorduk. İçimde burukluk duyumsadım. Babama takılıp gelmekle iyi etmemiş miydim? Annemin yanında kalmam daha mı iyi olurdu? Ama adaya gitmemi kendisi istemişti. “Demet kızım! Bu yıl altıncı sınıfa başlayacaksın. Her dersin öğretmeni ayrıdır. Böyle olunca, öğretmen çokluğuyla karşılaşacaksın. Dersler belki daha

ağır gelecek sana. Bunlar senin için yorucu olabilecek. Bu nedenle, dinlenme zamanının uzun olmalı. İyice dinlenmiş, güç kazanmış olarak başlamalısın okula. Sen beni hiç düşünme. Yalnızlığım için kaygılanma. On beş gün dediğimiz nedir ki? Geçer. Çok çabuk geçer kızım,” demişti anneciğim. Bu sözleri kendisinden çokça dinlediğim için, şimdi yazıya geçerken hiç zorlanmadım. Yerimden insanları gözlüyordum...”(YYE, s.9, İtaatkâr Olmak)

“...Onur, gülümseyerek konuştu: . “Bundan böyle dediğin gibi yaparım Çelebi Dede. Zaten sofradan aç kalkmak, günü aç yaşamak iyi olmuyor...” Onur böyle söyledi. Sözlerini bitirince de yine gülümsedi...”(YYE, s.33, İtaatkâr Olmak)

“...Ayağında kısa, kırmızı çizmeler vardı. Birden karşıma çıkan bu tanımadığım kişiye ne söyleyeceğimi bilemedim. O, ikinci sorusunu sordu: “Kimin kızısın sen?” “Aziz Bey’in kızıyım,” dedim. “Anladım,” dedi. Böyle dedikten sonra, geniş adımlar atarak incire doğru yürüdü. Ağacın yanına varınca: “Coğ coooo! Coğ coooool” diye bağırdı...”(YYE, s.46, İtaatkâr Olmak)

“... “Unutmadım ama...” “Öyleyse niçin onlara vermeyi düşünmedin? Sevmedin mi bizim ördeklerimizi?” “Sevdim,” dedim. “Sevdiysen kendilerine sinek ikram etmen iyi olurdu. Onlar da seni severler o zaman. Ördekler de kediler, köpekler gibidir. Yiyecek verenlere, karnını doyuranlara yakınlık duyarlar. Ben onlara yiyecek verdiğim için, beni seviyorlar. Gördükleri zaman hemen ayağa kalkıyor, yakınıma geliyorlar.” “Bundan sonraki sinek öldürüşlerimde atmam. Getirir, ördeklere veririm. Beni tanımalarını, sevmelerini isterim,” dedim...”(YYE, s.48, İtaatkâr Olmak)

“...Babam, bu sorumu gereksiz bulmuş gibi yanıt verdi: “Ya ne kızım? Öyle olmasaydı, siz bunca dikkatli bakışınız sonunda onları görebilirdiniz. Görebildiniz mi peki?” “Göremedik,” dedim...”(YYE, s.58, İtaatkâr Olmak)

“...Biz iki arkadaş, cırcırböceği görmekten umudumuzu kesmiştik. Babam eve gidiyordu. Onunla birlikte yürüdük. Evin önüne gelince: “Ben gidiyorum,” dedi Onur. Böyle dedikten sonra, koşar adım yürüdü. Çabukça indi kıyıya. Babam, evden mala almaya gelmişti. Malayı aldı. Bana: “Sen yalnız kalacaksın kızım. İstersen Nadide Teyze’ne uğra. Arkadaşlık yaparsınız,” dedi. “Peki,” dedim...”(YYE, s.60, İtaatkâr Olmak)

“...Deniz ürünlerinin seyirciliğine kapılıp dalıp gitmişim. Nadide Teyze: “Çıkalım mı kızım?” deyince dalgınlığımdan arındım. İstemeyerek ayrıldım odadan. Ama neler toplamam gerektiğini öğrenmiştim. Biraz önce çabukça topladıklarımın da o kadar önemli olmadıklarını biliyordum artık. Kovaya yaklaşırken: “Ben bunları dökmeye götürüyorum,” dedim. “Dökmelisin. Çok şeyi karıştıracak, çok azını alacaksın. Senin işin; en güzellerini bulup seçmekler. En güzel olanlar da; çoğun içinde az bulunur. Bir de evine getirdiklerini hemen odana almayacaksın. Çeşme suyunda bolca yıkayacaksın ki deniz kokusu, malzemenin kendine özgü kokuları çıksın. Eğer temizlemezsen, kokulardan rahatsız olursun. İçi dolu denizkestanelerini önce dışarıda bırakırsın. Onlar dışarıda kurur. Kuruduktan sonra ovar, dikenlerini dökersin. Bir yorgan iğnesiyle içlerini ayıklarsın. Sonra da onları bol sudan geçirirsin.” Kovamı alıp yürüdüm...”(YYE, s.65, İtaatkâr Olmak)

“...Babam: “Kovanda neler var? Bize yiyecek bir şeyler mi getirdin?” “Midye kabukları var. Deniz malzemeleriyle işler yapacağım. Ama bunlar olmazmış. Ben, en güzellerini arayıp bulacağım,” dedim...”(YYE, s.66, İtaatkâr Olmak)

“...İncir ağacının karşısındaki kayalardan midye toplamıştı o gün. Getirdiklerini acelesiz ayıklıyordu balkonda. Beni yanına çağırdı: “Gel Demet, gel! Şuna bak, şuna!” Mutfaktan koşup geldim. Elindeki çakıyı bana doğru uzatarak: “Şuna bak, şuna!” dedi. Çakının ucunda minicik mi minicik bir pavurya yavrusu gördüm. O yaratıkların onca küçüğünü de ilk kez görüyordum...”(YYE, s.70, İtaatkâr Olmak)

“...Uykudan yeni uyanmışlara özgü bir kısıklık vardı gözlerinde. “Yatak odanın kapısı açık, yatağın boştu kızım! Ağsağılarda da bulamadım, göremedim seni. Nereledeydin?” diye sordu. “Sabah yürüyüşü yaptım babacığım,” dedim. Bir şey söylemedi. Sordum: “Kahvaltı hazırlığına başlayayım mı?” “İyi olur. Ben Avşa’ya ineceğim. Sen de gel. Her gidişimde telefon görüşmesi yapıyorum annenle. Bir de sen konuş. Sesini duyur, sesini duy. Olmaz mı kızım?” dedi. “Peki,” dedim. “Yaya

gidip belki yaya döneceğiz. Var mısın?” diye sordu. “Evet,” dedim. Babamla Avşa’ya indik. İnsan çokluğunu, annemi, dondurmayı çok özlemiş olduğumu anladım oraya varınca. Annemle konuştuk. Öğle yemeğimizi Avşa’da yedik. İkindiden sonra yine yaya olarak evimize döndük...”(YYE, s.86, İtaatkar Olmak)

“...Yalnız bir şeyi unuttun. Burada hiç okumuyorsun. Bu işlere başlayalı, okumayı bir kıyıya ittin. Ne olursak olalım, hangi işi yaparsak yapalım; okumalıyız. Okumayanın düşünsel yanı cılız kalır. Düşünsel yanı cılız kalanlar da belli bir yere kadar başarılı olurlar. Doğru değil mi söylediğim?” Babacığımıza hak verdim. Şu işlerde biraz daha ilerleyeyim, yeniden başlayacağım okumaya. Getirdiğim kitaplar beni bekliyor...”(YYE, s.75, İtaatkar Olmak)

“... “Ben de ev işleri, yemek telaşı içinde olacağım çocuklar. Sizlerle ilgilenemem. Hem de sizin telaşınız, tartışmanız, gürültünüz içinde işlerimi sürdüremem. Toplantınızı bir ağaç altında yapsanız iyi edersiniz...” Hemen indik aşağıya. Armut ağaçlarının altından geçerek, yandaki açık araziye çıktık...”(YYE, s.93, İtaatkar Olmak)

“...Orası eskiden bağlıkmış. Kurumuş bağ köklerinden anlıyordunuz bunu. Şimdilerde ekilmemiş toprak olarak kıyıya, incir ağacına doğru uzayıp gidiyordu. O arazi içinde, armut bahçesine yakın ulu bir zeytin ağacı vardı. O ağacın yanına gelince Onur: “İsterseniz burada, bu koca ağacın altında oturalım,” dedi. Şişman arkadaşımızın önerisine uyduk...”(YYE, s.93, İtaatkar Olmak)

“...Yalnız Onur; ant içme sırasında birkaç kez güldü. Onun bu şekil davranışı beğenilmemişti. Ant içmeyi yinelenmesi, görevini gülmeden yapması istendi arkadaşlarca. Arkadaşımız, grubun isteğine uydu. Gülmeden ant içti sonunda...”(YYE, s.98, İtaatkar Olmak)

“...Yeni gelenlerimiz de banklarda yerlerini aldılar. Fuat girdi söze: “Biz ikimiz daha önce gelirdik ya; Sevgi’yi bekledik, Sevgi’yi.” Sevgi en küçüğümüz. Suç işlemiş gibi yere baktı...”(YYE, s.105, İtaatkar Olmak)

“...“Karargâha gidiyoruz arkadaşlar!” dedim. Ben ayağa kalkınca, ekibin diğer üyeleri de kalktılar...”(YYE, s.106, İtaatkar Olmak)

“...Birlikte yürüdük. Ağaçlardan uzaklaşınca, adımlarımı sıklaştırdım. Herkesten önce, karargâhımız çardakta olmak istiyordum. Çardağa ulaşınca elimle “dur” işareti yaptım. Uyarıma uydular...”(YYE, s.106, İtaatkar Olmak)

“...Şöyle konuştum: “Yoklama yapılacaktır. Bundan böyle herkes, gruptaki adıyla çağrılacaktır. Adını okuduklarını; ‘Buradayım!’ diyecek. Sonra da parolamızı söyleyerek, karargâha girecektir. Parolayı bilemeyenler, toplantıya alınmayacaklardır. Tamam mı arkadaşlar?” “Tamam!” dediler...”(YYE, s.106, İtaatkar Olmak)

“...Bir adım sonra, çardak altında olabilirdi Oğuz Bey Amca. Ama torunu ayağa fırlayıp: “Dur dede, dur! Bizim karargâhımıza giremezsin. Sen bizim ekipten değilsin,” dedi. Yaşlı adam, “zınk” diye kaldı olduğu yerde. Ağzından şaşkınlık belirtisi sözler çıktı: “Aaa! Bu da neyin nesi ki? Ne ekibi? Ne karargâhı?” Karate Kid: “Burası bizim Yavru Yunuslar Ekibi Karargâhı,” dedi. “Ekip karargâhına parolasız girilemez. Yabancılar kabul edilemez...””(YYE, s.109, İtaatkar Olmak)

Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek

Yaptığı işte anneye, babaya ve büyüklere değer vermek, saygı göstermek demektir.

“...kucaklaşmalar, öpüşmeler, birbirlerine iyi dileklerde bulunmalar, beklediklerini söylemeler... Dönenler İstanbul’da kalacaklardı kuşkusuz. Onlar bana annemi düşündürüyorlardı. Anneciğim de İstanbul’da kalıyordu. On beş gün sonra izne çıkacak, Avşa’ya bizim yanımıza gelecekti...”(YYE, s.9, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Babam, Evliya Çelebi okuyucusudur. Büyük gezginimizin sıralanmış ciltleri, kitaplığında en çok övündüğü, en çok elini uzattığı kitapların başında gelir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi’ni okurken;

notlar aldığını, şaşkınlıklar yaşadığını görürüm. Bana da iyi bir “Evliya Çelebi okuyucusu” olmamı öğütler. Arada benim de Evliya Çelebi’nin ciltlerinden birini alıp okuduğum olur. Gezgincilik coşkusuyla yaşamış gezginimizin kendine özgü bir anlatımı vardır. Etkilenir, sever, sevinerek okurum. Öğrendiklerimden şaşkınlık yaşarım çoğu zaman...”(YYE, s.30, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“... Olmaz mı kızım?” “Annem de yanımızda olmalı,” dedim. “Kuşkusuz annen de olacak aramızda.” Babam, Marmara Adası’yla ilgili konuşmasını şöyle sürdürdü...”(YYE, s.17, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...ne toplamış ana ördekti. Baba ördek çok gelişmiş, çok görkemli görünümüyle etkiliyordu insanı. Anne ördek, baba kadar iri değildi ama bizim yerlilerden çok büyüktü. Yavrular o kadar küçük değillerdi. Gelişmiş, büyümüşlerdi. Yine de analarının çevresinde, onun gözetiminde bulunuyorlardı. Hemen önümüzde uzayan denizin sığ, durgun kıyısında birlikte yüzüyorlardı. Baba onlara katılmamıştı. Kumsalda bekliyor, denizdekileri gözlüyordu sürekli. Anayla yavruların arada karaya çıktıkları, kumsalda dinlendikleri de oluyordu. Suya girmeden, karaya çıkmadan önce ötüyordu anaları. O zaman yavrular ona daha çok yaklaşıyor, birlikte suya iniyor ya da karaya çıkıyorlardı. Çok uyumlu bir grup oluşturuyorlardı doğrusu. Onların ilişkileri, bana annelerimizi düşündürdü. Annelerimiz de tüm dikkatlerini bize yoğunlaştırmıyor muydu? Öyle yaparak bizi büyütmediler mi? Biz de annemizin buyruğuna uyarak gelişip büyümedik mi?...”(YYE, s.34, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...İçeriye girip çay dolu bardakla döndü. Getirdiği çay; bildiğimiz çay kırmızılığını yitirmiş, koyu bir renk almıştı... Çok bekletildiği belliydi. İki yetişkin kişi önceden kahvaltı yapmış olmalıydılar. Çaydanlıkta kalan da bekleye bekleye rengini değiştirip koyulaşmıştı. İlk yudumu aldım. Ağzımda burukluk oluştu. Böylesini içmeye alışkın değildim ama yapılan ikram da geri çevrilemezdi ki...”(YYE, s.88, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Anılarımın, “Bayırda Böcekler” bölümünü yazmayı bu gece bitirdim. Gaz lambası ışığında çalışmak, çok yorucu oluyor. Bu nedenle gözlerimde sızlamalar duyumsayarak uyandım. Odam çoktan aydınlanmıştı. Perdeyi açtım. Dışarının bol güneşiyle, uzağıp giden durgun denizin maviliğiyle göz göze geldim. Ötelerde, denizin üstünde beyaz martılar uçuşuyordu. Hemen giyinip aşağıya indim. Babam balkondaydı. Kahvaltı sofrası hazır. Kendisi kahvaltısını yapmıştı bile. Evliya Çelebi ciltlerinden birine eğilmiş, okuyordu babacığım. “Günaydın!” dedim. “Günaydın Demet Hanım!...”(YYE, s.125, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...“Haydi kahvaltını yap! Avşa’ya gideceğiz,” dedi. “Bende mi?” diye sordum. “Sen de ya. Bugün annen geliyor. Karşılama istemez misin?” “Aaa!” diyebilirdim. “Annen geliyor ya. Bugün buraya gelişimizin on altıncı günü. On beş gün sonra annen izne çıkmayacak mıydı? On beş gün geçti işte. Bu sabah annenin izni başladı.” Birden coşku doldu yüreğime. Babama koştum. Onun başını kollarıma alarak: “Annem! Annem! Annem!” dedim sürekli...”(YYE, s.126, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Babam kahkahayla gülüyordu kollarımın arasında. “Dur kızım, dur! Çok sıkıyorsun. Kulaklarımı ezeceksin! Nedir bunca coşkuya kapılmanın nedeni? Burada, benim yanımda mutsuz muydun yoksa?” dedi. Babamın yüzüne öpücükler kondurdum. “Mutluydum babacığım, mutluydum. Zamanın nasıl geçtiğini anlayamadım. Ama annemi de çok özlemişim. Üçümüz birlikte olunca daha da güzel olduğunu öğrendim,” dedim. “Haklısın kızım. Anneni ben de çok özledim.” Babam kalktı. “Ben Oğuz Bey’e uğrayıp döneceğim. Avşa’ya gidecekse arabasına bizi de alsın. Eğer gitmeyecekse biz yaya gideriz...”(YYE, s.126, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

“...Memduh Amca’nın, dünyanın en çalışkan insanlarından biri olduğunu bugün iyice anladım. Giysilerinden sürekli ter kokusu duyduğumu da doğal buluyorum artık. Ben de o kadar çalışsam, ter döksem; benim giysilerim de ter kokusu yayardı çevreye...”(YYE, s.75, Anne-Babaya ve Yaşlılara Değer Vermek)

Kendini Denetleyebilmek

Kendini denetleyebilmek, kişinin içinde yanlış olana karşı koyabilmesi veya kontrol kurabilmesi anlamına gelir.

“...İçeriye girip çay dolu bardakla döndü. Getirdiği çay; bildiğimiz çay kırmızılığını yitirmiş, koyu bir renk almıştı... Çok bekletildiği belliydi. İki yetişkin kişi önceden kahvaltı yapmış olmalıydılar. Çaydanlıkta kalan da bekle bekle rengini değiştirip koyulaşmıştı. İlk yudumu aldım. Ağzımda burukluk oluştu. Böylesini içmeye alışkın değildim ama yapılan ikram da geri çevrilemezdi ki...”(YYE, s.88, Kendini Denetleyebilmek)

“... “Hayırlı olsun Nurettin Bey’ciğim. Çok iyi ettiniz, çok iyi...” Uyumuşum... O yetişkin kişiler başka neler konuştular, bilemem. Kendi kendime uyandım...”(YYE, s.15, Kendini Denetleyebilmek)

“...Öğrendiklerimiz şaşırtıcı gelmişti bize. Ben o şaşkınlık içinde bir şey söyleyemedim. Onur da benim gibi düşünüyor olmalıydı ki o da konuşmadı. Babamın yüzüne baktı kaldı öylece...”(YYE, s.59, Kendini Denetleyebilmek)

“...Memduh Amca: “Bu akli Nadide mi verdi sana?” diye sordu. Sorusunda alaycılık sezinledim. Nadide Teyze’yi savunucu konuştum: “Nadide Hanım Teyze’m çok güzel şeyler üretiyor ama,” dedim. Yaşlı komşumuz gülümsedi. Yanıt vermedi bana. Malayı duvarın yüzünde dolaştırdı...”(YYE, s.66, Kendini Denetleyebilmek)

“...Öğle yemeğinden sonra uyumadım. Zaten bu işlere başlayalıdan beri gündüzleri uyumuyorum. Uyursam iş üretemem ki. Erken yatıp erken de uyanıyorum. Burada az uykuyla da dinlenebiliyor insan...”(YYE, s.74, Kendini Denetleyebilmek)

“...Yine pompa kolunu bastırmaya, yine çerveye ağır kokular yayan dumanlar çıkarmaya yöneldi Memduh Amca. İşini çok özenle, çok dikkat harcayarak yapıyordu. Gözünü ağaçlardan ayırmıyordu. Kokuya, ağır yük altında olduğuna aldırımıyordu. Yanından ayrılp armut ağaçlarıyla zeytin ağaçlarını ayıran yola indim. Bodur şeftalilere varmadan önce; büyük bölümü toprağın derinliğinde olduğu belli o yuvarlak, sağlam görünümlü siyah taş görünür. O taş komşularımız; ‘Yılankayası’ derler. Günün sıcak saatlerinde yılanlar gelip onun üstünde yatar, güneşlenirmiş. Yalnızken Yılankaya’ya her yaklaştığımda yılanlarla karşılaşacağımı düşünür, korkuya kapılırım. Ona doğru yaklaşıırken korkuyordum. Ama üstünde yine yılan görmedim. Korkum gereksizdi. Bu korkuyu yenmeliyim...”(YYE, s.80, Kendini Denetleyebilmek)

“...İçeriye girip çay dolu bardakla döndü. Getirdiği çay; bildiğimiz çay kırmızılığını yitirmiş, koyu bir renk almıştı... Çok bekletildiği belliydi. İki yetişkin kişi önceden kahvaltı yapmış olmalıydılar. Çaydanlıkta kalan da bekle bekle rengini değiştirip koyulaşmıştı. İlk yudumu aldım. Ağzımda burukluk oluştu. Böylesini içmeye alışkın değildim ama yapılan ikram da geri çevrilemezdi ki...”(YYE, s.88, Kendini Denetleyebilmek)

“... “Günlük izlenceniz olmalı. Bir çocuklar topluluğu oluşturduğunuza göre; ne zaman ne yapacağını bilmeli topluluğun üyeleri. Hangi saatte oynayacaksınız? Hangi saatte denize gireceksiniz? Hangi saatte yürüyüşler yapacaksınız? Hangi saatte müzik dinleyeceksiniz? Hangi saatte uykuya yatacaksınız? Tüm bu soruların yanıtlarını izlencenizde bulabilmelisiniz. Böyle yaparsanız; gününüz düzenli, dinlenceniz verimli geçer. Öyle haydana hoydana yaşamak neye yarar?” Büyüğümüz bir kişinin söyledikleri, bana çok akılcı gelmişti...”(YYE, s.90, Kendini Denetleyebilmek)

“...Karate Kid’in dedesi, tepsiyi torununa verdikten sonra; dönüp hızlı bir yürüyüşle uzaklaştı. Akıl edip teşekkür bile etmemiştik. Bu hiç iyi olmamıştı işte...”(YYE, s.110, Kendini Denetleyebilmek)

“...Arkadaşımız yanıt vermedi. Yalnızca gülümsedi. Onun gülümsemesine biz de katıldık. Yaşlı adam: “Sizin aranızda bir şeyler var ya, ne? İşte bunu merak ediyorum,” dedi. Oh ne güzel! Ekibimiz merak uyandırmıştı. Biz zaten ekip dışındakiler bizi merak etsinler istiyorduk. Her şeyimizi gizli tutmaya bunun için önem veriyorduk. Tüm işlerimizi, etkinliklerimizi gizlilik içinde sürdürecektik. Tarzan’ın dağlara tırmanacağımızı söylemesi bile yanlış bir davranıştı. Planlarımızı açıklamaması

için onu uyarmalıydım. Ben böyle düşünürken, Tarzan arkadaşımız bir başka yanlışlık yaptı. Karate Kid'in bisikleti, duvara dayalı duruyordu. Kalın tekerlekli, mavi bir bisikleti gördüğümüz. Sahibine söylemeden, kullanma izni istemeden, koştu araca doğru..."(YYE, s.114, Kendini Denetleyebilmek)

"...Karınca yuvasının seyircisi olmak iyiydi ama, işimiz vardı. Daha yükseklerle tırmanacaktık. Kalkmak zorundaydık. Oturmak iyi olmuştu. Yeniden güç toplamıştık. Sanırım dağcılar da tırmanırken bizim yaptığımız gibi arada oturup dinleniyorlar..."(YYE, s.122, Kendini Denetleyebilmek)

4.1.4.11 Güvenlik

Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenlik, kişinin içinde vatani düşmanlardan koruması ve bu yönde fikirler ve eylemler içine girmesi demektir.

"... "Doğa yasaları çok acımasız öyleyse," dedi. "Acımasızdır ya... O başkalarını düşünmeden, kendi ku- rallarına göre davranır. Onun yasalarına uyamayanlar, yasalarıyla uyşamayanlar; yok olup giderler... Suyun boğuculuğu, ateşin yakıcılığı, rüzgârın sürükleyiciliği her zaman, her yerde geçerlidir. Doğa başkalarına acıyarak, yasalarında değişiklik yapmaz. Biz insanlar bunu bilir, buna göre önlem alırız. Niçin ev yapıyor, niçin giysi giyiniyor, niçin barajlar yapıyoruz? Doğa yasalarına ezilmemek, onlara yenilmemek için, değil mi?..."(YYE, s.60, Ulusal Güvenlik)

Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek

Toplumsal düzenin devamını istemek, kişinin içinde hukuka ve düzene yaklaşması demektir

"...Babam, Evliya Çelebi okuyucusudur. Büyük gezginimizin sıralanmış ciltleri, kitaplığında en çok övündüğü, en çok elini uzattığı kitapların başında gelir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ni okurken; notlar aldığını, şaşkınlıklar yaşadığını görürüm. Bana da iyi bir "Evliya Çelebi okuyucusu" olmamı öğütler..."(YYE, s.30, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

"...h. Yavru Yunuslar Ekibi'nin karar defteri olacak, defter başkanda bulunacaktır. 1. Eğer ekibe uymayan, kuraldışı davranan olursa; başkan ekibi toplantıya çağırarak, gerekli cezalandırmaya birlikte gidilecektir. Karar maddelerimiz arasında, "başkan" sözcüğü geçiyordu. Bu sözcük bize; seçim yapmamız, başkanı ve diğer görevlileri belirlememiz gerektiğini düşündürdü. Öyle ya... Biz bir grup, bir ekiptik. Gruplar, ekipler yönetimsiz olur muydu?..."(YYE, s.97, Toplumsal Düzenin Sürmesini İstemek)

Aile Güvenliği

Aile güvenliği, kişinin yaptığı işte sevdiklerinin tehlikeden uzak olması demektir.

"...Babam: "Günaydın kızım," dedi. "Günaydın," dedim. "İyi uyudun." Çaycı girdi o sırada. Elindeki tepsi, çay bardaklarıyla dolu doluydu. Saçlarını özenle tarayıp yandan ayırmış genç adam: "Çaylarınız! Çaylarınız!" diyordu. Babam, yaklaşması için işaret verdi. Hemen geldi yanımıza. Birer bardak uzattı bize. İyi olmuştu çay içmek. Uyku sonrası uyuşukluğumdan arındırılmışı beni..."(YYE, s.15, Aile Güvenliği)

"...olmalı, doğaya verilen kötülüklerin önüne geçmeliydik. "Bunca açık havada, güneşte durmamız yetişir kızım. Özellikle seni güneş çarpabilir. Haydi salona inelim," dedi babam..."(YYE, s.19, Aile Güvenliği)

"...Oğuz Bey; örnekleriyle ilgili bazı şeyler anlattı bana. Onun anlattıklarını da yazmalıyım seyahatnameme: "Bu uyum, bu birliktelik, bu disiplin olmasa dağılırlar Çelebi. Dağılmak, kendileri

için zararlı olur. Grubun dışına düşen deneyimsiz küçükler kendilerini koruyamazlar. Yaşamlarını sürdüremezler. Çünkü bunlar da yaşam deneyimlerini büyüklerin denetiminde, grup içinde öğrenirler. Biz insanlar da öyle değil miyiz?” Geçenlerde analarıyla yavruları suya inmişti. Yavrulardan biri ayrılmıştı gruptan. Kendi başına yüzüyordu. Kendi başına dalıp çıkıyordu suya. Ana bunun farkına varınca; öfkeli bir yüzüşe geçti. Yüzmek değil, uçmaktı onunki. Kanatlarını hızla çıparak, ayak uçlarıyla sudan destek alarak vardı yavrusunun yanına. Varınca homurdanarak yüzdü yavrusunun çevresinde, sonra yaklaştı. Olanca öfkesiyle, küçüğün başını gagalamaya başladı. Hem gagalıyor hem söyleniyordu...”(YYE, s.34, Aile Güvenliği)

“...Dönüp adama doğru yürüdü babam. Biz de onunla birlikteydik. Yanına varınca avcıya: “Niçin vurdun? Niçin öldürdün hayvanı? Yazık değil mi?” dedi. Öfkeli babama karşı sırtıttı avcı. Sırtınca, sararmış dişlerini gördüm. “Tüylerinden çaparı yapacağım, çaparı,” dedi. “Bir avuç tüy için, bir can yok edilir mi?” dedi babam. Avcı: “Ne yaparsın bey? Yaşamak için, öldürmek gerekiyor,” diye yanıt verdi. Avladığını yakalayıp yürüdü. Babam dişlerini sıkarak konuştu: “Şunun ağzını burnunu dağıtsam mı ne yapsam?” Annem babamın koluna sarılarak: “Yapma! Olay çıkarma! Zaten sinirden her yanım zangır zangır titriyor,” dedi. Yürüyüp uzaklaştık oradan...”(YYE, s.53, Aile Güvenliği)

“...Adaların tam karşısında, bayırda kurulmuş bir pansiyonda kalıyorduk. Bayır set set düzenlenmiş, her sete yapılar kurulmuştu. Önünden yol geçen pansiyona çıkabilmek için dik bir demir merdiveni tırmanmak gerekiyordu. Pansiyonumuzun sahipleri, yaşlı karı kocaydı. Uzun yıllar Danimarka’da mı ne çalışmışlar... Kazandıkları parayla bu pansiyonu yapmışlar. Pansiyon sahibi hanım güler yüzlüydü ama kocası yaşlı adam çok asık suratlının biriydi. Onların cimriliği de şaşırtıcıydı. Kaloriferi yeterince yakmıyor, geceleri üşümemize neden oluyorlardı. Gündüzleri de odalar sıcak değildi. Kahvaltıda peyniri küçük küçük, domatesi küçük küçük veriyorlardı. Dört beş tane zeytin ancak koyuyorlardı kahvaltı tabağımıza. Ekmek sepetine ekmeği de az koyuyorlardı. Biz o pansiyondan ayrılmak istedik ama her yer doluydu. Çünkü uzun bir bayram dinlencesi diye, tüm İstanbullular Şile’ye gelmiş, hepten doldurmuşlardı pansiyonları...”(YYE, s.53, Aile Güvenliği)

“...Biz iki arkadaş, circirböceği görmekten umudumuzu kesmiştik. Babam eve gidiyordu. Onunla birlikte yürüdük. Evin önüne gelince: “Ben gidiyorum,” dedi Onur. Böyle dedikten sonra, koşar adım yürüdü. Çabukça indi kıyıya. Babam, evden mala almaya gelmişti. Malayı aldı. Bana: “Sen yalnız kalacaksın kızım. İstersen Nadide Teyze’ne uğra. Arkadaşlık yaparsınız,” dedi. “Peki,” dedim...”(YYE, s.60, Aile Güvenliği)

“...Babam beni eleştirdi geçenlerde. Dedi ki bana: “Ne oldu sana kızım? Gözün hep yerlerde. Kıyı boyunca eğiliyorsun, doğruluyorsun, karıştırıyorsun! Leyleklerle benzedin. Onlar da senin gibi yaparlar. Çayirlarda, derelerde dolaşır dururlar. Gözleri hep yerdedir. Eğilir dururlar. Yuvalarıyla ıslak, sulu arazi arasında gidip gelirler. Sen de evle kıyı arasında gidip geliyorsun. Sen de bir şeyleri eve taşıyıp duruyorsun. Leyleklerle akrabalığın var mı?”...”(YYE, s.67, Aile Güvenliği)

“...Torunu dedi ki: “Karnımızı doyurduktan sonra büyük kayanın yanında toplanacağız. Ebelemece oynayacağız.” Yaşlı teyzemiz sordu, “O nasıl bir oyunmuş?” Fuat açıklama bulundu: “Çok güzel bir oyun. Denizin içinde oluyoruz. Birimiz top fırlatıyoruz. Topla kimi vurursak, vurulan ebe oluyor. Ebelikten kurtulmak için; ebenin de başkasını vurması gerekiyor. İşte böyle bir oyun ebelemece.” Babaanne telaşlanmıştı, “Eyvah! Eyvah! Denizin içinde top oynamak, öyle mi? Tehlikeli bir oyun bu. Bence top kıyıda, karada oynanmalı. Denizin şakası olur mu çocuklar? Oyun dalgını boğar Allah korusun. Bu oyunu yasaklamaksınız.”...”(YYE, s.101, Aile Güvenliği)

“...Çünkü o sıra baba ördek ötmüştü. Kalın sesli ördeğin öfkeli ötüşü, bizi kendine baktırmıştı. Bakınca, üç arkadaşımızın iyice yakınımızda olduklarını gördük. Baba ördek niçin ötüşe geçmişti peki? Gelenleri tehlikeli kişiler olarak görüp, tehlikeyi mi haber vermek istemişti? Evinin çevresine yabancılar istemiyor muydu? Kendi kendine ötme isteği mi duymuştu?”(YYE, s.105, Aile Güvenliği)

“...Ağaç gölgesinde rahat bir oturuyordu Oğuz Bey Amca. Bize bakarak: “Toplantınız bitti mi Yavru Yunuslar?” diye sordu. Tarzan yanıt verdi: “Bitti Oğuz Bey Amca, bitti! Şimdi de dağlara tırmanacağız.” “Yaa! Öyle mi?” “Evet Oğuz Bey Amca.” “Dikkat edin de kurtlara kaptırtmayın kendinizi.” Tarzan, yine kendine güvenir konuştu: “Kurtlar mı? Kurtlar bize hiçbir şey yapamaz.

Biz, Yavru Yunuslar Ekibi'yiz." "Karşılaşmada anlaşılır bu..." Melisa, çekingen sordu: "Kurt mu oluyor buralarda?" Arkadaşımızın çekingenliği güldürmüştü bizi..."(YYE, s.113, Aile Güvenliği)

"...Oradakilerin hiçbiri şimdiye değin öylesi şaşkınlık yaşamamışlardı belki de. Karate Kid, yan merdivenleri hızla inip vardı aşağıya. Sordu, "Bisikletim kırıldı mı?" Tarzan yanıt vermedi. Aşağıya inen ikinci kişi, Oğuz Bey Amca oldu. Tarzan'ı koltuk altlarından tutup yere indirdi. Sonra da bisikleti çekip çıkardı kumdan. Tekerlekler akıllı uslu dönüyordu. Yaşlı adam: "Ah evladım, ah! Ah Fuat, ah! Niçin bunca hızlı pedal çevirdin? Düzlüğün sonunun boşluk olduğunu görüyorsun. Niçin fren sıkmadın? İyi ki bir yerine bir şeycikler olmadı!" diye konuştu. Aşağıdakiler yanımıza geldiler. Oğuz Bey Amca, torununun mavi bisikletini yukarıya çıkarıp yine duvara dayadı. Artık orada beklenemezdi. Uzaklaşmalı, bu şaşırtıcı, korkutucu olayın etkisinden arınmalıydık..."(YYE, s.115, Aile Güvenliği)

"...Bayırı tırmanıp çukuru, ağaçları aşağıda bıraktık. Rambolar'ın evinin kıyısından geçerek, bizim eve ulaşan toprak yola çıkmıştık. Yol boyunca yürüdük. Evlerinin karşısına gelince; Rambo'yla Tarzan gruptan ayrıldılar. Kahvaltı edip büyük kayanın yanına geleceklerdi. Denize girecektik. Bizim eve yaklaşırken, Melisa'nın annesi Zehra Abla karşıladı bizi. Genç anne: "Nerelerde kaldınız çocuklar? Çok gezdiniz, çok! Sizleri gözetledim durdum merak içinde," dedi..."(YYE, s.124, Aile Güvenliği)

İyiliğe Karşılık Vermek

"...Ben kendilerini koruyarak iyilikte bulunmuştum. Ağaçlar insanın iyiliği altında kalmazlar. Şimdi bana hep iyilikte bulunuyorlar. Yaz boyunca gölge verip bizi güneşin yakıcılığından koruyorlar. Dallarna kuşlar konuyor arada. Ötüşmeleri müzik oluyor kulaklarımızda. Bunca diyar gezmiş, bunca ağaç görmüş ben Evliya Çelebi; böylesine mutluluk verici bir oturma yeri, böylesine doğal bir şemsiye görmediğimi söyleyebilirim. Derim ki; keşke herkes ağaca karşı böyle saygılı, böyle koruyucu olsa. O zaman dünyamızın ağaçları mutlu olurdu. Mutlu ağaçlar, bizi mutlu eder. Böylece biz insanlar, daha güzel, daha mutlu bir dünyaya kavuşmuş olurduk..."(YYE, s.37, İyiliğe Karşılık Vermek)

Sağlıklı Olmak

Sağlıklı olmak, kişinin işinde bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan arınmış olması demektir.

"...Marmara Adası; mermerli bir yapıya sahip olduğundan, nemsizdir. Süs eşyası yapımında, salonlarda, merdivenlerde kullanılan kıymetli taş mermer; nemi çekme, emme özelliğine sahiptir. Böylece çevreyi nemder arındırır. Sağlıklı bir hava oluşturur. Hem deniz ortasında hem de nemsiz hava içinde olması, Marmara Adası'nın değerini artırır. İnsanlar romatizma hastalığına yakalanmazlar. Romatizmalılar bu adaya gelmek isterler. ' Geçmiş yıllarda İstanbul'un mermerlerinin buradan gittiği gibi, çırası da bu adadan gidermiş. Bildiğin gibi çıra, çam ağacının gövdesinden elde edilir. 'Marmara çırası gibi yanmak' bu adanın çırasıyla ilgili bir deyimdir..."(YYE, s.18, Sağlıklı Olmak)

"...Ben bunu uygun bulmadım. Kendisine dedim ki: "Bence şu tepelere tırmanmalı, bol bol yüzmeli, uzun yürüyüşlere çıkmalı. Gelişme çağında olan birinin yiyeceklerde kısıntıya yönelmesi uygun değildir Onur," dedim..."(YYE, s.32, Sağlıklı Olmak)

"...Oğuz Beyin yanında güler yüzlü eşi, "Onur" adında bir de torunu bulunuyordu. Onur daha on bir yaşında bir çocuk ama; ziyadesiyle gelişmiş, kiloça fazlalık gösteren tombul, sevimli biriydi. Onun da yüzünden gülümsemeler eksik olmuyordu. Öğrendiğime göre; Onur kilolarından arınmak için diyet uyguluyormuş, yemekte kısıntıya gidiyormuş. Ben bunu uygun bulmadım. Kendisine dedim ki: "Bence şu tepelere tırmanmalı, bol bol yüzmeli, uzun yürüyüşlere çıkmalı. Gelişme çağında olan birinin yiyeceklerde kısıntıya yönelmesi uygun değildir Onur," dedim..."(YYE, s.32, Sağlıklı Olmak)

“...Bu onların insanlığına yakışır mı? Asıl zehirli olanlar, asıl tehlikeliler; akreplerdir, akrepler! Parmak kadar bir akrep; koskocaman insanı ısırırsa zehirler, öldürür. Onlar çarşaf aralarına saklanmayı bilen, tehlikeli böceklerdir. Saklandığı yerde, uygun zaman kollar. İğnesini batırıp zehirini akıtır yataktakine. Aliğa’da çok işçi arkadaşımı zehirledi akrepler. Öylelerini hemen arabaya alır, hastaneye ulaştırırdık. Kurtulan da olurdu, ölen de. Ama hiçbir zaman yılan zehirlenmesinden ölenimiz olmadı baraj çalışmaları sırasında. Çünkü bizim memleketimizin yılanlarının büyük çoğunluğu zehirsizdir. Gereksiz bir korku, gereksiz bir soğukluk duyar bizim insanlarımız yılanlarımıza karşı. Aliğa’da, baraj çalışmalarımız sırasında, koca bir çevrenin toprağını altüst ettik. Yılanların yurdunu yuvasını bozduk! Mutsuz oldu yılanlar. Yine de insanlarımızı zehirlemedi, kimseyi mutsuz etmedi hayvancıklar. Bizde koca koca insanlar bile; küçük yılanlardan korkar, kaçarlardı. Ne gereksiz bir korku, ne gereksiz bir kaçış! Bir gün Avşa’nın Yiğitler Köyü’nde bir kahvehanedeyiz...”(YYE, s.39, Sağlıklı Olmak)

“... “Çeşit biriktirmeye çalışıyorum,” dedim. “Zamanla birikir. Biraz da yüz. Yüzmeni ilerlet. Hazır olanak bulmuşken; kaslarını, ciğerlerini çalıştır ki gelişimin sağlıklı olsun.” “Yüzüyorum. Toplama işi bitince, denize giriyorum ya,” dedim. “Yeterli değil. Daha çok yüzmelisin. Ama sen denizi unutuyorsun çoğu zaman. Seni ilgilendiren kumların içinde olanlar. Kıyı boyuna atılmışlar,” dedi...”(YYE, s.67, Sağlıklı Olmak)

“...Meyve ağaçları, ilaçlanmayı beklerler bizden. Eğer ağaçtan ilacı esirgersek; ağacın verim gücü düşer. Onların verimsizliği, bizim zararımızdır. Hele zeytin ağaçları; yirmi günde bir ilaç beklerler bizden. Kışın haşereler ağaç gövdesinde, dallarda toplanır. Kabuklu bit, kara hoşnil gibi kabuklu haşereler, parazit varlıklardır. Gelip ağaca yapışırlar. Onun verimini düşürücü olurlar. Karıncalar da ağaca parazit taşır. O parazitler ağaçta gelişsin, sonra da gelip almak için yaparlar ağaca parazit taşımayı Meyve ağaçlarının çoğunluğu mayısta çiçek açar...”(YYE, s.79, Sağlıklı Olmak)

“...Uymayanı cezalandırmak gerekir. Örneğin, oyunlara almama, aranızdan çıkarma cezaları verebilirsiniz öylelerine.” Yanıt vermedik. Suskunluk yaşadık. Memduh Amca dedi ki: “Ekip kararlarına uymayı antla pekiştirmelisiniz.” Biz bunu düşünmemiştik işte... Yaşlı adam dönüp, aceleci yürüdü. O gözden yitinceye değin baktık ardından. Onu gözden yitince, ant konusu geldi gündeme. Hangi kurallarımız olacaktı ki o kurallara uymak için ant içelim? Konuşarak, tartışarak şu kuralları saptadık: 1. Tüm üyeler; Yavru Yunuslar Ekibi’nin tüm kararlarına uymayı baştan kabul ederler. 2. Uymamız gereken kurallarımız şunlardır: a. Günlük çizelgeye her üye uymak zorundadır. b. Büyüklere yardımcı, küçüklere koruyucu olunacaktır. c. Ekip içinde her türlü etkinliklerde yardımcı olunacaktır. ç. Üye olarak sigara içilmeyecektir. Büyüyünce de sigara içmemek sürdürülecektir. d. Çevre kirlenmeden kaçınılacak, çevre korunmasına özen gösterilecektir. e. Yavru Yunuslar Ekibi’nin her üyesi; bir çevreci, bir yeşilci olduğunu unutmayacaktır. f. Alınan kararlar gizli tutulacak, ekip dışındakilere söylenmeyecektir. g. Yavru Yunuslar Ekibi’nin parolası olacaktır. Sorulduğu zaman üyeler, parolayı söyleyeceklerdir...”(YYE, s.96, Sağlıklı Olmak)

“...En küçüğümüz Sevgi: “Ben acıktım. Evimize gidiyorum,” dedi...”(YYE, s.100, Sağlıklı Olmak)

“...O zaman başkan olarak dedim ki: “Şimdi evlere dağılalım. Karnımızı doyurduktan sonra deniz kıyısında toplanalım. Toplanacağımız yer Onurlar’a giderken gördüğümüz kocaman kayanın yanı olacak. Orası sığ. Yüzmek, ebeleme oynamak için en uygun yer.” O sıra Nadide Teyze’nin sesini duyduk: “Heey Nihat, Fuat! Acıkmadınız mı? Kahvaltı hazır. Hemen gelin.” Arkadaşlarımızın babaannesi ötede, ağaçların altındaydı. Boyu olduğundan da kısa görünüyordu. Fuat yanıt verdi: “Acıktık babaanneciğim, acıktık.” “Gelin öyleyse. Hem siz güneş altında kalmışsınız. Sürekli güneşte kalmak, hasta eder insanı.” Fuat, “Biz buraya oturduğumuzda gölgelikti babaanneciğim.”...”(YYE, s.100, Sağlıklı Olmak)

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırma kapsamında incelenen 10 kitabın genel analizi Schwartz'ın Değer Sınıflaması'na göre yapılmıştır. 10 eserde toplam 2301 değer tespit edilmiştir. Bulgular analiz edilirken Schwartz'ın Değer Sınıflaması'na belirlediği 10 ana değer 57 alt değer boyutundan hareketle incelenmiş ve yorumlanırken bu değerlerden yararlanılmıştır.

Cılga'nın incelenen tüm romanlarında tespit edilen değerler, bu değerlerin eserlerde işlenme sıklığı ve yüzdelik dilim olarak tablo 5.1 'de gösterilmiştir.

Tablo 5 1 İncelenen Tüm Eserlerin Değer Çözümlemesi

Genel Değerlerin Oranı

Değer Boyutu	N	F	%
Güç	2301	254	11,04%
Başarı	2301	115	5,00%
Hazcılık	2301	216	9,39%
Uyarılma	2301	146	6,35%
Özyönelim	2301	515	22,38%
Evrenselcilik	2301	139	6,04%
Yardımseverlik	2301	314	13,65%
Geleneksellik	2301	126	5,48%
Uyum	2301	274	11,91%
Güvenlik	2301	202	8,78%

Yukarıda verilen tablo yorumlandığında Cılga'nın taranan on kitabında on ana değer hepsinin tespit edildiği görülmüştür. Bu değerler şunlardır: “özyönelim”, “yardımseverlik”, “uyuma”, “güç”, “hazcılık”, “güvenlik”, “uyarılma”, “evrenselcilik”, “geleneksellik” ve “başarı”dır.

Cılga'nın çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilen çocuklar romanları değer aktarımı açısından incelendiğinde, on romanda iki bin üç yüz bir değer tespit edildiği görülmüştür. Bu değerler on ana değer altında yer alan elli altı alt değer kategorisine göre incelenmiş ve belirlenmiştir. Buna göre; “Özyönelim” 515 frekans ve 22,38'lik yüzde

ile incelenen eserlerin sekizinde ilk sırada yer almaktadır. Devamında 314 frekans ve 13,65’lik yüzde ile “yardımseverlik”, 274 frekans ve 11,91’lik yüzde ile “uyuma”, 254 frekans ve 11,04’lik yüzde ile “güç”, 216 frekans ve 9,39’luk yüzde ile “hazcılık”, 202 frekans ve 8,78’lik yüzde ile “güvenlik”, 146 frekans ve 6,35’lik yüzde ile “uyarılma”, 139 frekans ve 6,04’lik yüzde ile “evrenselcilik”, 126 frekans ve 5,48’lik yüzde ile “geleneksellik” ve en son da 115 frekans ve 5’lik yüzde ile “başarı” yer almaktadır.

Değer çeşitliliğine göre eserler incelendiğinde en fazla değer çeşitliliğinin görüldüğü eserler “Yavru Yunuslar Ekibi, Yaramazlar Kuyusu, Dokunduğun Altın Olsun, Beyaz Dinlence, Çiftlikteki Yabancı” olduğu görülürken değer sıklığı nicelik olarak az olan “Sesini İsteyen Kurbağa, Öfkeli Boğa, Masa Üstünde Kavga, Özgürlüğün En Yücesi, Gülümseyen Sokak ” gibi romanların değer çeşitliliği bakımından az olduğu görülmüştür.

Cılga’nın romanlarındaki değerler tablo 5.1 ekseninde tek tek ele alındığında şu sonuçlara ulaşılır:

Tablo 5 2 ncelenen Tüm Eserlerin Shwartz’ın Değer Sınıflamasına Göre Karşılaştırmalı Değer Çözümlemesi

	1. BD	2. ÇY	3.DAO	4. GS	5. MÜK	6. ÖB	7. SEİK	8. ÖEY	9. Y K	10. YYE	GENEL
Güç	11,57	19,72	7,42%	16,18%	14,02%	11,73	4,55	6,8	15,82	5,07	11,04%
Başarı	1,12	4,59	12,37%	6,62%	4,27%	0,56	3,03	6,12	6,21	3,66	5,00%
Hazcılık	15,3	10,55	7,77%	8,09%	6,71%	8,38	6,57	4,76	7,63	12,96	9,39%
Uyarılma	11,19	4,59	5,65%	2,94%	4,27%	7,82	3,03	6,8	5,08	8,73	6,35%
Özyönelim	16,79	16,51	19,43%	6,62%	23,78%	21,79	24,24	27,89	29,66	27,61	22,38%
Evrenselci	3,36	7,8	7,77%	9,56%	8,54%	7,26	5,56	4,08	2,54	7,04	6,04%
Yardımsev	14,93	9,17	11,66%	18,38%	10,98%	15,08	17,68	16,33	14,12	11,83	13,65%
Gelenekse	3,73	4,59	7,07%	6,62%	5,49%	3,35	13,64	8,84	2,26	3,94	5,48%
Uyum	15,67	9,17	10,95%	11,76%	9,15%	15,08	11,11	13,61	10,73	12,11	11,91%
Güvenlik	6,34	13,3	9,89%	13,24%	12,80%	8,38	10,61	4,76	5,93	7,04	8,78%

Eserlerde yer alan değerlerin 515 sıklıkla ve 22,38’lik yüzdelik ile “özyönelim” değer boyutu yer almaktadır.

“Özyönelim”, düşünce ve eylemde bağımsızlığı dikkate almaktadır. Beş alt değer türünden -“yaratıcılık, özgürlük, kendi amaçlarını seçme, meraklı, bağımsız”- oluşturmaktadır (Schwartz, 2006). Bu eserler aracılığı ile çocuklara kazandırılmak istenen değerlerden sıklığı en fazla olan ilk değer “özyönelim” değeridir. Özellikle “Yarmazlar Kuyusu” kitabında “özyönelim” değer boyutuna diğer eserlere nazaran daha fazla yer verildiği görülmüştür. Eserde tespit edilen değerlerin %29,66’sı “özyönelim” değerine aittir. “Gülümseyem Sokak” adlı

kitapta diğerk kitaplarına göre "özyönelim" değerk boyutuna daha az yer vermiştir. Kitapta belirlenen değerkler yüzde 6,62 ile “özyönelim” değerkidir.

"Gülümseyen Sokak" adlı eser bir sokağın yeniden renklendirilmesini konu alırken, "Yaramazlar Kuyusu" bir çocuğun düştüğü kuyudaki maceralarını konu almaktadır. İki eserde Toplumsal odak ve kişisel odak noktalarının belirlenmesi “özyönelim” değerklerinin sıklığı ile örtüşmektedir (Zacharopoulos, G., Shenhav, A., Constantino, S., Maio, G. R. ve Linden, D. E., 2018).

Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) özyönelim değerkinin öğretmen adayları için yaptıkları çalışmalarda önemli bir yer tuttuğunu belirtmektedirler. Abbas Cılga hayatının büyük bir bölümünü öğretmenlik yaparak geçirmiştir. Yazarın romanlarında “özyönelim” değerkine ilişkin bulguların sıklığı tespit edilmiştir. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı'nın (2008) araştırması ile bu araştırmanın sonuçları karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Öğretmenler açısından araştırmacıların bu tespiti ile araştırmamıza konu olan yazarın kaleme aldığı eserlerdeki “özyönelim” verileri örtüşmekte ve birbirini desteklemektedir.

“Özyönelim” değerkinin alt değerkleri çocuk edebiyatının aşağıdaki amaçlarıyla örtüşmektedir. Yaratıcı olarak hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, merak ile insanlara ve çevreye duyarlı olma bilincini geliştirmek, özgür olmak ile düşündüklerini ve hissettiklerini yazarak ifade etme isteğı uyandırmak, kendi amaçlarını seçme, bağımsız olma, özsaygı alt değerkleri olan güzellik ve estetik gibi duyuşsal ihtiyaçları karşılama gibi amaçlarla eşleşir. Bu durum Abbas Cılga'nın eserlerindeki değerk sıklığının çokluğu çocuk edebiyatının amaçları ile olumlu bir uyum içinde olduğunu desteklemektedir.

“Yardımseverlik” değerk boyutu “özyönelim” değerkini takip etmekte bu değerk 314 frekans ve 13,65 yüzdalik dilimdedir. Bu değerk boyutu dokuz alt değerk türünden (manevi yaşam, bağışlayıcı olma, dürüstlük, yardımseverlik, sadık olma, sorumluluk, anlamlı yaşam, gerçek dostluk, olgun sevgi) oluşmaktadır. Eserler aracılığı ile çocuklara kazandırılmak istenen ikinci değerk ise "yardımseverlik" değerkidir. Yardımseverlik değerkinin alt maddeleri olan manevi yaşam, bağışlayıcı olma, dürüstlük, yardımseverlik, sadık olma, sorumluluk, anlamlı yaşam, gerçek dostluk, olgun sevgi ile çocuk edebiyatı amaçlarından olan insana ve çevreye karşı duyarlı olma bilinci kazandırma, kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunma ve çocuğı

sosyalleştirme amaçlar ile paralelik göstermektedir. Yardımseverlik değeri diğer insanlar ile kuracağı ilişkileri öncelemektedir.

"Yardımseverlik" değer boyutuna "Gülümseyen Sokak" kitabında araştırmaya konu olan diğer eserlere göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Romanda belirlenen değerlerin %18,38'i "yardımseverlik" değerine aittir. "Masa Üstündeki Kavga" romanında ise "yardımseverlik" değer boyutuna çok az yer verilmiştir. Romanda tespit edilen değerlerin %10,98'i bu değere aittir.

Aktan'ın (2012) "100 Temel Eserlerde Yer Alan Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlerin Uyumunu" başlıklı çalışmasında kitaplarda en çok yer alan değerler arasında "yardımseverlik" değerinin yer aldığını belirtmiştir. Bu açıdan "yardımseverlik" ile ilgili bulgular araştırmayı destekler niteliktedir. Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı" adlı çalışmasında öğretmenlerin genel olarak "evrenselcilik", "güvenlik" ve "iyilikseverlik" değerlerine en yüksek önemi verdiklerini belirtmiştir. Abbas Cılga'nın öğretmen olması ve incelenen romanlarında "iyilikseverlik" bulunmasına ilişkin bulguların sıklığı örtüşmekte ve destekler niteliktedir.

Kuru'nun (2016) "Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında "yardımseverlik" doksan iki sıklıkta ikinci sırada yer almaktadır. Eserlerdeki iyilikseverliğin genel sıklığı araştırmayla benzerlik göstermektedir.

"**Uyum**" değeri "yardımseverlik" değerini takip etmekte ve değer boyutu 274 frekans ve 11,91 yüzdelik dilim ile yer almaktadır. Bu değer boyutu toplam dört alt değer türünden (itaatkârlık, anne babaya ve yaşlılara değer verme, kibarlık, kendini denetleyebilmek) oluşmaktadır. Romanlar aracılığıyla çocuklara kazandırılmak istenen değerlerden üçüncüsünün de uyum olduğu görülmüştür.

Özellikle "Beyaz Dinlence" kitabında "uyum" boyutuna diğer romanlara göre daha fazla yer verilmiştir. Romanda belirlenen değerlerin %15,67'si "uyum" değerine aittir. "Masa Üstündeki Kavga" kitabında "uyum" değer boyutuna en az yer verilmiştir. Eserde tespit edilen değerlerin %9,15'i bu değere aittir.

“Güç” değeri “uyum” değerini takip etmektedir. Güç değeri boyutu 254 frekans ve 11,04 yüzdelerlik dilim ile yer almaktadır. Bu değeri boyutu dört alt değeri türünden (sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek) oluşmaktadır. Rastgele seçilen romanlardan elde edilen dördüncü değeri “güç” değeri olduğu görülmüştür.

Özellikle "Çiftlikteki Yabancı" kitabında "güç"ün değeri boyutuna diğer eserlere göre daha fazla yer verilmiştir. Romanda bulunan değerlerin %19,72'si "güç" değerine aittir. Öte yandan “Sesini İsteyen Kurbağa” kitabında “başarı”nın değeri boyutuna çok az yer verilir. Eserde tespit edilen değerlerin %4,55'i bu değere aittir.

“Hazcılık” değeri boyutunu “güç” değerini takip etmektedir. Hazcılık değeri boyutu, 216 frekansla ve 9,39 yüzdelerlik dilim ile yer almaktadır. Bu değeri boyutu, üç alt değeri türünden (zevk, yaşamdan zevk almak, isteklerine düşkün olmak) oluşmaktadır. Romanlar aracılığıyla kazandırılmak istenen değerlerin beşincisi “hazcılık” değeri olduğu görülmüştür.

Özellikle "Beyaz Dinlence" kitabında "hazcılık"ın değeri boyutuna diğer eserlere göre daha fazla yer verilmektedir. Eserde tespit edilen değerlerin %15,3'ü "hazcılık" değerine aittir. "Özgürlüğün En Yücesi" kitabında "hazcılık" değeri boyutuna çok az yer verilmiştir. Eserde tespit edilen değerlerin %4,76'sı bu değere aittir.

Akkaya'nın (2014) Schwartz Değerler Ölçeği'ne göre incelediği 18 Keloğlan masalı çalışmasında “zevk”e 15 sıklıkta yer almaktadır. Bu oran araştırmayla örtüşmemektedir. Ancak, değeri hiyerarşik düzeni açısından yakındır.

“Güvenlik” değeri boyutu “hazcılık” değerini takip etmektedir. Güvenlik değeri boyutu ise 202 sıklık ve 8,78 yüzdelerlik dilim ile yer almaktadır. Bu değeri boyutu yedi alt değeri türünden (ulusal güvenlik, bağlılık duygusu, iyiliğe karşılık vermek, toplumsal düzenin sürmesini istemek, aile güvenliği, sağlıklı olmak, temiz olmak) oluşmaktadır. Romanlarda çocuklara kazandırılmak istenen altıncı değeri “güvenlik” değeri olduğu görülmüştür.

"Çiftlikteki Yabancı" kitabında "güvenlik" değeri boyutuna diğer eserlere göre daha fazla yer verildiği gözlemlenmiştir. Romanda tespit edilen değerlerin %13,3'ü "güvenlik" değerine aittir. “Özgürlüğün En Yücesi” kitabında, “güvenlik” değeri boyutuna çok az yer vermiştir. Eserde tespit edilen değerlerin %4,76'sı bu değere aittir.

“**Uyarılma**” değer boyutu “güvenlik” değerinden sonra gelen gelmektedir. Bu değer değer boyutu ise 146 frekansla ve 6,35 yüzdelerik dilim ile yer almaktadır. Bu değer boyutu, üç alt değer türünden (cesur olmak, değışken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak) oluşmaktadır. Çocuklara roman yoluyla kazandırmak istenilen değerlerin yedincisinin “uyarılma” değeri olduğu görölmüşür.

Özellikle “Beyaz Dinlence” kitabında “uyarılma”nın değer boyutuna diğer eserlere göre daha fazla yer verilmiştir. Eserde tespit edilen değerlerin %11,19'u "uyarılma" değerine aittir. “Gölümseyen Sokak” kitabı ise “uyarılma” değer boyutuna çok az yer verilmiştir. Eserde tespit edilen değerlerin %2,94'ü bu değere aittir.

Yılmaz'ın (2018) çalışmasında cesaret değeri ile 3 frekansla karşılaştığını belirtmiştir. Değerin sıklığının azlığı açısından bu araştırmayla benzerlik göstermemektedir. Kavaklı (2019) yaptığı çalışmada cesaret değerinin 25 frekansla olduğunu belirtmiştir. Araştırma kapsamında bu değerin frekansı daha yüksek olduğu için bu araştırma ile benzerlik göstermektedir.

“**Evrenselcilik**” değer boyutu “uyarılma” değerini takip etmektedir. Evrenselcilik değer boyutu, 139 frekans ve 6.04 yüzde ile yer almaktadır. Bu değer boyutu dokuz alt değer türünden (sosyal adalet, barış içinde bir dünya, erdemli olmak, güzel bir dünya, çevreyi korumak, açık fikirli olmak, eşitlik, doğayla bütünlük, iç huzur) oluşmaktadır. Çocuklara roman yoluyla kazandırmak istenilen değerlerden sekizincisinin “evrenselcilik” değeri olduğu görölmüşür.

Özellikle "evrenselcilik" değer boyutuna " Gölümseyen Sokak" kitabında diğer romanlara göre daha fazla yer verilmiştir. Romanda bulunan değerlerin %9,56'sı "evrenselcilik" değerine aittir. "Yaramazlar Kuyusu" kitabı ise "evrenselcilik" değer boyutuna çok az yer vermektedir. Eserde tespit edilen değerlerin %2,54'ü bu değere aittir.

Çalışkan'ın (2016) "İlköğretim 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Dünya Edebiyatına Ait Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında 30 kitap 25 değere göre incelenmiştir. Eserlerde en çok kullanılan değerlerin adalet, eşitlik ve barış olduğu belirtilirken, bu araştırmanın “evrenselcilik” değer aktarımıyla tezat oluşturduğu görölmüşür.

“**Geleneksellik**” değer boyutu “evrenselcilik” değerini takip etmektedir. Geleneksellik değer boyutu, 126 frekans ve 5.48 yüzde ile yer almaktadır. Bu değer boyutu altı alt değer türünden (bana düşen hayatı kabullenmek, ılımlı olmak, dindar olmak, alçak gönüllü olmak,

geleneklere saygılı olmak, mahremiyete ve özel haklara saygı) oluşmaktadır. Romanlarla çocuklara kazandırılmak istenen dokuzuncu değerin ise “geleneksellik” değeri olduğu görülmüştür.

Özellikle "Sesini İsteyen Kurbağa" kitabında "geleneksellik" değer boyutuna diğer romanlardan daha fazla yer verilmiştir. Romanda bulunan değerlerin %13,64'ü " geleneksellik" değerine aittir. "Yaramazlar Kuyusu" kitabı ise " geleneksellik" değer boyutuna çok az yer vermiştir. Eserde tespit edilen değerlerin %2,26'sı bu değere aittir.

“Başarı” değer boyutu “geleneksellik” değerini takip etmektedir. Başarı değer boyutu, 115 sıklık ve 5 yüzdelik dilim ile “yer almaktadır. Bu değer boyutu dört alt değer türünden (başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak) oluşmaktadır. Romanlarla çocuklara kazandırılmak istenen değerlerin sonuncusunun “başarı” değeri olduğu görülmüştür.

Özellikle "Dokunduğun Altın Olsun" kitabında "başarı" değer boyutuna diğer romanlara göre daha fazla yer verilir. Romanda belirlenen değerlerin %12,37'si "başarı" değerine aittir. " Öfkeli Boğa" kitabı ise "başarı" değer boyutuna çok az yer vermiştir. Araştırmada belirlenen değerlerin %0,56'sı bu değere aittir.

Özbay ve Tayşi'nin (2011) “Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi” çalışmasında çalışkanlık olarak adlandırılan değerin iki frekansla oldukça düşük bir frekansa sahip olduğu belirlenmiştir. Değerlerin sıklık sırası bu araştırma ile örtüşmektedir.

5.2. Sonuç

Bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarlarından biri olarak değerlendirilen Abbas Cılga'nın çocuk romanlarından rastgele seçilen eserler; çocuk ve çocuk edebiyatı özellikleri içerisinde değer aktarma özelliği bağlamında incelenmiştir.

Değerlendirmeye alınan kitaplar 1970 sonrası kaleme alınmış ve yayımlanmıştır. Kitapların kahramanları veya içerdiği konular çocukların dikkatini çekecek özellikte olup genel olarak çocuk kahramanı olan ve yeni durumlar karşısında heyecan ve macera arayışı içindeki kahramanın başından geçen olaylar aktarılmaktadır. Çocuk kahramanlar ebeveynleri veya vasileri tarafından sevilmiş ve korunmuştur. Abbas Cılga'nın eserleri çocuk edebiyatı kapsamında yer almakta ve değerlendirilmektedir.

Çalışmada eserlerin yazarı Abbas Cılga'nın kim olduğunu belirlemek için çeşitli kaynaklar taranmıştır. Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından hazırlanan "Türk Edebiyatı İsimleri Sözlüğü" kapsamında Müzeyyen Altunbay imzalı yazının başlığından yapılan tarama sonucunda yazarın hayat hikâyesine ilişkin bilgilerin bir kısmı diğer kısımları 2012 yılında Nar Yayınları'nda yayımlanmış Hasan Latif Sarıyüce imzalı "Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi"nde yer alan bilgilerden, "Kidga" sitesinde yer alan çocuklar için eser üreten yazarların değerlendirildiği maddede başlıklarından, araştırmacı Yakup Kadri Bozalıoğlu'nun Abbas Cılga'nın ölüm yıldönümü anısına kaleme aldığı "Sivas'ın Önemli Bir Değeri Abbas Cılga" başlıklı hatıra yazısından elde edilmiştir.

1935 yılında Sivas'ın Kangal ilçesinde dünyaya gelen roman ve hikâye yazarı, Yıldızeli Pamukpınar Köy Enstitüsü'nden mezun olmuş, ilkokul öğretmeni, yönetici ve ilköğretim müfettişi olarak çalışmıştır. Eğitimine devam etmiş ve yükseköğrenimini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde Pedagoji Bölümü'nü tamamlamıştır. İstanbul Kız Lisesi'nden öğretmen olarak emekli olmuş ve İstanbul'a yerleşmiş ve Temmuz 1996 yılında burada hayata gözlerini yummuştur.

Yazarın mezunu olduğu Köy Enstitüsü çatısı altından çocukları önceleyen birçok romancı, hikâyeci ve çeşitli nice yazarlar yetişmiştir. Köy Enstitüleri'nden mezun olmuş ve edebiyat alanında birçok eser ver vermiş yazarlar şunlardır: Fakir Baykurt, Pakize Türkoğlu, Ayşe Baysal, Talip Apaydın, Mahmut Makal, Dursun Akçam, Mehmet Başaran, Emin Özdemir, Yusuf Ziya Bahadınlı, Adnan Binyazar, Ümit Kaftancıoğlu, İlyas Küçükcan.

Abbas Cılga çocuk edebiyatı alanında yazdığı edebî çalışmalarla tanınmıştır. Çocuk edebiyatı kapsamında aldığı ödüller vardır. 1973 yılında "Han Yaptırma Yarışı" adlı eseriyle "Arkin Çocuk Edebiyatı Ödülü"nü, "Küçük Hakan" oyunu ile "Türk Ticaret Bankası Çocuk Oyunları Ödülü"nü almış ve 1979 yılında da İMBÖ" adlı çocuk oyunu ile "Dünya Çocuk Yılı/Milliyet Çocuk Oyunları" ödülüne layık görülmüştür. "Dedemin Öyküsü" ile 1979 "Kültür Bakanlığı Çocuk Edebiyatı Yarışması"nda üçüncülük ödülünü almıştır.

Belirtilen kaynaklar dışında yazarın hayatı, aldığı ödüller hakkında detaylı, düzenli ve ayrıntılı bilgilere ulaşılamamıştır. Abbas Cılga, çocukların eğitimine yönelik pek çok eser yazmasına rağmen kendisi ve eserleri hakkında akademik düzeyde bir çalışma yapılmamıştır.

Bu durumun nedeni olarak, söz konusu yazarın isim benzerliği nedeniyle literatürde diğer kişilerin yanında geri planda kalması ya da bu kişilerle karıştırılması düşünülmektedir.

Çeşitli sosyal medya hesap sahipleri tarafından Abbas Cılga hakkında çocukluğunda okuduğu ve unutamadığı ilk kitabın yazarı, çocuklara tavsiye edilebilecek bir yazar olarak bahsedilmiş, duygularını anlatırken Cılga'nın kitapları içinde yer alan şiirlerinden şiir kesitleri paylaştığı görülmüştür. Kullanıcıların kendi çocukluk anılarını anımsarken Cılga'nın eserlerinde anlattığı ev ve yaşantı halleri, kullanıcılar tarafından dile getirilmiştir.

Cılga'nın eserlerine baktığımızda çocuklarda okuma, dinleme, konuşma, yazma gibi pek çok beceriyi teşvik eden unsurların olduğu görülmektedir. Edebi eserlerinde konu ile ilgili tema ve kavramları kısa ve sade anlaşılır bir üslupla anlattığı görülmektedir. Eserleri içerik açısından değerlendirildiğinde, yazarın yazılarında çocuk edebiyatı için ve temel beceri, değerler eğitime yönelik zengin içeriklere yer verildiği ve çeşitli genel kültür içeriklerine de yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eserlerde ele alınan konuların, durum ve olayların çocuklar tarafından daha açık ve anlaşılır olması için somutlaştırıcı olay kurgularına yer verilmiş keşfetme duygusunu teşvik etmek için metin içerisine gizlenmiştir. Yazarın değerler ve karakter eğitime dair pek çok detayı çocuklara hissettirme, sezdirme çabası, onun çocuklara yönelik değer aktarımına önem verdiğinin bir kanıtı, çocuk yetiştirme konusunda kaleme aldığı pek çok eser kaleme almış olması da onun aktif bir eğitim anlayışını benimsediğini göstermektedir.

Araştırmanın, araştırma problemi ve değerlendirmesi hakkında çıkarılan genel sonuçlar şunlardır.

Araştırmanın birincil amacı olarak incelenen on romanın genel bir çözümlenmesi ve değerlendirilmesi Shwartz'ın Değer Sınıflaması'na göre yapılmıştır. Bu çalışmada toplam alt 57 değer boyutunda 2301 değer yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre; Shwartz'ın Değer Sınıflaması'nda yer alan temel 10 değere yükledikleri önem açısından Abbas Cılga'nın incelenen romanlarında sırasıyla "özyönelim", "yardımseverlik", "uyuma", "güç", "hazcılık", "güvenlik" "uyarılma", "evrenselcilik", "geleneksellik" ve "başarı" değerleri yer almaktadır.

Bireysel ve toplumsal düzenin korunması açısından bireyler ve toplumların değerlere bakış açıları farklılık gösterebilmektedir. Değerler arasında üstünlük ve öncelik ilişkileri vardır.

Ahlaki değerler bireyin benlik değerini aşarken, bireyin temel değerlerini kendisi belirleyebilmektedir (Yiğittir ve Öcal, 2010; 409).

Bu araştırma Shwartz'ın Değer Sınıflandırması'nda değerlerin sıralanması ile anlamlı bir benzerlik olduğunu desteklemektedir. Abbas Cılga'nın Schwartz Değerler Ölçeği'ne göre incelenen 10 romanında en yaygın değerler sırasıyla " özyönelim", "yardımseverlik", "uyma" ve "güç" değerleridir.

Bu dört değerden “özyönelim” bireyin kendi amacı, merakı, yaratıcılığı ve özgürlüğüdür; düşünce ve eylemde bağımsızlığa meyletmektedir; “Güç” değeri, bireyin sosyal konumunun sağlamlaştırılması ve sosyal ve otoritenin kazanılmasıdır.

Diğer iki değer ise yakın çevredeki insanların değerlerini dikkate almak, yakın çevrenin refahını gözetmek ve geliştirmek; diğer insanlara ve onların beklentilerine zarar gelmesini önlemektir. Shwartz'ın Kuramsal modelinde; “özyönelim”, “yardımseverlik”, “uyma”, “güç” değerlerinin tersi yönde olan “güvenlik”, “başarı”, “uyarıma”, evrensellik ve “geleneksellik” değerlerinin sıklığının az çıkması kuramsal modeldeki uzak düşen değerlerin sıklık farkının fazla olacağı görüşünü desteklemektedir.

“Özyönelim” değeri, 10 eserden 8'inde ilk sırada yer almaktadır. “Özyönelim” değeri, bireyin düşünce ve eylemdeki bağımsızlığına dayanmaktadır. Odak kaygısından uzak, bireyin kazanma hedeflerini desteklemek; benlik genişlemesi ve büyümenin desteklenmesini öncelemektedir. Abbas Cılga, romanlarında bu değere sıklıkla yer vermesi kişisel odaklanmaya önem verildiğini göstermektedir.

“Yardımseverlik” değeri, kişinin yakınlarının iyilik hali ile ilgilenmesine ve onları geliştirmesine dayanır. Bireyin kaygısız, kazanç hedeflerini desteklemek; Kendini genişletme ve büyümenin desteklenmesine öncelik verir. Abbas Cılga, eserlerinde "özyönelim" değerinden sonra bu değere de sıklıkla yer vermesi, onun bireysel bir odaktan sonra insanın içinde yaşadığı toplumla nasıl ilişki kurabileceğini ve onu etkileyebileceğini önemsedini göstermektedir.

“Uyma”, “yardımseverlik”ten sonra en sık görülen üçüncü değerdir. “Uyma” değeri; kaybolan amaçların önlenmesi ve kişinin tehditlere karşı korunması esasına dayanır. Abbas Cılga, eserlerinde "yardımseverlik" değerinden sonra bu değere de sıklıkla yer vermesi, onun

bireysel bir odaktan sonra insanın içinde yaşadığı toplumla nasıl ilişki kurabileceğini ve onu etkileyebileceğini önemsediğini göstermektedir.

“Güç” değeri “uyuma” değerinden sonra en fazla sıklığa sahip dördüncü değerdir. “güç” değeri kişisel kaygıları; kayıp amaçların önlenmesi ve tehditlere karşı kişinin korunmasını esas almaktadır. Abbas Cılga’nın eserlerinde bu değere sık sık yer vermesi kişisel odağın önemsendiğini göstermektedir. Kişisel çıkarların ve özelliklerin açıklanmasında önemli bir yere sahiptir.

Shwartz’ın Değer Sınıflaması’na göre incelenen romanlarda ortaya çıkan diğer değerler sırasıyla "hazcılık", "uyarılma", “evrensellik”, " geleneksellik" ve "başarı"dır. Bu öncelik sıralamasına genel benzerlik, evrensel değerlerin uyarlanabilir işlevlerinden, toplumların ortak gelecek kaygısı ve “paylaşılan insan doğası” etrafında şekillenmesinden kaynaklanmaktadır (Campbell, 1975; Parsons, 1951; Schwartz ve Bardi, 1997).

Bu araştırmada da "özyönelim" değerinin ilk sıralarda yer alması, Persons’un (1951) değerlerin izleyici davranışlarını güdülediği ve kontrol ettine önemli bir örnektir. “Özyönelim” değeri, bireyin öz farkındalığını artırması ve sorgulamayı (merakı) bünyesine katması açısından, bireyin grup dışında durarak yeri geldiğinde düşünce ve eylem olarak hareket etmesini kolaylaştırmaktadır. Birey sürekli bir takipten uzaklaştırılır ve otokontrol sisteminin mekanikleşmesini, toplumda kıymet barındıran bir konuma gelmesini teşvik etmektedir.

“Özyönelim”den sonra gelen “yardımseverlik” ve “uyuma” değerleri, toplumsal yapının inşası ve korunması için bireyden topluma uzanan bir yapının ortaya çıkmasına kolaylık sağlamaktadır. Grup üyeleri arasında iş birliği ve destekleyici ilişkiler geliştirmek; grupla olumlu bağlanma ve etkileşimi artırabilir. Grubun ihtiyaçları için öncelik olarak bireyin kişisel gelişimini teşvik etmek; bireyin benlik saygısını pekiştirmesi, kendi varoluşsal sorunlarına cevap verebilecek bir donanıma ulaşması, grubun birçok eylem ve düşüncede tasarruf etmesini kolaylaştıracaktır.

“Güç” değeri dördüncü sırada gelmektedir. “Güç” değeri, var olan kaynakları en verimli şekilde kullanmak için bireyin inisiyatifini veya var olan güçlerini ortaya çıkarmak amacıyla birey veya grubun potansiyelinin korunması için önemli bir değerdir.

“Hazcılık” ve “güvenlik” değerlerinin birbiri ardına gelmesi bir değerler çatışması gibi görünse de bireyin ve toplumun önceliklerini anlamak ve belirlemek açısından yakın olmaları önemlidir.

“Uyarılma”, “evrenselcilik”, “geleneksellik” ve “başarı” frekansları diğer altı değerden düşük olduğunda toplumsal öncelik ortaya çıkmaktadır. Öncül değerlerin kazanılması, ardıl değerlerin kazanılmasını kolaylaştıracak, birey ve toplum için fayda ve zarar dengesinin korunmasını düzenleyecektir.

Cılga'nın eserlerinde sıklıkla yer verdiği özyönelim ve yardımseverlik, güç ve hazcılık, kişileri mutluluğa ve geleceğe taşıyacak anahtar değerler olarak görülmüştür. Özyönelim, düşünce ve eylemde bağımsızlık, yardımseverlik değeri, yakınlarının iyiliğini koruma ve geliştirme, uyum değeri, başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı dürtü ve eylemleri sınırlama çerçevesinde ve hazcılık değeri ise bireysel zevk ve hazzı yönelim eserlerde ele alınmıştır.

Okuyucuya merak uyandıran, yaratıcı olay ve fikirleri teşvik eden, kendi hedeflerini seçerken yardımcı olması gerektiğine, bu süreçte olgun bir aşkla sorumluk alıp ve hayatta dürüst insanlar olunması gerektiğine dair alt mesajlar verilmiştir.

Bu sayede çocuk okuduğu kitaptaki macera ve olaylarla bezenmiş hikâyeleri bitirmek isteyecek ve süreç içerisinde genel kültür içerisinde değerlendirilecek ilginç bilgilerle okuma zevki gelişecektir. Çalışmalarda aile kurumuna sıkça değinilmiş ve mutlu bir aile tablosu çizilmeye çalışılmış, neşeli bir ortamda gelişen çocukluğun mutlu sonuçlar getireceği mesajı Cılga'nın pek çok kitabında yer almış, ailenin mutluluk olduğu mesajına yer verilmiştir. Aileden aldıklarını ailenin değerleriyle, aldığı hayat bilgisi ve yaşantı zenginliği ile bireyin büyüdüğü mesajı verilmektedir.

Ailenin çocuğun gelişimindeki etkisini eserlerinde okuyucuya aktaran Cılga, olumlu ve olumsuz aile tiplerinden örnekler vererek olumlu aile tipini teşvik etmeye çalışmıştır. İyiliğin kıymetinin sadece kötüyü gördüğümüzde fark edilebileceği fikrinden hareketle pek çok kitapta farklı mizaçlara sahip insanların aynı işi yaptığı ve çocuk kahramanın o iyiliği ve saflığı temsil eden kişiye yöneldiği yönünde olumlu mesajlar vermiştir. Cılga, aile, arkadaşlar, okul, olaylar ve maceralar eşliğinde olumlu-olumsuz deneyimlerle çocuğa doğru-yanlış, iyi-kötüyü göstermeye çalışmıştır.

Kitaplar öğretirken eğlendiren ve estetik zevkler kazandıran özellikler içermelidir. Yaramazlar Kuyusu kitabında okumayı sevmeyen ve okuldan kaçan çocuk kahraman üzerinden bir çocuğun neden okulu sevmediği ve okula gitmek istemediği ayrıntılı olarak anlatılır. Bu duruma karşı ilerleyen sayfalarda çocukların velilere ve çocuk okurlara okumanın ne demek olduğu, okuyanların ufkunun sihirli bir değnek değmişçesine nasıl değişeceği hayali maceralarla anlatılmaktadır.

Sonuç olarak Abbas Cılga'nın eserleri Shwartz'ın Değer Sınıflaması'na göre incelenmiş ve toplam alt 57 değer boyutunda 2301 değer yer aldığı belirlenmiştir. Değer Sınıflandırmasında yer alan 10 değere verdikleri önem açısından incelenen Cılga romanlarında sırasıyla "özyönelim", "iyilikseverlik", "uyuma", "güç", "hazcılık", "güvenlik", "uyarıcılık", "evrenselcilik", "gelenekçilik" ve "başarı" değerlerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Cılga'nın eserleri çocuklara değerlerin öğretilmesi açısından ilkökul ve ortaokul öğrencilerine önerilmesi gereken eserler arasındadır.

5.3. Öneriler

Araştırmanı genel değerlendirilmesi ve eserdeki değerlerin ele alınış biçimi sonrası öneriler:

- Yapılan bu çalışma Shwartz'ın Değer Sınıflaması temelinde Abbas Cılga'nın rastgele seçilen sınırlı sayıda eseri ile yapılmıştır. Bu nedenle gelecek çalışmalarda daha fazla eser ile veya diğer değer sınıflandırmaları dikkate alarak yapılabilir.
- Abbas Cılga'nın eserleri ilkökul, ortaokul düzeyinde değerler eğitimi destekleyici eserler arasında okutulabilecek eserler arasına alınabilir. Değerler bakımından zengin, fantastik karakterler ile okuma zevkine hitap edebilecek olay, zaman ve mekânlara sahip kitaplardır. Kitaplarda bölgesel ve kültürel öğeler içermesi nedeniyle öğrenciler tarafından ilgi ile karşılanabilir. Okul kütüphanelerinde öğrencilerin okuyup istifade edebileceği Abbas Cılga eserlerine yer verilebilir.
- Okuma alışkanlığının erken yaşlarda kazandırılması için nitelikli çocuk edebiyatı kitapları belirlenmelidir. Bu nedenle çocuk kitapları çeşitli açılardan incelenmeli ve değerlendirilmelidir. Bu açıdan Abbas Cılga gibi farklı çağdaş çocuk edebiyatı yazarlarının kitapları değerler eğitimi çerçevesinde incelenebilir.
- Okullarda eğitim öğretim çevresinde kazandırılmak istenen değerler doğrultusunda yazar ve kitap listeleri oluşturulabilir ve bu listeler tartışmaya açılabilir.

- Yazar ve eser seçiminde dikkat edilmesi gereken genel öneriler alanında uzman kişilere danışılabilir.
- Okullarda eğitim ve öğretim ortamlarında kazanılan değerler doğrultusunda çeşitli değerlerin elde edilebilmesi için değerler üzerine çeşitli çalışma havuzlarının oluşturulabilir.
- Bireysel ve toplumsal kaygılar sonucunda kabul veya tercih edilen değerler, bireylerin ve toplumun homojenleşmesine, tek tipleşmeye ve çeşitliliğin azalmasına yol açabileceğinden değerler eğitiminde farklı insan tipleri ve bireysel farklılıklar dikkate alınarak çalışmalar yapılabilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile yapılabilecek bu çalışmalar sonucunda çeşitliliği koruyan işitsel, görsel, işitsel ve görsel vb. materyaller daima güncel tutulmalıdır.
- Değerlerin aktarımı ve değerlerin öğretim yöntemi sırasında ortaya çıkabilecek aksaklıkların ve kazaların giderilmesi için eğitim fakültelerinde lisans düzeyinde değerler eğitime yönelik dersler okutulabilir. Öğretmen adayları ve mevcut öğretmenler değerler eğitimi konusunda yetiştirilebilir.
- Yaşadığımız dünyayı ve millî değerleri unutmamak; evrensel değerlerin ulusal değerlerle örtüşmediği ve çatışmadığı eserlerin okullarda okutulması teşvik edilebilir.
- Bireye ve topluma zarar verebilecek alışkanlıkların değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi ve bu konuda toplumu bilinçlendiren görsel, işitsel, görsel ve işitsel unsurlara yer verilmesi amacıyla etkinlikler düzenlenebilir.
- Ulusal ve evrensel değerlere sahip bireyler yetiştirmek için toplumsal ve kişisel değerlerin tespiti için akademik çalışmalara destek verilebilir.

KAYNAKÇA

- Aavik, T., & Allik, J. (2002). The structure of estonian personal values: A lexical approach. *European Journal of Personality*, 16, 221-235.
- Abacı, E. (2018). *Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Adıgüzel, F. B., Süslü, G. (2017). “Yaratıcı dramayla kitap kurdu olunur mu?” Çocuk kitaplarıyla okuma sevgisi ve ilgisi kazandırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3), 367-394.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). *Türkiye’de aile değerleri*, http://www.ailetoplum.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/eskisite/files/kutuphane_61_Turkiyede_aile_degerleri.pdf akt. Tanrıverdi, H., & Erarslan, N. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişki. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-23.
- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 7-18.
- Akbaş, O. (2004). Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 11. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6,16, 9-27.
- Akkaya, N. (2014). Keloğlan masallarında yer alan değerlerin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 312-324.
- Akkaya, N. (2014). Keloğlan masallarında yer alan değerlerin incelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 2/1: 312-324. Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS>, 170.
- Akkaya, N. (2017). Kıbrıs Türk masallarında değerler . *Folklor/Edebiyat* , 23 (90) , 231-244 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fe/issue/39356/464261>
- Aktan, O. (2012). *100 temel eserlerde yer alan değerlerle sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin uyumu*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktan, O. (2012). *100 temel eserlerde yer alan değerlerle sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin uyumu*. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Albayrak, G., Avşaroğlu, S., Bakalım, O., Bek, H., Çalışkan, H., vd. (2015). *Kişisel gelişim ve insan ilişkileri*, Avşaroğlu, S.(Ed.), Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Allport, C. W.;Vernon, P. E. & Lindzey, G. (1960). A study of values. Boston: Houghton Mifflin.
- Altıntaş, M. E. (2012). Bireycilik ve toplumsallık tartışmaları bağlamında değerler eğitimi yaklaşımları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 31-52.

- Altun, R. (2015). Fen Lisesi ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin değer yönelimleri (Samsun Örneği). *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 195-224.
- Altunbay, M.(2020). Abbas Cılga, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cilga-abbas> (erişim tarihi: 20.09.2022)
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Atay, S. (2003). Türk yönetici adaylarının, siyasal ve dinî tercihleri ile yaşam değerleri arasındaki ilişki . *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3) , 87-120 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29198/312592>
- Ay, H.; Topçuoğlu Ünal F. (2020). Eğitim bilişim ağında yer alan çocuk kitapları dizisinin eğitsel değerler kapsamında incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 43-63. DOI: 10.29000/rumelide.791081.
- Aydın, M. Z., Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler kaynaklar*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Balat, G.U. & Dağal, A. B. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Baran Yir, B. (2019). Bilgin Adalı'nın Eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barin, Ö. (2019). Üzeyir Gündüz'ün çocuk kitaplarındaki eğitsel değerler, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- Baş, B. (2013). Çocuk Edebiyatı. A. Güzel ve G. Karatay, (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı* içinde (469-520). Ankara: Pegem Akademi.
- Başar, R. (2019). Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında değerler eğitimi ve bu eserlerin türkçe öğretimine katkısı, Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Başaran, İ. E. (1998). *Yönetimde insane ilişkileri*. Ankara: Aydan Web Tesisleri.
- Batur, Z. ve Yücel, Z. (2012). Ahmet Efe'nin çocuk hikâyelerinde değerler eğitimi ve hikâyelerin Türkçe eğitime katkısı. *Turkish Studies*, 7(4), 1031-1049.
- Bayraklı, B. (1980) *İslamda eğitim*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Beill, B. (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk “Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?”* (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Bezirci, M. ve Konuşkan Bayraktar, M. (2015). Dört kutsal kitap ve ahilik çerçevesinde karşılaştırmalı olarak etik ve muhasebe meslek mensuplarında etik eğitimi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 17(2), 385-412.
- Biel, A., (2002). "Values as determinants of environmental behaviour", Life-Cycle Approaches to Sustainable Consumption Workshop Proceedings Interim Report, International Institute for Applied Systems Analysis, Laxenburg, Austria. akt. Karalar, R., ve Kiracı, H. (2010) "Bireysel değerlerin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik öğretmenler üzerinde bir araştırma". *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2/2, s: 79-106.
- Biesinger, A., (1979) Die begründung sittlicher werte und normen im religionsunterricht, Düsseldorf.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi - Teknikler ve örnek çalışmalar-*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimi anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.
- Burcu, E. (1998). Evrimci teorinin sosyolojik düşünce üzerindeki etkileri ve sosyobiyojoloji. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2).
- Campbell, D. T. (1975). On the conflicts between biological and social evolution and between psychology and moral tradition. *American Psychologist*, 30, 1103-1126.
- Can, G. (2002). *Kişilik gelişimi (Psikososyal ve ahlak gelişimi)*. B. Yeşilyaprak (Der.) *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (3.basım) (s.111-140). Ankara: PegemA.
- Coşkun, D. (2011). İlköğretim birinci kademe 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi, Denizli ili örneği, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Denizli, Haziran 2011.
- Craig, M. (2009). A study of the role of middleschool administrators in the successful implemantation of character education programs ProQuest LLC, Ed.D. Dissertation, Saint Louis University(UMI No: 3405439)
- Çağlar, A. (2005). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar 2*. (Ed. M. Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çalışkan, A. (2016). *İlköğretim 100 temel eser içerisinde yer alan dünya edebiyatına ait eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey).
- Çalışkan, A. (2016). İlköğretim 100 temel eser içerisinde yer alan dünya edebiyatına ait eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve okulda değerler eğitimi*. Zafer Basın Yayın ve Turizm ve Bilg. Ürünleri San. Tic. Ltd. Şti.

- Çapoğlu, E. & Okur, A. (2015). Ortaokul 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler . *Sakarya University Journal of Education* , 5 (3) , 90-104 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/suje/issue/20640/220105>
- Çeçen, A. (1996). *Kültür ve politika*. Gündogan Yayınları.
- Çelik, A. S., Özdemir, F., Durmaz, H., & Pasinlioğlu, T. (2014). Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakımı algılama düzeyleri ve etkileyen bazı faktörlerin belirlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(3).
- Çelik, S. (1998). Çocuk Edebiyatı. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Çelikkaya, H (1996). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 12 (43) , 219-236 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6157/82756>
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-77.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler eğitimi dergisi*, 6(15), 69-88.
- Demirel, Ş. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dilmaç, B. ve Ulusoy, K. (2016). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16): 69-91.
- Doğan Temur, Ö, Yuvacı, Z. (2014). Okul öncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 3(1), 122-149.
- Doğan, Ç. (2015). Sevim Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Yönünden İncelenmesi ve Türkçe Eğitime Katkısı. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Doğan, S., Uğurlu C.T., & Çetinkaya. (2013). *Öğretmenlerin değerler eğitimi üzerine görüşleri (nitel bir çalışma)*. VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, 10-11 Mayıs 2013, Sakarya.
- Doğanay, A. (2007). *Değerler eğitimi*. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım* (3. Basım) içinde (s. 255-286). Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2009). *Değerler Eğitimi*. (Ed: Öztürk, C.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdem, A. R. (1998). Süreç Kuramlarının Eğitim Yönetimine Katkıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(4), 51-57.

- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: *Değerler*. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Erden, M. & Akman, Y. (2001). *Gelişim ve öğrenme* (9. baskı), Arkadaş Yayınları., Ankara.
- Ergül Özkul, Z. (2019). Haldun Taner'in öykülerinde tespit edilen değerlerin Türkçe Öğretim Programında (1-8. Sınıf) yer alan kök değerlerle uyumu (Yüksek Lisans Tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Ersoy, E. (2014). *Değişen değerler dünyasında gençliğin ahlâkla imtihanı*. Uluslararası Gençler ve Değerler Sempozyumu, 25 Nisan 2014, s. 270-285.
- Erşahin Uz, I. (2009). Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve eğitsel öneriler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eyüpoğlu, İ. Z. (1998). *Türk dilinin etimoloji sözlüğü*. Sosyal Yayınlar.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir*, (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara.
- Fichter, J. (2015). *Sosyoloji nedir*, (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara.
- FİDAN, N. (1986). Okulda Öğrenme ve Öğretme, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Fischer, R. & Smith, P. B. (2004). Values and organization aljustice: Performance and seniority-basedal location criteria in the United Kingdom and Germany. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(6), 669– 688.
- Göktürk, H. (2022), *Değerler Eğitimi Bağlamında Âşık Tarzı Türk Şiir Geleneğinin İncelenmesi*, yüksek lisans tezi , Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Graff, C. E. (2012), *The Effectiveness of Character Education Programs in Middleand High Schools*. Counselor Education Master'sTheses. Paper 127.
- Gunnar, M. R. & Barr, R.G. (1998). Stress, early brain development and behavior. *Infantsand Young Children*, 11(1), 1-14.
- Güler, Ahmet. Halıcıoğlu, Mustafa Bülent ve Taşgın, Serkan. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gümüş, S. (2017). Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarının analizi (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güngör, E (1993), *Değerler psikolojisi*, Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları, 8, 18.
- Güngör, E. (1997). *Dünden bugünden tarih-kültür-milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Gürgil, F., Kılcan, B., Kılıçoğlu, G., & Kurtoğlu, F. S. (2019). Hünkar Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nin kök değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 8(1), 446-461.
- Güven, A. Z. (2014). "Türk efsanelerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2014, Cilt: 11, Sayı: 26, s.225-246.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequence*, Beverly Hills CA: Sage.
- Hökelekli, H. & Gündüz, T. (2007). *Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri*, Eğitim ve Değerler-Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Huitt, W. (2004). *Values, educational psychology interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University.
- İşcan-Demirhan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kale, N. (2004), *"Nasıl Bir Değerler Eğitimi"*, Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyum, 313-322.
- Karaca, S. S. (2019). *Çizgi filmlerde değerler eğitimi, değerler eğitimi açısından Rafadan Tayfa çizgi filminin incelenmesi*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, İzmir.
- Karalar, R., ve Kiracı, H. (2010) "Bireysel değerlerin sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik öğretmenler üzerinde bir araştırma". *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2/2, s: 79-106.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439- 1454.
- Karatay, H.(2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463- 475.
- Kasa, B., Kılınç, E., Kara, G., Tunca, N., Bayır, Ö., vd. (2015). *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi*, Güder, S.Y. (Ed.), Eğiten Kitap, Ankara.
- Kasap, N. (2019). Bekir Yıldız'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi (Master's thesis, İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Katılmış, A., Eksi, H., & Ozturk, C. (2011). Efficiency of Social Studies Integrated Character Education Program. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(2), 854-859.
- Kavaklı, T. (2019). *Mavisel Yener'in masal kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.

- Kaymakcan, R. & Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi . *Değerler Eğitimi Dergisi* , 9 (21) , 29-55 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29179/312454>
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H.. (2016). *Ahlak değerler ve eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Öğretim Programlarının Etkinliğinin Araştırılması*. _Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kiraz, S. (2015). Kitle, kültür, bunalım ve yabancılaşma. *Mavi Atlas*, (5), 126-147.
- Kocaoğlu, H. N. (2007). *Toplumsal kültür değerlerinin örgüt kültürüne etkisi “Türkiye-İtalya” değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Komisyon (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kula, S., & Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kurtoğlu, F. S. (2016). Çocuk Edebiyatından Tarihi Metinlerden Yararlanma: Âşık Paşa’nın Garibnâme’si. *Millî Eğitim*, 211, 161 – 186.
- Kuru, H. (2016). *Ayşe Yamaç’ın çocuk romanlarının değerler eğitimi ve dil zenginliği açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Kuşdil, E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). “Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Scwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.
- Küçükşen, K. (2015), “Modernitenin Gölgesindeİktisat Ahlakı ve Değerlerimiz”, Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin İnşası II, (Editör: Cengiz Gündoğdu), Erzurum,: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 143-156.
- Lester, D., (2013). *Measuring Maslow’s hierarchy of needs*. Psychological Reports: Mental & Physical Health 113: 15–17.
- Lickona, T. (1992). *Educating for character (how our schools can teach respect and responsibility)*, Bantam Books, New York.
- Maslow, A. (1996). *Dinler, değerler ve doruk deneyimler*, (Çev: SÖNMEZ, H.K.). Kuraldışı Yayınları, İstanbul.
- McLeod, S. (2007). *Maslow's hierarchy of needs*. Simply psychology, 1(1-18).
- MEB (1981) İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı (Millî Eğitim, İstanbul).
- MEB (2005) İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.).
- MEB (2006) İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Devlet

MEB (2016). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (İndirilme tarihi:04.04.2022)

MEB (2018) Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Devlet

Memişoğlu, S. (2019). Türkçe öğretiminde değerler eğitimi bağlamında Refik Halid Karay'ın hikâyelerinin analizi, Marmara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.

Michaelis, U. John. (1988). *Social studies for children (a guide to basic instruction)* (Ninth Edition) New Jersey: Prentice Hall Inc.

Milli Eğitim Temel Kanunu, https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf Erişim Tarihi 25.10.2022 21.11

Milton R. (1974), *Change and stability in American value systems, 1968-1971*, Public Opinion Quarterly, London, 229.

Muğaloğlu, E. Z. (2006). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının bilimin doğasına ilişkin görüşlerini açıklayıcı bir model çalışması*, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Türkiye

Neslitürk, S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5–6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.

Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik . *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi* , 3 (3) , 1-9 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/gsbdergi/issue/39953/474327>

Oğuzkan, F. (1993), *Eğitim terimleri sözlüğü*, Ankara: Emel Matbaacılık

Oran, G. (2015). Yalvaç Ural'ın çocuk kitaplarında değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Özbay, M., & Karakuş, E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.

Özbay, M., & Karakuş, E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.

Özdemir, G. (2008). Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarından yer alan eğitsel iletiler, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Özen, Y, (2001). *Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

Özgüven, İ. (2000). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.

Öztürk, C., & Kafadar, T. (2019). Fransız ve Türk okulu ortaokul öğrencilerinin değer algılarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 44(198).

- Parlatır. İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Parsons, T. (1951). *The social system*. Glencoe, Il. : Free Press.
- Polat, M. (2010). Küreselleşen Dünyada Değerler ve Eğitim Arasındaki Bağ: Değerler Eğitiminin Heterojenleşen Toplumda Birlikte Yaşamaya Etkisi . *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* , 10 (1) , 143-155 . DOI: 10.5281/zenodo.3344148
- Salgar, E. (2015). Bilimsel İlerleme Nedir?. *Felsefe Dünyası*, (62), 233-257.
- Samur, A. Ö. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sarı, M., & Doğanay, A., (2009). *Hidden curriculum on gaining the value of respect for human dignity: a qualitative study in two elementary schools in Adana*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri , vol.9, no.2, 925-940. Schwartz, S. (1999). Basic human values: An overview. Unpublished manuscript.
- Sarıkaya. C. (2018). Muzaffer İzgü'nün 1970-80 yılları arasında yayınladığı Yedi Öykü kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi, Atatürk Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Schwartz, S. H. & Bilsky, W. (1987). Toward a universalpsychologicalstructure of humanvalues. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53: 550-562.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of humanvalues?..*Journal of Social Issues*, 50 (4): 19-45.
- Schwartz, S. H. (2006). *Temel insan değerleri: kuram ölçme ve uygulamalar*. Çev.: Ali Dönmez) <https://yurtvedunyadergisi.files.wordpress.com/2014/08/ali-dc3b6nmez.doc> , Erişim Tarihi, 17.06.2022.
- Schwartz, S.H., & Bardi, A. (1997). Influences of adaptation to communist rule on value priorities in Eastern Europe. *Political Psychology*, 18, 385-410.
- Seefeldt, C. (2004). *Social Studies for the pre-school-primary child*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Serin, M. K., & Buluç, B. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Algıları İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(1), 273-290.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık
- Sınar, A . (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları . Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi , (7) , 175-226 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/talid/issue/43472/530488>
- Sönmez, H. (2011). Reşat Ekrem Koçu'nun çocuklar için yazdığı eserlerde değer eğitimi ve Türkçe (Master's thesis, İnönü Üniversitesi).
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.

- Susar, S. (2015). Dede Korkut hikâyelerinde değerler eğitimi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Şahbaz, N. K. (2008). Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir edebî tür: deneme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 15, 189 – 203.
- Şirin, M. R. (2000). 99 soruda çocuk edebiyatı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2002). Çocuk edebiyatı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tahiroğlu, M. (2012). Değerler Eğitiminin İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Trafik Kurallarına Yönelik Tutumlarına Etkisi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, Nisan 2012, s.123 -136.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2010), 18. Millî Eğitim Şûrası Kararları, Erişim Adresi: <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> Erişim Tarihi: 1.10.2022 saat: 12.54
- Temizyürek, F. (2003). *Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi*. TÜBAR XIII, 161-167.
- Tepe, H. (2009). Değer ve Anlam: Değerler Anlamlar mıdır?. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 7, 1-10. <http://www.flssdergisi.com/sayi7/1-10.pdf> (Alındığı tarih 17.05.2022).
- Tezcan, S. (1994). “Anadolu Türk Yazınının Başlangıç Döneminde Bir Yazar ve Çarh-nâme’nin Tarihlendirilmesi Üzerine”. *Türk Dilleri Araştırmaları*. c. 4. Ankara: Simurg Yay. 75-88.
- Thomas, R. S. (1992). *Values education discourse: a classification of exemplars*. Unpublished Doctor's Thesis, University of Maryland College Park, USA.
- Topbaş, A. (2015). Sema Maraşlı'nın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler*. Ankara: Mikro Yayınları.
- Turan, S. & Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* Bahar 2008, 6(2), 227259.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları <https://sozluk.gov.tr/> 17.05.2022 tarihinde erişildi.
- Türk Medeni Kanunu, (2001), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
- Türk, İ. (2009). Değerler eğitiminde saygı, (yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Ulusoy, K., & Turan, D. R. (2007) *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*, Pegem Akademi, 2.Baskı, Ankara.

- Ungan S., Demir E. (2016). Günümüz çocuk edebiyatı yazarları ve eserleri üzerine bir inceleme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, Cilt: 1 (2016), Sayı: 1, 40 – 65.
- Uygur, N. (2003). *Kültür kuramı* (2. Baskı). İstanbul: YKY.
- Uzamaz, U. F. (2000). Ergenlerde sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri . *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 6 (6) , Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4362/59670>
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Walker, H. & Golly, A.M. (1999). Developing behavioral alternative for antisocial children at the point of schoolentry. *The Clearing House*, 73 (2): 104-106.
- Yalçın A., Aytaş G. (2011). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. (2012), *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*, 4.Baskı, Ankara: Akçay Yayınları.
- Yaman, E. (2016). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yazıcı, K. (2006), ‘Değerler Eğitime Genel Bir Bakış’, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yazıcı, M. (2016). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri . *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 24 (1) , 209-223 . DOI: 10.18069/fusbed.10221
- Yeniay, S. (2019), Behiç Ak’ın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, S. G., & Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 92-99.
- Yıldız, R. (2017). Toplumsal kuralların ahlaki temeli:" öyle eyle ki...". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(15), 98-108.
- Yılmaz, A. (2018). Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal’ın çocuk romanları. yüksek lisans tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Nevşehir.
- Yılmaz, A. (2018). Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akalın çocuk romanları, Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Nevşehir.

- Yiğittir, S. & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri . *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (24) , 407-416 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61801/924642>
- Yiğittir, S., & Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 49-73.
- Yin, R. K. (2003). Designing case studies. *Qualitative research methods*, 5(14), 359-386.
- Yüksel, A. (2005). *İlköğretim 1. kademe 1., 2. ve 3. sınıflarda istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen gözlem ve görüşleri*. yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Zacharopoulos, G., Shenhav, A., Constantino, S., Maio, G. R., & Linden, D. E. (2018). The effect of self-focus on personal and social foraging behaviour. *Social cognitive and affective neuroscience*, 13(9), 967-975.
- Ziebertz, H. G. (2007). *Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 445-466.

Araştırma Esnasında Kullanılan Abbas Cılga Eserleri

- Cılga, A. (2003), *Masa Üstündeki Kavga*, Engin Yayıncılık
- Cılga, A. (2003), *Öfkeli Boğa*, Engin Yayıncılık
- Cılga, A. (2003), *Çiftlikteki Yabancı*, Morpa Kültür Yayınları
- Cılga, A. (2010), *Gülümseyen Sokak*, Özyürek Yayınevi
- Cılga, A. (2014), *Özgürlüğün En Yücesi*, Morpa Kültür Yayınları
- Cılga, A. (2017), *Yavru Yunuslar Ekibi*, Özyürek Yayınevi
- Cılga, A. (2018), *Yaramazlar Kuyusu-Şubat*, Özyürek Yayınevi
- Cılga, A.(2005), *Sesini İsteyen Kurbağa-Çağdaş Çocuk Kitapları Dizisi* Özyürek Yayınevi
- Cılga, A.(2003), *Beyaz Dinlence*, Engin Yayıncılık
- Cılga, A.(2017), *Dokunduğum Altın Olsun*, Özyürek Yayınevi